

CATALOGUE
OF THE
SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE
LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART VII.

Saṃskṛit Literature:

B. POETICAL LITERATURE.

III. POETIC COMPOSITIONS IN VERSE AND PROSE.

IV. DRAMATIC LITERATURE.

EDITED BY

JULIUS EGGELING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1904.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LTD.,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL.

ADDENDA AND CORRECTIONS.

- Page 1418, col. 1, l. 2. The missing leaf has since been recovered in another MS.
- „ 1425, col. 1, l. 6. Cf. Journal of German Or. Soc., lvi., p. 626, where Prof. Pischel adduces reasons for ascribing the authorship of the *Nalodaya* to *Ravideva*, son of *Nārāyaṇa* (author of the *Rākshasakāvya*, cf. no. 3932).
- „ 1452, col. 2, l. 32. A different *Pārijātaḥaraṇacampū*, by *Śeṣha Kṛishṇa*, has been published in no. 14 of the *Kāvya-mālā* (1889).
- „ 1500, col. 1, ll. 16-17. Foll. 61-70 and foll. 81-90 have been transposed.
- „ 1514, col. 2, l. 26, read *स्यादमंदस्तु*.
- „ 1518, col. 1, l. 18. An Italian translation of the work has been published by C. Formichi (*Giornale della Società Italiana*, xii., 207-23).
- „ 1523, col. 2, l. 13. See also P. Peterson, *Kādambarī*, p. 69.
- „ 1532, col. 2, l. 25, read *निर्मितिमादधती भारती कवेर्जयति ॥ Kāvya-pr.*, 1, 1.
- „ 1534, col. 2, l. 24, read *भक्तिप्रहृ०* ; l. 29, read *गोवर्धनमूलकदेमरस०*.
- „ 1546, col. 2, l. 22. Cf. R. G. Bhandarkar, Report, 1883-4, p. 143; C. Bendall, Cat. of MSS. of Brit. Mus., no. 283.
- „ 1602, col. 1, l. 5 *seqq.* For two other plays (*Subhadrāpariṇayana* and *Rāmābhyudaya*) by the same author (first half of 15th century), see C. Bendall, Cat. Brit. Mus., nos. 271, 272; S. Lévi, *Le Théâtre Indien*, p. 242.
- „ 1604, col. 2, l. 4, read 1143-1172. Cf. also C. Bendall, Cat. Brit. Mus., no. 269, and Journ. Roy. As. Soc., 1898, p. 229, where reasons are given for assuming the author to have written his play during the reign of *Tribhuvanapāla* of Gujarat (about 1242-3 A.D.), not during that of *Kumārāpāla*, whom it was merely intended to commemorate.

III. Poetic Compositions in Verse and Prose.

I. POEMS (KĀVYA, GĪTĀ, STOTRA, etc.).

3740.

2377. Foll. 103 (numbered 107); size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1500 A.D.; ten lines in a page.

Raghuvamśa, by *Kālidāsa*.

Of the original MS., foll. 46-53 were lost and replaced (in 1742 A.D.) by six leaves, containing the 9th *sarga*, after leaving a gap of eleven verses at the end of the 8th *sarga*. No. 78 is passed over in the pagination. Foll. 100, 101, 105-7 were supplied by a third hand in 1688 A.D., and fol. 104 is wanting, the gap comprising the end of the 18th and beginning of the 19th *sarga*.

Final date : संवत् १७४५ चर्षे माघशुदि १० सोमे संधिर्
रघुवंशकाव्यं पूर्यानंदस्वामिना ॥

The MS. is referred to, in the preface to Stenzler's edition, p. v., under the old number 1962. [GAIKAWAR.]

3741.

1921. Foll. 126; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Raghuvamśa.

The latter part of the MS. (Taylor 145) is considerably worm-eaten. [DR. JOHN TAYLOR.]

3742.

2469a. Foll. 59; size 10 in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 10-13 lines in a page.

Raghuvamśa. Cantos I.-IX.

The old number of the MS. was 2059.

[GAIKAWAR.]

3743.

551. Foll. 312; size 16½ in. by 10½ in.; clear Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); about 16 lines in a page.

Raghuvamśa, with three commentaries, written above and below the text, viz.:-

I. *Vyākhyābrihaspati*, by *Bṛihaspati Mītra* (see no. 3750).

II. *Samjivani*, by *Mallinātha*.

III. *Subodhā*, by *Bharatasena*, or *Bharatamallika*, son of *Gaurāṅgamallika* (or *-malika*), of the *Ambashtha-Hariharakhān* family.

This commentary begins:

प्रणम्य गौरौ गिरिज्ञं च भक्त्या

सेनश्च गौराङ्गमलोकभूतः (°सुनुः or जातः) ।

भृभृदिदेशाद्वरतः सुबोधा

वैद्यो विपश्चे रघुवंशटीका ॥

कालिदासो महाकविर्महाकाव्यं रघुवंशाभिधे कर्तुमिच्छुर्धि-
प्रविषातार्थं स्नेहदेवताप्रणामात्मकं मङ्गलमाचरति । वागधा-
विति °

The colophon usually runs thus: इत्यस्यहरि-
हरस्तानवंशसमुद्भव(° or अस्यकुलोद्भव)गौराङ्गमल्लिकामल्ल-
भरतसेन(° also ° मल्लि, मल्लिक, मल्लिक)कृताया रघुवंशटीकाया
सुबोधाया ° सर्गः ॥

This commentator, according to Colebrooke (*Amarak.*, pref., p. 6), flourished in the middle of last century.

At the end of the volume, ten leaves are appended, containing an abstract (*sthūlatāt-paryārtha*) of the poem, the same as that contained in MS. 898a (see no. 3751). This is followed by an additional leaf giving a list of authorities quoted by the three commentaries contained in the volume.

The old number of the MS. was 536.

[H. T. COLEBROOKE.]

3744.

1397. Foll. 246; size 13½ in. by 5 in.; well written in Devanāgarī, by three different hands, towards the end of last century; 10-13 lines in a page.

Raghuvaṃśa, with *Mallinātha's* commentary, called *Samjīvanī*.

Sarga 8 is dated Samvat 1853; *sarga* 19, Samvat 1848. Each canto has a separate pagination.

In the place of *sarga* VIII. 1-20, this MS. gives a duplicate of XII. 1-24.

The old number of the MS. was 1316.

Numerous editions of this commentary (the only one hitherto printed completely) have been published in India (e.g. Shankar P. Pandit's ed., in the Bombay Sansk. Ser., 1869-72).

[H. T. COLEBROOKE.]

3745.

1887. Foll. 235; size 12 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 9-14 lines in a page.

The same works. Incomplete. Each canto is paged separately.

Foll. 9, 10, 15, 16 of *sarga* II. (vv. 30-37, 53-59) are missing; and the MS. terminates (at the foot of the front page of the last leaf) with XVII. 40. [Taylor 146.]

[DR. JOHN TAYLOR.]

3746.

2069. Foll. 276; size 11 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8-12 lines in a page.

Raghuvaṃśa, with *Mallinātha's* commentary. Cantos I.-XI.

Old number 1879.

[GAIKAWAR.]

3747.

3036. Foll. 39; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

A fragment of the same works, consisting of canto IX., verses 1-78, and of cantos XVI. and XVIII. [J. R. BALLANTYNE.]

3748.

2085. Foll. 217; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1721 A.D.; twelve lines in a page.

Mallinātha's commentary, *Samjīvanī*, on the *Raghuvaṃśa*; without the text.

The first two leaves, and the last one, contain partly repetitions, and partly foreign matter, such as the beginning of *Mallinātha's* commentary, *Sarvaṃkashā*, on the *Śikupālavadhā* (see nos. 3815-18).

Dated : संवत् १७९८ वर्षे शाके १६४३ प्रवर्तमाने दक्षिणायनगते श्रीसूर्ये वसंत ऋतौ मासोत्तमे मासे माघमासे शुक्ले पक्षे एकादश्यन्ति गुरुवासरे ११ गुरौ पूर्वाषाढे नक्षत्रे सिद्धयोगे एवं शुद्धे दिने लिखितो ऽयं ग्रंथः ॥ श्रीउदीच्यज्ञातीयेन हे० श्रीश्री० दवे० कल्याणजिसुतहरिश्चंकरात्मजेन हरिन्दनेनोत्पादितस्य नरसिंहरामस्यायं ग्रंथः ॥ ० ॥ दवे० कल्याणजीसुतपौत्रेण कौशिकगोत्रोत्पन्नेन राजनगरनिवासिना नृसिंहरामेण लिखितः ॥

Old number of MS. 1837.

[GAIKAWAR.]

3749.

868c. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; fair, oldish Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

Fragment of *Mallinātha's* commentary.

It extends from मनोभवः कामः in XII. 33 (here counted 32) to उत्थानक्रिया in XII. 49 (here 48).

[H. T. COLEBROOKE.]

3750.

997. Foll. 300 (counted 302, nos. 44 and 66 being passed over); good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Raghuvamśa-viveka (or *dīpikā*), also called *Vyākhyābrihaspati*, a commentary on the *Raghuvamśa*, by *Bṛihaspati Mītra*.

It begins :

जयन्ति दृष्टिसंक्षोभभिरुः^० (संरोध^०) सकुरच्छिदः^१।

मुकुन्दचरणद्वन्द्वनखरेन्दुकरोर्मयः^२ ॥

विद्यासु तासु विनयो प्रणयो^३ गुणेषु

गौडाधिपादुपचितप्रचुरप्रतिष्ठः ।

सो ऽहं यथामति बृहस्पतिरातनोमि

व्याख्याबृहस्पतिमलङ्कृतिकाव्यलिङ्गं ॥

निर्विघ्नेन प्रारिष्वितसमाख्ये^० कविनिबन्धानि ।^०

Colophon : इति महिनापनोयकविचक्रवर्त्याचार्यश्री-
मबृहस्पतिमिश्रकृते रघुवंशविवेके (० दीपिकायां foll. 91b,
120a, 136a, 189b, 255b) व्याख्याबृहस्पतावनविंशतितम-
सर्गविवरणं समाप्तं ॥

At the end of cantos 4 and 7 the commen-
tary is called in both MSS. *Subodhā* (as the
same author's commentary on the *Kumāra-
sambhava*, cf. no. 3765).

Foll. 241-262 are written in a different hand
from the bulk of the MS. (the old number of
which was 1268).

For other MSS. of this commentary see
above, no. 3743 [MS. B], and Rāj. Mitra,
Notices, vi., p. 243 (containing several other
introductory verses, though partly defective
and corrupt). [H. T. COLEBROOKE.]

^१ दृष्टिसंक्षोभभिरुः^० R. M.; दृष्टिसंरोधातिदूरान्धकर-
च्छिदः MS. 551 (B).

^२ ० करश्मयः B; cf. no. 3765.

^३ मुकुन्तो विनयो B; ? r. विद्वत्सभासु^० with R. M.,
but cp. no. 3765.

3751.

898a. Foll. 26; folio, size 15 in. by 10 in.;
clear, modern Bengālī handwriting; 19-21
lines in a page.

Raghuvamśa-sthūlatātparyārtha, an abstract
of the *Raghuvamśa*.

It is annotated throughout, in the margins,
with English notes in Colebrooke's hand.

For the same abstract see above, no. 3743.

[H. T. COLEBROOKE.]

3752.

2836. Foll. 129 (paged 1-258); 4to, size
9 in. by 7 in.; European paper (watermark 1807).

Raghuvamśa, translated into English; from
the beginning of canto II. to canto XII., v. 12.

The first seventeen leaves have been left
blank for the translation of canto I.; and there
are also blank leaves at the end.

According to a note affixed (by Wilkins) to
the back cover of the volume, the translation
was probably made by Captain Fell.

[?]

3753.

2469b. Foll. 36; size 10½ in. by 4½ in.;
good, clear Devanāgarī writing of 1749 A.D.;
ten lines in a page.

Kumārasambhava, a poem on the birth of
the War-god, by *Kālidāsa*. *Sargas* I.-VII.

The MS. is referred to by Stenzler (Praef.,
p. ii.) under the old number 2059.

For the 8th *sarga* of the poem, treated as
authentic in South-Indian editions, see no. 3764.
It has been published, with nine more (probably
spurious) cantos, in the *Paṇḍit*, vol. i. (Benares
1866). Cp. the opening verses of no. 3766.

Of translations of the poem may be men-
tioned the one in verse, by R. T. H. Griffith, 2nd
ed. (Trübner's Or. Ser.), 1879. [GAIKAWAR.]

3754.

1601. Foll. 45 (the first of which is wanting); size $10\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1762 A.D.; seven lines in a page.

Kumārasambhava, *sargas* I.-VII. With marginal glosses on the first fifteen leaves.

The old number of the MS. was 1169.

[H. T. COLEBROOKE.]

3755.

808. Foll. 36; size $13\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{4}$ in.; indifferent Bengālī handwriting of about 1750 A.D.; 5 or 6 lines in a page.

Kumārasambhava, *sargas* I.-VII. With marginal glosses throughout.

The glosses on the first two verses (with the words to which they refer supplied from the text) are as follows: 1. नाम इति प्राकाश्ये व्यस्तुती-यान्तः । (बगाश्च) सवगाहनं कृत्वा । (स्थितः) उच्चः । (मानदहः) परिमाणदह इव । 2. (यं) हिमालयं । (मेरौ स्थिते) स्थितं मेरुमनादृत्य इत्यर्थः । (दोग्धरि) दोग्धा गोपालके वत्से । (दोहदह्ये) दोहनक्रियायां दह्यः निपुण इत्यर्थः । (पृथूपदिष्टं) पृथुना उपदिष्टं ।

Old number of this MS. 710.

[H. T. COLEBROOKE.]

3756.

2525a. Foll. 19 (numbered 3, 9-26); size 9 in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of about 1750 A.D. (fol. 3 older); seven lines in a page.

Fragment of the *Kumārasambhava*, comprising i. 11-16; ii., iii., iv. 1-5.

Old number of this MS. 2032 (Stenzler, *Praef. ad Kum.*, p. ii.).

[GAIKAWAR.]

3757.

228a. Foll. 163; folio, size 15 in. by 10 in.; fair Bengālī handwriting; European paper (watermark 1803); number of lines varying.

Kumārasambhava, with four commentaries, written above and below the text, viz:—

I. *Mallinātha's Saṃjīvanī*.

II. *Bṛihaspati Miśra's Subodhā*. [B.] Cf. no. 3765.

III. *Bharatasena's Subodhā*. [B.] Cf. no. 3766.

IV. *Gopālānanda's Sārāvalī*. [B.] Cf. no. 3767. This commentary was added subsequently by another hand, having apparently been copied from MS. 849.

The MS. (old number 130) has been corrected throughout.

[H. T. COLEBROOKE.]

3758, 3759.

179a&b. Foll. 20 + 83; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fairly written in Devanāgarī by three different, modern hands; ten lines in a page.

Kumārasambhava, followed by *Mallinātha's* commentary, called *Saṃjīvanī*. *Sargas* I.-III. and v.-vii.

Dated, at the end of the text (written by the first hand), in *Samvat* 1856 (1799 A.D.). Old number 41.

[H. T. COLEBROOKE.]

3760.

2111a. Foll. 159; size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; excellent Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Mallinātha's Saṃjīvanī, on the *Kumārasambhava*. *Sargas* I.-VII.

Colophon: इति श्रीमहोपाध्यायकोलचलमल्लिनाथमूरि-
विरचितायां कुमारसंभवव्याख्यायां संजीवनीसमाख्यायां सप्तमः
सर्गः समाप्तिं पद्याण (the same phrase is employed
in MSS. 179 and 575) ॥ लिखितं भ० विश्वनाथेन ॥

Old number 1970.

[GAIKAWAR.]

3761.

2124a. Foll. 89; size 9½ in. by 4 in.;
clear Devanāgarī writing of 1722 A.D. (the
same hand as MS. 2085 above); twelve lines
in a page.

The same work. *Sargas* I.-VII.

Dated: संवत्समदश १७७९ एकोनाशीतितमे वर्षे आषाढे
मासि शुद्धे पक्षे षष्ठा तिथौ गुरुवासरे वटपत्रस्थितेन राजनगर-
निवासिना दवेजीश्रीहरिशंकरात्मजहरिन्दनसूनुना नृसिंह-
रामेण कुमारसंभवस्य संजीवनीटीकायाः सप्त सर्गाः समाप्तिपर्यन्तं
लिखिता आत्मपठनार्थे ० ॥

Old number 2064.

[GAIKAWAR.]

3762.

575. Foll. 93; size 10½ in. by 4½ in.;
modern Devanāgarī writing; 10 and 12 lines
in a page.

The same work. *Sargas* I.-VII.

The first part (*sargas* I.-IV., foll. 1-54),
written by two different hands, must originally
have belonged to a different MS. from the
second part (*sargas* V.-VII., foll. 36-74), written
by a third hand. Old number 182.

[H. T. COLEBROOKE.]

3763.

1923. Foll. 106; size 10½ in. by 4 in.;
indifferent Devanāgarī writing of 1750 A.D.;
twelve lines in a page.

Another copy of *Mallinātha's Saṃjivani* on
the *Kumārasambhava*. *Sargas* I.-VII.

Taylor 149.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3764.

2111b. Foll. 21; size 9½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of about 1700 A.D.;
nine lines in a page.

Mallinātha's commentary, *Saṃjivani*, on the
eighth *sarga* of the *Kumārasambhava*. Incom-
plete.

It breaks off at the foot of fol. 21b, in the
comment on verse 83; three leaves having been
lost there, as appears from a marginal note on
fol. 1a, according to which the MS. consisted
of 24 leaves.

Although the leaves are numbered 1-21, a
leaf (with one page of writing) is evidently
wanting at the beginning. In the South
Indian editions (Madras 1861, 1870, 1878,
1884), all of which contain the 8th *sarga*, the
commentary commences with ten *ślokas* *:

शिवाय जगतामस्तु शिवयोः प्रेम तादृशी ।

येनान्योन्यशरीरार्थमन्योन्यस्मै समर्पितं ॥ १ ॥

संभोगो विप्रलम्भश्च द्विधा भृंगार इष्यते ।

विप्रलम्भश्चतुर्धा च वर्त्यते रसकोविदेः ॥ २ ॥ ० ५ ॥

अथ संभोगभृंगारमनयोः समरागयोः ।

कुमारसंभवफलं सर्गे जित्वाह संप्रति ॥ ६ ॥ ० ६ ॥

मुग्धावस्थां समाश्रित्य देव्याः प्रथमसंगमे ।

आदावेकादशश्लोका ब्रूते पूर्वानुरागिणः ॥ ७ ॥

संक्षिप्तं नाम संभोगभृंगारं शिवयोः कविः ।

चुबनेव्यधरेत्वादी लक्षणं त्वस्य वक्ष्यते ॥ १० ॥

पाणिपीडनविधेरिति । ०

* N. B. Parvanikara and K. P. Parab's edition (2nd ed., Bombay 1886), containing *Mallinātha's Saṃjivani* on cantos 1-7, and *Sitārāma's Saṃjivani* on c. 8-17, also gives in the appendix *Mallinātha's* commentary on canto 8. This seems, however, to be based on a single MS., which curiously had the very same defect at the beginning as the present MS.; the printed text commencing: अथ भृंगारमुभयोः * * * * * । कुमार-संभवफले ० The first half of the 10th introductory verse is, however, corrupt in the edition, whilst our MS. agrees with the Southern editions.

The present MS. begins in the 6th of these verses: अथ ऋंगारभावयोः कुमारसंभवफलं सर्गे स्मिन्वाह संप्रति । ०

At the end of the MS. a modern hand has added six leaves, containing *Mallinātha's* commentary on VII. 82-95 (with the colophon of the 7th *sarga*), as if it were a continuation of the older part of the MS.

Old number 1970.

[GAIKAWAR.]

3765.

1073. Foll. 104; size 13½ in. by 4½ in.; good, clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Subodhā, or *Vyākhyābrihaspati*, a commentary on *sargas* I.-VII. of the *Kumārasambhava*, by *Brihaspati Miśra*. [A.]

Cf. no. 3757 [B].

It begins (cf. no. 3750):

जयन्ति दृष्टिसस्रोधभिदुराः (०संरोध०) सङ्करच्छिदः ।

मुकुन्दचरणद्वन्द्वनखरेन्दुकरोर्मयः¹ ॥

विद्यासु तासु विनयी [प्रणयी om. AB] गुणेषु

गौडाधिपादुपचितप्रचुरप्रतिष्ठः ।

सो ऽहं ययामति बृहस्पतिरातनोमि

व्याख्याबृहस्पतिमलंकृतिकाव्यलिङ्गं ॥

काव्यलक्षणमेतत् । सर्गबन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । ०

Colophon : इति कुमारसंभवटीकायां (alias कुमारटीकायां) सुबोधायां बृहस्पतिमिश्रकृतायां गौरीविवाहो नाम सप्तमसर्गविवेचनं ॥

At the end of the 2nd *sarga* the commentary is in both MSS. called *Subodhinī*. Apparently, however, they are derived from the same original.

Old number 1347.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ Corrected into ० करणमयः in B.

3766.

1206. Foll. 79+47; size 12½ in. by 4 in.; good, modern Bengālī handwriting; 8 and 7 lines in a page.

Subodhā, another commentary of that title on *sargas* I.-VII. of the *Kumārasambhava*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgasena* (or *-mallika*). [A.]

Cf. no. 3757 [B].

It begins :

सेवकेषु दयाख्येव ययोः पित्रोः सुतेष्विव ।

अदा (०. सदा) तौ जगतां क्षेमकरी दुर्गमहेष्टरी ॥

कुमारसंभवं नाम कालिदासो महाकविः ।

यच्चकार महाकार्यं सर्गेः षोडशभिः श्रुतं ॥

तस्य शेषाष्टसर्गस्य संचारो भूददैवतः ।

पाठो ऽष्टमस्य सर्गस्य देवीशापान्न विद्यते ॥

टीका तत्सप्तसर्गस्य सुबोधाख्या ययामति ।

गौराङ्गसेनपुत्रेण भरतेन वितन्यते ॥

श्रीमान्कालिदासकविराजो जगदुपकारकस्तारकवधनिबन्ध-
कुमारसंभववर्णनविधित्तया सर्गबन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । ०

The last two *sargas* are written by a different hand from the rest, and paged separately.

Colophon : इति हरिहरस्तानवंशसंभवगौराङ्गमल्लिका-
त्मजश्रीभरतसेनकृतायां कुमारसंभवटीकायां सुबोधायां सप्तमः
सर्गः ॥

Old number 1381. Cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 223. [H. T. COLEBROOKE.]

3767.

849. Foll. 104; size 12½ in. by 4 in.; clear, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Sārāvalī, a commentary on cantos I.-VII. of the *Kumārasambhava*, by *Gopālananda Vāṇīvilāsa*, son of *Bhagīratha Miśra* and *Campāvatī*. [A.]

It begins (cf. *Bhagīratha Mīśra's* comm. on *Kīrātārjunīya*, nos. 3799, 3806):

परमानन्दसंदोहकन्दं वन्दे पुनःप्रभं¹ ।

गोविन्दमनुभक्तन्दमिन्दिरानन्दवृन्दं ॥

अभगीरथमिन्द्रस्य सूनुः सूनृतवाक् सुधीः ।

वाणीविलासः कुरुते टीकां सारावलीमिमां ॥

महाकाव्यसमारम्भे सत्संप्रदायाधिगतमहाकाव्यलक्षणं । वस्तु-
निर्देशं ०

The colophons run as follows in both MSS.:

I. ends with the verse:

अमिह्याणीविनोदस्य गोविन्दार्पितचेतसः ।

सारावल्यां कृतौ सर्गे आदिसर्गसंपूर्णम् ॥

II. इति अभगीरथमिन्द्रसूनुकृते वाणीविलासे द्वितीयः
सर्गः ॥

III. इति कुमारसंभवटीकायां भगीरथमिन्द्रसूनुविरचितायां
तृतीयः सर्गः ॥

IV. इति कु^० सारावल्यां श्रीवाणीविलासकृतायां चतुर्थः
सर्गः ॥

V. शमुत्समावड्डे (r. श्रीमत्समावड्ड) भगीरथस्य चम्पावती-
कुक्षिसमुद्भवस्य । वाणीविलासस्य कृतौ सुषुड्डेः सर्गः समापूरितः
पञ्चमोऽयं ॥

VI., VII. इति अभगीरथमिन्द्रसूनुश्रीगोपालनन्दकृतायां
कु^० सारावल्यां (सप्तमः) सर्गः समाप्तः ॥

Old number 1027. Cf. Rāj. Mitra, Notices,
vii., p. 233. [H. T. COLEBROOKE.]

3768.

898b. Foll. 6; folio, size 15 in. by 10½ in.;
good, modern Bengālī handwriting; 19–30
lines in a page.

Kumārasambhava-sthūlatātparyā, an epitome
of Kālidāsa's poem.

The margins are covered with English
notes in Colebrooke's hand.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ Thus AB; ? r. सुदप्रभं. Cf. the comm. on *Kī-
rātārjunīya*, by the author's father, no. 3799.

3769.

228b. Foll. 4; folio, size 15 in. by 10 in.;
European paper; excellent Devanāgarī writing;
29 lines in a page.

The same abstract of the *Kumārasambhava*,
apparently copied from the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

3770.

3060. Foll. 14; size 10½ in. by 4½ in.;
indifferent Devanāgarī writing of 1557 A.D.;
ten lines in a page.

Meghadūta, by Kālidāsa; in 125 verses.

Dated: संवत् १६१४ वर्षे ज्येष्ठपक्षे १४ शनी^० names
of place and scribe obliterated.

[J. R. BALLANTYNE.]

3771.

2737. Foll. 27 (two of which, 1 and 6, are
wanting); size 7½ in. by 3½ in.; fair Deva-
nāgarī writing of 1595 A.D.; 7–9 lines in
a page.

Meghadūta, in 125 verses, with marginal
and interlinear glosses.

The two missing leaves comprise from the
beginning to near the end of v. 2; and vv.
19–22, and parts of 18 and 23.

Copied by Śivānanda, son of Bhāṇajā.

[GAIKAWAR.]

3772.

2019. Foll. 16; size 9½ in. by 4 in.;
good Devanāgarī writing of 1624 A.D.; eight
lines in a page.

Meghadūta, in 121 verses.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3773.

1491d. Foll. 11; size 15½ in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

3774.

1584. Foll. 71; size 16½ in. by 10½ in.; clear Bengālī handwriting; European paper (watermark 1806); 15-32 lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses; with six commentaries, written above and below the text, viz. :—

I. *Subodhā*, by *Bharatasena*. [B.] Cf. no. 3776.

It begins as in Oxf. MS.; for correct beginning, see MS. A.

II. *Muktāvalī*, by *Rāmanātha Tarkālaṃkāra*.

III. *Mālatī*, by *Kalyāṇamalla*. [B.] Cf. no. 3777.

IV. *Sanjīvanī*, by *Mallinātha*.

V. *Tikā*, by *Haragovinda Vācaspati*, or *Vācaspati Govinda*, son of *Vaṅkavihārīn Gaṅgopādhyāya* of *Kṛishṇanagara*, in the *Rāḍa* (? *Rāḍhā*) country.

It ends (fol. 67b, completed 71b):

इयमत्यविवेकतमःसंहतिहरवाचस्पतिगोविन्दसमाकलिता¹ ।

सुखयतु रसिकसमाजं निर्मलव्याख्या(!) सतामुपदेशात् ॥

राडदेशीयकृष्णनगरनिवासी श्रीवङ्कविहारोगङ्गोपाध्याय-
तन्त्रज्ञश्रीलश्रीहरगोविन्दवाचस्पतिकृता मेघदूतटीका ॥

VI. *Tātparyadīpikā*, by *Sanātana Gosvāmin*, of *Vṛindāvāva*. [B.] Cf. no. 3779.

¹ ? °संहतिवाचस्पति° fol. 67b; °हरगोविन्दवाचस्पति-
समाकलिता । fol. 71b. On the fly-leaf at the end Cole-
brooke's Paṇḍit calls him *Hari Govinda Vācaspati*.

See Prof. Aufrecht's description of Wilson's MS. (Cat. Bodl., no. 218), apparently copied from the present volume.

Two leaves appended at the end (69 and 70) contain a succinct analysis (*sthūlatātparyārtha*) of the poem, verse by verse; this being followed, on fol. 71, by a list of authorities (*pramāpakāḥ*) quoted by each of the commentators. [H. T. COLEBROOKE.]

3775.

994b. Foll. 20; size 13 in. by 4 in.; fair Bengālī handwriting of the latter part of last century; 9-14 lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses; with the commentary (*Subodhā*) of *kavirāja Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅga-mallika* (or *-mallika*). Cf. next MS.

Colophon: इति भरतमञ्जीकृता मेघकाव्यटीका समाप्ता ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

3776.

415. Foll. 79; size 13½ in. by 3 in.; cursive Bengālī handwriting of about 1780 A.D.; eight lines in a page.

Bharatasena's Subodhā, without the text (114 verses). It begins:

नन्वेवं वैद्यगौराङ्गमञ्जीकाङ्गसमुद्भवः ।

भरतो मेघदूतस्य टीका रचयति स्फुटं ॥

सत्येव मेघदूतस्य टीका बहुबुधैः कृताः ।

तथापीयं सुबोधस्या क्रियते भूभूदाज्ञया ॥

It ends:

इति हरिहरखानख्यातवंशारविन्द-

द्युमणिविमलकीर्तिव्रातगौराङ्गजातः ।

प्रियगुणिगणभूरिश्रेष्ठभूपालशिष्टे

सकृत भरतसेनो मेघदूतस्य टीका ॥

इति वैद्यमालाश्रीयधिनयकसेनसंतानसंभूतहरिहरखानप्रणीत-
गौराङ्गमञ्जीकात्मज-श्रीभरतसेनकृता सुबोधा नाम मेघदूतटीका
समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3777.

529. Foll. 70; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

Mālatī, a commentary on the *Meghadūta* (115 verses), by *rājarshi Kalyāṇamalla*, son of *Gajamalla*, and grandson of *Karpūra*, of the *Padmabandhu* family. [A.]

It begins:

प्राज्ञा जलद्रवदवानलतापशोभे
यस्यादमंबुदवरं शरणं प्रयति ।
तं सर्वविप्रभयनाशनमंबुजाक्षं
विष्णुं नमामि सहस्राक्षिलविष्णुनाथं ¹ ॥ १ ॥
यसंबंधुकुलोभोधिशीतांशुर्लोकविश्रुतः ।
त्रैलोक्यचंद्र इत्यद्यौत्कृष्टैरुच्चनियमैः ॥ २ ॥
तत्पुत्रोऽस्ति पराभूतवैरस्त्रोर्मंडनम्पृहः ।
सर्वलक्षणसंयुक्तो गजमन्त्रो महायशः ॥ ३ ॥
तस्य कल्याणमन्त्रोऽस्ति नंदनो बुद्धिसागरः ।
तेनेयं मेघदूतस्य टीका नास्त्रैव मालती ॥ ४ ॥
क्रियते चित्रभावाद्यैरचनार्णवशालिनी ।
विद्वज्जनमनोभृगवृद्दानंदविवर्धिनी ॥ ५ ॥
गुरुभ्यो यात्ययत्नेन दृष्ट्वा टीकाञ्च भूरिशः ।
रहस्यमस्य काव्यस्य किंचिदस्य प्रकाश्यते ॥ ६ ॥

Colophon as in Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 149.

Dated: संवत् १८१२ (!) कार्तिकसुदि १५ मं० लिखापितं
जीवे श्रीविजैरामपंडितैः वसुवासदानपूर्वकं ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3778.

1398c. Foll. 25 (counted 24, no. 12 being double); size 12½ in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; 16-19 lines in a page.

Meghadūta, in 121 verses, with *Mallinātha's Saṃjivani*. Repeatedly printed in India.

[H. T. COLEBROOKE.]

3779.

1570. Foll. 20; size 10 in. by 3½ in.; small, clear Bengālī handwriting of about 1650 A.D.; 12-14 lines in a page.

Meghadūta - Tātparyadīpikā, by *Sanātana Gosvāmin*. [A.]

It begins:

उपनीतं नवनितं करतलमभितो व्रजगृहिणीभिरदन् ।
नापुकरवृत्तियतिरिव करपात्रो नन्दनो जयति ॥
प्राच्यां व्याख्याः समालोच्य श्रीमनातनजनेन ।
तस्यते मेघदूतस्य टीका तात्पर्यदीपिका ॥ ०

The copyist's signature runs thus:

रत्नेश्वरेण मुधिया मुचे: मुक्ताहमीदिने ।
लिखिता मेघदूतस्य टीका तात्पर्यदीपिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3780.

1516d. Foll. 22; size 11 in. by 4½ in.; indifferent Bengālī writing of about 1750 A.D.; 15-22 lines in a page.

Meghadūta, in 125 verses, with an analytical commentary (*ṭīkā*) composed, by *Divākara*, for some king of Mithilā.

It begins:

गौरीस्तनपरीरम्भगम्भीरानन्दशालिने ² ।
नमः भृङ्गारसाराय हराय परमात्मने ॥ १ ॥
भूभृन्मखलनायकस्य विलसत्कीर्तिप्रतापोदय-
क्रान्ताशेषजगत्यस्य मिपिला[खोली]पतेराज्ञया ।
तत्रङ्गाक्षपदानुरोधविधुरा ये मेघदूते जनाम्
तानुद्दिश्य दिवाकरेण कृतिना टीकेयमारभ्यते ॥ २ ॥

इह तावत्सहस्रद्वयाद्वादिशन्दार्थयुगलं काव्यमित्युच्यते । तच्च
दोषहानगुणोपादानालंकारयोगरसविद्योगैः सहितं सकलविद्व-
ज्जनमनोयाहितायमवलम्ब्यसो (पठ्यते) एतादृशं च काव्यं कुर्वतः
कवेः कीर्तिप्रोत्थिलाभः संपद्यते ॥ यदुक्तं कंठाभरणे । निदोषं
गुणवत्काव्यमलंकारैरलंकृतं । रसान्वितं कविः कुर्वन्कीर्तिं प्रीति
च विन्दति ॥ प्रीतिरसश्चकाव्यार्थो रसास्वादेन य आनन्दः

¹ ? सहसा किल विष्णुनाथं.

² गौरीस्तन° MS.

कीर्तिसूर्यफलमाहुरिति ॥ तच्च काव्यं द्विविधं । अथमभिनेयं च । अथ रघुकाव्यादि । अभिनेयं व्यायोगनाटकाद्यनेकप्रकारकं । तदुभयमपि गद्यपद्यभेदेन द्विविधं । अपादः पदसंतानो गद्यमित्यभिधीयते । पद्यं चतुष्पदाः (? ० दं ।) काव्यस्य च रचितोचितसंनिवेशाचारुणो रसप्रधानतयैव सकलसहृदयवृन्दानन्दार्थकत्वा[द्] रसेषु च रमणीयतया शृङ्गारस्यैव प्राधान्यं । शृङ्गारोऽपि संभोगविप्रलम्भात्मकत्वेन द्विविधः । भोगो वियोगो विप्रलम्भकपूर्वं एक स्वदतेः (?) । तथा हि । काषायिते हि वस्त्रादौ भूयात्वागो[ऽ]भिपज्यते । तच्च मन्दाक्रान्ताछन्दसा(०:शा)स्त्वप्याद्यात्मकं (?) विप्रलम्भरसप्रधानं मेघदूताख्यं खण्डकाव्यं महाकविः कश्चिदित्यादिना चकार । सध्वान्तलक्षणं वेदै काव्यं । यदुक्तं । कविरेकमर्थं संगण्यैकेन वर्णयति काव्यसंघातः संनिगद्यते । वृन्दावनमेघदूतादिरिति ॥ कश्चिदित्यादि ॥ कश्चित् यक्षो वसति चासस्यानं चक्रे कृतवान् । रामगिर्याश्रमेषु । रामस्य गिरिः रामगिरिर्मात्यवान् । तस्याश्रमेषु स्थानेषु तपोवनेषु वा । बहुवचनेन विरहानलसंतापादितस्ततः परिभ्रमन्नैकत्र धृतिं बबन्धेति ध्वनितं । ०

The text ends : श्रुत्वा वार्तां जलदकथितां ० योजयामास शश्वत् ॥ १२७ (r. १२५) ॥ इति मेघदूताख्यं खण्डकाव्यं समाप्तमिति ॥

The commentary ends : मेघासंदेशश्रवणानन्तरं किं जातमित्यत आह । श्रुत्विति ॥ धनेशोऽपि कुवेरोऽपि जलदकथितां वार्तां श्रुत्वा सदयहृदयः [दयया सह वर्तमानं सदयं हृदयं यस्य स marg.] सन् असत्कोपो [सत्तः कोपो यस्य marg.] स सद्यः तत्क्षणं शापस्यानं प्रातः (r. प्रीतः) संनिधाय कृत्वा विगलिता श्रुत्वा शोकः ययोस्ती गृहचिन्तौ (हृद० text) विरचितानि शुभानि भोगानि तौ दम्पती पश्चात् शापावसाने इष्टान् अभीष्टान् भोगान् भोजयामास ॥ भीताथेयतिनाञ्जतिना कृता (!) ॥ १२७ ॥ इति मेघदूतटीकायां दम्पती-संयोगः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3781.

2650. Foll. 14; size 10½ in. by 4½ in.; good Jaina writing of about 1500 A.D.; 21-24 lines in a page.

Meghadūta, in 128 verses, with an anonymous commentary written above the text, on the right and left margins, and below the text.

The commentary begins (cf. *Kāvyaād.*, i., 16, 17; *Sāhityad.*, kār. 559):

तत्र स्कंदमिति ¹ कुमारकथनमेवमेतैर्नैगनगरसागरकुचंद्रा-
कोदयोद्यानजलकेलिमधुपानसुरतदूतमंत्रप्रयाणाजिनायकाभ्युदय-
विवाहविप्रलम्भकुमारवर्णनैर्विस्मयैरष्टादशभिरमीभिर्महाकाव्यल-
क्षणैरुपलक्षितत्वादस्य महाकाव्यत्वं । तच्चेदमाद्यं वृत्तं । कश्चि-
त्कान्ता ० । कश्चिद्यक्षः पुण्यजनो रामगिर्याश्रमेषु वसति चक्रे
निवासं कृतवान् । रामो दशरथात्मजस्तेनाश्रितो गिरिः पूर्वं
सीतासमन्वितो रामस्तत्र स्थितवान् इति रामगिरिस्तत्राश्रमास्त-
पस्विवासस्तेषु । अनेन चात्र निवसन् रामोऽपि दैवाद्भियुक्त-
सीतया साधं पुनः संयोगमाससाद । तन्ममाख्येवं भूयादिति
व्यन्यते । यद्यपि यक्षस्यैकाकित्वाद्रामगिर्याश्रमेध्वित्येकवचनमेव
नाख्यं (न्याय्यं) तथापि गाढोक्तं ठा(?) वा घटितरणरणकाकुली-
कृतचेतसो नैकत्रावस्थानं संभवति । कदाचित्कदाचिदाश्रमे
दिवसमतिवाहयतीति बहुवचनं । अनेन चानेकाश्रमपावित्र्यं
च पर्वतस्य व्यन्यते । रामगिरौ वसति कृतवानिति वाक्ये
यदाश्रमोपादानं तेन दुःस्वप्नतपःप्रभावान्मुनीनामेव शापसंतापा-
पनयनक्षमत्वमतस्तेषां शरणमनुश्रित (!) इति व्यन्यते । कथं-
भूतेषु । जनकतनयाद्यानपुण्योदकेषु जनकतनया सीता तस्या
जलक्रीडायां नियमविशेषैर्वा यानि आनानि तैः पुण्यमुदकं येषु
तानि स्वभावचापलान्तरीणां पुण्यं शीलनैर्मैत्यमेव पावित्र्यं ।
तच्च तस्या अस्ति जगत्प्रसिद्धम् अतो रामस्यानपावनत्वे सत्यपि
पयसान्ता(?) पयसां सीता) आनपावित्र्यमेव निर्दिष्टं । यद्वा ।
शृङ्गाररसजनितस्मरणस्मराधिकारं (!) प्रबंधं निर्मातुकामस्यास्य
महाकवेः शृङ्गारस्य पुनर[ग]मनेति वनितानिर्देश एव संमतः ॥
तथा छिग्धच्छायातरुषु । छायां चातपाभापस्तया उपलक्षिता-
स्तरवः । यद्वा छायां शोभा ०

The edges of the first leaf are partly worn away, whilst other leaves are somewhat worm-eaten.

No commentary is given for verses 123. आश्रास्यैवं ०; 125. तं संदेशं ०; 126. तस्मादद्रेर्नैगदित ०; 127 (*pāṭhāntaram*). श्रुत्वा वार्तां ०; and 128:

इत्थं भूतं सुचरितपदं मेघदूताभिधानं

कामाक्रीडाविरहितजने दुःखयुक्ते विनोदः ।

कामं चास्मिन्मतिनिपुणतामन्यभावः कवीनां

मत्वायोयाश्चरणाकमलं कालिदासश्चकार ॥ १२८ ॥

इति श्रीकुलतिलकश्रीकालिदासकृतं मेघदूताभिधानं महा-
काव्यं समाप्तं ॥ [GAIKAWAR.]

¹ *Megh.* 43 (or 44); in the present version, v. 47.

3782.

3160a. Foll. 57; size 16½ in. by 10½ in.; fair Bengālī (and Devanāgarī) writing; European paper (watermark 1805); 12-27 lines in a page.

Nalodaya, a poem, in alliterated rhyme, on the life and adventures of *Nala*, ascribed to *Kālidāsa*; with the commentaries of *Ātreya-Govinda Bhaṭṭa*, *Ādisūra*(?), *Bharatamallika*, and *Nṛsiṃhāśrama*, written above and below the text; viz. :—

I. *Ātreya-Govinda Bhaṭṭa's Nalodayadīpikā* begins:

श्रीकृष्णचन्द्रचरणानुसरानयुग्म-

विन्यस्तचित्तवचनचलचचरोकः ।

जानन्नलोदयनलोदयदुर्बिलङ्ग-

चारीशपारतरणिं वितनोमि टीकां ॥

अथाह । पुरा किल कालिदासकविना कविकुलकैरवकोर-
कावलिसमुल्लसन्नराशिविवितितिततभगवद्भारतीचरणारविन्द-
नखचन्द्रचन्द्रिकानिचयमुच्चारुचकोरेण श्रीमन्नलोदय नाम
कमनीयतमसुभयकाव्यवरमारभमाणेनामरवरनिकरमौलिमय-
नायमानचरणनलिनो भगवन्नारायण एव निखिलान्नारायणकरो
निरुपमगुणगरीयानानन्दसंदोहेनाभितुष्टुवे चतुर्भिस्तत्वादी हृदये-
त्यादि । हे हृदय हे चेतः त्वमित्यर्थात् । ०

The colophon runs : इति श्रीमदाचेयगोविन्दभट्टविर-
चितायां नलोदयदीपिकायां चतुर्थसर्गदीपिका समाप्ता ॥

The author's name is given in the same way in the colophons of cantos II. and III., whilst in that of canto I. he is called *Ātreya Bhaṭṭa*.

II. *Ādisūra's*(?) *Nalodayaṭīkā* begins : हृदयेति
श्लोकेन कविरिहदेवतो स्तौति । हे हृदय यादवतः कृष्णात् ०

It ends : इति आदिभूरविरचिता नलोदयटीका समाप्ता ॥

In the same way the author is called in the colophon of canto I., and (in the abbreviated form आदिभू ०) in the margins of each page; whilst in the other two colophons he is not named at all. In Burnell's Tanjore

Cat., p. 159a (an incomplete MS.), and in the Index of the Gov. Or. Libr. Madras, p. 41, he is called *Ādityasūri*.

III. *Bharatasena's* commentary (? *Nalodaya-prakāśa*) begins as MS. 977 (no. 3783).

In both MSS. the last seven verses (41-47) are not commented upon, and in the present MS. this commentary is without its final colophon. In the other colophons the term 'uechvāsa' (2. *dvitīyocchvāsa-prakāśa*, A B) is used instead of 'sarga.'

IV. *Nṛsiṃhāśrama's Nalodayaṭīkā*, cantos III. and IV. (written in Devanāgarī). Cf. MS. 784b (no. 3784), the opening verse of which is omitted here.

This volume is referred to (under its old number 534) by Benary, *Nalodaya*, praef., p. xxii.

[H. T. COLEBROOKE.]

3783.

977. Foll. 41; size 14½ in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Nalodayaṭīkā, or *Prakāśa* (?), a commentary on *Kālidāsa's* poem by *Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallika*.

It begins : पुरा किल विक्रमादित्यसभायां नवरत्नानो
परस्परगुणस्पर्धया तेषां बहेयमुदकं घटकर्परेण (*Ghaṭ*. 22)
इति यमकप्रज्ञासाप्रतिज्ञया कोपितः कालिदासः सर्वयमकनिन्दार्थं
छन्दसामन्तस्तावदायाया एव यथायेनास्याः पुरस्कृतत्वेन तामा-
श्रितैव कलिलमलप्रध्वंसिनलदमयनीचरिचवर्णनमभिप्रेत्य तत्र-
तूहयूहविध्वंसकामः श्लोकचतुष्टयेन यमकप्रवन्धसमाप्तिकामश्च
यशोदानन्दनवन्दनमङ्गलमारभे ॥ हृदयेति ॥ हे हृदय हे मनः
सदा सर्वस्मिन्काले ०

It ends : ततो निष्कपटं ज्ञात्वा तेन सह सौभाग्यमकरो-
दिति ॥ ४० ॥ इति वैद्यहरिहरस्नानवंशसंभवगीराङ्गमल्लिका-
त्मजश्रीभरतसेनविरचिता नलोदयटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3784.

784c. Foll. 20; size 9½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 12-14 lines in a page.

Nalodayatikā, by *Nṛsiṃhābhaṃa*. Cantos III. and IV.

This MS. was apparently derived from the same original as the copy in 3160a (no. 3782), likewise wanting the first two cantos.

It begins:

नलोदयस्योत्तरार्धटीकेयं च प्रतन्यते ।
नृसिंहाख्येन मुनिना सर्वेषामुपकारतः ॥

अथ सुरवृषभा इति । अथेत्यनन्तरं वसंतवर्णनानन्तरं ०

It ends: इति श्रीनृसिंहाश्रमविरचितायां नलोदयटीकायां चतुर्थे आश्वासः ॥ संवत् १८११(!) माघशुक्लतृतीयायां लिखितं मृत्युञ्जयेन ॥

The MS. belonged at one time to a certain *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

3785.

2534b. Foll. 37; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1573 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Nalodayārtha-dīpikā (or *pradīpikā*, as it is also called, *metri causā*), a brief commentary on *Kālidāsa's* poem, by *Gaṇeśa*, son of *Rāmadeva*; including the text itself.

It begins:

प्रणम्य विग्रहंतारं भारतीं च तथा गुरुन् ।
नलोदयाख्यकाव्यस्य क्रियते ऽर्थप्रदीपिका ॥ १ ॥

तत्र तावद्व्यं कृत् प्रारिप्सितमर्थपरिषिष्यिविग्रहनिवारणाय स्वाभिमतदेवतायां कृष्णे मनःसमाधानलक्षणं मंगलमाचरति ॥ अत्र चोच्छ्वाससमाप्तेऽप्येतयमकं सर्वत्र यमकपदानां व्यवहितत्वाद्भवांतरभेदो ऽपि न दुष्यति दामभिरयमकभेदो विज्ञेयः । ०

Colophon: इति श्रीगणेशविरचितायां (रामदेवमुनिविरचितायां canto II.) नलोदयार्थदीपिकायां चतुर्थे आश्वासः संपूर्णो जातः ॥ ० ॥ संवत् १६३० वर्षे कान्तिकशुद्धिपंचमी शुक्ले

दक्षिणायनगते चंडांशौ सद्यः संभतीर्थस्थितेन भट्टपारासरात्म-जतनूजेन महादेवेन नलोदयकाव्यस्य टीका कष्टेन लिखिता स्वयमध्ययनार्थं तथा शिवदेवप्रभृतीनां भ्रातॄणां गोपालप्रभृतीनां शिक्षाणामध्ययनाय ॥

For the same commentary cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 219. Burnell, Tanjore MSS., p. 159a, mentions an *Arthadīpikā*, without the author's name. [GAIKAWAR.]

3786.

1045. Foll. 46; size 16½ in. by 3½ in.; folded to half the length; indifferent, modern Bengālī handwriting; 4-7 lines in a page.

Nalodayavyākhyā, another commentary, by an unknown author.

It begins: हृदयेति दुःखेनासादयितुं तनुं शक्या दुरासदा तल्लक्षणायाः पापाटव्याः दवतो दावाग्नेः । पुनः । सरीणां समुदायः जरिसमुदायः तस्मात् विजगत् विलोकीं अवतः रक्षतः । पुनः । स्मरेण प्रद्युम्नेन दायादवतः पुत्रवतः ०

It ends (iv. 46): जनाय सुखदं तं नलं मा लक्ष्मीः च । पुनः । आयात प्राप यथा हरिं मा लक्ष्मीः प्राप ॥ इति नलोदयव्याख्यायां चतुर्थे आश्वासः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3787.

3160b. Foll. 4; size 16½ in. by 10½ in.; large, clear Bengālī handwriting; 18 or 19 lines in a page; European paper.

Nalodaya-Sthūlatūtparyā, an epitome of the *Nalodaya*.

It begins: अथ नलोदयनामधेयो ऽसौ यमकमयः काव्य-यन्यः । अस्य कर्ता महाकविः श्रीमान् कालिदासः । तत्र यन्ये चत्वारः सर्गाः । अथ प्रायशः आर्योद्धर्त्तासि क्लृप्ति-प्रा-माणिका तोटकं च । ०

It ends: नलेनेत्यादिना तेन राज्ञा नलेन तत्पुत्र्याः श्रीभामहोत्सवादिवर्णनं ॥ इति श्रीकालिदासकृतनलोदयकाव्यस्य स्थूलतात्पर्यार्थः समाप्तश्चतुर्थः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3788.

2525a. Foll. 7; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1597 A.D.; fifteen lines in a page.

Ritusamhāra, a poem on the seasons, ascribed to *Kālidāsa*; with occasional marginal glosses.

Repeatedly published in India, e.g. in Hæberlin's *Anthology*, pp. 40-68.

The glosses begin: विशेषमूर्ध्नि: ॥ सदावगाहेन चा-
नादिकरणेन क्षतः शुष्को वारिसंचयो ऽथ सः ॥ १ ॥ शशाकेन
क्षता खंडिता नीलराजयो जंघकारश्रेणयो यामु ताः ॥ २ ॥ °

Colophon: इति विशेषकाव्ये (alias श्रीविशेषमहाकाव्ये)
कालिदासकृतौ चतुसंहारे वसंतवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः ॥
वाचकवक्रचक्रचूडामणिमहोपाध्यायश्रीश्री ° मुनिविजयगणि-
शिष्यमुनिदर्शविजयलिखितं संवत् १६५४ वर्षे ज्येष्ठदि एका-
दशीदरे । सजाउलपुरनगरे शुभं भवतु ॥

[GAIKAWAR.]

3789.

1392d. Foll. 13; size 13½ in. by 3½ in.; fair Bengālī handwriting of 1795 A.D.; six lines in a page.

Ritusamhāra.

[H. T. COLEBROOKE.]

3790.

3065. Foll. 4; size 9½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Śringāratilaka, an erotic poem, in 26 verses, ascribed to *Kālidāsa*. Rather incorrect.

Edited by O. Gildemeister (with *Meghadūta*, Bonn, 1841); and repeatedly in India, e.g. in Hæberlin's *Anthology* (1847), pp. 14-17 (21 verses); in *Kāvyaśaṅgraha* (Calc. 1872), pp. 67-70 (20 verses).

Colophon: इति श्रीकालिदासकृतौ शृंगारतिलकं समाप्तं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

3791.

2791c. Foll. 4; size 10 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; six lines in a page.

Śringāratilaka. An imperfect copy, breaking off abruptly at the foot of fol. 4a, in the last *pāda* of v. 17 (दृष्ट्वा यासौ °).

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3792.

2525f. Foll. 8; size 7½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1594 A.D.; ten lines in a page.

Ghaṭakharpara, or *Ghaṭakarpara*, a poem on the rainy season, in 21 verses, here ascribed to *Kālidāsa*.

Various published in Europe and India, usually in 22 verses, the last but one of which (एतन्निशम्य विरहानलपोडिताया °) is here omitted.

It ends: आदाय (आलम्ब्य H.) चाबु तृपितः ° घट-
सर्वरेण ॥ २१ ॥ इति महाकविश्रीकालिदासेन केन चिद्विनोदेन
वर्षाकालवर्णनं घटसर्वरास्यं विरचितं काव्यं समाप्तं ॥

रसेदुबाणभूषाके नभस्यादौ प्रतिपदि (1) ।

भीमे केशचपाठार्थं कल्याणश्चास्य लेखकः ॥

In the margin, by another hand: पंडितोपनाम-
दामोदरस्येदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

3793.

3083. Foll. 4, the 3rd of which is missing; size 9½ in. by 2½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; four lines in a page.

The same poem, in 22 verses. The gap occasioned by the missing leaf extends from v. 10, c. °सिंगणो, to v. 17, c. किं कुसु °.

It ends: आलम्ब्य चाबु ° घटकपरेण ॥ २२ ॥ इति श्री-
कालिदासकृतं घटसर्वरेकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3794.

1238b. Foll. 6; size 10½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1691 A.D.; twelve lines in a page.

Ghaṭakharpara, in 22 verses, with an anonymous commentary.

The commentary begins: यस्याः पतिर्देशांतरं गतः
तां नायिकां पंचभिः द्योक्तैरभिधत्ते । निश्चितेत्यादि । °

Printed at Calcutta (1808), and repeated in Dursch's edition (Berlin, 1808).

It ends: विश्वनाथपुरे विहरयुनाथेन धोमता । घट-
खर्परटीकेयं समूला लिखिता किल ॥ ° संवत् १७४८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3795.

3196. Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1726 A.D.; 6-12 lines in a page.

Ghaṭakharpara, in 22 verses, with a commentary, by *Tīracandra*.

In the colophon of the text the poem is ascribed to *Kālidāsa*.

The commentary begins: प्रोषितप्रमदयेदमुच्यत
इति घटखोकेनान्वयः । प्रोषितप्रमदया विदेशगतभर्तृकया सख्या
अग्रतः इदं निश्चितमिति वक्ष्यमाणं बोध्यते । हे सखि कीदृशी
कुंदसमानर्दति °

It ends: खंभु जलं चालभ्य प्राप्य शपेयं । शफर्यं(!) ॥

तारचंद्राभिधेयेन चालयुत्पत्तिहेतवे ।

घटखर्परटीकेयं संज्ञोध्य प्रकटीकृता ॥

शके १६४८ नेयप्रवर्तमाने पराभयनामसंवत्सरे आचरणमासे
पुत्रपक्षे द्वादश्यां भागै[व]वासरे मूलानक्षत्रे इदं पुस्तकं भुव-
ल्लिख्यसम्पत्त्यभट्टेन(r. ° भट्ट)सुतविरूपाक्षेण लिखितं ॥

[G. F. FLEET.]

3796.

2525g. Foll. 16; size 9½ in. by 3½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1591 A.D.

(by a different hand from 2525, f.); 8 or 9 lines in a page.

Ghaṭakharparayojinī, a careful commentary on the above poem (in 21 verses), composed by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Caturbhujā* and *Mahlāyī*, for his pupils, *Śukadeva*, etc.

It begins:

सा मायापि दवीयसी सुविमले शुद्धालम्बशोपमे
यच्च प्रतिबिंबितास्ति कणवद्देवान्यतो ज्ञोजनत् ।
साध्यात्कारतयैव यस्य हि जगत्सम्प्रोषणं जायते
तद्वै नायकसंज्ञिकं हृदि गते तेजः परं चिंतये ॥ १ ॥
नन्वा शिष्यं शिवायुक्तं घटखर्परयोजिनीं ।
टीकां चालप्रबोधार्थं कुर्वे इह कमलाकरः ॥ २ ॥

इह तावत्काव्यालापांश्च वर्जयेदित्यादेः काव्यं यशसे उच्यते
इत्यादिप्रयोजनैरपवादमवधार्य मेघदूत इव विप्रलम्भभृंगारवर्ण-
नमत्सपद्यैच्छिकीर्षु-कविश्रीकालिदासविशिष्टशिष्टाचारानुमित-
श्रुत्युद्दिष्टाभीष्टोपायतात्कं भृंगारसाधनीभूतोद्दीपनाद्यन्यतमनीर-
दाकाशप्रामिन्नरूपवस्तुमंगलमाचरन् प्रोषितपतिकानायकायाः
प्रवासिनायकं प्रति मेघस्य दीप्यसंदेशाय मेघाविर्भाववर्णनमार-
भते । निश्चितमिति । °

It ends: चालंभ्येति । ° — जादाय चेति पाठे अयमे-
वार्थः । ° वसंततिलकावृत्तं ॥ २२ ॥

घटखर्परेष्वानीय वहनात् घटखर्परं ।

इति नास्मामृतं तस्मात् योजनं तस्य दुर्घटं ॥ १ ॥

तातो यस्य चतुर्भुजः सततमृदकर्मैककार्यो भवन्

माता यस्य पतिव्रता समभवन्महायिसंज्ञा शुभा

तेन श्रीकमलाकरेण विदुषा टीका कृता प्रीतिदा

सन्निध्यैः¹ शुक्रदेवकप्रभृतिभिः¹ संप्रार्थितेनाप्यसी ॥ २ ॥

इति श्रीमच्चतुर्भुजसुतभट्टश्रीकमलाकरविरचिता कविश्री-
कालिदासकृतस्य घटखर्परकाव्यस्य घटखर्परयोजिनीसमाख्या
टीका समाप्ता ॥ संवत् १६४८ शिवरीनाम्नि संवत्सरे दक्षिणाय-
नगते श्रीसूर्ये वधीश्वरी भाद्रपदमासे कृष्ण(orig. शुक्ल)पक्षे
चतुर्थी तिथौ गुरु(orig. भृगु)वासरे अष्टमे शिवरडाघास्तव्य-
श्रीगौडज्ञातीयर्षभ्राजोभाइसुतविद्याधरेण लिखितमिदं पुस्तक-
मात्मपठनार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

¹ सत्शिष्ये MS.

3797.

2064. Foll. 61; size 11½ in. by 5 in.; well written, in Devanāgarī, by two (or three) different hands; 10-12 lines in a page.

Kirātārjunīya, an heroic poem, in 18 *sargas*, by *Bhāravi*.

Whilst the oldest portion (foll. 1, 2, 17-47), written about 1600 A.D., is supplied with marginal notes and extracts from *Mallinātha's* commentary; the remaining parts, supplied about 1700 A.D., present the text only.

The work has been frequently published in India. Cf. Weber, Berlin Cat., nos. 518, 519.

[GAIKAWAR.]

3798.

1930. Foll. 106; size 10 in. by 4½ in.; large, clear Devanāgarī writing of 1704 A.D.; eight lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

3799.

543a. Foll. 276; size 16½ in. by 10½ in.; good Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); 15-32 lines in a page.

Kirātārjunīya, accompanied by four different commentaries, two of which are written above and two below the text, viz.:—

I. *Subodhā*, by *vaidyā Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallikā*.

It begins:

प्रणम्य शम्भु भुवनेशमीशम्
अभीष्टदा भारविकाव्यटीका ।

गौराङ्गमल्लिकतनुप्रभृतो

वैद्यः सुबोधो भरतः करोति ॥

महाकविभारविः किराताजुनीयं नाम महाकाव्यं विकीर्तु-
र्वस्तुनिर्देशरूपं महाकाव्यलक्षणं प्रणयन्नाह । श्रिय इत्यादि । °

It ends: तेजसा सर्वेभ्यो जितिरिक्त । पुनः कीदृक् तपो-
लक्ष्या दीप्त ॥ इति वैद्यहरिहरस्नानवंशसंभवगीराङ्गमल्लिका-
त्मजश्रीभरतसेनकृतायां भारविटीकायामष्टादशः सर्गः ॥

II. *Tattvadīpikā*, or *Sarvamāṅgalā*, by *Bhagī-
ratha Mīśra*, son of *Prabodha Mīśra* and *Amalā*,
and nephew of *Utsāhakara* and *Dāśaratha*.

It begins (cf. his son's commentary on the
Kumāras., no. 3767):

परमानन्दसंदोहकन्दं बन्दे शुद्धप्रभं ।

गोविन्दमनुभूतकन्दमिन्दिरानन्दबृन्दं ॥

मृत्युञ्जयपदसेवो श्रीमन्नोविन्दपदनलिनभृङ्गः ।

कुरुते भारविटीकां मिश्रः श्रीमान् भगीरथो धीमान् ॥

गुणैर्वरीयान् जनकः प्रबोधः

पितृव्य उत्साहकरो जतिविद्वान् ।

तथापरो दाशरथश्च धीमान्

मातामला यस्य पतिव्रताभूत् ॥

सर्वं सन्नि महान्तो ऽपि टीकाविधिविचक्षणाः ।

बोधार्थमत्यबुद्धीनां तथाप्येष मम अग्रमः ॥

महाकाव्यसमारम्भे° वस्तु निर्देक्षन्नाह । श्रियः कुरुणामि-
त्यादि । °

It ends: तपोलक्ष्या तपसो जतिज्ञयेन दीप्त ॥ इति
[प्रबोधमिश्रसुनु I.-VII.] श्रीभगीरथमिश्रविरचितायां तत्त्वदी-
पिकायां (सर्वमङ्गलाख्यायां तत्त्वदीपिकायां XVI.; सर्वे° तत्त्व-
दीपिकापरनामधेयायां VII.) भारविटीकायामष्टादशः सर्गः ॥

The author of this commentary is thus a
different man from the *Bhagīratha* who wrote
a commentary on the *Raghuvamśa* (Notices,
iv., p. 39).

III. *Sārāvalī*, by *Harikaṇṭha*.

It begins: अभिलषितसिद्धये मङ्गलादि कर्तव्यमिति
कविः श्रीशब्दमादौ प्रयुक्तवान् । श्रियः कुरुणामित्यादि । °

It ends: देवैरपि भगवान् स्तूयते । तथा चाह । अधि-
कमधरयन् (?) यो जगन्ति स्तुतो ऽलं । देवैर्देवैः स पायादपर इव
मुरारातिरहोपतिर्ब इति ॥ इति किराताजुनीयमहाकाव्ये श्री-
हरिकण्ठविरचितायां सारावल्यां टिप्पण्यामष्टादशः सर्गः ॥

IV. *Ghaṇṭāpāṭha*, by *Mallinātha*.

[H. T. COLEBROOKE.]

3800.

194. Foll. 256; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1773 A.D. (?); 5-13 lines in a page.

Kirātārjunīya, with *Mallinātha's* commentary, entitled *Ghaṇṭāpatha*.

This commentary has been repeatedly printed in India.

Dated: त्रिंशद्भुजशिशिरस्ये राधे (!) कृष्णे ह्यनंग शशि-
वारे हतसिलेख काव्यं काश्यो शुभुदेवास्यः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3801.

1896. Foll. 112; size 11½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 6-9 lines in a page.

The same works. *Sargas* v., x., xii., xv.-xvii.; paged 91-112, 188-209, 235-250, 299-350 respectively.

In the first two cantos the leaves are badly injured on the right-hand side.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3802.

2077. Foll. 190; size 9½ in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī writing of 1717 A.D.; 11-13 lines in a page.

Mallinātha's commentary on the *Kirātārjunīya*, without the text. Each *sarga* has its own pagination.

The copyist's signature reads thus: संवत्
समदश ७४ वर्षे भायमासे कृष्णे पक्षे त्रयोदश्या गुरुवासराणि-
ताया लिखितो स्य ग्रंथः ॥ उदीच्यज्ञातौ भवेन देवेजीश्रो-
कत्पाणोद्भवकरीशंकरसूनुहरीनंदनात्मजेन राजनगरस्थितपक्ष-
पुरनिवासिना लिखितं चात्मपठनार्थं परोपकाराय च ॥

[GAIKAWAR.]

3803, 3804.

202, 203. Foll. 272 (in 2 vols. of foll. 136 each); size 11½ in. by 3 in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

3805.

2539b. Foll. 18 (numbered 99-116); size 9 in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Fragment of *Mallinātha's* *Ghaṇṭāpatha*, extending from ix. 62 to the end of *sarga* x.

Copied by *Bhaṭṭa Kāśīrāma*.

[GAIKAWAR.]

3806.

384. Foll. 174 (counted 196; nos. 62, 88, 168-187 being passed over); size 15½ in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Bhagīratha Miśra's commentary, *Sarva-maṅgalā Tattvadīpikā*, on the *Kirātārjunīya*.

This MS. seems to have been derived from the same original as the text of this commentary in MS. 543a (no. 3799).

Foll. 44-50, apparently supplied by a different hand, contain *Bharatasena's* commentary on III. 39-60; whilst in MS. 543a the two commentaries are likewise identical for the verses III. 39-42 (but not for vv. 44-60).

The colophons of the several *sargas* are found: I., fol. 18b; II., 34a; III., 50a; IV., 58b; V., 71a; VI., 79b; VII., 87b; VIII., 96a; IX., 104a; X., 113a; XI., 123b; XII., 129a; XIII., 137b; XIV., 147a; XV., 155a; XVI., 162a; XVII., 189b; XVIII., 196a.

[H. T. COLEBROOKE.]

3807.

1307. Foll. 177; size 12½ in. by 4½ in.; good Bengālī handwriting of 1802 A.D.; six lines in a page.

Harikaṇṭha's commentary, *Sārāvalī*, on the *Kirātārjunīya*.

See no. 3799, III., apparently derived from the same original as this MS.

Neither this, nor any other commentary on the poem, except that of *Mallinātha*, has been published.

The MS. was copied by *Sanātana* (foll. 1-82), and *Purandara* (pupil of *Govinda*).

In the pagination no. 32 is passed over, whilst no. 119 occurs twice.

[H. T. COLEBROOKE.]

3808.

898d. Foll. 18; folio, size 15 in. by 10½ in.; clear, modern Bengālī handwriting; 18-20 lines in a page.

Kirātārjunīya-Sthūlatātparyārtha, an abstract of *Bhāravi's* poem; with English marginal notes, in Colebrooke's hand.

This summary does not differ materially from that printed at the end (pp. 221-33) of the first (quarto) Calc. edition (1814) of the poem with *Mallinātha's* commentary, and was probably prepared with a view to that publication. Cf. *Gildemeister*, *Bibl. Sanscr.*, p. 63.

[H. T. COLEBROOKE.]

3809.

543e. Foll. 8; size 16½ in. by 10½ in.; clear Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); 15-30 lines in a page.

The same summary of the *Kirātārjunīya*, without notes.

[H. T. COLEBROOKE.]

3810.

2607. Foll. 116+2; size 9½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing; 10-15 lines in a page.

Śiṣupālavadha, also called *Māgha-kāvya*, an heroic poem, in 20 cantos, by *Māgha*, son of *Dattaka*, and grandson of *Suprabha Deva*; with occasional extracts from *Mallinātha's* commentary on the margin.

The MS. was written by different hands; the oldest portion (foll. 8-30) about 1500 A.D.; whilst the remainder was supplied to fill up gaps at different times ranging from about 1600 A.D. (foll. 32-110) down to the end of last century (foll. 111-116). The first six leaves of the old MS. were replaced by seven leaves (c. 1650). Fol. 40, which contained the text of IX., vv. 15-29, is missing, and replaced by two leaves of an old MS. of different size appended at the end, and containing the text of IX. 14-38.

A French translation of the poem was published by H. Fanche (Paris 1868).

[GAIKAWAR.]

3811.

1098. Foll. 117 (numbered 116, no. 40 being double); size 12½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1797 A.D.; nine lines in a page.

Śiṣupālavadha. [H. T. COLEBROOKE.]

3812.

2078a. Foll. 33; size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1700 A.D. (fol. 11 supplied by a later hand); 7, sometimes 8, lines in a page.

The same work. *Sargas* I.-III.

[?]

3813, 3814.

3222, 3223. Foll. 1-360, 361-722; size 16½ in. by 10½ in.; good Bengālī handwriting; European paper; lines varying.

Māgha's Śiśupālavadha, accompanied by six different commentaries, written above and below the text, viz. :—

I. *Mallinātha's Sarvaṅkashā*. This commentary has been frequently published in India, along with the text of the poem.

II. *Candraśekhara's Saṃdarbhacintāmaṇi*. See no. 3820.

III. *Kavivallabha Cakravartin's Māghatīkā* or *Śiśubodhanī*. See no. 3823, apparently copied from the same original as this MS.

IV. *Subodhā*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgamallika*.

It begins :

प्रणम्य शम्भु भुवनाधिनाथं
सपार्वतीकं भजदृष्टिसिद्धिदं ।
गौराङ्गमन्त्रोक्तसुतः सुबोधो
माघस्य टीकां भरतः करोति ॥ १ ॥

यद्यपि टीकामस्य प्रज्ञा बहवो गरीयसीं चक्रुः ।
तदपि पठवृत्तपुत्रप्रतीत्यै स्पष्टमिमां कृवे ॥ २ ॥

माघनामा नृपप्रणीतानेककविकवीन्द्रः शिशुपालवधं महा-
काव्यं चिकीर्षुः सगीबन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । ०

This commentary is only carried on here as far as xvi. 5.

For another copy see *Rāj. Mitra*, ix., p. 251.

V. *Maheśvara Pañcānana's Māghatattva-samuccaya*, as far as xx. 43.

It begins : श्रियः । वसन् हरिर्मुनिं ददर्श स कीदृक्
श्रीमतिं शासितुं जगत् श्रीमयः सीमन्तिन्यः तासां शासितुं
शीलं येषां ते मुनयस्तान् तुभ्यं हिंसन्ति ०

For *sargas* II.-V. of this commentary the *Śiśupālavadhavivecana*, or *Nirṇayabṛihaspati*, by *Bṛihaspati Miśra*, is substituted, the colo-

phon of which runs thus : इति महींतापनीयकवि-
चक्रवर्तिमिश्राचार्यश्रीमद्बृहस्पतिमिश्रकृते शिशुपालवधविवेचने
निर्णयवृहस्पती ० सर्गः ॥

VI. *Lakshmīnātha Śarman's Sukhabodhinī*.

It begins : श्रियः । श्रियः पतिर्जेगन्निवासो हरिः ०

For another MS. with an introductory verse see no. 3821.

Colophon : इति श्रीविद्याविशारदश्रीमच्चतुर्वेदवंशोपर-
शर्मात्मजश्रीमन्नारायणपरायणश्रीनारायणशर्मेसूनुना श्रीलक्ष्मी-
नाथशर्मेणा विरचिते माघाख्यकाव्यव्याख्याने सुखबोधिनीत्याख्ये ०
सर्गः ॥

Vol. I. contains the work as far as ix. 78.

[H. T. COLEBROOKE.]

3815.

2206c. Foll. 28; size 8½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of about 1680 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Mallinātha's commentary on *Śiśupālavadha*, called *Sarvaṅkashā*, *sarga* I. [GAIKAWAR.]

3816.

2078b. Foll. 20; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing (perhaps by the same hand as the last MS.); 14-16 lines in a page.

The same work. *Sarga* II.

[GAIKAWAR.]

3817.

2206b. Foll. 76; size 9 in. by 4 in.; small, clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

The same work. *Sargas* III.-VI., and VII., vv. 1-38.

Foll. 72 and 73 are (together) only a repetition of fol. 71. [GAIKAWAR.]

3818.

1367c. Foll. 2; size 9½ in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

A fragment of the same work, viz. s. I., v. 10, with the text of the verse. It was probably extracted for Colebrooke for some special object. [H. T. COLEBROOKE.]

3819.

2920. Foll. 148 (of which 31-42, 61-75 are wanting); size 15½ in. by 3½ in.; Nepalese writing of Nep. Samv. 905 (1785 A.D.); 9-14 lines in a page.

Tattvakaumudī, a commentary on *Māgha's* poem, by *Bhavaddatta*.

It begins:

करतलधृतशैलं प्रौढविध्वंसैलं
समरशमितकंसं योगिद्वयसहसं ।
मुकुलितनयनायाः सादरं राधिकाया
हृदयमधिवसन्तं नीमि कृष्णं हसनं ॥
वामार्धे मातृबुद्ध्या तदनु पितृधिया दक्षिणार्धे पुरस्तान्
नैषा नासौ किमेतद्विविधमतिमता कार्ष्णिकेयेन दृष्टा ।
वयःक्षिप्त्वाहिहारारभिरुचिरर(च)सनासकृशादूलकृत्तिः
पायादर्धेन्दुचूडामणिमिलिततनुवीक्षितं नो भवानो ॥
शुषारससारपयोधिहेतवे
त्रिलोकसर्गस्थितिनाशहेतवे ।
कलङ्कहीनार्धशशाङ्ककेतवे
नमः शिवायैकविचिन्तितात्मने ॥
नोवज्रभागुणचयोपचितापि माये
जाड्यापहापि मनसस्तनुते प्रमोदं ।
तावत्प्रकाशयति नो विषयान्विविच्य
[चत्कीमुदी दु]रवबोधपदानु - -¹ ॥

For a MS. of cantos I.-X., see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 168.

Canto XIX. has the following colophon: इति

¹ ० पदार्थसार्थान् R. M.

श्रीभवदत्तकृतायां सारावलीटीकायामूनविंशतिः सर्गैः ॥ In the other colophons the commentary is called *Tattvakaumudī*.

It ends: स्ववृत्तं नामवृत्तं श्रीशङ्खलङ्कृतत्वात् काव्यस्य
प्रतिसर्गसमाप्ती श्रीशङ्खप्रयोगः ॥ इति नानागुणमुकुटमयूषा-
यितसदुपाध्यायश्रीभवदत्तविरचिता माघकाव्यस्य तत्त्वकीमुदी
टीका समाप्ता ॥

वर्षे अजिह्वगविन्दुरलकलिते भेदे(1) तु मासे शिते
अष्टम्यां कुजवारसंपुततरे यो भावदत्तर्त्तं शुभा ।
वन्द्यो असावलि[स]ङ्गितानतरपीयो भावचित्ताभिधः(?)
सन्दृष्ट्वा जनकाभिधाननृपतेर्देशाचरं प्राकृतं ॥

[B. H. HODGSON.]

3820.

718. Foll. 387; size 15½ in. by 4 in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Māghaṣikā, also called *Sandarbhacintāmaṇi*, a commentary on the *Māghakāvya*, by *Candra-śekhara*, son of *Vishṇu Paṇḍita*.

It begins: ओ नमो लिपिलब्धोदराय ।

यदनुध्यानमात्रेण तमो अपसरति क्षणात् ।
तदेव परमाश्चर्यं परं ज्योतिरुपास्यते ॥

आदौ महाकाव्याङ्गभूतं वस्तुनिर्देशं कुर्वन् कर्तव्यविघ्नविषा-
तार्थं भगवतः कीर्तनं मङ्गलमाचरति ॥ अथ इति ॥ तथा च
दृश्यते । आशीर्नेमस्त्रिषा ०

For another MS. of *sargas* I.-v., containing additional (partly corrupt) introductory verses (giving further particulars regarding the author's family), see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 137.

I. ends fol. 26a; II., fol. 56b; III., fol. 79a;
IV., fol. 100a; V., fol. 121a; VI., fol. 144a;
VII., fol. 162a; VIII., fol. 179a; IX., fol. 201b;
X., fol. 220b; XI., fol. 237a; XII., fol. 256a;
XIII., fol. 273b; XIV., fol. 293b; XV., fol. 311b;
XVI., fol. 328b; XVII., fol. 342a; XVIII., fol. 357a;
XIX., fol. 375b; XX., fol. 387.

The commentator is well read in his subject, and quotations are frequent. Of former commentaries and commentators have so far been found mentioned: *Survaṃkashā*, fol. 208a; *Padmanābha* and *Bhavadatta*, *Dhṛitidāsa*, *Madhusūdana* [e.g. fol. 5a, on i. 4: समूढं पञ्चोक्तं °। समूढं पङ्क्तिमिति टीकाकृतः। शोधितमिति पञ्चनाभः ॥ fol. 5b, on i. 5: विपाको विशिष्टपङ्क्ता हिमाधिष्ठिताया भुवि लताः पच्यन्ते इति पञ्चनाभः। मधुसूदनस्तु विपाको विरुद्धपाको हिमदाहकृतस्तत्र च हेतुस्तुहिनेत्याह ॥ fol. 345b, on XVIII. 16: मानिना नग्नाः संसृक्ताः। अनुचरास्तु मानिभिरादिष्टा नाम आवयन्ति स्तलजावशात् स्वयमनुत्का सेवकैः आवयन्तीत्यर्थे इति पञ्चनाभ्याख्या ॥; fol. 6a, on i. 7: सुवर्णभूमिजनितसूत्रैः कृतोपवीतं सुवर्णवृक्ष इति मधुसूदनः। हिरण्यमयो वीरुहः कल्पवृक्षस्तस्य वल्ली कल्पलतेति भवदत्तः। कल्पवृक्षस्य वल्लितलुभिर्नेहासूत्रैरिति धृतदासः। ° अन्ये तु घननिव गुणैः कृतोपवीतमपि उपवीतं वेष्टनार्थे इति धृतदासः। शरन्नेषानामपि तडिद्वयस्येवेति टीकाकृतः ॥]. Besides *Dhṛitidāsa*, a *Dhṛitikara* is mentioned [e.g. fol. 247b, on XII. 40: प्रीत्या हर्षेण स्नेहेन वा लिहन्तोः जातिरियं। नियुक्तान् इति बलदासादयः। नियुक्तानिति (? वि०) धृतिकरः पठति। मातृभ्यो दूरोक्तानिति व्याचष्ट च। also foll. 271a, 293a, etc.]. Further, *Vallabha*, who is different from *Kavivallabha*, but perhaps identical with *Vallabhadeva* (Notices, iv. 163) [e.g. i. 1: मुनिं विशेषयति हिरण्येति हिरण्यगर्भो ब्रह्मा अङ्गशब्द उपचारात्मनसि वर्तते नारदस्य मानसत्वादिति वल्लभः ॥]. *Bharata* is quoted fol. 293a (on xiv. 87: स्थाप्ये तत्र भवन्मुखा इति भरतः)—it is not *Bharatasena*, but probably the author of the *Nāṭyaśāstra*. Of other authorities quoted by the author may be mentioned: *Gajāśāstra* (fol. 341b), *Mahimācārya* (a rhetorician, probably *Rājānaka Mahiman*, the author of the *Vyaktiviveka*), fol. 2a (on i. 1: विभक्त्यन्तं हि प्रधानमित्यालंकारिकाः। तदुक्तं महिमाचार्येण। संवन्धमात्रार्थानां समासो ह्यवबोधयेत् ॥); fol. 291a (on xiv. 75: इत्यंशस्य क्रमभेदः स हि वामनशब्दादनन्तरं द्रष्टव्य इति महिमाचार्यः ॥); *Rudraṭa*, fol. 157a; *Vāmana*, fol. 309b; *Śabdabhedaprakāśa*, fol. 341b; *Sam-*

sārāvarta (lex.), fol. 6a (on i. 7: घनानं क्षणगर्भा च मेदिनी यौवनं शरदिति संसारवर्तः ॥).

This commentary requires a fuller examination.

[H. T. COLEBROOKE.]

3821, 3822.

1112, 173. Foll. 1-272 & 273-544; size 12½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1808 A.D.; eleven lines in a page.

Sukhabodhinī, a commentary on the *Māghakāvya*, by *Lakshminātha Śarman*, son of *caturvedin Nārāyaṇa Śarman*, grandson of *caturvedin Vamśīdhara Śarman*.

It begins:

सौ नमस्तस्य तत्पत्नीगुरुं गणपतिं मुनीन् ।

सुखाख्यां माधकाव्यस्य करोमि सुखबोधिनीम् ॥ १ ॥

अथः पतिर्जगन्निवासो हरिः श्रीमति वसुदेवसन्नि जगत् शान्तिं वसन् सन् हिरण्यगर्भाङ्गभुवं मुनिं ददर्श । अथवा अथो हरिर्जगन्निवासः पतिः श्रीमति वसुदेवसन्नि वसन् इव ° See above, nos. 3813-14.

i., fol. 33a; ii., fol. 77b; iii., fol. 107b; iv., fol. 131b; v., fol. 160b; vi., fol. 189b; vii., fol. 216b; viii., fol. 239a; ix., fol. 267a; x., fol. 296b; xi., fol. 321a; xii., fol. 350b; xiii., fol. 372b; xiv., fol. 408b; xv., fol. 434b; xvi., fol. 459a; xvii., fol. 475b; xviii., fol. 495b; xix., fol. 525b; xx., fol. 544b.

The MS. also gives the full text of the verses as they are commented upon.

Only well-known *koshas* and grammatical *sūtras* seem to be quoted by the commentator.

It ends: श्रीकृष्णसंबन्धिवपुःप्रवेशानुकूलं कृतिमञ्जेश्वरमकर्मकं अतीतवीक्षणमर्थः ॥ ७९ ॥ इति श्रीमद्भट्टविद्याध्यापकाचार्यश्रीमच्चतुर्वेदश्रीवंशीधरशर्मात्मजश्रीमच्चतुर्वेदश्रीनारायणशर्मसूनुना श्रीमद्वल्लभानाथशर्मणा विरचिते माधकाव्याख्याने सुखबोधिनीनामनि विंशतितमः सर्गः समाप्तिमगात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3823.

635. Foll. 268; size 15½ in. by 5½ in.; excellent, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Māghaṭikā, also called *Śiśubodhanī*, by *Kavivallabha Cakravartin*. [A.]

For MS. B, apparently derived from the same original, or from this MS., see nos. 3813-14.

It begins:

यत्पक्षपातबलतः प्रसभं जडो ऽपि

वाचस्पतिं सपदि मूकयितुं समर्थः ।

तन्नीरवं चरणमन्वहमादरेण

चेतोरपूर्वजरजैः(?) प्रणमामि भावेः ॥

कृष्णाख्यं प्रणमामि भाम दिविषमन्दारमालागलं

धाराभृङ्गकनन्दवृन्दशिशिरश्रीपादपीठान्तकं(?) ।

यत्स्वातन्त्र्यमुपाददन्निजगतां सृष्टिस्थितिव्यापदः

कुरुते ते ऽस्य सुरारिभूतिरतुला(?) ब्रह्माच्युतत्र्यस्रकाः ॥

यद्यपि बहवो ग्रन्थाः सन्ति महान्तो निगूढभावाद्याः ।

तदपि च शिष्यहितैषो कुरुते टीकां स्फुटीं द्विजः कश्चित् ॥

वस्तुनिर्देशप्रारम्भकं महाकाव्यलक्षणं संपादयन् शिशुपाल-
वधचेष्टस्य श्रीभगवतः श्रीकृष्णस्य उन्नेजनार्थं भगवत्पाकशासन-
प्रेषितस्य देवर्षेर्देशेन प्रथमतो ग्रन्थकृतं प्रक्रमते । श्रियः ० ।

i. ends fol. 17a; ii., fol. 37b; iii., fol. 51b;
iv., fol. 65a; v., fol. 80a; vi., fol. 95a; vii.,
fol. 107a; viii., fol. 119a; ix., fol. 133a; x.,
fol. 147b; xi., fol. 159b; xii., fol. 171a; xiii.,
fol. 180b; xiv., fol. 192a; xv., fol. 203b; xvi.,
fol. 218a; xvii., fol. 230b; xviii., fol. 243b;
xix., fol. 259a; xx., fol. 268.

This commentary is evidently a different one from the *Śiśupālavadhaṭikā* of *Vallabhadeva*, described in *Rāj. Mitra's Notices*, iv., p. 163. *Sarga* xi. (from which that MS. commences) begins in the present MS.: अथ मालिनीरुन्दसा
दृक्पादशः सर्गः प्रभातवर्णनं सर्गार्थः ॥ श्रुतिसमधिक ० ॥ मागधा
वन्दिनः रात्रेः परिणतिं समाप्तिं इत्यनेन वक्ष्यमाणप्रकारेण
माधवाय श्रीकृष्णाय प्रणिजगदुः उक्तवन्तः । यदभिप्रेत्य धात्वर्थे
इति संप्रदानसंज्ञा । किंभूताः पञ्चमं स्वरभेदं पीडयन्तः उच्चार-

यन्तः । किंभूतं व्युत्पन्नं व्युत्पन्नस्य स्वरं हीनं तथा श्रुतिसमधिकं
श्रुत्या ध्वनिविशेषेण बहुलं ०

On the two author's names see also above, p. 1434b.

The present commentary further concludes with the explanation of verse *xx. 79* (श्रिया जुष्ट ०): — किंभूतं वेण्यावं व्युः । भाम तेजः स्वरूपे (thus omitting the *Kavivamśavarṇana*, vv. 80-84) ॥ इति श्रीकविप्रसन्नभक्तवर्तिकृतायां [शिशुबोधन्यां c. ii., iv.] माघटीकायां विंशतितमसर्गविवरणं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3824.

708. Foll. 138; size 16½ in. by 5 in.; modern Bengālī handwriting (foll. 10-76 by a different, less readable, hand from the rest); 10-13 lines in a page.

Māghatattvasamuccaya, a commentary on the *Māghakāvya*, by *Maheśa Pañcānana*.

It begins as above, no. 3813, and is likewise left unfinished, ending with *xx. 44*. Here also for *sargas* ii.-v. *Bṛihaspati Miśra's* commentary is substituted. The two MSS. are, in fact, derived from the same original, if not one from the other.

i. ends fol. 9a; ii., fol. 24a; iii., fol. 32b;
iv., fol. 39a; v., fol. 45b; vi., fol. 51a; vii.,
fol. 55b; viii., fol. 60a; ix., fol. 66a; x.,
fol. 72a; xi., fol. 76b; xii., fol. 83a; xiii.,
fol. 88b; xiv., fol. 96b; xv., fol. 106b; xvi.,
fol. 114a; xvii., fol. 119b; xviii., fol. 126a;
xix., fol. 135a.

Quotations are rare, those deserving to be mentioned in *s. i.* being: *Vaijayanṭi* (lex.), fol. 5b; and *Vṛittikāra* on *i. 15*: न्यवोविज्ञादित्या-
सनस्य कर्मैव । न तत्र परिक्रमणे संप्रदानमिति (*P. i. 4, 44*)
अन्यतरस्याद्यह्णानुबृत्तेष्ववस्थितविभावा यथा पाप्मे उभिनवि-
ज्ञादय इति वृत्तिकारः (? *Kāś. V. on i. 4, 46*), fol. 8b.

[H. T. COLEBROOKE.]

3825.

2647. Foll. 134; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; twelve lines in a page.

Naishadhīyacarita—also called *Naishadhacarita*, or (in S. India) *Naishadhakāvya*—an heroic poem, by Śrī-Harsha, son of Hīra and Māmalla Devī.

The *Pūrva-Naishadhīya* (i.-xi.) is on 68, the *Uttara-Naishadhīya* on 66 leaves.

Cf. Berl. Cat., nos. 524-28; Cat. Bodl., nos. 200-203.

Regarding the author's probable age—the second half of the 12th century (or possibly two or three centuries earlier)—cf. Bühler's articles, Journ. Bomb. Br. As. Soc., x., p. 31 seqq.; xi. 279 seqq.; also his Rep. 1874-75, p. 8; and the discussion on these in the Ind. Antiquary, vols. i.-iv. [GAIKAWAR.]

3826.

1353. Foll. 141 (counted 142; no. 6 being passed over); folio, size 11 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1797 A.D.; twenty-three lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

3827.

1852. Foll. 58; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1550 A.D.; thirteen lines in a page.

Pūrva-Naishadhacarita, *sargas* i.-xi.

The bottom line of the first, and top line of the second page of foll. 11-29 have suffered somewhat.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3828.

2101. Foll. 125, one of which (56) is wanting; size 9½ in. by 4 in.; good, large Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; seven lines in a page.

Naishadhīyacarita, *sargas* i.-viii.

The missing leaf contained iv., verses 54-61.

[GAIKAWAR.]

3829.

2825a. Foll. 8; 4to, size 7½ in. by 9 in.; good Devanāgarī writing; European paper; 19-23 lines in a page.

Naishadhacarita, *sarga* i.

Copied in half-verse lines for Wilkins.

[SIR CHARLES WILKINS.]

3830, 3831.

3207, 3208. Foll. 642 & 438; size 17 in. by 10½ in.; neat Bengālī handwriting; European paper (watermark 1806); number of lines varying.

Naishadhacarita, both parts, accompanied by four commentaries, written above and below the text.

Vol. i., foll. 542 (counted 538; nos. 332, 333, 372, 373, 518 being double, and no. 242 passed over) brings the poem down to ix. 103; whilst vol. ii. contains the rest of the *Pūrva-Naishadha* (foll. 539-640, in which, however, nos. 605, 606 are passed over), and the *Uttara-Naishadha* (foll. 1-438). A list of contents, on 9 leaves, concludes this volume.

The commentaries are as follows:—

I. *Naishadhīyaprakāśa*, by Nārāyaṇa, son of Narasiṃha Paṇḍita, surnamed Vedarkar, and Mahālasā. [A.]

It begins :

वेदेही यस्य वामे जयति जयजनिर्देहिणे¹ लक्ष्मणेऽपि
 श्रीमानये हनुमानतुल्यलक्षणे हस्तविन्यस्ततः ।
 कोदण्डं काण्डमेकं दधदहितकुलध्वंसकारी समनाद्
 सव्यादव्याजभयाकृतिसलिलनिधिर्जानकीजानिर-
 [स्मान् ॥ १ ॥ ० ३ ॥
 नत्वा श्रीनरसिंहपण्डितपितुः पादारविन्दद्वयं
 मानुष्यापि महालसेत्यभिधया² विख्यातकीर्तिः क्षिती ।
 श्रीरामेश्वरसीतयोः सुमनसोर्गुर्वोरगवो यथा-
 बुद्धिं श्रीनिमधेन्द्रकाव्यविवृतिं निर्माति नारायणः ॥ ४ ॥

Cf. Weber, Berl. Cat., no. 530; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 204-7; Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 164.

This commentary has been published, along with the text, by Paṇḍit Śivadatta (Bombay, 1894); the *Pūrva-Naishadha* also at Benares (1879); and the *Uttara-Naishadha*, by Röer, in the Bibl. Ind. (1855).

The commentary on *sarga* xvii. is stated in the colophon—both in A and B, as well as in the Oxford MSS.—to belong to the *Naishadhacaritabhāvadhyotanikā* of Śeṣharāmacandra (mentioned in Śivadatta's introduction amongst the 23 known commentators); but the two editors of the *Uttara-Naishadha*, whilst giving the same commentary as these MSS., make no allusion in the colophon of this canto to any difference of the authorship of it from the rest of the work.

II. *Sārasarasvatī*, by Bhavadatta or Bhavadeva (foll. i. 432b, 487a; ii. 98b), son of Devadatta, grandson of Nayaśarman, and great-grandson of Divākara.

In the margin this commentary is marked (in Bengālī) as *Bhavadevīyā* as far as vol. ii., fol. 304, then *Bhavadatta*, भ० द०, or *Bhavadattīyā*.

¹ Thus C, R. M., eds.; जगति जनगतिर्देहिणे A; जतिजनजनिर्देहिणे B.

² Thus C, eds.; महालसे० A, B; मदालसे० R. M.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Not., vi., p. 271):

नमामि वाचामधिदेवतां तां
 त्रिलोकलोके कनिकेतनस्या ।
 प्रसादमासाद्य यदीयमेव
 वागीश्वरस्यापि कवित्वशक्तिः ॥
 सख्येव संप्रति महाकविभिः प्रणीता
 नानार्थबोधमधुरा विवृतिस्त्वनेका ।
 तेषां तदत्र तु समा (r. तुलना) न तथा ममेवा
 सद्योतपोतुलनेन (०५) यथेष्टुकामैः ॥
 वक्तुं सुधीरपि गुरुननुपास्य यस्य
 शक्नोति किंचिदपि नैव रहस्यमस्य ।
 काव्ये अग्रेऽहं विवृती कविपण्डितस्य
 हासाय किंचु मम संप्रति बालकस्य ॥
 तथापि बाल्याद्यप्यलक्ष्यगुणैर्
 अत्र प्रवृत्तोऽस्मि विधातुमेता ।
 टीकानवोपाङ्गिबुधोऽपि वाच्ये
 बालस्य किं कृत्यविधौ विचारः ॥

It ends :

गद्यपद्यमयी वाणी चम्पूरितमभिधीयते ।
 तस्य काव्येऽयं द्वाविंशः सर्गो [निर्वर्तनं] गतः ॥
 [जातः शाखित्यगोत्रे विमलतरगुणादादिदेवादिकर्त्ता³
 मिश्रो वाचस्पतिस्तत्प्रगुणतनयतो प्रापदप्राप्तदोषः ।
 धर्मोदितस्ततो भूजगति सुपिदितो वारचैत्यस्य नाम्ना
 श्रीमांसावोधवेधाः सम ००० महाकुतकुट्टारमजः ॥
 अजायत जगद्धारण ० जेतृनुत्यस्ततो
 दिवाकर इति श्रुतः प्रपितधर्मकर्म ततः । R.M.]
 अभून्नुग्रमहानिधिस्त (०निधिः स) नयशर्मेशो मृतः
 श्रिया परमयार्थितो (०या युतो) जयति देवदत्तस्ततः
 तत्पुनर्भवदत्त इत्यभिधया ख्यातो नलीये महा-
 काव्ये सारसरस्वतीमजनयद्यामव टीकां शुभो ।
 द्वाविंशो रमचन्द्रनेत्रगणिते षष्ठे तथा लक्ष्मणे
 सर्गस्तत्र तमोतपोऽप्यहतमः सर्गं तु साङ्गोऽभ्यगात् ॥

Rāj. Mitra's MS. (from which the 1½ ślokas in brackets have been supplied) containing only the *pūrvārdha*, its final śloka does not give the date (? 1294 A.D.).

III. *Naishadhā-vyākhyā* or *vivṛiti*, by *Paramānanda Cakravartin*.

It begins :

रामचन्द्रगुरुपादभावनाः सर्वलोकपरिषीतयातनाः ।
नैषधीयमनु योजना मया कर्तुमिच्छत स्मरं (!) समासतः ॥
नैषधस्य विवृतेरनुक्रमो भूरि सञ्चिरपि वा कृतो यदि ।
धातृवर्गपरितोषकारणादेष केन पुनरेव तन्यते ॥

The author's name is given at the end of the comment on each of the verses i. 1-23; and then not again till the end of canto iv. (fol. 256a), and in the colophons of the subsequent cantos, as far as XIII. 35, when this commentary is discontinued altogether.

But, in reality, *Paramānanda's* commentary only reaches as far as iv. 94 (fol. 243a), after which what here passes under his name is really the commentary of *Mahādeva Bhaṭṭācārya*, as even a cursory comparison with MS. 381 (no. 3838) shows. In the margin, at the beginning of the comment on each verse, the commentary is throughout marked *Paramānandīyā*, except at the beginning of the comment on i., where, in the margin, the author is called *Rādhākṛishṇacakravartin*, whilst, at the end of the comment on that verse, the (first part of this) name has been corrected into *Paramānanda(-krītā vyākhyā)*.

IV. *Subodhā*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgamallika*.

It begins :

नत्वा शङ्करजातं वैद्यान्नीराङ्गमन्त्रिकाज्ञातः ।
श्रीभरतस्तनुते अं नैषधटीकां सुबोधार्थ्या ॥

महाकविः श्रीहर्षो नैषधीयचरितं नाम महाकाव्यं चिकीर्षुः ।
वस्तुनिर्देशरूपं महाकाव्यलक्षणं प्रणयन्नाह । निषीयेत्यादि ।

It ends : एवमष्टादशभिर्नैलभैवीविलासावच्छिन्नश्रुतुर्धः
परिच्छेदः ॥ इति हरिहरखानवंशसंभवगौराङ्गमन्त्रिकालम्बजश्री-
भरतसेनकृतायां नैषधीयटीकायां द्वाविंशति[तम]ः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3832.

1955. Foll. 131 (counted 130, no. 82 being double); size 10 in. by 4½ in.; good Jaina writing of about 1600 A.D.; 21-24 lines in a page.

Naishadhīyacarita, *sargas* I.-X.; with a concise commentary, called *Naishadhādīpikā*, by *Narahari*, son of *Svayambhū* (held in reverence by some king in the Telinga country) and *Nālamā*, and the pupil of *Vidyāranya Yogin*.

It begins :

पारं प्रबंधोबुनिधेः प्रयातुं
यत्नः किल स्यादपराश्रयाय ।
हेलाविनिधूतसमस्तविघ्नं
हेरंबमालंबनमाश्रये ५६ ॥ १ ॥

त्वदनुयहलेशमात्रलोभाद्
इयमुच्छृंखलगामिनी मनीषा ।
अपकर्षति मामगम्यभूमी
वरदा मे भव शारदे नमस्ते ॥ २ ॥

अज्ञानतिमिरपाटनपटीयसौ शुभगुणोदयोत्पत्तिः ।
नीराजनाय करवै प्रदीपिका काव्यसंवाजः ॥ ३ ॥

न मम मतिविलासो वासनाभ्यासजवो
विविधबहुनिबंधस्तथसंवाहनं वा ।
तरलयति मनो मे केवलं नैषधीयं
चरितमखिललोकस्योक्तनीयं कवेः ॥ ४ ॥

समुत्सहे गूढसार्थसारं
विगाहितुं काव्यमिदं जडोऽपि ।
अजातदंता अपि खंडगोलं
कुतूहलादाकलयति बालाः ॥ ५ ॥

असंनिधावन्यनिबंधनानां
कदापि कुर्यादपकारमेतत् ।
तरंगिणीनां तरणेरभावे
तुषीफलेनापि तरंति पूरं ॥ ६ ॥ ० ६ ॥

प्रमादाशक्त्यादेरिह महति गंभीरगहने
सतामप्यर्थानां छविदपि निबंधोऽपि न भवेत् ।
अथाप्यस्मादेतन्न खलु मम दोषाय निखिलं
समुच्चेतुं शक्तः क इव जलधी रत्ननिचयं ॥ ७ ॥

विषमे काव्यहेमाद्री खलतो ने पदे पदे ।

विबुधाः करुणाः साराः संतु संतो उपलब्धे ॥ १० ॥

I. ends fol. 21b; II., fol. 32b; III., fol. 45b; IV., fol. 59b; V., fol. 73a; VI., fol. 83a; VII., fol. 92b; VIII., fol. 102b; IX., fol. 128a; X., fol. 130b.

It ends: अरंसीत् आरूपरिभ्यो रम इति परस्मैपदं ।
शेषं व्याख्यातचरं ॥ ० ॥ इति नैषधदीपिकायां दशमः सर्गः ॥ ० ॥

यं प्राप्तुं त्रिलिंगस्थितिपतिसतताराधितोहिः स्वयंभूः
पातिव्रत्यैकसीमा मुकविनरहरिं नालमा यं च नात्ता ।
यं विद्यारण्ययोगी कलयति कृपया तत्कृतौ दीपिकायां
स्वैरं नोराजितो भूदतिललितपदो दिग्गतो सर्ग एव ॥

For a MS. of the complete work see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 101.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3833-3835.

960, 961, 962. Foll. 324, 335, and 359; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1797-98 A.D.; 8-12 lines in a page.

Naishadhīyaprakāśa, by *Nārāyaṇa*, son of *Narasimha Paṇḍita Vedarkar*, without the text. [B.] Rather incorrect.

For MS. A see nos. 3830, 3831.

The MS. is made up from copies in two or three different hands, and each canto is paged separately:—

Vol. I.: *sargas* I.-VIII., foll. 69, 44, 52, 38, 43 (counted 44, no. 18 being double), 26, 30, 22. *Sarga* IV. is dated Samvat 1854.

Vol. II.: *sargas* IX.-XVI., foll. 47, 27, 40, 47, 39, 43, 40, 52. *Sarga* IX. is dated Samvat 1835.

Vol. III.: *sargas* XVII.-XXII., foll. 91, 60, 40, 48, 68 (counted 66, no. 53 occurring thrice), and 52. The commentary on canto XVII. is by *Śeṣharāmacandra*; see above, p. 1437a.

[H. T. COLEBROOKE.]

3836.

2534a. Foll. 49 (missing fol. 2) & 30 (missing fol. 4); size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Naishadhīyacarita, *sargas* I. and II., with *Nārāyaṇa's Prakāśa*. [C.]

Fol. 1 is badly injured on the right-hand side. [GAIKAWAR.]

3837.

227. Foll. 237; size 15 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; 8-10 lines in a page.

Bharatasena's Subodhā on the *Pūrva-Naiśadhā* (*sargas* I.-XI.), without the text.

The MS. was copied by three different hands: *sargas* I. and II., ending on foll. 37a and 56b, by one hand; *sargas* III. and IV., ending on foll. 90b and 120b, by another; and *sargas* V.-XI., ending on foll. 132b, 142a, 159b, 175a, 198b, 204b, and 237a, by *Bhola-nātha Śarman*. [H. T. COLEBROOKE.]

3838.

381. Foll. 112; size 16 in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Naishadhīyafikā, a commentary on the first part (*sargas* I.-XI.) of *Harsha's* poem, by *mahā-mahopādhyāya Mahādeva-śarman bhaffāchārya*.

It begins:

जीरामचरको नत्वा महादेवाख्यशर्मेका ।

नैषधीयप्रबन्धो जसिद्धिसंक्षिप्य लिख्यते ॥

तत्र त्रार्षिज्ञातिः सर्गाः जीहर्वकविना कृताः ।

नलभेभ्यभिषामाप्रशिवहुंगुणैः प्रियाः ॥

तथादी भीमबाहुपञ्चकाङ्गिरहोमियारं (० नवारं) ।

गत्वा वनं सरस्वतीरे भूत्वा हंसं नलो ज्यम्बा ॥

द्वाविंशत्यवतारसर्गेविलसच्छोभश्चतुर्वर्गदः
 श्रीहर्षान्वयभूत्परिष्कृततनुर्वाख्यातिसंस्कारया ।
 तत्तद्वादिमतान्वितो नलगुणप्रेषो विदीमोदया
 नानालंकृतिमान् विभातु हृदये विष्णुः प्रबन्धो ऽप्ययं ॥
 तत्रादौ महाकाव्याङ्गभूतं वस्तुनिर्देशमाह ।
 निपीयेति ०

i. ends fol. 16a; ii., fol. 25b; iii., fol. 35b;
 iv., fol. 44a; v., fol. 53a; vi., fol. 61b; vii.,
 fol. 71a; viii., fol. 77b; ix., fol. 89a; x.,
 fol. 100b; xi., fol. 112a.

It ends (without colophon): भृङ्गार एवामृतं
 तस्य चन्द्रो यथा चन्द्रो ऽमृताश्रयः तथायमपि भृङ्गाररसाश्रय
 इत्यर्थः ॥

The colophons of the other cantos give the
 author's full name and title. On the last
 page Colebrooke's Paṇḍit calls him *Mahādeva*
Vidyāvāgiśa. [H. T. COLEBROOKE.]

3839.

1284. Foll. 107 (counted 117, nos. 40-49
 being passed over); size 13 in. by 4½ in.;
 modern Bengālī handwriting; seven lines in
 a page.

Naishadhaṭikā, or *Manohārīṇī*, a commentary,
 by Śrīvatsa, son of Narahari and Lakshmī.
 A fragment extending from the beginning to
 iv. 55. Rather incorrect.

It was perhaps copied from a MS. the first
 leaf of which was wanting.

It begins: निपीय । स नलो नाम राजा आसीत्
 वृत्तः किंभूतः सितच्छत्रितं श्वेतातपवीकृतं कीर्तिमण्डलं येन स
 निजराज्यस्य एकच्छत्र एव ०

The three cantos end with the following
 verse-colophons :—

I. श्रीवत्सं यमजीजनत् जुलिगाद्यायः(?) सतामयणीर्
 धीमान् श्रीनरसिंह इत्यवहितो(?) लक्ष्मीश्च लक्ष्मीरिव ।
 तेनेयं रचिता नलीयचरि[ते] टीका मनोहारिणी
 या तस्या अयमादिमो विशिलितः(?) सर्गो निसर्गोज्ज्वलः ॥

II. यमजनयन्नरसिंहो नरसिंहगङ्गीमान्(?) ।
 तत्कृतटीकाग्रन्थे द्वैतीयोको ऽगमसर्गः ॥

III. अजीजनत् नरसिंहशर्मा
 ख्याता सता संसदिसङ्गणे ।
 टीका कृता तस्य नलीयवृत्ते
 काव्ये तृतीयो गत एव सर्गः ॥

It breaks off abruptly, at the end of the
 last leaf, at the beginning of iv. 55: शशकुलम् ।
 तं भूत- [H. T. COLEBROOKE.]

3840.

715. Foll. 50; size 16 in. by 6 in.;
 careless, modern Devanāgarī writing; 8 or 9
 lines in a page.

Fragment of a commentary on the *Naisha-*
dhacarita (viz. on xxii. 38-150), being, in the
 main, a more or less literal reproduction of
Nārāyaṇa's comments. Rather incorrect.

It ends: संयोगिनी वाभिषेकं करोति तर्कः । शार्दूल-
 विक्रोडितं छंदः ॥ समामो ऽयं द्वाविंशतिसर्गः ॥ श्रीहर्षमिति ।
 अर्थे पूर्ववत् ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

3841.

1462. Foll. 50; size 8½ in. by 4½ in.;
 excellent Devanāgarī writing of 1620 A.D.;
 11 or 12 lines in a page.

Rāghavapāṇḍavīya, an heroic poem, in 13
 cantos, relating in the same words the double
 story of the *Rāghavas* and *Pāṇḍavas*; com-
 posed by *Kavirāja Paṇḍita*, under the patronage
 of King *Vira Kāmadeva* of *Jayantipura*, of the
Kādamba race.

See Colebrooke, Misc. Ess., ii. 98 (2nd ed.,
 ii. 89); Oxf. Cat., p. 121a.

Date of MS. : संवत् १६७७ समये पौषशुक्ला ८ भृगुयुता
 ति ० श्रीधरनगनाथ उपाध्यायसुतु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3842.

974. Foll. 173 (fol. 134 of which is missing); size 14 in. by 6½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1710 A.D.; number of lines varying.

Rāghavapāṇḍavīya, with a commentary, called *Rāghavapāṇḍavīya-Prakāśa*, composed by Śaṭi-dhara for King Amarasimha, son of Rudra-simha.

The commentary begins:

बैकुण्ठः किंस्विदेव द्विजपतिककुदो नाकपालो कपदी
 प्रालोलाहीनमानाकलिततनुधनं भूतिमान् किं पिनाकी ।
 किं वा पीताम्बरो न प्रमथपरिवृतः श्यामकण्ठो ऽपि भाङ्गैर्
 इत्थं पायादपायादविदितविभवो माधवो माधुवो^१ च ॥ १ ॥
 हेरैवमसाकरकुङ्कुलायसंतानतापाकृतोषदोषं ।
 बाणमानुराकृष्टचलद्विलासमनोदकंदुर्कं नुमः ॥ २ ॥
 आसीदा सीमसिंधोरवनितलचलत्कांतितोषप्रतापो
 भूमीपो रुद्रसिंहः समितिपरिपृतो^२ दुःखद्वन्द्वधारी ।
 दायी रत्नान्यनघोष्यवरतनुद्वदी वैष्णवानां वरिष्ठः
 सभाकूपारपारगमविमलयशोराजहंसः प्रभावी ॥ ३ ॥
 सूनुस्तस्य महादयो स्मरमहीपालो नृपालायणोर्
 आदृत्याग्रगुणं गुरुं गुरुमताभिन्नं गुरावामरं(१) ।
 शांतोदः परचित्तकं(?) शशिधरं(०रः) सीमाकृतां कृतवित्
 काव्ये राघवपांडवोयचरिते टीका विभक्ते सुधीः ॥ ४ ॥
 तत्रादी कविराजो यथसमाख्यं देवतानमस्काररूपं मंगलं
 कुर्वन्नाह । स्ताधिष्ठानेति ०

Fol. 1 has been supplied by a more modern hand. Foll. 2 and 3, being somewhat damaged, have been repaired, and a modern hand has added marginal and interlineary glosses. The missing leaf (134) contained x. 31-34.

This commentary (without the introduction) has been printed, along with the text of the poem, in the *Kāvya-mālā* (1896).

The colophon runs as follows: इति समस्तप्र-
 क्रियाविराजमानरिपुराजकंसनारायणजीनारायणचरणपरायण-

^१ ? read माधुरो or ०चः साधवो.

^२ ० परिपृतो MS.

महाराजाधिराजाधिराजजीमदनसिंहकारिते(०जीमदनसिंहका-
 रिते fol. 26a) महाजीशशिधरकृते राघवपांडवोयप्रकाशे
 चयोदशः सर्गः ॥ संवत् १७६७ मिति वैशाखवदि तिनी चार-
 मंगरके लीपा मुकाम चकारसी घोषी गोबाइ लाल मुकुन्दमोय
 हय अथ भवाणोदास काव्य बाबी महला चालिस पुरा ॥

Cf. Weber, Berl. Cat., no. 531.

[H. T. COLEBROOKE.]

3843.

465. Foll: 73; size 12 in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; 13-15 lines in a page.

Rāghavapāṇḍavīyatikā Sārācandrikā, by Lakshmana Paṇḍita, son of Śrīdatta (or Gojā-datta) Sūri, and disciple of Uttamaśloka Tirtha.

The work has been printed in the *Grantha-ratnamālā* (Bombay, 1889).

The MS., which is rather incorrect, begins (slightly corrected):

पाणिनये गीतमये जैमिनये स्तंभवादायणये ।
 सर्वैस्त्रिभिर्महर्षिभिः संहितायां वैकुण्ठमञ्जरी ॥ १ ॥
 भास्वत्पञ्चशानिर्वशावतंसः
 जीमन्तोद्गादसूरिप्रसूतेः^३ ।
 द्वयो विद्मन्मन्त्रस्य^४ प्रयासो
 विष्णेशस्य प्रीतये शब्ददत्तु ॥ २ ॥

गुरुपादावनुसृत्य श्रीरामायणभारते^५ ।
 आवश्यकपदान्येव विवरितुं यत्नामहे ॥ ३ ॥
 निरस्तानर्थमद्वैतमसंदानंदमिच्छता ।
 आत्मा द्रष्टव्य इत्यादिरस्ति वेदादिर्हिदमः ॥ ४ ॥
 सर्वोपाधिविनिर्मुक्तिं सच्चिदानंदमद्वयं ।
 तं विज्ञातुमनोशस्य सुगुणोपासना गतिः ॥ ५ ॥

^३ ० प्रसूतः Granthar., whilst in repeating the verse at the end, it reads जीमन्तोद्गादसूरिप्रसूतेः । 'gojā' is evidently meant here as a synonym of 'sūri.'

^४ विद्मन्मन्त्रस्य Gr.

^५ परमात्मानमानस्य जीनारायणभारते । Granthar.

साधत्यतविमूढानामशक्नोति(?) दयालवः ।
 कथयः कृष्णरामादिवर्णेनैरुद्धरयमून् ॥ ६ ॥
 विष्णुरेवेदमखिलमिति यद्यपि निश्चितः ।
 तथापि नैतन्मदानां मतिमारोहति द्रुतं ॥ ७ ॥
 सर्ववेदैकसारस्य प्रणवस्याग्न्युपासनं ।
 संसारतरणोपायं कोऽपि नोमिति(1) मन्यते ॥ ८ ॥
 श्रुतिस्मृतिपुराणादिप्रसिद्धमहिमोज्जिता ।
 काश्यामवस्थितिः कस्याप्यभाग्यस्य न दृश्यते ॥ ९ ॥
 सतः परमसिद्धान्तमाद्यप्यैः प्रदर्शयन् ।
 रामधर्मात्मजप्याजं प्रस्तौति कविरौघर ॥ १०¹ ॥

साधि^० ॥ अधिष्ठोयत इत्यधिष्ठानं^०

It ends :

[सावश्यकश्चेष्टपदाशयैकविषयानु] क्षणकाक्षणीयम्^३ ।
 श्रीलक्ष्मणो राघवपांडवोयं व्याचष्ट विस्मयगभीरभावं ॥ १ ॥
 उत्तमश्लोकपादाश्चरजोनिर्महचेतसः ।
 दत्तसूरिसुतस्यैषा कृतिरस्तु सती मुदे ॥ २ ॥
 प्रमादतिमिरच्छेद्येषाशयविशोधनं ।
 उपादञ्जमपाकृत्य मत्सरं सारचन्द्रिका ॥ ३^३ ॥

इति श्रीमत्पद्मात्मप्रमाणपारावारपारीणपरमहंसपरित्राज-
 काचार्यश्रीमदुत्तमश्लोकतीर्थमहामुनिकृपाकटाक्षैकवोक्षितब्रह्म -
 ज्ञानिवंशावतंसश्रीदत्तसूरिसुतलक्ष्मणपंडितविरचिता राघवपांड-
 वीयटीका सारचन्द्रिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3844.

1177a. Foll. 50; size 13½ in. by 6 in.;
 good, modern Bengālī handwriting; eight
 lines in a page.

Rāghavapāṇḍavīya-Sāramajjarī, a succinct
 commentary on *Kavirāja's* poem, by an un-
 known author. Incomplete.

¹ Instead of vv. 4-10, the *Gr.* has the single verse :

अबोधश्चानसंपन्नश्चेष्टाशयविशुद्धये ।

इयं सद्गुरुपादेया सततं सारचन्द्रिका ॥ ४ ॥

² ? ० विवक्षया तु क्षणमक्षणीयम् *Granthar.*; whilst the
 MS. omits the first part of the half-verse.

³ After this verse the *Granthar.* repeats the second
 introductory verse.

It begins : प्रारिखितप्रतिबन्धकीभूतप्रसूहयूहविधाताय
 शिष्टाचारपरिप्राप्तदेवतानमस्कारात्मकमङ्गलमाचरन् शिष्यशि-
 क्षार्थं ग्रन्थादी तन्निबन्धनाह स्वाधिष्ठानेत्यदिना स्वस्याधिष्ठानं
 यत्र तच्च तत् अमुजं चेति श्रीविष्णुनाभिकमलवर्तित्वात् तस्य
 रजःपुञ्जेन पिप्परा मूर्तिर्यस्य तस्मै । इच्छाधीनं जगत्सृष्टिकर्म
 यस्य एवंभूताय ब्रह्मणे विधात्रे नमः । एतेन स्वाधिष्ठानाख्य-
 पञ्चाननवर्ति सर्वानर्थानि स्वकीयेच्छा शक्तिद्वारकजगत्कर्तृपरमा-
 त्मनमस्कारो ध्वनितः । विप्रबाहुस्यशङ्कया मङ्गलान्तराख्यपि
 कुर्वन्नाह । तत्र समुचितत्वात् ब्रह्मशक्तित्वाच्च सरस्वतीमुपन्य-
 स्याह । पुनानु चेत्यादि ।^०

The only reference that has been met with
 in the commentary is one to the *Ratnakosha*,
 fol. 35a (महेला महिलातः] स्यात्).

It breaks off abruptly, at the end of fol. 50b,
 after the comment on XII. 9 (नियेतीषु^०), with
 the *pratīka* ॥ अरि(1) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3845.

898c. Foll. 58; folio, size 15 in. by 10½ in.;
 clear, modern Bengālī handwriting; 16-24 lines
 in a page.

Rāghavapāṇḍavīya - Sthūlatātṭparyārtha, an
 abstract of *Kavirāja's* poem.

The odd pages contain the story of the
Rāmāyaṇa, the even pages that of the *Māhā-
 bhārata*.

English notes have been added by Cole-
 brooke in the margins of the first three leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

3846.

2466. Foll. 283; size 10 in. by 4½ in.;
 fairly written, in Devanāgarī, by two different
 hands, in 1532 A.D.; twelve lines in a page.

Bālābhārata, an heroic poem, epitomising
 the story of the *Mahābhārata*, in artificial
 style and metres, by *Amaracandra*, pupil of
Jinadatta Sūri of the *Vāyaḍagaccha*.

It is, like its prototype, divided into 19 *parvans*; and each of these again consists of one or more *sargas*, the total number of which amounts to 43. At the end of each *parvan* a verse is added by the author, computing—by the number of corresponding *anushṭubh* verses—the extent of the section.

It begins :

सता परब्रह्म विलोक्य मार्गम्^(०) विलोकमार्गम्
अपेकिलं दूरितकंठकं यः ।
अभारतं ब्रह्म ततान शान्दं
स श्रेयसे सत्यवतीमुतो ऽस्तु ॥ ०

The work has been published in the *Paṇḍit*, vols. iv.-vi. (Benares, 1869-71), and in the *Kāvya-mālā* (Bombay, 1894). A translation, in modern Greek, was published at Athens (1847)—from a MS. in his own possession—by D. Galanos; with an elaborate introduction by Tybaldos, who endeavours to identify the author with the lexicographer *Amarasimha*.

It ends with the *prastastisarga*, the last 10 verses of which (somewhat defective in the *Paṇḍit*) run as follows :

इति सुकृतनिधानध्याननिर्धारितायुर्-
भुवनिव दिवमात्मध्यानपूता स चक्रे ।
जनमनसि स जीवन्नेव रेजे तु तत्तन्-
मतिविफलिततादृग्दुष्टयोगिप्रयोगः ॥ ३६ ॥
अनीभिस्त्रिभिरेव अजिनदत्तादिनामभिः ।
सूरयो भूरयो भ्रूवंस्तत्प्रभावास्तदन्वये ॥ ३७ ॥
एकः प्रौढविवेकविधमलतापुष्पेभुजित्
तेषु अजिनदत्तसूरिरुदयहूरिप्रभावो भवत् ।
तादृग्विस्तृतद्विषीतनभसो यस्योचितं दिद्युते
धीरोऽभोधरसिंधुसिंधुरजयो व्याख्यासु शब्दो गुणः ॥ ३८ ॥
अविवेकविलासाद्यैर्यत्रबंधैः सहस्रशः ।
हतमोहतमो ऽकारि करैरिव रवेजैगत् ॥ ३९ ॥
आयुष्यं कथयति जंतुषु पयःसारः पयोधेः पुनः
पीयूषं पृथिवीजुषामनिमिषीभावाय संभाष्यते ।
विप्रः अजिनदत्तसूरिवचनं सारः सुधानामपि
अर्कं मुक्तिमपि प्रयच्छति सता यत्प्रतीतमुत्प्रीतिकृत् ॥ ४० ॥

अजीवदेवमुरोणां त एव परमाद्यवः ।
जगुर्देवता भजे तनुसौख्यद्वये यः(?) ॥ ४१ ॥
अजीवायटस्थाननिवासिनस्ते
संभूय भूयस्तरहर्षभाजः ।
कदाचिदागत्य निवेशेश्वरम्
जगुर्दिवास्तं मुनिचक्रशक्रं ॥ ४२ ॥
मरुहातात्माकं भुवनत्रयिनी तस्य तनयो
तयोः संगो यस्यामजनि हनुमद्भोमभटयोः ।
तथा संक्षेप्यासी पृथुरपि महाभारतकथा
यथा स्वल्पाभिः स्यात्तिथिभिरतिथिः कर्णपथयोः ॥ ४३ ॥
आज्ञापितस्तदिह कर्मणि सूरिभिस्तेः
ख्यातः क्षितावमरचंद्र इति स्वशिष्यः ।
अजीवालभारतमिति प्रततान काव्यं
वीराकमेतद्विनिष्कृतमात्मनोऽंगं ॥ ४४ ॥
शस्ते प्रशस्तिसर्गे ऽथ रंगत्कविगुरुक्रमे ।
निश्चित्य स्पष्टतां नीता नवाशीतिरनुभुवा ॥ ४५ ॥
चतुर्गुणचत्वारिंशत्सर्गैरामननुभुवा ।
यदसहस्रो नवशती पंचाशद्वालभारते ॥ ४६ ॥
इति अजिनदत्तसूरिशिष्यपंडितश्रीमदमरचंद्रविरचिते बाल-
भारतनाम्नि महाकाव्ये वीराके चतुश्चत्वारिंशः प्रशस्तिसर्गः ॥
समाप्ते चेद् बालभारतं नाम महाकाव्यं ॥ सकलपद्यसंख्या ६२५० ॥
निधिवसुशरचंद्रेः संमिते ऽन्दे सहोमा
इयमलपमपतिष्या वासरे चेदुसूनी ।
समलितदलवेशः सत्यविप्रस्य सुनुर
हरिमनुजमवाप्य प्राग्विभागे सहायं ॥ १ ॥
मुत्तावबोधार्थं ॥ स्वस्ति श्रीविक्रमाकसमयातीतसंवत् १५८९
वर्षे मार्गेश्वरः शुद्ध १४ शुभे । ० [GAIKAWAR.]

3847.

957b. Foll. 13; size 10½ in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Gītāgaurīśa, a poem, in 10 cantos, descriptive of *Gaurī's* affection and admiration for *Śiva*, by *Bhānūdatta kavīcakravartin*.

It is composed in the *śārdūlavikrīḍita* metre, interspersed with groups of (generally eight) verses to be sung to different tunes.

Since the extracts here given were made, the work has been printed, under the title '*Gītāgaurīpatikāvya*,' in the *Grantharatnamālā* (Bombay, 1887-88).

It begins :

संभानृत्यविधौ भुजंगमपतेर्गीतामृतं शृण्वतः
प्रत्यक्षिस्त्रलितप्रमोदसलिलस्तोमे तनौ सर्पति ।
मौलैरुत्पथगा किमु त्रिपथगा जातेति शंकाजुषो
देवस्य त्रिपुरातकस्य चकितं व्यालोकितं पातु नः ॥ १ ॥

भानोर्गीति सुधास्फीतं शंभोर्देमरुडिडिमः ।

विदुषा रसना रंगभूमिभारति नृत्यता ॥ २ ॥

संतश्चारिणि शैत्यकारिणि सुधाधाराचमत्कारिणि
ध्वाताकर्षिणि हृष्यवर्षिणि नटवस्त्रविद्योतिनि ।
मायाकल्पपृष्ठरोहिणि सुधाधोशृङ्गद्रोहिणि
क्रोडाकल्पितवेषधारिणि पुराराती मनो मंडितु ॥ ३ ॥

मालवरागेण गीयते ।

धमसि जगति सकले प्रतिलवमविशेषं
शमयितुमिव जनखेदमशेषं
पुरहर धृतसमीरशरीर २ जय भुवनाधिपते ॥ १ ॥

प्रवहसि मधुमथनं नवनरीदललितं
मरकतमणिमिव वक्षसि तुलितं
पुरहर धृतहिमवररूप ३ जय भुवनाधिपते ॥ २ ॥

छीरमिंभुलहरीरुचिरं रुचिवरजालं (रुचिजालं Gr.)
परमधाम किमु वहसि विशालं
पुरहर धृतहिमकररूप जय ० ॥ ३ ॥

घनघनतिमिरचय (घनति ० चय Gr.) चिरमपगतशंकं
हरसि लग्नमिव जगतीपकं
पुरहर धृतदिनकररूप जय ० ॥ ४ ॥

कलयसि देवकुलं हविषा सानंदं
घन इव पयसा चातकवृंदं
पुरहर धृतयजमानशरीर जय ० ॥ ५ ॥

वहसि ग्रहनिवहं परिहृतसंतापं
करुणतरो ऽपि (० तरोरिव Gr.) कुसुमकलापं
पुरहर धृतगगनाकार जय ० ॥ ६ ॥

कपटकोलदशने रचयसि सविलासं
कुंददामगतमधुकरभासं
पुरहर धृतधरणीकाय जय ० ॥ ७ ॥

वहसि शास्त्रानिचयं हिमनिकरहरं (हिमसंघातहरं Gr.)
प्रेमतरोरिव शास्त्रानिकरं (शास्त्रानिचयं Gr.)
पुरहर धृतहुतवहदेह जय ० ॥ ८ ॥

भानुदत्तरचितं शशिशेखरगीतं
भवतु अवधुतगुलपुटपोतं
पुरहर धृतवसुमित्ररूप (० मित्रशरीर Gr.) जय ० ॥ ९ ॥

के वा केलिकलाकलापकुशलाः क्रीडन्ति नो कामिनः
काता कापि कदापि क्वापि शिरसा केनापि किं धार्यते ।
नंगा मूर्ध्नि दधसि नापि वहसि व्रीडा न धत्से भयं (कथं Gr.)
किं वा वाच्यमिदं निगद्य गिरिजा कुंजांतरं निधेयौ ॥ ४ ॥ ०

The tunes which occur are : *asatirī* (fol. 8b), *āsāvarī* (fol. 3b, 10b), *karṇāṭa* (fol. 10a), *kinaṭa* (fol. 10a), *kedāra* (fol. 8b, 9a), *gurjarī* (fol. 4b, 7b), *gaudī* (fol. 6b, 8b), *deva-gāndhāra* (fol. 11b), *deśāṅkha* (fol. 9b), *dharāśrī* (fol. 4a, 12a), *bhū-pāla* (fol. 7a), *bhairavī* (fol. 10a), *mālava* (fol. 1b), *rāmagrī* (fol. 3a, 8a, 9b), *varāḍī* (fol. 5a, 5b, 6a, 6b, 8b), *vasanta* (fol. 2a, 5a), *sāmerī* (fol. 9b, 11a), *sāraṅga* (fol. 9b).

A characteristic feature of these songs is the occurrence of the poet's name in the last verse of each. Dancing is referred to several times.

It ends :

अर्थे वक्षसि शैलराजदुहिता वक्षोरुहि ४ स्मूर्जतः
संवीक्ष्य प्रतिविंबमिदुसुभगे भागे निजे वक्षसं (० सि) ।
स्वस्यापि स्तनमंडलांतरधिया ५ व्यालोलमालोकयन्
देवो दैन्यमपाकरोतु गिरिजादेहाधिहारो ६ हरः ॥ २६ ॥
भवानी वर्तते यावदंगलग्ना ७ पुरद्विषः ।
विद्वत्कांतस्थिता ८ तावद्भानोर्वाणी विराजता ॥ २७ ॥

४ ० दुहितुर्वक्षोरुहः Gr.

५ स्तनमण्डलाकुरधिया Gr.

६ ० धारो Gr.

७ नर्तनैयाव ० Gr.

८ विद्वत्कण्ठगता Gr.

१ मज्जतु Gr., ? मंदतु. २ पुरहरकृतमारुतवेष Gr.

३ कृतजलधिशरीर Gr. (कृत ० throughout).

इति श्रीभानुदत्तकविरचिते श्रीगीतगौरीशो महाकाव्ये पत्नी¹
नाम दशमः सर्गः ॥ १० ॥

अर्क्षं मा स्पृश मा स्पृश प्रियविधेः पश्यात्मजं प्रेक्षकं
दूते साक्षिणमीक्षणेन दिशतो रज्योन्मदीयं मुहुः ।
ईषड्भ्रितपाशपातयुगदे पश्य द्विदायोन्मिता
गीरीशं करयोः परस्परजयोत्कर्षोक्तयः पांतु नः ॥ ९६ ॥
षोष्वाक्षं स्पृश भूतनाथ गिरिजे तल्लं किमाह (०त्य) स्वयं
प्रेक्षस्वावधिधे(?) सुते स्थितमनु पृच्छापवा तत्पुनः ।
इत्वं पाशकचक्रपातयुगदे पश्य द्विदायोन्मिता (?)
गीरीशं करयोः परस्परजयोत्कर्षोक्तयः पांतु नः ॥ ९९ ॥
शके १६६६ पराभवसंवत्सरे ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे अमवास्या
मंदवासरे तद्विने समाप्तः ॥

देवश्रीपतिपुत्राय आपदेवाय धीमते ।

वाजिना² लिखितो गीतगौरीशो स्य निवेदितः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3848.

2548. Foll. 108; size 13½ in. by 5½ in.;
good Devanāgarī writing of 1696 A.D.; nine
lines in a page.

Śrīkaṇṭhacarita, a poem, in 25 cantos (*sarga*),
celebrating *Śiva*'s victory over the *Asura Tri-*
pura; composed—about 1140 A.D., according
to Professor Bühler—by *Kavirāja Rājānaka*
Maṅkha (or *Maṅkhaka*), a Kāśmīr poet, son of
Viśvāvarta (colophons and comm.; *Viśvāvarta*,
III. 35), and grandson of *Manmatha* (यः प्रवरपुर-
भूमौ प्रसिद्धिमगन्तु comm., III. 31).

It begins:

जीयात् कृतार्तगपतंगदाहः सद्गुणिनो नेत्रशिशिप्रदीपः ।
यस्यांतिके शुभदशानिवेशप्रियं किरिटिदुकराः अयंते ॥ १ ॥
तनोतु भूतिं दहतादयानि स भूलिनो लोचनपाषको वः ।
धूमानभिज्ञो ऽपि रतेरजसमश्रुतेर्यो ऽजनि सूत्रधारः ॥ २ ॥

१ इति श्रीभानुदत्तकविरचिते गीतगौरीपत्नी काव्ये
दशमः सर्गः ॥ Gr., omitting the two additional
verses of our MS.

² r. वाजिना.

It ends: इक्षुक्षीरसर्पः ॥ १५२ ॥ पिगुर्विभाणस्य ० ॥ १५३ ॥
कठिनपदस्तन ० ॥ १५४ ॥ अभिनवरसमुद्गी ० कविता मन्त्रस्य
मदिरेव ॥ १५५ ॥ इति राजानविष्णवर्षसूनुः महाकविवरराजान-
मन्त्रकस्य (श्रीराजानकविष्णवर्षः *Kāvy*.) कृतो श्री[कंठचरिते
broken] महाकाव्ये पंचविंशः सर्गः ॥

The colophon of the third canto runs thus:
इति राजानविष्णवर्षसूनुः श्रीकाशमीरचरिततृतीयतमे महाकवि-
राजराजानकश्रीमन्त्रकस्य कृतो श्रीकंठचरिते ० ॥

Foll. 68-107 are more or less injured on
the right-hand side, whilst the last leaf has
a piece wanting on the left side.

See G. Bühler, Detailed Report, pp. 50-52;
and ib., Extracts, p. c.

[GAIKAWAR.]

3849.

2033. Foll. 176; size 14½ in. by 5½ in.;
very good Devanāgarī writing of about 1600 A.D.;
eleven lines in a page.

Śrīkaṇṭhacaritavivṛiti, a commentary on
Maṅkha's poem, by *Jonarāja*, son of *Bhaṭṭa*
Nonarāja, and grandson of *Laularāja*. A good
manuscript.

Text and commentary have been published
in the *Kāvyamālā*, vol. i. (Bombay, 1887).

It begins:

उदेति यस्यां प्रकटीभवन्त्या
तिरोहितायां गलतीव विभ्रम् ।
रविप्रभेवास्तु तनो हरन्ती
दृशः प्रबोधाय सरस्वती वः ॥ १ ॥

श्रीलौलराजसुतपण्डितभट्टनोन-

राजात्मजः सद्दयैर्विहिताभ्यनुज्ञः ।

काव्ये पुरारिचरिते कुरुते ऽभियोगं

वाच्यार्थमात्रविभूतिं प्रति जनोरानः ॥ २ ॥

शेषार्थयोरिह विवक्षितबालबोध(विहस्तित ० K.)-

अज्ञाप्रतीतिररणिस्थहुताशनुत्पत्त्या ।

कष्टेन यस्य सुचिरादुपतिष्ठते ऽङ्गं

नीसस्युहा भवति तस्य हि हासहेतुः ॥ ३ ॥ ०

It ends :

श्रीकण्ठकाव्यविवृतिं विरचय्य जौन-
राजः सतो नमति सन्नमतिप्रतिष्ठः¹ ।
हेलात्र (० स्तु K.) वस्तदपि यत्नमकार्षमस्या
दीपो बिलाध्यहरणात्तरणोः समः किम् ॥
कुर्वन्तु तत्सलितयोजनमत्र सन्तः
श्रीकण्ठभक्तिरभसात्सलदशैनाच्च ।
सेतुं सनन्ति सलिलानि हि रन्ध्राभात्
तन्मार्गमुच्छति जनो ऽथ चिराय स्वातम् ॥

This last verse is omitted in the edition.

इति श्रीकण्ठचरितकाव्यस्य पण्डितलौलपुत्रपण्डितनो-
राजपुत्रश्रीजोनराजकृता विवृतिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

3850.

1148c. Foll. 19; size 9 in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1719 A.D.; eight lines in a page.

Sambhuvilāsa, a devotional poem in honour of *Śiva*, in three cantos, by *Viśvanātha*, sur-named *Rāṇaḍa*(?), of the *Cittapāvana* family.

It begins :

श्रीवृद्धेन समन्वितं प्रथमतो नत्वा गुरुं बुद्धिदं
विप्रध्वंसपायायणं च हृदये ध्यात्वा गणाधीश्वरं ।
नानालंकृतजातिरिति महितं श्रीविष्णुनाथः कविः
काव्यं शंभुविलासनाम कुरुते संस्थावता प्रीतये ॥ १ ॥
यज्ञाभाङ्गिता नृणां सुकुलता धान्यं धनं धन्यता
गोमार्तगरथाश्च वेश्मवसुधावासांसि भूषास्तथा ।
जार्यते विधिविष्णुशंभुभवने या रूपभेदेः स्थिता
सा काव्ये सुषमा करोतु महर्तो लक्ष्मीर्देवी स्थिरा ॥ २ ॥
तीर्थैः श्रीमणिकर्णिकाप्रभृतिभिः संसेविता मंदिरैः
कैलाद्रिसमैः सदाशिवयुतैरानन्दकृत्यश्रयता ।
एतस्यां भुवि सर्वदा विजयते सा राजधानी विभोः
काशी काशितचित्सुखा गिरिपतेर्ब्रह्मादिदेवप्रभोः ॥ ३ ॥
यस्या विष्णुपुरी तथैद्रनगरी धातुश्च पूः सुंदरी
हीना ब्रह्मसुखैकमुख्यवसतेर्गैगातटालंकृतेः ।
किंचित्खोणिगतापि या सुषमया सर्वोपरिष्ठान्मता
मध्ये सन्नपुरी समुद्रकमणीतुल्योत्तमत्वात्स्थिता ॥ ४ ॥

¹ यत्नमतिप्रतिष्ठः with (?) K.

मध्यस्थांशुतुरो विधाय निगमान्यप्रच्छतुस्तान्हरि-
ब्रह्माणौ वदतावयोरिह हि को ब्रह्मेत्यथो तैः शिव² ।
उक्ते सत्यतिनिन्दतः³ श्रुतिशिवांश्चेत्तु शिरो वेधसो
यस्यासौ ऽजनि भालतो गिरिपतेः कालादिको भैरवः ॥ ५ ॥
यो चात्ये हरिकेशकाननमटन्निर्भीर्भियां वर्धनं
धूलिभिर्विरचय्य लिंगमवनौ घनैश्च पुष्पादिभिः ।
संपूज्याप शिवप्रसादनमसौ श्रीदंडपाणिः स्वयं
यस्यां तिष्ठति पापिनश्च कुरुते क्षेत्रात्पवित्राद्भिः ॥ ६ ॥
कस्मिंश्चित्समये प्रकल्प्य हृदये वाराणसीं तामिमौ
तत्रावाप्त परात्परं मणिगृहे श्रीयुक्तविष्णेश्वरं ।
ध्यात्वा मानसपूजनं च विधिवत्कृत्वा कविब्रह्मणः
श्लोकान्विश्वगुरोः पुरोऽपठदिमान्श्रीविष्णुनाथो निजान् ॥ ७ ॥
एकस्मै सुचिरं स्थिता ये सद्ने सार्धं गुरोः श्रीपतिर्⁴
लाजान्धप्रतिगृह्य राज्यमददात्तस्मै सुदाप्ते हरिः ।
मालूरार्कदलेन शंकर जनास्त्वा मोहयति क्षणात्
त्वं तेषामखिलाद्यैर्मर्षयसि नो जानासि तुभ्यं नमः ॥ ८ ॥
Canto I. consists of 40, II. of 80, III. of 14 stanzas. It ends :

भुक्त्वा वैषयिकं सुखं कविरसौ स जातबोधस्ततो
दृश्यं स्यावरजंगमात्क^(० ल्मक)मिदं ज्ञात्वा प्रपंचं मृषा ।
सर्वानन्दगृहं परात्परतरं श्रीराजराजेश्वरी-
रूपं ब्रह्म हृदि स्मरन् शिव[व]ने काश्यी स्थितिं निमिमे ॥ १४ ॥
इति श्रीचित्रपावनजातीयरानडोपनामककविश्रीविष्णुनाथ-
कृते श्रीशंभुविलासशेषनामकाव्ये [० विलासाख्ये काव्ये I. II.]
तृतीयसर्गः ॥

At the end of canto II. the date occurs :
संवत् १७७६ माघशुद्धिचतुर्दशी भौमवासरे लि ० ॥ उड्डवजी
नागेश ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3851.

1491b. Foll. 19; size 15½ in. by 5½ in.; indifferent, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Rahasyāmṛita, a poem, by an unknown author, in 12 *sargas*, describing the life and adventures of *Pārvatī* in the mountains, and leading up to her marriage with *Śaṅkara*.

² ० चे or वः.

³ ? ० भिनन्दतः.

⁴ ? श्रीपतेर्.

I. (31 vv.):

या शर्वादिसुपर्वदुर्वचमहाध्यानाध्वदूरे स्थिता
 सर्वाभीक्षितकल्पवृक्षिरतुला दुर्वारदुःखापहा ।
 चूडोज्जासितशर्वरीमणिकणालवोपलर्वा महा-
 गर्वा पर्वतसार्वभौमतनया भूयान्महाभूतये ॥
 अभयापि भयातिशोभना त्रिपुरापि त्रिपुरानकप्रिया ।
 अगजापि गजाननप्रभूर्जगती कल्पलतास्तु भूतये ॥
 प्रजापतिं दक्षमुपेक्ष्य कृष्णं
 धात्री विधात्री भुवनत्रयस्य ।
 गिरी प्रजज्ञे स्थितये प्रजानी
 शुभे क्षणे विश्वमहाक्षणे ॥
 दक्षाननोदीरितनाथनिन्दा
 हुताशतन्मन्युहुताशनाभ्या ।
 संतापितास्मेव गुहे स्वतारं
 चकार नोहारमहोधरस्य ॥
 मेनाङ्गमेलाङ्गपराधेशोभा
 मेनाङ्गमीलेर्मेहिषो विशाला ।
 मेनाङ्गकोटीशतजित्तराभा
 निनाय रूपेण विनायकाद्या ॥
 सुलोचयनी मधुरं नदनी
 विधुं तुदनी (? नु०) वदनाम्नकान्या ।
 भृशं हसन्ती नगराजभार्याम्
 आनन्दयामास जगत्प्रभूतिः ॥
 धन्यौ धरित्रीधरदम्पती तौ
 सुदुर्लभं यन्मुनिमानसानां ।
 मूलप्रकृत्या तनयेति मया (मत्वा)
 चुचुस्तुस्तस्मिन्मरणमुजातं ॥
 उड्डीक्ष्णोज्जासितनिर्निमेष-
 नेत्राञ्जतारा वसुधावतारा ।
 स्त्री मूर्तिमन्या नभसीव तारा
 दृष्टा प्रमत्तेव जहास दृष्टा ॥
 पादाङ्गुलिच्छिन्नगुणप्रलम्बि-
 प्रालम्बमुक्ताः प्रचुराश्च मुक्ताः ।
 भानि स्म तस्याश्चरणाविमुक्ता
 मुक्ताफलानां फलमेतदेव ॥
 सृङ्खल्योनिःसृतलोलेनाला
 संपातसंपादितचारुशोभा ।
 तदोपमां याति सुधा सुधारा-
 ह्वयो सुधोशोर्षेदि पाञ्चयोः स्यात् ॥ ०

II. (47 vv.):

निरीक्ष्य तत्रातिमनोहराणि
 पुष्पाणि पुष्पायुधनाशकस्य ।
 स्मृत्वा विसन्नाति (? विषया हि) मुहुर्मुहो
 संशान्मयमाना नितरां सखीभ्यां ॥
 कुमारमाता मुकुमारभूतिः कीमारमासाद्य मनोजवेशा ।
 समुल्लसन्नामरचारुकेशा स्वं द्योतयामास मुखेन्दुभासा ॥

III. (22 vv.):

अपेशसंदर्शनहर्षपूर्यो
 हिमाचलच्छिन्नयति स्म मौली ।
 सुविस्मितः शान्तमनास्तदानीं
 किमेतदत्यद्भुतमीदृश्यहन्त (?) ॥
 पुराजितान्युग्रतपोसि नूनं येरक्षिका मधुवने स्वतीर्णा ।
 तेरेव मे लोचनगोचरत्वं त्रिलोचनस्याङ्घ्रियुगं जगाम ॥

IV. (25 vv.):

पित्रा तपोक्ताद्भुतभक्तियुक्ता
 मुक्तातताकारदृगुधारा ।
 अभुग्नरोमाचसुतुङ्गिताङ्गी
 ननाम मुधोमुकलाकिरीटं ॥

V. (51 vv.):

अथ वीक्ष्य निरीक्षणी हते
 पतितं भूमितले कलेवरं ।
 दयितस्य समाकुला सती
 विललापातिरतिविचित्रधा (?) ॥

VI. (26 vv.):

मात्रा च तत्रागतया च पित्रा
 सखीजनैश्चाप्यनुरुध्यमाना ।
 न जातु सैच्छत्रवनानि गन्तुं
 तपोविधानैकमना बभूव ॥

VII. (36 vv.):

अपि हिमागहिमागमदारुणे
 अपि दधदस्त्रमस्त्रमुत्तरं ।
 निभृतमेकपटाकपटातिर्ग
 परिततापगतापधरामणि ॥

VIII. (25 vv.):

अथ मधुव्रतगीतिमधुध्रुवः
 सुमधुरो मधुमास उपागतः ।
 अतिकृशां तपसा समुदोक्ष्य किं
 सरसमर्चयितुं क्षितिभृत्सुतां ॥

IX. (24 vv.):

अथ समागतवान् भगवांश्चिवः
स्फुरदुरुद्युतिदीप्ततराकृतिः ।
स्मितमुखो (० मुखो) दृष्टरतो स्वनिमग्नलं
दिवसनाथ इवाशु सनाथयन् ॥

X. (43 vv.):

पुनर्निमीत्येक्षणपुग्ममाकुलो
विनिःश्वसन्नाह पुनर्महामुनिः ।
गिरीन्द्रजे दृष्टमिदं चराचरं
न ते वरं युक्तमहं विलोकये ॥

XI. (14 vv.):

इति ब्रुवाणे विबुधप्रधाने भक्तातिनसा हिमशैलपुत्री ।
प्रणम्य तं ब्राह्मणवर्षयेशं सगद्गदं प्राह सवाच्यनेत्रा ॥

XII. (31 vv.):

अथ दृष्ट्वा महाभाक्तां महोत्तलगतं प्रभुः ।
महोत्तरमहेन्द्रस्य तनयां मूर्च्छितामिव ॥
त्यक्त्वा धरामराकारं निजाकारं प्रकाशयन् ।
विरराज शिरोराजहिनराजकलोञ्जलः ॥

It ends :

इति स्तुवत्यां पार्वत्यामतीव प्रेममन्यरे ।
महेश्वरे महात्माद आसीन्नोक्तत्रयानरे ॥
ततो दैवतगन्धर्वविद्याधरमहोरगाः ।
किन्नरा राक्षसा यक्षाः सिद्धाः साध्याश्च चारणाः ॥
उर्वश्याद्या नाकवेश्याश्चित्रवद्विनिःस्रजैः ।
आश्चर्याणि स्म कुर्वन्ति महामाङ्गलिकानि च ॥
चृष्यन्मृदङ्गानां भेरीणां भूरिनिःस्रजैः ।
इतरेषां च वाद्यानां तुमुलैर्वीर्यमधरं ॥
वृद्धारकर्विब्रह्मविब्रह्मधोपैः (? वृद्धारजर्वि^०) समन्ततः ।
संततं ब्रह्मलोकान्तमशेषभुवनान्तरं ॥
प्रणतामुपगूह्य बाहुभिर्मुखचन्द्रं परिमार्जयन् प्रभुः ।
गिरिजामिदमाह शङ्करस्तव दासो ऽस्मि तपोबलोत्तरः [ः] ॥
अथेश्वरः प्राह नगेन्द्रपुत्रं
स्वयंवरं (० रे) मां वृणु पक्षजांश्च ।
साह प्रणम्याञ्जलिबद्धपाणिर्
दद्यान्पिता मामिति मे ऽभिलाषः ॥
इति रहस्यामृते महाकाव्ये द्वादशः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3852.

90. Foll. 55; size 10½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of 1722 A.D. (?); ten lines in a page.

Bhikshāṭana-kāvya, a poem, by *Utprekshā-Vallabha*, of a partly devotional, partly erotic character, depicting the feelings and conduct of female worshippers on meeting *Śiva* going about as a religious mendicant, and after being separated from him. It begins:

श्रीगोपालाचार्याय नमः ॥ श्रीवाग्देव्यै नमः ॥

कल्याणमावहतु वः शिवयोस्तदेकं

गार्त्रं यदीयमसितच्छविकंठमूलं ।

वामेतरे ऽपि कुरुते [ऽ] सितभासिभागे

प्रारब्धशैलतनयापरिभङ्गकां ॥ १ ॥

सद्यस्तुषारगिरिजौषधसेवयैव

यः स्तोपभुक्तगरलं शमयाचकार ।

अन्यैरशक्यशमनाज्जननामयाद्वा

पायादपायनिलपादयमादिवैद्यः ॥ २ ॥

नित्यं करोतु भगवान्स करोद्भवत्तः

प्रारभ्यमाणभुक्तकर्मविघातलोपं ।

दोषानुपगंरहितः स शिवो ऽपि यस्य

भृंगेषु गंडतलचुंबिषु साभ्यसूयः ॥ ३ ॥

काश्यं क्षिणोतु भवतां परमेश्वरस्य

भिष्ठाटनं तदनु संहितदेहिशब्दं ।

यन्मानिनामपि विधेर्विपरीतभावे

याद्वोक्तिर्दैन्यसहमेव मनश्चकार ॥ ४ ॥

वाल्मीकिरस्तु विजयी प्रथमः कवीनां

तस्यानुसारसरलः स च कालिदासः ।

अन्ये भवन्तु जयिनः कवयो ऽथ मा (? ऽप्यमी) वा

येयां कृतः कृतिषु नैव मयावगाहः ॥ ५ ॥

कार्म स्वलास्तिलकयंतु चिराय भूर्मी

यत्संभवो बहुमतः सुजनेषु हेतुः ।

घोरेषु घमैदिव दिवसेष्वतिलंघितेषु

छायाद्रुमान्मृगयते न हि को ऽपि मर्त्यः ॥ ६ ॥ ०१० ॥

भूत्वा चिरेण गलिताः कति नाम संतः

पृथ्वीश्वराश्च कति नाम तथेतरे ऽपि ।

अद्यापि कीर्तिवपुषा कवयः पृथिव्यां

जीवंति तेषु विहितस्तुतयो ऽथ वा तैः ॥ ११ ॥

ताः सूक्तयः कविजनस्य दुरुक्तयो ज्याः

कण्ठागतानि विदुषां नयनं न यामु ।

ओषं कृतायेमभवन्न तथाहमस्मी-

न्यानंदवाप्यविषतो रुदति क्षणेन ॥ १२ ॥

संत्येव सूक्तिरसिका बहवो मनुष्याः

स्वर्गोक्तसो न वसुधारसनिवृताश्च ।

तौ दुर्लभौ कविवचःस्तलितस्य सोढा

मर्त्येषु सागरगरस्य च यः सुरेषु ॥ १३ ॥ ० १५ ॥

नापेक्षते महदपि प्रथमानदोषं

निर्दोषमत्यमपि निंदति (? भिनंदति) वस्तु लोकः ।

मूर्ध्ना विभर्ति कृशमप्यनिशं सुधांशुम्

ईशः कलंकरहितं न तु पूर्णचंद्रं ॥ १६ ॥

वृक्षं वसंततिलकं विषयः शिवस्य

भिष्ठाटने कविरहो शिवभक्तदासः ।

भृंगार एव हि रसस्तदिह प्रबंधे

अद्वा न कस्य यदि सूक्तिविनोदशीलः ॥ १७ ॥ ० २० ॥

वाणैः शिवार्चनविधौ मम वाणवाचं

कादंबरीकृतचमत्कृतमप्युदारं ।

उत्प्रेक्षया जगति वल्लभकौतुमस्मिन्

भिष्ठाटने तिलकयंतु कवींद्रचंद्राः ॥ २१ ॥

इत्युत्प्रेक्षावल्लभस्य कृतौ भिष्ठाटने महाकाव्ये मुत्तपद्धतिः

प्रथमा ॥

भिष्ठाटनेन पुरुहूतपुराणनानाम्

आकस्मिकोत्सवविधायिनि चंद्रमौली ।

तासामनंगशरजर्जरमानसानां

नानाविधानि चरितानि वयं वदामः ॥ १ ॥

रथ्यागतस्य गिरिशस्य विलोकनाय

निर्गतुकाममनसो वनिता गृहेभ्यः ।

नैजाभिरुप्यगुणदंशितपौनरुक्त्यम्

आचार इत्यभिमतं परिकर्म चक्रुः ॥ २ ॥ ०

The work, composed throughout in the *vasantatilaka* metre, consists of 42 sections, viz.: 1. *mukhapaddhati* (21 verses); 2. *man-danapaddhati* (26 vv.); 3. *mandananishedhap*. (19 vv.); 4. *nirgamanap*. (18 vv.); 5. *sam-bhramap*. (15 vv.); 6. *nirgamanoktip*. (20 vv.); 7. *lajjāpanayanap*. (15 vv.); 8. *śivadarśanap*. (22 vv.); 9. *śivāṅgavarṇanap*. (18 vv.); 10. *vilāsap*. (19 vv.); 11. *vilāsoktipratyuktip*. (20 vv.);

12. *bhikṣhāpradānap*. (31 vv.); 13. *uktipratyuktip*. (19 vv.); 14. *pāravaśyap*. (22 vv.); 15. *pāra-vaśyoktip*. (20 vv.); 16. *śivaropālambhap*. (16 vv.); 17. *praśnoktip*. (13 vv.); 18. *śivānūsuraṇap*. (17 vv.); 19. *śikṣhāp*. (16 vv.); 20. *vanitāvithi-carānap*. (17 vv.); 21. *śivacaritopālambhap*. (17 vv.); 22. *grihapraveśap*. (20 vv.); 23. *bandhuvacanap*. (18 vv.); 24. *anurāgap*. (16 vv.); 25. *śikṣhopālambhap*. (18 vv.); 26. *virahāvasthāp*. (17 vv.); 27. *matibhedap*. (10 vv.); 28. *udyānap*. (19 vv.); 29. *udyānoktip*. (14 vv.); 30. *śikīropacārāp*. (13 vv.); 31. *sakhyupālambhap*. (12 vv.); 32. *gaurīpradoshacaritap*. (24 vv.); 33. *pradoshoktip*. (22 vv.); 34. *candrodayacaritap*. (17 vv.); 35. *candrodayoktip*. (20 vv.); 36. *dūtīpreshanap*. (22 vv.); 37. *dūtīvacanap*. (26 vv.); 38. *rajanīyāpanap*. (22 vv.); 39. *janī-yāpanoktip*. (15 vv.); 40. *nīdrāp*. (15 vv.); 41. *svapnoktip*. (22 vv.); 42. *gaurisambhogasau-bhāgyavarṇanap*. (18 vv.). It ends:

सा राजते जगति शैलसुता बभूनां

या जायते हरगलयहणोत्सवेषु ।

आनंदनिर्भयतया मुकुलीकृताक्षी

मोहं गतेषु गरलस्य महोष्मणेषु ॥ १७ ॥

तमं तयैव हि तपो गिरिराजपुत्र्या

यस्या विहारमये[न] परमेश्वरेण ।

हस्तयहो न मनसैव कृतः कृतो भूह

सस्माधिपो(?) रणमुत्ताचरावलंबः ॥ १८ ॥

इति श्रीमहाकविशिरोरत्नोत्प्रेक्षावल्लभकृतौ भिष्ठाटने महाकाव्ये गौरीसंभोगसौभाग्यवर्णनपद्धतिर्द्धाचत्वारिंशत्तमो ॥ भिष्ठाटने काव्यं समाप्तमिति ॥

वैकुण्ठाधिपचाहुवेदरसभूनिर्घ्न[ह]वर्षे बुधे

मार्गे शुक्रदले महेष्वरतिपौ माहेष्वरो स्लीलितम् ।

गोपालिगुणपालिशालिभवनं भिष्ठाटने कौतु[कात्]

काव्यं काव्यविदां सुताय सुधियां श्रीरामकृष्णः कृतौ ॥

गोपालाचार्यचरणारवणं करवामहे ।

याम्यां प्रसक्तियुक्ताभ्यां भुवनं भासते स्तिलं ॥ ०

For a fragment of this work, see Weber, Berl. Cat., no. 594. [H. T. COLESBROOKE.]

3853.

1177g. Foll. 20 (the 1st of which is wanting); size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Haravilāsa (-ākhyāna), a poem, in 8 *sargas*, on the marriage of *Hara-Śiva* and *Pārvatī*; by *Kaviśekhara* (?son of the physician *Yasāś-candra*).

The MS. begins in the middle of a verse :
पि चेतसा मत्सुरः प्रचलितुं पताकया ॥

सर्वतो निरवकाशमन्त्रवे(?)ये गच्छती दिविषदी रषावली ।
नेमिपिष्टमतनिष्ठ दिङ्मुखे मेघजालमतिजर्जरं रजः ॥

II. begins :

ततः प्रभाते प्रतिपन्नरागा
व्यलोकं पूर्वापि जनैरपूर्वा ।
अनुन्यिते भास्वति नाकनद्याः
सरोजिनीव प्रथमं प्रवद्धा(प्रवृद्धा) ॥

III. जलनोलुपतनु(?) भानुमान्
इति पूर्वं समशायि दूरतः ।
सविधोषगतो हिमाद्रिणा
धृतवीणो निरणापि नारदः ॥

IV. सेनयान्वितमयाप स हर्म्यं
साधिदैवतमिवाधिकरम्यं ।
आततोत्तमवितानमजसं
स्वागतामरपुरं त्रिसहस्रं ॥

V. अथ हरं हरितापतिषोषितः
अपयितुं वरदं वरमाययुः ।
अणितकाक्षनकाक्षिमनोहरं
हरपुरं प्रतिशिक्षितनूपुरं ॥

VI. अनन्तरं ताः सकलाः सुरस्त्रियस्
त्रयावतीं हैमवतीं सविस्मयं ।
विलोकयन्तीरभिबोध्य सस्मितं
वचो बभाषे सरसं सरस्वती ॥

VII. ततः कान्ततमः पान्यजनाश्रितजनाश्रयः ।
सर्वतः शान्तसंतापो दिनान्तः समपद्यत ॥

VIII. अथायतस्तस्य गजेषु संस्थिता
द्वयोर्द्वयोरनरागाः पताकयोः ।
विचित्रविस्तीर्णकुपेभु दिग्दिमान्
अवाद्यन्कुललतुपडताडयैः ॥

It ends :

जगन्मयीसुन्दरमेकमासनं
मिथो निबद्धाञ्चलमास्थितं तदा ।
पुरो ऽङ्गनानां मिथुनं प्रदीपकैर्
हिमाद्रिजाया निरराज यन्मुहुः ॥

वराजनीराजनया तयोर्द्वयं
प्रदीपकैः कल्पितमाद्रिजायया ।

समुत्तमय्यानमितैर्मुहुर्मुहुः
पुरः पुरो नर्तितपाणिपल्लवं ॥

इति कृतवहुमङ्गलं विवाह
प्रमुखपतिं धरणीधरेन्दुकन्या ।

प्रतिपयुरमरस्त्रियः समस्ताम्
त्रिदशगणाश्च यथायथं गृहेषु ॥

येन श्रीकविशेखरेण विदिताद्विद्यासु वैद्यान्वये
संज्ञे जगतीप्रकाशकयशश्चन्द्राद्यशश्चन्द्रतः ।
तस्यार्थं कृतितः कृतौ हरिविलासाख्याननये महा-
काव्ये भगविवाहवर्णनविधौ सर्गो जगामाहमः ॥

इति हरविलासाख्यकाव्यं समाप्तं ॥

The last verse occurs, *mutatis mutandis*, at the end of each canto.

[H. T. COLEBROOKE.]

3854.

2531b. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.; well written in the Jaina type of Devanāgarī; thirteen lines in a page.

Khaṇḍaprasāsti, a poem in honour of *Vishṇu*'s ten incarnations. [A.]

The text, as well as the order of verses, differs greatly in different versions. Editions have been published in the *Paṇḍit*, vols. v., vi. (129 verses; Benares, 1870-71); and at Bombay (1860; 183 verses).

It begins: 1. उल्लुङ्गामल ° (Paṇḍ., 52; Bo., 64). 2. ये मज्जन्ति (53; 67). 3. श्रीराम (54; 67). 4. राम तत्तत्तु ° (55; 68). 5. कीर्तिश्रीरघुवंशरत्ने (56; 69). 6. कीर्तिश्रीरघुवंशदीवे (57; 70). 7.

गंगो(य)त्यसिता ° (61; 74). 8. चतुष्क्री ° (64; 77).
9. चिंता गंभीर ° (75; 79). 10. संयामांगण ° (66;
82); etc.

This version has 135 stanzas, the last three
being: 133. भ्राम्यन्मंदरकंदरोदरपरिष्यावृत्तिभिर्वारिषे: °.
134. रेतोरक्तमयान्यमूनि ° (P., 128; B., 180). 135.
प्रेलङ्गानितरंगम् ° (P., 129; B., 181).

Colophon: इति षंडप्रशस्ते महाकाव्यानि ॥ ° संवत्
१६४१ संवत्सरे लेखि ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl.; the first three
verses of which MS. occur as 55, 56, 44 in
MS. A; as 39, 40, 27 in MS. B; as 10, 12, 13
in MS. C; as 4, 5, 6 in ed. Bomb.; and as
2b, 3, 4 in P. [GAIKAWAR.]

3855.

2531c. Foll. 6, the last but one of which
is wanting; size 10 in. by 4½ in.; well written,
in the Jaina type of Devanāgarī, c. 1500 A.D.;
16 or 17 lines in a page.

Khaṇḍaprasāsti. [B.]

Stanzas 1-6 as above. 7. अक्षैर्वैरिजिपृष्ण्या °
(P., 58; B., 71). 8. शत्रुक्षत्र ° (59; 72). 9.
स्याणुः कूर्मो ° (60; 73). 10. गंगीयत् ° (61; 74); etc.
The last three as above.

The missing leaf contained stanzas 92-115.

Colophon: इति षंडप्रशस्तिकवित्त्वानि ॥

[GAIKAWAR.]

3856.

1996. Foll. 30; size 8½ in. by 4 in.;
fair, modern Devanāgarī writing, on coarse
paper; eight lines in a page.

Khaṇḍaprasāsti, here ascribed to Hanu-
mat. [C.]

It begins: 1. कृतक्रोधे (P., 1; B., 1). 2.
सर्वैर्भगवत्यादेर ° (P. ? B. ?). 3. लक्ष्म्याभारतचारी
(P. ? B. ?). 4. सती(सूक्ष्म marg.) सतीगयति: (P. ?

B. ?). 5. सुयोधे अयमीधे (P. ? B. ?). 6. तन्वयो
अनल्पतन्वा (P. ? B. ?). 7. मध्ये कर्षे विलोने (P. ? B. ?).
8. हिंसं रक्षोचलं (P. ? B. ?). 9. यत्ना यत्नाधिवासा
(P. ? B. ?). 10. चंद्रादित्योरुनेच: (P., 2b; B., 4).

It ends: 172. प्रेसङ्गानितरंग (P., 129; B., 181).
173. चारुसाधं च शुभं (P. ? B., 182). 174. प्रख्यातो
मधुरापुरि (P. ? B., 183).

Colophon: इति श्रीमद्भुवनविहारचिता षंडप्रशस्तिः
समाप्ता ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

3857.

180. Foll. 84; size 13 in. by 4½ in.; fair
Devanāgarī writing of 1807 A.D.; nine lines
in a page.

Mādhavānanda, a poem on *Kṛishṇa-Vishṇu*,
in 12 (?) cantos, by *Nanda Paṇḍita*, son of
Rāma Paṇḍita.

It begins:

लक्ष्मीशृंगारपूरविपुरहरपुरोवासिभक्तानुराग-
प्रोदं चङ्गिदुभक्त्या हितविमलतपोराशिभिर्निर्गुणस्य ।
त्रैगुण्येनैव यत्नापरिणयनकृते चित्तचक्षुर्गिरा यत्
यास्य प्राकाशिरूपं तदिह भवतु यो भूतये माधवस्य ॥ १ ॥

ससाराख्यं तुहो वितरसि हरे त्वं सभजनान्
तदेतद्वित्वाहं सकलमपि याचे लघुपदं ।
सजिह्वासारूप्यं वितररसनायां मम यतः
प्रबंधत्वत्कलं भवति सलु सामर्थ्यमनुलं ॥ २ ॥

शृंगारभक्तियमुनासुरसिंधुयोगे
काव्ये स्वगाहनममो मुषियो विधाय ।
श्रीचिंदुमाधववितोर्येपुमर्षेसार्ये-
सिद्धा प्रयागफलमत्र समामुर्वति ॥ ३ ॥

दूरीकरोति दुरितानि गिरा नराणां
नामानुकीर्तिसमुदारमुदा यदौयं ।
प्रत्यंगमस्य महिमानमुपाश्रयंतं
किं पावयिष्यति हरिर्न गिरं मदीयो ॥ ४ ॥

अस्ति प्रशस्तेर्विभवैः समस्तैः
समस्तभूमंडलमंडनं सा ।
चाराणसी नाम पुरी पुरारेद
मुदे पुरारेरपि या दिवो अयि(?)ति ॥ ५ ॥ °

i. *bhagavatprādurbhāva*, 86 (? 90) verses, ends fol. 6b; ii. *surasamudrasaṃvāda*, 126 vv., fol. 15a; iii. *harigurusamāgamana*, 85 vv. (numbered 1-40, 4-48), fol. 22a; iv. *śrīvarṇanam*, 124 vv., fol. 30a; v. *śrīvirahavarṇanam*, 120 vv., fol. 40b; vi. *dūtābhigamavarṇanam*, 81 vv., fol. 45a; vii. *dvāravatīpraveśavarṇanam*, 94 vv., fol. 50a; viii. *śrīvivāhavarṇanam*, 79 vv., fol. 55b; ix. *bhojanavarṇanam*, 102 vv., fol. 63a; x. *svapurapratyāgama*, 100 vv., fol. 68b; xi. *śrī-suratavarṇanam*, 95 vv., fol. 73b; xii. *mādhavāhnikavarṇanam*, 120 vv., fol. 83b. Cantos vii.-xii. are numbered 5-10.

It ends :

प्रातर्देतक्षतेनाधरविकृतिधरश्चित्रगात्रो नखाकैर
जुभारंभाभिरामो नयनविवशतो वर्ययन् जागरेण ।
किंचिच्छेषोगरामो निधुवनविजयेनाभिनन्दन् रतीशं
लक्ष्मीसंभोगतृप्तो वितरतु भगवान्माधवो मंगलानि ॥११९॥
चेलावारितमंडलाखिलमहीधर्माधिकाराग्रणीर्
विख्यातो भुवि रामपंडित इति प्रत्यक्षवाचस्पतिः ।
तत्सूनोरिह नंदपंडितकवेः काव्ये कृतौ माधवा-
नंदे श्रीपरिणीतिका ३३ दशमः (!) सर्गोऽगमत्पूर्णेतां ॥१२०॥
इति श्रीधर्माधिकारिकुलतिलकश्रीमन्महीपतिपंडितान्वयप्र-
सूतश्रीरामपंडितात्मजनंदपंडितकृतौ माधवानंदे महाकाव्ये माध-
वाह्निकवर्णनो नाम दशमः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3858.

2420a. Foll. 27 (numbered 29; nos. 4 and 5 being passed over); size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1701 A.D.; 9-12 lines in a page.

Harivilāsa mahākāvya, a poem, in 5 *sargas*, on the life of *Kṛishṇa* from his childhood to his slaying the demon *Kaṃsa*; composed, by *Lolimarāja kavicaṅkavartin*, for king *Harihara*, son of *Sūryapaṇḍita*.

It begins :

रचयति सहसा यश्चित्रमेतत्प्रपंचं
प्रशमयति च तद्वत्केनचित्कौतुकेन ।
अविदितमपरैस्तच्छंडमुंडादिनाना-
दनुजदलनदंष्ट्रं शर्वसर्वस्वमप्यात् ॥ १ ॥

Printed in the *Paṇḍit*, vol. ii., pp. 79-86.

It ends :

नानागुणैरवनिर्मंडलमंडनस्य
श्रीसूर्यमूनुहरिभूमिभुजो नियोगात् ।
त्रैलोक्यकौतुककरं क्रियते स्म काव्यं
लोलिंबराजकविना कविनायकेन ॥ ५५ ॥
काव्यं हरिविलासाख्यं ये पठिष्यन्ति केचन ।
तेभ्यः श्रीहरिरत्रैव द्रव्यं दास्यति दैन्यहन् ॥ ५६ ॥

In the edition neither this verse is given, nor another added in the margin, and likewise counted 56 :

श्रीमान्कामरसो [३]भव[द्] द्विजकुलालंकारबूडामणिर
गंगानिमैलमौनभागीवकुले तस्माद्वसो (? ० दसौ) पंडितः ।
अस्य (? आसीत्तस्य) सुतः सुरलसुकृतं चिह्नाविकायां ततो
लेभे श्रीहरिनामरत्नमवनीमध्ये तदास्ती चिरं ॥ ५६ ॥

इति श्रीमत्सूर्यपंडितकुलालंकारहरिहरमहाराजाधिराजोद्यो-
जितलोलिंबराजविरचिते हरिविलासे महाकाव्ये कंसवधो नाम
पंचमः सर्गः समाप्तः ॥ संवत् १७५८ वर्षे फाल्गुनवदि १४ सोमे
स्तंभतीर्थवासिना देवकृष्णसुतनंदरामेण लिखितं परोपकाराय
शिवरामस्यार्थं च भूयात् ० लि ० राजनगरस्थितेन ॥

[GAIKAWAR.]

3859.

702a. Foll. 30; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1635 A.D.; ten lines in a page.

Pārījātaḥaraṇa-vivarāṇa, an anonymous commentary on the *Pārījātaḥaraṇa*, a poem in 3 *āśvāsa*, by *Nārāyaṇa Paṇḍita*, son of *Trivikramācārya*.

The subject of the poem is the well-known incident of *Kṛishṇa*'s seizing the *Pārījāta* tree in *Indra*'s paradise and carrying it off to *Vaikuṇṭha*.

It begins:

श्रीमन्नारायणप्रसन्नं नत्वा व्याख्यौ करोम्यहम् ।

श्रीपारिजातहरणकाव्यरामस्य लेखतः ॥

वंद इति ॥ अहं ते पुरुषोत्तमं वंद इत्यन्वयः । जनंतं निर-
वधिकं धाम तेजो दधतं । त्रीणि धामानि मंदिराणि जनता-
सनश्रेतद्वीपवैकुण्ठाख्यानि यस्येति त्रिधामान् । युतवसुधामानं ते
युताः धरणीरमा नागेंद्रा येनेति । योऽम्बान्मनरहितः माङ्ग-
माने । दैत्यानामसुराणां युधा युद्धेनांतं नाशं व्याघ्रकार ॥ १ ॥
गौरिति ॥ ०

The second leaf of a MS. of the original
text (marked पारि० हर०), containing 1. 7-18,
has been inserted between foll. 1 and 2 of
this MS.

Verses 7 and 8 of the text and commentary
run thus:

अथ नानाभोगानां

पदे यदुपुरे श्वसद्भानाभोगानां ।

लसति घनानाभो गानां (१. घनाभो गानान्)

नाके द्वेष्टेव पद्मनाभो गानां ॥ ७ ॥

पद्मनाभः श्रीकृष्णो घनाभो मेघवर्णः यदुपुरे यादवनगरे
द्वारकाख्ये नानाभोगानां चंदनकस्तूरिकाकुंकुमादीनां घनाभो-
गानां (५०) घनानां (५०) द्रव्याणामाभोगः परिपूर्णता येषु तेषां पदे
स्थाने गानाद्वीताल्लसति विराजति अथसदुवास । इत्यभूतलक्षणे
नाके स्वर्गे । अगानां पर्वतानां द्वेष्टा शत्रुरिन्द्र इव ॥ ७ ॥

देवनिर्वायानामभ्यर्थनया

यो जज्ञि स्वकाया (० यो) नाम ।

गौः स्थिरकायानामथाप्यै

यस्यारुजो अधिकया नाम ॥ ८ ॥

यो देवनिर्वायानां सुरनिकाराणां स्वकायः गौः अरिभ्यो
अभय वै (!) इति वचनात् स्थिरकायानां दृढशरीराणामभ्यर्थनया
प्रार्थनेनाजनि अवततार । नाम यस्य नामापि अधिकयाः
महत्या अरुजो योगादितरस्याः सुखावस्थितेराप्यै प्राप्तस्यै (?) चा०
स्यात् ॥ ८ ॥

It ends:

निजे इति । सुनंदनंदनदत्तः सुनंदो नंदश्चेतौ द्वौ गोपी तौ
नंदयति सुखयतीति ॥ ० ७१ ॥

पारिजातहरणकाव्यराट्

पारिजातमवलम्ब्य नूतना ।

राजते विवरणाख्यसङ्गता-

लालितासु पदपञ्चवे श्रिया ॥ १ ॥

इति श्रीमत्कविकुलतिलकश्रीमच्छिविक्रमाचार्यमुत्तमारायण-
वर्धितविरचितस्य पारिजातहरणकाव्यकाव्यस्य विवरणे तृतीय
आध्यासः ॥

शाके नगेपुशरचन्दमिते नभस्ये

मासे सिते दल उमेश्रितिषौ कुजाहे ।

चिन्तामणिर्बुधवरो अलिखद्विभिन्नः

श्रीपारिजातहरणाभिधकाव्यटीकाम् ॥

श्रीमन्नोविन्दन्योतिर्विज्जनुमस्य चिन्तामणेः पुस्तकमेतत् ॥
यंपसंख्या ७०० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3860.

2229. Foll. 32 (of which fol. 31 is lost);
size 9½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing
of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Gītagovinda, a lyric-dramatic poem, in 12
sargas, by Jayadeva, son of Bhojadeva and
Vāmadevi.¹

Published by Ch. Lassen (with Latin transl.,
Bonn, 1837), and frequently in India.

Translated into English (in part or whole)
by Sir W. Jones, As. Res., iii, p. 8 seqq.;
Sir E. Arnold, Col. Ouvry, etc.

Occasional glosses, mainly taken from
Nārāyaṇa Paṇḍita's commentary, have been
added in the margin.

[R. JOHNSON.]

3861.

2238d. Foll. 43 (of which fol. 40 is lost);
size 5½ in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī
writing (of the Jaina type) of about 1600 A.D.;
nine lines in a page.

Gītagovinda. Cod. B in Lassen's Proleg.
Gītagov., p. xii.

[GAIKAWAR.]

¹ Thus also Calc. ed., whilst Haeblerlin and Jibā-
nanda make the name *Rūmādevi*.

3862.

2789. Foll. 51; size 9 in. by 11 in.; excellent, large Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gitagovinda.

The MS. was copied by *Lālā Mahtāb Rāy*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3863.

2806. Foll. 27; 4to, size 9 in. by 7 in.; the same writing as last MS.; fifteen lines in a page.

The same work. [SIR CHARLES WILKINS.]

3864.

2933. Foll. 89; size 11½ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

The same work. The MS. was perhaps written in Kaśmīr. [?]

3865.

2314c. Foll. 4; size 11½ in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; eleven lines in a page.

Fragment of the *Gitagovinda*, terminating at *sarga* II., verse 11. [R. JOHNSON.]

3866.

994a. Foll. 42; size 13½ in. by 4½ in.; good Bengālī writing of 1720 A.D.; 7-13 lines in a page.

Gitagovinda, with a commentary called *Bālābodhinī*—ascribed (though not in this MS.) to *Caitanyadāsa*, or (? as he is also called) *Pūjārī Gosvāmin*—written round the text. [A.]

The commentary is described (from Sir W. Jones's MS.) by Lassen, *Proleg. Gitag.*, p. xii. It has since been repeatedly printed in India.

It begins in this MS.:

श्रीलक्ष्मणकृपासीधुकणोन्मत्तेन¹ केनचित् ।

टीका संगृह्यते गीतगोविन्दस्य समासतः ॥

स्वयं बोद्धुमभिप्रायं जयदेवमहामतेः ।

क्रमेणोपक्रमादेशा ग्रथ्यते बालबोधिनी ॥

सत्र व्याकरणादीनां ग्रन्थबाहुल्यभीतिरतः ।

विवृतिर्न कृता सा तु ज्ञेया ग्रन्थान्तरे बुधैः ॥

चक्रव्यो² बालबोधिनी शब्दार्थैः शब्दवेदिभिः ।

भाषार्थदीपिकायां च भावो भाषार्थोल्लेखैः ॥

The author does not again mention the *Bhāvārthadīpikā*, composed by himself(?); nor does he seem to refer to any other authorities except *Viśva* (vii. 21; xi. 3, 25) and *Hārāvalī* (xi. 20).

It ends:

यद्वत्त्वबालमुग्धोक्तौ पित्रा प्रीतिरवाप्यते ।

तद्वत् श्रीकृष्णचैतन्यः प्रीयतामच जल्पितैः³ ॥

To which ed. Calc., 1873 (not 1881), adds the verse⁴:

गोविन्दपादसेवायाः प्रभावादुदिता स्वयं ।

चैतन्यदासतो बालबोधिनी स्यात्सता मुदे ॥

In some editions, on the other hand, the work is ascribed to *Pūjārī Gosvāmin*; in the one consulted (Calc. 1881) this being, however, done only on the title-page, not in the colophons.

The copyist's name is *Siddhesvara Śarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ श्रीचैतन्य ° B; eds. ² बोद्धव्यो v. l. eds.

³ ° ते v. l. eds.

⁴ The lithographed Agra edition of 1870 reads:

श्रीगोविन्दपादसेवाप्रभावादुदिता स्वयं ।

चैतन्यदासेन बालबोधिनी स्यात्सता मुदे ॥

3867.

1184 h. Foll. 35; size 13½ in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Bālābodhinī. A fragment reaching as far as *sarga* VII., verse 25.

Notes, in Bengālī and Devanāgarī writing on the fly-leaf, make it the work of *Pūjārī*.

[H. T. COLEBROOKE.]

3868.

2672. Foll. 100; size 11 in. by 5 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1771 A.D.; 8-13 lines in a page.

Gītāgovinda, with a commentary, entitled *Rasamañjarī*, by *Śaṅkara Miśra*, son of *Dinēśvara Miśra*.

The commentary was composed by order of *Śālinātha*, who stood in some relation or other (? as *Divan*) to *Harīśaṅkara* of *Kāśivāra*, a descendant of *Kṛishṇa Miśra*, author of the *Prabodhacandrodaya*.

The commentary begins:

पूर्वे प्रस्थितमुत्सुकेन मनसा तस्याः पदाभिरुहं
यश्चादेकमगान्त्रिकुञ्जपदवीं शंकाशतैर्मेत्यरं ।
प्राप्ते चाप्य तदीयकर्णविवरं कंसारिवंशो(०शे) रवेः ।
प्रस्थातुं पथि राधिकाचरणयोजीयादहंपूर्विका ॥ १ ॥
जागति स्मरवैरिपन्नमधि श्लोणीशिरोभूषणं
देशः श्रीकशिवार इत्यभिहितः स्फोटो गुणैरुज्ज्वलैः ।
वंशस्तत्र चकास्ति गोतममुनेर्विस्थातकीर्तिप्रजो
यत्र ब्रह्मविदाविरास सुकृती श्रीकृष्णमिश्रः कृतो ॥ २ ॥
श्रीकृष्णमिश्रः कतमेन चर्येतां
तपोभिराविष्कृतवान्य ईश्वरं ।
यमन्नि यच्छास्त्रकवित्वकौशलं
प्रबोधचंद्रोदयनाम नाटकं ॥ ३ ॥
तस्यैवास कुले सतेजसुकृती संतोष्य दिव्यीपतिं
यो दुष्टानयमाश्रयैराज्यमकृत श्रीकाशिवारे चिरं ।
येनोन्मागैगतात्विनेतुमलब्रह्मस्थभाजोऽप्यलं
स्वात्री वृत्तिरसिञ्जि(?)भागेवकृपद्रोणादिपृष्णी ततः ॥ ३ ॥

अङ्कुरोद्भवदयितो दानवदमनप्रियो निम्ब ।
तस्मादपरः कमलावतिरिव कमलावतिप्रोक्तः ॥ ५ ॥
जातः श्रीहरसिंहदेवसुकृती तस्यात्मजो यो यज्ञः
कुन्देन्दुप्रतिमं ततान नयनः (?) शिष्टप्रजापालनैः ।
ससामनगुणोपवर्णीतविधौ (?) सत्ता(०) यत्वीरुषं सज्जनं
दिव्यीशः स्वयमेव संसदि निजे सप्राध्यामाख्यातवान्
[(?) सस्राच(०) ॥ ६ ॥

तनूजलस्यासीञ्जगति विदितम्बोतम इति
स्थिता ब्रह्मस्थानी सदसि पुरतो यस्य गणना ।
सदा सपिःपूरकपितमृदुमिहावनिचय-
प्रदानैर्विप्रैः सुकृतविनयं यः समचिनोत् ॥ ७ ॥
अमुष्य हरिशंकरो गुणकंदं बरसाकरो
कभूच तनयः स्फुरद्भिततपुष्पकीर्तिव्रजः ।
किमस्य बहु चर्येतां यदवनोमुराराधनाद्
उरुक्रमकृपाफलं जयति शालिनाथः क्षुतः ॥ ८ ॥
सोऽयं सर्वमहीमुपर्वमुकुटः [?] श्रीशालिनाथः सदा
जीवात्संस्पृहयन्ति यस्य चरितायोक्तासपूर्वं नृपाः ।
यस्मिन्दातरि कर्णेशोकमजहाह्वी(०दुर्वी)रगस्तादृति(?)
प्रागुच्युपुष्यार्थेसार्येविहरत्केशानशेषानपि(?) ॥ ९ ॥
चौदार्ये यदि नैव सौख्येभयं(श्री०) तत्रैव गंभीरता
न(?) नो) सत्त्वेन गुणज्ञता तदसिलेन प्रचयाद्या गुणाः ।
इत्येकत्र गुणानिमानकलयस्योपमानाकुलं
चेतो भूत्कविताभूता स्युपपत्ति(!) श्रीशालिनाथः
[कृतो ॥ १० ॥

तस्याज्ञया गुणज्ञस्य शंकरेण सुबोधिनो ।
गीतगोविन्दटीकेयं रच्यते रसमञ्जरो ॥ ११ ॥
नृंगारः क्षुतिनिस्पृहः किमधिकं तर्कोऽप्ययं कर्कशो
वेदानांशमशालिनां समुचिता मीमांसया चात्र किं ।
आस्ते भावरसाश्रितः प्रतिपदं व्याख्याविज्ञेयोऽथ चेत्
तेनैवानुमिनोतु सञ्जनगणो विद्यासु मे कौशलं ॥ १२ ॥

इह खलु निर्विघ्नप्रारिप्थितसमाख्यैर्मेतत्काव्यप्रतिपाद्यराधा-
माधवकेलिसरणरूपं मंगलमादावाचरति । मेघैरित्यादि । ०

It ends:

एतत्काव्यविवेचनप्रणयिनी यत्संशयोन्मूलनात्
पुखं यत्र हरिस्मृतेः प्रतिपदव्याख्यासु मे संचितम् ।
तेन प्रीतमनास्तनोतु सततं ज्योः सम ओपतिः
शश्वद्भिदशोच्यताप्रतिभुवः श्रीशालिनाथस्य च ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायदिनेश्वरमिश्रात्मजमहामहोपाध्याय-
शंकरमिश्रविरचितायां श्रीशालिनाथकारितायां गीतगोविंद-
टीकायां रसमंजरीनामधेयायां द्वादशसर्गव्याख्यानं समाप्तं ॥ ०
संवत् १८२५ ॥

The commentary is given in the *Nirṇaya-sāgara* edition of the poem (Bombay 1899), with two different introductory verses. For another MS., without any such verses, see Bhandarkar, Lists of Sansk. MSS., 1893, pt. i., p. 134. [SIE CHARLES WILKINS.]

3869.

3158a. Foll. 23; folio, size 17 in. by 10½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; European paper; 21-23 lines in a page.

Gītagovinda, with Śaṅkara Miśra's *Rasa-mañjarī*; from the beginning to iv. 16 (foll. 1-45a of the preceding MS.).

This MS. omits the introductory verses. Two additional leaves at the end contain an index of the metres used in the poem.

[H. T. COLEBROOKE.]

3870.

2811. Foll. 65; size 11 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgarī writing of the latter part of the last, or the beginning of the present, century; 11-15 lines in a page.

Gītagovinda, with a commentary, entitled *Padabhāvārthacandrikā*, by Miśra Śrīkānta *bhaṭṭācārya*.

It begins:

समस्तगोपसुंदरीविलासरासमंडितः ।
चरोतु (करोतु) भावुकं मयौ मनोजमानहा हरिः ॥ १ ॥
गीतगोविंदटीकेयं पदभावार्थचंद्रिका ।
महदाज्ञाकृतारंभसाहस्येति वितन्यते ॥ २ ॥
नोदाहरंति विशदाः सुरतानीकसागरम् ।
इति श्रीपरमानंदरतिवर्णनमोयेते ॥ ३ ॥

अथैतत्काव्यस्य द्वादशसर्गीयस्य निर्विघ्नसमाख्यर्थं परमाभीष्ट-
देवताराधामाधवस्मरणलक्षणं मंगलमादावाचरति । मेघैरित्या-
दिना । ०

As regards the commentary itself, it is practically identical with Śaṅkara Miśra's *Rasamañjarī*, the difference between them being such as commonly occurs between two MSS. of the same work rather than between two different works. Unless the authors' names are merely intended as variations of the same name, one of the two commentators has palmed off the other's work as his own.

It ends with the same verse as MS. 2672 (no. 3868), the last *pāda*, however, here running thus: शश्वन्मंगलमातनोत्वपि सतां संगायतां शृण्वतां ॥ followed by the colophon: इति श्रीमिश्रश्रीकान्तभट्टाचार्यविरचितायां श्रीगीतगोविन्दटीकायां पदभावार्थचंद्रिका-
नामधेयायां पीतपीताम्बरी (पीतपीताम्बरी) नाम द्वादशः सर्गः ॥

The MS. was copied for one चावूशीब खवर-
शौहजी (!) ॥

For another MS. of the commentary in this version, see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 286.

[SIE CHARLES WILKINS.]

3871.

3054. Foll. 170; size 11½ in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of last century; 8-15 lines in a page.

Gītagovinda, with a copious commentary, called *Rasakadambakallolīnī*, by *Bhagavaddāsa*.

It begins:

संभ्रान्तो राधिकाया नयनविलसितैर्विधमभूविलासैः
किञ्जल्कत्रातकान्तेः कनकनिकषवत्पट्टमञ्जुच्छटाभः ।
विभ्राणो मञ्जुकैलिर्मधुरमधुरया राधया कृष्णचंद्रः
कंदर्पाह्लादवह्नीजयति घनवने वृंदया लक्षिते सः ॥ १ ॥
इह खलु सकलनववह्नीवृंदवदनेदीवरशशधरमधुरमधुरमूर्ति-
श्रीमद्वृंदावनेश्वरीस्तनकुड्मलमकरीविरचनरचनाकलितकरक-
मलदलानंदकंदलितमकरध्वजादेशचलितयोः श्रीमत्कालिंदीतट-

संबंधीमाधवीव्रतविस्तृतकुसुमकंदबसौगंध्यलुभसञ्चरीकपटली-
ध्वनिकलमाधुरीमुग्धसमस्तरगुणगणे विविधनिकुञ्जमञ्जुधुमय-
नवने स्वलंघिनीं कंदपेकोटिलीलारसजलधिनिसग्नदुदयश्री-
वृंदावनकिशोरीकिशोरचक्रचूडामख्योः श्रीराधामोहनयोः सम-
स्ततज्जनदुःखकेरुहानंदसंघर्षिनीं निहविहारमाधुर्यं(!) तत्कृपयैव
वर्णयितुं श्रीमज्जयदेवनामा कविरिष्टदेवतास्मरणलक्षणं भंगल-
माचरति । तच्चायोग्योऽप्ययं जनस्तदनुगतत्वेनैव व्याचष्टे ।
मेघैरित्यादि । ०

Besides its verbal explanations, principally founded on the *Amarakosha* and the *Viśva-prakāśa*, the commentary lays particular stress on the art of composition as developed in the poem, illustrating it by the rules laid down in rhetorical works and by specimens of poetical composition chosen from the *Bhāgavata* and other *Purāṇas*, as well as from the *Śrīngārātilaka*, the *Kṛishṇakarnāmrīta*, and similar works.

As a specimen of this commentary may be extracted its remarks on i. 4,—Prof. Lassen, in his notes, having quoted the other comments on this verse:

इदानीं ग्रंथनिर्देशत्वाय प्रामाण्यापादनाय च केनचित्महा-
भागवतेन महाकविसभायां वर्णितं पद्यं संगृह्यते वाच इत्यादि
उमापतिधरनामा कविः लक्ष्मणसेनामाख्यो वाचः पञ्चवयसि
विस्तारयति ग्रंथार्थेषूपन्यं शब्दार्थगुणेषूपन्यं चास्य कवित्वमिति
ध्वनितं शरणः शरणनामा कविः दुरुहस्य विषमार्थकाव्यस्य
शीघ्ररचने स्याध्यः स्तुत्यः गूढार्थत्वादितोषयुक्तं प्रसादादिगुणरहितं
एतस्यापि कार्यं चेति ॥ तथा च ॥ ऋंगाररस एवोत्तरः श्रेष्ठो
यत्र ऋंगारेण उत्तरं प्रधानं वा यत्सत्प्रमेयं तस्य रचनैः कवितायां
ग्रथनैराचार्यगोवर्धनस्पर्धी गोवर्धनाचार्येण सह स्पर्धावान् कोपि
न विश्रुतो न स्थातः ॥ रसांतरप्रवेशेन माधुर्यदिगुणसंपन्नपद-
रचनायां सोप्यशक्त एवेति भावः । इति विधाध्यापनादिना
(? इतरविद्याध्या०) न तु सत्कवितायामाचार्यत्वमिति सोपहास-
मुक्तमाचार्येति ॥ धोयी कविस्सापतिः धोयीनामा कविराजः
श्रुतिधरः श्रुतिः श्रवणं तन्मात्रादेव ग्रंथादिग्राही ननु तस्य
कवितायां कौशलमिति भावः स्थापतिपदेनाहंकारित्वं जाड्यं
चेति ध्वनितं ॥ गिरां वचसां संदर्भेषु द्विगुणालंकारसंपन्नग्र-
नाविशेषं जयदेव एव जानीते नायः ॥

It ends: श्रीमश्रुदावनेश्वरीप्रियकृष्णरूपकेरुहमकरंदा-
स्तादनपदुर्चरीकसंभाषणमभ्यानंदादोलचपलदुदयेन श्रीमज्जग-
वहासेन भगवन्जनपरितोषाय विरचितेयं रसकंदचक्रोलिनी
श्रीमद्रसवेदिभिर्भगवदीयेरानंदसंदोहसंदोषितपरमोज्ज्वलरमाव -
गाहिमनसाहर्निशं विचारणीया । इति श्रीगीतगोविंदस्य
रसकंदचक्रोलिनी टीकेयं समाप्तिमगमत् ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

3872.

2507. Foll. 45; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1642 A.D.; thirteen lines in a page.

Gītāgovinda, with a commentary (*īkā*), by king *Mānāka*.

It begins:

चराणां स्यावराणां च येन सृष्टिः कृता पुरा ।
सर्वज्ञाय नमस्तस्मै ज्ञानदात्रेऽभ्युतात्मने ॥ १ ॥
कथीनां मतिमालोक्य सती च सुखबुद्धये (बुद्धये R. M.) ।
कृता टिप्पणिका मुख्या जानीकेन महोभुजा ॥ २ ॥
प्रीतये वासुदेवस्य सद्यः पापविमुक्तये ।
गीतगोविंदकं कार्यं जयदेवश्चकार ह ॥ ३ ॥

यस्यायमाद्यः श्लोकः । ०

It ends:

यज्ञार्थवर्कलामु कौशलमनुभ्यानं च यज्ञेणार्थं
यज्ञंगारविषेकतस्त्वमसिर्लं काव्येषु लोलायितं ।
तत्सर्वं जयदेवपंडितकथेः कृष्णोक्तस्वात्मनः
सानंदं परिशोधयंतु सुधियः श्रीगीतगोविंदतः ॥

इति श्रीगीतगोविंदटीकायां स्थापीनभर्तृकावर्णेने सुप्रोत-
पीताचरो नाम द्वादशः सर्गः ॥ ० संवत् १६ आषाढादि २२
वर्षे फाल्गुनशुदि ५ तिथौ सोमवारे लिखितं ॥

See Lassen, *Prolegomena ad Gītāg.*, p. xii.;
Rāj. Mitra, *Notices*, iv., p. 22.

[GAIKAWAR.]

3873.

1212. Foll. 60; size 11½ in. by 5 in.; careless Devanāgarī writing of 1800 A.D.; 8-14 lines in a page.

Gītagovinda, with a commentary, entitled *Padadyotanikā*, by *Nārāyaṇa Paṇḍita*.

This commentary has been repeatedly printed in India. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 221, 222.

The commentator's patron was *Bhīṣhadāsa* (here called *Bhīṣavidāsa*, ? i.e. *Bhīkṣhidāsa*), son of *Lakṣmīdāsa*.

The copyist says at the end :

कपिलगोत्रसमुत्पन्नो गणेशकृष्णनन्दनः ।
अलिखद्भूरिपत्नेन गीतगोविन्दटिप्पणं ॥
अनया प्रीयतां देवः पीतः पीतांबरो हरिः ।
समे करोतु कल्याणमिह लोके परत्र च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3874.

118. Foll. 76 ; size 10 in. by 3½ in. ; fair Devanāgarī writing of 1642 A.D. ; 9-11 lines in a page.

Padadyotanikā, without the text.

The author's patron is twice called in this MS. *Bhīṣhidāsa*, once *Bhīkṣhadeva*.

Copyist's signature : संवत् १६९९ समये आश्विन-
पुष्कणीर्षिमायां भौमवासरे श्रीमिश्रबालकृष्णात्मजश्रीमिश्रशिरो-
मणिनेदं पुस्तकमलेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3875.

197. Foll. 144 ; size 10½ in. by 4 in. ; indifferent Bengālī handwriting of 1807 A.D. ; 10-12 lines in a page.

Gītagovindavyākhyā, with the special title of *Gaṅgā*, by *Kṛishṇadatta* of Mithilā, son of *Bhavesa* and *Bhagavatī*, and younger brother of *Purandara*, *Kulapati*, and *Śrīmālīka*.

It was composed with the view of showing that *Jayadeva's* poem can be made to suit *Saiva* doctrines as well as those of the *Vaish-*

navas, and consequently each verse is first applied to *Kṛishṇa* and *Rādhā*, and then to *Śiva* and *Pārvatī*.

It begins :

प्रीतिं चः परमेश्वरः परहितः प्रीतिप्रसन्नः परान्
आपत्तां घनसारसुन्दरतरुश्रीकस्य सा राधिका ।
गौरी भूषणभूषणीयपदतामन्योन्यशोभापेक्षाद्
धैरीरप्रतिमासिताम्भजटिता प्राप्नोति यस्याङ्गा ॥
तामसापतिदेवता भगवतीदेवी भवेशं गुरुं
भक्त्यानम्य पुरंदरं कुलपतिं श्रीमालिकं चाग्रजान् ।
गङ्गाख्यां जयदेवदिव्यकविताव्याख्यामिमां मैथिली
बद्धैरप्रतिपादनाय तनुते श्रीकृष्णदत्तः कविः ॥
घनसमयनिबन्धादाविलिखेऽपि पुण्यं
प्रषयति रसमञ्जं भङ्गिभिर्विस्तुरनी ।
गमयति पदमेधा वैष्णवं शाम्भवं वा
जयति जगति गङ्गा गीतगोविन्दटीका ॥
शैवं नाद्रियते सुधीरपि मतं प्रायोऽधुना वैष्णवः
शैवो नैव च वैष्णवं निजनिजासङ्गासनावसितः ।
मत्वेत्यं मधुसूदनोऽपि मुरजित्यस्त्रे महिम्नः स्तुतिं
व्याचख्यौ जयदेवसूक्तिमपि तां शैवे पथे योजये ॥

It ends :

माता पुण्यपशस्तती भगवतीदेवी भवेशः पिता
सन्तो यस्य पुरन्दरः कुलपतिः श्रीमालिकश्चाग्रजाः ।
तेने मैथिलकृष्णदत्तकविना तेनेह गङ्गाभिधा
टीकाया लहरी समाप्तिमगमत्स्यामियं द्वादशी ॥
इति भगवतीभवेशसंभवश्रीकृष्णदत्तकृतायां श्रीगीतगोविन्द-
व्याख्यायां श्रीगङ्गाख्यायां द्वादशी लहरी ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3876.

1180. Foll. 85 ; size 13 in. by 4½ in. ; in-different, modern Bengālī handwriting ; eight lines in a page.

Kṛishṇabhāvanāmṛita, or simply *Bhāvanā-mṛita*, a poem, in 20 *sargas*, on the incidents during *Kṛishṇa's* residence in Gokula and *Vṛindāvana* ; composed in 1786 A.D.

The first leaf has been supplied by a different (good) hand, beginning :

श्रीकृष्णचैतन्यपते प्रपद्ये सपद्यध्वस्ततमःप्रपद्ये ।
पद्मेपुकोट्युर्वुदकान्निधारापरंपराप्यायितसर्वविश्वं ॥
सनातनं रूपमुदीयुषोः क्षिती
हृदा दधानो व्रजकाननेशयोः ।
तत्कलिकल्याणमसंगतिल्लिताः (? ० तेल्लिताः)
सदालिवीथीरनुरागिणीभेजे ॥ ०

As fol. 1 contains only 12 stanzas, and a few words, whilst the second leaf contains the last 6 stanzas (37-42) of the first canto, a considerable portion of the latter must be wanting.

For an analysis of the work see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 269.

It ends : इति श्रीकृष्णभावनामृते महाकाव्ये नरकान्तन-
लीलाखादनो नाम विंशतितमः सर्गः समाप्तः ॥

Then follow three more stanzas, beginning :
वस्त्राकाशविकारसंमितशक्ते वारे गुरोः फाल्गुने ० -- तदेतदु-
दगार् काव्यं भजत्यूयतां ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3877.

584c. Foll. 27, the last but one of which is wanting; size 10½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1761 A.D.; eight lines in a page.

Vāsudevacarita-mahākāvya, or *Vāsudevakathā-kāvya*, by *Veṇḍatta*, son of *Jagajjivana*; describing, in 7 *sargas*, the youthful sports of *Krishṇa-Vāsudeva* and his fights, in conjunction with *Rāma*, against *Kaṁsa* and other *Asuras*. The poem was composed at the instance of *Trilocana*, son of *Keśava tripāṭhin*, a Brāhman descended from a Gujarat family.

It begins :

● विबुधगणसपर्येषुप्रसन्नो नितान्तं
पदनतजनवृन्दानंदसंदोहसन्नः ।
गिरिचरणनिवासो ज्यात्मसंस्थानसंस्थः
फलपतु कुशलं नः काशिकायां त्रिनेत्रः ॥ १ ॥

श्रीमदुज्जरमंडले समभवत्काशीत्रिपाठी द्विजो-
दीव्यशान्तिमहस्रमंडनमणिर्वेदापेक्षास्त्रार्थवित् ।
तत्पुनः किल केशवः क्षितिमुरानंदिकर्कदः सदा
वीक्षापूरणतत्परः प्रकटितो¹ लक्ष्म्या मुपन्या स्वयं ॥ २ ॥
वेदशास्त्रार्थसंपन्नस्त्रिपाठी केशवाभिधः ।
दाक्ष्यगोत्रः सम्मिश्रः स समभुक्केशवो उपरः ॥ ३ ॥

केशवस्य सहधर्मचारिणी
गोमतीव जुभकर्मगोमती ।
ब्राह्मणस्य किल देहधारिण
तं त्रिलोचनमजीजनत्सुतं ॥ ४ ॥

गूर्जरोदीच्यसाहस्रत्रिलोचनतपस्विना ।
आज्ञप्तः कुरुते कार्यं वासुदेवकपारसं ॥ ५ ॥
कवितावनकांतारे कूटपर्वतदुर्गमे ।
पदे पदे प्रस्वलतः संतः संत्वर्लंबनं ॥ ६ ॥
यस्मान्स्मरणं लोके पवित्रीकुरुते जगत् ।
पवित्रयिष्यति न किं मङ्गलार्थं सेविका च तत् ॥ ७ ॥

मुधा बुधा जन्म न यापयंतु
कदर्यकदर्पमुखादिभावेः ।
भूभारनाशाय कृतावतारं
श्रीवासुदेवं सततं अयंतु ॥ ८ ॥

गीतं पुराणैः श्रुतिभिः प्रणीतं
नीतं हृदतः कमलासनाद्यैः ।
धीतं श्रिया चित्कलया नितान्तं
स्वातेषु संतस्तमिहाश्रयंतु ॥ ९ ॥

गर्भेषु सप्तसु विनाशमुपागतेषु
श्रीदेवकीवरकृतस्तव तुष्टचेताः ।
आविर्भूय भुवि बालकरूपधारी
श्रीदेवकीशमनसंनिधिमादिदेवः ॥ १० ॥

चित्रं विचित्रचरितं तमिहाकलय्य
बालं प्रबालललितामलपाणिपादं ।
कंदर्पकोटिकमनीयरुचा स्फुरतं
दृष्ट्वा पतिं परमकारुणिकान्ववादीत् ॥ ११ ॥

एते(!) नय व्रजभुवं भुवनस्य बीजं
नंदस्य यावदिह जायति नो सुरेशः ।
तावत्समानय सुतां सुयशोदयामां
कोलाहलो ऽव भविताद्भुतमेव भूरि ॥ १२ ॥

¹ ? प्रकटितो.

इत्थं तयानुगदितो वसुदेवदेवो
 बालाबलोकनगताखिलबंधनो भूत् ।
 चित्रं न तद्यदिह नाम जगत्सु गीतं
 संसारबंधनमतिप्रसन्नं जिनति ॥ १३ ॥
 निधाय बालं हृदयारविदे
 निधानवद्विस्मितचित्रवृत्तिः ।
 पाणिद्वयाभ्यामनुगृह्य तूर्णं
 ब्रह्मैव पूर्णं तदसौ चचाल ॥ १४ ॥ ०

I., 31 verses; II., 33 vv.; III., 35 vv.; IV.,
 32 vv.; V., 39 vv.; VI., 35 vv.; VII., 39 verses.

The missing leaf contained from the 30th
 to the 38th (or last but one) verse of the 7th
sarga.

It ends :

इति कृतसुरकृत्यः संगतानेकभृत्यः
 श्रुतिवचनविधिभ्यः स्मृजिताशेषसयः ।
 मधुपुरि जयलक्ष्मीसेवितः केशवो ऽयं
 जयति जयति नित्यं तत्परं ब्रह्म सत्यं ॥ ३९ ॥
 वेणीदन्नेन रचिते जगज्जीवनमृतुना ।
 वासुदेवकपाकाव्ये सर्गो ऽयं सप्तमो ऽभवत् ॥

इति श्रीवासुदेवचरिते महाकाव्ये कंसवधो नाम सप्तमः सर्गः ॥ ०
 संवत् १८१८ समये आषाढशुक्लदशम्यां श्रीवाराणस्यामयं ग्रंथः
 समाप्तिमगमत् ॥

The same author's *Pañcatattvapraṇāśa* was
 composed in 1644 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

3878.

1171. Foll. 180; size 13 in. by 4½ in.;
 modern Bengālī handwriting; six lines in
 a page.

Govindalīlāmṛita, a poem, in 23 *sargas*, on
 the sports and pastimes of *Kṛishṇacaitanya* at
 Vṛindāvana, by *Raghunātha Dāsa*.

It begins :

श्रीगोविन्दं ब्रजानन्दसन्दोहानन्दमन्दिरं ।
 वन्दे वृन्दावनाधीशं श्रीराधासङ्गनन्दितं ॥ १ ॥

यो ऽज्ञानमग्नं भुवनं कृपालुरुक्षाघयस्रप्यकरोत्प्रमत्तं ।
 स्वप्नेनसंपत्सुधयाद्भुते ऽहं श्रीकृष्णचैतन्यमनुं प्रपद्ये ॥ २ ॥

श्रीराधाप्राणबन्धोश्चरणकमलयोः केशशेषाद्यगम्या
 या साध्या प्रेमसेवा ब्रजचरितपरैर्गौडलीलैकलभ्या ।
 सा स्यात्प्राप्या यया तां प्रथयितुमधुना मानसीमस्य सेवा
 भाव्या रागाध्वपान्यैर्व्रजमनु चरितं नैतिकं तस्य नीमि ॥ ३ ॥

कुञ्जाद्गोष्ठं निशान्ते प्रविशति कुरुते दोहनावाशनाद्यां
 प्रातः सार्यं च लीलां विहरति सखिभिः संगवे चारयन् गाः ।
 मध्याह्ने नक्तमप्युद्विलसति विपिने राधयोक्ता¹ पराह
 गोष्ठं याति प्रदोषे रमयति सुदृढो यः स कृष्णो ऽवतासः ॥ ४ ॥

यत्पीतं श्रुतिवाङ्मनोभिरनिशं तृष्णाप्रदं त्वद्भुतं
 संसारामयहार्यपि प्रणयज्जोन्मादाभ्यमोहादिकृत् ।
 शम्भुचर्जितमेव भूरिरसदं देहादिकृत् पुष्टिदं
 तज्जीयादमृतस्पृहाहरमिदं गोविन्दलीलामृतं ॥ ५ ॥

The work consists of 2472 verses, treating
 of *Kṛishṇa's* sports according to the different
 parts of the day, viz.: 1. (116 verses) *kuñja-
 niśāntakeliracanam*; 2. (101 vv.) *kalyavilāsa-
 varṇanam*; 3. (110 vv.) do.; 4. (78 vv.) *prā-
 tarbhojanakelivarnanam*; 5. (81 vv.) *pūrvāhna-
 tilā*; 6. (81 vv.) do.; 7. (132 vv.) do.; 8.
 (114 vv.) *madhyāhñatīlā*; 9. (106 vv.) do.;
 10. (149 vv.) do.; 11. (145 vv.) *śrīrādhātānu-
 varṇanam*; 12. (105 vv.) *madhyāhñatīlā*; 13.
 (114 vv.) do.; 14. (111 vv.) do.; 15. (148 vv.)
 do.; 16. (107 vv.) do.; 17. (68 vv.) do.; 18.
 (99 vv.) do.; 19. (107 vv.) *aparāhñakeliḥ*; 20.
 (76 vv.) *sāyamkeliḥ*; 21. (127 vv.) *pūrvanīśā-
 vilāsaḥ*; 22. (101 vv.) *rāsavilāsavarṇanam*;
 23. (96 vv.) *rajanīvilāsaḥ*.

It ends :

यैरेतत्परिपीयते कृदिलम(1) तृष्णातिरेकान्मुहुर्
 ब्रह्माद्यैरपि दुर्गेन ब्रजविधोर्लीलामृतं राधया ।
 वृन्दारण्यविलासिनी कुमुदिनी वृन्दस्य बन्धुव्रजे
 कारुण्यादचिरेण वाञ्छितव्रमं² तेषां तनोतु स्वयं ॥ २६ ॥

¹ ? राधया वा.

² ? वाञ्छितव्रमं.

Followed by the colophon-verse repeated,
mutatis mutandis, after each canto :

श्रीचैतन्यपदारविन्दमधुपश्रीरूपसेवाफले
दिष्टे श्रीरघुनाथदासकृतिना श्रीजीवसङ्गोत्तरे ।
काव्ये श्रीरघुनाथभट्टवरजे गोविन्दलीलामृते
सर्गोऽयं रजनोविलासवलितः पूर्णस्त्रयोविंशकः ॥२७॥
[H. T. COLEBROOKE.]

3879.

2314d. Fol. 1; size 11½ in. by 5½ in.;
modern Bengālī handwriting; twelve lines in
a page.

A fragment of the *Govindalīlāmṛita*, con-
sisting of verses 1-10 of the 11th *sarga*.

[R. JOHNSON.]

3880.

2538e. Foll. 9; size 9½ in. by 4½ in.;
excellent Devanāgarī writing of 1642 A.D.;
eight lines in a page.

Kṛishṇalīlā-kāvya, a poem, in 84 verses, on
Kṛishṇa's separation from the *Gopīs*; com-
posed, in Samvat 1680 (1623 A.D.), by *Madana*,
son of a *Kṛishṇa* (versed in medical science).

The author is probably identical with that
of the *Kalyāṇarājacaritra* (Cat. Bodl., no. 228).

Each verse consists of two pairs of rhymed
lines, one of these *pādas* being always taken
from the *Ghaṭākarpāra* and appearing in the
corresponding place of the verse in regular
order, so that four consecutive verses of the
Kṛishṇalīlā contain the text of an entire verse
of that poem.

It begins :

निषितं समुपेत्य नीरदैर् (Gh. 1a)

वसुदेवे हरिवाहिनीरदैः ।

रचितं फणिभूजाननैर्

उपरिच्छन्नमभासि काननैः ॥ १ ॥

शशिनः किरणैः सनीरदैः

प्रियहीनाहृदयावनीरदैः (Gh. 1b) ।

उदितं विभिदे सरिञ्जलैः

श्रपितं रश्मिजनैस्तदालयेः ॥ २ ॥

निजपुत्रममुच मुक्तवान्

स यदा [तं] जगृहेऽप्यनुक्तवान् ।

सलिलैर्निहितं रजः क्षिती (Gh. 1c)

जनताभिर्न च ती समोक्षिती ॥ ३ ॥

निजकार्यचिकीर्षयोद्यतं

सुरसंघाः कुसुमैः प्रमुञ्च तं ।

वसुधुः स्वभुवं तथा क्षिती

रविचंद्रावपि नोपलक्षिती (Gh. 1d) ॥ ४ ॥

हंसा नदन्मेषभया[द्] द्रवति (Gh. 2a)

नेदुस्तथा तत्र च मंद्रवति ।

वाद्यानि नंदो ऽपि ददौ बुधेभ्यः

प्रीतो धनं मार्गेणमागधेभ्यः ॥ ५ ॥

दधानि गोष्ठो बहुसारवति

निशामुखान्यद्य न चंद्रवति (Gh. 2b) ।

क्षिपं तु काश्चिच्च तदाचक्षुः

सिक्ताः पुनश्चापिदधुः स्वचक्षुः ॥ ६ ॥

सजेऽवतीर्णं विषभावधीरं

धरा च पूतं(?) पवनोऽतिधीरं ।

नवांशुमत्ताः शिखिनो नंदति (Gh. 2c)

प्रभं नभोरपि(?) प्रभो नभो ऽपि स्म घनानंदति ॥ ७ ॥

इतींदिरामंदिरमागतोवा

न पूतनामाह विभी सतोषाः (० वा) ।

न कोपिकोणे नु किमायदति(?) नंदति

मेघागमे कुंदसमानंदति (Gh. 2d) ॥ ८ ॥

Of the 22 verses of which the printed text
of the *Ghaṭākarpāra* (Hæberlin, *Kāvya-sangraha*,
etc.) consists, the 21st (रतविशम्य ०) is here
omitted, whilst vv. 15 and 16 are interchanged.

It ends with the following additional verses :

आसीत् — — — असधुक्षितिर्विदितयशा¹ विप्रपाशाप्रभृतः

श्रीकृष्णः कृष्णपादांबुजरचितमना वैद्यविद्यानिधानं ।

काव्यं तस्यात्मजेनेदमथटि मदनेनात्मनः पापनुत्थै

सर्वेषां चोपकृत्यै हरिगुणगणनं कालिदासाज्ञपद्य ॥ ८५ ॥

¹ Torn, ? ० सिंधु०.

दिवसुरसभूमोवत्सरे माधवस्य

द्विपमुखदिनसोमे कृष्णलीलाभिधानं ।

मदनविविधमिथ्यापथ्यवाक्यप्रयोगो-

दितदुदितनिहत्यै काव्यमेतत्समाप्तं ॥ ८६ ॥

इति श्रीमदनकृतं कृष्णलीलानाम काव्यं समाप्तं ॥ संवत् १६९९
वर्षे असाढशुद्ध ६ गुरौ कृष्णलीलानाम काव्यं संपूर्णं ० ॥ मेद-
पाठशास्त्रीयदीक्षितलक्ष्मीधरात्मजदीक्षितविश्वभरकेन पुस्तकं
परोपकाराय ॥ [GAIKAWAR.]

3881.

56b. Foll. 46; size 10 in. by 5 in.; good
Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eleven
lines in a page.

Kṛishṇalīlātaraṅgiṇī, a lyric-dramatic poem,
describing *Kṛishṇa's* sports at Vṛindāvana, by
Nārāyaṇa Tīrtha.

It begins (slightly corrected):

हिमगिरितनयापत्यं हेमाचलचापसमुदितं तेजः ।

किमपि महत्तममद्य स्मर्तव्यं विप्रतिभिरहरणाय ॥ १ ॥

गिरिराजसुतासूनुर्गजराजवराननः ।

परिपथिगणध्वंसो सुरसेव्यो विराजते ॥ २ ॥

गीतमालवरागो षट् तालः ॥

मूपकवाहन मुनिगणवंछ ।

दोषरहित दुरितासुरवृद्ध ।

शेषभूषण शैवचारिधिचंद्र ।

योधित्परिजन पुण्यैककंद ।

जय जय स्वामिन् जय जय ॥ १ ॥

जय जय जितवैरिगर्ग प्रचंड ।

जय जय जय गजमुख चक्रतुंड ।

जय जय स्वामिन् जय जय ॥ ध्रु० य० ॥

अद्रिसुतासुत अनवद्यचरित ।

भद्र भक्तभवभयहर मुदित ।

रुद्रोदित रुजुमस्तकसहित (? गज०) ।

सद्रूप सरसिजसमुदित विनुत ॥ ज० ॥ ८ (!) ॥

लंघोदर धीर लावण्यसार ।

कंबुसुधानिधि कर्पूरगौर ।

सांघ सदाशिव सत्कृतिचतुर ।

सामवेदगीत संकलाधार ॥ ३ ॥ ०

After this song to *Ganeśa* and one to
Kṛishṇa-Vishṇu, the author proceeds to give
some indication regarding the plan of his
composition, after which the different episodes
of *Kṛishṇa's* career are treated in song:

आदौ कृष्णावतारस्तदनु नरहरेर्बाललीलाविलासो

वत्सानो पालनं तच्चरितमथ गवां पालनं प्रौढभावः ।

गोपीवस्त्रापहारस्तदनु गिरिवरोद्धारणे रामलीला

कंसादीनां निरासस्तदनु जलनिधी द्वारकायां प्रवेशः ॥ १ ॥

रौहिणेयस्य कृष्णस्य विवाहस्तदनंतरं ।

रुक्मिण्याद्यष्टमहिषोसहितो गीयते ऽमरैः ॥ २ ॥

इत्येवं संग्रहेणोक्ता कृष्णलीलातरंगिणी ।

आद्यः कृष्णावतारो ऽयं संग्रहेणाभिधीयते ॥ ३ ॥

उद्यमेनस्ततः कंसो देवको वसुदेवराट् ।

तयोः काराग्रहे (० गृहे) वासः कंसेन विहितः किल ॥ ४ ॥ ० ६ ॥

गोकुले कृष्णगमनं दुर्गाया मथुरागमः ।

कथायाः संग्रहस्त्वेवं चरित्रे ऽस्मिन्नविध्यते ॥ ७ ॥

तत्रादावुद्यमेनागमनं । तालभेदः ॥ ०

The programme thus sketched out is not,
however, exhausted in the form in which it is
here presented; seeing that the eight *tarāṅgas*
into which it is divided only bring it down to
the *Rāsakīlā*.

The MS., although written in one hand,
begins a new pagination after every second
tarāṅga, counting 16 foll. for the first two,
and 11, 7 and 12 foll. resp. for the three re-
maining pairs of *tarāṅgas*. The musical modes
and changes of rhythmic time are specified
throughout; and explanatory *ślokas* are con-
stantly inserted between the songs.

It ends: श्लोक ॥

उरसा मनसा दृष्ट्वा परिव्रज्य मुहुर्मुहुः ।

कृतकृत्यास्तदात्मानं कृष्णं भवा समागताः ॥ १ ॥

आत्मारामो ऽपि भगवानात्मानं दर्शयन् परं ।

ततः प्रभाते गोपीभिः सह गोकुलमागतः ॥ २ ॥

इति श्रीनारायणतीर्थविरचितायां श्रीकृष्णलीलातरंगिण्यां
श्रीकृष्णरासक्रीडा महोत्सववर्णनं नाम अष्टमस्तंभः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3882.

1177c. Foll. 15; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Camatkāracandrikā, a poem describing *Krishna's* love-intrigues with *Rādhā* and her companions; divided into four *kutūhalas* (of 37, 33, 101, 55 verses respectively).

The name of the author is not mentioned; but in a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 212, the poem is assigned to *Kavikarnāpūra Gosvāmin*.

- I. यत्कारुण्यं शुचिरसचमत्कारवारी निर्धोस्तान्¹
 नृभ्यो राधागिरिवरभृतोः² स्पृश्येन्नयेकः³ ।
 अस्त्यैवैकं पृथग्मन्त्रिराज्ञमनाशाकृपायैः⁴
 सो ऽव्यात्मनोर्देशनविततेः कृष्णचैतन्यरूपः ॥ १ ॥
- मातः प्रातः किमिह कुरुषे नद्यते (द° R. M.) पेटिकेयं
 यत्नादस्या किमु विनिहितं किं तवानेन सूनो ।
 ज्ञातव्येन प्रणयिषिषुभिः⁵ खेलगेहाङ्गहिस्त्वै
 निशासा मे भवति महती ब्रूहि नो चेन्न यामि ॥ २ ॥
- अस्यां (क° R. M.) चन्दनचन्द्रपङ्कजरजःकस्तूरिकाकुङ्कुमा-
 छङ्गानामनुलेपनार्थमथ तन्नेपय्यहेतोस्तथा⁶ ।
 काञ्चीकुण्डलकङ्कणाद्यनुपमं वैदूर्यमुक्ताहरिद्-
 रत्नाद्यं वरजातमप्यतिमहानर्घ्यं क्रमाङ्कतेते ॥ ३ ॥
- अत्रेदं निदधासि किं मम कृते रामस्य वा नन्दन
 ब्रूमस्त्वामवधेहि या तु भवतो हेतोः कृता पेटिका ।
 सान्यातो ऽपि बृहत्पदार्थमणिभागेवं बलस्यापरा
 तत्कस्मिंश्चन ते जनन्युरुरियान् खेहो यतो यास्यसि ॥ ४ ॥
- अस्मत्पुण्यतपःफलेन विधिना दत्तो ऽसि मयं यथा
 मत्प्राणावनहेतवे व्रजपुरालंकारसुनुस्तथा ।
 कन्या काञ्चिदिहास्ति मलयनयोः कर्पूरवर्तिः पुरा
 तस्या अक्षरमखण्डनादिधृतये सेयं कृता पेटिका ॥ ५ ॥
- कासी कस्य कुतस्तरी जननि वा यस्यामतिजिह्वति (०मि)
 क्रास्ते तद्दद सर्वमेव शृणु भो या मे सखी कीर्तिता ।

तस्याः कुचिमणोरनर्घ्यमनुलं नाशिक्यमेतत्प्रभा-
 वीचीभिर्बृचभानुरुज्जनयते नृती (नृती) तदीयं तपः ॥ ६ ॥
 लोन्दयोषि सुशीतला गुरुकुले भक्तिस्त्रवाञ्छालिता
 सारत्वं विनयित्वमित्यधिपरं ये तीव्रमृदा गुहाः ।
 ते यथैव महत्प्रनापुरष ने खेहसु नेमगिकः
 सा राधेत्यथ गात्रमुल्लङ्घितं कृष्णोऽनुकेनाप्यधात् ॥ ७ ॥

II. प्रातः पतङ्गतनयामनया यदव्या
 आनाय याति किमिदं बृचभानुपुञ्जी ।
 इयानुलेव कुटिला व्रजराजवेश्म
 कृष्णं विलोकितुमगाग्निवतो ऽतिमन्दा ॥

III. अपेक्षदा सा जटिला विचित्रे
 चिन्तागुरा किञ्चिदुवाच पुञ्जी ।
 न रक्षिषुं हा प्रभवामि कृष्णो
 वधूं ततः किं करवास्तुपायं ॥

IV. राधा कदाचिदतिमानवतो बभूव
 तौ न प्रसादयितुमेव हरिः प्रयास्यन् ।
 कामादिभिर्वैदुषिषेर्विततेरुपायेः
 कीन्वा सहाय कमपि प्रततान नन्द ॥

Other Gopīs mentioned in the course of the poem are *Goshtharājñī*, *Vrajeśvari* (? *Rādhā*), *Yaśodā*, *Gārgī*, *Tulasī*, *Paurṇamāsī*, *Kalāvali*, *Vidyāvali*, *Viśākhā*.

It ends :

इत्युक्तवत्यतिरूपेव निवेद्य कुन्द-
 वल्ली वह्निर्भवनमेव यदाभ्यतिष्ठत् ।
 तस्याः प्रसादनकृते निरगुच्छ सख्यश्च
 तत्रैक एव कुसुमे सुरपाशुपानी ॥ ४३ ॥
 सधुविभङ्गकुटिलास्यसरोजसोपु-
 मास्त्वम्भुव्रतविलाससुसीरभाशि ।
 संप्राप्य जालविचरेषु मुषूर्णुरेव
 प्रेङ्गालयः प्रतिपदं प्रमदोर्मिपुञ्जैः ॥ ५५ ॥
 इति श्रीचमत्कारचन्द्रिकायां चतुर्थकुतूहलं समाप्तं ॥
 दयितोरसि सुखज्ञयिता दयितामपि तापयाचक्रे ।
 दरपुञ्जकमलसीरभभारमन्यरः पवनः (!) ॥
 लिखन्नास्ते भूमि° (*Amaruś.*, ed. Simon, 8) ॥
 श्रीभैरवचन्द्रदेवशर्मणो लिपिरिव ॥

¹ निर्धो स्थान् MS. ² बापा गिरिवरभृतः R. M.
³ स्पृश्येन्नयेकः MS. ⁴ ? तत्सर्वैकं °माशाञ्जिदानैः R. M.
⁵ ? प्रणयसखिभिः R. M. ⁶ ते ने° R. M.

[H. T. COLEBROOKE.]

3883.

2539a. Foll. 19, one of which (fol. 18) is wanting; size 8 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1603 A.D.; twelve lines in a page.

Rādhāprasāda-yamaka, a poem, by *Ekanātha*, describing, in 46 alliterative and rhymed verses, *Krishna's* appearance at *Vṛindāvana*, and his reception by *Rādhā*; with a commentary by *Lakṣmīdhara Sūri*.

The poem begins :

गोपालवेशो यनधामकांतः संरक्ष्य साक्षाद्वसुधामकांतः ।
लक्ष्मीपतिर्दुर्दमदानवापदापातस्त्रिंशो प्रमदानवाप ॥ १ ॥
सौंदर्यसारोच्चयरोचितासु गोपीषु तत्प्रेमभरोचितासु ।
उद्वेलकेलिप्रसराधिकायां कृष्णः सरागोऽज्जनि राधिकायां ॥ २ ॥
अथाविरासीद्भुवने वसंतः प्राप्नुमैदं केलिवने वसंतः ।
मधुव्रताः पुष्पलतारसेन विलासिनश्चोन्नतता रसेन ॥ ३ ॥

The commentary begins :

उपनिषद्विदितपारं भक्तकृपारंभसिद्धकृपारं । -
विगलितविषयालंभे मनसि स्तंबेरमास्यमवलंभे ॥ १ ॥
संतं तं सिद्धानामुच्चाटनमुच्चकैश्च विमानां ।
हृषीणामाकर्षणमिभाननं दिशतु वस्तु वस्तुष्टिः ॥ २ ॥
दिशतु कुशलं महसे ० ॥ ३ ॥
कपटशबरीविलासा ० ॥ ४ ॥
कृत एकनाथकविना काव्ये राधाप्रसादने यमकैः ।
व्याख्या विषमपदानां लक्ष्मीधरसूरिणा क्रियते ॥ ५ ॥

इह तावत्कवेः श्रोतुश्च काव्यकरणे श्रवणे च फलमभिधानीयं ।
तत्र देवतास्तोत्रेणानर्थनिवारणं ० ॥ गोपाल ० ॥ अवाप प्राप्त-
वान् ० साक्षात्लक्ष्मीपतिः कृष्णः ० प्रमदान् ज्ञानदान् ० संरक्ष्य
वसुधां ० दुर्दमदानवापदापातस्त्रिंशो दुर्दमाश्च दानवाश्च तेभ्यः आपद्
दुःखं तस्य आपातः आगमनं तेन स्त्रिंशो । यनधामकांतः निविडं
तेजस्तेन कांतः । यद्वा मेघानां कांतिस्तद्वत्कांतः । ० अकांतः
अकं दुःखं तस्योतो यस्मात् । ०

The gap caused by the loss of the last leaf but one extends from the middle of the comment on v. 43 to near the end of the comment

on v. 45. The last verse of the poem, with the comment and colophon, runs as follows :

भयभावरसविभ्रमकारि

प्रौढिभृत्प्रमककाव्यमकारि ।

एकनाथकविना कविराजन् (!)-

व्राततोषविधिना भुवि राजन् ॥ ४६ ॥

एकनाथकविना यमकैरुपलक्षितं काव्यं अकारि कृतं ।
किंविधं । भयभावरसविभ्रमकारि भयभावरसैः विभ्रमं विलासं
करोतीति भयभावरसविभ्रमकारि । पुनः किंविशिष्टं । प्रौ-
ढिभृत् प्रौढिं विभर्ति प्रौढिभृत् । किं कुर्वन् राजन् । केन
कविराजज्ञाततोषविधिना कविराजानां व्रातः समूहः तस्य
संतोषविधिं संतोषविधानं तेन भुवि पृथिव्यां राजन् शोभमानं ॥

अथैकनाथविरचितं राधाप्रसादयमकं काव्यं समाप्तं ॥ लक्ष्मी-
धरसूरिविरचितं टीका समाप्ता ॥ संवत् १६६० वर्षे आषाढ-
वदिप्रतिपत्तिषी उदयाकरेण काव्यमलेखि ॥

The two outer pages are inscribed (not always very legibly), by the eldest son of one *Devakrishna*, with apophthegms of proverbial wisdom, in 33 verses (only the first 26 of which are numbered), apparently part of a century of *ślokas*, called *Mūrkhāśataka*, exposing the frailties of human nature with some degree of wit.

The first three couplets run as follows :

जृणु मूर्खशतं राजन् तं तं भावं विवर्जय ।
येन त्वं राजसे लोके दोषहीनो मणिर्यथा ॥ १ ॥
सामर्थ्ये विगते ऽधोशः स्वस्त्राघो प्राप्तपर्वदि ।
वेश्यावचनविश्वासी प्रत्ययी दंभर्द्धरे ॥ २ ॥
शूतादिषड्विज्ञाशः कृष्याद्यायेषु संशयी ।
निर्बुद्धिः प्रौढकायार्थी विविक्तरसिको वणिक् ॥ ३ ॥

Colophon : इति मूर्खशतकं समाप्तम् ॥ सर्वेषां शिक्षायै
लिखितं दैवकृष्णानां ज्येष्ठेन ॥

[GAIKAWAR.]

3884.

146. Foll. 47; size 14 in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1777 A.D.; 13-22 lines in a page.

Rādhāsudhāmidhi, a poem, of 170 verses, in honour of *Rādhā*, by *Hita-Harivaṃśa*, son of

Vyāsa; with a commentary called *Cashaka*, composed, in Samvat 1830 (A.D. 1773), by *Gosvāmin Kripāla Narottama*.

The text begins:

यस्याः कदापि वसनीचलखेलनोत्थ-

धन्यातिधन्यपवनेन कृतार्थमानी ।

योगोद्गुर्गमगतिर्मेधुमृदनो ऽपि

तस्या नमो ऽस्तु वृषभानुभुवो दिशे ऽपि ॥ १ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 239.

Colophon: इति श्रीवृंदावनेश्वरीचरणकृपावलविजृम्भित-
अहितहरिवंशविरचितं राधासुधानिधिस्तोत्रं समाप्तिमगमत् ॥

The commentary begins: श्रीप्रियादौ जयतात् ॥

चंद्रकोटिनिभं नित्यमुदितं यदहर्निशं ।

कृष्णपद्मोन्मुखं शशज्जयति श्रीप्रियामुखं ॥ १ ॥

यत्र प्रदर्शितं नाम श्रीमद्भागवते स्मृतिम् ।

श्रीवैष्णवसंस्कृतेषु दर्शितं तन्सुधानिधि ॥ २ ॥

तत्कृपापांगलेशेन प्रेरितो ऽहुः (ऽहं) नरोत्तमः ।

टिप्पणं चषकं कुर्वे श्रीमद्राधासुधानिधेः ॥ ३ ॥

चंद्रो नश्यतु सूर्यो वा नश्येत् त्रिगुणवैभवं ।

दृढः श्रीहरिवंशस्य विहारो नान्यथा भवेत् ॥ ४ ॥

इह खलु सकलरसिकवर्द्धितचरणः श्रीव्यासात्मजः सर्वेषां
हितरूपेणावतीर्णः सखीरूपेण स्वात्मानं मन्यमानः स्वमनसि
विविधभावान्भावयमानः श्रीमद्राधासुधानिधिनामयं च रचितुकाम
सादौ स्नेहप्रभावमनुवर्णयन् त्रिविधात्मकं मंगलमाचरति । यस्याः
कदेति ॥

It ends:

विंदुमात्राखलद्गीता स्वीकार्यं भावुकैर्मुदा ।

श्रीमद्राधासुधानं कथं स्याच्चषकं विना ॥ १ ॥

शुद्धाशुद्धविचारो हि चषकस्य कदापि न ।

स्यात्पानं रसिकानां हि तच्छालायां सुनिश्चितं ॥ २ ॥ ३ ॥

श्रीवैष्णवसंस्कृतेषु यत्र त्रासुं कः स्वमो भवेत् ।

दत्तं यत्कृपया तेन बहुवात्सल्यं चितं मया ॥ ४ ॥

वियद्रामपुराणे ऽप्ये भाद्रे शुक्ले हरेस्तथैव ।

शनी नरोत्तमेनेदं चषकं पूरितं त्वभूत् ॥ ५ ॥

इति श्रीमन्नोस्वामिकृपावलविरचितं (!) श्रीमद्राधासुधानिधि-
टिप्पणं चषकाख्यं समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3885.

1398a. Foll. 9; size 11½ in. by 4½ in.;
clear Devanāgarī writing of 1742 A.D.; ten
lines in a page.

Rādhāvinoda-vyākhyā, a commentary on the
Rādhāvinoda—an alliterative rhymed poem, in
19 verses, on *Krishṇa's* amorous sports, by
Rāmacandra, son of *Janārdana*, and grandson
of *Purushottama*—composed, by *Bhaṭṭa Nārā-*
yaṇa, son of *Raṅganātha*, for the son of *Śuka-*
deva Paṇḍita-śiromaṇi.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 299):

पितृवचनमवश्यमेव पात्यं जगति जनानिति ज्ञासितुं वनीतं ।

गतमतिकरुणारसाद्रेचिषं रघुपतिमेकमुपास्यहे सदारं ॥ १ ॥

रंगनाथांगमनुषा नारायणमनोविद्या ।

राधाविनोदकाव्यस्य व्याख्या विख्यापयिष्यते ॥ २ ॥

राधाविनोदाख्यं काव्यं चिकीर्षुर्निर्विघ्नं प्रारिञ्चितसमाप्ति-
कामो रामचंद्रकविः परमेश्वरकृतैकस्यसरस्वताशंसनरूपं मंगल-
माचरति । मालीन इति ।

It ends:

शुकदेवसमाख्यस्य पंडितश्रीशिरोमणेः ।

तनयस्य निदेशेन भट्टनारायणो बुधः ॥

राधाविनोदकाव्यस्य व्याख्यानं स्वयमवधात्¹ ।

परोपकाररसिकाः शोधयंतु तदादरात् ॥

The commentary published (with the text)
in the *Grantharatnamālā*, vol. iv. (Bombay 1890),
professes to be *Rāmacandra's Prakāśa* in the
introduction (कुशेशयदलाकारं ॥ १ ॥ राधाविनोदकाव्यस्य
प्रकाशः परितन्यते । सुधिया रामचन्द्रेण भासतेव सरो-
रुहम् ॥ २ ॥), but from verse 2 to the end (incl.
the final verses) it is identical with the present
work. The commentary in *Haridās Harichand's*
edition in the *Kāvya-kalāpa* (Bomb. 1865), though
beginning with the first introductory verse of
this commentary, and probably throughout
based on it, is not the same. Cp. also Weber,
Berl. Cat., nos. 577, 578. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ Thus also *Grantharatnam.*, ? r. स्वयमवधात्.

3886, 3887.

1177 b & c. Foll. 8 & 16; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Vilāpakusumāñjali, a poem (by *Rūpa Gosvāmin*), in 3 + 101 stanzas, addressed partly to *Rūpamañjarī*, separated from her husband, partly to *Rādhā*, pining for the absent *Kṛishṇa*, and partly to *Kṛishṇa* himself; followed by a brief commentary thereon, or rather a paraphrase of it, by *Raghunāthadāsa Gosvāmin*.

The poem begins:

त्वं रूपमञ्जरि सखि प्रथिता पुरे ऽस्मिन्
पुंसः परस्य वदनं न हि पश्यसीति ।
विद्याधरे स्नातमनागतभर्तृकाया
यत्ने व्यधायि किमु तच्छुक्पुङ्गवेन ॥ १ ॥
स्थलकमणिनियुक्तं (० क्ता) गर्विता कानने ऽस्मिन्
प्रणयसि परहास्यं पुष्पगुच्छच्छलेन ।
अपि निखिललतास्ताः सौरभाक्ताः स मुचन्
मृगयति तव मार्गे कृष्णभृङ्गो यदद्य ॥ २ ॥
व्रजेन्द्रवसतिस्थले विविधवस्त्रवीर्यकुले
त्वमेव रतिमञ्जरि प्रचुरपुष्पपुञ्जोदया ।
विलासभरविस्मृतप्रणयिमेखलामार्गेणे
यदद्य निजनाथया व्रजसि नाथिता कन्दरं ॥ ३ ॥
श्रीराधानोहनचन्द्राय नमो ऽस्तु ॥

प्रभुरपि यदुनन्दनो य एषः
प्रिययदुनन्दन उन्नतप्रभावः ।
स्वयमतुलकृपामृताभिषेकं
मम कृतवीर्यमहं गुरुं प्रपद्ये ॥ १ ॥

यो मी दुस्तरगेहनिर्जलमहाकृपादपारकृमात्
सद्यः सान्द्रदयाधुभिः प्रकृतितः स्वेरी कृपारञ्जुभिः ।
उङ्कुत्यात्मसरोजनिन्दिचरणप्रान्तं प्रपाद्य स्वयं
श्रीदामोदरसाञ्चकार तमहं चैतन्यचन्द्रं भजे ॥ २ ॥
वैराग्यगुग्मभक्तिरसं प्रयत्नैरपाययत्नामनभीषुमन्दं ।
कृपाधुभिः परदुःखदुःखी सनातनं तं प्रभुमाश्रयामि ॥ ३ ॥
अत्युत्कटेन नितरी विरहानलेन
दन्दस्वमानहृदया किल कापि दासी ।
हा स्वामिनि अणमिह प्रणयेन गाढम्
आक्रन्दनेन विधुरा विलपामि पक्षैः ॥ ४ ॥

देवि दुःखकुलसागरोदरे दूयमानमतिदुर्गते जनं ।
त्वं कृपाप्रचलनीकयाहुतं प्रापय स्वपदपङ्कजालये ॥ ५ ॥
त्वदलोकनकालाहिदंशैरेव मृतं जनं ।
त्वत्पादाब्जमिलललासाभेषजैर्देवि जीवय ॥ ६ ॥
देवि ते चरणपद्मदासिकी विप्रयोगभरदावपावकैः ।
दसमानतरकायवस्त्ररौ जीवय अणनिरीक्षणाभूतैः ॥ ७ ॥

Between foll. 7 and 8 of the text there is a lacuna extending from within v. 73 to within v. 94 (? r. 93). This gap was apparently caused by the leaves of the text and commentary of the original MS. from which this was copied having become mixed up; the missing verses of the text now appearing in the commentary, immediately after the comment on v. 83, in the order vv. 84-92, 73-82.

The poem ends:

त्वं चेतृपा मयि कृपामयि दुःखिताया
नैव तनोषि नितरी किमिह प्रलापैः ।
त्वत्कुलमध्यमपि तद्बहुकालमेव
संसेव्यमानमपि किं न करिष्यतीह ॥ १०० ॥
अपि प्रणयशालिनि प्रणयपुष्टदास्यामये
प्रकाममतिरोदनैः प्रचुरदुःखदग्धात्मना ।
विलापकुसुमाञ्जलिर्हेदि निधाय पादाब्जजे
मया तव समर्पितस्तव तनोतु मुष्टिं मनाक् ॥ १०१ ॥

इति श्रीविलापकुसुमाञ्जलिस्तवः समाप्तः ॥

For another MS. of the text of this poem, ascribed, in the colophon, to *Rūpa Gosvāmin*, see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 62.

The Commentary begins: हे रूपमञ्जरि सखि अस्मिन् पुरे त्वं प्रथिता स्याता स्यात् किंस्याता परस्य पुंसो वदनं न हि पश्यसि इति स्याता उत भो सनातनभर्तृकायाः ते तव विद्याधरे यत्नं तत्किं शुक्पुङ्गवेन व्यधायि किमकारि ॥ १ ॥ हे रूपमञ्जरि सखि अस्मिन्कानने स्थलकमणिनियुक्तं (० क्ता) त्वं गर्विता गर्वयुक्ता सती पुष्पगुच्छच्छलेन परहास्यं प्रणयसि विस्तारयसि यत्कारणात् कृष्णभृङ्गः ताः सौरभाक्ताः निखिला लताः मुचन् सन् सद्य तव मार्गे मृगयति ॥ २ ॥ हे रतिमञ्जरि व्रजेन्द्रवसतिस्थले विविधवस्त्रवीर्यकुले समूहे मध्ये त्वमेव प्रचुर-पुष्पपुञ्जोदया भवसि यत्कारणात् विलासभरे विलासातिशये

विस्मृतः (!) सन् स्मृतिविभ्रमः सन् प्रणयिमेखलामार्गणे प्रयुक्ता
 क्षुद्रघण्टिका अन्येसने (? कान्धेयणे) नायिता याचिता सती
 निजनाथया राधिकया सह अद्य कन्दरं व्रजसि ॥ ३ ॥ यः
 यदुनन्दनः प्रभुरतुलकृषयामृतेन मां अभिषेकं कृतवान् तं गुरुमहं
 प्रपद्ये प्रपन्नोऽस्मि । स यदुनन्दनः प्रभुः किंविशिष्टः एव यदु-
 नन्दनः श्रीकृष्णस्य प्रियः । पुनः किंविशिष्टः उन्नतप्रभावः ॥ १ ॥
 यश्चेतन्यचन्द्रः ० श्रीदामोदरसाञ्जकार तं चैतन्यचन्द्रमहं प्रभजे ॥ २ ॥
 यः गोस्वामिप्रयत्नैः करणैः वैराग्ययुग्मभक्तिरसं जनभीष्मुमन्दं मां
 अपाययत् तं सनातनं प्रभुं आश्रयामि ० ॥ ३ ॥ हे स्वामिनि हे
 राधिके किल निश्चिते । हा खेदे । इह वृन्दावने ० ॥ ४ ॥

It ends: हे कृपामयि हे राधिके नयि दुःखितायां विषये
 चेत् यदि त्वं कृपां नैव तनोषि तदा इह तपाये मे मम नितरां
 तप्तलापैः किं त्वत्कुलमध्यमपि बहुकालपासे किं [सं]सेषमा-
 नमपि ॥ १०० ॥ रोदनैः प्रकर्षेण वाष्पानुरूपं अतिरोदनैः
 करणैः प्रचुरदुःखदग्धात्मना मया विलापकुसुमाञ्जलिर्हृदि नि-
 धाय निमित्ताय तव पादासुजे समर्पितः सन्तः (सन्) मनागत्यं
 तुष्टिं तव तनोनु विस्तारयतु ॥ १०० (१०१) ॥ इति श्रीरघुनाथ-
 दासगोस्वामिना विरचिता श्रीविलापकुसुमाञ्जलिहोका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3888.

1177h. Foll. 6; size 13 in. by 4½ in.;
 fair, modern Bengālī handwriting; 6 or 8 lines
 in a page.

Padāṅkadūta, or *Kṛishṇapadāṅkadūta*, a poem,
 by *Kṛishṇaśarman Sārvabhauma-bhaṭṭācārya*, in
 45 verses, describing the grief of a *gopī* when
 reminded of the absent *Kṛishṇa* by his foot-
 mark traced in the *kṛīḍākānana*.

It begins :

गोपी भर्तृर्विरहविधुरा काचिदिन्दीवराखी
 उन्मत्तेव स्तलितकवरो निःश्वसनी विशालं ।
 अचैवास्ते मुररिपुतिभानि दूतीसहाया
 तच्छा गेहं हृदि ति यमुनामध्नुकुञ्जं जगाम ॥

The poem has been printed in Hæberlin's
Sanskrit Anthology, and other collections,
 with an additional verse at the end, according
 to which it was composed, in Śaka 1645 (1723
 A.D.), for *mahārājādhirāja Rāmajivana*.

For another MS., the colophon of which
 locates the poet at Navadvīpa, see Rāj. Mitra,
Notices, ii., p. 380. [H. T. COLEBROOKE.]

3889.

1177i. Foll. 16; size and writing as in
 last MS.; six lines in a page.

Padāṅkadūta-tīkā, a commentary on *Kṛishṇa-
 śarman's* poem, by *Rāmākari*.

It begins :

नत्वा खेडपदारविन्दयुगलं खेडापैर्द वाञ्छितं
 संसाराण्यवतारणैकपरमं चोन्नं कृपासागरं ।
 श्रीकृष्णस्य पदाङ्कूतचरणाग्रमस्य टीकां मुदा
 विप्रः संतनुते श्रिया हरिपरो रामः स्वयं यत्नतः ॥

It ends: इति श्रीकृष्णसार्वभौमभट्टाचार्यकृतपदाङ्कूत-
 टिप्पणी समाप्ता ॥

नवीनजलदद्युतिविधिं - - - निस्तारिणी-
 पदाङ्कूतकृपावशात्परमदेशचित्तस्थिरः ।
 कृतो द्विजननुःश्रिया वितनुते च टीकां मुदा
 परं तु मधुरापतेस्वरणचिह्नदूतस्य वै ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3890.

1384b. Foll. 15; size 14½ in. by 5 in.;
 careless, modern Bengālī handwriting; six
 lines in a page.

Pānthadūta-kāvya, a poem in 105 verses (in
 the *tārūlavikṛīḍita* metre), by *Bholaṇātha*, a
Vaiṣṇava Brāhman of *Tikuri*.

The subject of the poem is a love-message
 sent by a *gopī* (perhaps *Rādhā*) to her lord
 through a pilgrim who passes by on his way
 to Mathurā.

It begins :

भक्तोद्धारणकारणादधतरिष्यन्वा स्वशापज्जलात्
 स्वच्छन्दं सवयस्यया सकृपया गोलोकतो गोकुले ।
 ह्लादिन्या परकीययेव सहितो ह्रहोऽवतारो ह यः
 श्रीकृष्णोऽवततार यः सरसिकः स्वार्णं समुज्जासयेत् ॥ १ ॥

भूमौ दैवभुवां भवं प्रभजता भूभावभूमीभुजां
 निर्माताय भुवो भवासुधिभियामाभीरवामभुवा ।
 सौभाग्याय च शुभुवा विभवभूभाव्योऽभवोऽपुत्रवं
 यो लेभे भवतां भवोद्भवभयाभावे स भूयाद्भुजं ॥ २ ॥
 काचिच्छापि दिने दिवाकरसुताकूले सस्त्रीभिः सनं
 प्रसूये विरहग्रहयहणतो वैवश्यमात्राच सा ।
 कृष्णं तज्जलनीलपेशलतनुं स्मृत्वापतन्मूर्च्छिता
 दूतोदन्नजनैर्विबुध्य मयुरापायं कसूचे (!) वचः ॥ ३ ॥
 साधो स्वागतमास्यतामिह महातीर्थे कलिन्दात्मजा-
 तीरे नीरजनिःसरन्मदुमरुत्संचारतश्चारुणि ।
 दृग्धारानिधनाय साधुविधिना गोघुग्वधूनां पुनस्
 त्वत्सङ्गो विहितो हि साधु मिनन्¹ संतापसंतापनं ॥ ४ ॥
 गन्तव्यं तव भव्य किं मधुपुरीत्याकर्ष्य कर्णप्रियं
 भद्रं भद्रमनूद्य साह भवता कार्योद्यमो नामकः ।
 कर्तव्यो भवितव्यमेव भविता संपादिते प्रोद्यते
 कावो (? कार्ये) सिद्धिरपि प्रभुस्तवगुणाय (?) स्यान्ममापि
 [भुवं ॥ ५ ॥

It ends :

मालाकृतेव कुसुमोत्पमिवास्त्रमेण
 प्रेम्णा गुणेन च मया ययितं हि हारं ।
 राधोत्पितप्रमदसार[गुणं] पवित्रं
 कुर्वन्ति के सहृदया हृदये न मोदात् ॥ १०३ ॥
 कुर्यात्वादमहः प्रभोर्निरमयश्चेतो [s]वदानं तयोर्
 निर्मेन्य मम तत्कलापविरकृच्छेज्ञं (?) सुरैः कोप्यते ।
 हृत्स्थं भूरि यथेन्धनान्नरगतं ज्योतिर्विभाष्य मुदा
 दानो व्याकुरुते निजे हि हृदये मोदान्ति यत्सदा ॥ १०४ ॥
 श्रीसीतापतिसेवकेन टिकुरीवासेन कार्यं मुदा
 भोलाभाषधरामरेण रचितं यत्पान्यदृताह्वयं ।
 राधाकृष्णपदारविद्विगलन्मध्वादराः सादराः
 सनस्तत्परिशीलयन् सततं संतोषसंप्राप्तये ॥ १०५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3891.

1177k. Foll. 14; size 13 in. by 4½ in.;
 fair, modern Bengālī handwriting; eight lines
 in a page.

¹ ? मिनं orig. MS., corr. to मिल्.

Hamsadūta, a poem, by *Rūpa* (or, as he
 is here called, *Rūpadeva*) *Gosvāmin*, in 142
 stanzas, picturing *Rādhā* as sending a love-
 message to *Krishna*, who is absent at Madhu-
 puri.

It begins : दुकूलं विभाणो दलितहरितालघुतिहरं °

Printed in Hæberlin's Sanscrit Anthology,
 pp. 374-400, and in other collections.

[H. T. COLEBROOKE.]

3892.

570b. Foll. 32; size 12½ in. by 5½ in.;
 large, modern Bengālī handwriting; six lines
 in a page.

Hamsadūta, by *Rūpa Gosvāmin*.

On the margin are inscribed occasional
 notes of explanation.

[H. T. COLEBROOKE.]

3893.

570a. Foll. 30; size and writing as in
 last MS.

Uddhavadūta, another poem, in 131 verses,
 composed (? by *Rūpa Gosvāmin*) in imitation of
 the *Meghadūta*. In this instance it is *Krishna*
 who sends his love-message to *Rādhā* through
 his friend and adviser *Uddhava*.

The poem has been printed, under the title
 of *Uddhavasandēśa*, in Hæberlin's Sanscrit
 Anthology (pp. 323-347); whilst a different
Uddhavadūta (by *Mādhavakavindra* of Tālita-
 nagara) is given in the same Anthology (pp.
 348-373), as also in the *Kāvya-saṃgraha* (1872,
 1888) and *Kāvya-kalāpa* (1864).

It begins with a verse not given in the
 edition :

विभ्रष्टिद्युद्धसनममलं प्राणिनिस्तारहेतुः

संसारान्नेः शमनसुपदुर्नीलकण्ठस्य वन्धुः ।

राजाभुक्तमपरिलसत्ताराकाशा(?)ज्ञा) विपुनस
चात्तां चित्ते सरसद्वयः कृष्णनेत्रः कदा मे ॥ १ ॥
कान्दोभूतेनेवविटपिनां पुष्पिष्ठानां विज्ञानेः ॥

The MS. omits the last verse of the edition (प्रोदामाहः ०), ending with the verse गोहक्रोडोहवि-
व्रमनसो ० and the colophon : इति श्रीकृष्णचरितमुद्धव-
दृशास्त्रं सप्तकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3894.

823c. Foll. 17; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting (without diacritic *r*-point); eight lines in a page.

Uddhavacarita, a poem, composed by *Raghu-*
mandana Dāsa, in 163 verses in the *mandā-*
krāntā metre; in which *Uddhava* appears in the character of a confidant of *Kṛishṇa*, bearing messages backward and forward between the god and his female companions, who are rendered desolate by his disappearance.

It begins :

श्रीशो भूत्वा मधुपुरजनानन्दसंदोहवशीं
ज्ञात्वा गोपीविरहविदशां ज्ञातकारुण्यभावः ।
चात्मीयत्वं मृदुमधुरवाद्येति साकृत्तवाचा
प्रोवीकुर्वन् (?) प्रोवी ० रहसि विनयादुद्धवं व्याजहार
बभ्रुको रसि प्रकृतिप्रवलः कृतसंपादनात्मा [॥ १ ॥
रागीदार्यवद्वद्विषट्पदुर्गदवाचां प्रगोषा ।
तस्मादस्मिन् इति विषये (?) विषये) मां निबोक्तुं मदीयं
चेतो ज्ञत्वं त्वरति मुहुस्तु संपादनोर्थं ॥ २ ॥
यो मामनःकरकलितरसेहभावानुरक्ता
आवेदोमहमपि तया तत्र हाटी भवामि ।
वद्विच्छेदाद् व्यसनविकला महुस्तुयामगीता
महेन्नाती तत्रयुवतयो मां सलुङ्गेनवनि ॥ ३ ॥

It ends :

इत्वं सुतोदवदनतो माधवो आकुलात्मा
संप्रायोपन्नमिति सकृदपि सामुसंपृष्टेनेत्रः ।
वद्विच्छेदवधिरहदयाः सनि ये ये तत्रत्या
आनेत्रत्याः प्रियतम सखे मत्समीपं पुनस्ते ॥ १६२ ॥

कान्दोभूतेनेवविटपिनां पुष्पिष्ठानां विज्ञाने
भावा तस्यां मधुनगरतः संनवास्यामि तदिह ।
चीनम्याहं तद्विषयमिति सर्वमानोय तस्या
वासः कायः सह सहचरेस्तेरेदोर्वैजनेन ॥ १६३ ॥

इति श्रीरघुनन्दनदासविरचितं उद्धवचरितं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3895.

12. Foll. 11; size 12 in. by 7 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Mukundamuktāvalī, a poem in honour of *Viṣṇu*, ascribed to *Rāpa Gosvāmī*.

It begins :

नवमलधरपदं पंचकोट्यादिकथं
विकसितनलिनानां विस्तृतनंदहासं ।
कनकरुचिदुल्लं चारुवर्हाचपुलं
कनवि निखिलसारं नीमि मोषोकुमारं ॥

The poem consists of 80 verses, two and two of which are in the same metre (or tune).

It ends :

पुनपुनविगोहो पुषिप्रमोक्तोहो-
स्मरतरलितदुहिनिर्मितानंदवृष्टिः ।
नवमलधरधामा पातु वः कृष्णनामा
मुवनमपुरवेया मालिनोमूर्तिरेषा ॥ ३० ॥ मालिनो ॥
इति श्रीमुकुन्दमुक्तावली संपूर्णा ॥

It was published (with a commentary of his own) by *Premacandra Tarkavāgīśa*, Calc. 1859; also in the *Kāvya-mālā*.

The author's name is not mentioned in this MS. [? J. R. BALLANTYNE.]

3896.

1184g. Foll. 8; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Mukundamuktāvalī-ṭīkā, an anonymous commentary on *Rāpa Gosvāmī's* poem.

It begins :

सो नमः श्रीगोविन्दाय ॥ नवजलधरेत्यादि ॥ अथ वृत्त-
मुक्तावल्या मुकुन्दं स्तौति । नवेत्यादिभिः । ०

It ends :

तस्यैव हरिर्धर्मस्य यदिच्छोक्तिः पुनः पुनः ।

तं गाढरागावावद्यमेतन्नङ्गकलक्षणं ॥

इति श्रीलक्ष्मीरूपगोक्षामिविरचितमुकुन्दमुक्तावलीस्तोत्रस्य
टीका संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3897-3899.

1184 d, e, f. Foll. 26 ; size 13 in. by 4½ in.;
good, modern Bengālī handwriting ; six lines
in a page.

Three poems in honour of *Vishṇu* and
Kṛishṇa :—

I. *Mukundamuktāvalī*, in 30 verses, as above,
foll. 1b-4a, without the author's name.

II. *Manodūtakāvya*, foll. 4b-14a, a poem in
101 *vasantatilaka* verses, in which the poet,
who calls himself *Vishṇudāsa Kavīndra*, makes
his own mind the messenger for conveying his
feelings of devotion to *Vishṇu*.

It begins :

निर्वर्ण्य तानि रहसि स्वयमर्जितानि

भूयस्तराणि दुरितानि सुदुःसहानि ।

श्रुत्वा च कालविहितान्यवशेन्द्रियाणां

दुःखान्यचिन्तयत कश्चन विष्णुदासः ॥ १ ॥

इष्टो धनैः शमदमादिभिरेव योगः

छान्द्या तपो बहुविधभक्ततश्च तीर्थं ।

तत्किं करोमि विकलोऽहमितः क्व यासी-

त्येवं विलप्य शरणं हरिमानुचोचे(?) ॥ २ ॥

It ends :

बन्धुस्त्वमेव हृदयार्थेपर्यं(०ख्यपथ R.M.) प्रपन्नं

सत्यं रिपुर्निपथगामितया त्वमेव ।

तत्कातरे मयि विधेहि कृपां यदेतद्(यदै० R.M.)

उक्तं कुरुष्व मुरवैरिपदे(सु० R.M.) रमस्व ॥

इति श्रीविष्णुदासकवीन्द्रविरचितं मनोदूतकाव्यं समाप्तं ॥

For another MS. of this poem (wanting the
first leaf) see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 56.

For a *Manodūtīkā*, by an unknown poet, see
Stein, Cat. of Jammu MSS., p. 287.

III. A poem in prose and verse, by *Gopāla-
bhaṭṭa*, descriptive of *Kṛishṇa*'s sports with
Rādhā and the *Gopīs*, and perhaps forming part
of a larger work (foll. 14b-26b).

It consists of four chapters, viz.: *vasana-
cauryakelivartanam* (ends fol. 17b), *bhārakhaṇḍa*
(fol. 20a), *pārakhaṇḍakelivartanam* (fol. 24a),
and *dānakhaṇḍa* (fol. 26b).

Chapter 1 begins :

यं ब्रह्मा वरुणेन्द्ररुद्रमरुतस्तन्वन्ति दिव्यैः सवैर्

वेदैः साङ्गपदक्रमोपनिषद्गैरायति यं सामगाः ।

ध्यानावस्थिततद्गतेन मनसा पश्यन्ति यं योगिनो

यस्यानं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः ॥ १ ॥

जयति जलनिवासो(!) देवकीजन्मवादो

यदुवरपरिषत्त्वैर्दोभिरस्यन्नधर्मं ।

स्थिरतरवृजिनम्रः सस्मितश्रीमुखेन

व्रजपुरवनितानां वर्धयन्कामदेवं ॥ २ ॥

Ch. 2 : ततो दिनान्तरे दधिविक्रयणार्थं मधुरां व्रजनीनां
गृहीतधुराणामयत द्वापरः(?) रतः) ॥

राधानुरोधवसतो(०वशतो) निजलीलया च

स्कन्धे निधाय दधिभारमपारमायः ।

कौतूहलेन कपटेन च मन्दमन्दं

कृष्णः कलिन्दतनयातटमाजगाम ॥ ३० ॥

Ch. 3 :

विक्रीय तत्क्रमचिरेण निवर्तमानो

राधो सुधाकरमुखीमभिवीक्ष्य दूरे ।

कूले निधाय तरणिं सहसा मुरारिं

धूलौगृहीतरविजा(?)धूलौ(?) गृहीतो पुलिने तनोति ॥

राधा सत्वरमागत्य कृष्णं प्रति ॥

खणं धूलिक्रीडो परिहर समारोह तरणिं

मुरारे चख्वाणुश्चरमगिरिचूडामणिरभूत् ।

पुरः प्राचीज्ञानं बहुलजलसंभारभक्तिं

स्फुरद्द्विद्युन्मालं किमु घनकुलं नाकलयसि ॥

Ch. 4 : ततो दिनान्तरे व्रजाङ्गना भारमादाय गर्भं विक्रेतुं
मधुरां व्रजनीरालोक्य कृष्णो जगदे ॥

अत्र खलं विरम सुन्दरि नीपमूले
कूले कलिन्ददुहितुः सह गोपिकाभिः ।

अथ त्वया किमपि न श्रुतमस्ति भावे
पारे कलिन्ददुहितुः करमाचकार ॥

It ends : ततो राधा ॥

अन्योन्याहुपरिश्रितकलदेष्टुं
शश्वन्मिथःस्मरकथास्मितसुन्दरास्यं ।

लीलाधमन्मथुरगुञ्जितचक्षुष्यं(?)

कुञ्जं जगाम तवचा(?) तरसा हरिणायताक्षी ॥

ततस्तत्र गत्वा सखिभिः सुरतमनुभूय निजभवनं जगाम ।
राधापि सखीभिः सह मथुरां गतवती ॥ इति श्रीगोपालभट्ट-
विरचितो दानसखः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3900.

1605c. Foll. 35; size 9½ in. by 4 in.; fair
Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eight
lines in a page.

Kṛishṇakarnāmṛita-stotraratna, a poem, of
three śatakas, in praise of the youthful *Kṛishṇa*,
by (*Bilvamaṅgala*, also called) *Līlāśuka*, pupil
of *Somagiri*(?). [A.]

The three śatakas, here consisting of 113,
111 and 108 verses respectively, begin thus :

I. चिंतामणिर्जेयति सोमगिरिर्गुरुं

शिष्यागुरुश्च भगवान् शिषिपिच्छमीलिः ।

यथादकत्यतरुपक्षवशेषरेषु

लीलास्वयंवरसं लभते जयन्ती ॥ १ ॥

अस्ति स्वस्तरुणीकरायविगलत्कल्पप्रभुनाश्रुतं

वस्तुप्रस्तुतवेणुनादलहरीनिर्वाणनिर्घोषकुलं ।

सस्तस्यस्तिरुद्धनीविधिलसन्नोपसहस्रावृतं

हस्तन्यस्तनतापवर्गमखिलोदारं किशोराकृतिं ॥ २ ॥

आनुर्यैकनिधानसीमचपलापीगच्छामधरं(?) मधरं

कारुण्यामृतवीचिलोलितदंष्ट्रं लक्ष्मीकटाक्षादृतं ।

कालिंदीपुलिनांगणप्रणयिनं कामावतारांकुरं

बालं नीलमनी चयं मधुरिमस्ताराज्यमाराधुमः ॥ ३ ॥

II. अभिनवनवनीतस्त्रिधमापीतदुग्धं

दधिकणपरिदग्धं मुग्धमंगं मुरारेः ।

दिशतु भुवनकृच्छ्रेदिता पिच्छगुच्छ-

च्छविनवशिषिपिच्छालाङ्घितं वीक्षितं वः ॥ १ ॥

III. अस्ति स्वस्तरुणं समस्तजगतामभ्यस्तलक्ष्मीकृतं

वस्तुध्वस्तरजस्तमोभिरनिशं न्यस्तं पुरस्तादिव ।

हस्तोदस्तगिरौद्रमस्तकतरुप्रसारविस्तारित-

सस्तस्वरुभूनसंस्तरलसप्तस्तापि राधाश्रुतं ॥ १ ॥

It ends : कोदंडमेवमस्तं दमिषुं ० ॥ १०६ ॥

या प्रीतिर्विदुरापिते ० ॥ १०७ ॥

जयतु जयतु देवो देवकीनंदनो उयं

जयतु जयतु कृष्णो नृक्षितवंशप्रदीपः ।

जयतु जयतु मेघः श्यामलकोमलांगो

जयतु जयतु पृथ्वीभारनाशो मुकुन्दः ॥ १०८ ॥

इति श्रीलीलामुक्ताविरचिते श्रीकृष्णकलीमृतस्तोत्ररत्ने
विज्ञातकं संपूर्णं ॥

The verse from the *Karnāmṛita* quoted above,
p. 813b, occurs as l. 55 of this MS.; but not
those quoted from *Bilvamaṅgala* (for which see,
however, the quotations in the *Sumaṅgalastotra*,
below, p. 1474b). [H. T. COLEBROOKE.]

3901.

1994. Foll. 40; size 8½ in. by 4 in.;
clear, modern Devanāgarī writing (European
paper); ten lines in a page.

The same work. [B.] The MS. is very far
from correct.

I. consists of 105 verses; but in colophon :
द्वादशस्तोत्रसोकोत्तरशतसंख्यातं ० प्रथमशतकं ।

II., 105 verses, but in colophon : द्वादशस्तोत्रो-
त्तरशतसंख्यातं ० द्वितीयशतकं ।

III., 89 verses, ends : कोदंड ० ॥ ८६ ॥ या प्री-
ति ० ॥ ८७ ॥ जयतु ० ॥ ८८ ॥

गोपाल मूले वदनानिलेन

किं पूरिते वस्त पयोधरायै ।

कुची मदीयौ पयसा विहीनो(?) नी

यताचकत्वा(?) कुरु मे मुकुन्द ॥ ८९ ॥

इति श्रीकृष्णलीलामुक्तमुनिविरचिते श्रीकलीमृतस्तोत्ररत्ना-
करं(?) रत्नं I., II.) तृतीयशतकं संपूर्णं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3902.

74. Foll. 16; size 10½ in. by 3½ in.; in different Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

The same work, here called *Krishṇastotra*, and ascribed to *Bilvamaṅgalācārya*. [C.]

The three sections consist of 106, 109 and 67 verses respectively; but in the first century the above figure includes a number of verses supplied in the margin, whilst others (as e.g. 107-112) are marked as omitted in the margin. From the colophon it appears that the copyist on purpose omitted some verses.

The text ends as MS. A, after which the colophon: इति श्रीविल्वमंगलाचार्यविरचितास्त्रिशतपद्यात्मक-
कृष्णस्तोत्रात्कानिचिद्रूपपदानि लिखितानि स्वार्थं परार्थं च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3903.

1177f. Foll. 9; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Līlāsuka's *Kṛishṇakarnāmṛita*, śataka 1., consisting of 112 verses. [D.]

[H. T. COLEBROOKE.]

3904.

1293. Foll. 108; size 12½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Karṇāmṛitavyākhyā, also called *Suvarṇacaśhaka*, a commentary on the *Kṛishṇakarnāmṛita*, by Pāpa Yallaya Sūri, son of Tirumalla Bhaṭṭopādhyāya and Koṇḍamāmbā; with the text of *Līlāsuka's* poem between the commentary.

The three śatakas, consisting of 111, 110 and 106 stanzas resp., have separate psgina-

tions; mistakes occurring in śat. II., where no. 36 is passed over and the last leaf is misplaced at the end of the whole work; and in śat. III., where nos. 28-37 are passed over without any omission.

It begins:

श्रीराम सीतया साकं मुकुंदं मौलिशेखरं ।

यच्चानं वानपेयेन यज्ञेशं प्रणतो ऽस्यहं ॥ १ ॥

येषां संदर्शनेनैव षट्शाल्ववशगो भवेत् ।

यतोद्गान्वासुदेवेन्द्राक्षमामो ऽभीष्टसिद्धये ॥ २ ॥

वसुमत्सन्धेय जातपापयज्ञयसूरिणा ।

कशीमृतस्य व्याख्यानं क्रियते कृतिना मुदे ॥ ३ ॥

मंत्रशास्त्रे महाभाष्ये मणिमीमांसयोः सदा ।

मतिर्यस्य भवेत्तेन मंतव्या कृतिरौदृशी ॥ ४ ॥ ० ५ ॥

षेष्टिभट्टादिभिः प्राप्य यज्ञसे प्रार्थनानि मे ।

किंतु कृष्णस्मृतिर्नित्यं भवत्विति मतिमेव ॥ ६ ॥

अर्थोत्तरपरिस्फूर्तिर्यत्र क्वापि भवेद्यदि ।

भाट्टाप्रभाकरी (!) दृष्ट्वा परितुष्यंतु ते जनाः ॥ ७ ॥

अज्ञानाद्यत्र कुत्रापि विपरीतार्थवर्णनं ।

कृतं चेच्छास्यते तन्न हि द्विषीतमत्सरैः ॥ ८ ॥ ०

अत्र ग्रंथकर्ता ग्रंथं चिकीर्षुः आदौ गुरुन् महीकरोति ।
चिंतामणिरिति । ० चिंतामणिर्नाम मंत्रविशेषो यच्चिंतनवशा-
त्कृतार्थो भूत्कविः । स जयति सर्वोत्कृष्टेण यतैत इत्यर्थः । न
तु गुरुं प्रकाशयेद्दोषमात्रं तु मंत्रं प्रकाशयेदित्यादिना मंत्रो न
प्रकाश्यत इति चेन्न तच्चिंतामणिर्मंत्रचिंतनफल इत्यादिना श्री-
हर्षेण प्रकाशितत्वात् । स्मृतिसु साध्यमंत्रविषया न तु सिद्ध-
मंत्रविषयेति ज्ञेयं । यद्वा चिंतामणिरिति कश्चिद्योगो यत्संनिधाने
कविना योगाभ्यासः कृतः । यद्वा चिंतामणिरिति सोमगिरि-
विशेषणं । तस्मिन्पक्षे चिंतामणिवदभौष्टप्रदाता सोमगिरिर्नाम
काचिद्धारवन्तितीति वा । यद्वा । उक्तविशेषणविशिष्टः सोम-
गिरिर्नाम महावाक्कोपदेष्टा गिरिसंप्रदायप्रवर्तकः । ने वम
गुरुर्नयति । शिष्यागुरुरतयोमित्वेन शिष्यकः शिष्यिनः मयूरस्य
पिच्छं वह्निं मौलौ शिरसि यस्य स तयोक्तः । भगवान् घञ्जुष्टे-
ष्वयेसंपन्नः श्रीकृष्ण इत्यर्थः । सो ऽपि जयति । ०

It ends: या प्रीतिः ० ॥ १०६ ॥ इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारा-
वारपारीश्वरमहोपाध्यायतिरुमलभट्टपुत्रेण कोदंडमांवा (कोत-
मांवा I.; कोडमांवा II.) गर्भपुत्रिमुक्तामणिना पापयज्ञयसूरिणा
विरचितायां कशीमृतव्याख्यायां सुवर्णचक्रकसमाख्यायां तृतीयो
ऽध्यायः ॥

There is much uncertainty about the Sanskrit spelling of these apparently Tamil names; the father's name appearing in the colophons as तिरुमल, the mother's as कौतमावा, कोदंडमावा and कौडमावा, and the author's name as पापयज्ञय, पापपञ्चय and पापयज्ञय.

[H. T. COLEBROOKE.]

3905.

2577. Foll. 46; 4to, size 10 in. by 8½ in.; modern Telugu writing; 31-33 lines in a page. Foll. 12b and 14b have been left blank.

Līlāsuka's Krishṇakarnāmṛita, with *Pāpa Yallaya Sūri's* commentary. *Adhyāya* (or *śātaka*) II. and III., of 110 and 106 stanzas resp.

The commentary begins:

लोकप्रसिद्धकोडंडावाण् त्वज्जैषवं धनुः ।

पुष्पास्त्राख्यपि वेश्वादीन्नमो रामाय गृह्णते ॥

पूर्वशतकांति तु यद्वैभवमेव मदीयं ज्ञानकरणं गोचरयन्वित्युक्तं तद्वैभवं येन येन प्रकारेण प्रतीते तेन तेन प्रकारेणाह । अभि-
नयेत्यादिना । ०

Adhy. III. beg. fol. 24 :

आख्यामुत्तलसञ्चानि पंकजं पार्थसारथिं ।

भजे इह परमानन्दनं (? ० मेन) पञ्चालयापतिं ॥

(Text :) अस्ति स्वस्थयनं ० ॥ १ ॥

It ends: इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारावारपारीयवसुमती-
तिरुमलभट्टोपाध्यायपुत्रेण कौडमावागर्भमुक्तिमुक्तामणिना पाप-
यज्ञयसूरिणा विरचितायां [कौडमावृत्त्याख्यायां *adhy.* II.]
सुवर्णचक्रकसमाख्यायां नृतिप्यो ध्यायः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

3906.

823d. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengālī handwriting; eleven lines in a page.

Sāraṅgarāṅgadā, a commentary, by *Krishṇa-dāsa*, pupil of *Rūpa Gosvāmin*, on the first *śātaka* of the *Krishṇakarnāmṛita*.

It begins:

कृपाशुभासरिहस्य विष्णुनाम्नावयन्वपि ।

जीवगेव(निचलेव N.) सदा भाति तं श्रीचेतन्यनाम्नवे ॥ १ ॥

वमनी कृष्णनाभुर्यकेलिसौन्दर्यसंपदं ।

कैश्चिद् भावना सम्यग् ज्ञेया लीलामुक्तस्य गीः ॥ २ ॥

मन्दोऽपि कश्चित् श्रीरूपपादाभोजनभूषदः ।

कृष्णकलौमृतव्याख्या विवृणोति यथामति ॥ ३ ॥

स्यहे बाहदशोत्तर्ये निर्वैभवं परिमुचता ।

निगूढोऽन्तदेशोक्त्यर्थो व्याख्येयः नाग्रहं (? प्राप्ता) मया ॥ ४ ॥

मदास्यमरु[त्] संचारसिन्धवा गोबुलोनुसौ ।

सतः पुष्पनीनां सिन्धवा कलौकासारसंनिधी ॥ ५ ॥

सद्भक्तभावगन्धर्वगात्रवर्धवलम्पटेः ।

सारङ्गैः शोभतामेवा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥ ६ ॥

अथ दाक्षिणातः कृष्णचेत्यापश्चिमतोरवासो पश्चित्तकचोन्दः
श्रीविस्वमङ्गलनामा कश्चिद् ब्राह्मणः किलासीत् । स च पूर्व-
दुर्वासनाप्रेरितस्तत्पूर्वतीरनिवासिनो कस्यापि चिन्तामणिनाम्ना
वेश्यायामतीवासक्तो बभूव । स कदाचित् प्रवृत्तमित्रायां जी-
मूतमन्दगमितजातदुःखयोऽन्ध इवागणितप्रत्युहयः स्वगृहाभिगम्य
तो नदीं हस्ताभ्यां सवालङ्घनेनोत्तरीये (? जषा^०) कोलितकषाटं
तदावासद्वारमाससाद । तत्रापि तत्र वै (? तत्राप्य-) क्षुत्पुकारज्ञत
इतस्ततो धमन् भित्तिगतेऽधेप्रविष्टकृष्णभुजङ्गपुच्छमालम्ब्य भित्ति-
मुल्लङ्घ्य प्रणालिकामध्ये निपतन्मूर्च्छितो बभूव ।^० (cf. Oxf. MS.,
no. 231¹) सार्वलीकिकी प्रसिद्धिरिति ॥ अथवा सर्वोन्मत्तः
स्नालयात् श्रीवृन्दावनाय प्रस्थानं कुर्वन्नेव श्रीलीलामुक्तः स्वगुरोः
स्वगुरुत्वमेव स्नेहदेवतस्य च संकीर्तनरूपं मङ्गलमाचरति स्म ।^०
गुर्बिहदेवस्मरणं तद्यथा चिन्तामणिरित्यादि । मोमगिरिस्तन्नाम
मे मम गुरुः जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते । कीदृक् । चिन्तामणिः
आश्रयमात्रेणाभीष्टपूर्वकत्वात् चिन्तामणित्वं सर्वसंविता चास्य ।
किं वा जयति ? प्रति प्रयतोऽस्मोत्यर्थः ।^० । तथा मे ममेह-
देवतं भगवांश्च जयति । कोऽयं भगवानित्यथाह । शिलिपि-
ज्जनीलिः^०

It ends:

जयतां सुरता पञ्जोमेव मन्दमतेगीती (!) ।

मत्सर्वस्वपादाभोजी राधाभदनमोहनी ॥ १ ॥

¹ Of various lections of our MS. may be mentioned: सः सर्थे twice for स्वसर्थे; रासकुष्मादिलीला^० (!) for राज-
कुंजादि^०; and कृष्णलीलादिचरैर्नमयन्त्याश्चकार for श्री-
कृष्णलीलादिचरैर्नमयन्त्याश्चकार ।

जयति मधुराधाकृष्णलीला ० २ ॥
 अक्षुष्ये पथि मे ऽन्धस्य खलत्पादगतेर्मुहुः ।
 स्वकृपायष्टिदानेन सन्तः सन्तवल्छनं ॥ ३ ॥
 श्रीरूपचरणालिकृष्णदासेन निर्मिता ।
 कृष्णकर्मामृतस्यैवा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥ ४ ॥

Though the author's name is not mentioned in the Oxford MS., this is doubtless the commentary referred to by Wilson, *Sel. Works*, i., p. 168. Whether it extended beyond the first *śataka* seems doubtful, seeing that the other MSS. of which particulars are given correspond to ours. Cf. *Notices*, 2nd ser., i., p. 71 (beginning, like the Oxf. MS., with an additional verse: यद्भावभावित्तथियो ऽप्य वाचो०).

[H. T. COLEBROOKE.]

3907.

564. Foll. 64 (the first of which was lost and replaced by two leaves); size 12½ in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; 9-15 lines in a page.

Sumaṅgalastotra, by *Bilvamaṅgala*; with a (partial) commentary, called *Bhaktavallabhā*, by *Bhaṭṭa Vanamālin*.

The work is of essentially the same character as the same author's *Krishṇakarmāmṛita*, with which it has indeed much of its matter in common, and with which it seems actually identified by the commentator. But, besides containing a good deal of new matter, it is arranged in a totally different way, so as virtually to constitute a different work.

The text begins:

चिन्तामणिर्जयति सोमगिरिर्गुरुर्मे ० ॥ १ ॥
 मातर्नातः परमनुचितं यत्खलानां पुरस्ताद्
 अस्तांशकं जठरपिठरीपूर्ये नर्तितसि¹ ।
 तत्सर्वं तथै सहजसरले वत्सले वाणि कुर्या
 प्रायश्चित्तं गुणगणनयोगोपवेधस्य विष्णोः ॥ २ ॥

¹ See the comment on p. 1475a.

यो लोकभारोद्धरणाय चक्री
 चक्रे ऽवतारं वसुदेवगेहे ।
 गोपीजनानन्दकरो मुकुन्दः
 पायात्स वो यादवराजसिंहः ॥ ३ ॥
 आवबन्ध मुकुटं कुटुम्बिनी
 तत्र मूर्धेनि मुकुन्दजन्मनि ।
 यत्र रंगचितपुष्पपल्लवैर्
 बल्लवीभिरपि पर्यधीयत ॥ ४ ॥
 उपासतां ब्रह्मविदः पुराणाः
 सनातनं ब्रह्म निरुद्धचित्ताः ।
 वयं यशोदासुतबालकेलि-
 कथासुधासिंधुषु मज्जयामः ॥ ५ ॥
 विहाय पीयूषरसं मुनीश्वरा
 ममोग्रिराजीवरसं पिबन्ति किम् ।
 इति स्वपादांश्च जपानकौतुकी
 स गोपबालः श्रियमातनोतु नः ॥ ६ ॥

The work, consisting of 383 stanzas, shows the following topics: *iti kaumāram* (after v. 69), *kaiśorakeliḥ* (v. 233), *tārūnyam* (v. 240), *iti kaviprasādaḥ*, *samāptaṁ gokulacaritāmṛitam* (v. 271), *mathurācaritam* (v. 286), *dvārakācaritam* *samāptaṁ* *krishṇacaritāmṛitam* (v. 306), *śrī-nārāyaṇastutiḥ* (v. 331), *śivastutiḥ* (v. 336), *hariharastutiḥ* (v. 338), *nṛsiṃhastutiḥ* (v. 342), *rāmacaritāmṛitam* (v. 355).

It ends:

यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदोक्तिनो
 बौद्धा बुद्ध इति प्रमाणपटवः कर्तेति नैयायिकाः ।
 अहंनिर्णय जैनशासनरताः कर्तेति मीमांसकाः
 सो ऽयं नो विदधानु वाञ्छितफलं श्रीदेवकीनन्दनः ॥ ३८० ॥
 इति समाप्तं स्तोत्रम् ॥

अमीभिरष्टाभिरभिष्टुतः स्तवैः
 शतेन देवः शतपत्रलोचनः ।
 किशोरवेषे न कृपासुदः स्वयं
 विराजमानो हृदि मे विराजताम् ॥ ३८१ ॥
 श्रीवासुदेवकृतभक्तिरतिप्रसिद्धो
 योगीश्वरो विदिततत्त्वमतिः प्रज्ञातः ।
 मुञ्चै पदं भुवि चिकाय परं पवित्रं
 द्वारावतीं ननु जगाम नमन् हरिं सः ॥ ३८२ ॥

हस्तौ सुयोज्य हरिभक्तिरतश्चकार

स्तोत्रं वरं हरिविलोकनकाञ्चयासी ।

श्रीविल्वमंगल इदं पठतो जनस्य

प्रोतो हरिर्दिशति भक्तिमतिप्रगल्भाम् ॥ ३८३ ॥

इति श्रीविल्वमंगलकृतं सुमंगलाख्यं स्तोत्रं समाप्तं ॥

The four verses quoted in the *Bhaktirasāmṛitasindhu*, above fol. 813b, as extracted from *Bilvamaṅgala* and *Bilvamaṅgalastotra* (and not found in the author's *Krishṇakarnāmṛita*, cf. p. 1471b) occur here as vv. 305 (fol. 61b), 271 (fol. 60a), 189 (fol. 54a) and 245 (fol. 59a) resp.

Of the first 25 verses of this work the following occur also in the *Krishṇakarnāmṛita* : 1 (= K. I. 1), 2 (II. 4), 5 (II. 55), 8 (III. 65), 13 (II. 54), 17 (II. 76), 21 (II. 69), 23 (II. 98), 24 (II. 82), 25 (II. 15); whilst of the last 25, not a single verse appears there; and of the last five verses commented upon, only the last two are found there (199 = III. 29, 200 = III. 80).

Bilvamaṅgala's *Krishṇastotra* (109 verses), printed at Calcutta (1817), represents a third work or version, which again has much in common with the present work, e.g. S. 2 (= K. 109), 5 (5), 11 (1), 12 (69), 13 (87), 14 (88), 201 (102).

The Commentary begins :

श्रीमन्निरविराधीशं वृन्दारण्यपुरंदरं ।

कृष्णचंद्रं प्रपद्ये इह भक्तानुग्रहकातरं ॥ १ ॥

नंदव्रजे यामरता नान्यत्रामरता समा ।

यत्र प्रातर्दिवा सायं नक्तं व्यक्तं परं महः ॥ २ ॥

कृष्णकण्ठमृतस्यैवा टीका श्रीभक्तवत्सभा ।

भूनिर्जरेण भट्टेन क्रियते चनमालिना ॥ ३ ॥

अपाखिलगोपनिर्दिशनीनिकरावलंबि रासविहारि श्री-
कृष्णभावाविहः परमभागवतो लीलामुक्तः श्रीकृष्णकण्ठमृताख्यं
स्तोत्ररत्नं चिकीर्षुः शिशिपिच्छमौख्यं (°त्यलं) कृतश्रीकृष्णचंद्र-
देवज्ञानुस्मरणरूपं मंगलमाचरति चिंतामणिरिति ॥ भगवान् जयति
सर्वोत्कर्षेण वर्तते भगवान् श्रीकृष्ण एव ० कीदृशः । चिंतामणिः
चिंतानां चिंत्यमानानां चात्यादिकशोरलीलातानां भक्तुषु मणि-
रिव प्रकाशकः । ० पुनः कीदृशः । सोमगिरिः सोमस्यामृत[स्य]

गिरिः पर्वत इ[ति] बहुप्रकारास्तास्तपरमानंदनिर्भररसमयः ।

अथवा । उभया सह सोमः श्रीमहेतुस्य गिरिः पुत्र्य इति ० ।

पुनः कीदृशः । मे नम गुरुः । ० ॥ १ ॥ मातरि ० ॥ हे मातरौ-

ग्रेवि अतः परमन्यदमुच्यते नास्ति । ० ललानां श्रीकृष्णानुराग-

रहितानां पुरस्तादये व्यस्ताशं । दूरीकृतये हि पारलीकिकभवं

यथा तथा कृपा त्वं नर्तितानि । नर्तनं श्रीभगवदये तत्राज्ञानां वा

समुचितमिति भावः । ० ॥ २ ॥

The commentary ends (fol. 56b) with the explanation of verse 200 :

गोपीनामभिमतगीतहृदयवर्षाद्

आपोनस्तनभरनिर्भरोपगूहं (°गूहं) ।

केलोनामवतु रसेरुपास्य नानं

कालिंदीपुलिनचरं परं महो नः ॥ २०० ॥

गोपीनां सर्वतः पोनेः पुष्टेः स्तनभरेभरेर्निर्भरं गाहं उपगूहं

कालिं गीतं हेतुमाह । अभिमतः स्वस्याभीष्टो यो गीतवर्षः मधुर-

गानामृतवर्षस्य हर्षः आनंदस्तस्मात् तत्त्वव्याप्तादिवर्षः ॥ २०० ॥

[H. T. COLEBROOK.]

3908.

2420b. Foll. 34; size 8½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1494 A.D.; eleven lines in a page; foll. 1-3, 6, 10-12 supplied by a more recent hand.

Vishṇubhaktikalpalatā, a poem in eight *stavakas*, consisting of meditations and devotional effusions on the names and qualities of *Vishṇu*; by *Purushottama*, son of *Vishṇu* and *Mānī*.

The poem has been published in the *Kāvya-mālā* (no. 31, Bomb. 1892). It begins :

अतिसुदृढमगाता हर्षमंगेकभावाद्

अधिकतममुज्ज्वली यं तपामेकयोगात् ।

तदधिकमिव यात्री यं सुतं श्रीकृष्णायौ

सफलपतु स देवो वः क्रतुं चक्रतुः ॥ १ ॥

स्फटिकमणिमयाद्य ० ॥ २ ॥

हृदयजलमनायज्योतिर् ० ॥ ३ ॥

अधिजगति जनानामेक एवास्तुपायो

विषमतमभवाभि तूष्णीमेतं तरोतु ।

अवशमननपूर्वं विष्णुपादारविंद-

स्मरणमिति तदेतत् प्रोच्यते भक्तिलोभात् ॥ ४ ॥

विमलयतु मनो मे दूषितं दोषसंघैर्
अहरहरिह रम्या रामचंद्रस्य भक्तिः ।

सगरतनयभूतिधेयितं भूमिभागं

सुरसरिदिव दोषशेषविख्यातशक्तिः ॥ ५ ॥

I. contains 39 verses; II., 51; III., 41; IV., 41; V., 38; VI., 39; VII., 36; VIII., 40.

It ends:

मञ्चेतोवृत्तिलक्ष्मोरहसि विहसिते दुत्तरोजे सुजायद्-

विष्वक्चेनप्रसंगोत्सवमवगणितोपायसर्वोतराया ।

संप्राप्य प्रेमपाथोनिधिलहरिपरिष्याकुलासिदृष्टादं

स्वामिव्यामिश्रभावं समलभत सुखे यत्र वाचा विरामः ॥ ४० ॥

इति श्रीविष्णुभक्तिप्रबंधे कल्पलतास्ये कविश्रीपुरुषोत्तम-
कृतौ चित्रप्रबोधो नामाष्टमः स्तवकः ॥ समाप्तोयं विष्णुभक्तिकल्प-
लतास्यः । संवत् १५५१ वर्षे चैत्रे शुदि १० गुरौ दामोदरेण
ललिते ॥

मानो माता पिता विष्णुर्यस्यास्या पुरुषोत्तमः ।

विष्णुभक्तिलता चक्रे सता चक्रे कृतोजलिः ॥

[GAIKAWAR.]

3909.

2468a. Foll. 66; size 10 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1791 A.D.; fifteen lines in a page.

Vishṇubhaktikalpalatā, with a commentary (*vivaraṇa*), called *Kalpalatāprakāśa*, composed by *Mahādhara* (or *Mahādāsa*, as he is also called) in 1597 A.D. It begins:

नृहरि गिरिजा गिरि गणेशं

गुरुपादाब्जपुगं शिवं प्रणम्य ।

हरिभक्तिलताभिधेयकाव्ये

विवृतिं वप्सि ययामतोऽनुष्टुप् ॥

तत्र स्वाभीष्टदेवतावर्णनरूपं विष्णुभक्तिकल्पलतास्ये काव्यं
चिकीर्षुः प्रारिष्यितयंयनिर्बिम्बसमाख्ये सदाचारपरिपालनाय
पुरुषोत्तमः कविराद विज्ञेशस्मरणलक्षणमाशीरूपं काव्यमुसं-
वदति । आशीर्नेमस्त्रिया वस्तुनिर्देशो वापि तन्मुखमित्युक्ते ॥

अतिसुदृढमगाता ० ॥ १ ॥

उमेशी भवानीशंकरी संगैकभावाहेहैक्यादतिसुदृढ निविडं
हर्षं संतोषमगाता यं वीक्षमाणी विलोकयन्ती तदधिकमिवात्मै-

वात्यहर्षाधिकं(!) हर्षं यातौ प्राप्नो स व[क्र]तुडोऽयमिति । प्रापतुः ।
तथा आ[त्मे]क्ययोगादात्मनोरैक्यादधिकतममत्यधिकं हर्षमगाता ।
तथा यं सुतं गणेशं पुत्रं शो(स or स गणेशो) देवो वो युष्माकं
क्रतु संकल्पं सफलयतु सफलं करोतु मनोरथसिद्धिं करोन्नित्यर्थः ।
मालिनीवृत्तं ॥ १ ॥

It ends: इदानीं संयाते मातृपितृनामकथनपूर्वकं स्तनाम ।

माना(मानी) माता पिता विष्णुर्यस्यास्या पुरुषोत्तमः ।

विष्णुभक्तिलता चक्रे सता चक्रे कृतोजलिः ॥ ४१ ॥

निगमयति मातेति । यस्य माता मानीनाम्नी पिता विष्णु-
नामा । यस्यास्या नाम पुरुषोत्तमः स इमां विष्णुभक्तिकल्पलतां
चक्रे कृतवान् । कीदृशः । सता साधूनां चक्रे समूहे कृतोजलिर्येन
साधु[न]मनकृदित्यर्थः ॥ ४१ ॥

इति श्रीविष्णुभक्तिकल्पलताविवरणे चित्रप्रबोधनामाष्टमः
स्तवकः ॥ ० संवत् १८४८ वर्षे ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे १ प्रतिपदि
गुरुवासरे लिखितं भट्टकाशीदासहरीहराणी लिखावीतं से-
(? ल. सी) तावेणीरामसुतकुबेरजीदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

3910.

1500. Foll. 76; size 11½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8-12 lines in a page.

The same works.

Colophon: इति श्रीविष्णुभक्तिकल्पलताविवरणे चित्र-
प्रबोधो नामाष्टमः स्तवकः ॥ समाप्ता विवृतिः ॥

श्रुतिवाणरसेन्दुमानवर्षे

नभसि स्कंददिने सिते स्कंदवारे ।

महिदा[स] बुधो गिरीशपुत्री

कृतवान् कल्पलताप्रकाशमेतं ॥ ०

Cf. Weber, Berlin Cat., no. 542.

[H. T. COLEBROOKE.]

3911.

2079d. Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; 9-12 lines in a page.

Vṛindāvanakāvya, a descriptive poem, com-
posed—by *Māna* (*Mānāṅka*), son of *Ugrasena*—

in 52 (of which 1-48 *dryāgiti*) verses characterised by alliterative (or agnominative) rhyme, in form of a dialogue held between *Rāma* and *Krishṇa* in the *Vṛindāvana* wood; with a commentary by *Rāmarashi*.

The text and commentary begin :

वरदाय नमो हरये पतति जनो यं स्मरन्नपि न मोहरये ।

बहुशस्त्रकंद हता मनसि दितिर्येन दैत्यचक्रं दहता ॥ १ ॥

तस्मै वरदाय हरये नमः । तस्मै कस्मै । यं हरिं स्मरन्
चिंतयन्नपि जनो लोकः मोहरये न पतति । अज्ञानवेगे न
भ्रस्यति । पुनस्तस्मै कस्मै । येन हरिणा दैत्यचक्रं राक्षसबृंदं
दहता व्रता बहुशो अनेकवारं मनसि हता हृदि ताडिता दिति-
हिरण्यकशिपुमाता चक्रंद रुरोद ॥ १ ॥

स्वमिव भुजं गवि शेषं

व्युपधाय स्वपिति यो भुजंगविशेषः ।

नवपल्लवसमकरया

अभयोर्मिपेक्षया च सेवितः समकरया ॥ २ ॥

पुनस्तस्मै । कस्मै । यो हरिः श्रीकृष्णः गवि जले समु-
द्रोदके स्वपिति शोते । किं कृत्वा । भुजंगविशेषं सर्पोक्तं शेषं
शेषार्कं नागं व्युपधाय उपधानीकृत्य । कमिव । स्वं निर्जं भुजं
बाहुनिव । यथान्यः स्वं भुजमुपधानीकृत्य शोते इति निर्भयत्वे
दृष्टांतः । किंभूतः नवपल्लवसमकरया । नूतनकिशलयुत्य-
पास्या श्रिया लक्ष्म्या सेवितः । पुनः किं । अभयोर्मिपेक्षया कल्लो-
लश्रेण्या च सेवितः । किंभूतया । समकरया । मकरैर्गर्भिः सह
वर्तमाना समकरा तथा । बाणे चापि (पर. वाचि) पशौ भूमौ
दिशि रज्ज्वौ जले वक्षिणि । स्वर्गे मातरि पक्षे अग्नी मुखे सख्ये
च गोध्वनिरिति नानार्थे ॥ २ ॥

येन च बलिरसुरो[8]धः

क्षितेरथ स्थापितः सुरैरसुरोपः ।

पृथुकः सन्निभवदनम्

चिक्षेप यः सरोजसन्निभवदनः ॥ ३ ॥

पुनस्तस्मै । कस्मै । येन हरिणा बलिः असुरो दैत्यः क्षितेभूमेः
अथस्तले स्थापितो रक्षितः । किंभूतः । सुरैर्देवैः असुरोपः सुक्तेन
न दोषु शक्यः । यो हरिः पृथुकः बालः सन् जनः शकटं
चिक्षेप प्रेरयामास । किंवत् । इभवत् गजवत् । किंभूतः । सरो-
जसन्निभवदनः पद्मवत्पुष्पः । पृथुकः शायकः शिशुः । करो-
पहारयोः पुंसि बलिः प्राख्यगजे स्त्रिया । बलिदानवपुंगवे ।
सर्वत्राप्यमरः । एवं स्रोतकचयेण श्रीकृष्णं नत्वा श्रीबलभट्टं
स्तीति ॥ ३ ॥

The author of the poem speaks of his father as a ruler of men in the regions of the Vindhya and Rikshavat (vv. 7, 8), and a poet in the same style of poetry (*varṇakavi*) as himself (vv. 9, 12) :

यो भोक्तेव मुधाया वलीकविः ज्ञासिता च वमुधायाः ।

यस्य परामुदधीना तटेषु कीर्तिं प्रचक्षते मुदधीना ॥ ९ ॥

यः कः । य उपमेनः वमुधाया भूमेः ज्ञासिता च चालक
इव । मुधाया अमृतस्य भोक्तेव देव इव । किंभूतः । वलीकविः
प्रत्यक्षरप्रकल्पितायैपदकविः । यस्योपमेनस्योदधीना समुद्रादी
तटेषु तीरेषु परान् उल्कही कीर्तिं प्रचक्षते कचयति मुधाः ।
किंभूता कीर्तिः । मुदधीना मुदो हर्षस्याधीनामायाता । जानद-
कारिणोमित्यर्थः । मुधासादे भुवि द्रव्ये मुधा विक्षुल्लुभान्त ।
मुधा हि भोजनं ज्ञेयं मुधा धात्री मुधा विद्वं ॥ ९ ॥ ११ ॥

यस्येयमकार्येभ्यन्

च्युतेन जनयेन रचितयमकार्येभ्यः ।

दत्ता वाक् सा कृतिना

मानाकेन हरिसंज्ञया साकृतिना ॥ १२ ॥

यस्योपमेनस्य मानाकेन माननात्ता जनयेन पुत्रेव सा वाक्
काव्यरूपा वाक् कार्येभ्यो विद्वद्भ्यो दत्ता समपिता । किंभूतेन ।
साकृतिना सुशोभना आकृतिराकारो देहो यस्य तेन । पुनः
किं । कृतिना कुशलेन । किंभूता वाक् । हरिसंज्ञया श्री-
कृष्णकपाक्षिता । पुनः किं । रचितयमका गुणितयमका । पुन-
रावर्तमानं पदं यमकं । पुनः किं । अकार्येभ्यः पापकर्मभ्यः च्युतेन
निवृत्तेन । इयं वक्ष्यमाणेति योज्यं । कृती कुशल इत्यपि ॥ १२ ॥

The text of the poem (in 51 verses) is given in Hæberlin's Anthology, pp. 453-462. The additional verse contained in this MS. is :

दिगसावयेनदयिता याम्या भुवनयमृतुषु चर्ये नदयिता ।

यदियमुद्यतमेवु प्राप्ता जलदेषु रविमुद्यतमेवु ॥ ४३ ॥

The last four verses are composed in a longer *mātrāvṛitta* (22 × 4).

The commentary ends : दग्नेर्देवैः सह लानानां
धानानां ज्ञायां शोभां चिधञ्जारयन् । हसन्वित्यर्थः । ० लोचनं
नयनं नेत्रं । लीला विलासक्रिययोः । सर्वत्राप्यमरः ॥

पदापोधेन सितानां विदो चेतःप्रसन्नये ।

रामर्षिकरोहं व्याख्या यथामति कचेर्गिरौ ॥

इति श्रीवृंदावनकाव्यस्य रामर्षिणा विरचिता टीका समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

3912.

1819. Foll. 16; size 12½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing on European paper (water-mark 1808); 7–11 lines in a page.

Rāmakrishṇakāvya, or *Rāmakrishṇaviloma-kāvya*, an artificial poem, by the astronomer and poet *Sūrya Paṇḍita*, son of *Sugaṇaka Jñānā-dhirāja*, in 36 verses, praising in alternate half-verses *Rāma* and *Krishṇa*, and giving the same text whether read forward or backward;—with the author's own commentary.

The Text begins:

न भूमुतामुक्तिमुदारहासं वंदे यतो भव्यभवं दयाश्रीः ।
अयादवं भव्यभतोयदेवं संहारदामुक्तिमुतामुभूतं ॥ १ ॥

The Commentary begins:

श्रीमन्मंगलमूर्तिमार्तिशमनं नत्वा विदित्वा ततः
शब्दब्रह्म मनोमयं सुगणकज्ञानाधिराजात्मजः ।
यद्गुणध्यायनेर्विनेयनिवहो ऽप्याचार्यचर्यामगात्
सो ऽहं सूर्यकविर्विलोमरचनाकाव्यं करोमि स्फुटं ॥ १ ॥
छंदःपूरणमुत्क्रमविधौ साक्षात्सुता तत्पदैः
प्रारंभश्चरितक्रमो ऽपि सुतरामेतत् त्रयं दुर्गमं ।
एवं सत्यपि मन्मतिः कियदपि प्रागल्भ्यमालंबते
तत्सर्वं गुणिनः क्षमंतु यदहो यूयं अमज्ञाः स्वयं ॥ २ ॥ ० ३ ॥
भागीरथी रामकथा मनोज्ञा कालिंदिका कृष्णकथातिरम्या ।
सरस्वती सूर्यकवेस्तृतीया स्नातु प्रयोगे ऽत्र मतिः कवीनां ॥ ४ ॥
समाक्षराधो विषमाक्षरार्थो द्वेषो भवेच्चित्रकवित्वसीमा ।
समानभिन्नार्थतया द्विधाद्या भिन्नाक्षराधो च भवेद्वितीया ॥ ५ ॥

As in Hæberlin's Anthology, p. 468, the two final verses of the commentary are counted continuously with the text; the last being:

एवं विलोमाक्षरकाव्यकर्तुर्भूयांसमायासमवेक्ष्य तज्ज्ञाः ।
जानन्तिमां चित्रकवित्वसीमां दैवज्ञसूर्याभिधसंप्रदिष्टां ॥ ३६ ॥
इति श्रीदैवज्ञकविसूर्यपंडितविरचिते रामकृष्णाख्यकाव्ये स-
माप्तिं गते शुभं स्यात् ॥

For text and commentary see now *Kāvya-mālā* (1895); also Aufrecht, Cat. Bodl., no. 240; Raj. Mitra, Notices, i., p. 42.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3913.

1185d. Foll. 22; size 18½ in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Samkashṭanāśanastotra, a poem in praise of *Rāma-Krishṇa*, in 141 verses, composed, in 1762 A.D., by *Gaṅgādhara Mahāḍakara*, son of *Sadā-śiva*, and grandson of *Vīreśvara*.

The metre varies between *śārdūlavikrīḍita*, *vasantatilaka* and *mālinī*. The *stotra* is preceded by a brief prose introduction, beginning: इह खलु श्रीमद्भगवत्पारायणत्रिगुणमायापरमशक्तिपरिकल्पितवि-चित्रलोकजालसारभूतायां हरिहरादिसुरमुनिमुमुक्षुपरमहंससमा-श्रितायां -- श्रीविश्वनाथराजधान्यां -- श्रीमन्महाडकरोप-नामकश्रीत्रिवीरेश्वराग्निहोत्रिसूनुसदाशिवसूरिसूनुसाधुजनकिं-करंगगाधरेश्वरपूजकगंगाधरो नाम कवीनानुचरो (!) -- चंपक-वनमधितिष्ठामि । ० ॥

The *stotra* begins fol. 2b:

रामं च्छिंदि कुकाममाप्नु भगवन् येनास्मि दुःखी सदा
नत्वा त्वां शरणं गतो ऽस्मि सततं भूरं दयालुं परं ।
सामर्थ्यं तव नास्ति चेत्यजचरं चार्पं च मौनं भज
दीनत्राणपरायणो ऽहमिति तं गर्वं वृथा मा कृपाः ॥ १ ॥

It ends:

अद्वैतसौख्यगुरुपूतपदारविंदं
चिह्ने निधाय परमादरतो विमुक्त्यै ।
गंगाधरेण कविना कविदेवरामम्
एवं विनुत्य सुखतः कृतकृत्यतामा ॥ १४२ ॥
संकष्टनाशनमिदं स्तोत्रं नवरसान्वितं ।
कृत्वा गंगाधरः काश्यां भुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ १४३ ॥
ग्रहभूवसुभूमाने वासरे विजयाभिधे ।
माघे शनौ पीर्यमास्यां रामाग्रियुगले न्यथा ॥ १४४ ॥
तेन प्रीणानु भगवान् श्रीरामः परमेश्वरः ।
पठतां श्रुत्वतां चैतत्सर्वदुःखहरो ऽस्तु मे ॥ १४५ ॥

इति श्रीमन्महाडकरोपनामकवीरेश्वराग्निहोत्रिसूरिसूनुसदा-शिवसूरिसूनुभगवद्भक्तकिंकरंगगाधरसूरिणा विरचितं संकष्टना-शनस्तोत्रं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3914.

1185c. Foll. 2; the same size and writing.

Rāmāṅgasmr̥itīmālā, a poem of 13 *vasanta-tilaka* verses in praise of *Rāma*, composed, in 1763 A.D., by *Gaṅgādhara Mahāḍakara*.

It begins :

प्रातः स्मरामि रघुनाथपदारविंदं
विंदति यत्कतुशतैरपि नो मुनीन्द्राः ।
तत्प्रेमगम्यमभयं भयहारि रम्यं
रम्यभ्यजादिभवदं शिवदं नमामि ॥ १ ॥

It ends :

विष्णुनाथपुरे रम्ये विष्णुनाथगृहे शुभे ।
लघुगमवसुभमाने वत्सरे जयनामके ॥ १३ ॥
चैशालकृष्णज्ञादश्या रवी गंगाधरः कविः ।
रामोऽस्मृतिमालां च प्रार्थयद्गामपादयोः ॥ १५ ॥

इति श्रीमन्महाडकरोपनामकभगवद्भक्तिकरुणगाधरविरचिता
रामोऽस्मृतिमाला समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3915.

1138. Foll. 106; size 8½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1625 A.D.; seven lines in a page.

Rāghavollāsa-kāvya, a poem—in 12 cantos, the first three of which are wanting—on the early life of *Rāma*, his winning of *Janaka's* daughter, and the recognition of his divine nature; composed, at Benares, for *Pratāpa-sāha-nṛpati*, by *Advaitārāma*, or *Advaita Yati*, pupil of *Rāmakṛishṇāśrama*. The poem is mainly composed in the *indravajrā* metre, occasionally varied by other metres.

The first leaf (iv., vv. 1-4) has been supplied (rather incorrectly) by a modern hand, and the pagination of the other leaves has been changed from 57-162 to 3-106.

Each canto begins with the verse :

जयति रघुनाथस्य यदपेक्षयासवः ।
मूकोऽपि बावदूकोऽयमज्ञेतो यदुपासयात् ॥ १ ॥

Canto iv. then proceeds :

पुत्रेण यद्यप्यपि ते मुनिषे
विधीयते रक्ष[क]मुत्सवस्य (!) ।
तथापि चिंता हृदये त्वनता
कीर्ताननस्येति करोम्यहं किं ॥ २ ॥

iv., 168 verses, ends fol. 19b; v., 98 vv., fol. 29b; vi., 49 vv., fol. 34b; vii., 82 vv., fol. 42b; viii., 173 vv., fol. 61b; ix., 76 vv., fol. 69a; x., 49 vv., fol. 73a; xi., 113 vv., fol. 85b; xii., 172 verses.

The story of the poem comes to an end with xii., v. 98 :

संचिंतयती रघुनाथमेवमसंजमेवा रघुनाथमाता ।
जगत्समस्तं रघुनाथरूपमपश्यदवाप्ति न चिचलेक्षः ॥ ९८ ॥

after which the poet proceeds :

कलयति कुलमेतज्जदसा नास्य भावं
भवजलनिधिनावं यत्पदं संवदति ।
जगत्तितगुणपारा यस्य सारोत्तमेने
न हि विदुरपि देवा राममेवाज्ञयामः ॥ ९९ ॥

प्रतापसाहायितगौरवेण येनाथमानि त्रिदिवलिखाभः ।
मुरारिणा तेन समस्तमेतत्संन्यस्य काश्यामितमात्मरूपं ॥ १०० ॥

येनाकारि विचारिमानसमनोहारो कथासागरो
यंघोऽयंयिमतः प्रतापनृपतेरादेशतः पूर्वतः ।
काव्यानामपि च त्रयं गुणमयं श्रीरामनामाश्रयं
काश्यामद्य जयत्य(?) तु यस्य निलयः सोऽज्ञेताना यतिः
असुत इयमानो(?) अपि कथासागरसंज्ञकः । [१११]
कृतो यंघस्तथाप्येन रचिता भक्तिर्बद्धिका ॥ २ ॥

अज्ञेते एवं गुरुणास्य नाम कृतं कृपातः करुणामयेन ।
यत्पादकासारजनिप्रसादसंज्ञातशक्तिः कुरुते स्म काव्यं ॥ ३ ॥
न ज्ञेताज्ञेतायती विभाति यद्येतसा प्रेमरसाकुलोऽज्ञो ।
सदा मुदा श्रीगुरुपादपद्मं सद्यः श्रियो भ्यानपदं करोति ॥ ४ ॥

The remaining verses breathe a fervid devotion to *Rāma*. It ends :

जगरत्वं फलं दृष्टं दिव्या रामस्मृतेस्तव ।
इतनु कुरुते काश्या परं चिंताभरं मन ॥ ११ ॥
वाराणस्यां शिवस्थाने मानसास्थे सरोवरे ।
अज्ञेतेन कृतं काव्यं सीताकीर्तनयोगतः ॥ १२ ॥

इति श्रीराघवोल्लाभे महाकाव्ये परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्य-
दिगंबरश्रीरामकृष्णाश्रमशिष्याद्वैत(०) द्वैताराम other cols.)-
विरचिते द्वादशः सर्गः समाप्तः ॥ संवत् १६८२ ॥ समये फाल्गु-
नवमी अष्टमीवारत्पूजने(!) ग्रंथसंख्या २२७५ लिखितं मान-
साहिकारस्य ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3916.

2721a. Foll. 26; small 4to, size 6½ in. by 8½ in.; thick, modern Devanāgarī writing; fourteen lines in a page.

Rāmagītāgovinda, a weak imitation of *Jaya-deva's Gītāgovinda*, treating, in mixed metres and tunes, of the fortunes of *Rāma* and *Sitā*, and (wrongly) ascribed to the same author as the *Gītāgovinda*.¹

It begins :

श्यामं सहासवदनं सरसीरुहाक्षं
केयूरकुण्डलकिरीटविराजमानं ।
कामाभिराममुरुमीक्षिकदामदीप्तं
पीताम्बरं किमपि धाम विचिंतयामः ॥ १ ॥
संसारसागरतरोकृतनामधेयं
धेयं समाधिरसिकैर्भूनिभिः सदैव ।
दैवं विनापि ददाती श्रियमानतेभ्यो
वन्दे विभुं रघुपतिं करुणैकसिंधुम् ॥ २ ॥
वाल्मीकिनाद्यकविना शतकोटिसंख्यं
रामायणं विरचितं शशिमीलिना च ।
काकोनवायुतनयेन^२ तथापरेण
किञ्चित्करोति जयदेवकविश्चरित्रं ॥ ३ ॥
छंदः प्रहर्षिणी(!) तृतीयम् । विकल्पालंकारश्च ।
यदि रामपदासुजे रतिर्
यदि वा काव्यकलासु कौतुकम् ।
षष्ठनीयमिदं तदोजसा
रुचिरं श्रीजयदेवनिर्मितं ॥ ४ ॥

¹ See Garcin de Tassy, *Chrestomathie hindie et hindoue*, p. 47, where, in the *Bhaktamāl*, the Rājā of Nīlācala is stated to have tried unsuccessfully to pass off a *Gītāgovinda* of his own for that of *Jayadeva*. Cf. R. Pischel, *die Hofdichter des Lakṣmaṇasena*, p. 23.

^२ काकेन वायु^०, or perhaps कापेय^०, the *Hanumantāṭaka* being apparently alluded to.

मालधरागे रूपकताले ।

स्मृतिवेदानुसारक जनतारकपे(?^० कय or कर)
शंखशमन सुरवंध जय जय राम हरे
भुपदमन(? मधु^०) मदासगडल शोखरधृतमखडल
संततजगदाधार जय जय राम हरे ॥

हेमनयनसंहारण खलदारण्य
भुवनानन्द मुकुन्द जय राम हरे
कनककशिपुतनुर्धरण घनकर्षण्य
धृतजगतीधरभार जय जय राम हरे ॥

चरणसलिलकृतपावन वदुवावनर(? यदुपा^०)
करकोदखकुटार जय जय राम हरे
विहितसुजनसंभावन जितरावण्य
रघुकुलमलदिनेश जय जय राम हरे ॥

मुरारारुहविनाशक रिपुशारक
सिंधुनिकटसंचार जय जय राम हरे
श्रीजयदेवविधायक युतशायकशायक(? युतसा^०)
कुरु कुशलं प्रणतेषु जय जय राम हरे ॥ १ ॥

श्लोक वसंततिलका ।

भूभारभजन भवाभिवरिष्ठपोत
मी पाहि कांतकरुणाकर दीनबंधोः ।
श्रीरामचंद्र रघुपुंगव रावणारे
राजाधिराज रघुनंदन राघवेश ॥ ५ ॥

श्लोकोऽनुष्टुप्छन्दः ।

दानवाभिभवज्ज्ञाना देवा ब्रह्मपुरोगमाः ।
गत्वा क्षीरनिधेस्तीरं तुष्टुवुः कमलापतिम् ॥ ६ ॥

It ends : वसंततिलका ।

श्रीमद्विदेहनृपदेशकृताधिवासो
निःशेषभूमिपतिमखडलमाननीयः ।
एतच्चकार चत वीररसप्रधानं
काव्यं कविप्रकरमौलिविभूषणं सत् ॥ ८ ॥

श्लोकोऽनुष्टुप्छन्दः ।

श्रीमद्रामायणक्षीरसागरान्मन्दरोपमः ।
जयदेवो रामगीतगोविंदरत्नमाकरोत् ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्रामगीतगोविन्दे महाकाव्ये सकलकविकुलमुकुट-
मणिश्रीजयदेवकृतौ रामराज्याभिषेको नाम षष्ठः सर्गः ॥

The MS. bears traces of having been transcribed from another in the Telugu character.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3917.

978. Foll. 118 (numbered 117, no. 27 being double); size 14½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; thirteen lines in a page.

Rāmarahasya, or *Rāmacarita*, a poem in 16 chapters (*krīḍopakarana*) on the story of the *Rāmāyana*, by Mohana-svāmin.

It begins :

प्रणम्य देशिकं कृष्णं जगन्मोहनविग्रहं ।

पावनं रामचरितं कीर्तयामि यथामति ॥ १ ॥

वंदे श्रीराघवेन्द्रे रविकुलतिलकं मानुजं सीतया च

भ्राजते रत्नपीठे कनकमणिमये मंडपे देववृक्षे ।

दीप्यन्त्युग्रवीर्यसाधैर्नृपवरसचिवैः सेव्यमानं सुरेश्वरं

बंधं राजीवनेत्रं कनकनिभपटं श्यामलं शार्ङ्गपाणिं ॥ २ ॥

यस्यांशेनावतीर्णो विधिभव च्चुषयः सप्रज्ञेशः सुरेशा

यद्दृष्ट्वा हंतसर्गोः स्थितिरपि जगतां नैकशः संभवति ।

स्रष्टुः स्तुत्यर्थयुक्तः कपटनरवपुर्नैकवाक्कृत्यसंस्थः

सोऽयं श्रीरामचंद्रो जयति [दिश]तु नः श्रीयुतो वाग्मि-
भूति ॥ ३ ॥

ज्ञात्वा वैश्वचरितः पयोधिवान् यत्कलापतिजमंदमंदरः (!) ।

ज्ञातिमंदविषयातुरः पुमान् यः समुन्नयति चाच्छिनुं क्षमः ॥ ४ ॥

यदुक्तं हस्त्यतेनैतत्कीर्तयाम्यायेदर्शनात् ।

षाट्पदं वृत्तिमास्थाय सादिमध्यावसानतः ॥ ५ ॥

श्रीरामचरितं पुण्यं नैव साध्यं यतो लभेत् ।

मृडेन द्वाक्षरे प्राप्ते शतकोटिप्रविस्तरात् ॥ ६ ॥ ०

I., *sūryavamśavarṇanam* (128 vv.); II., *pura-
yajñāvirbhāvarṇanam* (163 vv.); III., *rāma-
janmavālacaritayajñarakṣhaṇam* (149 vv.); IV.,
śrījānakīśvayamvaravarṇanam (162 vv.); V.,
bhārgavaparābhavapurapraveśa-sītārāma-vilāsaḥ
(160 vv.); VI., *ayodhyākāṇḍaprastāve* (306 vv.);
VII., do. (234 vv.); VIII., *āraṇyakāṇḍaprastāve*
(348 vv.); IX., *kishkindhākāṇḍaprastāve* (363 vv.);
X., *sundarakāṇḍaprastāve* (248 vv.); XI., *yuddha-
kāṇḍaprastāve* (334 vv.); XII., do. *kumbhakar-
ṇendrajidvadhavarṇanam* (207 vv.); XIII., do.
rāvaṇavadhaḥ (246 vv.); XIV., *rāmaprabhāva-*

ayodhyāpraveśavarṇanam (385 vv.); XV., *ullara-
kāṇḍaprastāve śrīrāghavarājyadharmakarmavar-
ṇanam* (206 vv.); XVI., *rāmacandrasvapadāro-
haṇam*.

In the course of the poem some verses have been incorporated from other works, e.g. the *Brahmāṇḍa*, foll. 61b, 62a-b; *Bhāgavata*, fol. 65a; *Pādmya*, fol. 65a; and the *Nāṣaka*, foll. 56a, 61b, 62a, 69a, etc.—two of which verses have been identified in the *Mahānāṣaka* (Calc. 1840).

It ends :

तच्छ्रुत्वेति मनोः प्रसूतिरसिलं साक्षतभक्तिप्रदं

तत्राप्यायेचशाङ्गदेव गुरुणा यक्षस्तमासादिनं ।

एतद्रामरहस्यरामचरितं संक्षेपतः कीर्तितं

बाहुत्याग्निसहस्रपूरैरसनः श्रेष्ठोऽपि नैव क्षमः ॥ १०३ ॥

साहीगपातमभिवृद्धं समस्तभावेः

सर्वाभ्युद्वेगनिकरानिदमेव याचे ।

मंदसिताद्देवधुमोहनरामचंद्रे

इक्ष्वाकुपुत्र्यनिषये मम भक्तिरसु ॥ १०४ ॥

इति श्रीश्रीमद्रामरहस्ये महाकाव्ये श्रीमन्मोहनस्वामिचरिते
श्रीरामचरिते श्रीरामचंद्रस्वपदारोहणं नाम षोडशं क्रीडोपकरणं
समाप्तं ॥ १६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3918.

586c. Foll. 40; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 11-13 lines in a page.

Sītārāma-vihāra, a poem on the marriage of *Rāma* and *Sītā*, in 12 *sargas*, by *Lakṣhmaṇa Somayājīn* (*Orgaṇṣi Lakṣhmaṇādhvarin*), son of *Śaṅkara Somayājīn*, and grandson of *Lakṣhmaṇa Somayājīn*, of the *Orgaṇṣi* family.

It begins :

अस्ति प्रशस्तासिललोकभूषाविभूषितहादशयोगनेवा ।

विशुद्धभावेर्विनिविहमध्या विराजमाना विबुधैरयोध्या ॥ १ ॥

भवत्ययोध्यारिजनैरयोध्या कल्याणराध्या कलुषैरयोध्या ।

पुरीसमानोयपुरंदरस्य भूमौ विधाया विनिवेशितेव ॥ २ ॥

मेधा मनु संविनिवेश्य काव्ये बोधाय मेधारहितांतराणा ।
 आदावयोध्यास्तुतिपूर्वमत्र श्रीरामचंद्रस्य विहारमीडे ॥ ३ ॥
 अहं महासाहसिको ऽस्मि नूनं यतस्त्वयोध्यापुरवर्णीनेन्दुः ।
 कथं विना साहसमत्र लोके भद्राणि पश्यंत्यथवा कर्वाद्वाः ॥ ४ ॥
 व्यास्यं न वेदात्तं चतुर्मुखो ऽहं न वा गुरुनैव फणाभृदीशः ।
 कथं त्वयोध्यापुरवर्णीनाय दक्षो भविष्यामि दरं विनैव ॥ ५ ॥
 तथापि लक्ष्मीशकृपाकटाक्षबोक्षानुलभा मतिमादधानः ।
 विचित्रवृत्तस्य विचित्रवृत्तेः पुरस्य शोभामनुवर्णीयिष्ये ॥ ६ ॥

I. (fol. 4b) *ayodhyāpuravarṇanam*, 60 vv.; II. (fol. 8a) *varshartuvarṇanam*, 65 vv.; III. (fol. 10b) *śaradvarṇanam*, 51 vv.; IV. (fol. 14a) *śānta-kanyāvivāha*, 56 vv.; V. (fol. 17b) *vārāṇasīvarṇanam*, 69 vv.; VI. (fol. 20b) *vindumādhava-sākshātkāra*, 53 vv.; VII. (fol. 24a) *rāmakṛita-viśvāmitrayāgoddharaṇam*, 69 vv.; VIII. (fol. 27b) *śītāvarṇanam*, 50 vv.; IX. (fol. 31b) *śītārāma-vivāha*, 77 vv.; X. (fol. 34a) *śītārāmodyānavihāra*, 50 vv.; XI. (fol. 37b) (*manojapūjāyām*) *pushpā-vacaya*, 67 vv.; XII. (fol. 40b) *yauvarājyābhisheka*, 52 vv. It ends:

तदा दशरथो विप्रान् वस्त्राभरणदक्षिणाः ।
 संपूज्य तेभ्यो दत्त्वा च कृतार्थो ऽस्मीत्यमन्यत ॥ ४९ ॥
 तत्रासौ यौवराज्यं दशरथनृपतिर्ज्येष्ठपुत्राय दत्त्वा
 सीतारामाय मंत्रिद्विजवरपुरि तन्मस्तके न्यस्तभारः ।
 पत्नीभिः सेव्यमानः स्वसुतपरिजनैः सर्वदाराध्यमानो
 भुञ्जानो भोगवर्गान् सुरपतिरिव स स्वर्गसौख्यं प्रपदे ॥ ४८ ॥
 रघुपतिरधिगत्य यौवराज्यं दशरथराजमुत्थाय सार्वभौमः ।
 स जनकतनयामसर्वकामो जगद्वर्नं विदधज्जगाम वृद्धिं ॥ ४९ ॥

जोगैट्वात्त्वयसिंघुवर्धनविधुर्नित्यान्नदानव्रत-
 स्थातो लक्ष्मणसोमयाजिकविधुषो भूद्विभ्रुतो भूतले ।
 आसीच्छंकरसोमयाजिकमुकृती तस्यात्मजस्तसुत-
 श्रीमल्लक्ष्मणसोमयाजिकविना काव्यं त्विदं निर्मितं ॥ ५० ॥
 स्वप्ने साक्षात्कृतो यः प्रथममुपदिशन् दक्षिणामूर्तिमंत्रं
 पञ्चादाज्ञापयच्च स्वमहिमकलितं पंजरं यः पठेति ।
 तस्येशस्य प्रसादाद्विमलमतिरयं लक्ष्मणाध्वर्युदारं
 सीतारामस्य हारं व्यरचयदुल्लं काव्यमेतद्विहारं ॥ ५१ ॥
 जोगैट्वात्त्वयसिंघुवर्धनलक्ष्मणयज्ञप्रणीतकृतिवर्धे ।
 सीतारामविहारे द्वादशवर्गो ऽगमन्महाकाव्ये ॥ ५२ ॥

इति श्रीजोगैट्वात्त्वयसिंघुवर्धनलक्ष्मणसोमयाजिकमुकृती
 सीतारामविहारे महाकाव्ये यौवराज्याभिषेको नाम द्वादशः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3919.

54b. Foll. 156; size 10½ in. by 5 in.; fairly written, by the same hand as the preceding MSS.; 11-13 lines in a page.

Sītārāma-vihāra; with a commentary, called *Candrikā*, by *Vaidyanātha Sūri*, son of *Rāma-candra* (*Rāmabhaṭṭa*, *Rāmabudha*), and grandson of *Viṭṭhala*, of the *Tatsat* family.

The commentary begins:

ईशविष्णुकमलासनमुख्यैर्देवतैरपि समीहितसिद्धौ ।
 चंदितो गजमुखः सुखहेतुः संमुखो भवतु कार्यमुखे नः ॥ १ ॥
 जोगैट्वात्त्वयसिंघुवर्धनलक्ष्मणाध्वरिनिर्मितं ।
 सीतारामविहाराख्यं काव्यं व्याकरवाख्यहं ॥ २ ॥
 तत्सद्विद्वत्संभवोद्भूतगुणश्रीरामचंद्रात्मजे-
 नोज्ञीतामिह वैद्यनाथकृतिना विद्वन्मनोरंजिका ।
 सीतारामविहारभावकुमुदप्रोक्षासिका चंद्रिका
 काव्यज्ञाः परिशीलयंतु सकलालंकारपारंगमाः ॥ ३ ॥

It ends: स्वप्न इति । ० पञ्चादुपदेशानंतरं स्वमहिम्ना
 कलितं युक्तं पंजरख्यं स्तोत्रं पठेत्ताज्ञापयच्च ० सीतायुतस्य रामस्य
 संबंधिनं चतुलं निरूपमं हारमिव हारं एतस्य रामस्य विहारः
 क्रोडा यच्च तन्नामकं काव्यं व्यरचयत् रचितवान् हारमिति रूप-
 कालंकारेण श्रीरामचंद्रार्पणीकरणं सूच्यते ॥

जोगैट्वात्त्वयसिंघुवर्धन ० ॥ ५२ ॥ इति श्रीजोगैट्वात्त्वयसिंघुवर्धन ० ५२ ॥
 श्रीमल्लक्ष्मणसोमयाजिकविना स्वच्छे निजं मानसे
 सीतारामविहारकाव्यकुमुदं ज्ञाते यदाविष्कृतं ।
 तत्सद्रामबुधात्मजेन कृतिना श्रीवैद्यनाथेन तत्-
 प्रोक्षासाय विनिर्मिता सुखयतु स्वांतं सतां चंद्रिका ॥ ५१ ॥
 भवेद्यच्च स्खलितं पदार्थसमासवाक्यार्थविवेचनायां ।
 संशोधयेतकृतिभिः प्रसिद्धं यद्वच्छतः संखलनं जनस्य ॥ ५२ ॥

इति श्रीमत्पद्माव्यप्रमाणाभिज्ञधर्मेशास्त्रपुरीशतत्सद्रामभट्टा-
 त्मजवैद्यनाथसूरिविरचितायां श्रीसीतारामविहाराख्यकाव्यटी-
 कायां चंद्रिकाख्यायां द्वादशसर्गकरणः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3920.

890a. Foll. 66 (and an additional leaf between 18 and 19); size 10 in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī in 1755 A.D.; fifteen lines in a page.

Rāmalingūmṛita, a poem in 18 *sargas*, composed, at Benares, in Śaka 1530 (1608 A.D.), by *Advaita*, son of *vaīdika Bāyabhaṭṭa*, and grandson of *Kṛishṇa*; and completed (? by the writer of the MS.) in Śaka 1677 (A.D. 1755).

It gives the popular version of the story of *Rāma's* expedition to *Lāṅkā* in form of a dialogue between two *gopikās* of *Gokula*, one of whom claims descent from *Raghu* himself, and therefore a certain traditional knowledge of *Rāma's* life and deeds.

1. *Upodghātavarṇanam* (64 vv.), begins :

आश्रये ऋगु(ऋणु) सागरे जलचरो दृष्टो मया क्रीडता
तस्योगे धननीलसुंदरतनुस्तस्योदरे पंकजं ।
तत्रैको भ्रमरश्चतुर्भुजभवेवैर्देः क्रतूनां क्रियां
ब्रूते ब्रह्मपरं गुरुं प्रतिपदन् दुंदीश्वरः पातु नः ॥ १ ॥

तत्स्वरूपं प्रकारांतरेण वर्णयति ।

हरिहरविधिरूपः सच्चिदानंदरूपो
हयगजनकुलाश्रयो (० स्यो) विप्रनाशो गणेशः ।
सुरससुगमकाव्ये रामलिंगाभिधाने
मम हृदयसरोजं सच्चिदासं करोतु ॥ २ ॥

तद्रूपेण सरस्वतीं स्तोति । ० — — ॥ ६ ॥

ओतम्प्राथयति ।

ब्रह्मानंदपयोनिधौ समभवच्छ्रीरामलिंगामृतं
तत्पानं क्रियतां यथारुचि बुधास्तत्तत्फलं दास्यति ।
मुक्तानां परमार्थतां विषयिणां चित्तस्य संजीवनं
कामोद्भूतस्य विरागतां जनयतीत्येवं विचित्रं महत् ॥ ७ ॥

इदममृतं सर्वैः सर्वदा पेयं न हेयं ।

● श्रीरामलिंगामृतसिंधुसंभवं
श्रीरामरूपं विमलं मनोहरं ।
तत्पादनिष्ठैर्विमलेन चेतसा
पेयं न हेयं भवदुःखनाशनं ॥ ८ ॥

साक्षानं प्रकटयति ।

यो रामो हृदये स्थितो मम जडो वाचं ममाग्रेव[न्]
गुह्यानुश्रविचारणेन रहितं भक्त्या मया कीर्तिते ।
तद्वक्त्रेन तथा हि निश्चयिष्ये भिन्नं हि रामस्य वा
ओतव्यं सकलं भवद्विरपुना पुनर्न हरेः कीर्तनं ॥ ९ ॥

किमर्थं गुह्यं न कृतं ।

नो वैयाकरणं न ज्ञास्त्रपठनं वेदाः पुराणानि नो
मत्संगो जपि न सेवितश्च सकलं तीर्थाटनं नो कृतं ।
ग्राम्याणां च कथारसेन बहुशः कालजयो वै कृतश्च
तत्सर्वं मम सखातां विधिवशात्काश्यां मया स्वीयते ॥ १० ॥

दुर्लभमिदं आश्रयं ।-

पुराणसारसत्त्वायं रामलिंगानुवर्तनं ।
सद्भिः कर्णपुटेः पेयं यदन्वेनैव वर्तितं ॥ ११ ॥

एतच्छ्रवणफलमाह ।

विभक्तिव्यत्ययादूहान् नानार्थप्रतिपादकात् ।
बुद्धिर्भवति मूढानां यद्व्यपस्यावलोकनात् ॥ १२ ॥

अपूर्ववर्णनमाह ।

काचित्तोकुलगोपिका गृहगता तत्रार्थमुद्योगिनी
तां दृष्ट्वा गृहनायिका वदति भो मातः कुतस्ते गतिः ।
कार्यं कुत्र पुरं धिताय जननी भ्रातामनसो जगः
कुतस्ते सखि वर्येयस्य सकलं प्रीत्या मया पृच्छ्यते ॥ १३ ॥
कां च ।

यावन्मे दधिर्मघनं सखि भवेत्तावद्गृहादेहि वा
तिष्ठ त्वं गृहमागतासि सुभगे तत्रैव मया दीयते ।
नानागोदधिर्मघनेन करयोः ज्ञेयादिकं जायते
तच्छीत्ये वद सावधानमनसा त्वद्देहवासादिकं ॥ १४ ॥

अप्येत्याह ।

मातस्ते वचनं सुखस्य जनकं सम्यग् मया वै श्रुतं
नो गच्छामि गृहं तु मद्गृहपतिः प्रातर्मेहाभारतः ।
मध्ये भागवतं तथैव निशि वा श्रीरामजन्मादिकं
निर्यं संखवर्णं करोति सह वा कालो मया नीयते ॥ १५ ॥
यत्पृष्टं सखि तत्सर्वं वर्ण्यते स्वस्यचेतसा ।
मया त्वयापि तच्छ्राव्यं सर्वं स्थानदलभ्ये ॥ १६ ॥ ० १४ ॥

अथ कथारंभः ।

एकस्मिन्समये हरिः कमलया युक्तः शुभे मंत्रके
सुप्रसन्नसमये भृगुर्मुनिगणैस्साकं ययौ दर्शनं ।
कतुं ह्यारिं गतो जयश्च विजयस्ताभ्यां निबधः कृतो
जायातेति मुनीश्वराः प्रति गृहं वातु प्रभुर्निद्रितः ॥ १७ ॥

ते कोपादशपद्मभी ह भजतं योनिं महाराक्षसीं
ताभ्यां ते प्रणताः कृपाद्वहदया बुद्ध्या च तैस्तोषिती ।
तच्छापाज्जलधौ त्रिकूटनगरे पीलखगेहोद्भवौ
जातौ देवगणान्जनान्विधिवशात्संपीडयंती स्थितौ ॥२६॥०

11., *Rāmabālalīlāvarṇanam* (70 vv.), begins :
तत्रार्चिनी संक्षेपेणाह ।

विष्णुः पङ्क्तिरथेन पुस्त्यनिचयैः संप्रापितो भूतले
कौशल्याजठरात्स्वकीयविभवैः प्रादुर्भूवात्मजः ।
बिक्रीडे लघुचापपाणनिहतास्तेन प्रचंडा मृगास्
तस्युचस्य विलोकनेन सफलं मेने स्वकीयं कुलं ॥१॥
तेन गोपी ।

कौशल्याजठराद्रामः कथं जातश्चिदात्मकः ।
कथं धृतानि नामानि तस्य राज्ञेति वक्ष्ये ॥ २ ॥ ०

III., *rāvaṇaparābhava* (64 vv.); IV., *sītāsva-
yaṇavaravarnanam* (103 vv.); V., *ayodhyākāṇḍe
rāmāraṇyagamanavarṇanam* (63 vv.); VI., do.
(81 vv.); VII., *setukāṇḍe rāmavibhīṣhaṇadar-
śanavarṇanam* (63 vv.); VIII., *yuddhakāṇḍe* (61
vv.); IX., *mahārāvaṇavadha* (45 vv.); X., *rā-
marāvaṇayuddhe śivaliṅgavarṇanam* (83 vv.);
XI., *sundarakāṇḍe rāvaṇavadhavarṇanam* (81
vv.); XII., *śrīrāmārājyābhīṣhekarṇanam* (75
vv.); XIII., *śrījānakīrāmākriḍāhnikavarṇanam*
(52 vv.); XIV., *(rāmasya vālmīkiyāsramagama-
nam, 38 vv.)*; XV., *kumbhagarbhavadhavarṇa-
nam* (34 vv.); XVI., *śrīraṅgavarṇanam* (41 vv.);
XVII., *śrīrāmasya svasvarūpavarṇanam* (80 vv.);
XVIII., *khilam* (90 vv.), begins :

गोपी ।

अयि जननि रमेशे निर्गते स्वस्वरूपे
सकलविबुधवंशे मर्त्यलोकाग्रसिद्धे ।
इति सदसि मया यत्संश्रुतं त्वन्मुखाज्जाह
वद रघुवरकीर्तिं यामि तद्रूपमूर्तिं ॥

It ends : यथकृतनाम ० ।

फेनासंगमगीतमीशुभतटे माजैरतीर्थे द्विजः
श्रीकृष्णात्मजबायभट्टतनुजो सङ्घैतसंज्ञो [३]जडः ।
आस्ते तेन मुर्मपितं हरिचलाश्रीरामलिङ्गामृतं
काश्यां मुक्तिदमंडपे हरितिथौ विह्वत्सभासंनिधौ ॥७६॥

यथाहुर्बिरितं रघूत्तमपतेयेत्कीर्तिचंद्रादिकं
तत्सर्वं लिखितं मया हरिचलाश्रीरामलिङ्गाभिधे ।
सर्गे ऽष्टादशसंज्ञिते मुनिगणैर्भक्त्या श्रुतं चत्तदा
श्रीरामानुभवं करोति सहसा नो संशयो निश्चितं ॥७९॥
अनेन प्रीयतां देवो हयग्रीवः श्रियः पतिः ।
वेदव्याख्याननिरतो मङ्गेशप्रतिपालकः ॥ ८० ॥ ० ८६ ॥
अयं न दृष्टः कथितः श्रुतो वा यंथो धरिण्या बहुशास्त्रविद्भिः ।
तैर्न श्रुतं व्यासकृतं पुराणं रामायणं भारतमादिकाव्यं ॥ ८१ ॥
वृक्षरूपं वर्णयति ।

अद्वैतद्विजदुत्तरोजनिनिलये वागीशबीजोद्भवः
सर्गैस्संपदप्रबंधरचनाशास्त्रान्वितस्तापहा ।
भक्त्युद्रेकसुगंधपुष्पबहुलः श्रीरामलिङ्गामृतो
ब्रह्मानंदफलप्रदो विजयते काव्येषु कल्पद्रुमः ॥ ८८ ॥
शकमाह ।

शाके सप्तमु सप्तषोडशयुते युक्ते च संवत्सरे
युक्ते पुष्पयुते चतुर्दशतिथौ माघे च काशीस्थले ।
श्रीवागीशकृपावशाद्विरचितः श्रीरामलिङ्गामृतो
यंथो ऽयं सकलो विवृद्धिमगमद्भस्वरूपप्रदः ॥ ८९ ॥
देशस्थमाह ।

शाके खानलपंचभूपरिमिते संवत्सरे कीलके
हेमंतोर्जुमरोचिवासरहर्विर्गृह्यपूणीतिथौ (1) ।
सारं भुक्तिविमुक्तिदं विजयति श्रीरामलिङ्गामृतं
काश्यां वैदिकबायभट्टतनुजो सङ्घैतनामपिबत् ॥ ९० ॥

इति श्रीरामलिङ्गामृतकाव्ये खिले ऽष्टादशः सर्गः ॥

The MS. was probably copied from a Telugu
one. [H. T. COLEBROOKE.]

3921.

1184b. Foll. 53; size 13½ in. by 5½ in.;
good, modern Bengālī handwriting; eight lines
in a page.

Rāmacarita, a poem—by *Kāśīnātha Śarman*—
in 13 *sargas*, composed in different metres, de-
scribing the life of *Rāma* from his birth to his
elevation to heaven.

I., *rāmotpatti* (31 vv.), begins :

यद्वाखदन्वयनयं नयनाभिरामं
श्यामं समानगुणया मिलदसुजास्या ।
तद्विषयधाम करुणामयमादिधाम
श्रीरामरामरमणीयमुपाश्रयामि ॥ १ ॥

यद्वावणादिरजनीचरभारस्त्रिधा
तुष्टाव दैवतमिला सह पञ्चनेन ।
तत्क्षीरसागरश्यालुदयालुभक्ते
इयोध्यापुरे समुदितं सततं भजामि ॥ २ ॥

वैभायडकीयहवनोत्पचरो रणादिर्
आविर्बभूव भगवांश्चतुरंगगामी ।
मन्ये [ड]जनन्दनतपश्चयवङ्गमूर्तिः
को ऽपि प्रभावचतुरः पुरुषार्थे रथः ॥ ३ ॥

रामासु तासु महितासु¹ हरिर्विरेजे
याभिर्नृपो दशरथः कृतपाणिपीडः ।
अंशेन कोशलसुतां प्रथमेन मध्या
मध्येन भागयुगलेन चरन्सुमित्रा ॥ ४ ॥
मेघं गते दिनकरे ऽदितिगे निशेधे
मृच्छेयु(?) पञ्चसु सगेषु तिथौ नवम्या ।
कौशल्ययाजनि विभावसुर्वंशदोषो
रामो भुवेव जगदच्येनिगूढरत्नं ॥ ५ ॥

II., *grihamaitrīkaraṇam* (36 vv.):

अथैकदा दैवविदा निवेदिते
सूर्येयहे भाविनि मेदिनीपतिः ।
शुक्लान्पुत्रादिवृतः सुराङ्गना-
श्रितामचारीद् धुनदौ विगाहितुं ॥

III., *pinākabhāṅga* (86 vv.):

अथ(?) अथो) सभायां सरलक्रियावात्सुबाहुबाहुश्रितयशचन्द्रः ।
रामागमाधीनविधिप्रसिद्धे गाथेस्तनूजः खितिपं प्रपेदे ॥

IV., *sītāpariṇaya* (69 vv.):

सुलक्षणाक्रान्तमनाः स भूपतिर्
विदेहवंशासुजपत्निनीपतिः ।
आधेयनदष्टो(?) जलकीमौलि (?)^{१०} कौशमीलिः)
प्रतिसापयामास(?) प्रस्था^०) नृपाय सारं ॥

V., *rāmabala-praveśa* (73 vv.):

प्रादुरास महसामय राशिः सैन्यवर्त्मनि पुरो[ड]नवगासः ।
लोचनद्युतिहरः करजालैर्घेसमध्यग इवोष्णमयूतः ॥

VI., *sītāharaṇam* (54 vv.):

अविस्तमागतमवेक्ष्य महेन्द्रकल्य
रामं चकार कुशलप्रणयानुयोगं ।
रामो ऽपि तूष्णीमपतच्चरणे मुनेस्तां
सीतानमत् सकृतमूर्तिमिवानुमूयां ॥

¹ महिलासु पाठद्वयं marg. gloss.

VII., *sītānvēṣhaṇam* (73 vv.):

दुर्निमित्तमथ वीक्ष्य राचवः काचनेकमवहस्य लक्ष्मणं ।
सोऽनुवृत्त्य पुरतो गतक्षयं वर्त्मनि भित्तमुपास्त कुलस्य ॥

VIII., *rāvaṇavadha* (85 vv.):

अथ वानरसैन्येन महता कम्पयन्महर्षे ।
जगाम जलधेस्तीरं दक्षिणं रघुनन्दनः ॥

IX., *sītāsamuddharaṇam* (47 vv.):

अथ भूमितले रजःक्षिते पतिते वीक्ष्य पतिं मयात्मजा ।
विललाप चिरं कुचासुजे अययनी नयनासुभिर्मृगं ॥

X., *rāmābhishheka* (58 vv.):

यानेन तेनाथ स पुष्पकेण
सपुष्पकेशाग्रनभःस्थलेन ।
विलोकयन्नकुगतां मृगाक्षीं
समितुर(?) चारिभिमुच्चतारं ॥

XI., *rāmāpramoda* (69 vv.):

अथ समस्तजगज्जनमोहनं नवयनाभतनुं रघुनन्दनं ।
धरणिजानुजमारुतिसेवितं समभजन्मुनयः प्रतिनन्दितं ॥

XII., *sītāntardhānam* (74 vv.):

अथ प्रियां दोहदमेदुरश्रियं
वीक्ष्य प्रभातक्षयदाकरश्रियं ।
कुचायचुक्षिस्फुटकालिमद्युती
स्तनीं दधानां मुदमाप राचवः ॥

XIII., *svargārohaṇam* (46 vv.):

राचवो ऽथ हयमेधशतेन राजपेयमुत्सयङ्गशतेन ।
कोशलामपि वसिष्ठनिदिष्टो यज्ञपूरुषमयष्ट मुत्सेन ॥

It ends :

ओववर्त्मभाभि रामनासि पापिनामपि
अयसे परं पदं भवेदिति ध्रुवं [स्मृतं] ।
पातभाभि(?) नाकिषियहं धिनिन्द्य देवता
रामभक्तिमोहिरे मनुष्यविग्रहैश्चिरं ॥ ४५ ॥

यो इयोध्यां सकलां कृपाकमलया वैकुण्ठमानीतवान्
यः सेतुं जलधौ यज्ञोद्भवमिवातस्तार तोषेध्वजं ।
यज्ञासः समुपैति भोरपिभयं प्रीतः प्रभुः सानुजः
अरीरामः सह सीतया कमलया वैकुण्ठगः पातु वः ॥ ४६ ॥
अरीरामचरिते महाकाव्ये रामस्वर्गारोहणो नाम चयोदशः
सर्गः ॥ इति श्रीकाशीनाथशर्मणिरिति श्रीरामचरितं नाम
महाकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3922.

54a. Foll. 84; size 10½ in. by 4¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1669 A.D.; eight lines in a page.

Udīrarāghava, a poem on the early history of *Rāma*, by *Kavimalla Mallācārya*, son of (*Śākalya*) *Mādhava Sudhā*. [A.]

The two MSS. contain nine *sargas*, treating of *Rāma's* youth, his marriage with *Sitā*, and his banishment and sojourn on mount *Citrakūṭa*.

It begins :

अस्ति प्रशस्तः प्रकृतेः परस्ताद्

आद्यः पुमान्केवलचित्स्वरूपः ।

स्वानन्दपूर्णः सदसत्त्वपञ्च-

बाह्योत्तरव्याप्तबहुप्रकारः ॥ १ ॥

जननतश्चैतन् तमनंतकोटि-

ब्रह्मांडभांडावृतरोमरंभः ।

समाधियोगैरपरोक्षयतो

भजंति नित्यं हृदि नित्ययुक्ताः ॥ २ ॥

स दुष्टिमात्रक्षुभितात्मनीतः (० मोन B)-

नायागुणोत्तैर्मेहदादितलैः (० कल्यैः B) ।

प्रारम्भमंडं समनुप्रविश्य

प्रवर्तयामास भवप्रपञ्चं ॥ ३ ॥

प्रागात्मसृष्टेः सलिले शयानो

नारायणाख्यः स हिरण्यगर्भः ।

अजस्य नाभावरविन्दजन्मा

यस्य स्वयंभूरिति संवभूव ॥ ४ ॥

चतुर्मुखः पञ्चजविहरो ऽसौ

जगत्सिमृच्छुर्जनकोपदेशात् ।

प्रजापतीनां प्रथमं नवानां

मरीचिमादौ मनसा ससर्ज ॥ ५ ॥

मरीचितः कश्यपनामधेयो

महर्षिरासोन्महनीयकीर्तिः ।

त्रयोदशासावपि दृष्टकन्या

विरिंचिनमा विधिनोदवाप्सीत् ॥ ६ ॥

तत्रादितेः कश्यपतः पतंगो

जज्ञे विवस्वान् जगदेकदीपः ।

त्रिलोकवर्धस्त्रिगुणात्मको ऽसौ

दिवःपृथिव्योस्तिमिरं विभिक्षे ॥ ७ ॥

प्रकाशयन्नेव दिशो स्वकाशान्

आकाशमाकाशयति स्वभावात् ।

लोकेशलक्ष्मीशमहेशमूर्तिर्

वेदैस्त्रिभिः संचरते विवस्वान् ॥ ८ ॥

वैवस्वतो नाम मनुस्ततो भूद्

धर्मोपदेष्टा धरणीपतीनां ।

महत्ययोध्यानगरे सपुत्रम्

इक्ष्वाकुमुर्वीर्षतिमभ्यविक्षे ॥ ९ ॥ ०

i., 106 vv. (fol. 10b); ii., 103 vv. (fol. 22a); iii., 127 vv. (fol. 34b); iv., 122 vv. (fol. 46a); v., 120 vv. (fol. 57a); vi., 79 vv. (fol. 64b); vii., 63 vv. (fol. 70b); viii., 60 vv. (fol. 75b); ix., 104 (108) vv.

The poem breaks off with the appearance of the *rākshasī Śūrpanakhā* on the scene; and, considering the extent of other MSS. hitherto known, it seems doubtful whether it ever was carried any further.

This MS. is very incorrect towards the end.

It ends :

श्रुत्वा तत्परिभवमूर्त् ० अनल इवान्यपूरसिक्तः ॥ १०४ ॥

इति श्रीमत्सुखस्वप्नाकलितरघुनाथदत्तवरप्रसादसहजसारस्वत-
श्रीशाकल्यपदांकितमाधवसुधीतनयकविमल्लमल्लार्चयविरचित
उदारराघवे महाकाव्ये नवमः सर्गः ॥ संवत् १७२६ ॥

In Bühler's Cat. of Sansk. MSS. of Gujarāt, etc., ii., p. 116, the author is called *Śākalamalla*. [H. T. COLEBROOKE.]

3923.

1598. Foll. 57 (five of which, 12-16, are wanting); size 10 in. by 3¼ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 9-11 lines in a page.

The same work, likewise in 9 cantos. [B.]

This MS. is, on the whole, more correct than MS. A. The lacuna, caused by the loss of five leaves, extends from ii. 49 to iii. 15.

[H. T. COLEBROOKE.]

3924.

107c. Foll. 12 + 14; size 9½ in. by 4 in.; large, stiff Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; seven lines in a page.

Rāmakautuka, a poem in four *sargas*, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa* and *Umā*, and grandson of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa*.

The subject of the poem is the praise of *Rāma's* mission generally, without more than passing allusions to his heroic achievements.

It begins :

भुजानृत्यनिरस्तविघ्ननिवहो मूर्धानमादोलयन्
सिंदूरारुणगंडमंडितशिरा दूर्वाकपमञ्जरा ।
नृत्यादाविलग्ननूपुरमहा कंठारवैः पुरयन्
रोदस्योर्विवरं प्रसूतकरो विघ्नेश्वरः पातु यः ॥ १ ॥
रोचनातिलकोपेतं चलत्कुंडलमंडितं ।
कौशल्यालालितं वंदे श्रीरामाख्यं स्तनं धरं ॥ २ ॥
श्रीरामकृष्णं पितरं तथोमामां रघूत्तंसपदं च नत्वा ।
तदात्मजः श्रीकमलाकराख्यः कुतूहलात्कीर्तुकामतनोति ॥
अष्टादशापि दश चाकरवर्चं निबन्धान् [३ ॥
नावाप्तमयपि मया जनुपः फलं तु ।
तेनाथ दुःखनिचयाद्रूपवीमुनीन्द्रैर्
गीतान् रघूत्तमगुणान् कतिचित् प्रवक्ष्ये ॥ ४ ॥
दशास्यादिरक्षोगणचस्तदेवैश्च
तथा क्षुब्धभृगादिभिः प्रार्थितो यः ।
दशस्यंदनस्योरुवंशे चतुर्धा
कृपावद्वचिन्नो हरिः प्रादुरासीत् ॥ ५ ॥
स्तनं धयन् कौशलरानपुत्र्या
रामो निरुधन् स्वरुचा प्रदीपान् ।
गोरोचनालंकृतभालपट्टो
नीराज्यमानः प्रियकृत् तदासीत् ॥ ६ ॥
पुरोधसा चाप्यवलेहितश्च
तातेन मध्वान्यहिरण्ययुक्तं ।
आस्तादयन् स्मेरमुखस्तदासीद्
विश्वस्य कर्तृाखिलयज्ञभोक्ता ॥ ७ ॥
प्रासोष्ट्र केकयसुता भरतं सुमित्रा
श्रीलक्ष्मणं तदनु शत्रुहणं सुती द्वौ ।
एकः पुराणपुरुषो ह्यभवच्चतुर्धा
श्रीविष्णुबाहुसदृशः खलु ते प्यराजन् ॥ ८ ॥ ०

With the third canto begins a new pagination; but the end of the third, and the first two verses of the fourth canto are wanting, between foll. 7 and 8 of this second portion.

The MS. is rather incorrect, especially in the latter part.

It ends: ० सदासु पुष्पोनहिर्नो (१ पुष्पोदधिर्नो) कमलाकरस्य ॥ इति श्रीमन्नारायणभट्टमुनिरामकृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृते रामकीर्तुके महाकाव्ये चतुर्थेः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3925.

772. Foll. 231; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī A.D. 1748; seven lines in a page. The last leaf has been supplied by a more modern hand.

Jānakṛānanda-bodhana, or *Jānakibhāgirathī-saṁvāda*, in 22 cantos (*tarāṅga*), composed by *Yati Govinda*, or *Govinda Muni*.

Sītā, when rejected by *Rāma*, is visited, in her exile, by *Gaṅgā* in human form, who consoles her and teaches her to renounce earthly thoughts and pleasures, and to know *Rāma* as the divine spirit with whom she will ultimately become one again.

The work reads more like a Paurāṇik treatise than a poem.

It begins :

विष्णुनाथं नमस्कृत्य विष्णुवंशं जगद्गुरुं ।
ज्ञानस्नानंदसंनोदः क्रियते साधुसंमतः ॥ १ ॥
मनसा वचसा बुद्ध्या कायेनेन्द्रियवृद्धतः ।
यच्छेहते परं दृष्टं (१. दृष्टुं) स साधुः सद्गिरोरितः ॥ २ ॥
स्थिरः सिंधुसमाभासो संतर्लक्षो (१० लक्षो) अतिनिवृत्तः ।
निनिमेषो अतिगंभीरो गुरुः केनोपमायते ॥ ३ ॥
निपीय कनकं मृतो निष्कंपो वर्तते यथा ।
तथा कनकमापीय वर्तते यः स्थिरे सुखे ॥ ४ ॥
अध्येत गगनं व्योम्ना शोषेत मरुदात्मना ।
तदा स्तोतुं हि शक्येत गुरुः शिष्येण यत्नतः ॥ ५ ॥

भुक्तानुसारतस्तुष्या यथोक्तारः स्वयं मुक्तात् ।
 जायतेवं गुरोर्मूर्तेरनुवादे विधीयते ॥ ६ ॥
 सिंधु प्राप्य यथा सिंधुः स्वं रूपं नापि सैधवं ।
 विवेद तद्वच्छिष्यो ऽपि गुरोर्वैज्ञं न वा स्वर्कं ॥ ७ ॥
 अज्ञानतिमिरे मग्नो ज्ञानार्को ऽदर्शि येन मे ।
 प्रकाशसिंधुता नीतस्तत्प्रकाशं तथा वदे ॥ ८ ॥
 अखंडमंडलं ध्योम सावकाशं हि यत्ननी ।
 भासते तमहं वंदे गुरुं गगनतः परं ॥ ९ ॥
 नासीद्वास्ति न वा भापि यत्रेदं विषयदादिकं ।
 चिदानंदसुधासिंधुं वंदे तं शिवविग्रहं ॥ १० ॥ ० २१ ॥
 ईदृशीं गुरुतां लभो(लभ्या) विश्वनाथाङ्गुरोर्मुनिः ।
 करोति मननं तस्या हृदि गोविंदनामकः ॥ २२ ॥
 भागीरथीगुणैर्नुन्नो ज्ञानक्यानंदबोधने ।
 तदुक्तिभिस्ततो ग्रंथान्ननोम्यलोकमनिर्वृतेः ॥ २३ ॥ ० ६१ ॥
 अपुनर्मवकालो यो विधाया निर्मितो भवेत् ।
 तेनेदं पुस्तकं लभ्ये नेतरेण कदाचन ॥ ६२ ॥ ० ६६ ॥
 ज्ञानक्यानंदसंबोधमालिका चित्रकाशिका ।
 धारयिष्यति ये कंठे [३] शिवा एव न ते नराः ॥ ६३ ॥ ० ७० ॥
 मोक्षाकांक्षी नरो ह्येनं त्यक्त्वा न्युत्तकं श्रयेत् ।
 विहाय नवनीतं स पयसाकं (पि०) भक्षते मुधा ॥ ७१ ॥
 सरागा ये नराः संति न ते पाठाधिकारिणः ।
 ये हंसा मानसारामा विरामायात्र ते मताः ॥ ७२ ॥ ० ८५ ॥
 इदानीं ज्ञानकीभागीरथ्योः संवादे वक्तुं ज्ञानकीरामविषयेन
 वैराग्याय प्रस्तावकपया ज्ञानक्याः शोकवर्णने क्रियते ॥
 पुरा ज्ञेतायुगे न्यस्ता ज्ञानकी जह्नुजातटे ।
 लोकापवादभीतेन रामेणाभिततेजसा ॥ ८७ (!) ॥
 सा तदा शोकमोहार्ता चक्रंद कुररी यथा ।
 तच्छ्रुत्वा दुःखभारार्ताः सर्वे तत्तीरज्जं भवन् ॥ ८८ ॥
 गतवेगा तदा गंगा वितरंगा स्थिराभवत् ।
 निश्चलैर्लोकयामास पंकजैर्लोचनैस्तदा ॥ ८९ ॥ ०

I., *bhāvinīrdhāra* (267 vv.); II., *citprakāśaka-*
dhyānam (207 vv.); III., *jātivārṇavimarsha* (63
 vv.); IV., *gāṅgakojjvala* (147 vv.); V., *naiyāyika-*
prabodha (153 vv.); VI., *pañcātītapadam* (215 vv.);
 VII., *kāraṇatvāvabodhanam* (chiefly prose); VIII.,
jagajjanmekitur nāma (prose and verse); IX.,
manolaya (83 vv.); X., *bandhamokshakāraṇam*
 (73 vv.); XI., *ahamtotpattināśau* (110 vv.); XII.,

rāmodaya (120 vv.); XIII., *rāmalīlāvilāsa* (137
 vv.); XIV., *jānakyaī rāmabodhanam* (252 vv.);
 XV., do. (218 vv.); XVI., do. (112 vv.); XVII.,
rāmaśya advaitasiddhatā (85 vv.); XVIII., *da-*
śendriyapadam (93 vv.); XIX., *svātmapadam*
 (57 vv.); XX., *śaḍvīmśatīpadam* (43 vv.); XXI.,
nijānandabodha (101 vv.); XXII., *layayoga* (74 vv.).

It ends :

एवं ते कथितः सीते समनस्को लयो मया ।
 चास्तिके सिद्धिः सीते नास्तिके निष्प्रयोजनः ॥ ६६ ॥
 बारंवारविमर्शो ऽयं दृढबोधाय कल्पते ।
 अतो विमर्शयस्वैवं रामता ते ततो भवेत् ॥ ६९ ॥
 इत्थं भागीरथी तत्र ज्ञानक्यै प्रतिबोधय च ।
 अंतर्हिता प्रवाहे स्वे विशोकान्जनि ज्ञानकी ॥ ७० ॥
 नमस्कृत्य सुराः सीतां ये च तत्र समागताः ।
 भवनानि मुख्या जग्मुर्ज्ञानकीं कवये ऽप्ययन् (!) ॥ ७१ ॥
 यथा शास्त्रं मया चित्ते ज्ञानक्यै जगदीश्वरः ।
 कृतं तेन सदा रामः प्रसन्नो ऽस्तु गुरुर्मम ॥ ७२ ॥
 यदस्मिन्सीद्वयं भाति तद्गुरोरेव मे न वा ।
 यद्य निश्चं भवेदत्र तन्ममैव गुरोर्न हि ॥ ७३ ॥
 इति गोविंदसंगीते ज्ञानक्यानंदबोधने ।
 लयाख्यो द्वाविंशतिमस्तरंगो रंगदायकः ॥

इति श्रीयतिगोविंदविरचिते ज्ञानक्यानंदबोधने ज्ञानकी-
 भागीरथीसंवादे गोविंदगीते द्वाविंशति[तम]स्तरंगः । ० संवत्
 १८०५ वर्षे माघशुदी १३ भीमवासरे ०

For an incomplete MS. of this work see Rāj.
 Mitra, Notices, ii., p. 193 (where the author is
 called *Śrīpatigovinda*).

[H. T. COLEBROOKE.]

3926.

1925. Foll. 26; size 10½ in. by 4½ in.;
 indifferent Devanāgarī writing of 1770 A.D.;
 11 or 12 lines in a page.

Durghaṭakāvya, a highly artificial poem, of
 86 verses, in praise of various deities, especially
Vishṇu, with a commentary; by unknown au-
 thors.

It begins :

लक्ष्मीवन् कृतकूरसू रणदहिन् दुर्धक् क्षमः पापडी-
लाडूदोऽकलषी वडीछन वडी खानाबुदालि(०ली)रुचिः।
मंडाशाकरखंडनो विविभुना खीरायसातुत्य मां
सासुं हालितडिभिभागवसनो ऽध्याः सेवकं सारवान् ॥ १ ॥

व्याख्या ॥ हे लक्ष्मीवन् त्वं मां सेवकं अध्याः रक्ष । कथं-
भूतस्त्वं । कृतकूः । कृतं कोः पृथिव्याः जवन् रक्षन् येनासी
कृतकूः । पुनः कथंभूतस्त्वं । असुः । सूयते उत्पाद्यते ऽसौ सूः ।
न सूः असुः । पुनः क० त्वं । रणदहिन् । रणं संग्रामं ददति
ते रणदाः शत्रवस्तान् हिनस्ति असौ रणदहिन् शत्रुहा इत्यर्थः ।
पुनः क० त्वं । दुर्धक् । दुःखं पापं दहत्येति दुर्धक् । पुनः क०
त्वं । क्षमः । विमा(?) क्षमास्यास्तीति क्षमः । ० । पुनः क०
त्वं । पापडी । ० लुम् छेदने । पापं लुनातीति पापली ।
पुनः क० त्वं । इलाट् । इला पृथिवीं अटति प्राप्नोति सः
इलाट् । पुरा तामनादिरूपेण यलेः सकाशात्प्राप्तः । ० किंभूतस्त्वं ।
विविभुना ऊढः । वीनी पक्षिणी विभुः गरुडस्तेनोढः । पुनः क०
त्वं । अकलषी । अकं दुःखं लपयतीति अकलषी । कथं-
भूतस्त्वं । जवलीछनः । जवगतं प्राप्तं लांछनं यस्य सः जव-
लांछनस्तस्य संबोधने हे जवलांछन । ० पुनः क० त्वं । वडी ।
बलस्यास्तीति बली । पुनः कथंभूतस्त्वं । खानाबुदालिरुचिः ।
खे आकाशे अर्जतीति खानाः गगनचराः । ते च ते संबुदाश्च ।
तेषामालिः(०ली) पंक्तिस्तस्या रुचिर्यस्यासी । ० पुनः क० त्वं ।
मंडाशाकरखंडनः(मडु० *Kāvya*.) । मल्लाश्चाणूरादयस्तेषां आशा
इच्छा तस्या आकरस्तं खंडयतीति मंडाशाकरखंडनः । मल्लेच्छा-
समूहनाशक इति भावः । खीरावस । खीरे खीरसागरे आस-
नं तावदेव वसतीति तस्य संबुद्धी हे खीरावस । हे अनुत्य ।
नास्ति तुल्यो येन तस्य संबोधने हे अनुत्य । क० मां । सासुं ।
असवः प्राणालैः सह वर्तमानं । पुनः क० त्वं । अलितडिभि-
भागवसनः । संगं च वसनं च संगवसने । अलिश्च तडिश्च
अलितडितौ तयोर्निभेव निभा ययोस्ते अलितडिभिर्भे संगवसने
यस्यासी ० । पुनः क० त्वं । सारवान् । सारो बलमस्यास्तीति
सारवान् पालनसमर्थः ॥ १ ॥

साटीच्छाशिपलेह पापड वडीखीरोडभाजी गणो

यज्ञको ऽनिमिषी च बाकुलचणा ध्यायति यां योगिनः ।

काला भीलकरालभूखलमहादैत्यैर्द्रुमपाथिनी

सा सामूयरसा तवावहतये स्तात् कर्णमोटी चिरं ॥ २ ॥

व्याख्या । अयमर्थः । सा कर्णमोटी चामुंडा तवावहतये । ० खे
वियत्यटती साटी इच्छा अस्मातीति इच्छाशी । पले आमिषे
ईहा स्पृहा यस्येति पलेहः । ० पापं लुनाति विनष्टि । अन्येभ्यो

दृश्यत इति डः । ० बलमस्यास्तीति बली । तथा ईर्ष्या रोषं
लोहं भजते । ०

Verse 6 (see below) runs thus :

यो योमाहिनगो ऽहरीदुपुगोपुगः ज्वागो ऽवभीर

भीमस्वयंमुकी रनारतरसो नाभ्यनुडासोनकः ।

छोवज्जम्बवनम्य यत्तलिलजो वार्धिम्यो ऽहाधेदोर्

आद्यो गद्यविवाद् अवाद्मृतदः पायास वः खंदभाः ॥ ६ ॥

The last verse, with its commentary, runs thus :

यावज्जोयधरा धराधरधराधारा धरा भूधराः

यावज्जारु मुचारुचारु च मरं(परं) चानीकरं चानरं ।

यावद्रावणरामरामरमलं रामायलं जृयते

तावज्जोगविभोग भोगभवनं भोगाय ते निवृजः ॥ ६ ॥

अस्यार्थः । भोगेन धनेन विजिहो भोगः सुखं यस्य स भोग-
विभोगः । तस्य संबोधनं । ० भोगभवनं जरीरं । ० यावज्जोयधरा
समुद्रास्तिर्हति । ० यावज्जाराधरधराधारा[स] तिर्हति । धरायाः अधरं
अधोभागस्तं धरतीति धराधरधराः ज्ञेयादयस्तेषां धारा ज्ञेय-
कूर्मादिपंक्तिरिति वा । यद्वा धराधरधरा वे आधाराः अधि-
करणभूताः ज्ञेयादय इत्यर्थः । तथा । यावज्जरा पृथिवी तिर्हति ।
यावज्जुधराः पर्वतास्तिर्हति च । अपरं चानरं चनरसंबंधि चानी-
करं सीयर्थं चानरं तिर्हति । ० माहेन्द्रान्योपलक्ष्यनेत्रं ।
यावज्जाम्हेन्द्रान्यं । ० किंविशिष्टं च । मुचारु रमणीयव्यधि
रमणीयं । ० प्रथमं चार्धितं विशेषलं भवनेन संबध्यते । ० रामो
अभिरामो मनोहरश्चासी रामश्च रामरामः । रावणश्च रामरामश्च
ताभ्यां रमलं मनोहरं । ० किं च रामश्चरामरामरमलमिति पाठे
रामणौ रामा जानकी यस्यासी रामश्चरामः स चासी रामश्च
रामश्चरामरामस्तेन रमलमित्यर्थे इति वा ॥

इति श्रीदुर्घटाख्यं काव्यं संपूर्णं ॥ संवत् १८२७ वर्षे आषाढ-
वदि ५ शुभवासरे ॥ इति तत्त्वं आहानगरे ॥

Remarks as to various readings, such as the
one above (रावण or रामण), would seem to show
that text and commentary were composed by
different writers.

A *Durghatakāvya*, ascribed to *mahākavi*
Kālidāsa, and consisting of six verses—only
three of which (3, 4 and 5) occur in the pre-
sent poem (viz. as vv. 6, 2 and 1 resp.)—has
been printed in the *Kāvyaśālā*, i. (Bombay,
1864), pp. 136-7.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3927.

2580 b. Foll. 11 (paged 1-21); size 10½ in. by 8½ in.; modern Telugu writing; 23-25 lines in a page.

Hariharatāratamya(-śatakam), a poem on the comparative claim of *Vishṇu* and *Śiva* to represent the Supreme Spirit, by *Rāmeśvara Adhvarasudhāmaṇi*, son of *Śrikānta*; with a verbal commentary, apparently by the same author. It begins:

अनादिमलसंसाररोगवैद्याय शंभवे ।
नमः शिवाय शंताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ १ ॥
प्रलयार्णवसंस्थाय प्रलयोत्पत्तिहेतवे ।
नमः शिवाय शंताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ २ ॥

अगुरुशंताय नमः । इन्द्रनीलवृत्तं ॥

वृद्धान् श्रुतिस्मृतिपुराणविशेषभाषान्
निःशंकबुद्धिकुशलान् प्रणिपत्य नित्यं ।
अद्वैतमेकमभजं श्रुतभेदबुद्धिं
पृच्छाम्यहं हरिहरस्थिततारतम्यं ॥ १ ॥

श्रुता प्राप्ता । भेदा भिन्ना । बुद्धिः धीमान् । अष्टादश-
पुराणानां विशेषान् । युक्तायुक्ता विचारवर्धमानान् । भाषान्
वक्तृन् । निःशंकबुद्धिकुशलान् । निःशंका शंकारहिता बुद्धिः ।
प्रज्ञासु कुशलान् प्रीटान् । वृद्धान् पंडितान् । नित्यं सदा ।
प्रणिपत्य नमस्कारं कृत्वा । हरिहरस्थिततारतम्यं । हरिहरः
शंकरनारायणयोः । स्थितं वर्तमानं । तारतम्यं न्यूनाधिकत्वं ।
पृच्छामि शृणोमि । एकं मुख्यं । अद्वैतं अभेदज्ञानं । अभजं
प्राप्तो ऽस्मि ॥ १ ॥

एकः समुद्रसलिले वटपत्रशायी
नन्यः समुद्रशरधिस्त्रिपुरप्रभेदे ।
को वानयोरधिक इत्यनुचितं वृद्धाः
सत्यं वदंतु तमिन् वयमाश्रयामः ॥ २ ॥

एकः विष्णुः । समुद्रसलिले अभितोये । वटपत्रशायी न्ययो-
धपत्रे शायी सुप्रवान् । अन्यः शंकरः । त्रिपुरप्रभेदे त्रिपुरसंहारे ।
समुद्रशरधिः पारावारतूणोरः । अनयोः एनयोः शंकरनारा-
यणयोः । को वा अधिकः को वा शिष्टः । इति इत्थं । वृद्धाः
पंडिताः । अनुचितं आलोचयित्वा (!) । सत्यं यथार्थं । वदंतु
ब्रुवंतु । तमिन् अमुं वक्ष्यमाणभावार्षं । वयं आश्रयामः प्राप्तास्मः ।
समुद्रस्य सलिलं समुद्रसलिलं । कस्मिन्समुद्रसलिले । वटस्य
पत्र वटपत्रं ॥ २ ॥

The work consists of 114 verses, the last two of which run thus:

अद्वैतमेव भजनीयमतो ऽप्रमेयं
नित्यं निरंजनमनाकृतिनिर्विकल्पं ।

सत्यं परात्परमखंडचिदात्मभावम्

आनंदमच्युतमजं तमिहाश्रयामः ॥ ११३ ॥

वयं अद्वैतमेव द्वैतरहितमेव । ० इह अस्मिन् । आश्रयामः
प्राप्तास्मः ॥ ११३ ॥

अतीतानामविबुधेद्रतनूभवेन

रामेश्वराध्वरमुधामणिना प्रणीतं ।

लोके त्विदं हरिहरस्थिततारतम्यं

युक्तान्वितं हि शतकं मुधियः पठंतु ॥ ११४ ॥

इति श्रीहरिहरतारतम्यशतकं संपूर्णं । सांबशिवापेणमस्तु ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

3928.

2543 e. Foll. 30; size 10½ in. by 4½ in.; unequal Devanāgarī writing of A.D. 1536; ten lines in a page.

Darpadalana, a didactic poem, by *Kshe-mendra*, otherwise called *Vyāsādūsa*.

The work is a diatribe against human pride, which the poet describes as springing from seven principal sources—birth, wealth, learning, beauty, valour, charity, and religious austerity—and which he treats separately in as many chapters, illustrating each with appropriate examples and stories of his own invention.

It begins:

प्रज्ञाताशेषविघ्नाय दर्पसर्पायसर्पेणात् ।

नमः शमनिधानाय स्वप्रकाशविकाशिने ॥ १ ॥

संसारव्यतिरेकाय हृतोत्सेकाय चेतसः ।

प्रशमामृतसेकाय विवेकाय नमो नमः ॥ २ ॥

क्षेमैर्दुः सुहृदा प्रीत्या दर्पदोषचिकित्सकः ।

स्वास्थ्याय कुरुते यत्नं मधुरैः मूकभेषजैः ॥ ३ ॥

कुलं विभं श्रुतं रूपं शीर्षं दानं तपस्तथा ।

प्राधान्येन मनुष्याणां समैते मदहेतवः ॥ ४ ॥

अहंकाराभिभूतानां भूतानामिव देहिनी ।

हिताय दर्पदलनं क्रियते मोहज्ञातये ॥ ५ ॥

The poem has been published in the *Kāvya-mālā*, Bombay 1890.

It ends :

प्रज्ञातांतस्तृष्णाविषमपरितापः शमनलैर्
अशेषः संतोषादमृतवरपानेन वपुषा¹ ।

असंगः संभोगैः (० गः K.) कमलदलकोलालुलया
प्रनुडे ईतश्चिन्ते सपदि सुलभं शंकरपदं² ॥ ७३ ॥

इति व्यासदासापराख्ये मेद्विरचिते दर्पदलने तपोदलन-
विचारः समाप्तः । समाप्तं चेदं दर्पदलनं ॥ संवत् १५९३ वर्षे
ज्येष्ठ सुदि १ गुरुदिने वैद्यवरप्रोभाभाजीमुनुना गदाधरेण वृद्ध-
धातुर्वहिराजस्य तथा पुत्रपौत्रादीनां विलोकनाय लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

3929.

2079c. Foll. 9; size 9½ in. by 4 in.; good
Devanāgarī writing of 1651 A.D.; nine lines in
a page.

Ratnakalācaritra, a dramatic poem of 84
verses (mainly Prākṛit), by *Lolimmarāja*.

It begins :

सुरसवचनगुणोदाहृताकल्पवृक्षो
विजितकविकदंबो डाकिनोभीतिभेत्ता ।
त्रिदशसदसि वाच्यो दोषिणी दोषहंता
जयति धरणिपठे लाललोलिमरराजः ॥ १ ॥

श्रीरत्नकलोवाच ।

यदि यदि मुनपासो गोष्ठित्या (?) चीकरावो
सकलभुवनभिज्ञो विचित्रं लिहावो (?) ।
बहु बहु उत कंठजो ज्ञां लिजाणा
क्षण भरि तुम्ह आणा लाललोलिमरराजः ॥ २ ॥

The interlocutors are *Lolimmarāja*, *Ratna-
kalā*, a *sakhī*, a *buḍhī* (?), *Daulata* and *Ātmā-
kama*.

¹ संतोषादमृतविसरपानेन वपुषः K.

² भवारख्ये पुंसां परहितमुदारं सलु तपः ॥ K.

It ends :

लोलिमरराजविरचिते विविधे विविचिरे
वेदगंधर्वरह रत्नकलाचरिते ।
तेषां भवे सुकृतिनामधिकारसंपत्
तेषां सहस्रभगदर्शनतो वसि मुक्तिः ॥ ८३ ॥
अतिरत्नकलाचरितेनाले
सकला हि कवि चामनासिनाले (?) ।
अमृताहुतगोडनाले
पठवां वेपुठिलीसि (?) भक्तिभावेः ॥ ८४ ॥

इति श्रीलोलिमरराजविरचिते (1) रत्नकलाचरितं समाप्तं ॥
संवत् १७०८ वर्षे आषाढमासे कृष्णपक्षे द्वादसी भृगुवामरे लक्ष्मी
उदीच्यशतीयवृद्धशायायां राउलकृष्णजीमूतभूषरजीलक्ष्मी स्व-
पठनार्थं परोपकाराय ॥

On the first page of fol. 1 it is called
Lolimmarājākāvya. Bühler, Sansk. MSS. in
Gujarāt etc., iv., p. 234, makes it a medical
work.

[GAIKAWAR.]

3930.

114a. Foll. 37; size 10 in. by 4½ in.;
excellent, modern Devanāgarī writing; eight
lines in a page.

Kalāvīlāsa, a poem in nine cantos, on the
arts of roguery, by the Kāśmirian writer *Kahe-
mendra*, surnamed *Vyāsālāsa*, son of *Prakū-
śendra*, grandson of *Sindhu*, and a pupil of the
Śaiva philosopher *Abhinavagupta*.

The author flourished in the second and third
quarters of the 11th century; his best-known
work being the *Bṛīhatkathāmañjarī*.

It begins :

अस्ति विशालं कमलाललितपरिध्वग्मगलायतनम् ।
श्रीरतिवक्षःस्पलमिव रत्नोज्ज्वलमुज्ज्वलं नगरम् ॥ १ ॥
मणिभूविषितमुक्रामलं वनिवहेन यत्र शेषाहिः ।
भुवनानि विभक्तिं सदा बहुधात्मानं विभज्यैकः^३ ॥ २ ॥
विघ्नोऽभिसारिकाणां भवनगतः^४ स्फटिकप्रभानिकरः ।
यत्र विराजति रजनीतिभिरपटप्रकटलुंठाकः ॥ ३ ॥

^३ विभज्येव ed.

^४ भवनगण ed.

यत्र त्रिनयननयनञ्चलनञ्चालावलीशलभवृत्तिः ।
 जीवति मानसजन्मा शशिवदनाकातिपीयूषैः ॥ ४ ॥
 रतिलुलितललितनयनाक्मलजलववाहिनो^१ मुहुर्धन ।
 स्रथकेशकुसुमपरिमलवासितदेहा वह्न्यनिलाः ॥ ५ ॥^० ॥
 तत्राभूदभिभूतप्रभूतमायानिकायशतधूतैः ।
 सकलकलानिलयानां धुर्यैः श्रीमूलदेवास्यः ॥ ६ ॥
 नानादिदेशागतधूर्तरूपजीव्यमानमतिविभवः ।
 स प्राप विपुलसंपदमात्मगुणैश्चक्रवर्तीव ॥ १० ॥
 भुक्तोत्तरं सद्दयैरास्यानीसंस्थितं कदाचिच्च^२ ।
 अभ्येत्य सार्धवाहो दक्षमहारोपहारमणिचक्रकः^३ ॥ ११ ॥
 प्रणतो हिरण्यगुमः सहितः पुत्रेण चंद्रगुमेन ।
 प्राप्तासनसत्कारः प्रोवाच मुहूर्तविघ्नांतः ॥ १२ ॥
 क्षयि परिचयसत्प्रतिभा^४ तव पुरतो मादृशामियं वाणी ।
 ग्राम्यांगनेव नगरे न तथा प्रागक्षयमायाति ॥ १३ ॥
 पिहितबृहस्पतिधियशो रुचिरः प्रज्ञामरीचिनिचयस्ते ।
 तिग्मांशोरिव^५ सहजः प्रोषिततिमिराः करोत्याशाः ॥ १४ ॥
 आजन्माजितबहुविधमणिमौक्तिककनकपूर्णकोपस्य ।
 शक्रो ममैव सूनुः संजातः पश्चिमे वयसि ॥ १५ ॥
 मोहस्यानं चात्यं यौवनमपि मदनमानसोन्मादम् ।
 अनिलावलोलनलिनोदलजलचपलाश्च विज्ञचयाः ॥ १६ ॥
 हारिण्यो हरिणदृशः सततं भोगाज्जमपुकरा भूतैः ।
 पतिता परंपरैषा दोषाणां मम सुतस्यास्य ॥ १७ ॥^० ॥ २० ॥
 इति त्रिनयनसशिरसा तेन वचो युक्तमुक्तमवधार्य ।
 तमुवाच मूलदेवः प्रीतिप्रसरप्रसारितोऽद्यः^६ ॥ २१ ॥
 आस्तामेष सुतस्त मम भुवने(भ^०) निज इव प्रयत्नपरः ।
 शास्यति^७ मयोपदिष्टं ज्ञानकैः सकलं कलाहृदयम् ॥ २२ ॥
 इति तस्य शासने स स्वसुतं निक्षिप्य तद्गृहे मतिमान् ।
 नत्वा तं सार्धपतिः^८ प्रययौ निजमंदिरं मुदितः ॥ २३ ॥

At night *Mūladeva*, by means of amusing stories, instructs his disciples (*Kandali-mukhyān*) in the tricks practised by rogues, harlots, etc.; viz. in canto I., on *dambha* (दम्भवर्णनो नाम प्रथमः

^१ ललितललनाक्मलजलववाहिनो ed.

^२ कदाचिच्च ed.

^४ क्षतिपरिचयसत्प्रतिभा ed.

^६ प्रीतिप्रसरैः प्र^० ed.

^८ नत्वाय सार्धवाहः ed.

^३ मणिकनकः ed.

^५ तीक्ष्णो^० ed.

^७ शास्यति ed.

सर्गः); II., on *lobha*; III., on *kāma*; IV., on *veśyāh*; V., on *moha*; VI., on *mada*; VII., on *artha*; VIII., on *hemaharaṇa*; IX., various.

It ends :

एता वचकमाया विज्ञेया न तु पुनः स्वयं मेध्याः ।

धर्मैः कलाकलापे^९ विदुषामयमोषितो भूयै ॥ १४ ॥

उक्तेति मूलदेवो विमुन्य शिष्यान् कृतोचिताचारः ।

किरणकलिकाकलापैर्निनाय^{१०} निजमंदिरे रजनोम् ॥ १५ ॥

इत्याचार्येष्टेष्टेन्द्रविरचिते कलाविलासकाव्ये नवमः सर्गः^{११} ॥ २ ॥
 समाप्तं चेदं काव्यम् । संवत् १७२५—either Śaka (A.D. 1803) or of a former MS.—वर्षे आषाढप्रथमकृष्णपक्षत्रयोदशी १३ गुरुवारे लिखितं परमेश्वरोदासमित्रेण ॥

The text, as published in the *Kāvya-mālā* (Bombay 1886), adds a 10th *sarga*, of which the two concluding verses of our MS. form vv. 1 and 41 (the latter being followed by two more verses).

For another MS. see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 44, where the author is by mistake called *Kshirendra*, but the colophon runs : इत्याचार्यव्यास-दासापरनामधेयस्तेन्द्रकृते कलाविलासकाव्ये दशमः (!) सर्गः ॥

Regarding the author see Bühler, Detailed Report, p. 46. [H. T. COLEBROOKE.]

3931.

1184i. Foll. 40; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting (foll. 1-3a by a different hand from the rest); eight lines in a page.

Kīcakavadhakāvya-Tattvaparakāśikā, a commentary, by *Janārdana Sena*, on *Nitivarman's Kīcakavadha*, a short poem, in five *sargas*, founded on the well-known episode of the *Mahābhārata* (iv. 373-860).

^९ धर्मैः कलाकलापो ed.

^{१०} किरणकलिकाविकासां निनाय ed.

^{११} Every second *akshara* of this colophon (as of those of the five preceding cantos) is omitted.

The text of the poem, as here commented upon, seems to begin (cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 57):

जितः सुचरितोऽस्मेदी स्मरो ऽयं दुःसहो मया ।
इतीव देहमकरोदभिन्नं यः सहोमया ॥
विभर्ति हारमनघं यो भस्मभिरहिं सितं ।
तेजश्च मन्मथशरैरिन्द्रियायैरहिंसितं ॥
या त्रिलोकतना मूर्तिरुपायेन जुगोप तं ।
यो उवहत् कंसनिधनप्रयुक्तामृजुगोपता ॥

The Commentary begins :

वन्दामि वृन्दारकवृन्दवन्दिताम्
आनन्दसन्दोहनिदानसेविता ।
सदासदानन्दविदं चिदस्रे
विराजमानानमलां सदाशिवा ॥
अजीनार्देनसेनेन विदुषां तोयकाशिका ।
क्रियते कीचकवधकाव्यतत्त्वप्रकाशिका ॥

तत्र तावत् कविकुलकुवलयवन्धुसिन्धुसंतोषेन्दुप्रकृतिसुन्दर-
बोधधर्मो नीतिवर्मा प्रारिप्सितप्रतिबन्धकप्रसूहयूहविषयाताय
शिष्टाचारानुमितवेदोपितदेवतानामकीर्तनरूपं मङ्गलमाचरन्
शिष्यशिष्यायै यन्त्यादौ निबध्नन्नाह । जितेति । मया दुःसहो ऽयं
स्मरः कामः दुःखेन सख्यते नियम्यत इति एतेनास्य प्रचलता
ध्वनिता । एवंभूतो ऽपि जितः पराभवं प्रापितः ॥ ननु तस्या-
निष्ठकारित्वाभावात् कथं नियम इत्यत आह सुचरितेति । शोभनं
यच्चरितं शीलं शुभादृष्टं (!) वा तस्योऽस्मेदी उन्मूलयिता । तथा
च ईदृशां दमनमेवोचितमिति भावः । इतीव इत्यस्मादेव कार-
णात् । इव उन्नेष्टायां । उमया पार्वत्या सह देहं अभिन्नं एकं
अर्थेनारोच्यरात्मकं ज्ञकरोत् । ० ॥ १ ॥ ० यो भस्मभिर्विभृतिभिः
सितं जुगुं अहिं मणिर्न हारं विभर्ति । कीदृशं । जनघं दुष्टं । ०
इन्द्रियायैर्विषयकैः । ० ॥ या त्रिलोकतना सर्गमर्षपातालरूपा
मूर्तिः । तं उपायेन दुष्टदैत्यादिवधादिरूपेण जुगोप रक्षितवान् । ० ॥

Sarga I. from v. 5 onwards is a panegyric of the king (whose name is not mentioned, but who is said to have ruled as far as Kalinga) for whose delectation the poet composed his poem, as is stated in the comment on the last verse (fol. 6b): तस्य राज्ञो विनोदाय विलासाय नीतिवर्मेणो नीति-
वर्मेनासः कवेरिदं काव्यं प्रवृत्तं । तस्य विनोदार्थमिदं काव्यं
नीतिवर्मेकविना विधीयत इत्यर्थः ।

The poem seems to end thus (cf. R. M.):

इति भवतु दशा त्रवाहितानां
सकलमहोन्नयभूत वाहितानां ।
यत्नं सुखमुदयादहोयमानः
सकलधराधरणादहोयमानः ॥

On which the commentator remarks: इदा-
नीमभिजातयन्त्यावसाने नीतिवर्मे कविनिर्जं राजानमाज्ञात् ।
हे सकलमहोन्नयभूत समस्तपृष्णोपिनयस्वरूप वाहितानां वाधि-
तानां देशान्तरं प्रापितानां वा । तत्र वाहितानां ज्ञानां इति
दशां कुरुणां दिवावस्था (!) भवतु त्वं उदयां य (r. उदयाद्)
अहोयमान उदयेनारीनः सन् सुखं यथा स्थापयामास सुखेन
तिष्ठेत्यर्थः । किंभूतस्त्वं । सकलधराधरणात् अहोयमानः । योग-
तयाऽहिर्बामुकिः स इवाचरतीत्यादिः (?) बामुकिः स दुष्ट इत्यर्थः ।
तेनापि समस्ता महो म्रियत इति ॥

इति अजीनार्देनसेनकृतायां कीचकवधटीकायां तत्त्वप्रका-
शिकाख्यायां पञ्चमः सर्गः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3932.

2238a. Foll. 11 (the first of which is wanting); size 7½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī about 1650 A.D.; 6-14 lines in a page.

Rākshasakāvya, in 20 verses, with *ikā*.

The MS. begins with v. 2, and does not mention the author's name at the end. Text and commentary are, however, identical with those printed in Hœfer's Sanskrit-Lesebuch from the Berlin MS. no. 580, where the author is called *Ravideva* of Malayadesa. The text (beginning: कश्चिद्धनं बहुवनं विचरन् वयस्यो), without the author's name, is also given in *Jivānanda Vidyāsāgara's Kāvya-sangraha*, p. 572 (21 ślokas, the 6th of which is wanting in this MS.).

The text ends:

इतावदुक्त्वचनं सुमनाः स उक्ता
रत्ना दिनं सह तथा प्रियया सदीनः ।
मुक्तं चतुर्भिरनमुग्रिरदीनवाङ्मिरः
आरुह्य यानमप्यसंशययी सगोहं ॥ २० ॥

The comment ends : तैयौनमारुह्य सथानंतरं पुरुषः
स्वगेहं गृहं संप्रययौ संप्रयातवानित्यर्थः । २० ॥

इति श्रीराक्षसकाण्डटीका समाप्ता ॥

On this poem see also Weber's remarks,
Journ. Germ. Or. Soc., vi., 399; Ind. Stud.,
ii., 154. [GAIKAWAR.]

3933.

1964. Foll. 6; size 6 in. by 4 in.; large,
clear Devanāgarī writing of 1795 A.D.; eight
lines in a page.

Aparādhastotra, a hymn of fourteen stanzas
addressed to Śiva; attributed to Śaṅkarācārya.
Not very correct.

It begins :

आदौ कर्मप्रसंगात्कलयति कलुषं मातृकुक्षौ स्थितं मां
तन्मूत्रामध्यमध्ये कथयति नितरी जाठरो जातवेदः ।
यद्यडा तत्र दुःखं व्यथयति नितरी शक्तते केन वक्तुं
क्षंत्यो मेऽपराधः शिव शिव शिव भो श्रीमहादेव शंभो ॥ १ ॥

Printed (with three additional verses) in
Hæberlin's Anthology, p. 496, under the title
of *Aparādhabhāñjanastotra*, beginning with the
verse : शान्तं पद्मासनस्थं शशधरमुकुटं पञ्चवक्त्रं त्रिशूलं ०

The verses common to both are here given
in the following order : H. 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11,
7, 12, 10, 14, 15, 13, 16.

The copy is dated : स्वस्ति श्रीनृपशालिवाहनशके
छट्त्रिभुसम्भूति राक्षसो वत्सरं चैव समाभीमेन संयुते नभमासि
असितपक्षे रामातिथौ कन्यासूर्ये दक्षिणायने वर्षा ऋतौ सप्तम-
नक्षत्रे विंशतियोगे इदं पुस्तकं रामचंद्रेण लेखनीयं जोशीसुप-
नामकः पावसोग्रामवासिनं विश्वेश्वरसंनिधानं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3934.

1846a. Foll. 5; size 11½ in. by 3½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; European
paper; 12-14 lines in a page.

Bhavanīśahasranāmastotra.

This hymn occurs in the *Rudrayāmala-tantra*.
Cf. Th. Aufrecht, Florentine MSS., no. 363.

It begins :

कैलाशशिखरे रम्ये देवदेवं जगद्गुरुं ।

ध्यानोपरतमासीनं प्रसन्नमुखपंकजं ॥ १ ॥

सुरासुरशिरोरत्नरंजिताघ्रियुगं प्रभुं ।

प्रणम्य नंदिको देवो बह्मजलिरभाषत ॥ २ ॥

नंदिकेश्वर उवाच ॥

देवदेव जगन्नाथ संशयो ऽस्ति महान्मम ।

किंचिदिच्छामि प्रभुं त्वां भक्तिवत्सल (!) ॥ ३ ॥

देवतायास्त्वया कस्याः स्तोत्रमेतद्विवानिशं ।

पठ्यते ऽविरते नाथ त्वत्तः किमपरः परं (!) ॥ ४ ॥

इति पृष्ठस्तदा शंभुर्नंदिकेन जगद्गुरुः ।

प्रोवाच भगवानेको विकसन्नैत्रपंकजः ॥ ५ ॥

ईश्वर उवाच ॥

साधु साधु गणश्रेष्ठ पृष्ठवानसि मां च यत् ।

स्कंदस्यापि [च] यदोषं रहस्यं कथयामि तत् ॥ ६ ॥

पुरा कल्पक्षये लोकान् सिद्धयन्मूढचेतना ।

गुणत्रयमयी शक्तिर्मूलप्रकृतिसंज्ञिता ॥ ७ ॥

तस्यामहं समुत्पन्ना स्तवैस्तैर्महदादिभिः ।

चेतनेति ततः शक्तिर्मां काप्यालिंग्य तस्युषी ॥ ८ ॥

हेतुः संकल्पजालस्य मनोऽधिष्ठायिनी शुभा ।

इच्छेति परमा शक्तिरुन्मीलवतः परः (?) ॥ ९ ॥

ततो वागिति विख्याता शक्तिः शब्दमयी शुभा ।

प्रादुरासीच्चगन्माता वेदमाता सरस्वती ॥ १० ॥ ० २३ ॥

सो अस्य श्रीभवानीसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य श्रीभगवान्महादेव
ऋषिराद्या शक्तिर्भगवतो देवता अनुष्टुप्छंदः । सो ह्रीं वीजं क्लीं
कीलकं श्रीभवानीप्रोत्यर्थं धर्मार्थकाममोक्षार्थं जपे विनियोगः ।
अथ ध्यानं ।

अर्धेदुर्मालिममलाममराभिवंद्याम्

संभोजपाशमृकपूर्णकपालहस्ता ।

रक्तांगरागरसनाभरणां त्रिनेत्रां

ध्याये शिवस्य वनिता मद्विह्वलांगी ॥ १ ॥ ०

It ends :

यो नरो भूतदिवसे सकर्मूलसमाश्रितः ।

जपेदनन्यया बुद्ध्या साधको निर्भयाशयः ॥

तस्य शत्रुगणाः सर्वे गर्ह्यन्ति यममंदिरं ।

एकरात्रप्रयोगेण सप्ताहाद्रिपुनाशनं ॥

इति श्रीभवानीसहस्रनामस्तोत्रं शुभं भूयात् ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3935.

2930. Foll. 8; size 11½ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

[*Rādhākṛishṇastotra*], a rhymed hymn of two *aṣṭakas* (each followed by an additional verse), in honour of *Kṛishṇa* and *Rādhikā* resp.

It begins :

अंबुदाननेद्रनीलनिंदिकातिडंबरः
कुंकुमोद्यदर्कविद्युदंशुदोष्यदंबरः ।
श्रीमदंगचर्चितेदुपीतनाक्रचंदनः
स्नाग्निदास्यदो ऽस्तु मे स बल्लवेशनंदनः ॥ १ ॥
गंडताडवातिपंडिताडजेशकुंडलम्
चंद्रपद्मपंडगर्वखंडनास्यमंडलः ।
बल्लवोपु वर्धितात्मगूढभावबंधनः
स्नाग्निदास्यदो ऽस्तु मे स बल्लवेशनंदनः ॥ २ ॥ ० ७ ॥
पुष्पचापिराधिकाभिर्मशीलभित्तिर्धितः
प्रेमवाम्यरम्यराधिकास्यदृष्टिहर्षितः ।
राधिकोरसोह लेप एष हारिचंदनः
स्नाग्निदास्यदो ऽस्तु मे स बल्लवेशनंदनः ॥ ६ ॥
अष्टकेन यस्त्वेनेन राधिकासुवर्णम्
संस्तवीति दर्शने ऽपि सिंधुजादिदुर्लभम् ।
तं युनक्ति नुष्टचिह्न एष योयकानने
राधिकांगसंगनदितात्मपादसेवने ॥ ९ ॥

कुंकुमाक्रकाचनाम्रगर्वहारिगौरभा
पीतनाचिताम्रगंधकीर्तिनिंदिसौरभा ।
बल्लवेशमृनुसर्ववाञ्छितार्थसाधिका
मल्लमात्मपादपद्मदास्यदास्तु राधिका ॥ १० ॥ ०

It ends :

स्नेदकंपकंडकाश्रुगद्गदादिसंचितम्
मर्त्यहर्षवामतादिभावभूषणाचिता ।
कृष्णनेत्रतोयिरलमंडनालिदाधिका
मल्लमात्मपादपद्मदास्यदास्तु राधिका ॥ १६ ॥
या क्षणार्थकृष्णविप्रयोगसंततोदिता
नेकदन्यथापलादिभाववृद्धमोहिता (?) ।
यत्नलभकृष्णसंगनिर्गताखिलाधिका
मल्लमात्मपादपद्मदास्यदास्तु राधिका ॥ १७ ॥

अष्टकेन यस्त्वेनेन नीति कृष्णवर्णम्
दर्शने ऽपि शैलजादिचोषिदालिदुर्लभम् ।
कृष्णसंगनदितात्मदास्यसोपुभाजनम्
तं करोति नदितालिर्चयानु मा जनम् ॥ १६ ॥
[? J. R. BALLANTYNE.]

3936.

1846b. Foll. 4; size 11½ in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; European paper; 11–14 lines in a page.

Rāmāryā(-bataka), a poem of 108 *āryā* verses in praise of *Rāma*, by *Mudgala*.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 12):

त्वयि विमुखे मत्तमुख्ये मध्ये नान्यस्य जीवामि ।
जीवाभितभवदपितवसनाज्ञानमात्रजीवनाः सर्वे^१ ॥ १ ॥
परितः पश्यसि परितः नृणोपि परितो जगद्भजानामि ।
मां राम किं तदंतर्न नृणोपि न बोधने न वा वेत्ति ॥ २ ॥
जानाति भूपमस्यो नात्यं जानाति भूप इत्येतत् ।
उचितं सर्वमविज्ञे सर्वज्ञे त्वय्यदः कथं व्याच्यं ॥ ३ ॥
अर्थिनि विलसति लिप्सा दातरि दिप्सा च दूरतो ऽपाप्ता ।
आस्ती कृष्णकपेयं रमापते राम नोचिता भवति ॥ ४ ॥
अपि रत्नमकनिष्ठः प्रार्थयमानो अर्धको लभेतेह ।
कष्टं चत जगदुद्भव भवदकगतो (ऽपि) लभे न तद्भवतः ॥ ५ ॥
आशापाशनिबद्धं कारागारे कलेवरे निहितं ।
यदि मोचयसि न मां त्वं कुरु तर्हि स्वात्मनेव मे वृत्तिं ॥ ६ ॥ ० ६ ॥
यदि पुनरपराधानां कोटिभिरंतर्विषादमायासि ।
पत्नाडितापि बाले रूप्यति^२ किमितिह मानुषी जननी ॥ ७ ॥
अपि वद राघव तव्यं कोपो ऽयं केन मदपराधेन ।
शपयस्ते दाशरथे दशरथपदयोर्वेदन्या^३ ब्रूवे ॥ १० ॥

It ends :

आकर्णकृष्णार्थं वर्यं बालवृद्धिमुत्तमम् ।
वन्दे योगिदुराणं कंचन हुंकारमुदरं कोपं ॥ १०६ ॥
खंडितहरकोदंडा ब्रह्मांडकरंडमंडनीभृता ।
वेदेहोगलमाला विलसति लीलाविलासवती ॥ १०७ ॥

^१ ० मध्येनान्यस्य कस्य जीवामि । जीवामि न भव^० Rāj. M.

^२ तत्ताडितापि बालेलुप्यति next MS.

^३ दाशरथेरथ रथपदयोर्वेदन्या next MS.

धनुषा रिपुजयतनुषा¹ रुचिरतराकारनिर्जितोद्यधरा ।
 तरुखारुखनिभचरणा काचन करुखा रुखडि मे हृदये
 इत्यार्षोः समाप्ताः ॥ [N १०८ ॥
 महामुहलभक्रेन रचितार्यानिबंधन ।
 भक्तिप्रेरितचित्तेन विवृते बुद्धिगुह्ये ॥ १ ॥
 भक्तवाग्जातिमुमनान्यादाय कुशलानि मे ।
 चिदानंदेन तान्यर्थैरपितानि रघूजने ॥ २ ॥
 यः पुन्यः सकलामरैः सविधिभिर्ध्यायति यं योगिनो
 येनेदं परिपालितं जगदिदं यस्मै हविर्दीयते ।
 यस्मात्प्राणु चरिषु विप्रमभवद्यस्य प्रमातांशको(प्रभा°)
 यस्मिन्सर्वमिदं प्रयाति विलयं तं रामचंद्रं भजे ॥ ३ ॥

The leaves are marked रामायण °.

[DE. JOHN TAYLOR.]

3937.

2538b. Foll. 16; size 9½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1619 A.D.; nine lines in a page.

Āryāvijñapti, a hymn to Rāma in 209 verses in the *āryā* metre, by Rāmacandra, son of Viśvanātha Sūri.

It begins, as above: त्वयि विमुक्तैः°; the first 61 verses being the same, after which it is entirely different.

It ends:

आर्याशतद्वयोर्ध्वं भक्तिविरक्तिप्रबोधमयी ।
 विषयासक्तिविमुक्तैः शक्रा मुक्तं जगत्सु ॥ २०९ ॥
 आर्याः [श्री] विष्णुनाथस्य नंदनो रघुनंदने ।
 रामचंद्रो दधत्तमं सांद्रं निमित्तवानिमाः ॥ २०८ ॥
 चैत्रे मासे रघुवरपरो रामचंद्रे हि भक्तिं
 प्रभावासो दधदपि मतिं साधुभक्तातिगुह्या ।
 कहेनेव त्वकृत इदं काव्यमायोजितं हि
 भुग्नयोषाकटितटभुव(०४) वैष्णवायं न विज्ञे ॥ २०९ ॥
 इति श्रीविष्णुनाथमृतिवरतनयेन रामचंद्रेण विरचितेयमायो-
 विज्ञप्तिः ॥ संवत् १६१६ वर्षे वैशाखवदि ८ सोमे लिपिकयाठयो ॥

Burnell, Tanjore MSS., p. 163b, ascribes the poem to Viśvanāthasūri.

[GAIKAWAR.]

¹ Thus both MSS.; °धनुषा Rāj. M.

3938.

2346a. Foll. 15; size 6½ in. by 9½ in.; modern Devanāgarī writing; twenty lines in a page.

Sūryasataka, a hymn to the Sun, by Mayūra Bhaṭṭa.

Printed in Hæberlin's Anthology, pp. 197-216; *Jivānanda's Kāvya-saṃgraha*, the *Kāvya-mālā* (1889), etc. Cf. Cat. Bodl., no. 819.

[GAIKAWAR.]

3939.

281c. Foll. 11; size 10½ in. by 2½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8-10 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

3940.

1120d. Foll. 9; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Sūryasataka. Not very correct.

[H. T. COLEBROOKE.]

3941.

2095. Foll. 30 (numbered 28; nos. 2 and 7 being double); European fashion; size 5½ in. by 9½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1681 A.D.; 21 lines in a page.

Sūryastuti, or *Sūryastotra*, by Sāmba (generally spelled *Śāmba*); with a commentary, composed by the same author.

It begins: यस्मात्सर्वः प्रसरतितरो ज्ञातृकर्तृस्वभावो ° cf. Cat. Bodl., no. 248.

Colophon: संवत् १७३८ सालुनमुदि ८ रवी अष्टमे राजनगरवाल्म्य-आर्यतरनागरज्ञातीय-पंचोलीत्यायाभाइमुत-नरसिंहेन श्रीशिवकृता सभाष्या सुतिर्लिखिता ॥

[GAIKAWAR.]

3942.

2538c. Foll. 6; size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1781 A.D.; ten lines in a page.

Mṛigāṅkaśata, a hymn to the Moon, in 100 verses, by *Kavikāṅkana*.

It begins:

जेतुं विभुवनमखिलं स्फटिकगणेशं तु शारकरविषं (?) सा० ।
विष्वदलैरचितवांसदिह कलंकं विशंकते ॥ १ ॥

शशिनि सुभामयसिधौ स्वपिति हरिः किल कलंककपटेन ।
अविरतमेव यदेतन्नयो मदनः पुरः सरति ॥ २ ॥

रजनोशरजतभाजनमरकतमृगयः कलंकमिषात् ।

नभसि नवाभसि निहितः किमु जीवयितुं पतिराणा (?) परि-

It ends: [गच्छति] ॥ ३ ॥

विषुदधितुलपिंडं लाञ्छनवदोदलं विधिर्वहति ।

अहह चिरादिह सूते कमपि कुमारं स्मरे रजनी ॥ १०० ॥

इति कविकंकणभणितं शतकं तनुतां मृगीकस्य ।

विदुषो रुचिनिचिरादिव ककुभामुदयो मृगीकस्य ॥ १०१ ॥

इति कविकंकणभणितं मृगीकशतं समाप्तं ॥ ० पञ्चाजनीयो ५
दामोदरजीवसुन्दरुलभरामजीपठनाचैलि० मपुरानायसंवत् १८३६ ॥

[GAIKAWAR.]

3943.

586d. Foll. 70 (two of which, 12 and 39, are wanting) and a second fol. 20; size 11 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1645 A.D.; ten lines in a page.

Stavamālā, a collection of *Vaiṣṇava* songs and poems in honour of *Kṛishṇa-Caitanya* and *Rādhā*; composed by *Rūpa Gosvāmin*, and collected by *Jiva*.

It begins:

श्रीमदीश्वररूपेण रसामृतकृता कृता ।

स्तवमालानुजीवेन जीवेन समगृह्यत ॥

पूर्वं चैतन्यदेवस्य कृष्णदेवस्य तत्परं ।

श्रीराधायास्ततः कृष्णराधयोर्लिख्यते स्तवः ॥

विरुदाली ततो नामाहं दोभिः केलिर्मेहरिः ।

तत्रास्त्रिकविज्यानि ततो गीतावली ततः ॥

ललितायनुभावुक्तिपुरीचीहरिभूषा ।

वृंदावलीकृष्णमासोः क्रमेण स्तवपद्धतिः ॥

तत्र श्रीचैतन्यदेवस्य ॥

सदोपास्यः श्रीमान् धृतमनुजकायैः प्रकथिता

वहन्निगीर्वाद्यैर्मिरिष्यपरमेष्ठिप्रभृतिभिः ।

समक्रेमः शुद्धा निजभजनमुद्रानुपदिशन्

स चैतन्यः किं मे पुनरपि दृष्टोद्योष्यति पदं ॥ १ ॥

सुरेजानी दुर्गे गतिरतिज्ञयेनोपनिषदा

मुनीनां सर्वैस्तं प्रकृतपटलीनां मधुरिमा ।

विनिर्वासः प्रेम्णो निखिलपञ्चपालांशुमदृशा

स चैतन्यः किं मे ० ॥ २ ॥

स्वरूपं विधातो जगदगुलमहेतदपितः

प्रपन्नजीवातो जनिनपरमानंदगरिमा ।

हरिर्दोहोद्वारी गजपतिकृपोल्लेखतरलः

स चैतन्यः किं मे ० ॥ ३ ॥

iti śrī-caitanyadevastotrāpi, fol. 3a; *śrīmahā-nandākhyaṃ stotram*, fol. 3b; *līlāmṛitaṃ nāma kṛishṇasya nāmadāśakam*, fol. 4a; *śrīpremodu-sāgarākhyā-śrīkṛishṇa-nāmāshṭottaraśatam*, fol. 6a; *śrīkeśavāshṭakam*, fol. 6b; *kuñjavihārya-shṭakam*, fol. 7a; *śrīmukundāshṭakam*, fol. 7b; *kuñjavihāryashṭakam*, fol. 8a; *vrajanaranyuvarājāshṭakam*, fol. 9a; *praṇāmapraṇayanaśtavaḥ*, fol. 9b; *harikusumastavaka*, fol. 10a; *iti mukundamuktāvalī*, fol. 12a; *premasudhāśatrū-khyāṃ śrīvrindāvaṇeśvarināmāshṭottaraśatam*, fol. 15a; *śrīrādhāshṭakam*, fol. 15b; *prārthanā-paddhati*, fol. 16a; *cāṭupushpāñjali*, fol. 17a; *śrīgāndhāvāsamprārthanāshṭakam*, fol. 18b; *vrajanavinadvandvāshṭakam*, fol. 19b; *śrīkār-panyapañjikā*, fol. 20b; *ity utkalikāvallari*, with the date Śaka 1471 (A.D. 1549):

चंद्राचभुवने ज्ञाके यौचे गोकुलवासिना ।

इयमुत्कलिका पूर्वा चरारी निर्मिता मया ॥

govindavirudāvalī, foll. 27a-38b; *atha yamalār-junabhañjanam*, fol. 39a; *vrindāvaṇe vatsaśra-ṇādi*, fol. 40b; *vatsaharaṇādicaritam*, fol. 41a;

tālvānācaritam, fol. 42a; *kāliyadamanam*, fol. 42b; *bhāṇḍīrakriḍanādi*, fol. 43b; *varshāśa-radviḥārācaritam*, fol. 44a; *vastraharaṇam*, fol. 44b; *yojñāpatnīprasāda*, fol. 45b; *govardhanodharaṇam*, fol. 46a; *nandāharaṇam*, fol. 47a; *rāsakriḍā*, fol. 47b; *sudarśanādimocanam*, fol. 49a; *gopikāgītā*, ib.; *ariṣṭavadhādikam*, fol. 49b; *raṅgasthalakriḍā*, fol. 50b; *iti kāmśa-vadhāntā śrīkṛiṣṇalīlā*, fol. 51b; *iti govardhanodharaṇam*, fol. 53b; *rāsakriḍā*, fol. 55b; *iti vilāsamañjarī*, fol. 57a; *iti gītāvalī*, fol. 66a; *śrīyāmūnāśṭakam*, fol. 66b; *mattamayūrākhyam śrīgovardhanastotram*, fol. 67b; *gīrīndravāsānandanandanāma śrīgovardhanāśṭakam*, fol. 68b; *śrīgīrīndāvanāśṭakam*, fol. 69a; *śrīkṛiṣṇanāmastotram*, fol. 70a.

It ends: इति ललिताष्टकं ॥ संवत् ११०२ चैत्रकृष्ण-पंचम्या शुभदिने स्लेषि । श्रीवृंदावने श्रीश्रीगोविंददेवकेसरासे आगे लिखि पूर्यकोयो ॥ ० इह पोषि श्रीरसिकानंद गोसा-ईजूकी ॥ लेखक सेवक जगजीवनदास ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3944.

1384c. Foll. 78; size 13½ in. by 5 in.; good, modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Stavamālā.

At the end, the collection here is somewhat shorter, ending as it does (on fol. 77a) with the *mattamayūrākhyā-śrīgovardhana(-stotram)*, after which the colophon: इति श्रीमद्भूपगोस्वामिकृता स्तवनाला संपूर्णा ॥

Then follow six stilted verses (श्रीमच्चिन्तामणि-मणिगणश्लेष ०), in which a scribe (*Ayodhyārāma*) states that he copied the work for king *Kīrti-pūrṇa* in Śaka 1662 (*netra-śaṭ-śhoḍāśair gaṇite śāke*). This date (1740 A.D.) must, however, belong to a former MS., the present one having been written some 50 years later.

[H. T. COLEBROOKE.]

3945.

2929. Foll. 4; size 12 in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Yamunāśṭaka, a rhymed hymn to the *Yamunā*, in eight stanzas, extracted from the preceding collection (fol. 66b).

It begins: श्रीयमुनायै नमः ॥

भानुरंतकश्य(०स्य) पन्नने विपत्तिहारिणी

प्रेक्षयातिपापिनो ऽपि पापसिंधुतारिणी ।

नीरमाधुरीभिरप्यशेषचित्रबंधिनी

मा पुनातु सर्वदारविंदबंधुनंदिनी ॥ १ ॥

हारिवारिधारयाभिर्मंडितोरुखांडवा

पुंडरीकमंडलोद्यदंडजालितांडवा ।

स्नानकामपामरोद्यपापसंपदंधिनी (१. ० संप्रदग्धिनी)

मा पुनातु सर्वदारविंदबंधुनंदिनी (A, B) ॥ २ ॥

It ends:

चिह्निलासवारिपूरभूभुवस्वरापिनी

कीर्तितापदुर्मेदोरुपापममैतापिनी ।

बलवेन्द्रनंदनागरागभंगंधिनी

मा पुनातु सर्वदारविंदबंधुनंदिनी ॥ ६ ॥

तुष्टुद्विरष्टकेन निर्मेलोर्मिचेष्टिता

त्वामनेन भानुपुत्रि सर्वदेववेष्टिता ।

यः स्तवीति वर्धयस्व सर्वपापमोचने

भक्तिपूरमस्य देवि पुंडरीकलोचने ॥ ८ ॥

इति श्रीयमुनाष्टकम् ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 60, where the hymn is assigned to *Rūpa* in the colophon.

[? J. R. BALLANTYNE.]

3946.

2663c. Foll. 2; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Abhimanyuvākya, consisting of 23 verses, apparently a fragment of some poem.

It begins:

अस्मि वीरतनया वरवीरप्रेमसो च कुरुवीरसवित्री ।

विक्रमं युधि तथा विदधोया नो यथा भवति तात विकल्पः*॥१॥

* This stanza has been identified by Prof. Aufrecht with *Bālabhārata*, *Bhishmaparvan* I, vv. 17, 18 (Paṇḍit, v., p. 198).

सूते दीनं ब्राह्मणी याचितारं गौर्वोदारं धायमानं नुरंगी ।
 षूद्री दासं पाण्डुपालं च वैश्या वीरं सूते मङ्गिषा राजपुत्री ॥२॥
 तविशम्य वचनं तनयः स्त्री मातरं खलु जगाद स वीरः ।
 खं व मातिविधुरं विदधोषा मामकं युधि धिलोक्य शौर्यं ॥३॥
 खं व तीक्ष्णशरनुज्ञविषयप्रयसीनयनमाश्रुनदीस्ताः ।
 सार्थकं च तव वीरसवित्रीशब्दमद्य भुवनेषु विधास्ये ॥४॥
 उक्त्वा चैवं मातरं तां प्रणम्य प्रहृष्टं प्रायो ह्युत्तरामार्जुनीयः ।
 दृष्ट्वा तस्या रूपलावण्यशोभां चित्रन्यस्तो भूषदा सोऽभिमन्युः ॥५॥
 अनङ्गकांतासदृशं तदीयं रूपं निरोक्ष्याथ बभाण बाली ।
 कृष्णेन दुष्टेन तवांगदोषो महान्ममाग्रे कथितो खलीकः ॥६॥०

It ends:

नार्यो नरेंद्रतनयस्य धिलोकनार्थं
 कुर्वेत्पत्नीहगमनेऽपि धिलासलीली ।
 काचित्करेण दधती परिधानवस्त्रं
 काचित्करादपि न मुञ्चति कंचुकं च ॥ २२ ॥
 योपिस्त्रिजोष्ठनखचुंबनदर्शनाय
 आदर्शमेव दधती स्वकरेण चान्या ।
 काम्यङ्गनार्थमपि तां कवरौ करेण
 पीनोन्नतस्तनतटांतरितां दधती ॥ २३ ॥

इति श्रीसभिमन्युवाक्यं संपूर्णं ॥ ० इदं पुस्तकं नृसिंहभट्टस्य
 लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

3947.

2593. Foll. 21; size 11½ in. by 5 in.; fairly written in Devanāgarī, fol. 1 about A.D. 1650, the remainder about A.D. 1750; twelve lines in a page.

Kavindra-Kalpadruma, a collection of *stotras* intended to serve as models of literary composition, by *Kavindrācārya Sarasvatī*.

It begins:

गुरुं गंगा गणेशं च शिवौ विष्णुदिनेश्वरी ।
 प्रणम्य रम्यतासिंधुनिबंधोऽयं निबध्यते ॥ १ ॥
 काशीवासी प्रकाशीकृतगुणनिचयः सर्वविद्याविलासी
 दासीभूतः स्मरारेर्विषयसुखगुणे भूयुदासीनचेताः ।
 गोदातीरे प्रमोदावलिबलिततमे जन्मभाक्कुण्डभूमाव
 सुग्वदी वेदवेदी जगति विजयते श्रीकवीन्द्रो द्विजेंद्रः ॥२॥

¹ यतीन्द्र: Notices.

अधीत्य वेदवेदीगकाचशास्त्राणि सर्वज्ञः ।

ततः स्वीकृत्य सप्तानां ब्रह्माभ्यानां समाश्रितः ॥ ३ ॥

कराम्बोचिती येन काशीप्रयागी

महोद्वस्य स श्रीकवीन्द्रस्तनोति ।

जगत्यथ कल्पद्रुमं भूमुराणाम्

अभीष्टार्थलाभाय सीभाग्यभाजी ॥ ४ ॥

तत्रादौ गणेशस्तोत्रं ॥

स्वचित्तेऽपि धत्ते यदीयस्मृतिर्यम् (० स्मृतिर्यम्)

तदेवातिविज्ञेयता तस्य पुनः ।

प्रकारं प्रकारं दृष्टे या विधत्ते

प्रमत्तेभर्तुः-समिद्ध (समीद्ध) तमोडे ॥ ५ ॥ ० ६ ॥

इति श्रीसर्वविद्यानिधानकवीन्द्राचार्यमरस्वतीपिरचिते कवीन्द्र-
 कल्पद्रुमे गणेशस्तोत्रं ॥ अथ गंगास्तोत्रं ॥ ० (66 stanzas),
 ends fol. 5a; यमुनास्तुतिः (1 st.), ib.; वितास्तास्तुतिः
 (1 st.), ib.; सूर्यस्तोत्रं (6 st.), fol. 5b; शिवस्तोत्रं (45
 st.), fol. 8a; भवानोत्सवः (77 st.), fol. 12a; नृसिंह-
 वर्येण (1 st.), ib.; कृष्णवर्येण (58 st.), fol. 14b;
 रामचंद्रवर्येण (11 st.), fol. 15a; हनुमन्तस्तोत्रं (7 st.),
 fol. 15b; प्रास्तापिकद्योक्तद्वयप्रशस्त्रादि (9 st.), fol.
 16a; शिवरामवर्येण (2 st.), ib.; ब्रह्मेन्द्रवर्येण (5 st.),
 fol. 16b; then follow miscellaneous stanzas.

The MS. breaks off abruptly shortly after the commencement of the stanza रुचिरतरवचनर-
 चनसमुच्चरण-

For the same work see Notices, x., p. 162.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3948-3950.

2164-2166. Foll. 1168; size 12 in. by 8 in.; fair Devanāgarī writing of 1789 A.D.; ten lines in a page.

Kathāsaritsāgara, a collection of poetic tales in 18 *lambukas*, or 124 *tarāṅgas*, composed by *Somadeva*, son of *Rāma*—between 1063 and 1082 A.D., according to Bühler, *Ueber das Zeitalter des Kāśmīrischen Dichters Somadeva*, p. 16—for the amusement of *Sūryavatī*, the wife of *Ananta*, and grandmother of king *Harsha-deva* of Kāśmīr.

The collection (like *Kshemendra's Brīhat-kathāmañjarī*) is based on an older work, written in a popular dialect, the *Brīhatkathā* of *Guṇāḍhya*.

Editions of the work have been published by H. Brockhaus (books 1-5, in Devanāgarī, with a German translation, chiefly based on the present MS., Leipzig 1839; books 6-18, only in the Roman character, 1862-66); at Calcutta 1883, and Bombay (by *Durgāprasāda* and *Parābha*) 1889. An excellent English translation has been published by C. H. Tawney (Bibl. Ind., 1880-84).

The three volumes are paged continuously (foll. 1-392, 393-792, 793-1168 resp.); the leaves wanting after fol. 60 having been inserted by mistake between foll. 90 and 91.

The colophons of the 18 *lambakas* occur in the following places: I., fol. 45a; II., fol. 88a; III., fol. 147b; IV., fol. 174a; V., fol. 216b; VI., fol. 295b; VII., fol. 383b; VIII., fol. 474b; IX., fol. 579a; X., fol. 709b; XI., fol. 717a; XII., fol. 1005b; XIII., fol. 1018b; XIV., fol. 1055a; XV., fol. 1073a; XVI., fol. 1095a; XVII., fol. 1152a; XVIII., fol. 1168b.

The MS. ends with the first verse (see next MS.) of the genealogical account of the royal house, followed by the date: संवत् १८४६ ॥ विक्रमादित्यराजा ॥ माघकृष्णत्रयोदश्या इदं पुस्तकं ज्ञानसन् (i.e. Johnson) साहिबायें लिखितम् ॥

[R. JOHNSON.]

3951-3953.

3001-3003. Foll. 681; size 14½ in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1762 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

Vols. I. and II. have a combined pagination of 408 leaves; whilst vol. III. counts 271 leaves. Fol. 252 of vol. II. and fol. 122 of vol. III. being double, make the sum total 681.

The distribution over the three volumes is as follows:—

Vol. I. contains *lamb.* I. (fol. 30a), II. (fol. 59b), III. (fol. 103a), dated samvat 1819, IV. (fol. 124a), V. (fol. 155a).

Vol. II. contains *lamb.* VI. (fol. 207a), VII. (fol. 273a), VIII. (fol. 335a), IX. (fol. 408b).

Vol. III. begins with *tarāṅga* 8 of *lamb.* XII., and completes this section on fol. 124b. The other *lambakas* end at the following places: XIII., fol. 133a; XIV., fol. 158a; XV., fol. 170a; XVI., fol. 184b; XVII., fol. 223b; XVIII., fol. 271a.

Thus the MS. wants *lambakas* X. and XI., and *tar.* 1-7 of *lamb.* XII.

This MS. has at the end the complete genealogical account of 13 verses: श्रीसातवाहनकुलाधु-
धिपारिजातः संयामराज इति भूमिपतिर्बभूव । °

[DR. JOHN TAYLOR.]

3954, 3955.

419, 1102. Foll. 325 & 269; size 12½ in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing; 10 and 11 lines in a page.

Kathāsaritsāgara; carelessly written, and bound up out of order.

Lambaka I. and the *Vetālapañcaviṃśati* (XII., 8-32) are left out. The rest is distributed in the following order:

Vol. I. contains *lamb.* II. and III. in 73 foll.; IV., 17 foll.; IX., 76 foll.; XIII.-XVIII., in 109 leaves, ending respectively on foll. 7b, 25b, 34b, 47a, 75b, 109b; X., in 50 foll.

Vol. II. contains *lamb.* V. in 27 foll.; VI., 50 foll.; VIII., in 26 and 24 foll., paged separately; VII., 61 foll.; XI., 5 foll.; XII., in 47 and 29 foll., paged separately.

In this MS. also *lambaka* XVIII. ends with the genealogical epilogue.

[H. T. COLEBROOKE.]

3956-3958.

1880-1882. Foll. 272, 267, & 258; size 12 in. by 8 in.; good, modern Devanāgarī writing; 13-16 lines in a page.

The same work.

Vol. I. contains *lambakas* I.-VI.; vol. II. continues the text as far as XII. 6; and vol. III. completes it. The pagination is irregular, owing to the MS. being written by different hands, and each having numbered the leaves independently of the others.

This MS. ends likewise with the genealogical account, here beginning: *संयामलभश-शिशुभयशोवितानः संयामराज इति*°. The second half of v. 8, which, in the other two MSS. giving the epilogue, shows the same two lacunae* as the Bombay edition, is here altogether omitted.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3959.

2552. Foll. 121; size 14 in. by 8 in.; modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

A fragment of *Somadeva's Kathāsaritsāgara*, breaking off after *lamb.* VI. 4.

[MACKENZIE COLLECTION.]

* The edition makes the second *ardharca* of verse 8 to read thus:

विश्वंभरा ..... न च नापि भृ ....

विश्वं सदा भगवती किल या विभर्ति ॥

Our two MSS. (3003 and 419) read the portion between the two lacunae thus: *रचनापि*, marking 2 *aksharas* as omitted in the first, and 3 *aksharas* in the second lacuna. This cannot be right, since the metre requires that the number of *aksharas* omitted must be either 1 ( ) and 4 (- - -), or 4 (- - -) and 1 ( ) respectively. In the former case the last syllable between the two lacunae (भृ or तृ) must be metrically short, in the latter long. In other respects MS. 419 usually has the readings of the edition, whilst the other MSS. have numerous various readings.

3960.

1957. Foll. 77; size 9½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 11-13 lines in a page.

Vikramodaya, a series of tales regarding *Vikramāditya*, incomplete at the beginning and end. The MS. begins with the 7th *sarga*, and ends in the 28th *sarga*, which treats of the legendary birth and life of *Śalivāhana*.

The MS., which is rather incorrect, begins:

रहसि प्रकृतां वेद्यां नृकः संबोध नामतः ।

अपि वेद्येतिनुशास्ति(!) तत्रोपरि न संशयः ॥ १ ॥

चरमतो नृणीष्व त्वमितुक्ता सातवीहचः ।

धनं सुविपुलं देहि जलामपनयस्व मे ॥ २ ॥ १६ ॥

इति विक्रमोदये नृकचरिणे वेद्याप्रक्रियाकपनो नाम सप्तमसर्गः ॥

The 8th *sarga* begins (fol. 2b):

विक्रमस्य तु सखा(!) वंदी¹ सोमदत्त इति श्रुतः ।

अन्वेययास रामानं देशाद्देशांतरं गतः ॥ १ ॥

नृकहपथरो राजा यच्च वृक्षे निषलवान् ।

तद्दृश्यस्य तले वंदी सोऽपि देवान्निवेदिवान् ॥ २ ॥

आतस्तस्मिन्निशङ्गान् पीत्वा तोयं सुशोतलं ।

अपि क्वासि नृपेन्द्र त्वं विक्रमविक्रमाक्रम ॥ ३ ॥

सोदंति सर्वदा राजन् त्वी विना निखिला प्रजाः ।

वंचितः कुञ्जकेनासि दुर्विचेषातिपापिना ॥ ४ ॥

कदा जीवयसि प्रीत्या त्वदालोकसमुत्सुकाः ।

अहं तु त्वामचक्षाणो न यास्यामि गृहे निर्ज ॥ ५ ॥

सहिष्ये शीतवातादि गमिष्याम्यथवा वनं ।

एवं लालप्यमानं तं नृको वीर्य दयान्वितः ॥ ६ ॥

आगत्य वंदिनो हस्ते निषसादाविशंकितः ।

यास आतोऽसि नितरी सोमदत्त तवाधुना(!) ॥ ७ ॥

वंचितः कुञ्जकेनाहं नातितेनातिपापिना(!) ।

तदारभ्य प्रविष्टोऽस्मि नृकदेहे चरन्वने ॥ ८ ॥

इत्यादि सर्वमाख्याय पृथ्वीस्तं किमहुतं ।

भुवां पर्यटता दृष्टं तन्ममाचक्षुः सीदुदात्त ॥ ९ ॥

¹ The MS. spells the word throughout with च.

ततो दृष्टेनादृष्टः स विक्रमस्तेन वंदिना ।
पाणिना शुक्रमावृज्य ग्राह दृष्टं यदद्भुतं ॥ १० ॥
कस्मिंश्चित्रगरे दृष्टं तपस्यना(? तपस्यज्ञ)द्भुतं तपः ।
योषिटुलस्य लाभार्थं धूसपानं करोति सः ॥ ११ ॥
अत्यद्भुतमिति ग्राहूलोका रत्नं हि योषिती ।
बिले तिष्ठति सा नारी नारीणामपि मोहिनी ॥ १२ ॥
तदूपरचनां दृष्ट्वा सुरुपा आपु(!) योषितः ।
तद्भावं मनसा प्राप्य नरा मुह्यन्ति किंवद(!) ॥ १३ ॥
इति वंदिवचः श्रुत्वा तत्स्थानं मम दर्शय ।
इत्युक्तः स शुकेनाथ वंदी गंतुं प्रचक्रमे ॥ १४ ॥
वंदिनः शिरसि स्थित्वा शुको मार्गमचिक्रमत् ।
देशाद्देशांतरं गच्छन्विलङ्घारमवाप्तवान् ॥ १५ ॥
तत्र गत्वा सोमदत्तं राजाह शुकरूपधृक् ।
कन्याया वरणे कीरदेहो नैवोपयुज्यते ॥ १६ ॥
अतस्त्वदीयं देहि मे दत्त्वा शुक्लवपुर्विश ।
ततः शंकितचिह्नस्तं वंदी नेत्यवदल्लुक् ॥ १७ ॥
शुक्लस्तं बहुसोत्वेन वाचा मृनृतयाभ्यधात् ।
ततः सोत्वेन राज्ञः स वंदी सुष्ठुमना स्मृत् ॥ १८ ॥
तथेत्युक्तो ऽथ तेनासी शुक्लस्तं सोमदत्तकं ।
परकायप्रवेशस्य विद्यामुपदिदेश ह ॥ १९ ॥
ततो वंदिशरीरे स प्राविशद्विक्रमो नृपः ।
शुक्लदेहे तथा वंदी विवेशाथ बिलं नृपः(? ततः) ॥ २० ॥
बिले प्रविष्टमात्रं तं दृष्ट्वा दास्यो ऽतिभूषिताः ।
ग्राहस्तत्रकटाहे ऽस्मिन्प्रविश्य बहिरागमन् ॥ २१ ॥
भाषयेच्च चतुर्वारमिमो योषिद्वरां तु यः ।
तमेवैषा हि वृणुयादन्यथैषा न लभ्यते ॥ २२ ॥
ततो राजास्मरन्नीम्रं वेतालं तं च दृष्टवान् ।
तदाज्ञयाविशन्नम्रं कटाहं तैलपूरितं ॥ २३ ॥
वेतालस्य प्रसादेन तन्नैलं शैत्यमापतत् ।
राजाविशन्नकटाहं तं सुसंस्थो बहिरागमत् ॥ २४ ॥
तदद्भुतमवेष्टाय विदित्वा तं नरोत्तमं ।
आतिथ्येनार्हयामासुः शयनं स समाविशत् ॥ २५ ॥

प्रदीपदीपावलिराजिराजिते

प्रपुष्पपुष्पावलिलंबिदामके ।

सुधूपधूपावलिकर्बुरे चरे

सुधासु[धा]भि प्ररुरोह विक्रमः ॥

इति श्रीविक्रमोदये बिलप्रवेशो नामाष्टमसर्गः ॥

9. *sārikoktakathāvarṇanam*, fol. 5a; 10. *śu-*
kokta-śivadāsaharidāsakathanam, fol. 13a; 11.
sumantumālātikathā, fol. 16a; 12. *cārucārvaṅgī-*
kathā, fol. 22a; 13. *gopīcandakukamelanam*, fol.
24b; 14. *sapatnīvivādakhaṇḍanam*, fol. 25b; 15.
śrikanyāvādhanyāyakhāṇḍanam, fol. 27b; 16.
ratnanyāyaviveka, fol. 29a; 17. *mādhavāpa-*
mānakaraṇam, fol. 31a; 18. *śrīmaheśadamabhā-*
khyānam, fol. 32b; 19. *śivaśaṅkarayoh sanmārga-*
sthāpanam, fol. 35a; 20. *buddhyādipratipādake-*
tihāsakathanam, fol. 42b; 21. *damanākhyānam*,
fol. 47b; 22. (?); 23. *gaurījīṭisamāgama*, fol.
60a; 24. *sukathākhyānam*, fol. 64a; 25. *moksho-*
pāyakathanam, fol. 68a; 26. *prakīrṇanānirūpa*, fol.
70b; 27. *Vikramodaye Vikramacaritravarṇanam*,
fol. 73a; 28 begins :

प्रतिष्ठाने ऽभवत्कश्चिद्वाद्यस्तस्य कन्यका ।

गंगायां नागतीर्थे ऽग्रात्त्रातुं तावन्तु कन्यका ॥

तीरस्थानहरत्नागः स्वबिलं तामुपानयत् ।

त्रिदिनं स्थापयित्वाच तथा मुरतमाचरन् ॥ ०

It terminates abruptly at the point when
Śālīvāhana, having made himself an army of
clay soldiers and breathed life into them,
scours the country :

अत्याभ्युदादिनं चाणैर्विद्यतां तु विक्रमं ।

यावन्नर्मदयाधावत्सालिवाहो महाबलः ॥ प्रविष्ट ॥

There are blank spaces here and there.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3961.

2799c. Foll. 110; size 9½ in. by 4 in.;
clear Devanāgarī writing of the latter part of
the 17th century (foll. 8 and 9 by a different
hand from the rest); 11–14 lines in a page.

Viracarita, an heroic poem in 30 *adhyāyas*,
composed, in *anushtubh śloka*s interspersed with
other metres, by *Ananta*.

The poem narrates the events which are
supposed to have taken place at *Pratishṭhāna-*

pura (Paithan) on the Godāvāri, in connection with Śālivāhana (Śālavāhana), the conqueror of Vikramāditya of Ujjayini, and his son Śaktikumāra; the leading features of the narrative being the heroic achievements of Śūdraka (Śūdraka), the friend and afterwards co-regent of Śālivāhana, and subsequently of his son who, however, becomes jealous of him and tries to disembarass himself of his influence, but is apparently in the end himself overthrown and dethroned by him; the MS. terminating abruptly (at *adhy.* 30, v. 127) shortly before the final contest between the two armies.

An elaborate German analysis of the work, of which no other MS. is hitherto known, has been published by Dr. H. Jacobi, in Weber's *Indische Studien*, vol. xiv., pp. 97-160.

The first leaf is badly injured, whilst the second is half torn away.

It begins :

शुभयो नैमिषारण्ये दीर्घसन्धेय द[ि]क्षिताः ।
पप्रच्छुः] सृतमासीनं सत्कृतं विनयानताः ॥
त्वत्तः सृतं श्रुतं सर्वं कलेवृत्तमतः परं ।
भविष्यद्भूषण[रितमुत्कृष्टं] नः प्रकीर्तय ॥ ०

Dr. Jacobi's analysis also includes the text of the 8th *adhyāya*.

The last two leaves have been wrongly inserted between foll. 3 and 4.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3962.

1744. Foll. 44; size 7½ in. by 4½ in.; good, though somewhat quaint Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fifteen lines in 90 page.

Bhāraticamatkāra (*Prākṛitasamskṛitakāvya*), a series of 18 acrostic poems, by *Ghanasīyāma*, surnamed *Vaśyavacas Sarvajña Sarasvatī*.

I. begins :

हरेर्यो मे वितरतु ज्ञानलक्ष्मीकुलोदधि ।
करीतालानिला यस्य विभ्रतूलावलीहराः ॥ १ ॥
शाली नृसुतु दिभस्य मुखनाद्वगृहे नम ।
विज्ञातटाकलीलायो वीर्या यस्याः प्रवायते ॥ २ ॥
मुखं कृतायेयति भूलोकं काशीति कापि पुः ।
अविमुक्ताभिर्भा प्राप्ता चयोव परमायेता ॥ ३ ॥
देहिनो यच्च तिष्ठतो भक्तिभिर्लक्ष्यति नो ।
अधरी भोगिनगरीमुद्भूतानमराचरति ॥ ४ ॥
वरायाचिंतने यस्याः स्वयं भवति चिंतनं ।
रामेश्वरस्यापि सदा साधुचिंता हि वृद्धिदा ॥ ५ ॥
महातिशयिना यस्याः पारम्येण विलिखिता ।
पुरी कृष्णस्य संतत्या किं निमग्नधासिगारं ॥ ६ ॥
हिरण्यगर्भं निंदतो यस्याः सौंदर्यकल्पकं ।
विरक्ता विजयानाम् क्षितायोध्या तपस्विनी ॥ ७ ॥
तारवेदध्वनिर्लेका (?) वेध (?) विभीषणतपोक्षिता ।
याति यस्या न सामीप्यं कुच कामोचितं फलं ॥ ८ ॥
रजः सरस्वती सखं जहृजा यमुना तमः ।
हरीशयोर्वेच पादावर्धनारीशुभयदी (?) ॥ ९ ॥
माया नानावैविस्तारवासनाचलमेदुरा ।
यस्याः सीमप्रपन्नानां पुरीरुपं प्रपद्यते ॥ १० ॥
विशालाक्षीसलकृपाकाक्षी यस्या यमः स्वयं ।
कुशलं जन्मिसामान्यं नित्यं साधुर्व (?) विपृच्छति ॥ ११ ॥
तरुकोटिज्जातीनामवसानेषु तारकं ।
समो विषमनेवो अयि यत्रोपदिशति प्रभुः ॥ १२ ॥
रघुभूषणेश्विरही (?) मूलं यस्या विवेचने ।
देवानां भूमिदेवानां मिलितानां च कोटिशः ॥ १३ ॥
मेधावी नतमेतस्मिन् क्षेत्रे निधनमल्लु ते ।
इति यत्राशिवं शंभुदुर्लभं (?) शंभुदेव (?) चक्रि शोभने ॥ १४ ॥
शिलासिनीव या भाति कैलासाद्रुपतिस्तनी ।
रवौद्रनयना सिंधुकेशो शिवमनोहरा ॥ १५ ॥
भोगिनीवोद्वसति या वेदीभिः शास्त्रवाल्हभिः ।
चतुर्वर्गस्तनी सत्यज्ञाननृगा मत्तानना ॥ १६ ॥ ० ३२ ॥

The initial syllables of the *ślokas* of this poem make up the verse :

हे वासुदेव महिता रमा वितर मे विभ ।
विहारपरमोदार गोप चारुदरीपते ॥

The colophon of this poem runs thus : इति महाराजपदमहनीयतुक्कोजिराजाधिष्ठितचोलभूसाधन्यसर्वाधि - कारधुरंधरमहामात्यशिक्षामणिना वैदिकलौकिकघंटापयगहन- महासिंहेन मौनभागेवकुलजलधिचंद्रचौडोवालाजिपीत्रेण चि- दंबरद्वययोगिपूर्वाश्रमानुजेन काशीमहादेवतनयेन शाकंभरी- भ्रातृकेण सुन्दरीकमलापतिना सर्वभाषाकविना निखिललिपि- लेखनवाचनादिकलाकुशलेन देवीताटंकलिपिकल्पकेन अष्टा- दशप्रबंधीकरेण वश्यवचःसर्वज्ञसरस्वतीनामत्रयभूषितेन एका- धिकद्वाविंशवयसा महाराष्ट्रमहत्तरेण घनश्यामेन योजनाधिगम्य- मार्गेलीलया विरचिते सत्यम(!)भूतवर्तिभाविषादृश्ये सहजभये प्राकृतसंस्कृतकाव्ये प्रतिपद्यपूर्वपूर्वाक्षरपरिणतपद्यभारतीचमत्कारो नाम प्रथमो विशेषः ॥

II. begins :

गंगा नदीरूपधरापि तस्या

मध्ये ऽस्ति मुक्ताशनायमाना ।

पुनाति या पुण्यजला विलोकीम्

आश्वायमातेव पदार्थेनाति ॥ १ ॥

धरंतीव क्रीडा रतिसमुचिता या विजयते

स्फुटव्यालीवेणी धृतकवमुमा फेनहसिता ।

स्वर्पती वीषोदीभेरितघनपुष्पं तटविते

विमुचंती पात्रं घनरसभरा भोगरुचिरा ॥ २ ॥ ० २३ ॥

इति ० प्रतिपद्यप्रथमद्वितीयाक्षरपरिणतपद्यभारतीचमत्कारो नाम द्वितीयो विशेषः ॥

Some of the devices adopted are rather complicated, and in some sections the rhyme is likewise employed, as in the 7th canto, where it is combined with the alphabetical (or 'abecedarian') method; whilst in others, again, different modes are employed in the same poem. In comparatively few places Prākṛit is used.

The last poem, descriptive of love-scenes in *Indra's* heaven, ends :

प्रातः स्वागतसौरसैधवजलस्त्रायी विभूषोज्ज्वलो

वश्यायाभटुकूलकस्तिलवरारंभाकरालंबकः ।

देवीषे जयवाक्यपाठिनि वलारातिर्वले पार्श्वगे

चंडाडंबरमारुरोह शिखरं सिंहो व(?)नं सिंहासनं ॥ २१ ॥

सम्राज्ञेशत्रिमूर्तिप्रमुखनुतगुणालंकृतः पूर्णसंधा-

कामः सस्त्रोमुतादिः परशिवनिरतो जीवमंत्रिस्थभारः ।

अध्यातृव्यो मृकंडुप्रभवगुहगणाधीशशाकंभरीष्टस

नुष्टो नित्यं मखरंदः सुखमनुभवति प्रौढसाधान्यलक्ष्मीं ॥ २६ ॥

इति महाराजपद० काव्ये प्रतिपद्यद्वितीयक्षरपरिणतपद्यभारतीचमत्कारो नाम अष्टादशो विशेषः ॥० संपूर्णमिदं प्राकृतसंस्कृतकाव्यं सं० १५०० ॥

From the author's reference to Tukkoji (cf. Mill, iii., 62) he would seem to have lived in the first half of the last century, and the MS. may possibly be in his own handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

3963.

1183 a. Foll. 30; size 13 in. by 6 in.; fair, modern Bengālī handwriting; 8-20 lines in a page.

Caitanyacandrāmṛitam, a poem in praise of *Caitanya*, in 12 *vibhāgas* of together 134 verses, by *Sarasvatī Gosvāmin*; with a commentary (? by *Ānandin*), called *Rasikāsvādinī*.

The poem begins (fol. 5a): श्रीकृष्णचैतन्यचन्द्राय नमः ॥

स्तुमस्तं चैतन्याकृतिमतिविमयोदपरमा-

द्भुतौदार्यं वर्यं व्रजपतिकुमारं रसयितुं ।

विशुद्धस्वप्नेनोन्मदमधुरपीयूषलहरिं

प्रदातुं चान्येभ्यः परपदनवद्वीपप्रकटं ॥ १ ॥

धर्मास्पृष्टः सततपरमाविष्ट एव त्वधर्मे

दृष्टिं प्राप्नो न हि खलु सता दृष्टिषु क्वापि नो मन ।

यद्वत्तुष्टीहरिरसमुधास्वादमत्तः प्रनृत्य-

सुखैर्गायत्यथ विलुठति स्तौमि ते किंचिदीशं ॥ २ ॥

यन्नामं कर्मेनिष्ठैर्न च समधिगतं यत्तपोध्यानयोगैर्

वैराग्यत्यागतस्त्वस्तुतिभिरपि न यत्तर्कितं चापि कैश्चित् ।

गोविन्दप्रेमभाजामपि न च कलितं यद्वहस्यं स्वयं त-

स्वामैव प्रादुरासीदवतरति परे यत्र तन्नौमि गौरं ॥ ३ ॥

दृष्टः स्पृष्टः कीर्तितः सम्मृतो वाहृतो वा दूरस्थितैराननो वा ।

प्रेम्णः सारं दातुमीशो य एकः श्रीचैतन्यं नौमि देवं दयालुं ॥ ४ ॥

कैवल्यं नरकायते त्रिदशपूराकाशपुष्पायते

दुर्दान्तेन्द्रियकालसर्पपटली प्रोत्खातदंष्ट्रायते ।

विषं पूर्णमुखायते विधिमहेन्द्रादिश्च कीटायते

यत्कारुण्यकटाक्षवैभववती तं गौरमेव स्तुमः ॥ ५ ॥

The commentary begins (fol. 1b): श्रीकृष्ण-
चैतन्यनित्यानन्दाङ्गैरेभ्यो नमः । श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः । श्री-
गुरवे नमः । सर्वेषां वैष्णवचरणेभ्यो नमः । श्रीगीराङ्गभक्त-
बृन्देभ्यो नमः । श्रीराधिकायै नमः ॥

कृत्वा मूर्ध्ना प्रणामं स्वगुरुवरमहाश्रीनृसिंहाङ्गिपदे
केनाप्यानन्दिनासा प्रकरणघटिका रच्यते सत्यमुदा ।

टीका चैतन्यचन्द्रामृतसरसिकास्वादिनी वैष्णवानां
देवा लीलामिवासकुलदनुनुमुदामोहनोवह्वराया(?) ॥ १ ॥

श्रीपादपरिव्रजानजोवेदानादिसांख्यवैशेषिकपातञ्जलमीमां-
सागममहापुराणमेतिहासपञ्चरात्रालंकारकाव्यनाटकादिरहस्य-
सिद्धान्तानिगेलवक्तुं(?) कृतोऽञ्जलीकृतासंख्यकाशीवास्यनेवासिक-
णान्तःकरणकसर्वावतारिणस्वयंभगवतोऽङ्गीकृताङ्गादिनी शक्ति-
सारभूतश्रीराधिकाभावरूपस्य श्रीश्रीकृष्णचैतन्यमहाप्रभोः कृपा-
दृष्टिपातेन स्फुरितयथार्थसिद्धान्तप्रबोधानन्दसरस्वतीपरममहानु-
भावस्तस्यैवोपास्यत्वं निर्णयन् तद्गुणवर्णेनप्रधानचैतन्यचन्द्रामृता-
भिधानमङ्गलस्वरूपमारभते । तत्रादौ स्तौति सप्रसन्नोऽस्मा । ०

*Rūpa's Lalitamādhava and Raghunāthadāsa's
Caitanyāshṭaka* are quoted on fol. 2b; as are
also *Sanātana-gosvāmin*, fol. 3b; *Jīva-gosvāmin*
and *Rūpa-gosvāmin*, fol. 4a.

The commentary is discontinued after v. 102
(fol. 25b), the colophons running thus: इति
श्रीचैतन्यचन्द्रामृते रसिकास्वादिन्यां टीकायां विभागः ॥

The text ends:

यदि निगदितमानाद्यं शरङ्गीरचन्द्रो
न तदपि स हि कश्चिज्जलिलोलाविकाशः ।
अतुलमकलशक्त्याश्चर्येलीलाप्रकाशैर
अनधिगतमहस्वः पूर्णै एवावतीर्णैः ॥ १४१ ॥
ब्रह्मेशादिमहाश्रयमहिमापि महाप्रभुः ।
मुग्धबालोदितं श्रुत्वा स्निग्धोऽवश्यं भविष्यति ॥ १४२ ॥
दृष्टे न शास्त्रं गुरवो न दृष्टा
विवेचितं नापि बुधैः सचुद्धा(स्व०) ।
यथा यथा जल्पति बालभाषात्
तथैव मे गौरहरिः प्रसीद(०देत्) ॥ १४३ ॥

● इति श्रीचैतन्यचन्द्रामृते शोचकवर्णेन नाम द्वादशविभागः ॥
इति श्रीसरस्वतिगोस्वामिना विरचितं चैतन्यचन्द्रामृतग्रन्थं संपूर्णं ॥
श्रीरस्तु मे लेखके ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3964.

1592. Foll. 93 (the first 10 of which have
been replaced by 11 leaves); size 11 in. by
4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1642 A.D.;
nine lines in a page.

Gurustataka, or *Gurustotra*, a Śaiva poem of
125 ślokas in praise of the principal spiritual
heads of the sect, by *Saccidānanda Bhārati*;
with a commentary (*ṭippaṇa*) by *Lakshmaṇa
Śarman*, son of *Rāmakṛishṇa*, son of *Nārāyaṇa
Bhaṭṭa Sūri*, son of *Rāmakṣara Bhaṭṭa*.

The text begins (fol. 2b):

विनायकमहं वंदे विविधाधैविधायकं ।
विद्वज्जनलसज्जेतोविषयं विद्वदपिण्डं ॥ १ ॥
अनुग्रहाय भक्तानां प्रणमामि गुरुनहं ।
श्लोकैः शतमितैः साधुपदैर्योभिधायिभिः ॥ २ ॥
सर्वसंविदानंदरूपाय त्रयरूपिणे ।
प्रबंडकरवर्णाय परिपूर्णाय निवशः ॥ ३ ॥
श्रीकाराय नमस्तुभ्ये मंगलाय महात्मने ।
वेदमूलाय नित्याय ज्योतिषे विमलाय च ॥ ४ ॥
नमः सदाशिवाय च कोटिमूर्त्योपमाय च ।
नमः महेश्वरीनाय तावदुक्तादवाहये ॥ ५ ॥
नमः प्रकृतये तस्यै विगुणाकृतये अनिशं ।
यथा विमोहिता रुद्रमखविष्णुपुरोगमाः ॥ ६ ॥
नमः शिवाय रुद्राय पार्वतीरमणाय च ।
नीलकण्ठाय नित्याय निरवच्छाय जूलिने ॥ ७ ॥

Having dealt at some length with *Śiva-
Rudra*, as the supreme deity and first revealer
of the *Vedānta*, the poet passes in review the
following succession of teachers (cf. Wilson,
Works, i., pp. 201-2): *Gauḍapāda* (verse 32),
Govindapādācārya (33), *Śaṅkarācārya* (34-52),
and his four disciples *Sureśvarācārya*, *Padma-
pāda-Kṛṣṇa*, *Troṣakācārya*, and *Amalakācārya*
(53-56); *Viśvarūpācārya* (57), *Bodhaghanaācārya*
(58), *Jñānaghanaācārya* (59), *Prajñānagiri* (61),
Siddhagiriśa (62), *Īśvaratīrtha* (63), *Nṛsiṃha-
tīrtha* (64), *Ādyavidyātīrtha* (65), *Bhāratikṛishṇa*-

tīrtha (71), *Vidyāranya Munīśa* (72), *Candraśekharaṅya* and *Nṛsiṃha Bhārati* (81, 84, 87, 93), *Purushottama Bhārati* (82, 85), *Rāmacandra Yatindra* (86), *Vidyāśaṅkara* (88), and possibly some others disguised under hyperbolical epithets which may, however, refer to *Nṛsiṃha Bhāratiśa*, apparently alluded to allegorically (in v. 94) as the author's guru.

It ends :

मनुजा भक्तिसंयुक्ता ये पठन्ति गुरुस्तुति ।
ते श्रिया विद्यया लोके युक्ता वृत्तिमवाप्नुयुः ॥ १२३ ॥
श्रीकृष्णपादस्मृतिधूतपायः
श्रीसच्चिदानंदयतींद्रवयः ।
श्रीशंकराचार्यमुसंप्रदायः
श्रीमद्गुरुस्तोत्रमिदं ध्यातानीत् ॥ १२४ ॥
नमस्कृतिलमद्वाग्भिः शुभैषा गुरुसंततिः ।
पुनाति सकलान् लोकान् जाह्नवीव प्रकीर्तिता ॥ १२५ ॥

The commentary begins :

गुणवृद्धिगिरिशास्त्रनेत्रप्रसरद्वाक्सरणिप्रमेयमेकं ।
गुरुवृत्तविधेयपादयुग्मं सहस्रीं रघुनंदनं प्रपद्ये ॥ १ ॥
गुरुशतमतिगूढं सारवल्लीकुरुदं
प्रविततविधिधार्थ्यमौढमस्तप्रमूढं ।
कतिपयबहुधार्थ्यैर्वाकरोत्यार्यपाद-
प्रणतिपरमनस्को लक्ष्मणस्तर्कगर्भैः ॥ २ ॥

तत्रादौपौ सगुणौ सालंकारौ शब्दार्थौ कार्यौ । तत्र द्विविधं महाकाव्यमुपकाव्यं च । सर्गवद्धं महाकाव्यं । ससर्गवद्गुपकाव्यं । उभयं त्रिविधं गद्यमयं पद्यमयमुभयमयं चेति । ० -- ॥ तत्र समवृत्तमुपकाव्यरूपं गुरुशतकमारिप्सवस्तदुणाभिव्यंजनया तद्भावं प्रतिपिपादयिषवस्तत्तुया पुरुषार्थं चतुष्टयमधिजिगमिषवो गुरुपासनेन ब्रह्मतत्त्वं बुभुक्षुवः श्रीमत्सच्चिदानंदभारतः कर्तव्यस्य विघ्नाभावसमाप्तिप्रचक्रामनान्यतरलिप्सया वाङ्मनसाभ्यां मंगलमातन्वन्ति । विनायकमहं वंदे ० ॥

The first 11 leaves seem to have belonged to a different MS. ; the two portions overlapping each other, so that the text of verse 3 occurs both on the last line of fol. 11b of the former, and on fol. 12b, l. 4 of the latter portion. Moreover, the portion common to both

shows considerable divergencies ; and if the 10 missing leaves of the second MS. were written in the same style as the bulk of the latter, they should have contained a good deal more matter than is contained on the supplied leaves. Fol. 46 has also been supplied by another hand.

It ends :

ज्ञेनेन चातिमहता प्रतिपादितं यत्
तत्रोक्तयुक्तिभिरतीव विभूषितं च ।
साफल्यमस्तु सकलस्य सदैव तस्य
श्रीरामकृष्णचरणान्जसमर्पणेन ॥ १ ॥
निगदितमिह साध्वसाधु वा यद्
वृत्तमतिना प्रविचार्य लक्ष्मणेन ।
तदस्विलमपहाय दोषदृष्टिं
चिरमवलोक्य विशोधयंतु संतः ॥ २ ॥

इति श्रीमन्मारायणभट्टस्मृनुश्रीमद्रामकृष्णतनूजन्मश्रीम-
न्नमणशनेणा कृतं गुरुशतकटिप्पणं समाप्तिमयासीत् ॥ ० संवत्
१६९९ समये पीपपुदि पीथेमास्या ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3965.

1443. Foll. 136; 4to, size 12 in. by 8½ in.; fairly written in Devanāgarī; 25 lines in a page. Modern.

Nānakacandrodāya, a poetical account of the religious work of *Nānak Shāh*, the founder of the Sikh religion ; in 19 cantos.

It begins :

यस्याज्ञानवशादसावनवधिर्दुर्वारदेव्याम्यदं
संसारः सुखदुःखमोहगहनः प्राचीन उज्जुभते ।
दृष्टे यत्र विवस्वतीव तिमिरं नृणं तिरोधीयते
सत्यं ज्ञानमनंतमेकममलं तद्भासती वो महः ॥ १ ॥
सौदार्याज्ञैवकीर्तनीयकरुणः श्रीशैतिलक्ष्मीगुणः
शास्त्रार्थव्यवसायिसंगनिपुणः श्रीभागमहाभिधः ।
शश्वत्स्वीयसमर्हणीवचरणध्यानानुरक्तः कृती
राजासीन्नजिनधर्मकर्मसु दृढः प्रख्यातकीर्तिः सुधीः ॥ २ ॥

प्रस्थातोतस्तिमिरतरणिः पूर्णविद्याविलास-
 प्रमासक्तः सरसजनतासेलुतो ब्रह्मनिष्ठः ।
 मांगोपांगभुक्तिकृतिपदुः स्त्रीयवात्सल्ययुक्तः
 ज्ञातो दीप्तः प्रभवति गुरुधर्मदासाभिधानः ॥ ३ ॥

सकलकर्मसु धर्मसु निहितो
 विशदबुद्धिविलासविचेहितः ।

सुरतरामसमाख्य उदारधीर्
 जयति संततमात्ममुदान्वितः ॥ ४ ॥

ज्ञानं गुह्यतमं मतिस्त्वममलं ध्यानं तथाध्यापनं
 सानंदाध्ययनं सुयोगमयनं सद्बुद्धसंमाननम् ।
 संभाष्यात्मगतौ रतः समभवद्ब्रह्मावृतांगः सदा
 सिद्धिञ्चोहरिदासयोग्यतुलधीर्देवगरीवृत्तिकृतः ॥ ५ ॥

श्रीमद्बुद्धिसुधाकरः पटुतरः सर्वगमज्ञानभृद्
 वेदति कविचारचारुचतुरश्चेत्यचिंतामणिः ।
 सद्गुणोन्नतसिद्धिबुद्धिविलसत्साध्यान्त्यतत्त्वोत्सुकः
 सर्वैश्वर्यसमन्वितो विजयते श्रीनानकाख्यः सुधीः ॥ ६ ॥

श्रीचंदः प्रभवत्यनेकगुणवद्बुद्धस्तुतः संमतः
 सद्बुद्ध्याभ्यसने सदैव जनताकारुण्यकल्पद्रुमः ।
 धैर्यैश्वर्यैतयोश्चितस्थितिरतिस्वच्छस्वभावोजितः
 श्रीमद्बुद्धिसमीहितेहविमलज्ञानप्रधानप्रधीः ॥ ७ ॥

बालाख्येन पुरोगदं प्रति कथा प्रोक्ता निजप्राकृत-
 ब्राह्म्या नानकसंगतात्मविशदज्ञानांबुधिः श्रीगुरोः ।
 गंगाराममुदाह्य सैव भवता गीर्वाणवाणीवृता

आध्या मे कृपयेत्युवाच नृपतिः श्रीभागमल्लाभिधः ॥ ८ ॥

इति श्रीजगद्गुरुनानककपायो नानकचंद्रोदयसमाख्यायाम्-
 गदबालसिंधुसमागमो नाम प्रथमः प्रस्तावः (114 stanzas),
 fol. 6b; इति राजवहुमानो नाम द्वितीयः प्रस्तावः (121
 stanzas), fol. 12; इति अधिकारग्रहणं नाम तृतीयः
 प्रस्तावः (123 stanzas), fol. 16b; इति नृपप्रसादो नाम
 चतुर्थः प्रस्तावः (111 stanzas), fol. 21b; इति परिणयो
 नाम पंचमः प्रस्तावः (172 stanzas), fol. 28; इति
 वनगमनं नाम षष्ठः प्रस्तावः (146 stanzas), fol. 34;
 इति सिद्धिविमोचनं नाम सप्तमः प्रस्तावः (154 stanzas),
 fol. 41; इति सालसरायविमुक्तिर्नामाष्टमः प्रस्तावः (168
 stanzas), fol. 48; इति सुवर्णपुरगमनं नाम नवमः
 प्रस्तावः (149 stanzas), fol. 55; इति सुमेरुपाचा नाम
 दशमः प्रस्तावः (126 stanzas), fol. 60b; इति भर्तृहृयो-
 दिनयो नामैकादशः प्रस्तावः (139 stanzas), fol. 67;
 इति सिद्धसंवादो नाम द्वादशः प्रस्तावः (213 stanzas),

fol. 76b; इति भगवन्भुक्तिमैत्रेय चणोदयः प्रस्तावः (155
 stanzas), fol. 84; इति भूगोलादिबर्णनं नाम चतुर्दशः
 प्रस्तावः (340 stanzas), fol. 97; इति श्रीरामचरितं
 नाम पंचदशः प्रस्तावः (168 stanzas), fol. 105; इति
 गंधारगमनं नाम षोडशः प्रस्तावः (154 stanzas), fol. 111;
 इति कुरुक्षेत्रयाचा नाम सप्तदशः प्रस्तावः (159 stanzas),
 fol. 117b; इति अजिताशुहारी नामाष्टदशः प्रस्तावः (176
 stanzas), fol. 125b.

The last canto ends :

वैशो बभूव पिततो महनीयकोर्ते
 हर्षं प्रभूतमहिमा भुवि नानकस्य ।
 अस्मिन् नितेन्द्रियेण परमाचेनिहा
 देवद्विजद्युतपराः पुरुषा बभूवुः ॥ १६९ ॥

तापत्रयस्य विगमो नानकचंद्रोदयाप्रविता ।
 तस्मिन् जयंतु मुजना पांडितो नित्यकल्याणं ॥ १७० ॥

इति श्रीजगद्गुरुनानककपायो नानकचंद्रोदयसमाख्यायां
 शिष्टशिष्टयो नामैकोनविंशः प्रस्तावः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3966.

2683. Foll. 89; 4to, size 9½ in. by 7½ in.;
 Telugu character; 20-30 lines in a page;
 recent.

*Camatkāracandrikā (Simhabhūpālakirtisudhā-
 sārāṣīṭalā)*, a panegyric poem celebrating
 (Sarvajña-) *Simha Bhūpāla*, a petty ruler of
 the zemindari of Pithapur, in the Rājamahendri
 district (Wilson)—composed, with a view to
 illustrating the principles of rhetoric, by *Viśve-
 śvara Kavicaṇḍra*. Eight cantos.

It begins :

वाग्देवी वदने मम भूकरु या ध्वन्यात्मनोऽस्मानिनी
 बलैश्चक्रमुपागता च तदनुस्थानप्रयत्नादभिः ।
 भावानां पदसंज्ञया विदधतो चेधानुमुक्तसना-
 न्यानदाननुसंधाति विदुषां प्राप्ता महावाक्पता ॥

रम्योक्त्यर्थतनुञ्जला रसमयप्राप्ता गुणोद्भासिनी
 चेतोर्नकरोतिवृत्तिकवितापाकं चयो विधत्ते ।

नानालंकरणोज्ज्वलादवसती (!) सर्वत्र निर्दोषता
 श्रव्यान्वति कामिनीच कविता कस्यापि पुण्यात्मनः ॥

कृतिरभिमतकृतिचतुरा यदि चतुरोदाहृतनयगुणोदारा ।
 इति लक्षणकृतिरत्नं रचये सिंगनृपगुणोदाहरणं ॥
 लोके राघवपांडवाद्भुतकथागंधानुसंधायिनी (० यंधानु ०)
 ती यंधाविव तन्मुनिप्रणिहितौ श्रीसिंगभूपाश्रयः ।
 यायादादरणीयता कृतधिया यंधो ज्यमस्तकृतो
 नाहं यद्यपि तादृशो ज्यमस्तसी राजा हि तादृग्गुणः ॥
 नृणां विधौ च नाथे च शिक्षा काव्यप्रयोजनं ।
 शिक्षा च न चमत्कारं चादिता स्थिरता भवेत् (!) ॥
 चमत्कारस्तु विदुषामानंदपरिवाहकृत् ।
 गुणं रीतिं रसं वृत्तिं पाकं (पाकं) शय्यामलंकृतिं ॥
 सन्नेतानि चमत्कारकारणं ब्रुवते बुधाः ।
 गुणादीनां वाक्यशोभा कृती साधर्म्ययोगतः ॥

I., *varṇapadaviveka*, fol. 9; II., fol. 15; III.,
arthagūṇadoshaprabandhaviśeshaviveka, fol. 28;
 IV., *guṇaviveka*, fol. 36b; V., *alaṃkṛitau rasa-*
viveka, fol. 48; VI., *śabdālaṃkāraviveka*, fol. 54;
 VII., *arthālaṃkāraviveka*, fol. 71; VIII.: इति सरस-
 साहित्यचातुरीदुरीखविश्वेश्वरकविचंद्रप्रणीताया श्रीसिंगभूपाल-
 कीर्त्तिमुधासारशीतलाया चमत्कारचंद्रिकाया अष्टमो विलासः ॥

For other works of the same title see Auf-
 recht, Cat. Catt., s.v.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3967.

3017. Foll. 718; size 10 in. by 6½ in.
 (bound in Persian fashion); indifferent, modern
 Devanāgarī writing; mostly 16 lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī, a poetical history of Kaśmīr,
 composed, in the 12th century, by *Kaḥṇa*,
 son of *Campaka*. Complete in 8 *tarāṅgas*.

The work has been published (with the sup-
 plements) by the Paṇḍits of the As. Soc. of
 Bengal (Calc. 1835); and of *tarāṅgas* 1-6, with
 a French translation of the complete work, by
 A. Troyer (Paris 1840-52); and a new critical
 edition, with English translation, by Dr. M. A.
 Stein. Cf. also G. Bühler, Detailed Rep. of a
 Tour ... in Kaśmīr, etc., p. 52 seqq.

[LORD ELPHINSTONE.]

3968.

3019. Foll. 43; size 7½ in. by 5½ in.
 (bound in the Persian fashion); legible, modern
 Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī-saṃgraha, a continuation of
 the preceding work (by *Sāhebrām*).

The companion volume to the preceding
 work.

[LORD ELPHINSTONE.]

3969, 3970.

664a, b. Foll. 90+58; size 11½ in. by 9 in.;
 good Devanāgarī writing (of 1807 A.D.); about
 twenty lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī, *tarāṅgas* 1-6; preceded by
 an index to the same portion of the work,
 compiled by *Bāla Govinda*.

The index ends:

४ ६ ८ ९
 बालगोविन्दमिश्रेण वेदतर्काष्टभूयते ।
 वर्षे राजतरङ्गिण्याः सूचीपत्रं विनिर्मितम् ॥

[H. T. COLEBROOK.]

3971-3974.

2769b-c. Foll. 149; size 12¼ in. by 8¼ in.;
 fair Devanāgarī writing of 1821 A.D.; 21 lines
 in a page.

Four sections of the history of Kaśmīr, viz.:
 b. (foll. 16). *Tarāṅgas* I. and II. of *Kaḥṇa*'s
 work.

c. (foll. 62). *Śrīvara*'s (*Jainarāja*)-*Tarāṅgiṇī*.
 d. (foll. 43). *Tarāṅgas* IV.-VIII. of *Kaḥṇa*'s
 work.

e. (foll. 28). The 4th *Tarāṅgiṇī*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3975-3979.

1146a-e. Foll. 369; size 9 in. by 5 in.; legible, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Different sections of the history of Kāśmīr, viz. :—

a. (foll. 157). *Taraṅgas* I.-VI. of *Kaḥṇa's* work. Each *taraṅga* is paged separately (fol. 2 of the first of which is missing).

b. (foll. 141). *Śrīvara's* (*Jainarāja-*) *Taraṅgiṇī*.

c. (foll. 83). The first part of the 4th *Taraṅgiṇī*, to the end of the *Tāhirājavanśavarṇanam* (śl. 1-498).

d. (foll. 8). *Taraṅga* VII. 1-118 of *Kaḥṇa's* work.

e. (foll. 80). The second portion of the 4th *Taraṅgiṇī* (śl. 499 to the end).

[H. T. COLEBROOKE.]

3980.

2848. Foll. 166; size 16½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing (European paper, watermark 1806); eight lines in a page.

Two sections of the history of Kāśmīr, viz. :

a. (foll. 76). *Taraṅgas* I.-VI. of *Kaḥṇa's* work.

b. (foll. 90). *Paṇḍita Śrīvara's Jainarāja-taraṅgiṇī*, in four *taraṅgas*.

[DR. LEYDEN.]

3981.

837. Foll. 258; size 12½ in. by 5½ in.; good, large, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page. The MS. has suffered from damp in some places.

The three supplements to *Kaḥṇa's* work, viz. :—

1. *Jonarāja's* (2nd) *Taraṅgiṇī*, ends fol. 75b.

2. *Paṇḍita Śrīvara's* (3rd, or *Jainarāja-*) *Taraṅgiṇī*, ends fol. 202b.

3. The 4th *Taraṅgiṇī*, here likewise ascribed to *Śrīvara Bhaṭṭa*, ends fol. 258a :

पुराणनगरीदाहे सा वभी नगरी नवा ।

सपत्नीविरहे जाते नूननोडेव वल्लभा ॥

कृता श्रीवरभट्टेन रचितेन महात्मना ।

ज्यलालदीनपर्यंत राज्ञी राजतरंगिणी ॥

श्रीमद्राजतरंगिणी संपूर्णा ॥ सं ६१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3982.

2414. Foll. 109; size 9 in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Śrīvara's Jainarājatarāṅgiṇī.

[?]

3983.

2901. Foll. 134; size 8½ in. by 7 in.; indifferently, modern Devanāgarī writing; sixteen lines in a page.

The same supplement to *Kaḥṇa's* work.

[DR. LEYDEN.]

3984.

1581. Foll. 144 [numbered 146; five leaves (63, 110-112, 129) being wanting; while no. 54 occurs twice, and 127 thrice; and fol. 5 has been wrongly inserted between 64 and 65]; size 18½ in. by 3½ in.; modern Bengālī handwriting; 5 or 6 lines in a page.

Nānakula-vaṁśāvalī, genealogies of some septs of the Kulina Brāhmins of Bengal (by *Mitra Dhruvānandaka* ?).

It begins :

वन्द्यो मुसैटी काञ्चिच्च घोवालच्च तथा परे ।
चट्टः पूतिच्च गाङ्गुली कुन्द्यामी(?) क्रमादमी ॥
आयितो बहुरुपास्यः शिवो गोवर्धनः सुधीः ।
गा'शिमो(!) मकरन्दश्च जाङ्गलास्यसमा इमे ॥

च उत्साहसुतः ॥

आयितस्य परीवर्तन्मात्स्यो देवलके पुरा ।
चट्टेन बहुरुपेण मकरन्देन चोचितः ॥
जाङ्गलेन(?) समानो ऽसौ पूतिगोवर्धनेन च ।
उचितेन खादुकेन देवलेन समः पुनः ॥
महिन्या माधवक्षेम्यो गूडिः शरणिक्तस्था ।
उद्योको लौलिकश्चैव पुत्रौ द्वौ स्यात्तपोरुचौ ॥ २

Fol. 2b: इदानीं लक्षणसेनस्य सभाश्रिताः [१४] कुलोना
निगच्छन्ते ॥

अरविन्द्यो हलो नामा(?) शुचो चाङ्गालदेवली ।
महेश्वरस्तथेशानो बोशोवादलिवामनाः (?) ॥
पण्डितो माधवाख्यश्च कृष्णः कुतूहलस्तथा ।
समानाः कथिता एते लक्ष्मणेन प्रपूजिताः ॥ १४ ॥

च लौलिकसुतः ।

आर्तिः कृतासीत्मकरन्दवन्द्ये
श्रीलारविन्देन विनायकाख्यः ।
क्षेम्यः सुवन्द्योपरराजगाम्नी
गभेश्वरक्षेम्यतयाच पश्चात् ॥
बभूव तस्मात्सुत आयितो ऽसौ
श्रीचट्टवंशाधुनभानुरेकः । ०

Numerous marginal and interlinear glosses have been added over the greater part of the volume. The top margin of fol. 1b has the following stanza, which perhaps belongs to the work itself :

नत्वा तां कुलदेवतां खलु सदा सन्मानसे हंसतां
यातां भक्तिविशेषतः कुलसभामध्ये सदा मोदिता ।
श्रीमद्वन्द्यवटीयकादिकमहावंशावलिं पश्यतो
वक्ष्ये तत्परिवर्तवर्तनविधिं मिश्रो भुवानन्दकः ॥

Cf. Rājendralāla Mitra, Notices of S. MSS.,
1., nos. 400 and 402 (the final stanza of these
MSS. has not been found in the present MS.).

Fol. 1a also is written over with stanzas,
the first of which is :

पायम्यायमपाय्यते जलधरा वचैर्नि युष्मत्पयो
देवाधीश्वरखे भयान्निरिपरित्राखे गरीयानसि ।
अन्यत् किं जनको ऽमृतन्दुकमला देवदुमाणामहो
गर्वः सर्वत एव ते समुचितो नागश्चपाने पुनः ॥

On fol. 125b we read :

कालिदासकुलं वक्ष्ये यस्य काशी स्ववन्द्यजे ।
आर्तिर्न्यूनोचितो गेहे योगानन्दश्च गाङ्गुली ।
गोविन्दश्चकडी पुत्रौ कालिदासमहामतेः ॥

The MS. ends :

श्रीपतिः केशवश्चैव तथा श्रीयदुनन्दनः ।
समानाः कथिता एते गाङ्गवंशप्रतिष्ठिताः ॥
देवीदासो महेशश्च गोपालो वंशिचट्टनः ।
वंशी गाङ्गस्तथा स्यातः पद्मगर्भसमा इमे ॥

समाप्तो ऽयं ग्रन्थः ॥

[?]

3985.

2351. Foll. 42; size 10½ in. by 5½ in.;
good, clear Devanāgarī writing of 1809 A.D.;
nine lines in a page.

Jāmavijaya-kāvya, a poem on the history of
the *Jāma* dynasty of *Kaccha* and *Navanagaru*
(esp. of *Śatruśālya Nripa*), claiming descent
from *Yadu* and *Krishṇa*; in seven cantos,
composed (? towards the end of the 16th cen-
tury) by *Vāṇinātha*.

It begins :

करकिशलयकंपादोलि मंगत्यमात्यं
दधदुरसि नतीस्यं(?) नवीयः) सीतयासज्यमानं ।
गुरुजनचलदक्षिप्रोत्तमात्रोडमानी(?) ०मानो)
द्वदयनिहितभावो राघवो वः पुनानु ॥ १ ॥
एकस्त्रिजगती नाथः करुणावरणालयः ।
वासुदेव इति श्रीमानात्मारामोऽवतीर्थवान् ॥ २ ॥
संभवति विलीयते यन्निमेवाज्जगत्स्यपि ।
भुवो भारावताराय खो ज्ञायत यदोः कुले ॥ ३ ॥

केवलं चित्स्वरूपो यो [न] वाङ्मनमगोचरः ।
 त्रिजगत्संततस्तस्य तत्र संततयो ऽभवन् ॥ ४ ॥
 अनूनशीर्यसौर्दयेधैर्यगाभीर्यवानभूत् ।
 तत्रैकस्तनयो नाम शांभो जांबवतीसुतः ॥ ५ ॥
 कामारे सारसानीव रत्नानीव महार्णवे ।
 वसते कुसुमानीव मणीनिव वराकरे ॥ ६ ॥
 विस्मयाम्यद्वयोर्धाणि यशोजितजगत्पति ।
 दैवतान्यवतीर्णानि क्षिताविव यदृच्छया ॥ ७ ॥
 नरदेवप्रधानानि सभूतानि तदन्ये ।
 वर्णयामि गुणोत्कर्षाख्याकथंति सती मनः ॥ ८ ॥
 ज्ञत्यंते रिपवो शेषास्तेजोभिर्भुजसंभवेः ।
 तेन ते जाम इत्येव दधते नाम सान्वयं ॥ ९ ॥
 जगणेन (जगत्पतेन) गुणग्रामः [ः] संग्रामरसकर्कशः ।
 सासीन्नमसो नाम राजा जगति विद्युतः ॥ १० ॥
 समो रूपेण कामस्य तेजसा च विडोऽजसः ।
 यशसा शीतमहमस्तेन नाम समो ऽभवत् ॥ ११ ॥
 सर्वेषां चैव लोकानामेकः स हृदयंगमः ।
 शीलेनोन्नतयन् चेतो निदाय इव चंद्रमाः ॥ १२ ॥
 यस्मिन्नाजति निःशेषं जगत्सत् ययद्विषः ।
 उदयत्यंबरमणार्धंधकारा इवीचरे ॥ १३ ॥
 एकः प्रकाशको नृणां दारिद्र्यमुद्रितात्मना ।
 तिमिरावड्कोशानां घनानामिव भानुमान् ॥ १४ ॥
 करप्रतापसंक्रातान् दिगंतानखिलानपि ।
 मृष्टवानेक एवायमुदयभानुमानिव ॥ १५ ॥
 सपनेता द्विषा नेता नाम नेताखिलक्षितेः ।
 सिंधाविव रवेर्विंबो वंशे तस्मादजायत ॥ १६ ॥
 जनकादपि सो व्यंतमुच्चैःपदमवाप्तवान् ।
 नयनानंदनो नृणां विभू रत्नाकरादिव ॥ १७ ॥
 कष्टावलिं स निर्देस यत्प्रतापाग्निरुद्ययी ।
 यद्गुलहरिश्चामो धाम (? मोहाम) व्योमाखिलं बभौ
 सल्लभं कुलं कीर्त्या कात्या चंद्र इवीचरं । ॥ १८ ॥
 नोतिवार इति श्रीमान् नेतुः सूनुरजायत ॥ १९ ॥
 किं ब्रूमस्तस्य भूभर्तुः स्तोत्रं श्रोत्रमुखावहं ।
 यत्संग्रामकथां श्रुत्वा रोमांचति तनूरुहः ॥ २० ॥
 शेषशंकरकैलाशहिमवत्सुरनिष्पगा [ः] ।
 धवलौचक्रिरे येन स्वकीयैर्त्यंतशोभया ॥ २१ ॥

गाढाघोढारिवारीकां विचक्ष्म्यातवज्ञा अभूत् ।
 स्रवडो नाम गूढीना दुर्दाहंकारसंगरः ॥ २२ ॥
 धनुरादाय यः मज्जमेकः सन् दृढविक्रमः ।
 उर्वीमकापीविपीरां जानदग्न्य इवापरः ॥ २३ ॥
 चंडप्रतापदुर्धर्षो ऽप्याहतां द्विवतां क्षिपौ ।
 समुद्यत्तपनो योष्मे कामाराणामपामिव ॥ २४ ॥
 विप्रान्प्रीकृत्यतो नित्यं वसुभिर्वसुतेजसः ।
 अभवत्तनयस्तस्य जरादीन इति श्रुतः ॥ २५ ॥
 जराद्यपि च यो जित्वा स्त्रीयपुंस्वप्रभावतः ।
 पालयामास गो तस्माज्जरादीन इति श्रुतिः ॥ २६ ॥ ० २७ ॥
 कवयो यं महाबाहुं राहुमाहुर्विषद्विधोः ।
 स राहुरिति नासाभूतस्य पुत्रो महीपतेः ॥ २८ ॥ ० २९ ॥
 यो ऽजयत्करवालेन करालेन महीमना ।
 जटाल इति नासास्य राहोः सूनुरजायत ॥ ३० ॥ ३१ ॥
 लक्ष्म्यावधि समुत्तरीये यद्वातविजिह्वेर्गतं ।
 साक्षाद्ग्रीष्म इवास्यासोत्ताप्यारिदिति चोर्ववान् ॥ ३२ ॥
 उदयाय प्रतापाग्निरववृधे श्चुभीजलं ।
 बभ्रामास्य यशोहंसः शचवो मानसं जडुः ॥ ३३ ॥ ० ३४ ॥
 उर्दचितयशःशास्त्रिणास्त्राज्ञतदिगावलः ।
 मरुतस्त्वोपमस्तस्य लक्ष्मो* नाम सुतो ऽभवत् ॥ ३५ ॥ ० ३६ ॥
 जशेषभूमिभृन्मूर्धवर्तिताहस्य (० वर्तिनस्तस्य) मृपतेः ।
 उन्नतो नाम पुत्रो भूत् काले चारुकलेवरः ॥ ३७ ॥ ० ३८ ॥
 यशसोत्पादितः सोमः सोमो येनाचैतः सदा ।
 नृसोमस्तनयस्तस्य इयामो नाम अजायत ॥ ३९ ॥ ० ४० ॥
 मनोभवमनोहारिविग्रहो ऽस्य सुतो ऽभवत् ।
 काकुत्स्थपीरूपो नासा काकुराकुलितारितः ॥ ४१ ॥ ० ४२ ॥
 प्रसस्य यो धनोपात्तविद्वेदिनिधनोद्यमः ।
 तस्य रायधनो नाम पुत्रो भूद्भनदोषमः ॥ ४३ ॥ ० ४४ ॥
 सदानवर्त्तामहूवतो ऽप्यनाकल्येतो ऽनृतं (१) ।
 बलीयान् रूपशाली च बलीति तनयो ऽभवत् ॥ ४५ ॥ ० ४६ ॥
 पंडीकृतारिस्तेजोभिर्मंडितान्वयको गुणैः ।
 पांडरीकृतदिङ्कोरी ससीऽयमिति (१†) तत्सुतः ॥ ४७ ॥ ० ४८ ॥

* Dr. Burgess, Rep. of Archaeol. S. of N. W. I., ii., p. 201 seq., takes this king to have flourished at Nagār Thātā in Sindh, about 1250 A.D.

† Dr. Burgess calls him Jām Sāndha, and his (2nd) son Virjā.

विरोचन इवाशासु व्यरोचत वपुःश्रिया ।
 यः सरोरुहनेचो भूद् वैरिहा नाम तत्सुतः ॥ ५६ ॥ ० ५८ ॥
 मुखोपमितपृष्ठैर्दुर्विशिखोच्छिन्नशात्रवः ।
 श्रीजितोयसखो स्यासील्लक्षो नाम सुलक्षणः ॥ ५९ ॥ ० ६१ ॥
 अमर्दानंदसंदोहे दुंदुभिध्वनिबंधुरे ।
 अभूद् रायधनो नाम पुत्रो अस्य चित्रतेजसः ॥ ६२ ॥ ० ६३ ॥
 दानैर्बहुविधैर्यज्ञैः सुप्रीता देवता द्विजाः ।
 ततो अस्य पुत्रो भूत्रास्त्रा गंजन (?) नः शत्रुगंजनः ॥ ६४ ॥
 शल्याहतारती (?) मल्लः प्रोत्ससत्कीर्तिर्मंडलः । [० ६५ ॥
 वेल्लङ्गाहुरभून्नाम्ना हल्लः] फुल्लोबुजेष्वणः ॥ ६६ ॥ ० ६६ ॥
 निदान (?) निधानं यं मुदामाहुः संनिधानं विडोजसः ।
 तस्य रायधनो नाम प्रधानं भूभुजामभूत् ॥ ६७ ॥ ० ७० ॥
 श्रयान्कुवेरकल्पो अस्य कुवेरसखसेवकः ।
 कुवेर इति नाम्नाभूद्रवे [र] परबिंबवत् ॥ ७१ ॥ ० ७२ ॥
 व्यधाहुंदावनं भद्रं गोपालैरनुजीविभिः ।
 विलसत्कृष्णवर्त्मना नाम्ना हलधरो भवत् ॥ ७३ ॥ ० ७४ ॥
 माक्षात्कालो ऽरिर्गणां विशालो यज्ञसां भरैः ।
 हरिपाल इति श्रीमान् नृपालोऽजनि तत्सुतः ॥ ७५ ॥ ० ७६ ॥
 शुद्धे कुले अस्य नाम्नाभूद्व्रतः संपदव्रतः ।
 अनूनगुणसौंदर्यो मुकुरे प्रतिबिंबवत् ॥ ७७ ॥ ० ७८ ॥
 साक्षादिव प्रतीचीशो नीचीकृतरिपृच्छयः ।
 तमाची नाम तत्पुत्रः समीचीनगुणो भवत् ॥ ७९ ॥
 दुर्योधनकुलं हंता यंता दुःशासनस्य च ।
 हरिभोम इति श्रीमान् साक्षाद्भोम इवाभवत् ॥ ८० ॥ ० ८१ ॥
 राज्ञो हलधरो नाम पुत्रो हलधरोपमः ।
 विख्यातकीर्तिः शत्रुणामासीदाशीविषोपमः ॥ ८२ ॥
 सच्चतःकुमुदामोदी लाक्ष्यो नाम तदात्मनः ।
 आसीज्जामकुलाभोधिचंद्रमा नृपचंद्रमाः ॥ ८३ ॥ ० ८४ ॥
 यस्मिन् पालयति श्लोणीमासीच्चौरयदं परं ।
 कामिनीनां मनश्चौरे रूपे भूपस्य केवलं ॥ ८६ ॥
 तेजोनिधृतसर्वारौ यस्मिन् राजनि राजति ।
 विश्रान्ताभूद्युद्धकथा यूनां सुरतसंगरे ॥ ८७ ॥ ० ८८ ॥
 श्लोणः सन् द्विजराजो ऽकं प्राप्यैकः पुष्टिमश्रुते ।
 वृद्धिमीयुर्द्विजातीनां लाक्षभूपं तु लक्षशः ॥ ८९ ॥ ० ९० ॥
 चिराय कच्छदेशं स खच्छदं खच्छमानसः ।
 सपालयत्स्वर्गमिव वासवो भूमिवासवः ॥ ९१ ॥

इति प्रवर्धमानस्यानन्यसाधारणश्रियः ।

अथ दिग्विजयाकांक्षा कौतुकाद्भूपतेरभूत् ॥ ९२ ॥ ० ९०३ ॥

Canto II., describing the successful invasion and conquest of Saurāshṭra, begins :

अथावनीभर्तुरुद्ग्रतेजसो

नियोगमाज्ञाय युयुत्सयोत्सुकाः ।

भटाः करास्फालनमेव चक्रिरे

तथा नु मन्ये द्विषतो जितानिव ॥ १ ॥

Canto III. describes how, on the death of Lāksha, his successor, Rāyula (or Rāvala, as he is also called), subdues some rebellious chiefs, and, as a devout worshipper of Vishṇu, resolves to reside in Saurāshṭra, 'in order to be nearer to Dvārāvati'; whereupon the king of Saurāshṭra calls out his tributary chiefs, and enters into an alliance with the ruler of the Dekhan, but is finally defeated; Rāyula then builds himself a new capital, Navanagara (in 1539 A.D., acc. to Dr. Burgess), where he subsequently dies and is succeeded by his son Vīrabhadra.

This canto begins :

ततः सदानंदसमुत्थिताभिर्

आशोभमानं परितः प्रजाभिः ।

स पालयामास चिराय कच्छं

राज्यं नृपः खच्छमना मनीषी ॥ १ ॥ ० ८ ॥

तस्मिन् दिवं गतवति (?) दिवंगे प्रभुवंशवीरे

श्रीरायुले राज्यपदाभिषिक्ते ।

क्षणाद्विपक्षा उदिताश्च लीनान्

चान्वग्ययौ दीनकृताभिलाषात् ॥ ५ ॥ ० ३३ ॥

नवविभवविलासादेशविन्यासहेतोर

नवभवनतडागारामशोभाभिरामात् ।

अभिनववयसाढ्यो रावल्लक्षोणिपालो

नवनगरमितीदं नामतो नाम चक्रे ॥ ३४ ॥ ० ४६ ॥

स पालयित्वाहुतसर्वसंपत्

क्षितिं क्षितौद्रो विधिवच्चिराय ।

विन्यस्य पुत्रे श्रियमेव काले

दिदृक्ष्येव त्रिदिवं जगाम ॥ ४७ ॥

अत्रिया तनोर्निर्जितकामदेवः

श्रीकृष्णपादाञ्जनिरुदसेवः ।

अत्रियोर्जितः पूजितभूमिदेवः

श्रीवीरभट्टः समभूषदेवः ॥ ३६ ॥

Cantos iv.-vii. deal with *Virabhadra's* son and successor, *Śatruśalya*.

C. iv. treats of the king's youthful pleasures, esp. those of the harem :

दिने दिनेशप्रतिमप्रतापः

सन्मंगले मंगलराशिरेवः ।

अरातिचिन्ताहितगाढशल्यो

राज्ये अभिविक्तः खलु शत्रुशल्यः ॥ १ ॥ ० २६ ॥

C. v., on the same subject :

प्रबोधितो दुंदुभिनिःस्वनेन

प्रातः समुत्थाय स मानितायी ।

शुश्राव गीताम्यथ बंदवदैर

उन्नीयमानाम्यथ मंगलानि ॥ १ ॥ ० २७ ॥

C. vi. The king starts on a course of *digvi-jaya* (no particular countries being mentioned), and, implored by his wives, returns victorious:

अयोध्यावाहारिविजयबुगर्भो(?)

नभस्युदासीनतया विरेजुः ।

तथा हि पूर्णोः खलु मानुषाणां

भवति नेत्रातिथयो विशेषात् ॥ १ ॥ ० २८ ॥

C. vii., describing the daily life of the king, and esp. the enjoyments of the harem, also relates how a Muhammadan ruler (*sa pārāsīkah kshatīpah*) came to meet the *Jāma* in a friendly way (*pritiṃ cikīrshuh*); and having noticed among the tributary chiefs of the king of Navanagara one *Candrasena*, who had formerly given him trouble, he had him seized and fettered; on hearing which *Śatruśalya*, enraged, pursued him and made him give up his vassal.

It begins :

ततः स्ववीर्येण विजित्य जेता

युद्धे विरुद्धान्मुधाधिपालान् ।

पुरं प्रगच्छन्पुरुहूततेजाः

परं प्रजानंदति ततान् ॥ १ ॥

It ends :

उद्यत्यतापतपनो उल्लिल्लोकमुच्चैर

चानंदयन् जगति विस्मृतकीर्तिर्बट्टः ।

नक्तं दिवं जयति निर्मितशुभ्रतः

श्रीजामवंशतिलकः किल शत्रुशल्यः ॥ १०६ ॥

आस्ते यस्य समीप एव नगरी द्वारावती श्रीपतेर

देवो नागविभूषणो अस्य नगरोपांत इति नागेश्वरः ।

नानाशास्त्रविचारचारुचतुरः श्रीकंडनाना द्विजो

यस्यास्ते स चिरायुरस्तु जगति श्रीशत्रुशल्यो नृपः ॥ १०७ ॥

जीयाः श्रीयुतशत्रुशल्य भवतो भूयाद्भवो भूतमे

धेयाः सर्वविषममूर्धेभु पदं सद्यो विहेयात्मनः ।

मित्रेष्वाः परिपूरयेः प्रशमयेदरिद्रदावानलं

श्रीरामं परिचिंतयेर्वसुमतीनाकल्पमापालयेः ॥ १०८ ॥

श्रीजामविजयं नाम काव्यं काव्यविदो नमः ।

कृपया शोधयन्तेतत्सुधियो हि दयालवः ॥ १०९ ॥

दोर्देडप्रबलप्रतापतपनव्यापन्नसर्वाहितः

श्रीमज्जामकुलप्रदीव उदितः श्रीशत्रुशल्यो नृपः ।

वाणीनाथकृते स्म जामविजये तत्तदुत्थालकृते

काव्ये दानविधानवर्णनविधौ सर्गोऽगमत्सम्पन्नः ॥ १ ॥

ममामोऽयं(!) जामविजयकाव्यमिति ॥ संवत् १८६६ नावसे

भाद्रपदमासे कृष्णपक्षे दशमी १० शुभवासरे नीतनपुरवरे पुष्करहाती जोसी भगवानजीलालजी लिखितनिर्दं ॥

[GAIKAWAR.]

3986.

1499. Foll. 57 (with *buddhapattras* to foll. 13, 35-9, 48-50); size 12 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Nripatinītigarbhitavṛitta, a versified account, by *Lakshminīpati*, of the historical events which occurred after the death of the emperor *Aurangzeb*, or rather of his son and successor (*Muazzam*) *Bahādur Shāh*.

When *Aurangzeb* died in 1707, the second of his three surviving sons, *Azam*, proclaimed himself emperor, but fell, with two of his sons, in battle with his elder brother *Muazzam*, who

thereupon was proclaimed emperor under the name of *Bahādur Shāh*. On his death, in 1712, his second son, *Azīm-ush-Shān*, proclaimed himself emperor, but perished in a sally from his camp while invested by his elder brother *Muizz-ud-dīn*, who then ascended the throne under the title of *Jahāndār Shāh*. The cause of *Azīm-ush-Shān*'s son *Farrukh Siyar* was, however, espoused by *Saiyid Husain Ali* and his brother *Saiyid Abdullah*. It is at this point that the story commences, which is intended, at the same time, to serve the purpose of a frame for a course of instruction in political ethics and diplomacy :—

पृथ्वीं शासति कूर्मादौ श्रीजगच्चंद्रराजनि ।
 पृथिवीनाथनिखिललक्षणैश्च सुलक्षिते ॥
 लक्ष्मीपतिद्विजाग्रेण वृक्षांतं मंत्रिभूषणोः ।
 लिख्यते निजशेमुख्या (०मुष्या) शक्रप्रम्यसमुद्रं ॥
 सर्वेषां भूमिपालानामुपदेशाय शोभनं ।
 अनयध्वंसकं नीतिगर्भितं बुद्धिवर्धकं ॥
 श्रीरंगजेवभूमौद्रुतनयस्य तु नंदने ।
 मौजदीनाभिधे भूषे शक्रप्रम्ये स्थिते सति ॥
 नीतिज्ञे युद्धकुशले दृष्टामात्यविमर्देकं ।
 भयभीतैस्तु शयदैर्गतं (? शवरैः) पाटलिपुत्रकं ॥
 द्रुतं भूमौद्रुधातृव्यं द्रुष्टुमात्महिताय तु ।
 अजमहोनतनयः फर्कसाहाभिधस्तु तैः ॥
 संदृष्टस्तत्र भूमिशलक्षणैस्तु सुलक्षितः ।
 अभिवाद्य तु तं तत्र स्थितं भयविवर्जितैः ॥
 अत्रदुष्ठाभिधस्तेषां मुख्यभूतस्तु यः स्थितः ।
 तनोक्तं तस्य निकटे तत्कालसदृशं वचः ॥
 समर्थो नाजमो यस्तु पितृव्यापादकं न हि ।
 व्यापादयति तस्याप्यु धर्मः कीर्तिसमन्वितः ॥
 स्वयं याति यतस्तस्मात्समर्थेनात्मजेन तु ।
 तातव्यापादकः कामं व्यापाद्यः सर्वभावनः ॥
 तातव्यापादकं हंतुं यो न कुर्वति (!) यत्नकं ।
 स जीवन्नेव मृतको देहांते जायते खरः ॥
 तातव्यापादकं हंतुं जायते यस्य वै पृष्ठा ।
 असंशयं स विद्वद्भिर्ज्ञातव्यो जारजातकः ॥

समर्थो यस्तु तातस्य हंतारं हंति वै न हि ।
 हंतुमिच्छति तं व्रजपाणिर्गीर्वाणवदितः ॥
 अश्वत्थामा स्वयं पूर्वं तातहंता न किं हतः ।
 धृष्टद्युम्नः पुत्रा रात्रौ पशुमारतया द्रुतं ॥
 पराशरेण किं पूर्वं स्वतातानिष्टकारकाः ।
 न हता राक्षसाः क्रूराः स्वस्य चानृष्यहेतवे ॥
 हिंदूकानां यथा आह्वापितृमित्रैः प्रजायते ।
 यवनानां तथा तातहंतुर्व्यापादनेन तु ॥
 मौजदीनो न यावच्च त्वया संहन्यते प्रभो ।
 पितृणां तव निमृक्तावन्नैव प्रजायते ॥
 इत्याकल्प्ये वचस्तस्य फर्कसाहेन तं प्रति ।
 कथितं वचनं चेदं तत्कालसदृशं स्वयं ॥
 मौजदीनो ऽस्ति भूमौद्रो बलवान् राजवदितः ।
 सहं तस्यास्मि भ्रातृव्यो बलहीनो निरंतरं ॥
 यावन्नेन ममोपेक्षा विहितास्ति कृपाधिया ।
 जीवनं जायते तावत्तम तेन यदा स्वयं ॥ ०

The story is continued, in a rambling way, to the end of the power of the Syeds, when (in 1722), as a final, futile move, after the murder of his brother, *Syed Abdullah* set up *Rufy-ul-Kadr* (रफूलकदर), son of *Bahādur Shāh*'s son of the same name, as counter-emperor.

The verses contain numerous modern dialectic and Persian words, usually explained in the margin, such as नाजमो in v. 9 above, explained by पुत्रे, अमंद (by स्यादमस्तु मंत्रिणि, fol. 2b), करिम (by रिपो तु करिमो भवेत् ib.), जारकाच (by जारकाचस्तु जनके), पारवादी (= चन्द्र), मज्जन (= सरित्पति), चार (= व्याघ्र), सरोज (= पण्डित), साहिव (= प्रभु), etc.

It ends :

फर्कसाहस्तु जलालदीनस्यांशो न वै यदि ।
 असामाथोश्चरस्यांशो यदि नो ऽजीतसिंहकः ॥
 सचिवोऽंशो न चेन्नो स्तस्मिन् तस्य तयोश्च वै ।
 दूषणं चास्ति सुमहत्तेभ्यो दूषणवर्जितः ॥
 ईश्वरः सर्वभावज्ञो दंडं दास्यति चोक्तं ।
 असारे सारमे (= संसारे) किंचित्कालं मे यशसः स्थितिः ॥
 जायतामिति संचित्य यथा सर्वैस्तु कार्यकं ।
 क्रियते तु तथा चात्र मयापि निजभाषया ॥

लिखितं चास्ति यत्किञ्चित् तदिदं सर्वपार्थिवैः ।

द्रष्टव्यं न मयि द्वेषः कर्तव्यः सर्वभावतः ॥

इति श्रीलक्ष्मीपतिलिखितं नृपतिनीतिगर्भितं वृत्तं ॥

On fol. 1a Colebrooke's Paṇḍit calls the work नृपनीतिगर्भितनीतिशास्त्रं.

[H. T. COLEBROOKE.]

3987.

2320c. Foll. 8; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Ratnasenakulavamśamuktāvalī, by *Bhavadattā Paṇḍita*; a genealogical account of a family of Rājās of the common appellation of *Sena*, beginning with *Ratnasena*, and ending with *Raṇavīrasena*, by order of whose father, *Raṇa Bāhadūr* (*Bahādūr*) *Sena*, the pedigree was composed, in 1802 A.D.

It begins :

सरस्वती व्यक्तिसुभक्तिशक्तिभिर्

निजार्थसाधेऽनुगतागतामृतः (० मितः) ।

बुधैस्तु योग्या समुपासिता सती

रसानुकूला जयतीति मे मतिः ॥ १ ॥

आचार्यश्रीवराहार्यनिर्दिष्टेनामुनाध्वना ।

चरिणोरस्तु मे पक्षः क्षमासीक्येभृद्बुधः ॥ २ ॥

शक्तिर्नैपुण्यमयो न पुण्यं

शिष्टा कवीनां प्रतिभा न मे ऽस्ति ।

वित्त्विकमात्रं कविताविधौ मां

श्रीमद्गुणा हि कृपा निपुणैः ॥ ३ ॥

कार्यं नयं सौख्यं चेद्भजेत

जानीयात्तत्तौरेवं विश्व एव ।

आहो ईहो सौख्यं चेद्भजेत

तन्मे लोके लायवं शालिनीदम् ॥ ४ ॥

रणबाहदूरमुखसेनमुखाद्

अधिगत्य शासनमधीतरसः ।

भवदत्तपण्डित इमां कुरुते

प्रमिताक्षरी नृपकुलावलिकाम् ॥ ५ ॥

स्वस्ति श्रीरत्नसेनोऽभवदत्तदत्तित्तासर्वगर्भारिचर्मे-

ग्राह्यवृहत्पञ्चमकठिपञ्चमठपटवैजयन्तीवित्तारात् ।

कोदण्डानन्यदण्डात् स तरुतरपायाहवञ्जीरधेयं

भेजाते चण्डलक्ष्मी निरवधिमलधिसम्भरायां धरायाम् ॥ ६ ॥

Ayodhyānagarisālikā, Citaura, Vināyaka-puram, Pālyāpurī, and Makavānanāmakam puram are referred to as places where different members of this family were domiciliated.

It ends :

श्रीमन्महादत्तनृपाद्भृकुर्धियद्भूपालगुणाभिभाजः ।

शशिचयोदयफलीभवतः पुष्पास्त्रयस्त्रारुमहा महान्तः ॥ ७ ॥

श्रीमत्पृथ्वीपालसेनो महर्षिजा

राजा यस्यो मा च राजन्वती भूः ।

इत्थं पृथे चिंतयित्वेव विद्मैर्

अन्वयोऽस्या चास्य तावत्कृताभूत् ॥ ८ ॥ ० ८ ॥

रणबाहदूरयुतसेन एकिका

रसना कुहूनिनदमञ्जुभाषिणी ।

किल यस्य वीरकमलालयः शयः

शयनं जयप्रिय उरो ऽपि संहतम् ॥ ९ ॥ ० ५० ॥

वसुधातलं समरबाहदूरः प्रभुः

स्वयंशःसुधातिथयलीकरोतीति किम् ।

स्वविभावलोकसमवेतचित्रद्वैर्

गुणविक्रमान्विलिखितुं तदीयानुजः ॥ १० ॥ ० ५२ ॥

राजन्यप्रमुखतया तु रत्नसेनो

अन्वयोऽस्योऽजनि तत एव राजराजात् ।

चित्रं किं न बहुतुली प्रहर्षिणीं ताम्

आरुढोऽपि च सतुली कदापि नैकाम् ॥ ११ ॥

कीमारे वयसि कुमारविक्रमो ऽयं

सौन्दर्ये रतिपतिरेव कुत्सितो ऽतः ।

मादृग्भिर्विबुधजनैः कुमार इत्या-

ख्यातोऽसौ नरपतिपुत्ररत्नसेनः ॥ १२ ॥

श्रीचन्द्रेशो रणबाहदूरसेनस्तु लब्ध्वा रणवीरसेनम् ।

प्राधान्यतोऽर्थो व्यज्जेशमहेत्यन्वयसंज्ञं तनयं प्रमोदते ॥ १३ ॥

शाके चतुर्भुजधराधरभूमियुक्ते

रात्रिं दिवं वृषवलादुपचोयमानाम् ।

श्रीरत्नसेनकुलजायनिजातिवृज-

मुक्तावल्लोऽप्यपितवान् भवदत्तधीमान् ॥ १४ ॥

[DR. F. BUCHANAN.]

3988.

2364. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; six lines in a page.

Vaṃśalatā, a compilation of genealogies of kings, by *Udayanācārya*.

It begins :

तीक्ष्णैः कोटिनखायकैश्च दिविजैस्सार्वकं महोमण्डले ।
स्तम्भोत्पादननर्दतर्दितपरं कम्पयन्त्यस्त्रिलोकम् ।
भित्त्वा राक्षसगृहपादलपटुं वक्षःस्थलं क्षेत्रकं
प्रह्लादाय वराह्वरं च निनदीं (०दे) तं तारसिंहं भजे ॥ १ ॥
वाग्देवी यस्य जिह्वाये नरीनर्त्ति सदा मुदा ।
तं गुरुं परमानन्दं नौमि नित्यमखण्डितम् ॥ २ ॥
वरीवर्त्तु सदास्माकं नृसिंहो हृदये प्रभुः ।
यस्य स्मरणमात्रेण स्त्रीयन्ते सर्वसंशयाः ॥ ३ ॥
स्मृत्वा स्मृत्वा गुरोः पादं नत्वा गुरुपरंपराम् ।
उदयनाचार्यो ऽहं वै वक्ष्ये वंशलतां शुभाम् ॥ ४ ॥
वंशाग्नेः क्वातिगाभीर्यं क्वाहं चात्यमतिस्तथा ।
तथापि वक्ष्ये कृपया हरेर्वंशलतां तथा ॥ ५ ॥
वंशानामेव स्नानन्यात्पारं नैव च विद्यते ।
शास्त्रसिद्धान्तश्चैव संक्षेपेणेह कथ्यते ॥ ६ ॥ ०

Sūryavaṃśa, foll. 3a-11a; *Nabhaḡavaṃśa*, fol. 5a; *Ikshvākutanāyama*, fol. 5b; *Rāmacandrasya vaṃśavarṇanam*, fol. 9a.

Somavaṃśa, foll. 12b-32a; *Jayāter vaṃśaḥ*, fol. 14b; *Gautamavaṃśa*, fol. 16b; *Māgadharājānaḥ*, fol. 19a; *Yador vaṃśaḥ*, fol. 20b; *Kuler ārambhe rājavaṃśavarṇanam*, fol. 29a.

It ends :

उदरं भरतस्यार्थैः सत्यत्वे धार्ष्ट्यमेव हि ।
ब्रह्मविद्वत्प्रभृद्ग्राणी यो बली भविता नृपः ॥
एवं वंश्याः समाख्याता विस्तरेणात्यश्लथा ।
तेन तेनैव बोद्धव्या देशे देशे नृपास्तथा ॥

इति श्रीमदुदयनाचार्यकृतो वंशलतात्मकः समाप्तः ॥ सत्यत् ८ शुभं ॥

[DR. F. BUCHANAN.]

2. ORIGINAL COLLECTIONS OF MISCELLANEOUS VERSES, AND ANTHOLOGIES.

3989.

2411. Foll. 9; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written in Devanāgarī; 8 or 9 lines in a page.

Cāṇakya's collections of sententious couplets, entitled *Rājanīti(-samuccaya)*.

The MS. contains first the shorter collection, or *Laghu-Cāṇakya* (A), consisting of a hundred couplets, arranged in eight *adhyāyas* (the last two of which are wrongly numbered 6 and 7). This version differs considerably from those hitherto published.

Then follows the first, and part of the second, *adhyāya* of the larger collection, or *Vṛiddha-Cāṇakya* (B).

A., *adhy.* I. begins :

प्रणम्य शंकरं देवं ब्रह्माणं च जगद्गुरुं ।
विष्णुं प्रणम्य शिरसा वक्ष्ये शास्त्रमनुत्तरं ॥ १ ॥
आशिक्षणेन (!) स्वयं प्रोक्तं (प्रोक्तो) राजनीतिसमुच्चयः ।
तमहं संप्रवक्ष्यामि नराणां बुद्धिवर्धनं ॥ २ ॥
अतोर्थं पठ्यते शास्त्रं कीर्तिलोकेषु जायते ।
कीर्तिमान्पृज्यते लोके परत्रेह च मानवः ॥ ३ ॥
बली पलितकायेन कर्तव्यः क्षुतसंग्रहः ।
न तत्र धनिनो याति यत्र याति बहुश्रुताः ॥ ४ ॥
श्रुत्वा धर्मं विजानाति श्रुत्वा त्यजति दुर्मतिं ।
श्रुत्वा ज्ञानमवाप्नोति श्रुत्वा मोक्षं च गच्छति ॥ ५ ॥
श्रुतं यत्नविरागाय न धर्माय न ज्ञातये ।
किं तेन पठितेनापि काकभाषतमेव (०भाषित०) तत् ॥ ६ ॥
संडसंडेषु पांडित्यं क्रयक्रीतं च मैथुनं ।
भोजनं च पराधीनं तिष्ठः पुंसो विडंबनाः ॥ ७ ॥
पदं पदार्थं पादं वा व्याहरेद्यः सुभाषितं ।
मूर्खो ऽपि [प्रा]ज्ञतां याति नदीभिः सागरो यथा ॥ ८ ॥
नदीतीरेषु ये वृक्षा या च नारो निरंकुशा ।
मंत्रिहीनश्च यो राजा तस्य राज्यं विनश्यति ॥ ९ ॥

सेवितव्यो महावृक्षा(०क्षप्) छाया भवति शीतला ।
यदि दैवात्फलं नास्ति छाया केन निवारितः(०ता)॥१०॥
इति श्रीलघुचाणिके राजनीतिशास्त्रे प्रथमोऽध्यायः ॥

- II. अतिदानाद्दलिवेद्धो नष्टो मानात्मयोधनः ।
विनष्टो रावणो लौत्यादति सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १ ॥ ० ११ ॥
- III. अन्यथा वेदशास्त्राणि ज्ञानपादित्यमन्यथा ।
अन्यथा तत्पदं शांतं लोकाः क्रियन्ति अन्यथा ॥ १ ॥ ० १० ॥
- IV. शुचिभूमिगतं तोयं यत्र लेपो न विद्यते ।
लेपस्थानं परित्यज्य अन्यस्थानं भवेच्छुचि ॥ १ ॥ ० १३ ॥
- V. का प्रीतिः सह मार्जारैः का प्रीतिरवनीपतौ ।
गणिकाभिश्च का प्रीतिः का प्रीतिर्भिषुकैः सह ॥ १ ॥ ० १८ ॥
- VI. सिंहरूपेण राजानो व्याघ्ररूपेण मंत्रिणः ।
भृत्याश्च गृध्ररूपेण क्षयं यास्यन्ति वै प्रजाः ॥ १ ॥ ० १२ ॥
- VII. किं कुलेन विशालेन विद्याहीनस्य देहिनः ।
अकुलीनोऽपि विद्वान्यो दैवतैः सह पूज्यते ॥ १ ॥ ० ७ ॥
- VIII. धनवानकुलीनोऽपि कुलीनो धनवर्जितः ।
सुविद्वान् जातवंशोऽपि निर्धनः परिभूयते ॥ १ ॥ ० ११ ॥

B. begins :

प्रणम्य शिरसा विष्णुं त्रैलोक्याधिपतिं विभुं ।
नानाशास्त्रोद्धृतं वक्ष्ये राजनीतिसमुच्चयम् ॥ १ ॥
अधीत्येदं तथा शास्त्रं नरो ज्ञास्यति तत्त्वतः ।
धर्मोपदेशविज्ञानकार्यकार्यं शुभाशुभम् ॥ २ ॥
तदहं संप्रवक्ष्यामि ० ३ ॥ मूर्खोऽपि शिष्योपदेशेन ० ४ ॥ दुष्टा
भार्या शठं मित्रं ० ५ ॥ आपदर्थं धनं रक्षेद् ० ६ ॥ तज्जेदेकं
कुलस्यार्थं ० ७ ॥ अलत्येकेन पादेन ० ८ ॥ यस्मिन्देशे न
सन्मानो ० ९ ॥ पंच यत्र न विद्यन्ते ० १० ॥ धनिकः श्रोत्रि-
यो राजा ० ११ ॥ ज्ञातव्याः प्रेयसे भृत्या ० १२ ॥ ज्ञातुरे व्यसने
प्राप्ते ० १३ (!) ॥ वरयेत् कुलजां प्राज्ञो ० १४ ॥ नदीनां च
नखिनां च ० १५ ॥ विषादप्यमृतं यास्यं ० १६ ॥ स्त्रीणां द्वि-
गुण आहारो ० १७ ॥

इति श्रीवृद्धचाणिके राजनीतिशास्त्रे प्रथमोऽध्यायः ॥

अनृतं साहसं माया ० १ ॥ भोज्यं भोजनशक्तिश्च ० २ ॥
यस्य पुत्रा वशे भृत्या ० ३ ॥ ते पुत्रा ये पितुर्भक्ताः ० ४ ॥ परोक्षे
कार्यहन्तारं ० ५ ॥

• Of editions may be mentioned the *Cāṇakya-
śatakam* (110 verses) in Hæberlin's *Anthology*
(pp. 312-22); another (109 vv.) ed. A. Weber
(*Monatsber. of Roy. Ac., Berlin, 1864*); a series

of 91 verses peculiar to Nepal MSS., ed. by
J. Klatt (Halle, s.d., ? 1873); *Laghucāṇakya*,
with Italian transl., by E. Teza, Pisa 1878;
Vṛiddha-Cāṇakya, Bombay, 1858. Cp. E. Mon-
seur, *Cāṇakya*; *révision de cinq recueils de
stances morales* (Par. 1887). Most of the verses
are included in Böhtlingk's *Indische Sprüche*.

[?]

3990.

1518a. Foll. 19; size 9½ in. by 5 in.;
fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in
a page.

Cāṇakya's Rājanīti. The larger collection,
consisting of 352 ślokas. Rather incorrect.

It begins :

प्रणम्य शिरसा विष्णुं त्रैलोक्याधिपतिं प्रभुम् ।

नानाशास्त्रोद्धृतं वक्ष्ये राजनीतिसमुच्चयम् ॥ १ ॥

मूलसूत्रं प्रवक्ष्यामि ० २ ॥ पठनादस्य शास्त्रस्य ० ३ ॥ तदहं
संप्रवक्ष्यामि ० ४ ॥ रूपयौवनसंपत्तौ ० ५ ॥ ०

It ends :

आचार(०रो) विनयो विद्या प्रतिष्ठा तीर्थदर्शनम् ।

निष्ठा वृत्तिस्तपो दानं नवधा कुललक्षणम् ॥ ३५१ ॥

बालोऽपि चोरः स्वविरोऽपि चोरो

वृद्धो युवा दंडधरोऽपि चोरः ।

[राजापि चोरः] सचिवोऽपि चोरो

चोरं विना न प्रसर्वति नार्यः ॥ ३५२ ॥

इति श्रीनीतिशास्त्रे आणक्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3991.

1121b. Foll. 29; size 12 in. by 4½ in.;
careless Devanāgarī writing of 1786 A.D.; 8-10
lines in a page.

Rājanīti, in 16 *adhyāyas*, in mixed Hindi
and Sanskrit. *Adhy.* 1-8 are ascribed to
Laghucāṇakya, 9-16 to *Vṛiddha-Cāṇakya*.

It begins : अथ राजनीतिं लिख्यते ॥ दोहरा । विचन-
विनासनभयहरनकरनबुधिपरगामु । ० १ ॥ शुचिपुत्रीति ० २ ॥
श्लोक ॥

प्रणम्य शंकरं देवं ब्रह्माणं च जगद्गुरुं ।
विष्णुं प्रणम्य शिरसा वक्ष्ये ऽहं शास्त्रमुत्तमं ॥ ३ ॥
दोहरा । शिवकौसोसुनवाङ्मै ० ४ ॥ श्लोक । चाणिक्येन
स्वयं प्रोक्तं ० ५ ॥ ०

Adhy. 8 begins fol. 12b: अथ वृद्धचानिक्ये ॥ श्लोक ।

प्रणम्य शिरसा विष्णुं ० as in MS. 1518a.

It concludes with three Hindī verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

3992.

3024. Foll. 184; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8-11 (on foll. 65-80, 2 or 3) lines in a page.

Kāmandakīya-Nītisāra, with a commentary, entitled *Upādhyāyanirapekshā*.

The text has been published, with extracts from the commentary, in the Bibliotheca Indica, by *Rājendralāla Mitra* and *Jaganmohan Tarkalāṅkāra*.

The Commentary begins :

अतुल्यमुखाम्भोजवनहंसवधूम्रम् ।

मानसे रमतां नित्यं सर्वशुक्ला सरस्वती ॥ १ ॥

अभिप्रेतार्थसिद्धार्थं पूजितो यः सुरैरपि ।

सर्वविघ्नजिह्वादे तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ २ ॥

चेतश्चक्रे ऽखिलाज्ञानव्याभिसामर्थ्यधारिणा ।

नमो विनिर्मितानंतभवर्ध्वाय शंभवे ॥ ३ ॥

व्याख्या मुखावबोधार्थां स्पष्टा मृक्ता सुसंगता ।

कामंदकिप्रणीतस्य नीतिशास्त्रस्य लिख्यते ॥ ४ ॥

शास्त्रकारः स्वशास्त्रादी नमस्यति नमस्कारं करोति । कि-
मर्थमिति चेन्नमस्यनमस्कारात्पुण्यमुत्पद्यते । तदुत्पद्यमानं रिरो-
धात्पुण्यं निवर्तयति । तन्निवृत्तो तु कार्याणां विघ्नादीनामभावं
मन्यमानः सकलार्थशास्त्रपारावारदृष्ट्या कामंदकिराह । यस्य
प्रभावाद ० ।

[J. R. BALLANTYNE.]

3993.

1025. Foll. 192; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing, by three or four different hands; nine lines in a page.

The same work, and commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

3994.

2769a. Foll. 112; 4to, size 12 in. by 9 in.; clear, modern Devanāgarī writing; 21 lines in a page.

Nītisāra, with commentary.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3995.

2539e. Foll. 22; size 10½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of 1547 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Bhartrihari's Śātakas, viz. : *Vairāgyaśataka* (123 vv.), *Nītiśataka* (106 vv.), and *Śringāraśataka* (111 vv.).

Bohlen's edition (Berlin, 1833) of *Bhartrihari's* centuries being based exclusively on four of the MSS. of the India House, it will suffice to refer to his preface, pp. x. and xi., for a description of them. The present is his MS. B (old number 1987).

Dated : संवत् १६०४ वर्षे राक्षसनामसंवत्सरे चैत्रशुद्धे ११
एकादशी गुरौ स्वपरोपकारार्थे गणेशपंडितेन लिखितविद्
पुस्तकम् ॥

In K. K. Telang's edition of the first two *śātakas* (Bombay, 1874) a useful comparative conspectus is given of the verses in the different editions and MSS. used by him. Numerous other editions of the work have been published in India, both with and without commentaries and vernacular translations. Also an English translation, by B. H. Wortham, in Trübner's Or. Ser., 1886. [GAIKAWAR.]

3996.

1151b. Foll. 18; size 9 in. by 5 in.; Bengālī character; eight lines in a page; European paper.

Bhartrihari's Vairāgyaśataka (104 vv.). This MS. was not known to Bohlen.

[H. T. COLEBROOKE.]

3997.

2150. Foll. 33, 32, 32 resp.; size 11 in. by 6½ in.; no date; number of lines varying.

Bhartrihari's three *śatakas*, with a commentary.

The commentator's name is not mentioned in this MS., but the commentary on the *Nitiśataka* appears to be identical with that assigned to *Maheśvara*, in a MS. described in Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 47.

The comment on the three centuries begins as follows:

I. *Vairāgyaśataka* (86 vv.): चूडोत्तमि चारुचंद्र०
॥ १ ॥ योगिनी चेतःसन्नि चेतः मन एव सन्नि गृहे ज्ञानमेव
प्रकर्षेण दीपो यस्य सर्वभूतो हरः शंकरः विजयते सर्वोत्कर्षेण
वर्तते । किं कुर्वन् सन् । अंतः अंतरे स्फूर्जत् प्रस्फुरत् । ०
अपारमोहतिमिरस्य प्राग्भारमज्ञानलक्ष्मुच्छाटयन् दूरीकुर्वन् ।
पुनः किं कुर्वन् । श्रेयोदशाये श्रेयसां पुण्यानां दशा तस्या अग्रे
स्फुरन् प्रकटयन् ।

II. *Nitiśataka* (110 vv.): दिक्कालाद्य ० ॥ १ ॥

विम्लेशं विम्लहंतारं गणराजं नमाम्यहं ।

शारदां वरदां नीमि जाड्यापनुषये तथा ॥ १ ॥

अगोपालं नमस्कृत्य नत्वा गुरुपरंपराम् ।

भर्तृहरिकृतो यंचलस्य व्याख्यां करोम्यहम् ॥ २ ॥

दिगिति दशदिशासु तथा भूतभविष्यवर्तमानविकालेषु अन-
वच्छिन्नाः । अत एव अनंतः अंतो नास्ति । चिन्मात्रमेव ज्ञान-
मूर्तिः स्वरूपे यस्य ०

It ends: अतस्तेजस्विनः सुखममून प्राणानपि त्यजति ॥ ११० ॥
इति श्रीभर्तृहरिणा विरचितं टीकायां नीतिशतकं समाप्तम् ॥
[इति महेश्वरकृता नीतिशतकटीका समाप्ता ॥ R. M.].

III. *Śringāraśataka* (100 vv.): शंभुस्वयंभुहरयो०
॥ १ ॥ परं तु नाम्ना सम्यग्विचारितं चेत्यरिणामे वैराग्यमेवास्ति ।
निंदास्तुतिः स्तुतिर्निंदा वा द्विप्रकारो ऽस्ति । अत्र तावत्स्तुति-
निंदाप्रकारः । ०

Cf. R. Garbe, Tübingen MSS. (2nd coll.),
no. 62.

This is MS. A of Bohlen's edition (praef.,
p. x.), old number 1791. [GAIKAWAR.]

3998.

1419b. Foll. 15; size 11½ in. by 4½ in.;
indifferent, modern Bengali handwriting; 11
or 12 lines in a page.

Bhartrihari's Śringāraśataka (100 vv.), with
the same commentary.

The latter commences: अथ नृत्तारजं नाम्ना परं
तु सम्यग्विचारितं चेत्यरिणामे ०

This is MS. C of Bohlen, old number 1549.

[H. T. COLEBROOKE.]

3999.

1203a. Foll. 20; size 12 in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of 1798 A.D.; 7-10
lines in a page.

Bhartrihari's Śringāraśataka (101 vv.), with
the same commentary, commencing as in the
preceding MS.

This is MS. D of Bohlen, old number 1378.

[H. T. COLEBROOKE.]

4000.

1854. Foll. 25, 19 & 24; size 11 in. by
5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing;
7-11 lines in a page.

Bhartrihari's three *Śatakas*, with a rhymed
paraphrase (*tīkā*) in Marāṭhī.

Noticed by Bohlen under the old number 140.

I. *Nitiśataka* (99 vv.): यो चिंतयामि ० ॥ १ ॥
मो जोस चिंतित असे नरुचे तिला मो । माने तिला अपर
तो पर अन्यगामी । संतुष्ट मंडिचई जानवपुच पाहीं । धिक
तोस त्यास मदनास इला मला हीं ॥ १ ॥

II. *Śringāraśataka* (100 vv.): चूडोत्तमि ० ॥ १ ॥
मोलि स्थान मनोस चंद्रकलिका ०

III. *Vairāgyaśataka* (116 vv.): [चूडोत्तमि ० ॥ १ ॥]
अथ नृत्तारपद्धतिप्रारंभः ॥ श्रीं देशमनेकदुर्गविवर्ध ० ॥ १ ॥ शिखो
निषिद्धलो महाविषमदुर्गदेशांतरा । ०

[DR. JOHN TAYLOR.]

4001.

2555. Foll. 15; size 13½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of 1775 A.D.; 12-14 lines in a page.

Bhartrihari's Vairāgyasataka; with a commentary by *Dhanasāra*, pupil of *Siddhasūri* of the *Ūkeśagaccha*.

It begins: दिक्कालाद्य ० ॥ १ ॥ तस्मै शीताय तेजसे पर-
ब्रह्मणे नमः । किंविशिष्टाय शीताय तेजसे स्नानुभूत्येकमानाय
स्वकीयायाः अनुभूतेः अनुभवात् एकमानं यस्य स स्नानुभूत्येक-
मानस्तस्मै । पुनः किं ० । शीताय तेजसे दिक्कालाद्यनवच्छिन्ना-
नंतचिद्ज्ञानमूर्तये । दिक् च कालश्च दिक्कालौ । दिक्कालाभ्यां
अनवच्छिन्ना अज्ञाता (!) अनन्ता चिदानन्दस्य मूर्तिर्यस्य स दिक्का-
लाद्यनवच्छिन्नानंतचिद्ज्ञानमूर्तिस्तस्मै ॥ १ ॥ अथ गुणहीनता-
स्वरूपमाह । बोद्धारो मत्सरयस्ताः ० ॥ बोद्धारो ज्ञातारो मत्सर-
यस्ताः विरोधव्याप्ताः प्रभवो नृपाः स्मयदूषिताः गर्वकलङ्किताः
चान्ये जनाः अज्ञानोपहताः संगे शरीरे सुभाषितं ज्ञोर्लं स्मृति-
हीने एते प्रकाराः महिमानं न प्राप्नुवंति ॥ २ ॥ ०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 186. This MS. was apparently unknown to Bohlen.

It ends :

अकेगणजगनांगणदीप्तभानोः

श्रीसिद्धमूरिसुगुरोर्महिमाधिकस्य ।

शिष्येण तस्य धनसारवरेण रम्या

टीकेयमद्य ननु भर्तृहरौ विधापि (०रेव्यधापि) ॥

इति श्रीभर्तृहरस्य (!) तृतीयस्य संडस्य टीकेयं समाप्ता ॥
लिख्यत श्रीमहं प्रदायां दार्पणेषु मध्ये श्रीमदाचार्यश्रीसंपत-
रामजीतन्यादपुन्यशिष्यश्रीमन्मनोहरदासजी तद्वत् अखै (?) i.e.
अक्षय) रामेण जयपुरनाम्नीनगर्भ्यां आवणमासे शुक्लपक्षे त्रिथौ
चतुर्दश्यां संवत् १८३२ ॥ [MACKENZIE COLLECTION.]

4002.

1503d. Foll. 9; size 11½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Amaruśataka, a century of erotic stanzas, ascribed to a poet (or a king) *Amaru* (also called *Amaruka* and *Amarū*).

A very incorrect MS., counting 102 verses.

The work has been repeatedly printed in India. It has also been published, with a French translation, by A. L. Apud (i.e. A. L. de Chézy), Paris 1831. There is, moreover, a critical edition, with extracts from the commentaries,¹ and an exhaustive discussion of the different recensions of the work, by R. Simon (Kiel 1893). [H. T. COLEBROOKE.]

4003, 4004.

1392 a & b. Foll. 12+35; size 13½ in. by 3½ in.; careless, modern Bengālī handwriting; 6 and 8 lines in a page.

Amaruśataka; followed by a commentary (*īkā — Kāmadā*), by *Jñānānanda Kalādhara Ravicandra*, in which the text is explained in a double sense (viz. that of sensuous love and dispassion).

The MS. of the text, which is pretty correct, contains only 98 verses, terminating abruptly without colophon.

The commentary, which has been printed at Calcutta (1808), begins in this MS. and the next:

विद्या वितरति मुक्तिं भुक्तिमविद्याया भुजिष्यामः (भ ०) ।

या चरमाचरमा या शक्तिः सा नः शिवं विशतु (र. दि ०) ॥

तमुभयरसपरिपाठीपरिहरणवाटीमिमी (र. तदु ०) रम्या ।

कुरुते स्मरुशतटीका [ज्ञानानन्दः कलाधरः श्रीमान्] ॥

यो ऽसौ भाग्यवता विभक्तवलिज्ञानामृतानन्दयुग्

यो वात्स्यायनकामतन्त्रविलसत्कलिक्रियाकौशलः ।

आचष्टे ऽत्र रसद्वयं कविकुलालङ्कारचूडामणिः

श्रीलश्रीरविचन्द्र एष विष्णुनां मात्सर्यतामुत्सृजन् ॥

यदि स्यात्परमानन्दे कामानन्दे च वासना ।

तदा संसेव्यतां धीराष्टोकेयं कामदा सदा ॥

Colophon : इत्यमरुशतकटीका समाप्ता ॥

This MS. of the commentary is rather incorrect. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ The extracts from commentaries given under the following numbers were made before the appearance of this edition, and are here retained for comparison.

4005.

711b. Foll. 27; size 16 in. by 5½ in.; good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Amaruśatakaṭikā (*Kāmadā*), the same commentary (without the text), but here (wrongly) ascribed to *Vidyāvinoda Sukṛitin* (*Ravicandra*); and counting 95 verses of the text. A more correct MS.

In the second line of the 2nd introductory verse, where the MS. reads: कुरुते अमरुशतटीका विद्याविनोदः सुकृती श्रीमान् । the two words underlined, giving the author's name, have been subsequently written in (in somewhat paler ink), though perhaps by the same hand. Most likely the MS. was copied from the same original as the preceding one, which omits the author's surname in the 2nd verse, and the scribe filled up the lacuna with a name of his own invention, but unfortunately not according with the metre. Whether this is also the case as regards the colophon is not quite clear. It runs thus: पूर्वग्रामिकुलकलानिधिश्रीविद्याविनोदाचार्य-भट्टाचार्यकृतमरुशतकटीका समाप्ता ॥

Then follows an imperfect list of the authorities used by the commentator, for which, as completed, see Simon, p. 24.

[H. T. COLEBROOKE.]

4006.

711a. Foll. 66; size 16 in. by 5½ in.; fair, modern Bengali handwriting (apparently different from that of the preceding MS.); nine lines in a page.

Amaruśatakaṭikā (-traya), three commentaries on the *Amaruśataka*, written one after the other for each verse, viz.:—

I. An anonymous commentary (on 106 vv. of the text).

It begins: काश्मीरदेशनिवासिनः ज्ञानजीमनिनील-
लितगतिविलासवल्गुस्मितापाङ्गाबलोकनमङ्गलपद्म-
दयस्य इन्द्रियैरविचारचित्तविषयविषयान्धकूपनिवेशितस्य
जमरुनामधेयधरणीपतेहीनोपदेशार्थं परमकारुणिको भगवान्
शङ्कराचार्यः कदाचिद् दिव्यमयव्याजेन तत्सन्निधितुल्यगतो
यथावदुपकल्पितोपचितिरूपविहः सन्धेः नृत्ताररमवर्षेनाथै-
रभ्यर्चितस्तथा कृतवान् । तत्र कुमारव्रतचारिकः नृत्ताररम-
वर्षेनमिति तेषामुपहासमसहमानः स्वकृतग्रन्थमयथाथैभिर्ज्ञ-
नाय परसंहननप्रवेशविद्ययावनोपतेरस्यैव चपुराविवेज्ञः जनक-
रमपि राजा स्ववदननिर्गततदमलनिगूढार्थमभिशृङ्खल्य परि-
वन्दिताशेषकपायासिलजगद्धन्धविध्वंसनपरायणानी विद्याम-
धिगत एवाविद्याविस्मृतपरमतत्त्वसंमृतेर्विररामतदाकलीनमनित-
वेराग्येण तत्सन्निधित्वेविनो ध्वि परमज्ञानमशशुरिति ज्ञान-
रसमत्र व्याख्यास्यामः । ०

It ends: उरुह्वयमिति स्त्रीकेन सामान्यमृतेरनन्तरं विशेष-
मृष्टी कन्दर्पमाययोः प्राधान्येनोपयोगित्वात् तदुभयस्मरत्वं सामान्य-
मृष्टिः स्वर्गपातालमृष्टिमात्रं विशेषमृष्टिः । तथा च । विद्युत्सर्गो
विसर्ग इति श्रीभागवतम् ॥ १०६ ॥

II. A commentary, the author of which is not mentioned, but which (as Simon points out) seems to be identical with that of *Rāma-rudra Nyāyavāgīśa Bhāṭṭācārya*, described in the Notices, vii., p. 135.

It begins: अथ ग्रन्थारम्भे विप्रविचाराय ग्रन्थकृद्ग-
वतीस्मरणलक्षणमङ्गलमाचरन् रामानमाश्रीर्वादेन योजयति
न्याकृष्टीति । ०

It ends: ॥ १०५ ॥ अटयौवनान् कामदेवभूषतेरभिषेक-
सामग्र्योन्नेन वर्णयति । उरु ह्वयमिति मनोजनपतेरभिषेचनाय
अभिषेकाय मृगदृशो मृगलोचनाया उरुह्वयं कदलस्य काङ्क्षी
मध्यं खतुलं वेदिरस्याः (!) सनयुगी लावस्तु कुम्भी अभिषेके च
कदलीकाखरोपणवेदिनिर्माणयोग्य इत्यर्थः ॥ इत्यमरुशतकटीका
समाप्ता ॥

III. The commentary of *Jñānānanda Kalā-dhara Ravicandra* (called, however, *Kavicandra* in the MS.); here adapted to a different re-cension from that followed by the above two MSS.

It begins :

विद्या वितरति मुक्तिं भुक्तिमविद्या तु या (!) भुजिष्यामः ।

चरमाचरमार्था शक्तिः सारः (सा वः) शिवं दिशतु ॥

तदुभयरसपरिपाटीकामिका रम्या (!) ।

अमरुशतकस्य टीका ज्ञानानन्दः कलाधरः कुरुते ॥

यः श्रीभागवताविभक्तिविलितज्ञानामृतानन्दपुष्पो^० श्रील-
ओकविचन्द्र एष पिशुनामात्सर्यमुत्सार्यतां ॥ ०

It is only carried on as far as verse 90
(आयाते दयिते^०) of this recension.

[H. T. COLEBROOKE.]

4007.

2580a. Foll. 29; folio, size 11½ in. by
8½ in.; modern Telugu handwriting; 32-36
lines in a page.

Amarūśataka (or *Amarūkam*, as it is called
on the fly-leaf); with a commentary, called
Śringāra(rasa)dīpikā, by *Vemabhūpa*, son of
Komañindra.

The commentary begins with 11 *ślokas*,
which, owing to their being preceded by the
first verse of the text, are numbered 2-12 :

गणपतिमतिविग्रहं (०विष्णुं) भक्तसंघातविग्रहं

भजत भुजगशेषव्याम्रतेजोविशेषं ।

अहितकलितचर्चं तं प्रतापप्रचंडं

सुरगणनुतपादं शीर्षेणीयूषपादं ॥ १ ॥^१

अन्योन्यमेलनवशात्प्रथमं प्रवृद्धं

मध्ये मनाग्व्यवहितं च कुतो न (र्जय ed.) हेतोः ।

प्राप्तं दशामय मनोरथबोध(लोभ ed.)योग्या

पायाब्जिदं रतिमनोभवयोः सुखं नः ॥ २ ॥

आसीच्चतुर्थान्वयचक्रवर्ती

वेमक्षितोऽशो जन[ल]भगंडः ।

एकादशेति प्रतिभाति शंका

येनावताराः परमस्य पुंसः ॥ ३ ॥ (om. ed.)

राज्यं वेमः सुचिरमकरोत्प्राप्यहेमाद्रिदानो (!)^२

भूमौदवैभुवमुरुभुजो भुक्तशेषामभुक्त ।

श्रीशैलायात्मभवति पथि प्राप्तपातालंगंगा-

सोपानानि प्रथमपदवीमारुरुक्षुश्चकार ॥ ४ ॥

^१ Different in ed. ^२ ०प्राज्य०दानो ed.

माचक्षोणपतिर्महेन्द्रमहिमा वेमक्षितोऽशायणी^१

रामाद्यैः^२ सदृशो बभूव सुगुणैस्तस्य त्रयो नन्दनाः ।

कीर्त्या जायति रेडिपोतनृपतिः^३ श्रीकोमटोद्रस्ततो

नागक्ष्मापतिरित्युदात्तवपुषो^४ धर्मार्थकामा इति(इव)॥५॥

वेमाधिपो माचविभुश्च नन्दनी

श्रीकोमटोद्रस्य गुणैकसंश्रयी ।

भूलोकमकोदरजन्मवाञ्छया

भूयो स्वतीर्णोविव रामलक्ष्मणी ॥ ६ ॥

स वेमभूपः सकलामु विद्या-

स्तिप्रगल्भो जगत्तभगंडः ।

कदाचिदास्थानगतः कवीनां

काव्यामृतास्वादपरः प्रसंगात्^५ ॥ ७ ॥

अमरुकविना^६ रचितो शृंगाररसालिकां शतश्लोको ।

श्रुत्वा विकसितचेतास्तदभिप्रायं प्रकाशतो नेतुं ॥ ८ ॥

मूलश्लोकान् समाहृत्य प्रक्षिप्तान् परिहृत्य च ।

विषये विदुषामिष्टा टीका शृंगारकालिका^७ ॥ ९ ॥

अवतारोऽर्थसंबंधो^८ अभिप्रायो भावलक्षणं ।

नायुक्तास्तदवस्थाश्च^९ नायकश्च ततो रसः ॥ १० ॥

संगानि कैशिकीवृक्षा(र. वृक्षे)रत्नकारस्ततः क्रमात् ।

इत्येतानि प्रवक्ष्यते यथासंभवमंजसा ॥ ११ ॥

अत्रादौ कविस्तावदविग्रपरिसमाप्यथैमिहदेवतास्मरणद्वारा-
रेणाशिवं प्रयुक्ते ।

ज्याकृष्टिषड्कटकामुखपाणिपृष्ठ-

प्रेखन्नस्त्रीशुचयसंवलितो मृडान्याः ।

त्वां पातु मंजरितपल्लवकर्णेपूर-

लोभधमद्वमरविधमभृत्कटाक्षः ॥ १ ॥

मृडान्याः दुर्गायाः कटाक्षोऽप्योगदर्शनं त्वां पान्विति क्रिया-
संबंधः । कीदृशः कटाक्षः । ज्या^० संवलितः । ज्याकृष्टये
षड्कटकामुखपाणिः कटकामुखो नाम धनुराकर्षणहस्तविशेषः ।
तर्जनीमध्यमामध्ये प्रेखांगुष्ठे^{१०} न विद्यते यस्मिन्ननामिकायोगात् स
हस्तः[.] कटकामुखः तस्य पृष्ठे पञ्चाङ्गणे प्रेखंतश्चलंतः नस्त्रा-
नामंशवः तेषां चयः समूहस्तेन संवलितः मिश्रः । ०

^१ ०यजो ed. ^२ हेमाद्रेः ed. ^३ रेडिपोत^० ed.

^४ ०युपात्तवपुषो ed. ^५ ०स्वादनतत्परो भूत् ed.

^६ अमरुककविना ed. ^७ ०दीपिका ed. ^८ ०यर्थ संबंधो ed.

^९ नायिका तदवस्थाश्च. ^{१०} पुंस्त्रोङ्गुष्ठे ed.

This MS. has 100 verses, the order of which varies somewhat from the printed texts: thus Hæb. 32 being inserted here between vv. 3 and 4; and Hæb. 80 between 4 and 5; whilst some differ entirely. The last 10 begin as follows: 91. अदृष्टिप्रसरतिप्रियस्य पदवीमुद्वीक्ष्य^० (Hæb. 74); 92. देशैरन्तरितां ज्ञातेषु सरितामुर्वीभृतां^० (Hæb. 98); 93. स्विन्नं केन मुक्तं दिवाकरकरैः^०; 94. कठिनहृदये मुच धीति^० (H. 47); 95. भूभेदो गुणिततत्परं नयनयोर^० (H. 92); 96. चरणपतनं साक्षात्पापं मनोहरचाटवः^०; 97. कति तल्पमुपागते^०; 98. निःश्वासा वदनं दहति हृदयं निर्मलमु- न्नृत्यते^०; 99. नातःप्रवेशमरुणद्विमुखी न चासीत्^०;

प्रियकृतपदस्तेयक्रोडाविलोभन(r. विलंभन)विलहली

किमपि करुणालापी तन्वीमुदोक्ष्य ससंभ्रमं ।

अपि विगलिते स्तंभावारे गते सुरताह्वे

त्रिभुवनमहाधन्वी स्थाने न्यवर्तते(अ^० ed.) मन्मथः ॥१००॥

The commentary ends without colophon: तत्र पदस्तेयक्रोडासंभोगावसाने कृते निवेदितव्यागते सुरताह्व इत्युक्त्वात् । सुरतस्य आह्वयनिरूपः ॥

The fly-leaf has the following title: "Amarūkam, a rhetorical book, composed by Śaṅkarācārya after he had transmigrated himself into the body of the king of Amarooga." Cf. Burnell, Tanjore MSS., 163b, where the commentator is called *Vimabhūpāla*; and Taylor, Cat. Rais., pp. 86, 89, where he is called *Divya Bhūpālan*, and *Deva Bhupāla*. This commentary was printed at Madras in 1871.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4008.

175b. Foll. 18; size 12 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1798 A.D.; 5-10 lines in a page.

Caurapañcāśikā, a series of 50 erotic verses, generally ascribed to the Kāśmīr poet *Bilhana*; with a commentary, by *Gaṇapati*, son of *Rāmopādhyāya*.

Text and commentary were published, by

P. v. Bohlen—in his edition of *Bhartṛihari* (Berlin, 1833)—from a transcript made (by Lassen) from this MS. An edition of the Kāśmīr recension (discovered by Bühler) has been published by Dr. W. Solf (1886).

This commentator assigns the poem to a poet *Caura*. On the (doubtless fictitious) circumstances which are said to have occasioned the composition of these verses, see Colebrooke, M. E., ii., p. 95 (2nd ed., p. 86); Bohlen's *Intro.*, p. xxvi.; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 245; Bühler, *Det. Rep.*, p. 48; *Vikramāṅkucarita*, *Intro.*, p. 6; and this Cat., no. 4011.

The commentary begins:

विप्रेक्षरं नमस्कृत्य रामोपाध्यायनन्दनः ।

गणपतिस्तनुते(गणपत्^० Bo) टीका संडकाचस्य वे स्युटी ॥

Colophon of text: इति श्रीचौरमहाकविना रचिता छोकपंचासिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4009.

1577E. Foll. 23; size 9 in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing; 7-11 lines in a page.

Caurapañcāśikā, with *Gaṇapati's* commentary. [B. H. HOBSON.]

4010.

3240. Foll. 4; size 14½ in. by 6 in.; modern Bengālī handwriting; 8 or 9 lines in a page.

Caurapañcāśikā, without commentary.

This version of the text differs considerably from that adopted by *Gaṇapati*, both in the general arrangement and in the readings of particular verses. As far as the arrangement goes, *Gaṇapati's* verses will be found in the following order in this text: 1-6, 10-12, 7-9, 13, 14, 16, 15, 17, 19, 18, 20-31, 34, 32, 33, 35-50. [?]

4011.

1184a. Foll. 55; size 13½ in. by 5 in.; excellent Bengālī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Caurapañcāśikā, in a somewhat different recension; with a commentary, called *Kāvya-saṃdīpa* (*kālikāpakṣavyākhyāna*), composed, in 1798 A.D., by *Rāma Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya*, son of *Nandarāma*, and grandson of *Janārdana*, a Brāhman of the neighbourhood of (the tirtha) *Siddheśvarī*. [A.]

According to the commentator's view, as set forth in the introduction and epilogue, the verses were uttered, as an invocation to the goddess *Kālī*, by prince *Sundara*, son of *Guṇa-nagara* (of *Caurapallī* in *Rādhā*), when standing on his trial before king *Vīrasimha*, and awaiting his sentence of death, for having entered into a clandestine union with the king's daughter *Vidyā*; whereupon the king is inclined by the goddess to mercy, and gives the prince his laughter in marriage. Cf. above, no. 4008.

Some of the original stanzas being quoted in *Bhāratacandra's* Bengālī poem *Vidyāsundara*, this fact is supposed to have given rise to the ascription of the 50 stanzas to a poet *Sundara*. (cf. *Rāj. Mitra*, Notices, i, p. 250.)

The commentary begins (with the figures supplied):

विद्याविद्यातमिप्रतिहतचित्तदृक्कारका ताररूपा

तारासाराहिहारा हरिहरविधिसञ्ज्ञानधारानगम्या ।

श्यामा काम्या सुरम्यासुरसुरसकलानन्दकन्दा सुनन्दा

साद्या काद्याभिवाद्या वरददरहरा सा तु पायाचिरं नः ॥ १ ॥

कौमारोपमभूरिभूसुरवरा कौमारहृदस्थली

भव्या भव्यकवीन्द्रकाव्यलहरीहृन्नासपूर्णहृरी ।

महत्त्वोसमवावरी(?) दरदरा यत्रास्ति सिद्धेश्वरी ¹

तत्र श्रीलज्जनार्दनो द्विजवरो ऽप्यासीच्च तस्यात्मजः ॥ २ ॥

¹ B omits this *pāda*.

श्रीलज्जनन्दरामः प्रथितपृथुयशाः काञ्चिर्वशाञ्जहंसस् ¹

तत्पुत्रो रामनामा रचयति रुचिरं सौन्दर्यश्लोकतत्त्वं ।

सन्तः संतोषवन्नो निदधति नितरां शोधयन्नो हि नयं

श्रीमच्छिष्यप्रमोदं पिपठिषुसुपमं काव्यसंदीपसंज्ञं ॥ ३ ॥

ख्यातश्रीगुणसागराख्यनृपतेः पुत्रप्रतिष्ठो ² ऽभवन्

नाम्ना श्रियुतमुन्दरो नरवरो वीर्यशक्तिधैर्यान्वितः ।

श्रीकालीपदपूजकः क्षितितले ख्यातः क्षमापालकः

कान्या कामजितो जितारिणिकरो विद्यापतिः श्रीपतिः ॥ ४ ॥

गाम्भीर्यैर्यथैर्यथै चतुतरचरितं रूपलावण्यविद्या

विद्याया वेददास्यं त्वभिनववयसो [३] दूरवस्था विदग्ध्यं (!) ।

श्रुत्वा सङ्कटवक्त्रादिति (संवत् ० B) नृपतिमुतः सुम्य स्वाप्यसुम्यो

मुग्धो [३] मुग्धो [३] प्यजग्धः शरशयितमुद्गच्छीर्यैचिन्नापरो

[ऽभूत् ॥ ५ ॥

विद्यानवद्या नृपवीरसिंहकन्या वदान्या बुधमान्यन्या ।

सा संहता भूपजमुन्दरेण चौराणां गेहे धितुरप्यनूढा ॥ ६ ॥

विद्यागर्भे प्रभूते रहसि सखिजनो लज्जया दृष्टजिह्वो

धिक् धिक् त्वां हीति चिचं किमिति हिमवलो(?) तो कुम्भमा-
श्याभाष्यानुपूर्वं तव दृष्टिदुरिदं आवयामास भूयं [लभ्य करणे ।

श्रुत्वा सर्वातिगर्वः ³ स तु भटमदिशश्चौरमानेतुमासैः ॥ ७ ॥

दूतैरानीतमाशु क्षितिपतिसविधे सुन्दरं सुन्दराङ्गं

पश्यन् भूयः सक्रोपस्वरुणितनयनो ऽप्यवपानसवक्त्रः ।

दूतान् प्राहेति सो ऽयं विलुलितवदनो बभूवो द्विद्यतां रे

श्रुत्वा राजपुत्रः पिहितपदगिरा प्रास्तवीर्यस्तेष्टदेवी ॥ ८ ॥

यद्यप्यखिलशास्त्रसंकुलपारावारसमुत्थिततत्त्वप्रायुषनिपीत -

मण्डितमण्डलकृतकाव्यतत्त्वमस्ति तथाप्यभिनवमिति मत्वा दया-

वन्नः सन्तः संशोधयन्नो गृह्णन्तीत्यभिगम्य मया व्याख्यायते ॥

अद्यापीति ॥ अपीति स्मरणे । तत् किं । श्रीमत्कालीपदपूजकः

सो ऽहं । मम कुतो भयं सैव मामवतीत्याहोपुरुषिकां कृत्वा

राजकुमारः कृतान्तनुत्युद्दानराजकिंकरसंकुलानीतो ऽपि निरा-

तङ्काशङ्कः स्निग्धवचसा राजानं तुदन् परदेवतो विनयन् स्ववीति

अप्यापीत्यादिपञ्चाशल्लोकेन । तस्यायमाद्यश्लोकः । ^०

The text here commented upon offers differences in reading as well as in arrangement from the preceding two versions, coinciding sometimes with the one and sometimes with

¹ ० वंशाहजहंसस् B; ? read काञ्चि०.

² ख्यातः श्री० B; पुत्रः प्रतिष्ठो A, B.

³ सर्वातिसर्वः B.

the other. Three of the verses in this recension (vv. 30, 39, 41) are quite different from the corresponding verses (vv. 30, 40, 43) of the other versions, and v. 48 may be considered as a set-off for v. 6 of the other versions not found in this. It ends:

पञ्चाशत्संख्यकैः पद्यैश्चौरराजकृतैश्च सा ।
तुष्टा त्रिभुवनेशानी राज्ञो जिह्वा समाविशत् ॥
दीनानुकम्पिनी दुर्गा दुर्गसागरतारिणी ।
भक्तानुकम्पिनी माता उवाच वचनं सती ॥
राजजिह्वा समास्याय वाणीरूपाभवत्स्वयं ।
उवाच नृपतिर्भूयो विद्यापतिरयं त्वयि ॥
तच्छ्रुत्वा सुन्दरो राजा बाहुमुत्तोल्य चाखरे ।
धूलिगुण्डितसर्वाङ्गो गलत्केशो महामनाः ॥
राजन् धर्मस्वरूपो ऽसि सत्यवादी जितेन्द्रियः ।
उक्तेनानेन वाक्येन धर्मभागभव भूमिप ॥
पुरा(पुना) राजा चौरवाक्यं श्रुत्वा किं किं हि भव्यता¹ ।
ततश्चौरश्च² विद्यायाः पतिर्भूपतिरित्यपि ॥

बदुक्तं॥ उदयति यदि भानुः यश्चिमे दिग्विभागे
प्रचलति यदि मेरुः शीततो याति वह्निः ।
विकसति यदि पद्मं पर्वताग्रे वने वा³
न चलति खलु वाक्यं सज्जनानां कदाचित् ॥
ज्ञात्वा चौरस्य वाक्यं विकसितवदनो भूक्तदासी नरेन्दो
नानाविधातिदृष्टिः सदसि स रिपुजिञ्जीवमङ्गे निधाय ।
उक्तः कसत् नृपेण प्रकथय मतिमन् कस्य पुत्रो ऽसि वास
को वा देशः कुलं च मम पुरगमनं खम्यतां ताडनं यत्⁴ ॥
श्रुत्वा चौरः कथयति ॥

गुणसागरस्य पुत्रो ऽहं राज्ञो राजन् कृपानिधे ।
देशश्च चौरपत्नी मे⁵ राढायी पृजितो(०ते B) नृपे ॥
देवतागुरुविप्राणां प्रसादान्ने ऽगमं पुरं ।
तव प्रसादान्मुक्तो ऽहं बन्धनाङ्गो महानृप ॥

राजा प्रज्ञाय सर्वं शुभदिनमकरोच्चौरराजाय विद्या
कन्या पद्मायताक्षीं शशधरवदनो संप्रदाय प्रभुः सः ।
हस्ते राजा च चौरो जलजनिनयनाभूडि⁶ विद्या सुमध्या
सर्वे कालीप्रसादाविजयपुरगमनं चौरराजस्य तस्याः ॥

¹ हिरस्यता B. ² चौराश्च B.

³ विकसित(०ते) यदि पद्मं पर्वतानां शिखराग्रे B.

⁴ ताडयनयत् B. ⁵ चौरपत्नीये B. ⁶ भूङ्गि B; ०नाभूडि A.

इति श्रीचौरमुन्दरकृतपञ्चाशत्श्लोकस्य कालिकावचनान्वयानं
संपूर्णं ॥

भव्ये सभ्ये प्रपञ्चे स्मरहरमहिलास्तोत्रपञ्चे मुक्ताब्जे
सौन्दर्ये धैर्ययो यदि यदसदृशं प्रोक्तमत्र प्रमादात् ।
खन्या तत्स्थानिमहिषधरणिधरधरेर्नेतरादन्वित्र¹
मुखा² संशोधनीयं ननु खलु सहसा प्राञ्जलिप्रार्थनीयं ॥
जनननेत्रासुनराजपूर्णं शके स्मराहे मितपक्ष चीर्णे ।
निधाय पित्तं द्विजरागनामा चकार सौन्दर्यमुकाच्यतस्तं ॥

तस्यार्थः ।^० श्रीरामनामा द्विजः सौन्दर्यमुकाच्यतस्तं मुन्दर-
रचितमुकाच्यस्य तत्त्वं यापयाम्ये चकार^० । जननं गगनं नृत्य-
मिति यावत् । नेत्रं^० इयं । असुनं सप्त । राजा एकः । एतेन
पूर्णं यः स तथा तस्मिन् । स्मराहे त्रयोदश्या चीर्णे मितपक्षे ।
तत्र प्रमाणं । पक्षः सहाये मासार्धे पार्श्वे साध्विकरीटयोः ।
वले पतत्रे केशादेः परतो निकरखके इति भूरिप्रयोगः ।
कार्तिकस्य शुक्लपक्षे । ऊर्जस्यायं चीर्णे इति पक्षविज्ञेयं ।
[१७२० B] ॥ श्रीकालीकल्पवली^० ॥ समाप्तपद्यायै गम्यः १७२६ ॥
इति श्रीरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचिता चौरपञ्चाशत्श्लोका
समाप्ता ॥

शके कीदृशि । जननने [H. T. COLEBROOKE.]

4012.

2881. Foll. 30; folio, size 11½ in. by 8½ in.; modern Bengālī handwriting; 24-27 lines in a page.

Caurapañcābikā, with the same commen-
tary. [B.] [DR. LEYDEN.]

4013.

2118a. Foll. 22 (and an additional leaf between 9 and 10); size 8½ in. by 3½ in.; good, small Devanāgarī writing of 1681 A.D.; seven lines in a page.

Bhāminīvilāsa, 'the dalliance of a fair woman,' a series of verses in 4 cantos (*vilāsa*), by Jagannātha Paṇḍitarāja, of the Akhilāndhra-Vengināṭikula.

¹ Marg. note: परो धारणधैर्ययोरिति व्याडिः । A.

² मुखा B.

I., 101 vv.; II., 101 vv.; III., 19 vv.; IV., 31 vv. The inserted leaf contains I., 92-101; II., 1-5, omitted on fol. 9b.

Variously printed in India. Also the text, with a French translation, by A. Bergaigne (Paris 1872); and, with an English translation, by *Sheshādri Iyar* (Bombay 1894).

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 236; Cat. Catt., sub *Jagannātha*.

Dated : संवत् ११३८ वर्षे साश्विनकृष्ण ५ तिथौ लिखितमिदं पंचनदान्वयदामोदरभट्टात्मजहरिशंकरेण ॥

[GAIKAWAR.]

4014.

1811. Foll. 14; size 12½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1770 A.D.; 11-13 lines in a page.

Bhāminīvilāsa.

This MS. begins:

माधुर्यपरमसोमा सारस्वतजलधिसंभूता ।

पिनतानन्यमुखदा वसुधाया मम सुधा कविता ॥ १ ॥

दिगते ०

I., 128 vv.; II., 181 vv.; III., 19 vv.; IV., 32 vv.

Colophon : इति श्रीमदखिलाग्रवेगिनारिकुलावतंसपंडितरजजगन्नाथनिर्मिते भामिनीविलासे शांतश्रुतुर्थो विलासः समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4015.

2883a. Foll. 18; size 9½ in. by 5 in.; European paper; Telugu character; fifteen lines in a page.

Bhāminīvilāsa.

I., 102 vv.; II., 184 vv.; III., 19 vv.; IV., 16 vv.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4016.

1396. Foll. 163 (the first 12 of which are wanting); size 13½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8-14 lines in a page.

Jagannātha's Bhāminīvilāsa; with a commentary, called *Vilāsapradīpa* (of four *prākāśas*), composed, in 1802 A.D., by *Maṇirāmaśarman*, son of *Rāmacandra*, grandson of *Jayarāma-sūri*, great-grandson of *Bhaṭṭa Gaṅgārāma*, and elder brother of *Hari*.

Text and commentary begin with I., v. 23 (अपनीतपरिमलीतरकचे ०).

I., *prāstāvīkavilāsa*, 126 vv.; II., *śringāra-varṇanavilāsa*, 182 vv.; III., *karuṇāvilāsa*, 19 vv.; IV., *sāntavilāsa*, 46 vv.

For cantos I. and II. of the text with the same commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 236. The reference to the same commentator's (?) *Muktāvalīprakāśa* in the comment on I. 35 is as follows : दर्शिता चैव रीतिर्विप्रविघातायेत्येताद्व्याख्यानावसरे मुक्तावलीप्रकाशे ।

The commentary concludes with the following verses (the 1st of which also occurs, with some variations, at the end of canto I.):

तातः श्रीरामचन्द्रः सकलबुधवरश्रेणिसंगीतकीर्तिर

माता स्नन्दीति याता व्यवहृतिमनुजो यस्य सुज्ञो हरिः सः ।

तेन प्रोह्यते अस्मिन्गुणमणिमणिरामाभिधेन प्रकाशः

पूणो लासप्रदीपो सुखयतु विबुधानेष तुर्यश्च धुर्यः ॥ १ ॥

सद्वर्धे ऽष्टशराष्टचन्द्रकलिते चैत्रे पवित्रे पुनर्

मासे चाप वलक्षपक्षललिते सौम्ये दशम्यामये ।

पूणः प्रादुरभूतिरोद्धतनयावधोजनियत्सुधा-

स्वादप्रोद्भवदल्लबुद्धिरचितो लासप्रदीपाभिधः ॥ २ ॥

क्लाहं मन्दमतिः क्लृ चार्थगहनाः सत्सूक्तयो ऽस्याखिलाः

श्रीमत्पण्डितराजराजिमुकुटालंकारचूडामणः ।

एवं सत्यपि यन्मार्थैरचनाचातुर्यमवाप्नुत

तज्ज्ञाने जननि त्वदीयकरुणावीरुत्थलं पेशलम् ॥ ३ ॥ ० ॥

यदिह किमपि मे स्याच्चापलं भाषितेषु

प्रविदितरसशास्त्रास्तत्सम्यक् सुधीन्द्राः ।

अपदुषदुक्तानी चेष्टितानी प्रकाशो

न भवति किमु लोके यदुरुणा क्षमाहः ॥ ४ ॥

A leaf is wanting at the end containing the last three syllables of the next verse (and any more verses there may have been) as well as the colophon, which in the other cantos runs thus: इति श्रीमत्पद्माक्षप्रमाणपारावारपारोक्षधुरीणकविताकानार-
कखरीवतारोपाह्वभट्टगङ्गारामशर्माङ्गजययारामशर्मासूरिसूनुराम-
चन्द्रविबुध(or शर्मा)सुतविद्वन्मणिरामशर्माचरितायां भामिनोवि-
लासप्राख्यायां विलासप्रदीपाख्यायां ० प्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4017.

2425. Foll. 70; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

Āryāsaptasatī, a collection of miscellaneous poetry, by Govardhanācūrya.

See Colebrooke, Misc. Ess., ii., 74; Wilson, Pref. to 1st ed. of Sansk. Dict., p. xxxi. It has been repeatedly published in India.

Between foll. 43 and 44 there is a leaf from an astronomical work, called *Dyucārodaya*, by Śrīpa (Śrīpati or Śrīla) Bhaṭṭa Tulasī. It contains the last two verses of the *madhyamā-dhikāra*, and vv. 1-11 of the *sprishādhikāra*; the latter beginning: गजादयोऽहं मृदुतुंगमुक्ते ०

[GAIKAWAR.]

4018.

959. Foll. 256; size 10½ in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 6-11 lines in a page.

Āryāsaptasatī, with a commentary, called *Tyaṅgyārthadīpana*, composed, in Samvat 1702 (A.D. 1645), by Ananta Paṇḍita—son of Timōji (Tryambaka) Paṇḍita, grandson of Bālo Paṇḍita, and great-grandson of Nīlakaṇṭha Paṇḍita—a native of Puṇyastambha on the banks of the Godāvarī; but residing, at the time, at Benares.

The commentary begins: नवे माधुमनाः सदावत-
हदा सारप्रदायादलं ०

Text and commentary were published at Benares in 1867; and in the *Kāvya-mālā*, i. (Bombay 1886). [H. T. COLEBROOKE.]

4019.

2220. Foll. 149; size 8½ in. by 3 in.; legibly written in Devanāgarī, in 1685 A.D.; ten lines in a page.

Rasikacandrikā, a commentary on Gora-dhana's *Āryāsaptasatī*, by Gokulacandra, eldest son of Bālakrishṇa Bhaṭṭa, and grandson of Mahādeva Bhaṭṭa.

It begins:

कलयाम्यनेकदंतं विदंतमंतःस्पृष्टेकदंतमपि ।

विभुजं चतुर्भुजं यं जगति गायंति मोदकेकभुजं ॥ १ ॥

श्रीमद्विभुचरणानामिदं पद्यं ॥

पीत्वा कर्णपुटेन यत्कलरवानाभोरवामभुवः

कीतोपांतनितांतनिर्गमधिया प्रीडा नरोटायिताः ।

मुग्धानामपि संप्रतं वितनुते दूतीष दूतिं (पिदूतं) मुदा

श्रेयःसंततिमातनोतु मुरली सेयं मुरारेर्मुहुः ॥ २ ॥

सामान्यसुरतकथनं रसिकमनःप्रीतये भवति ।

राधाकृष्णविलसितं कविवरकथितं पुनः किमु नः ॥ ३ ॥

सामान्ययोः कयोरपि यूनोः सुरतकथनं । अथवा सामान्येन केनचित्कविना यत्सुरतकथनं रसिकानां मनःप्रीतये भवत्येव । इदं काव्यं तु भृंगाररसात्मकं । यत्र यत्रासाधारणः भृंगारस्तत्र राधाकृष्णात्मक एवेति राधाकृष्णविलसितमिदं कविवरो गोवर्धनाचार्यः यतः भृंगारोत्तरसत्यमेयरचनैराचार्यगोवर्धनस्यपि कोऽपि न विश्रुत इति जयदेवोक्तः (० क्तः) । तेन कथितं पुनः किमुत-
त्यर्थः । सकलभृंगाररसानुभवेकवेदिनो गोवर्धनाचार्यस्येवमाचार्य-
समप्रशर्तौ कथमहं तैलंगत्वादेकवर्णितारसैकदेशवेदी व्याख्यास्या-
मीति चिंतयाप्यलं । क्वचित्त्रिलोचुतिदेवताप्रसादेन क्वचिदुत्पदेजेन
क्वचिपितृचरणकृपया क्वचित्त्वानाविधकाव्यावलोकनानुसारेण
क्वचित्त्रैलोकिककाव्यतुषेण क्वचित् भृंगाररसानुभवेनावि वक्तुं शक्यत
एव श्रीमदाचार्यव्यंजावतंसश्रीमहादेवभट्टात्मजसमस्तविद्वानिधान-
श्रीबालकृष्णभट्टज्येष्ठपुत्रेण कविकेसरीतिप्रामपदशीकेन ॥

भृंगाररससारङ्गगोवर्धनकृतेरिवं ।

कृता गोकुलचंदेण टीका रसिकचंद्रिका ॥ १ ॥

अनुधा बहुधा विदूषणं गणयंतु प्रसन्नं न मे भयं ।
 मुधियः शुचिभावभाविताः कविताः शोभयितार एव
 समयं गमयन्ति चक्रवाका [यत् ॥ २ ॥
 हृदि राकारजनीशमाक्षिपंतः ।
 कुमुदानि मुदा स्तुवंति यत्नं
 न हि कांतिं अपि समस्तपक्षपातः ॥ ३ ॥
 कवितावनितासमानतामिह तात्पर्यविदो वदन्ति न ।
 वनिता सुवचिन्नहारिणी कविता सर्वमनोविनोदिनी ॥ ४ ॥
 मदनमथनस्यापि चंद्रशेखरस्य भृंगारेण कामाधीनत्वात् प्रथमं
 तावत्पार्वतीपाणिग्रहणरूपं मंगलमारभते । पाणिग्रह इति ॥

It ends :

नैव व्याकृतिरुत्तमा न बहुशः कोपो न बालं कृपा
 रुद्रस्येव ममार्थेचंद्ररुचिराभिख्यातिविख्यातिनः ।
 आर्येयं स्फुरिता नितान्तसरसा प्राग्जन्मसंस्कारतो
 व्याख्याता जगतां तनोतु नितरामंतःसतो मंगलं ॥ १ ॥
 इति श्रीमदात्रेयवंशावतंसश्रीबालकृष्णभट्टतनूजगोकुलचंद्र-
 विरचिता रसिकचंद्रिकाभिधाना गोवर्धनसप्तशतीटीका समाप्ता ॥
 संवत् १७४२ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे १ गुरौ लिखितमिदं
 पुस्तकम् ॥

[GAIKAWAR.]

4020.

907. Foll. 91; size 15½ in. by 5½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; nine lines in a page.

Sutpadyaratnākara, a collection of miscellaneous verses, by *Govindadāsa*.

It begins (with the numbers added):

प्रणम्य गोविन्दपदारविन्दं गोविन्ददासो विदुषो नियोगात् ।
 नानाकवीनामनवद्यपद्यैः सत्पद्यरत्नाकरमातनोति ॥ १ ॥
 यं सांख्याः प्रकृतिं जगुर्धमपरे पातञ्जलाः पूरुषं
 काण्डादाश्च यमोशमास्रचरणा यं कर्म मीमांसकाः ।
 यं ब्रह्माह्वयमेकमागमविदः शैवाः शिवं वैष्णवा
 यं कृष्णं भगवन्मन्त्र विमला(निगमा)स्तस्मै परस्मै नमः ॥ २ ॥
 यस्यालीयत गन्धसोप्ति जलधिः पूष्ट जगन्मण्डलं
 दंष्ट्रायां धरणी नखे दितिसुताधीशः पदे रोदसी ।
 क्रोथे स्त्रजगणः शरे दशमुखः पाणौ प्रणमामुरो
 ध्याने विश्रमभावधार्मिककलं(?) कस्मैचिदस्मै नमः ॥ ३ ॥

वेदानुद्धरते जगन्नि वहते ० ॥ ४ ॥

पायाद्विश्रममन्दमन्दरगिरिप्रसुभदुग्धोदधि ० ॥ ५ ॥

यस्य श्रीः परिचारिका चरणयोः ० ॥ ६ ॥

सेयं ह्यीस्तदिदं शशाङ्कदिनकृच्छिहं ० ॥ ७ ॥

अथ मत्स्यावतारस्य ।

पातु त्रीणि जगन्नि पार्श्वकषणप्रसुभदुग्धोदलो
 नैकाभिस्तिमितोदरः स भगवान् क्रीडाभूषः केशवः ।
 त्वङ्गनिष्ठुररोमराजिखचितब्रह्माण्डभाण्डावधेर्
 यस्मात्कालकुतूहलेन कथमप्यङ्गेषु जीर्णायितं ॥

अथ कूर्मावतारस्य । ० अथ वराहावतारस्य । ० etc., अथ

श्रीरामस्य । ० अथ विश्वामित्रेणानीतं रामं दृष्ट्वा जनकः ।

योग्योऽयं दुहितुर्वरः किल कुले वैवस्वतीये महान्

साध्यः साधुसमादरो यदि भवेद्दामो धनुर्मेघकः ।

पूर्वं भग्नमहोद्यमाः कति कति क्षोणीभुजो लज्जिता

नो जाने किमु दुःखदः किमप्यवा हर्षाय रामागमः ॥ ०

Fol. 3b: आरन्नि नारन्नि किमेतदेवं ० ॥ प्रतिप्रतीकं
 जनकात्मजाया ० ॥ अदत्तं साम तु चकोरनेत्रा ० ॥ पद्यत्रयं
 कविजगदीशस्य ॥ The same poet is referred to
 on fol. 5b; but no other name has been met
 with on foll. 1-40.

It ends :

धेनुः सूते स्यत्यसेकं लोकस्योपकृतौ क्षितौ ।

शूकरी बह्वपयानि तानि दुःखाय केवलं ॥

भावं सितानां रसपूरितानां

बहन्ति नित्यं जगतीह गावः ।

रसे न जानन्ति तथापि तासां

चित्रं चरित्रं किमिदं विधातुः ॥

इति श्रीगोविन्ददासविरचितः सत्पद्यरत्नाकरः समाप्तः ॥

See Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 147 (ending differently). [H. T. COLEBROOKE.]

4021.

2458b. Foll. 36; size 9½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of ab. 1600 A.D.; 9-11 lines in a page; fol. 21a left blank; foll. 12 and 18 somewhat damaged and pasted over with transparent paper.

Sārasaṃgraha, a collection of descriptive poetry, compiled by *Śambhudāsa Paṇḍita*.

It begins (cf. *Mālatīm.*, v. 1; *Amaruś.* 2):

सानंदं नदिहस्ताहतमुरजरवाहृतकौमारवर्हि-
त्रासानासाययं विंशति ऋषिपती भोगसंकोचभाजि ।
गंडोडुनीनालामालामुखरितककुभस्तीडवे मूलपाणे
वैनायक्यश्चिरं वो वदनविधुतयः पातु चीत्कारवेगः ॥ १ ॥
क्षिप्तो हस्तावलग्नः प्रसभमभिहतो व्यादानोऽनुकृतं
गृह्णन्केशेष्यपास्तश्चरणनिपतितो नेक्षितः संभ्रमेण ।
छालिङ्गयोऽवभूतस्त्रिपुरयुवतिभिः साश्रुनेत्रोत्पलाभिः
कामीवार्धापराधः(?) स दहन् दुरितं शोभनो वः

[शराग्निः ॥ २ ॥

तपस्वी कां गतोऽवस्थामिति स्मेराननोत्सुकी ।
गिरिजायाः कुक्षौ वंदे भवभूतिसिताननी ॥ ३ ॥
उल्लिङ्ग्या रतते भरमुरगपती पाणिनैकेन कृत्वा
धृत्वा चायेन वासो विलुलितकचराभारमसे वहंता[?] ।
भूयस्तत्कालकांतिद्विगुणितमुरतप्रोतिना शौरिणा वः
शय्यामालिङ्ग्य नीतं वपुरलसलसद्बाहुलक्ष्याः पुनातु ॥ ४ ॥

इति मंगलाचरणं ॥ अथ नायिकावर्णनं ॥

अनुच्छिष्टो देवैरपरिदलितो राहुदशनैः
कलंकेनास्पृष्टो न खलु परिभूतो दिनकृता ।
कुहूभिर्नो लुभो न च युवतिवक्त्रेण विजितः
कलानाथः सोऽयं कनकलतिकायामुदयते ॥ ५ ॥
किमिदुः किं पदं किमु मुकुरविंशं किमु मुखं
किमन्ने किं मीनो किमु मदनवाणो किमु दृशी ।
खगो वा गुच्छी वा कनककलशी वा किमु कुक्षौ
तड्डिता तारा वा कनकलतिका वा किमपला ॥ ६ ॥

इति नायिकावर्णनं ॥ अथ हारवर्णनं ॥ ०

यामं गुणिगणसहितं काश्यपाः पश्चिमे तटे प्रथितं ।
परमानपुरे नास्ति तस्मिन्वासी विप्रस्ते(?) ० लस्ये ॥ १ ॥
उदित्येपु(जीदी ०) च श्रेष्ठो हरि(वत्तभाया)दासत्वेन
[प्रथितोऽसी ।
तस्य [च] सुतस्य सुतेन लिखितोऽयं सारसंग्रहः शुद्धः ॥ २ ॥
चैत्रे मासे सिते पक्षे दशम्यां भौमवासरे ।
वर्षे च शचपष्टास्ये लिखितोऽयं द्विजेन तु ॥ ३ ॥

Iti romāvalīvarṇanam jṛimbhā veṇī, fol. 2b;
raṇyāsandhiḥ, fol. 3; *kaver uktiḥ*, fol. 5b; *nā-
yikīm prati nāyakavākyaṃ*, fol. 7; (*viparīta*)
suratavarṇanam, fol. 7b; *abhisārikāv.*, fol. 8b;
nāyakacintanam, *nāyakavākyaṃ sakhāyam prati*,
nāyakam prati mītravākyaṃ, fol. 9b; *nāyikā-*

*vākyaṃ nāyakam prati, nāyikāvākyaṃ sapatniḥ
prati*, fol. 10; *nāyaka-videśagamanasamayā
nāyikāyā avasthā*, fol. 10b; *dampatyoh para-
param patralekhanam, virahiṇyavasthā*, fol. 11;
० इति ० नृगारवर्णनं, fol. 13 (up to here, 157 vv.).

Apahnuti, ib.; *vāyavarṇanam*, fol. 13b; *prai-
nottaram sūryāstasamayoh, rītuvarṇanam*, fol.
14b; *candrodaya*, fol. 15b; *rājavarṇanam*, fol.
25b (up to here 103 ślokas).

Nītiavarṇanam anyoktayaś ca (192 ślokas).

It ends (cf. final śl. of *Mālatīm.*):

संतः संतु निरंतरं मुकृतिनो विध्वस्तपादोदया
राजानः परिपालयन्तु वसुधां धर्मे स्थिताः सर्वदा ।
काले संततवर्षिणो जलधराः संतु प्रसादात्प्रभोः
मोदतां पुनरपि बांधवमुदकोशप्रमोदाश्चिरं(!) ॥ १९२ ॥

इति श्रीशुभुदासपंडितविरचिते सारसंग्रहे नीतिवर्णनमन्योक्त-
यश्च समाप्ताः ॥ [?]

4022.

1649. Foll. 81; size 9½ in. by 4½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, by different
hands, about the middle of last century; 11-
13 lines in a page.

Nītimañjarī, a collection of ethical maxims,
in verse, based on passages collected from, or
incidents alluded to, in the *Rigveda-saṃhitā*;
composed by *Dyā dviveda* of Ānanda, son of
Lakṣmīdhara, grandson of *Atri*, and great-
grandson of *Mukunda dviveda*; with a com-
mentary by the same author.

The first four *Aśṭakas*.

It begins:

ओमुकुंदद्विवेदस्य नम्राऽनन्याविमोचिताम् ।

सूर्ये विचार्य वेदार्थान् वक्ति छा नीतिमंजरीम् ॥ १ ॥

इति वेदी यस्यासौ द्विवेदः श्रिया युक्तो मुकुंदः ओमुकुंदः स
चासौ द्विवेदश्च स तथा । तस्य नम्रा प्रपीयः । छानामा चतुर्थे
(१००) नीतिमंजरीं वक्ति ब्रवीति । नपाच्छब्दो नम्रपर्यायो यास्केन
चतुर्थो व्याख्यातः । नपादित्यनंतरायाः प्रजाया नामेति (8, 5) ।

गीरत्र तनूस्तस्याः पयः पयस आर्ज्यं आन्यादग्निश्चतुर्थो यथा ।
एवं छाद्ध्यो मुकुदद्विवेदाश्चतुर्थो भवति । कुतः ।

श्रीमुकुदाद्विजातो [३] विरत्रेलेष्मीधरो महान् ।

तस्य लक्ष्मीमेहादेवी छाद्विवेदमजीजनत् ॥

इति नम्रत्वं । किं कृत्वा । वेदार्थान् विचार्ये इति संहि-
तान् ऋगर्थान् अन्यान् ब्राह्मणसूत्रगतार्थान् विचार्ये नीतिमंजरीं
यत्किं । एवं कर्तव्यमेवं न कर्तव्यमित्यात्मको यो धर्मः सा नीतिः
तस्याः मंजरी । नीतिमंजरी । इमां ज्ञात्वा धर्मे रतिरधर्मे
विरतिर्भवति । ऋगर्थे च सुखेनावगच्छति । एतदर्थं यत्किं । पुनः
किं कृत्वा । सूर्ये सर्वप्रेरकमानस्य । ० । कीदृशं सूर्ये अत्रि-
मोचितं । सूर्ये पूर्वं स्वर्भानुना असुरेण यस्त आसीत् । तमस्य
ऋषयो मोक्षयितुमशक्ताः । ततो अत्रिभिर्मोचितः । तथा ब्राह्मणे ।
स्वर्भानुर्हासुर आदित्यं तमसाविध्यन्तस्यात्रयः तमो स्पृजिषीसत
इति । अस्मिन्नर्थे ऋक् । यं वै सूर्ये स्वर्भानुस्तमसा विध्यदासुरः ।
अत्रयस्तमन्वविदन्न सन्ये शशकुर्वन् । ० एवं सूर्यमत्रिभिर्मोचित-
मिति सिद्धं ॥

मम त्वं कवयस्येव प्रसन्ना भव शारदे ।

विभयानि द्विजक्रोधाद्धोता देवव्यपेरिव(!) ॥ २ ॥

ग्रंथकृतप्रथमश्लोकेनेष्टं सूर्यं नमस्कृत्य द्वितीयेनैकाभीष्टां सर-
स्वतीं ययाचे । ०

Ashṭaka I. ends (fol. 38): द्विवेदे श्रीलक्ष्मीप[र]-
मनुना सत्रयज्ञाना छाद्विवेदेन विरचिते नीतिमंजरीभाष्ये
प्रथमाष्टके नीतिवाक्यानि समाप्तानि ॥

Ashṭaka II. begins :

सरस्वतीमहं वंदे सभाष्या नीतिमंजरी ।

छाद्विवेदस्य चाज्ञस्य सुखे(मुखे) स्थित्वा कृता मया ॥ १ ॥

प्रथमे सेतिहासान्यो दर्शयित्वा सुभाषितान् ।

द्वितीये ऽष्टक आहाय तत्त्वत्रिद् छाद्ध्यो ऋचां ॥ २ ॥

स्त्रीषु विश्वासो न कार्य इत्याह ॥

विश्वासो नैव कर्तव्यो वज्रभाया अपि स्त्रियाः ।

महिष्याः प्राप विश्वासाहासीपुत्रं कलिंगतः ॥ ३ ॥

Ashṭaka III. begins (fol. 52):

द्वितीये नीतिवाक्यानि ऋग्दृष्टान् प्रदर्श्य च ।

तृतीये ऽष्टक आहाय द्विवेदो छाद्ध्यो महान् ॥ १ ॥

उत्तमाधमयोः कार्ययोरुत्तमाधमौ दूतावित्यर्थे आह ।

उत्तमे चाधमे कार्ये दूतः स्यादुत्तमोऽधमः ।

देवदत्तो बभूवाग्निर्दूतीह सरमा पथीन् ॥ २ ॥ ०

Ashṭaka IV. begins (fol. 64):

सरस्वतीमहं वंदे सभाष्या नीतिमंजरी ।

छाद्विवेदस्य चाज्ञस्य सुखे स्थित्वा कृता यथा ॥ १ ॥

आख्यानपूर्विकान्धर्मान् व्याख्याय व्याकृतिष्वमः ।

तृतीये ऽप्य चतुर्थे ह्य मंडोडकुलनो ऽवदत् ॥ २ ॥

It ends : इति छाद्विवेदविरचिते नीतिमंजरीभाष्ये वेदार्थ-
प्रकाशे चतुर्थाष्टके नीतिवाक्यानि व्याख्यातानि ॥

According to a statement contained in some MSS., the author was a native of Ānanda (? in Gujarāt), and completed his work on the first day of the bright half of the month Māgha in Śaṃvat 1550 = A.D. 1494. Cp. *Haraprasād*, Notices, x., p. 283; Peterson, Ulwar Cat., Extr., no. 6; also Prof. Kielhorn's account of the work, Ind. Ant., v., p. 116; and that of A. B. Keith, Journ. R. As. S., 1900, pp. 127 ff.

[H. T. COLEBROOKE.]

4023.

966 a, b. Foll. 34 & 40 resp.; size 8½ in. by 4 in. and 8 in. by 3½ in. resp.; indifferent Devanāgarī writing of the middle of the 17th century; 9-15 lines in a page; different hands.

a. The third, fourth and fifth *Ashṭakas* of the same work. The third *Ashṭaka* (8 leaves) by a different hand from the two others, and with a separate paging.

b. The second, fifth, sixth and seventh *Ashṭakas*, each paged separately.

Ashṭaka II. ends (fol. 11b): इति श्रीमत्छाद्वि-
वेदिकृते नीतिमंजरीभाष्ये प्रथमाष्टकः (द्वितीय written underneath by Colebrooke) समाप्तः ॥

Ashṭaka V. begins :

तृतीये सेतिहासान्यो दर्शयित्वा सुभाषितान् ।

महोददर्भकुलज आहाय छाद्विवेदिकः ॥ १ ॥

गुरुं संतोषयेदित्यर्थे आह ।

गुरुं संतोषयेद्भक्त्या विद्याविनयतत्परं ।

प्रसोकाय ददौ पापुः स्तुत्वा तुष्टो ऽस्त्रमंडलं ॥ २ ॥

It ends: इति श्रीमत्साहित्यवेदिकृते नीतिमञ्जरीभाष्ये
द्वितीयाहकः (with पञ्चम written underneath by
Colebrooke) समाप्तः ।

Ashṭaka vi. begins:

प्राख्याय येनमे सोकानितीहासपुरःसरान् ।
मुकुन्दकुलजो ह्यहः पडे स्य व्याचिकीर्षेति ॥

अधर्मे मतिं न कुर्यादित्यर्थमाह ॥

तृणं वज्रापते ऽधर्मे यदा मतिर्भवेच्छृणु ।
फलेनापि दृढं शक्रश्चिच्छेद नमुचेः शिरः ॥

Ashṭaka vii. begins:

ह्यहः स्युतितस्वस्तः पडे ऽहमे बृहन्मतिः ।
दर्शयित्वेतिहासान्यः सप्तमे ऽर्शयिष्यामि ॥

पैशुन्यं न कुर्यादित्याह ॥

परयो ज्ञेयार्थं कुर्यान्न पैशुन्यं मुह्यति यं ।
त्रिशिरसं जघानेद्रुः पैशुन्यान्मातुलप्रियात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4024.

876. Foll. 229; size 10½ in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of the earlier part of
the 17th century; eleven lines in a page.

Śārṅgadharapaddhati, a poetical anthology,
by *Śārṅgadhara*, son of *Dāmodara*, grandson of
Rāghavadeva; brother of *Lakshmīdhara* and
Kṛishṇa, and nephew of *Gopāla* and *Devadāsa*.
Complete in 163 sections.

Colophon: इति शार्ङ्गधरविरचिताया पद्मस्य शान्तरवे
विदेहमुक्तिरचनकालवचनादिपरिच्छेदः ॥

The work has been published by P. Peterson
(Bombay 1888). Cf. also Aufrecht's extracts
from the work in the *Journal of the Germ. Or.
Society*, vol. xxvii., pp. 1-120; and *Cat. Bodl.*,
nos. 215, 216. [H. T. COLEBROOKE.]

4025.

2023. Foll. 147; size 9½ in. by 6 in.;
fair, modern Devanāgarī writing; 15-21 lines
in a page.

The same work.

Colophon: इति ° पद्मस्य शान्तिरत्नालंकारमुक्तिमोवान-
कचनपरिच्छेदः ।

This section is preceded by the *Videhamukti-
kathanam*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4026.

2048. Foll. 92, of which one (fol. 72) is
missing; size 11½ in. by 5 in.; good Deva-
nāgarī writing of about 1600 A.D.; nine lines
in a page.

The same work. Incomplete.

The MS. breaks off abruptly in *sl.* 4 of the
63rd section (*ratnānyoktayah*).

[GAIKAWAR.]

4027.

125. Foll. 473, of which are missing foll.
1-10 (supplied on four leaves by a more modern
hand), 52, 61, 76, 84, 176, 181, 193, 209, 216,
249, 256, 277, 280-327, 332, 380, 388, 404,
440, 449, 456, 457, 464, 468; the last leaf
having also been supplied by a more modern
hand; 8vo, size 9½ in. by 5 in.; fair Devanā-
garī writing of the latter part of last century.

Śārṅgadharapaddhati; omitting the intro-
duction, and breaking off at the end of the
160th section (*yogimahimā*).

[H. T. COLEBROOKE.]

4028.

1784. Foll. 24; folio, size 12½ in. by 7½ in.;
fair Devanāgarī writing of Samvat 1909 (A.D.
1852); 24 lines in a page.

Sections 40 (*sūryānyokti*) to 71 (*saṃkīrṇā-
nyoktipariccheda*) of the same work.

[J. R. BALLANTYNE.]

4029.

1384a. Foll. 55; size 14½ in. by 5 in.; excellent, modern Bengālī handwriting; 7-9 lines in a page.

The same work; from the beginning to the end of the 8th verse of the 44th section (*hamsānyoktayah*).

[H. T. COLEBROOKE.]

4030.

1667a. Foll. 10; size 9 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; twelve lines in a page.

A fragment of the *Śārṅgadharapaddhati*; viz. the 80th section, called *Viracintāmaṇi*, or *Dhanurveda* (Pet.'s ed., pp. 263 seqq.), and treating of the science of war.

It begins: ईश्वरोक्ताङ्गुर्वेदाद् व्यासस्यापि सुभाषितात् ॥
Ś., vv. 1714-1941.

Colophon: समामो द्यं धनुर्वेदस्य परिच्छेदो वीरचिंता-
मणिर्नाम ॥ लिखायितं श्रीधनस्य (!) मनिः ॥ लिः कायस्य-
माधुरमेवरिया भगवतीदास ॥

The leaves are marked धनुर्वेद.

[H. T. COLEBROOKE.]

4031.

2098c. Foll. 13; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī about 1700 A.D.; nine lines in a page.

The same section of the *Śārṅgadharapaddhati*.

Colophon: इति वीरचिंतामणौ धनुर्वेदपरिच्छेदः श्री-
गौडविष्णुदाशः कविवरशदृशः तस्य पुत्रो मुरारि तस्या मुनु (!)
द्विजेन कृतलिपनमिदं स्वार्थं मुदा पुस्तकं ॥ १ ॥ लिपितं
देवेस्वरेणैव भवषाणावलीं तथा । ज्ञातव्या सर्वसिद्धीश्च भवत्येव
न संशयः ॥

[GAIKAWAR.]

4032.

1203b. Foll. 61; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Sūktiratnāvalī, an anthology, compiled by *Vaidyanātha*, of the *Tatsat* family, son of *Rāmabhaṭṭa Sūri*.

It consists of two parts, the first and larger of which follows very much the same plan as the *Śārṅgadharapaddhati*, to which it seems indeed largely indebted for its materials. The MS. is, however, extremely incorrect, so as to be of little use; especially as no authors' names are given with the verses.

It begins (somewhat corrected):

गंगोद्भासितमौलिचंद्रकलाकलितशेखरः सततं ।

संगीकृतगलगरलो जयति जयंतीपतिर्जयति ॥

तत्सङ्गशकरीरेण रामचंद्रात्मजन्मना ।

तन्यते वैद्यनाथेन मृक्किरत्नावली शुभा ॥

शाकाः (? शलाकाः) मृक्किरत्नानां क्रपाशान्त्रभास्यया

[(? वक्र० दाः) ।

ततः सपुङ्गवो (संयुज्यते) सेयं मृक्किरत्नावली मया ॥

अथ नमस्कृतयः ॥ १ ॥ चलत्कण्ठीनिलोद्भूत० (Ś. 57) ॥ २ ॥

नियतिकृतनियमरहितां हृदैकमयीमनन्यपरतंत्रां । नवरस-

चिरो निर्भितिमावती (?) भारती कवजंयति (?) ॥ ३ ॥ अथ

शिवः ॥ वंदे देवं तलधिशरधिं देवेतावभीम (?) ० ॥ ४ ॥ वा-

मांगीकृत० (Ś. 62) ॥ ५ ॥ पिनाकफणि० (Ś. 63) ॥ ६ ॥ ० ६ ॥

इति गौरी ॥ ० १० ॥ इति कृष्णः ॥ ० - - - (fol. 6b) अथ

विशिष्टकविप्रशंसा ॥ व्यासगिरौ नियमं सारं विश्वस्य भारतं

वंदे० (Āryās. 31) ॥ ६७ ॥ कवोर्दं नौमि० (Ś. 172) ॥

६८ ॥ ० ६९ ॥ अथ कुकविनिंदा ॥ अप्रगल्भाः० (Ś. 191) ॥

६२ ॥ ० ६५ ॥ अथ पंडितप्रशंसा ॥ अधिगत० (Ś. 197) । ०

Part I. ends with the *nūti*, verses 904-993, the last of which is मित्रं स्वच्छतया० (Ś. 1554), followed by the colophon (fol. 55b): इति श्रीमद्राम-
भट्टमृरिवरात्मजतत्सङ्ग्रहनाथगुफितायां मृक्किरत्नावल्यां पूर्वार्धे
समाप्तम् ॥

Part II. begins: संदष्टाधरपल्लवं सचकितं० (Ś. 3668) ॥
संपदो जलतरंगविलोड्वा० (Subhāsh., ed. Pet., 3316) ॥

अतिदुर्मेतौ सकलकर्मणा वञ्चिते
 कुटिलालये कपटपूरिते मयि ।
 करुणानिधे पतितपावनं त्वया
 करणीयमात्मसदृशं न मत्सर्ग ॥
 संकतो ऽपि शय[नादपि] गेहाह
 ग्रामतो ऽपि नयनादपि दूर ।
 एष गच्छति हरिर्मेधुपुत्री
 पामरेण विधिना किमकारि ॥
 सुखाहुयुक्तानि सुकोमलानि
 पत्नीकरायांगुलिषोडितानि ।
 किं किं हृदामोति सुभाषितानि
 स्मरामि राजन् गृहभोजनानि ॥
 अज्ञानावसरे कलिप्रिया
 कुरुते रोगकथा रतांतरे ।
 विधिना सुखवृत्त्यजेदिनी
 प्रमदा नाम कुटारिका कृता ॥ ०

Seven more verses are followed by an extract (of 108 verses) from the *Mahābhārata*, viz. v. 981 seqq., where *Vidura* discourses before *Dhṛitarāshṭra* on moral conduct and future happiness; after which the (apparently incomplete) MS. ends with three verses :

कामिनीनयनकज्जलपंकादुत्थितो मदनमन्त्रवराहः ।
 कामिमानसवनांतरचारी मूलमुखनति मानलतायाः ॥
 बोद्धा सज्जनसंगमे ० (*Subh.* 2094) ॥
 यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रजेति वेदतिनो
 बोद्धा बुद्ध इति प्रमाणपटवः कर्तेति नैयायिकाः ।
 अर्हन्निव जैन्यशासनपराः¹ कर्तेति मीमांसकाः
 सो ऽयं वो विदधानु वाञ्छितफलं त्रैलोक्यनाथो हरिः ॥

The last verse is given as the 3rd introductory stanza of *Dāmodara's* version of the *Mahānāṭaka* (Cat. Bodl., no. 291); but not in that of *Madhusūdana*. It also occurs as v. 80 of the *Durghaṭakāvya* (cf. no. 3926), and at the end of *Bilvamaṅgala's* *Sumaṅgalastotra* (cf. no. 3907).

The MS. then concludes with the colophon, written by another hand. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ जैन ० *Aufr.*, *Durgh.*

4033.

1518b. Foll. 23; size 11 in. by 4½ in.; large, clear Devanāgarī writing; 7 or 8 lines in a page.

Subhāshitāvalī, a collection of 222 sententious couplets, compiled by *Sumati*(?).

This is a different work from the anthology of the same title by *Vallabhadeva*.

It begins: विद्वान् ॥

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।

स्वदेशे पुन्यते राजा गुणी(!) सर्वत्र पूज्यते ॥ १ ॥

[Vall. 3426, Bō. 6109.]

यद्यपि भवति विरूपो वस्त्रालंकारवेवपरिहोतः ।

सज्जनसभाप्रविष्टो विभाति विद्याधिको मनुजः ॥ २ ॥

अपूर्वः ज्ञानकोशो ऽयं विद्यते तत्र भारति ।

अप्यतो वृद्धिमाप्नोति अयमाप्नोति संवृतः ॥ ३ ॥

गुरुः ॥ कुडो गुरुर्वदति यानि वचांसि शिष्ये

मध्याह्नसूर्ये इव तानि दहति तस्य ।

तान्येव कालपरिणाममुत्सावहानि

पञ्चाब्रवीति कुमुमाकरशीतलानि ॥ ४ ॥

अन्यानि शास्त्राणि विनोदमात्रं

प्राप्तेषु कालेषु न तेष्ट किञ्चित् ।

चिकित्सितं ज्योतिषमथवादे

पदे पदे प्रत्ययमावहति ॥ ५ ॥

विद्याप्राप्तिः ॥

अलसो मंदबुद्धिश्च सुखितो व्याधिषोडितः ।

निद्रालुः कामुकश्चैव वडेते शास्त्रपातकाः ॥ ६ ॥ B. 642.

वेद्यानामिव विद्यानां बहवो मुखबुधिनः ।

बुद्धययाहिणस्तासौ भवति विरला जनाः ॥ ७ ॥

नालस्योपहतेन नात्यमनसा नाचार्येविद्वेषिणा

न भूभगकटाक्षविलस्यकरिं सोमतिर्नो ध्यायता ।

नानुछोगवता न च प्रवसता मानं च नोत्कृष्टता

लोके ख्यातिकरः सतामधिकलो विद्यागुणः प्राप्यते ॥ ८ ॥

मूर्खद्वारं ।

मूर्खत्वं हि सखे ममापि रुचिर् यस्मिन्सदृशो गुणा

निश्चितो बहुभोजनेष्वनुरतो रात्री दिवा सुष्यते ।

कार्योकार्येविचारणाध्वविरो मानापमानौ समौ

कृत्वा सर्वजनस्य मूर्ध्नि पदं मूर्खः सुखं जीवति ॥ ९ ॥

[cf. Bō. 4910.]

वरं पर्वतदुर्गेण^० । न मूर्खजनसंसर्गः^० ॥ १० ॥ Bō. 5975.

उपदेशो हि मूर्खाणां^० ॥ ११ ॥ ib. 1287.

वरं गर्भेष्टावो वरं मृत्युर्नैवाभिगमनं^०

द्रविणचलयुक्तो ऽपि जनयः ॥ १२ ॥ ib. 5960.

पण्डितनिन्दा ॥

प्रस्तावे यः सभामध्ये भाषते न सुभाषितं ।

विदुषस्तस्य विद्वत्त्वं फलालफलसंनिभं ॥ १३ ॥

पापघ्नीति सकल[सु marg.]वाङ्मयं^०

न च बोधुधीति सः ॥ १४ ॥ ib. 4053.

किं कवेस्तेन काव्येन किं क्रोडेन(!) धनुष्मतां ।

परस्य हृदये(!) लग्नं न धूनयति यच्छिरः ॥ १५ ॥

बुभुक्षितैर्व्याकरणं^० । [ib. 1732.]

न ज्ञेयसा केन समुद्धतं^० ॥ १६ ॥ ib. 4484.

वचनद्वारं ॥

हे जिह्वे^० लोके हि मधुरं प्रियं ॥ १७ ॥ ib. 7412.

प्रियवाक्यप्रदानेन^० ib. 4352.

हेतुयुक्तं च तथ्यं च सत्यं साधु जनप्रियं ।

या हि वक्तुं न जानाति तां जिह्वी किं न रक्षति ॥ १८ ॥

वचस्तस्य प्रयोक्तव्यं प्रयोक्ते(यत्रोक्ते) लभ्यते फलं ।

स्वादुर्भवति चात्यन्तं रागः शुक्रपटे यथा ॥ २० ॥ ib. 5905.

बुद्धिः ॥ उद्दीरितो ऽर्थः^० वहति ताडिताः ।^० ॥ २१ ॥ ib. 1236.

सनः ॥ क्षारो वारिनिधिः कलंककलुषश्चन्द्रो रविस्तीक्ष्णगुर

जीमूतश्चपलाश्रयो ऽर्चिपटलादृश्यश्च स्वर्णाचलः ।

मून्यं व्योम सुधा^१ द्विजिह्वविधुराले कामधेनुः पशुः

काष्ठं कल्पतरुर्दृष्टमसुरमणिस्तत्केन साम्यं सती ॥ २२ ॥

Here another hand has added in the margin the stanza : निदंतु नीतिनिपुणा^० ib. 3723.

It ends : संतोषः ॥

सर्पाः पिबन्ति पवनं^० ॥ २० ॥ Bō. 6903, Vall. 318.

नानाप्रस्तावसंयुक्ता नानाशास्त्रसमुद्भूता ।

सुपूर्विका सुमतिना लिखिता भाषितावली ॥ २१ ॥

इति श्रीसुभाषितावली समाप्ता संवत् १९०७ शाके १५१२ समये पौषवदिसप्तम्यां लिखितं काश्यां विश्वनाथसमीपे सुंदर-
मिश्र । संधिं च विग्रहं चैव यानमासनमेव च । द्वैधीभावं
संश्रयं च बाहुल्यं चिंतये सदा ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

^१ ? स्वधा-MS.

823a. Foll. 38; size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Padyāvalī, an anthology of 389 (387) verses in praise of *Krishṇa*, and of persons, places and objects connected with his life at Mathurā and Gokula; compiled (by *Rūpa Gosvāmin*) from various authors.

It is quoted in *Rūpa Gosvāmin's Bhakti-rasāmṛitasindhu* (1541 A.D.), cf. p. 813b.

For a commentary on the work, ascribing it to *Rūpa*, see Notices, x., p. 25. Cf. also s.v. *śrī-Rūpadeva* in the subjoined list of authorities.

It begins :

पद्यावली विरचिता रसिकैर्मैकुन्द-

संबन्धबन्धुरपदा प्रमदोर्निसिन्धुः ।

रम्या समस्ततमसां दमनी क्रमेण

संगृह्यते कृतिकदक्षकौतुकाय ॥ १ ॥

प्रारम्भमङ्गलाचरणानि^(०) खं T., ०णमाह Not.) ।

नमो नलिननेत्राय वेणुवाद्यविनोदिने ।

राधाधरमुधापानशालिने वनमालिने ॥ १^२ ॥ कस्यचित् ॥

मुक्तिप्रह्विलोकनप्रणयिणी नीलोत्पलम्यधिनी

ध्यानालस्यतां समाधिनिरतैर्नोते हितप्राप्तये ।

लावण्यैकमहा(मुधाT.)निधी रसिकतां राधा दृशोस्तन्वती

युष्माकं कुरुतां भवार्तिशमनं नेत्रे तनुर्वा हरेः ॥ २ ॥

[शारङ्गस्य ।

ये गोवर्धनमूलकदेवसव्यायु^(०) जुष्टवर्हाङ्गदा

ये वृन्दावनकुक्षिषु व्रजवधूलीलोपधानानि च ।

ये चाभ्यङ्गसुगन्धयः कुवलयापीडस्य दानाभसा

ते यो मङ्गलमादिशन्तु सततं कंसद्विषो बाहवः ॥ ३ ॥

[शुभाङ्गस्य ॥

सायं व्यावर्तमानाखिलसुरभिकुलाह्वानसंकेतनामा-

न्याभीरीवृन्दचेतोहठहरणकलासिद्धमन्त्राक्षराणि ।

^२ Our MS. counts from here vv. 2-6, when the mistake is rectified by that number being repeated after the next verse.

सीभाग्यं वः समनाहधु मधुभिदः केलिगोपालमूर्तेः
सानन्दाकृष्टवृन्दावनरसिकमृगश्रेणयो वेणुनादाः ॥ ३ ॥

अथ श्रीकृष्णमहिमा ॥ [हरस्य ॥

अभ्योधिः स्थलतो स्थलं जलधितो धूलिलवः शैलतो
शैलो मृत्कणतो तृणं कुलिशतो व्रजं तृणक्षीणतो ।
वह्निः शीतलतो हिमं दहनतामायाति यस्येच्छया
लीलादुल्लेलिताद्भुतव्यसनिने कृष्णाय तस्मै (तुभ्यं T.)

[नमः ॥ ५ ॥ कस्यचित् ॥

वात्सल्यादभयप्रदानसमयादार्तातिनिर्वापणाद्
श्रीदार्प्यदशोषणादगणितश्रेयःप्रदप्रापणात् ।

सेव्यः श्रीपतिरेव सर्वजगतामेते यतः साक्षिणः

प्रहादश्च विभीषणश्च कविराट् पाश्चात्पहत्या ध्रुवः ॥ ६ ॥

अथ भजनमाहात्म्यं ॥ [कस्यचित् ॥

व्याध्याचरणं ध्रुवस्य च वयो विद्या गजेन्द्रस्य का
कुञ्जायाः किमु नाम रूपमधिकं किं वा^१ मुदासो धनं ।
को वंशो विदुरस्य यादवपतेरुग्रस्य किं पौरुषं
भक्त्या तुष्यति केवलं न तु गुणैर्भक्तिप्रियो माधवः ॥ ७ ॥
[कस्यचिद्वाक्षिणात्यस्य (दाक्षिणात्यस्य T.) ॥

अनुचितमुचितं वा कर्म को ऽयं विभागो
भगवति परमास्ता भक्तियोगो द्रुदीयान् ।

किरति विषमहोन्दः सान्द्रपीयूषमिन्दुर
द्वयमपि स महेशो निर्विशेषं विभर्ति ॥ ८ ॥ विष्णुपुरी-
यदि मधुमयन त्वदङ्घ्रिसेवा [श्रीपादानां ॥

हृदि विदधाति जहाति वा विवेकी ।

तदखिलमपि दुष्कृतं त्रिलोके

कृतमकृतं न कृतं कृतं च सर्वं ॥ ९ ॥ तेषामेव ॥

We subjoin a list of the authorities quoted—also given, with some variations, in R. Roth's Cat. of Tübingen MSS. (R.), pp. 12, 13; but here completed, and corrected after collation of the two MSS. (A = I.O.; T. = Tüb.)—with references to the verses as numbered in the present MS., the compiler's own verses being given under the signature 'Samāhartṛi':—

• *Āṅgada*, 225; *Aparājita*, 375; *Abhinanda*, 147; *Amaru*, 220, 226, 228, 234, 315; *Avilamba-sarasvatī*, 387; *Āgama*, 114 (T.; ke-

shāmcit A), 132; *Ananda*, 361, (-*ācārya*) 20; *Īśvarapurī-śrīpādānām*, 62, 75, (*śrīmad-Īśvara-padapurīpādānām*) 17; *Umāpati-dhara*, 146, 374, 375, (-*vadha*) 257; *Autkalya* (*Autkala* T.), 54, 63 (A; *kasyacit* T.), 213 (T.; not assigned to any author in A), 216 (T.; not assigned in A); *Kaṅka*, 211 (T.; not assigned in A), 212 (T.; *kasyacit*, A); *Karācārya*, s. *Śrīkara*; *Karṇapūra* (A, R.; *Karṇapūrṇa* T.), 303; *Kavicaandra*, 160 (*Kaviratna* T.), 163 (*Kaviratna* T.), 186; *Kaviratna*, 39, 40, 76, 77; *Kavirājamitra*, 84, 196; *Kaviśekhara*, 119 (T.; *Bhuvana* A), cf. *Saṅjaya*; *Kavi-sūrvabhauma*, 130; *Kumāra*, 320; *śrī-Keśava* (*śrī-Keśavachattrin* T.), 151; *Keśavabhaṭṭa* (-*ācārya* T.), 344; *Kṣhemendra*, 357; *Gajapati-Purushottamadeva*, s. *Purushottamadeva*; *śrī-Garbhakavīndrānām*, 83; *śrī-Gopālabhaṭṭa*, 37 (T.; *saṁāhartuḥ* A); *śrī-Govardhanamiśrānām*, 251 (A; *Govindamiśrānām* T.), 253; *Govardhunācārya*, 187, 239, 301, 376; *Govinda* (A, T.), 87; *Govindubhaṭṭa*, 181, 302; *Govindamiśrānām*, 123; *Gauḍīya*, 94 (T.; *kasyacit* A); *Cakrapāṇi*, 280; *Ciraṁjīva*, 155; *Jagadānandarāya*, 269; *Jagunnātha-sena*, 64 (T.; *Dhanañjayasena* A), 65 (A; *kasyacit* T.), 368; *Jayanta*, 161; *Jivādāsa-vāhinīpati* (-*vānīpati* A; cf. *Vāhinīpati*), 287; *Tairabhukta*, 317, 340; *Tairabhuktakavi*, 304, 331, 341 (T.; not assigned in A); *Trivikrama*, 356; *Daśaratha*, 345; *Dākṣiṇātya*, 7 (A; *D. kaścit* A), 49, 50 (A; om. by T.), 70, 113 (T.; *keśhāmcit* A), 298; *Dākṣiṇātya-śrī-Vaiṣṇavasya*, 52 (A; *Dākṣiṇātyasya* T.); *Dāmodara*, 300; *Divākara*, 130; *Dipaka*, 128 (A; *Māṅgala* T.), 137; *Daityāripandita*, 189, 250; *Dhanañjayasena*, 64 (A; *Jagunnāthasena* T.), 66 (T.; *kasyacit* A); *Dhanya*, 324; *Nāthoka*, 259; *bhaṭṭa-Nārāyaṇa*, 292; *Nila* (? *Lila* A), 377; *Pañcatantrakṛit* (कालिन्ध्याः पुलिने प्रदोषमरुतो रम्याः शशाङ्कोशवः^०), 378; *Purushottamadeva*, 47, 217, 218, 221, 154 (T.; *Gajapati-*

^१ तल्लि T.

Purushottamadevasya A), 159 (T.; *Jagapati-Purushottamadevasya* A); *Pushkarākṣya* (A; *Pushkarākṣha*, T.), 174; *śrīmat-Prabhūnām*, 230; *Bāṇa*, s. *Vāṇa*; *śrī(-śrī)-Bhagavat*, 21, 30, 31, 71, 74 (A; *kasyacit* T.), 92 (T.; not assigned in A), 93, 326, 339; *Bhavabhūti*, 327 (orig. *Bhūpati* T.), 328; *Bhavananda*, 29 (T.; *kasyacit* A), 88; *Bhīmabhaṭṭa*, 358; *Bhuvana*, 119 (A; *Kaviśekhara* T.); *Bhūpati*, s. *Bhavabhūti*; *Maṅgala*, 128 (T.; *Dīpaka* A); *Manohara*, 272, 273; *Mayūra*, 144; *Mādhava*, 80 (T.; *kasyacit* A); *Mādhava-cakravartin*, 285; *śrī-Mādhava* *Sarasvatī-śrīpādānām*, 57; *śrī-Mādhavapurī-śrīpādānām*, 78, 95; (*śrī*-)*Mādhavendrapurī-śrīpādānām*, 284, 332; *śrī-Māradākāra* (R.), s. *Śāradākāra*; *Mukundabhaṭṭācārya*, 134, 167, 274; *Moṭaka* (T.) or *Moḍhaka* (A), 347; *Yāda-vendrapurī-śrīpādānām*, 41, 75²; *Yogeśvara*, 150, 388; *śrī-Raghunātha*, 209, 334; *śrī-Raghu-nāthadāsa*, 129; (*śrī*-)*Raghupatyaupādhyāya*, 299 (*śrī*-*Raghūpādhyāya* A), 81, 86, 97 (*śrī*-*Raghūpādhyāya* A), 124; *Rāmucandradāsa*, 295, 349, 353 (T.; not assigned in A); *śrī-Rāmānandarāya*, 12; *Rāmānuja*, 115 (T.; *kasyacit* A); *Rudra*, 214, 215 (T.; not assigned in A), 240, 311(?), 321, 329, 336, 367; *śrī-Rūpadeva* (A; *saṁhartaḥ* T.), 198; *śrī-Lakṣmaṇasena*, 199, 203 (*Lakṣmaṇasena* A), 258; (*śrī*-)*Lakṣmīdharaṇām*, 15, 28, 32, 33; *Vanamālin*, 135; *Vasudeva* (? *Sudeva* T.), 145 [धोरा धरित्रिभवभारम-वेहि°]; *Vāṅga*, 136 (T.; *kasyacit* A), 178, 179, 190, 223, 224; *Vāṇa* (T.; *Vāraṇa* A), 365 [चिवाय त्वयि चिन्तिते तनुमुवा चक्रे°]; *Vāṇivilāsa*, 316; *Vāraṇa*, s. *Vāṇa*; *Vāsava* (thus A, R.; *Vāsara* T.), 245; *Vāhinīpati*, 318 (cf. *Jivadāsa-V.*); *Viśvanātha*, 216; *Vishṇupurī-śrīpādānām*, 8, 9; *Virasarasvatī* (T.; not assigned in A), 371; *śrī-Vaiṣṇava*, 35, 36 (cf. *Dākṣiṇātya-ś.*); *śrī-bhagavad-Vyāsa-pādānām*, 23, 24, 38 (*śrīmad-Vy.* A; *śrī-Vy.* T.), 51; *Śaṅkara*, 44 (T.; not

assigned in A), 68, 322, 359; *Śacipati*, 364; *Śambhu*, 363; *Śaraṇa*, 166, 232, 260, 263, 312, 313; *Śāntika*, 160; *Śāraṅga*, 3 (*Śāraṅga* A; not assigned in T.), 335; *Śāradākāra* (*Sāradākāra* A, T.; *Māradākāra* R.), 45; *Śivamauninām* (? *Śiromauninām*, orig. *Śiram.* or *Śivam.*, T.), 109; *Śubha*, 382; *Śubhāṅka*, 4 (*Śubhāṅkura* A), 249 (do., corr. *Śubhāṅkarasya* A), 265 [T. has another verse (148) by *Śubhāṅka* after 145 : एते लक्षण जानकीविरहितं मा°]; *Śrīkarācāryaṇām*, 85; *Śrīdharasvāmī-pālānām*, 20, 27, 42; *Śrīmat* (! A, T.), 14; *Shashihīdāsa*, 323, 350, 370; *Shāṇmāsika*, 338 (?-*māshika* A), 191; *Sanjaya-kaviśekhara*, 165, 168, 266, 325; *Samāhartṛi*, 37 (A; *śrī-Gopālabhaṭṭānām* T.), 59 (T.; *kasyacit* A), 60 (not assigned in A), 61, 104, 105, 117, 121, 122, 125, 126, 142, 195 (T.; *kasyacit* A), 198 (T.; *śrī-Rūpadeva* A), 205, 206, 219, 222, 227, 233, 236 (T.; not assigned in A), 261 (T.; not assigned in A), 267, 268, 276, 277, 278, 284, 288, 289, 290, 293, 305, 307-310 (311²-313² om. T.), 385; *Sarvajña*, 11, 56; *Sarvabhaṭṭa*, 108; *Sarvavidyāvinoda* (-*bhaṭṭācārya*), 102, 152, 157, 170, 171, 182, 192, 244; [*Sarvāṅka* R.; his mistake for *Sarvajña*]; *Sarvānanda*, 55, 149, 346; *Śāradākāra*, s. *Ś.*; *śrī-Sārvabhaumabhaṭṭācārya*, 72, 73, 89, 90, 98, 99, 131 (cf. *Kavi-sārvabhauma*); *Sāhnika*, s. *Sāhnoka*; *Sudeva*, s. *Vasudeva*; *Subandhu* (T.; *Suśaṅku* A), 264; *Surottamācārya*, 82; *Sūryadāsa*, 270; *Sauhnoka* (? *Sāhnoka* T.; *Sāhnika* R.), 262; *śrī-Hanumat*, 110; *Hara*, 5, 238, 381 (*Raha* or *Vaha*, A), 202; *Hari*, 333, 379; *Haridāsa*, 101; *Haribhaṭṭa*, 330, 337; *Harihara*, 184, 282. The remaining verses are ascribed to anonymous writers, either under *kasyacit*, or under *keśhāncit*. Not assigned to any author in either MS. are : 96 (श्रुतयः पलालकल्याः किमिह वयं सांप्रतं चिनुमः । °), 193 (चित्रोक्तोर्षादपि विषधरा-ज्ञोतिभानो रजन्या °), 248 (मकरीविरचनभङ्ग्या राधाकुच-

कलसमर्दनयसनी । ०), 348² (वियोगिनोनामपि पङ्क्तिं वो
न योगिनो गन्तुमपि क्षमन्ते । ०).

The MS. counts 389 quoted verses; but several mistakes occur in the numeration, viz.: nos. 252, 314, 319, 354, 355 are omitted; and nos. 75, 124, 267, 311, 348, 375 are double (or two verses being given under one number), the actual number of verses thus being 390; whilst the Tübingen MS. (which is, on the whole, more correct) counts 382 verses, though here, too, five numbers are double, and one is omitted, thus making actually 386 verses.

It ends:

यदुवंशावर्तसाय वृन्दावनविहारिणे ।
संसारसागरोन्मत्ततरणे हरये नमः ॥ ३८९ ॥ अखिलस-
[सरस्वत्याः ॥

धाम्यद्भामुरमन्दराद्रिशिखरव्याघ्रनाडिस्फुट-
केयूराः पुरुहूतकुम्भरकरप्राभावसंवर्धिनः ।
दैत्येन्द्रमदाकपोलविलसत्पुत्राकुरच्छेदिनो
दोदृष्टाः कलिकालकल्मषमुषः कंसद्विषः पानु वः ॥
[३९० ॥ योगेश्वरस्य ॥

जयदेवविल्वमङ्गलमुखैः कृता येन सति संदर्भाः ।
तेषां पद्यानि विना समाहृतानीतराख्यत्र ॥ ३९१ ॥
लसदुज्ज्वलरसमुमना गोकुलकुलपालिनीवलितः ।
मदभीष्टितमभिदद्यान्नरुणतमालकल्पपादपः (! A., T.)
[को ऽपि ॥ *

समाप्ता चैवं पद्यावली । रामनाथविदुषो श्रीहरिः ॥
कालाभोनिधिकालचन्द्रगणिते शाके च सिंहे रवी
पञ्चम्यां शशिजे शुभे ऽहि समये पक्षे सिते स्वातिषु ।
नत्वा श्रीगुरुपादपसमुगलं आलेखि पद्यावली
श्रीलश्रीयुतश्यामसुन्दरप्रभोर्गोस्वामिनः पुस्तिका ॥ १६ ॥ १६ ॥

The date (Śaka 1646, A.D. 1724) must have belonged to a former MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

* Instead of this *śloka*, the Notices read:

श्रीमन्मदनगोपालचरणद्वन्द्वसंनिधी ।
पद्यावली विरचिता केनचिद् द्विजबन्धुना ॥

3. ROMANCES, POPULAR TALES AND OTHER COMPOSITIONS, IN PROSE AND VERSE.

4035.

1740a. Foll. 155; size 9½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1790 A.D.; ten lines in a page.

Aniruddhacarita-campū, a romance, in nine chapters (*ucchvāsa*), on the marriage of *Aniruddha* and *Ushā*; by *Devarāja*, son of *Raghu-pati*, and grandson of *Gaurikānta Godāvaripati*.

It begins:

शाङ्गैरन्याकिणरुचिरस्त्रियो महोत्तम
ते ऽध्यामुर्मुदमयनस्य बाहवो वः ।
पञ्चानामपि सुरभृरुहाममाध्वं
चत्वारो विदधति ये जनस्य कृतम् ॥ १ ॥
जयंयजसं श्रुतिवामलोचना-
शिरस्सुमुक्तावलिबिभ्रमावहाः ।
अनारतं नारदवल्गुकोणैर्
उपासिताः कैटभचैरिकीर्तयः ॥ २ ॥ ०
ब्राह्मं तेजः स्वीकृताकारसंपदं
वाचो देव्याः स्वीरसंवासभूमिः ।
आसीन्नेषु (आडित्यकुले adds MS.) ज्ञानगोभीयेकोना
गौरीकांतो विप्रविभ्रातकीर्तिः ॥ १० ॥

गोदावरीपतिरुदारगुणीशरत्नम्
तस्मादभूद् रघुपतिः श्रुतशीलसिंधुः ।
चर्कं जहज्जगति यस्य यशःशशोकम्
त्रैविक्रमं क्रमणकीर्तुकमातनोति ॥ ११ ॥
ततः सुतो ऽजायत देवराजः
समाश्रितः श्रीशिवलालपादान् ।
नानारसोन्मत्तारगरीयसोयं
तेनानिरुद्धस्य कथा निबद्धा ॥ १२ ॥

विशुद्धिभूषा सुभगं करिष्युर
वर्हति कीर्तिः किल केजवस्य ।
तस्यायैगृह्यस्य कथेर्वचसि
संतः समाकल्प्य कृतार्थयंतु ॥ १३ ॥

अस्ति खलु जलपिनिकषोपलोस्त्रिस्तविश्वकर्मेनिमाणनै-
पुणस्वर्णरेखेव शोभमानाभिनवनरीरदकुहरदृश्यमानचंचला(०ल)-
चारुकांतिर्वसुंधराविलासिनीवाल्मया(?) वलय or देवालय) इया-
मायमाना नभोविभागामसुरहिरण्यमरालमालानुकारिणी मुकुं-
दोत्संगित्रीसनाभिशोभा ज्ञातकुंभमयी द्वारवती नाम नगरी ०

I. *pradyumnaparināya*, ends fol. 13b; II. *svapnadarśana*, fol. 27b; III. *mṛigayāvinoda*, fol. 42b; IV. *aniruddhaharaṇa*, fol. 65b; V. *śarabandha*, fol. 90b; VI. *nāradasaṃlāpa*, fol. 108b; VII. *śoṇitapuraprayāṇa*, fol. 122b; VIII. *govindaviṇaya*, fol. 146; IX. *aniruddhaparināya*.

It ends :

कविमौलिमणेर्यंति वाचो

मुनिवर्यस्य पराशरप्रसूतेः ।

अनुगामितया चिराय यासौ

भुवि धास्यंति मद्भूयः प्रतिष्ठाम् ॥ १२९ ॥

० संवत् १६४७ मितिआवृणमासे कृष्णपक्षे द्वितीयायां २ चंद्र-
वासरे ॥

For another MS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, i., p. 39. [H. T. COLEBROOKE.]

4036.

290 d. Foll. 64 (the first of which is wanting); size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1613 A.D.; eleven lines in a page.

Anandakanda-campū(?), or *Campūkāvya*, as it is simply called in the colophons; a composition, in eight chapters (*āśvāsa*), by *Samarapūṇigava Dikshita*.

The former title, which does not occur in the colophons, but is assigned to the work by another hand, may have been taken from the introduction now lost in this MS.

The first complete *śloka* (11) runs as follows :

महाकविसरस्वतीमधुरकाव्यनिर्वर्तने

प्रसन्नपदलिप्सया परमुक्तानि नावेक्षते ।

अलंकृतिविधौ मणेरधिगमाय किं गाहते

भुवं त्रिदशधाम वा भुजगराजसीमनिनी ॥ ११ ॥

The work treats of legends of *Śaiva* ascetics, male and female, practising austerities, and obtaining their reward in the manifestation of the deity and the bestowal of favours upon the votaries. But, as in most *kāvyas* of this order, the accessories of laboured composition have entirely overgrown the little incident there is in it, and make it difficult to follow any development in the narrative part of it.

I., fol. 9a; II., fol. 15b; III., fol. 22a; IV., fol. 29a; V., fol. 37b; VI., fol. 46a; VII., fol. 53a; VIII., fol. 64 (fol. 57 misplaced after 61).

It ends :

चार्यश्चक्रसरोवगाहनियमैरश्रातयाचाक्रमैर्

सस्तोकद्विजसौहितोविरचनैरावश्यकैरध्वरैः ।

विद्याव्याकरणैश्च शिष्यसदसे विश्वेशमाराधयन्

काश्यामास्त कलत्रसूनुमुखिनः कल्याणवृद्धये ॥

इति श्रीसमरपुंगवदीक्षितकृतौ चंचुकाव्ये ऽष्टम आध्यासः ॥
संवत् १६७० समये अग्रहस्तुदी रेपुदशीवारसनीवासरे(!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4037.

492. Foll. 269 (of which fol. 110 is double, and fol. 98 is wrongly bound between foll. 87 and 88); size 13 in. by 6 in.; excellent Bengālī handwriting of 1805 A.D.; 8-10 lines in a page.

Anandavṛindāvana-campūkāvya, a romance in verse and prose, in 22 *stavaka*, on the early childhood and youth of *Kṛishṇa*, by *Kavi-Karṇapūra* (son of *Śivānanda Sena*). It begins :

वन्दे कृष्णपदारविन्दयुगलं यस्मिन् कुरङ्गीदृशा

वक्षोजप्रणयोकृते विलसति स्निग्धो ऽङ्गरागः स्वतः ।

काश्मीरं तलशोणिमोषरितनः कस्तूरिकां नीलिमा

श्रीखण्डं नखचन्द्रकानिलहरीनिर्व्याजमातन्वते ॥ १ ॥ ०४ ॥

गुरुं नः श्रीनाथाभिधमवनिदेवान्वयविधुं

नुमो भूषारलं भुव इव विभोरस्य दयितं ।

यदास्यादुन्मीलनिरवकरवृन्दावनरहः-

कषाखादं लब्ध्वा जगति न जनः ह्यापि रमते ॥ ५ ॥ ०७ ॥

मातर्वाणितवानिशं करुणया लभप्रमोदा वयं ॥ ६ ॥ ० १३ ॥

ज्ञानन्दवृन्दावननामधेया चम्पूमिमां कृष्णचरित्रचिन्ता ।

मनोविनोदये रसग्रहाणां चक्रे स्वमोदाय च कर्णेपूरः ॥ १५ ॥

Cf. Notices, x., p. 76; new ser., i., p. 29.

Stavaka I. is devoted to the description of *Vrindāvana*, and called *bhagavatsthānatattva-vallīvistāra*; II.-VII. are comprised under the general appellation *bāhya* (or *kaumāra*)-*līlālatā-vistāra*; VIII.-XXII. called *kaiśoralīlālatāvistāra*.

It ends :

चैतन्यकृष्णकरुणोदितवाग्विभूतिम्

तन्मात्रजीवनधनस्य जनस्य पुत्रः ।

श्रीनाथपादकमलस्मृतिशुद्धबुद्धिम्

चम्पूमिमां रचितवान् कविकर्णपूरः ॥

इत्यानन्दवृन्दावने कैशोरलीलालताविस्तारे दोलोत्सवो नाम
द्वाविंशः सप्तकः ॥

The MS. is in the handwriting of *Rāmahari Rudradāsa*.
[H. T. COLEBROOKE.]

4038.

645. Foll. 282; Bengālī character; size and writing as in last MS.; twelve lines in a page.

Anandavṛindāvanatikā, also called *Sukhavartinī*, a commentary on the preceding work, composed by *Vrindāvana Cakravartin*(?), whilst residing on the banks of the *Rādhāsaras*.

It begins :

वत्सास्वाद्य मुहुः स्वया रसनया प्रापय्य सत्कायतां

देयं भक्तजनेषु भाविषु सुरैर्द्विप्राप्यमेतस्वया ।

इत्याज्ञापयतेव येन निदधे श्रीकर्णपूरानने

वात्ये स्त्रीप्रदिलामृतं गतिरसौ चैतन्यचन्द्रो ऽस्तु नः ॥
[१ ॥ ० २ ॥

नन्दोत्सवादिवासानां होलीदोलादिकाधिका ।

श्रीकृष्णलीलां जगन्मय कर्णपूरो महाकविः ॥ ३ ॥

Cf. Notices, x., p. 78.

It ends: तन्मात्रजीवनधनस्य श्रीशिवानन्दसेनस्य ॥ इत्या-
नन्दवृन्दावनटीकायां सुखवर्तिन्यां द्वाविंशतिसप्तकसंगमनं ॥ ०

राधामरस्तीरकुटीरवर्तिनः

प्राप्तव्यवृन्दावनचक्रवर्तिनः ।

ज्ञानन्दचम्पूविभूतिप्रवर्तिनः

सनो गतिर्मे सुमहानिबर्तिनः ॥

Rāmahari Rudradāsa likewise wrote this MS.
in 1805 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

4039.

2624. Foll. 62; folio, size 12 in. by 7½ in.; modern, cursive Telugu writing, by different hands; 20-44 lines in a page.

Kakutsthavijaya-campū, the story of the exploits of *Rāma*, the descendant of *Kakutstha*, in eight cantos, in prose and verse, by *Vallī-sahāya Kavi*, pupil of *Nārāyaṇācārya*(?).

It begins (with the numbers added): रघुनीर-
विजयं (?) रघुनीरो विजयतु ॥ श्रीदक्षिणामूर्तये नमः ॥ श्री-
नारायणायैषदपकजयोरयमंजलिः ॥

अभ्यतरदानसंपत्संपहानेकपूर्वहकार्षेयं ।

गलयतु स प्रत्यहानागलदंतावलं महा[न्] किमपि ॥ १ ॥

वस्तुस्तु तद्वट्टदुर्मशास्त्रज्ञतमूलज्ञिसरचरमेकं ।

निद्रागुणविद्रावणमुद्राकरमस्मदंतरे किमपि ॥ २ ॥ ० ३ ॥

तमःपटललुंटाक[र]नःपुंसमनुज्ज्वलं ।

नारायणायैरसं तच्छ्रेयसे भूयसे ऽस्तु नः ॥ ४ ॥

रघुवीरगुणसाधारसकौतुकनिर्माणं ।

काकुत्स्थविजयाभिख्या कृतिरेषा वितन्यते ॥ ६ ॥ ०

The sixth canto is wanting between foll. 48 and 49.

It ends :

काकुत्स्थविजयसंज्ञं काव्यं वल्लोसहायकविरचितं ।

पद्याममनुलभाभ्यादुज्जासनेनाहमेन च सहैव ॥

वामभागप्रभापूरपूतशंभाशतश्रुतेः ।

कालदर्पेभिदः प्रीत्ये कत्यचित् (?) कस्य ० स्यादिव कृतिः ॥

इति श्रीमहाभूलवंशपारावारपरिजातेन कवितारसभारा-
विद्यावणद्रोणीभवचरणनारायणविपश्चिद्व(०४)रसवेदकजाय-
ज्ञतानुतमेन (?) वृत्तेन वल्लोसहायकविना विरचितः काकुत्स्थ-
विजयाख्यं पूरप्रबंधः पद्यामः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4040.

408. Foll. 82; size 12½ in. by 4 in.; fairly written in the Bengālī character; seven lines in a page; modern.

Kumārabhārgavīya, the story of *Kumāra*, the god of war, told in ornate prose and verse, in twelve chapters, by *Bhānudatta*, son of *Gaṇapati*.

The introduction gives the following pedigree (son of son): *Ratneśvara* — *Sureśvara* (disciple of *Śaṅkarācārya*) author of *Śārīrakamīmāṃsābhāṣyavārttika* — *Viśvanātha* — *Ravi-nātha* — *Bhavanātha* — *Mahādeva* — *Gaṇapati* — *Bhānudatta*.

It begins (with the numbers supplied):

भूयादेव सती हिताय भगवान् कोलावतारो हरिः
सिन्धोः क्लेशमपास्य यस्य दशनप्रान्ते नटन्या भुवः ।
ताराहारति वारिदस्तिलकति स्वर्वाहिनी मात्यति
क्रोडादर्पणति क्षपापतिरहर्देवश्च ताटंकति ॥ १ ॥
विम्बं षण्डरुचो विधाय परशुं दण्डकृताहीश्वरं
रामे खेलति खेटकाय कनकक्षीणीधरं पश्यति ।
दीर्घेश्वासयुषां^(०) जुषां विशाण्वपुषां विज्ञानवक्त्रद्विषां
वाय्मक्षालितचक्षुषां दिविषदां सेवाञ्जलिः पातु नः ॥ २ ॥
भूतेशस्य कुमुद्वतीपतिकलां कोदण्डमासादयन्
शिञ्जां सञ्जनयन् भुजङ्गमपतिं शूलं शरं योजयन् ।
कैलासे दरहासमत्रिसुतया व्यालोलमालोकितः
पायादायतपुण्डरीकनयनो बालः कुठारायुधः ॥ ३ ॥^{० १३} ॥
पूर्वकवेरपि कवितां शृण्वानो मम गिरं शृणुयात् ।
द्राक्षामपि भुञ्जानो जगति जनो वागमृतं पिबति (पिपासति)
शरजन्मकर्मसुकं^(१) गौरीहितकारि चेष्टितं यस्य ॥^{१४} ॥
भवसूनोस्तु कथां भानुसत्कविः कुरुते^(१) ॥ १५ ॥
गुरुप्रकाशो जगदक्षिकाया रत्नेश्वरो रत्नमिवाविरासीत् ।
परिस्फुरन्त्यः क्षितिमण्डलानामनस्तमस्तीव्रमपाचकार ॥ १६ ॥
चक्षतीतिविचित्रवीतिबहुलस्फोतिक्रान्तकृष्णं
नृत्यन्तं वसनाङ्गने भगवतीमालोकितुं भारतीं ।
नाभीं पद्मसमुद्भवो हृदि हरिर्नीले^(१) भवानोपतिष्
चक्रे यस्य धिराय दर्शितसमुज्जासानिवासोद्भव ॥ १७ ॥

सुरेश्वरः सुराचार्य इव तस्यात्मजो ऽभवत् ।

यः पोतं वार्त्तिकं चक्रे वेदान्तस्त्रीरनोरपी ॥ १८ ॥

बाल्य एवाभवद्यस्य विश्वस्थातो गुणोदयः ।

पञ्चमः कोकिलस्येव मदनस्येव सौरभं ॥ १९ ॥

पुत्रस्तस्य प्रथितचरितः श्रीत्रपाविच्यमिन्धुर^(०)

दुःखातीनां सद्यद्दयो विश्वनाथो ऽवतीर्णः ।

वाचां देव्याः सुरतगणितं मौलिरत्नं प्रदोषो

यस्यागारे समजनि तमःक्षालितासु क्षपासु ॥ २० ॥^{० २१} ॥

अजनि दलितदोषः कृमभृचक्रतोषो

रविरिव [र] विनायस्तस्य पुत्रः पवित्रः ।

विकचकमलकान्तैभारतो लोचनान्तरं

यदुपरि परितुष्टा पुष्पवृष्टिं चकार ॥ २२ ॥^{० २३} ॥

बहुविधगुणधामा श्रीचमौज्यसमीमा

समजनि भवनाथो भूषणं भूतधात्र्याः ।

प्रसरति वहिरन्तः पूरयित्वा सुरारः

स्मितचयवचनापच्छन्ना यस्य कीर्तिः ॥ २४ ॥

स्वामी त्रिभुवनवन्द्यः श्रीवत्सं लाञ्छनं कृतवान् ।

इति किं पतिव्रतासौ भवनाथलक्ष्म[तु] मेदिनी विदधे ॥ २५ ॥

वेष्टद्वेदविधिर्महोन्नतिनिधिः पावित्र्यवाचो निधिस

तस्मात् पुण्यवशादजायत महादेवो गुणस्यावधिः ।

नृत्यन्तः शशिनं विधाय तिलकं यत्कीर्तिवामभुवो^(१)

मुक्ता मौक्तिकघर्षरी वितनुते भावावतारश्चर्यं ॥ २६ ॥^{० २७} ॥

पाद्यप्रौढमतिर्नये कृतरतिर्वेशे शिरोऽलंकृतः

प्रीती कैरविणीपतिगणपतिस्तस्यात्मजो ऽराजत ।

दृष्ट्वा यस्य यशोभियापसरतो यशोपवीतं पथि

प्रधष्टं रजनोपतेः सुरसरिद्विजादिवोन्मीलति ॥ २८ ॥

एकं यन्निरवच्छाशीघ्रकवितासौभाग्यमालोकयन्

एकामङ्गुलिमातनोति भगवान् शङ्के सरोजासनः ।

तस्यात्रावयतस्तुषारकिरणक्रोडे कलङ्कुल्लाद्

एषा काचन काचकान्तिरुचिरच्छाया समुज्जृम्भते ॥ २९ ॥

गणनाथकृतां पुस्तकं^(१) वीणां नारदनिर्मिता ।

रोमाञ्जली गिरां देवी करोति करपश्योः ॥ ३० ॥^०

Another stanza, after which prose.

Fol. 5: तथैकदा सतातेन यमदग्निना^(ज०) जलतगुणेन चतुरेण
संचारेण धरित्रीं पवित्रोर्कुर्वता चरणकलाभ्यां दक्षिणा दिगलक्षक्रे
ततश्च मदालसमुरनगरनागरीकरकमलविकीर्यमाणसिन्दूरजो-
राजीभिरिव विराजमाने विद्यति ककुप्कामिनीवः^(०व) कणित-

कनककलसकान्तिमनुवहति भगवति विवस्वति मधुमधुरनिस्सने
सारमधिपुने समुल्लसति दक्षिणमरुति चानुकले स्वावासम्यल-
हेतोरुत्तमां दिशं भूषयितुं शुभप्रस्थानं कृतवाभगवान् । अथ
भगवानोसिव(!) भुजशीचिलालितगणेशमूर्तिमनवरतशर्मदां नर्मदां
पुरस्कृत्य विन्ध्यादवीमिव महाकालभवनमनोहरां जयिनीमुज्ज-
यिनीमवलोक्य गृहाराममिव नीलकण्ठमृगेश्वरानन्दितजनवृन्दं
काञ्चीपुरमिव विलसत्सौधकोटोतीर्थमनोहरं द्रौपदीदृष्टिपात-
मिवार्जुनवर्ज्यमानं खलमिव नवाकुरसमृद्धिं दधानं पोतवशिजमिव
संपदं दधत् नरपतिप्राङ्गनमिव विपुलभवनभिरामं कमलमिव
स्फुटतरमधुरमन्दारभूषणं कार्त्तिकेयशुभशरीरजघ्नीरं शक्रनगर-
मिव साधुकल्पतरुमकरन्दसन्दोहदुर्दिनं नरपतिपत्तनमिव कल-
शोत्तलागमशेहरं(?) युवतिकुलमिव अय्यामलकधारां दधत् हरजटा-
जूटमिव कपिलाभानुपक्कं सयोध्यामिव बहुशोभाञ्जनविनोदशो-
भमानमुन्याश्रममिव ०

Ch. II. begins, fol. 7b : अथ तस्मिन्नेव क्षेत्रे पवित्रे
क्रियन्तस्तपस्विसार्थास्तं भगवन् संघटयास्रभूवुः । ततस्तेः समेतो
नन्दिगणपरिवृतः पन्न्यानमतिवाहयास्रभूवुः सः । ततः स च
तपस्विसार्थास्तपस्विनामधिपतिं कलाचनं जमदग्निमित्यवादीत् ॥ ०

III., fol. 15a : अथ क्रमेण कल्पयज्ञवेदीं गौरीकन्यास्त्र-
कपेण(!) धरणीभूतो महोत्सवदीपितमेनामलक्ष्मणे ॥ ०

IV., fol. 23a : अथ प्रादुर्भूतयौवनोमेनामवलोक्य विहस्य
रहस्यवेश्मनि काञ्चिदाजन्मसहचरो किञ्चिदिति वभाषे ॥ ०

V., fol. 31b :

शायकैर्बहुलखेददायकैस्तां प्रहृत्य सरसोरुहेक्षणां ।
मन्मथो मधुमखस्तपस्विनामन्धकारिगृहमाययी ततः ॥
मदनो मदनो नः सतां विशिखैर्धैर्यविदारणोन्मुखैः ।
मुखलीकृतलोचनासुजं प्रजहार द्विजराजशेखरं ॥

VI., fol. 39a : अथ दर्शितमहोत्सवः कुवलयालंकृतिर्महोभू-
दपि स्वपर्वभिरशेषैरुद्विजेन विरिञ्चिता सुरैः कृतकन्यकाप्राथै-
नः कनकक्रेतकीर्गमम्ररोमस्रुदेहदीपितमङ्गिमुगलनमस्काराय
समागतां अन्तःप्रेममृदुना करतलेनामृशय मुकुलितविलोचनयु-
गलश्चिरं चेतः प्रमोदयामास ॥ ०

VII., fol. 47b : अथ महोत्सवचरितमवलोकयितुमानन्द-
विकसिततारका तस्याः ०

VIII., fol. 53b : पितुः [ॐ - -] प्रमदेन गोत्रिणां
मनो मनोरानजतेन(?) नाकिनी । रिपोर्व्यषोटव्ययया महोत्सवं
मरोजनेवा समपन्न दोहदं ॥

IX., fol. 58 : अथ शुभे मुहूर्ते निखिलज्ञाता पिता यदे
पतन्या प्रतिपक्षलक्ष्या पतितमिव कुसु[म]कलापे रतिवति-
समुपनीतमिव चरणप्रोष्णननिवसनं नखनिष्कातकिरितं दधानं
किमलयसीभाग्यानां प्रतिनृपतिप्रियां करुणरमानां च गमन-
पथमिवोद्धरेता दधानं ०

X., fol. 62b :

करेण कोदखलतां विपृथ मातुर्नमस्कृत्य पदारविन्दं ।
इति स नार्थं वसुधाधिनाथं जेतुं भवानीतनयः प्रतस्थे ॥

XI., fol. 66b : अजान्तरे कपोलमखलदोलायमानमुखलः
किरीटकोटिकिरणकलापकिर्मीरितसभामखपलरुणसिंहनिन -
दसन्निभरचनास्ववपृतीस्वरस्तुरगमारुह्य गङ्गानमनुगच्छन् चैता-
निकसमस्तौषीत् ।

XII., fol. 73b :

दिक्षु दिक्षु क्षिपन् चक्षुरभोरुहसहोदरं ।
पदातिमुभगच्छक्रे सुरसेनावलोकनं ॥

अथ भाङ्गारयन्तु भेरीः प्रताडयन्तु घटहान् तरलीकुर्वन्तु
तुरगान्मदयन्तु मतङ्गान् चमत्कारयन्तु चापवतीः शीलयन्तु
शरान् अयन्तु शक्रोः खेलयन्तु खट्वान् दीपयन्तु दहनवाना-
दीत्युभयोः सेनयोः समभूवन् सामन्तानां ध्वनयः ॥ ०

It ends :

पुलकाकुरशोभमानमूर्तिः सुरकानाकुलगोयमानकीर्तिः ।
अरविन्दमरन्दचारुहास्यो बहुलास्यो भगवान् गृहं प्रतस्थे ॥
भवतनयो बहुधारणकुक्षिकीतुकी यावत् । तावत् कुमार-
भार्गीवि भगवती भवार्चिता यदभूत् ॥

बालो मुहुरलंकारमर्थं विस्मरति व्रजन् ।

धीमान् कखे तमादखे न तु चित्तेन दुष्यति ॥

इति श्रीभानुदत्तविरचिते कुमारभार्गीवीये षाडश उच्छ्वासः
समाप्तः

[H. T. COLEBROOKE.]

4041.

114d. Foll. 44; size 10 in. by 4½ in.; fair,
modern Devanāgarī writing, by two different
hands; 10 and 11 lines in a page.

Gaṅgāvataraṇa-campūprabandha, a poem on
the Descent of the Gaṅgā, in seven cantos, by
Śaṅkara Dikshita, son of Dikshita Bālakrishṇa,
and grandson of Dikshita Dhundhirāja.

at the end of the work; whilst the 6th *kāṇḍa* is attributed to *Lakṣmaṇa Sūri*, son of *Gaṅgādhara*—a native of *Āśanagaragrāma* (?)—and *Gaṅgāmbikā*.

Some MSS. contain a 7th *kāṇḍa*, ascribed to *Veṅkaṭarāja*.

It begins: लक्ष्मीं तनोतु सुतरामितरानपेक्षम् ०

It ends:

साहित्यादिकलावताशनगरग्रामावतंसायित-
श्रीगंगाधरधीरसिंधुविधुना¹ गंगाविकामनुना ।
प्राग्भोजोदितपंचकांडविहितानंदे प्रबंधे पुनः
कांडो लक्ष्मणमूरिणा विरचितः षष्ठो ऽपि जीयाचिरं ॥

The leaves are throughout marked भो० च०.

The work was published at Poonah in 1852; and, with a commentary by *Rāmacandra Būdhdendra*, at Madras in 1859; and repeatedly since. [DR. JOHN TAYLOR.]

4044.

939a. Foll. 61; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Citracampū, a romance in mixed prose and verse, composed, in 1744 A.D., by *Bāṇeśvara Vidyālaṅkāra Bhaṭṭācārya*—son of *Rāmadeva Tarkavāgīśvara*, and grandson of *Vishṇu Sidhāntavāgīśvara*—for his patron *Citrasena* of *Vardhamāna*.

It begins:

चन्दे कवीन्दाननमिन्दुमौलिं वृन्दारकेन्दैरभिवन्द्यमानं ।
विम्राटवीदारणदारुणैकदन्तं जगन्मङ्गलकुम्भकुम्भं ॥ १ ॥

अपि च ॥

अङ्कगरोहणवाञ्छया गिरिभुवो यानं प्रति खं हठात्
भान्या वन्यमतङ्गजस्य कुपितं तद्वाह(?)कशवीरवं ।
दृष्ट्वा चोत्कृतिगर्जितैस्त्रिजगतीमुड्डेपयन् सस्मितं
देव्याङ्गे कलितः सुरासुरसुतो लसोदरः पातु वः ॥ २ ॥

¹ स एव सिन्धुः समुद्रः । तस्य विधुना चन्द्रेण पुत्रत्वादुक्ता-
सकरत्वाच्च तदूपेक्षेयर्थः । *Rāmacandra's* comm.

किं च ॥

समन्तादुद्दामक्षुतिनिहतयोर्वैन्धतमवे(?)
कलानाघश्रेणीकृतरुचिर्भुवे निरुपमे ।
शरण्या संपृज्ये निरवधिपरानन्दमदने
हरेः पादाम्भोजे तव हृदयभृङ्गो विहरतु ॥ ३ ॥

विधायां निखिलप्रकाशनकर्त्री सीदामिनो ज्ञाप्ततौ
प्रेमखीशिरुहेकवर्धनकर्त्री कामामनमात्मदा ।
वाद्याभ्यन्तरदुर्निवारबहुभासतापशान्तिप्रदा
धारां चारुवितन्त्रतौ स्मर मनःकादचिनो कामपि ॥ ४ ॥

यत्नोलोकविलासकेलिरसिकं भूभङ्गभङ्गीनव-
क्रोडाविष्कृतसर्गसंस्थितिलयं सारं सुतीनामपि ।
वृन्दावत्यलिकुञ्जपुञ्जभवनं तन्मे मनःपञ्चरे
राधामाधवसंज्ञितं विजयतामङ्गनमालं महः ॥ ५ ॥

कवितविमलहेमोद्दामरेखाङ्गमाना(?)ला-
वलयित इव भूयादिन्दुनोलो मणिले ।
हृदि निरवधिराधालिङ्गितश्रीमदङ्गो
निखिलहृदयहारिभूतरङ्गो मुरारिः ॥ ६ ॥

नन्वा श्रीगुरुपादपङ्कजसुग्री श्रीरामपादासुग्री
श्रीमल्लक्ष्मणमानकीहनुमता पादारविन्दान्वपि ।
धीरश्रीयुतचित्रसेनधरणीधीरेयचूडामणेर
आदेशेन समातनोति किमपि श्रीयुक्ताकेसरः ॥ ७ ॥

पूर्वेषामतिमात्रहारिमधुरव्याहारलीलाभृता
धीराणां भणितेषु सत्त्वपि समारम्भातिदम्भादिषु ।
खनाय कुरुणामयैः सुकरुणा दृष्टिर्विधेया यतः
स्पर्शः स्पर्शमणेरयोर्जप तनुते हेमाञ्जनोलङ्घ्ये ॥ ८ ॥

अभूदभूतप्रतिमो महामतिर्
महीपतिभूमिमहेन्द्रसंततिः ।
मनोभुव[ः] स्थिमिनोहराकृतिर्
मुरारिपादाब्जयुगस्फुरन्मतिः ॥ ९ ॥

निसर्गस्याद्भुतसर्गकौतुकी
स्फुरन्निवेदीचतुराननखड्गिः ।
निषङ्गपद्मासनसुन्दराकृतिः
सरोजयोनिर्भगवानिवापरः ॥ १० ॥

गिरा श्रिया च स्फुरदुत्तमाकृतिर्
जगत्परिचाणविधानसङ्कतिः ।
सुपुङ्गरीकाञ्चतया मनोहरो
रथाङ्गपाणिर्भगवानिवापरः ॥ ११ ॥

पुराजितैर्दुस्तरपूरिदुष्कृतेषु

विशय ब्रह्मर्षि यः स्वकेतने ।

विमोचयामास दयाद्वैमानसः

पिनाकपाणिभगवानिवापरः ॥ १२ ॥

यश्च निखिलभूमीपालमौलिमालाविराजमानकिरीटघटा -
विजृम्भमाणमहामणिनिवहमयूखमण्डलीनीराजनातिविराजमान-
राजसिंहासनोपानभूमण्डलो भूमण्डलोदरविरोचमानप्रतापप्रभा-
करमण्डनप्रभाप्रभावदुरितचरान्धकारोऽन्धकरोतिरिव निर्भरसं-
वर्धमानविनायकगणो महासेनातिशयप्रेमाखर्चितदर्पकदपों ना-
गेन्द्रावतंसो भूतिभूषितश्च ० . . . . . (fol. 3b) विशिचसेन-
श्चित्रसेनेति युक्ताथैवेवाभिधानं समासादितवान् ॥ . . . . . ॥
तस्य राज्ञो निखिलराज्यसंभारसंरक्षणवेक्षणविविधमन्त्रतन्त्रसं-
चारचारुचातुर्यैर्धुर्वचनैश्च वृद्धामणिरतुल्यप्राप्त्यप्रमुखसाङ्ख्यपरस्प-
रापराभावितपुरुहूतपुरोहितप्रभावो निरवद्यगद्यपद्यमयविविध-
प्रबन्धचयनव्यातिदिव्यकाव्यमाधुरीभरचमत्कारसारबुधनचटुल -
चारुचञ्चरीकवरचातुरीभरमनोहरो . . . निजकुलकुमुदकान-
नविकाशनामन्दचन्द्रः श्रीमाणिक्यचन्द्रो नाम ॥ . . . . ॥ एत-
स्मिन्नेव वासरे महता चमूसमूहेन सचिवसमाज्याधिराजं वर्धमान-
नगरमधिस्थाप्य महाराजः समस्ताशाचक्राक्रामिणा महावि-
क्रमशालिना बृहता बलव्यूहेनाच्छाद्य भूमीवल्लयमनन्यपरायणः
शरणागतकरुणास्पददरिद्रिजिजगणभूषिष्ठं प्रजासमूहमहत्त (!)
उभयसंचारं संस्थापयितुमभिनवनिजाधिकारदक्षिणप्रयागगङ्गा-
सागरसंभेदमयतोर्ध्वतया अभ्यन्तरालमहीवल्लयमण्डलायमानां वि-
शालां नाम विशालीं नगरीमाजगाम ॥

The king subsequently starts on a hunting expedition, which offers the poet opportunities for numerous descriptions of forest scenery and occurrences. A dream during a night's rest introduces an even more wonderful hunting expedition, in the course of which the king fancies himself to go to Goloka (fol. 32a): ० गोलोकभवनं पुरमतिमनोहरं प्रविशे । प्रविश्य च . . . . भगवतीं प्रेमभक्तिं ददशे । ततश्च . . . साहाङ्गप्रणतिलुप्तिसं-
ततिभिः सपरिजनां देवीमभिसंतोषयामास । the 'mahā-devī' then refreshes him with fruit and cool drink, bids him seat himself near her divan (paryāṅka), and addresses him (fol. 33a): महाराज मुक्तोऽसौ दानं दारुणेभ्यः संसारपाशेभ्यः । ० She subsequently visits with him the Satsaṅga-saras (fol. 33b), the Maṇikarnikā lake at Kāśī

(fol. 34b), the Maṇḍākinī, Yamunā and Vṛindāvana (fol. 38a), where the king sees Govinda-deva himself (fol. 41a). At the goddess's command he then plunges with her into the Rādhākunḍa and the Śyāmakunḍa. On issuing again he sees rising from the water a tender youth (śukumāra kumāra) driving swiftly away on a horseless car, of whom he had had a glimpse several times before, and questions the goddess regarding him, whereupon she explains to him that this is the māyā avidyā, the car being the human body; and in a series of stanzas she expounds the principles of Vaishṇava Vedāntist metaphysics. The king then starts with the mahādevī on his homeward journey, the goddess pointing out to him many sacred spots about Mathurā. Having passed successively the Sarayū with Ayodhyā (where the king offers to Rāma a prayer of 39 stanzas, each ending with श्रीरामचन्द्र शरणं प्रपद्ये or रघुनाथ-मोडे), Janakapura, the junction of the Gaṅgā and Gaṇḍakī, the Phalgu with Gayā, the Mandāra (where he worships Madhusūdana), Vaidyanāthāśrama, the Pāṇcakūṭa—where he sees and worships Raghunātha, Lakshmaṇa, Mahīputrī (? Sītā), and the son of the wind (Hanuman)—they at last arrive at Guptapallipurī (sacred to Vṛindāvanacandra and Rāmacandra), where, in parting from the king, the goddess recommends to his good favour the poet (śrī-Bāneśvarasaṃjñitam dvijavaram) and his minister Māṇikyacandra; and having blessed him, enters his heart. At the same moment the king is awakened by the sound of singers and instruments. The poem ends:

आसौ हृपतिचक्रमौलिमुकुटो यः कृष्णरामः कृती

तस्युक्तो जगदादिरायमुकृती ख्यातो धरामण्डले ।

तस्मादद्भुतकीर्तिचन्द्रकिरणश्रेणीनिरस्ताखिल-

ध्वान्तोऽजनि कीर्तिचन्द्रमुकृती ह्मापालचूडामणिः ॥

[२१५ ॥ ० २१६ ॥

पुत्रस्तस्य महीभुजः समजनि श्रीमान् गुणाभोनिधिर्
विद्याभिर्विनयेनैरभिनयैः प्रेक्ष्यतापोद्भवेः ।
प्रादुर्भूय महीभुजः सुरपुरीनाथं कृतावयहं
संपातैर्विविधासंनयमयैर्जित्वा जहासेव यः ॥ २७७ ॥
सप्रयामसमीपधाम परमं श्रीगुप्तपद्मोति यत्
श्रीवृन्दावनचन्द्रनन्दितमपि श्रीरामचन्द्रोद्भवं ।
यत्र स्त्रीधुनीतरङ्गनिकराः स्वर्नैलेसेतूपमा
विहङ्गसो निवसन्ति तन्महापुण्यातिथया जनाः ॥ २७८ ॥
तत्राश्रान्बुधेन्दुसुन्दरयशःसंतानसंतानसद्-
वंशोत्तंसपरम्परा विजयते शोभाकरस्योत्तरा ।
यत्रामित्रबुधद्विपेन्दुमनप्रोहामकरखीरवो
वादीन्द्रः कविवक्त्रकैरवरवीर्यो रामनामा कृती ॥ २७९ ॥
जातोऽस्मादुत्तो यथा दशरथात् श्रीराघवेन्दुस्तथा
धीरेन्द्रो भुवि राघवेन्दुसुकृती स्यातो धरामखले ।
यस्मात्कामपि लब्धवानथ महाविद्यां यदास्मोद्भवो
विष्णुजिष्णुरभूदभूतसदृशः सिद्धान्तवागीश्वरः ॥ २८० ॥
यत्काव्योदयतः शिलारपि मृदुना वज्रं शिरीषायते
विहङ्गसः परिपूर्णयन्ति नितरां मूर्धनमूर्ध्वाननाः ।
यद्विद्यायशसा निगद्यत इह ब्रह्माखडभाखोदरे
तस्याभून्नयः सुरेज्यसदृशः सत्तर्कवागीश्वरः ॥ २८१ ॥
पुत्रस्तस्य [च] रामदेवकृतिनः श्रीयुक्तवाणेश्वरो
धीरश्रीयुतचित्रसेनधरणीनाथेन संवर्धितः ।
चम्पू कामपि निश्चलेन मनसा तस्याज्ञया निर्मेमे
विहङ्गसः परिशोधयन्तु कृपया तेभ्यो ममास्तां नतिः ॥ २८२ ॥
भ्यान्वा श्रीरामचन्द्रं सह जनकमुताल्लक्षणाभ्यां प्रयान्ताद्
आज्ञामाज्ञाय राज्ञामपि मुकुटमणेश्चित्रसेनाह्वयस्य ।
शाके कालाङ्क(?)तर्कौषधिपतिगणिते कार्तिकीये दशांशे
पूर्णे श्रीचित्रचम्पू व्यतनुत दिवसे श्रीलवाणेश्वराख्यः ॥
शकान्ताः १६६६ ॥ [२८३ ॥
धीरश्रीचित्रसेनः क्षितिपतितिलकः श्रीलमाणिक्यचन्द्रो
मन्त्रिस्तोमायगख्यस्तदुभयमिलनं रत्नहेमाभिषङ्गः ।
आस्तां भूभूषणाय प्रकटितमहिमा पुत्रपौत्रप्रपौत्रैः
स्फूर्जद्दीप्तिश्चिराय प्रथयतु परमं कीर्तिकर्पूरराशिं ॥ २८४ ॥
इति महामहोपाध्यायमहाराजाधिराजसभास्तरवर - श्रीयुत-
चित्रेश्वरविद्यालङ्कारभट्टाचार्यविरचिता चित्रचम्पूः समाप्ताः ॥

The narrative prose paragraphs of the work amount to 131 in all.

[H. T. COLEBROOKE.]

4045.

1750. Foll. 74; size 8½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing (by at least three different hands) of 1619 A.D.; seventeen lines in a page.

Damayantikathā, or *Nalacampū* (as it is called on the fly-leaf), a romance, by *Trivikrama Bhaṭṭa*, son of *Nemāditya*, and grandson of *Śrīdhara*, of the *Śaṇḍilya-vamśa*.

It begins: जयति गिरिसुतायाः कामसंतापवाहिनुराजः see Cat. Bodl., no. 208.

Prof. Kielhorn, *Epigraphia Indica* (ed. J. Burgess), i., p. 340, takes the author to have flourished about 1000 A.D., identifying him with the *Trivikrama Kavacakravartin* mentioned, in a Patna inscription, as the father of a *Bhāskarabhaṭṭa* who received the title of *Vidyāpati* from *Bhojurāja* (probably *Bhoja* of Dhārā, who reigned in 1021 A.D.).

The work has been published, under the title '*Damayantikathā athavā Nalacampūh*,' with commentary, at Bombay (1885).

Colophon: इति श्रीचित्रकर्मभट्टविरचितायां दमयन्ती-कथायां सप्तम उच्छ्वासः । समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥ श्रीहमाद्रपदे मासि कृष्णाष्टमीक्री(?)कृष्णे शीक्री) चतुर्दशी । तदा सप्तमवा-गेकसंमिमेऽष्टेऽभ्युत्तामना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4046.

1257a. Foll. 124; size 8½ in. by 3½ in.; fairly written in Devanāgarī about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

4047.

1897. Foll. 82; size 12 in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

The same work. [DR. JOHN TAYLOR.]

4048.

1868. Foll. 33; size and writing as of last MS.

The same work; called *Damayantīcampū* on the title-page. *Ucchvāsa* I.-III.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4049.

1520a. Foll. 15; size 10½ in. by 5½ in.; clear, recent Devanāgarī writing; 7-12 lines in a page.

Damayanti(kathā)vivaraṇa, or *Vishamapada-prakāśa*, a commentary on *Trivikrama's Damayantīkathā*, by *Caṇḍapāla*. A fragment comprising only the first *ucchvāsa*, and not very correct.

It begins :

सूक्तिप्रपञ्चे(सृष्टिप्रबन्धे ed.) चतुराननस्य
तोस्तान्विशेषान्(भावानशेषान् ed.) विलसत्यशेषान्
विवृण्वती स्वेन वचश्चयेन [(०द्विशेषान् ed.) ।
स्याद्भारती(स्ताद्भारती ed.) बोधविवृण्वती वः ॥ १ ॥
शक्तिस्त्रिविक्रमस्येव जीयाल्लोकातिलंघनी ।
दमयंतीप्रबंधेन सदा बलिमतोदिता ॥ २ ॥
त्रैविक्रमाणि मधुराणि(विषमाणि ed.) पदानि यानि
तेषां प्रकाशमभिनंदति चंडपालः ।
यत्स्यायिभावघटनात्पददृष्टिभाजः(यं स्यायि० ed.)
संप्राप्य विभक्तितरौ रसनिर्भरत्वं ॥ ३ ॥
भगवत्पद्मनिबद्धाः(०बन्धाः ed.) स्युर्गिरः संदेहमंदिरं ।
सम्यक्कर्तव्यैक्यार्थे(०निश्चित्यै ed.) निबन्धोऽयं विधीयते
[॥ ४ ॥ ० ७ ॥

सकलमंगलकारणं दुरितनिवारणमभिधेयोपयोगि चावश्यं
शास्त्रादौ कविना किमपि प्रणेतव्यम् त(an omission) श्री-
त्रिविक्रमभट्टः प्रतिपादनीयसर्वरसकथोपक्रमे शृंगारित्वादिद्रादीन्
एकांतशांतत्वाच्च वीतरागप्रभृतीन्पहाय सर्वरसात्मकं काव्याय-
नीकामुकं(परमेश्वर ed.) शंकरमेव प्रणुवन्नाह । जयतीत्यादि ०

For another copy of this commentary, apparently lacking the introduction, see Weber,

Berl. Cat., no. 1588. It was published at Bombay (together with the text) in 1885.

It ends :

इति विषमपदप्रकाशमेतं
दमयंती तनुते स्म चंडपालः ।
शिशुमत्तिलितिकाविकाशचैत्रं
चतुरमतिस्फुटभित्तिचारुचित्रं ॥

इति चंडपालविरचिते दमयंती[कथा]विवरणे प्रथम उच्छ्वासः ॥
and after a few words introductory to the second *ucchvāsa* it breaks off at the foot of the page (fol. 15b). [H. T. COLEBROOKE.]

4050.

1924. Foll. 230; size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Damayantīkathāvivṛiti, also called *Sārasvatī vṛitti* (or *śrī-Campūvṛitti*), a commentary on *Trivikrama's* romance, composed—avowedly to supplement the preceding work—by *Guṇa-vinayagaṇi*, pupil of *Jayasomagaṇi*, pupil of *Pramodamāṇikyagaṇi*.

The work was apparently composed in the 35th year of *Akbar's* reign (A.D. 1591).

The writing on the first page has been obliterated in places owing to the stickiness of the ink.

It begins :

धात्वा सरस्वतीं देवीं विबुधानंददायिनीं ।
सुवर्णौ पुण्यरूपा तामलंकारविराजितां ॥ १ ॥ अर्थः ॥
पादाब्जांगुलिसंक्रान्तमैलनखादंशेषु लोकत्रयी
निःशेषा प्रतिबिंबितातरमुदा यस्यानमंती प्रभोः ।
अप्राप्रापरभागसंसृतिभयाज्ञीनेव दीना सती
तं पार्श्वं फलवर्धिकेश्वरमहं नत्वोपसर्गापहं ॥ २ ॥
प्रौढं प्रौढयुगप्रधानपदसाक्षाज्यं प्रतीतं पुरा
देवोत्था भुवि नागदेवभक्तिकश्चाद्वय साक्षात्पुरः ।
योगिन्योऽपि च येन मंत्रमहिना प्रागव्यक्तो जिग्यरे ;
सुत्वा श्रीजिनदत्तसूरिमनर्थं तीव्रप्रतापारुणं ॥ ३ ॥

जिनकुशलं कृतकुशलं प्रारम्भविशेषशास्त्रसिद्धिकरं ।
प्रणिधाय (१.० धाय) मनसि मानसमिव शुचिहृदये
अचंडपालो ऽत्र कियत्पदानो [महामाने ॥ ४ ॥
यद्यप्यनिच्छां विवृतिं चकार ।

तथापि तच्छेषपदार्थसार्थ-

प्रकाशनात्तां विवृणोमि चंपू ॥ ५ ॥

कृत्वाचिपुरे वरेष्यपुण्यमतिभाक् द्राक्प्रबोधितसकलशास्त्रोपनि-
पत्कमलो विमलो ध्वस्तसमस्ततमःप्रसर आदित्य इव नेमादित्यो
द्विजो बभूव । तस्य सुतस्त्रिविक्रमः पठनान्यकर्मविहितविक्रमः
समजनितश्च गरिष्ठः । अन्यदा हि स्वपितरि स्वबंधुविवाहादिप्र-
योजने बहिर्योगे गते समाजगाम मतिमान् कश्चिदपरस्तपुरे
विद्वान् । तेन च रंधान्नेषिणावसरं प्राप्य श्रीत्रिविक्रमभट्टः
प्रतिपादनीयसर्वैरसकथोपक्रमे ० सर्वैरसात्मकं सर्वसुरेश्वरं शं-
करमेव स्तुवन्नाह । जयतीत्यादि । चंद्रमौलिः सुधीमुशेखरो
जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते । ०

It ends : प्रत्यंतरे तु सतिविदग्ध इति पाठः स च स्पष्ट
एव ॥ इति वाचनाचार्यश्रीमच्छ्रीप्रमोदमाणिक्यगणेशिष्यश्री-
जयसोमगणितच्छिष्यपंडितश्रीगुणविनयगणिविरचितायां श्री-
त्रिविक्रमभट्टविरचितश्रीदमयंतोकायाविवृतौ सप्तम उक्तासः
समाप्तः ॥

श्रीमत्स्वतरंगच्छे स्वच्छे भूवन्नवागवृत्तिकराः ।
श्रीमदभयदेवाख्याः पुरा वराचार्यगुणमुख्याः ॥ १ ॥
तेषां क्रमेण पट्टे विख्याता लक्षसंख्यगुणदक्षाः ।
रेनुजैलधिगभीराः श्रीजिनमाणिक्यमूर्तिवराः ॥ २ ॥
तत्पट्टे विशदप्रभाकरकरस्फूर्जेतमतापोद्भुरा
वाद्प्राप्तजया धरापतिसदःपीठे सदा सुंदराः ।
तत्तत्कृत्यविधानतो भुवि चमत्कारं विशां चक्रिरे
चेतःसु प्रथमागमाधिगततो लभ प्रतिष्ठाश्रये ॥ ३ ॥

युगप्रधानेषु महाप्रभाव-

श्रियो निधानेषु विष्णुद्वबुद्धिषु ।

विराजमानेषु जनेषु तेषु

स्तुत्येषु सच्छ्रीजिनचंद्रसूरिषु ॥ ४ ॥

श्रीक्षेमशास्त्रासु सुधातिशायि-

रसप्रवेशासमवाग्विलासाः ।

श्रीक्षेमराजा भुवि पारिजात-

फलोपमाः पाठकलक्षिलक्षाः ॥ ५ ॥

जयंतु तेषां च वरा विनेयाः

सद्भागधेयाः स्वगुणैरमेयाः ।

चत्वार सासन्मिलप्रबोधा

विधेर्न वेदा इव मूर्तिमंतः ॥ ६ ॥

शिवसुंदरनामानो विलसत्सवेगकनकतिलकाढ्याः ।
पाठकपदप्रधाना उभये ऽपि प्राप्तकीर्तिभराः ॥ ७ ॥

सदयोदयास्तृतीयाः सदयाः सततं दयातिलकगणयः ।
वाग्गुरवो वाग्गुरवस्तृतीयाः शिष्याश्च विनयते ॥ ८ ॥

श्रीमत्प्रमोदमाणिक्यनामधेयाः सुसाधुवृत्तधराः ।
भाग्याभ्यधिकाल्लेपो विवृते ऽनी पुनः शिष्याः ॥ ९ ॥

चत्वारो ऽप्यनुधिवर्द्धभोराश्चोभ्यतादिगुणयुक्ताः ।
न च जडसंगतिभाजो भवन्ति ये ऽस्मिन्महोपाठे ॥ १० ॥

वाग्गुरुगुणरंगाख्या रंगरुभक्तिभाग्यदयारंगाः ।
श्रीजयसोमाः सोमाननास्तथा क्षेमसोमाढ्याः ॥ ११ ॥

तत्र श्रीजयसोमकृत्यतरवो ऽमेयप्रमाप्तेमुची-
शाखा लोढवरागमावतरलाः सत्याचशोभावहाः ।

कीर्तिप्राप्तफलाः कलोत्तरकलाः संतोह मत्पाठकाः
श्रीमंतो गुरवो रवोदितरसेः संप्रोक्तितप्राशिनः ॥ १२ ॥

तेषां शिष्यो मुख्यो गुणविनयाख्यो विमृश्य शास्त्राणि ।
सत्याणिनीयहेमानेकार्षोणादिमुख्यानि ॥ १३ ॥

अचंडपालरचितं दुर्गपदप्रकटनैकमितकथं ।
अचंपूटिप्पनकं पुनः सहादं समुपनीय ॥ १४ ॥

श्रीविक्रमवंशोद्भवसङ्घिक्रमराजसिंहनृपराज्ये ।
सत्कर्मकर्मचंद्राभिधधोसत्सुपुयसंधार्ये ॥ १५ ॥

श्रीमद्विक्रमभूपतेः स्वरसरस्वत्कर्षकप्रमा-
ख्यातायां शरदि प्रमोदविसरधामिष्णुपीराकुले ।

श्रीसेरुन्नकनाशि भट्टनगरे ऽहं चैतजोभाधरे
चक्रे श्रीदमयंतुदारचरिते टीका महावी सुधीः ॥ १६ ॥

[० १२ ॥

Then follow 9 more verses, ending :

सकवरनृपाधिनृपती विजयिनि शरभुवनसम्मिते चर्चे ।

श्रीमत्प्राभपुरीयं प्रकाशिपरापुरः सुधिया ॥ १७ ॥

इति अचंपूवृत्तिः समाप्ता ॥ यंपायं ११००० मारस्वती-
तिनाक्षी वृत्तिरियम् ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 133. In his Cat. of Bikaner MSS., p. 254, Rāj. Mitra, apparently misled by the final colophon, makes this work a commentary on another romance, simply called *Campū*, which there precedes it; whilst a MS. of the *Damayantikathā* follows it.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4051.

1715e. Foll. 12; size 9½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1667 (? 1658) A.D.; ten, sometimes nine, lines in a page.

Nṛsiṃha-campūkāvya, a tale, in 5 chapters (*ucchvāsa*), by *daivaajāna-panḍita Sūrya*, son of *Jñānarāja*, and grandson of *Nāganātha* of the *Bhāradvāja* family of *Pārthapura*, near the confluence of the *Godāvarī* and *Vidarbha*. [A.]

The subject of the tale is the myth of the *daitya Hiraṇyakaśipu's* son *Prahlāda*, who excited his father's wrath by breaking away from his order and proclaiming himself an adherent of *Vishṇu*. This story is interwoven with poetry in praise of *Vishṇu* (*Nṛsiṃha*); the verses being arranged under different heads illustrative of different poetical *rasas*.

It begins :

ज्ञानंदं स दधातु धातुरपि यो धाता यदंघ्रिस्तलद्
दिष्यामः सुरधुर्वधूर्जटिजटाजूटे (०टा A) स्वतसायते ।
भूपो दानवभारभंगुरधरोद्धारैकधोरः स्वयं
लीलावैभवंनिर्मितस्य जगतो वैकुण्ठकंठोरवः ॥ १ ॥
अपि च ॥

यत्संकल्पविकल्पकल्पितजगज्जन्माययाधिष्ठित-
प्राधान्यौ विधिश्चकरो किमु परे¹ तत्रामरेन्द्रादयः ।
संतःसंततमंतरायरहितैर्यो योगिभिर्ध्यायते
सांद्रानंदसुधोदधिं निरवधिं तं श्रीनृसिंहं भजे ॥ २ ॥ ०

It ends (cf. the epilogues to the author's other works, above nos. 2809, 2823) :

आ[स्ते च]स्तसमस्तदोषनिवहं गोदाविदभौयुतेः
क्रोशेनोत्तरतस्तदुत्तरते पार्थाभिधानं पुरं ।
तत्रासीत्तत्रकायणीः [पृथुयशाः] श्रीनागनाथो द्विजो
भारद्वाजकुले ऽप्य तस्य तनयः श्रीज्ञानराजाभिः ॥ ३ ॥
यद्वंध्यान् समधीय शिष्यनिवहो ऽप्याचार्यैश्चर्यामागतं²
तत्सुनुर्गणिताख्यप्रतरणे सत्त्व[शीधारः] सुधीः ।
संगीतागमकाव्यनाटकपटुः सूर्याभिधानः कविश्च
चंपूकाव्यमिदं चकार चतुरं लक्ष्मीपतिप्रीतये ॥ ४ ॥

¹ किमपरे B.

² ० चर्या गतः B.

इति श्रीमहैवशपडितसूर्यविरचिते नृसिंहचंपूकाव्ये पंचमो-
च्छ्वासः ॥ ० शके १५८९ (? १५८०) भाद्रपदवद ३ सोमे वैदर्भदेशे
लिखितं श्रीधराश्रमेण श्रीलक्ष्मीनृसिंहार्पणमस्तु । नृसिंहचंपू-
काव्ये गणितश्लोकसंख्या [त्रि]शत ३२० संपूर्णमस्तु ॥

For an incomplete MS. of this work see Weber, Cat. Berl., no. 539.

[H. T. COLEBROOKE.]

4052.

2538d. Foll. 9; size 10 in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; thirteen lines in a page.

The same work. [B.]

The copyist's signature runs as follows :
श्रीतापोतीरे बभ्रपुरनिवासिना दादानीपंतमठस्थेन गोपीभट्टेन
लिखितं ० ॥

[GAIKAWAR.]

4053.

1958. Foll. 12; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; sixteen lines in a page.

Nṛsiṃha-campūkāvya, another composition on the same subject, in six *stavakas*, by *Bhaṭṭa Keśava* (or *Keśava Paṇḍita*) of the *Langākshi* family, son of *Ananta*, and grandson of *Keśava*, of *Punyastambha* on the *Godāvarī*.

It begins (with a verse used by the author in other works, cf. Not., iv., p. 42) :

कनकरुचिदुकूलः कुंडलोद्भासिगह्नः
शमितभुवनभारः को ऽपि लीलावतारः ।
त्रिभुवनसुखकारी शेषधारी (०शायी N.) मुकुंदः
परिकलितरमांगो मंगलं नस्तनोतु ॥ १ ॥
अगोलाक्षि (!) कुलारविंदतरणिमौर्ध्दिनास्त्रायविन्
मीमांसायुततर्कतंत्रचतुरः साहित्यरत्नाकरः ।
काव्यं श्रीनृहरेः करोति सुकृती गोदातटप्रोक्षसत्-
पुण्यस्तंभनिवासिकेशवसुतानंतात्मजः केशवः ॥ २ ॥ ०
विष्णोर्नाभिसरोरुहे ० ॥ ३ ॥ तेषे तपः ० ॥ ४ ॥

ततस्तदीयोद्यतेजःप्रचयेन प्रतप्ताः सुमनसः सर्वे समुन्मिष्ट-
त्रिदिवाधिवासाः कथमपि ब्रह्मलोकमागत्य धात्रे विज्ञापया-
मासुः । तद्यथा । अहो विधातः ०

There are several Bombay editions of this work. See Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 274.

It ends : कार्यं कर्तुमजानतापि रुचिरा चंपूरियं गुफिता
अलिङ्गोन्मृहरिप्रतापमहिमा ० केवलं ॥ १२ ॥ इति श्रीनृसिंह-
चंपूकाव्ये षष्ठः स्तवकः संपूर्णः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4054.

2543c. Foll. 12 (one of which, fol. 4, is wanting); size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1627 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Nṛsiṃha-campūkāvya, in five *stavakas*, composed, by *Keśava Paṇḍita*, by order of *Rājān Umāpati Dalapati*, son of *Dalapati Govinda*.

This is another version of the story contained in the preceding MS., but differing so much from it (especially in the first part) as almost to constitute a different work. If both versions owe their origin to the same author, the present version may perhaps have been his first attempt, which he saw fit afterwards to recast. The MS. is, however, a very poor one, abounding in blunders of all kinds, so that this may account for at least some of the discrepancies between the two versions.

It begins : कनकरुचिदुकूलः ० शेषधारी नृनिहः

परिकलितरमांगो मंगलं नस्तनोतु ॥ १ ॥

विद्वन्मंडलकल्पपादपवनं विद्योतिवाग्देवता-

संकेतायतनं नितातकमलालीलाविलासास्पदं ।

लक्ष्मिवत्तमभक्तिपांडववनं भूमंडलीमंडनं

विज्ञैः केलिनिषेतनं दलपतिगोविंदनामाभवत् ॥ २ ॥

श्रीमान्कल्पमहीरुहः किमवनी किं वाय चिंतामणिः

किं कर्णः किमु विक्रमः किमथवा भोजोऽवतीर्णोऽपरः ।

इत्थं यत्र विलोकिते मतिमता बुद्धिः समुज्जृभते

सोऽयं श्रीमदुमापतिर्दलपतिस्तस्योगो नंदति ॥ ३ ॥

अलिङ्गोन्मृहरिप्रतापमहिमा ० तस्याहवा

नानानुतमगच्छपछरचनाविद्येकवाचस्पतिः ।

मीमांसानलिमीविकाशतरुचिर्नैयायिभिर्न्यायचलम्

चंपू केशवपंडितो वितनुते चेतस्त्रयकारिणी ॥ ३ ॥ ०

It ends : कार्यं कर्तुम ० चंपूरियं निमिता अलिङ्गो-
नरहरेः प्रतापमहिमा ० ॥ १२ ॥ इति श्रीमन्महाराजाधिराज-
श्रीमदुमापतिर्दलपतिराजोद्योतितपंडितकेशवविरचिते चंपूकाव्ये
षष्ठमः स्तवकः समाप्तः ॥ संवत् शोल १६ चोराश्रीवा वर्षे
शाके पञ्चमवर्तमाने शरद शुक्लो माहीनागद्यमद माघमाने
कृष्णपक्षे अष्टम्यं दशमी भोजवासरे अष्टमे चंडपट्टवास्तव-
शातिभट श्रीदेवजीमुत्त भटश्रीपञ्चमसिंहमुत्त जयकृष्णदेव-
कृष्णपठनार्थं जुगं भवतु ॥ भटजयकृष्णकेन लिखितं जुगं भवतु ॥

Cf. Aufrecht, Florence MSS., no. 100.

[GAIKAWAR.]

4055.

2817. Foll. 51 (and a leaf added between foll. 30 and 31); size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 7-11 lines in a page.

Bhojaprabandha (or *Bhojacaritra*, as it is commonly called in Southern India), a fabulous history of King *Bhoja* of Dhārā, by *Bal-lāla(-deva) Paṇḍita*.

There are several versions of this work. The Southern text has been repeatedly printed (the first edition, Madras 1851), whilst editions have also appeared at Calcutta in 1872 (pp. 109) and 1883. An eclectic edition, from two Paris MSS., has been published by Th. Pavie (Paris 1855).

This and the following two MSS. present a somewhat shorter version than that contained in the Calcutta edition.

This MS. (A) was copied for Wilkins, and has been revised throughout (*alterā manū*), apparently after collation of other MSS.

It begins (cf. Oxf. MS., no. 320) : श्रीमन्नो
धाराधीश्वरस्य [भोजस्य a. m.] प्रबंधो लिख्यते ॥ अलि

धारा नाम नगरी । तत्र सिंधुलसंज्ञो राजा आसीत् । तस्य सावित्री नाम पत्नी आसीत् । तयोर्वृद्धत्वे भोजनामा पुत्रो जातः । स यदा पंचवर्षस्तदा तद्वितात्मनो मरणसमयं विदित्वा विचारयामास । किं राज्यं पुत्राय देयं । अथवा भान्ने मुंजाय । चेत् राज्यलक्ष्मीभारधरणसमर्थं सोदरमपहाय राज्यं पुत्राय प्रयच्छामि [तदा लोकापवादः । अथवा पुत्रायैव प्रयच्छामि a. m.] तदा दत्तमपि राज्यं वृथैव । कथं । अयं मुंजो राज्यलोभाद्विषादिना पुत्रं मारयिष्यति । इति दत्तमपि राज्यं वृथा । तदा पुत्रहानिर्वेशब्देष्ट । इति विचार्य श्लोकं पठति । लोभः प्रतिष्ठा पापस्य ० ॥ १ ॥ लोभादूनं भवेत्क्रोधः क्रोधाद्गोहः प्रवर्तते । ० — this MS. thus giving the queen's name, and some additional matter omitted in the other MSS., as well as in the editions.

At the end the version of these three MSS. has the story about the *sāmyātrika's madana-pattikā*, given by Aufrecht; this being followed by a short story, here given with various readings to show the difference between the MSS: ततः क्रमेण धारानगरमासाद्य यावद्दृहमागच्छति महर्षी^१ शासति श्रीभोजे तावद् द्वाःस्थः प्राह^२ । देव को ऽपि विद्वान् द्वारि वर्तते (तिष्ठति C) । राजाज्ञया प्रवेश्यते । स च राज्ञे स्वस्त्युक्तोपविष्टः प्राह^३ ।

वक्त्रं चंद्रकलाश्रिता नवनवा प्रज्ञा^४ हृदिस्थायिनी
देवश्रीर्भोजते मुजं चरणयोः सक्ता च दिङ्मंडली ।

इत्यालोच्य निरुद्धमंगमभितः सौभाग्यलक्ष्मीपतेः

कीर्तिः कोपवती च भोजजलधेः प्रातेषु बंधम्यते ॥

राजा लक्षं ददौ^५ ॥ इति पंडितवज्जालविरचितो राज्ञः श्रीभोजस्य प्रबंधः संपूर्णः ॥ श्रीपोथी सरकारकुलकीनसाहेब ॥

[SIR CHARLES WILKINS.]

^१ तावन्महर्षी C; ० गच्छति स्म । ततो बहुकालं महोमंडलं B.

^२ धाराधीश्वरे भोजे (om. B) द्वाःस्थः (द्वारपालः B) प्रणम्य राजानमाह (राजानं विज्ञापयामास B) B, C.

^३ राजा । प्रवेशय । [ततो विद्वान् B; om. C] सभां प्राप्य [राज्ञः B; om. C] स्वस्त्युक्ता प्राह [विद्वान् B] B, C.

^४ ० कलाश्रितं नवनवप्रज्ञा C; वक्त्रोभोरुहि भारती नव० B.

^५ For this sentence the hand which has revised the MS. has substituted the following (cf. Oxf. Cat.): ततो राजा तस्मै कवये प्रत्यक्षरं लक्षं ददौ ॥ धाराधीश्वरस्य शतशः प्रबंधाः सन्ति । मया च कियंतपि लोकतः

4056.

2107. Foll. 110; size 9 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1779 A.D.; 7-10 lines in a page.

The same work. [B.]

It begins: अथ श्रीमतो धाराधीश्वरस्य [राज्ञो adds C] भोजस्य प्रबंधो लिख्यते ॥ यथादौ धाराराज्ये (धारायां राज्ये C) सिंधुलसंज्ञो राजा चिरं प्रजाः (om. C) पालितवान् । तस्य वृद्धत्वे भोज इति पुत्रो भूत् । स यदा पंचवर्षस्तदा पितात्मनो मरणसमयं ज्ञात्वा (विदित्वा C) मुख्यामात्यानाहूय अनुजं मुंजं [च adds C] महाबलमालोक्य (० मवलोक्य C) पुत्रं च बालं वीक्ष्य विचारयामास । यद्यहं राज्यलक्ष्मीभारधरणसमर्थं (राज० धारण० C) सोदरमपहाय पुत्राय [राज्यं adds C] प्रयच्छामि तदा लोकापवादः । अथवा बालकं मे पुत्रं मुंजो राज्यलोभाद्विषादिना मारयिष्यति । तदा दत्तमपि राज्यं वृथा । पुत्रहानिर्वेशब्देष्ट । लोभः प्रतिष्ठा पापस्य ० ॥ १ ॥ लोभात्क्रोधः प्रभवति क्रोधाद्गोहः प्रवर्तते । ०

It ends: राजा तस्मै वज्जालकवये (!) प्रत्यक्षरं लक्षं दत्तवान् ॥ इति श्रीवज्जालपंडितविरचितो राज्ञः श्रीभोजस्य प्रबंधो अयं मया लिपिकृतः ॥ संवत् १८३६ ना चैत्रशुद्ध २ गुरौ श्रीमोरचौमये ल० । च० सदाशिवसुतजेठा स्वात्मार्थे ॥

[GAIKAWAR.]

4057.

2320a. Foll. 54; size 12½ in. by 6½ in.; fair, thick Devanāgarī writing of 1812 A.D.

The same work. [C.]

It ends: राजा तस्मै कश्चिमुकुटमणये प्रत्यक्षरं लक्षं ददौ ॥ इति श्रीविद्वज्जनपुत्रमुकुटहीरालंकारश्रीमिश्रवज्जालविरचितो भोजप्रबंधः समाप्तः ॥ ०

[DR. FRANCIS BUCHANAN.]

श्रुतानि वृत्तानि एकत्र कृतानि । समंगलमिति कृत्वा राज्ञो भोजस्यावसानपद्यानि न लिखितानि । कालिदासस्य च वेश्या हस्ते मरणं तद्वर्हितमिति कृत्वा नात्र लिखितं । पावकोत्सृष्टो यदि मोक्षं न लभते कीर्ति इत्यादि । तथा च यः कालिदासमरणं भुवि निश्चिकाय स एव किल भावपदस्य वेत्ता इत्यादिजगत्प्रसिद्धा कथा नात्र लिखिता ॥

4058.

2688d. Foll. 75 (the first 8 of which are wanting); size 9½ in. by 6 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Bhojaprabandha. Wanting the beginning, as far as Pavie, p. 11, l. 7; Calc. ed., p. 12, l. 4.

This incomplete MS. offers on the whole the same text as the others. In the concluding passage it agrees pretty closely with B, after which it proceeds: [वक्राभोरुहभारती० लक्षं दत्तवान् ॥] तेन विदुषा धनमादाय गच्छता को अपि बुधा मार्गे दृष्टः पृष्टश्च । विद्वन् वद क्व चलितोऽसि । स चाह । समयविद्यापारंगमं कलयितुं किल भोजराजम् । द्वितीयं चाह ।

चेत्स्यराशिं नहि वाचयितुं स राजा

राज्यं ललाटलिखितादधिकं ददौ यः ॥

ततो राज्ञो दानमभिलाषतो अधिकं मध्यद्वारं धावमान (!) नगरोत्तो यातः । राज्ञः पुरः कवित्वनिहिरे निंदास्तुतिद्वारेणोक्ता तस्यौ ॥ इति पंडितवज्जालविरचितो भोजप्रबंधः ॥ एवं धारा-धोश्चरस्य शतशः प्रबंधाः सन्ति ० (see p. 1550, n. 5) यः कालिदासमरणं भुवि निश्चिकाय । अनिलस्य गमनं नास्ति द्विपदे च चतुष्पदे । वारिमध्ये स्थितः कपितः पद्मः केन हेतुना ।

पावकोच्छिष्टवर्णानां शर्वरीकृतबंधना ।

मोक्षं न लभते कीर्ति कपितस्तेन हेतुना ॥

भोजः किल भावपदस्य वेत्ता इत्यादिजगत्प्रसिद्धा कथा न लिखिता ॥ इति भोजप्रबंधः समाप्तः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4059.

2694. Foll. 86; size 9½ in. by 4 in.; in-different Devanāgarī writing of 1799 A.D.; 9-11 lines in a page.

Daśakumāracarita, the story of the adventures of the ten princes, by *Dandīn*; in eight *ucchvāsas*, without the *pūrvapāṭhikā*.

In this form, probably representing the original extent of the work, it was published in the Calcutta editions of 1849 and 1870; whilst the complete work, including the introductory section (see nos. 4065, 4066), has also been repeatedly published, esp. by H. H. Wilson

(1846); *Tārānātha Tarkavācaspati* (Cal. 1872); G. Bühler and P. Peterson (Bombay 1887, 1891); and, with commentaries, by N. B. Godabole and K. P. Parabha (Bomb. 1883, 3rd ed. 1898).

Extracts of these stories were translated by Wilson for the *Quarterly Oriental Rev.* (1826, 1827), reprinted in *Essays on Skt. Lit.*, vol. ii.; whilst free translations of the whole (with omissions) have been published, in English, by P. W. Jacob (*Hindoo Tales*, 1873), and by Janakinatha (Calc. 1889); and, in French, by H. Fauche (in '*Une Tétrade*,' etc., vol. ii., Paris 1862).

This is Wilson's MS. B, described by him as the best at his disposal for his edition. It contains marginal notes in part of the work.

Copyist's signature: चलेखि निमेषे सता द्वात्रिंशः कुमारसंज्ञः कमनीयकर्मणाम् । मनोमुदे मानवपालसभ्यकथा-सुगोपो जनता हेयः (!) ॥ [MACKENZIE COLLECTION.]

4060.

2369. Foll. 80 (of which fol. 4 is wanting); size 11 in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1685 A.D.; ten lines in a page.

The same work, with marginal notes.

The right hand corner is eaten away, probably by mice, but without much injury to the text, except on the last few leaves.

Of the copyist's signature the following remains: संवत् १७२१ वर्षे मार्गशीर्षेतिपक्षे द्वादश्यां भृगौ ---- त्वारामपीठसदानंदमुक्तभट्टनाकैय्येनात्मप[ठनाथं लिखितं ॥] At one time the MS. belonged to one *Jayakrishṇa Bhaṭṭa*. [GAIKAWAR.]

4061.

586b. Foll. 52; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1789 A.D.; thirteen lines in a page.

The same work. Wilson's MS. C, 'not very correct.' [H. T. COLEBROOKE.]

4062.

1144. Foll. 51; 4to, size 11½ in. by 9 in.; excellent Devanāgarī writing; European paper (watermark 1809); 21 lines in a page.

Daśakumāracarita, likewise without the introductory section. Written with great care.

A few English and Sanskrit notes have been added in the margin; and in the latter part numbers in pencil, marking the beginning of the corresponding pages in Wilson's edition. Apparently it is his own MS. E, 'transcribed from a Benares MS.' [? H. H. WILSON.]

4063.

2923. Foll. 82; size 14 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

Daśakumāracarita, without the introduction; with a commentary, called *Daśakumārabhūshaṇa*, by Śivarāma, son of Kṛishṇarāma, and grandson of *tripāthin Trilokacandra*.

Apparently Wilson's own MS. A, 'transcribed from the copy of a Marhatta Brahman.'

It begins :

अपण्यया हैमवत्या युक्तः स्याणुः प्रसीदतु ।

सर्वतापप्रशमनः सर्वाभीष्टफलप्रदः ॥ १ ॥ ० २ ॥

महेशपादाबुजसक्तचेता नरेशसंपूजितपादपद्मः ।

ग्रहेशतेजा विरजा महौजास्तिलोकचंद्रो ज्ञानि स

[द्विजाम्यः ॥ ३ ॥

सिद्धिर्वचोवृद्धिरलं सुतादीनशिष्यिण्यस्य गृहं समृद्धिः ।

जुद्धिर्मनोबुद्धिरुदारकर्मेधर्मप्रसक्तस्य च शर्मराशेः ॥ ४ ॥

जातः सुतस्तस्य स कृष्णरामो मनोजवस्तस्य सुता अभूवन् ।

तेष्वग्रजः पूज्यपदारविदप्रसादचिन्नः शिवरामनामा ॥ ५ ॥

गोविंदरामो ऽथ मुकुंदरामो जातः क्रमात्केशवरामसंज्ञः ।

करोमि टीका निजबंधुवर्गमुदे मनोज्ञा शिवरामसंज्ञः ॥ ६ ॥

This commentary has been published in N. B. Godabole and K. P. Paraba's edition.

[? H. H. WILSON.]

4064.

1121f. Foll. 24; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Daśakumārabhūshaṇa, without the text.

[H. T. COLEBROOKE.]

4065.

107a. Foll. 24; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 12-14 lines in a page.

Daśakumāracarita. The *pūrvapīṭhikā*, or introductory section of the work — probably, however, a later addition, by a different author — in five chapters.

This is one of the two MSS. from which Wilson edited that part of the text; cf. his Preface, p. 30.

Colophon : इति दंडिनः कृतौ दशकुमारचरिते पंचम उच्छ्वासः ॥ ० खगिरासंवत्सरे भाद्रपुष्यदशम्यां ग्रंथः समाप्तो जातः । नवेदेमुवा नानुसूतिहरनतखिदी दंमितखिलि (to be reversed:—*likhitam idam dīkshita-Naraharisū-nunā Vāsudevana*) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4066.

2883d. Foll. 22; size 10 in. by 6½ in.; fair, modern Telugu handwriting; 15-18 lines in a page.

Daśakumāracarita. Part I., and a small portion of part II.

The *pūrvapīṭhikā* here consists of only four *ucchvāsas*, the last of which, corresponding to chapters 4 and 5 in Wilson's edition, ends fol. 22a.

The MS. breaks off abruptly at निदैहत्रिव दहन (Wilson, p. 51, l. 1).

[MACKENZIE COLLECTION.]

4067.

586a. Foll. 8; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1789 A.D.; twelve lines in a page.

Daśakumāracarita-Pūrvapīthikā, a versified introduction to *Dandīn's* tale, by *Vināyaka*. Chapters I.—III. It begins:

नमोऽनंतद्युते तस्मै स्थाणवे यस्य तीडये ।
प्रतिरोमस्वेर्बिदूयते(?) प्रतिरोम विदूयते स्वेद)त्रडांडको-
यस्याः क्रियाः सुधामिथुतरंगा इव सर्वतः । [टयः ॥ १ ॥
खेलंति काव्यबंधास्ती गिरा देवीमुपास्महे ॥ २ ॥
अस्ति स्तुतिपदं श्रीमत्पुरं पुष्पपुराभिधम् ।
मगधेषु किलाशेषदेशमंडलमंडनम् ॥ ३ ॥
दीप्यत्सौधसुधाकात्या धौतं दिवलयंतरम्(?) देवा^० ।
यद्विभ्रं जेतुमुद्यता कीर्त्येवालिङ्गितं वभी ॥ ४ ॥
यद्वज्रपति^० यति सद्राजनीत्या नित्याधिकर्षयः ।
प्रजाः प्रजातप्रमदाः संपदा पापकंपदाः ॥ ५ ॥
तस्मिन्नस्ति पुरे राजा राजहंसः प्रतापवान् ।
शौर्यादिगुणसंपन्नः प्रजापालेन^० पालन)तत्परः ॥ ६ ॥ ०

It ends:

अत्रांतरे कुतोऽप्येत्य कलावर्नेन्द्रजालिकः ।
इन्द्रजालं दर्शयितुमारेभे द्वारि भूपतेः ॥ ४१ ॥
तेन मायामये विष्वग् मेघनाले प्रसारिते ।
लब्धप्रवेशे^० शो याति स स कन्यातःपुरांतरम् ॥ ४२ ॥
तत्र वाचंति सुंदर्या साकं भोगास्तुल्लभान् ।
कुमारोऽनुभवन्नासं चक्रे नवनवोच्चिरम् ॥ ४३ ॥
एवं तया विहरता सह सारंगनेत्रया ।
अतिक्रातोऽपि सुमहान् कालो नाशायि तेन सः ॥ ४४ ॥
अथैकदानुयुक्तोऽसौ कान्तया निरवर्णयत् ।
अनुदेशानां वृत्तान्तं भुवनानामशेषतः ॥ ४५ ॥
इति विशकलितार्थे दंडिकाव्यानुसारा-
नुगुणपर उदंतोक्तेन पुष्पोद्भवस्य ।
अगमदमलपद्योद्योतमुद्योत उच्चैर्
अयमिह हि समाप्तिं पूर्ववृत्ते तृतीयः ॥ ४६ ॥

० इति श्रीविनायकविरचिता दशकुमारपूर्वपीठिका समाप्ता ॥
संवत् १८४६ ॥ वैशाखमासे शुक्लपक्षे सप्तम्यां रविवासरौ लोवा
काशीमध्ये रामध्यान कारये (कायस्थः) ॥ पुस्तक सीताराम-
भट्ट कै ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4068.

1764a. Foll. 13; size 8 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eight lines in a page.

Daśakumāra-kathāsāra, by *Appayya Muntrin* or *Appayāmātya*; being another attempt at reducing the *pūrvapīthikā* of *Dandīn's* romance to smaller proportions and a metrical form.

It begins:

श्रीवागुमापराज्ञातामेकवीरं महेश्वरं ।
रम्यसाहित्यसौभाग्यसम्यक्प्रियमर्षये ॥ १ ॥
श्रीगणेश्वरमाराध्य श्रीमदप्ययमं विना ।
दशानी च कुमारानी कथामारो विरच्यते ॥ २ ॥
अस्ति पुष्पपुरं नाम मगधेषु महत्पुरं ।
राजहंसाद्वयो राजा तच्छासतिशासनः ॥ ३ ॥

It ends:

रम्ये कांतगृहे सार्धं प्रियया राजवाहनः ।
विहरन्मयामास दिनानि कतिचिद्युनः ॥ ५५ ॥
अथैकया वत्सभया मुगोद्यामभ्यर्षेनापूर्वकमेव पृष्टः ।
अनुदेशानां जगतां प्रपंचं संक्षेपतः पृष्टमुदाजहार ॥ ५६ ॥
इति श्रीमदप्ययामात्यविरचिता दशकुमारकथामारे लोकद्व-
यकाकथनं नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥

This little work was printed (probably from this MS.) as an appendix to the first edition of the *Hitopadeśa* (with preface by Colebrooke, Serampore 1804). See Wilson's Pref., p. 5.

A *Daśakumārasaṃkṣhepa*, by *Appaya Dikshita*, is referred to *Kāvya*., *Guech.* 1, p. 91. [H. T. COLEBROOKE.]

4069.

2934. Foll. 52; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1784 A.D.; ten lines in a page.

Daśakumārāśeṣa, a continuation and conclusion of *Dandīn's* romance, in five *uchvāsas*, by *Dikshita Cakrapāṇi*, son of *Dikshita Candra-*
mauli.

It begins :

भजे भवनिषेवितं भवनमेकमुच्चैःश्रियाम्
 अपारकरुणामयं परमधाम रामाश्रितम् ।
 अनंतचरणं हृदा परिविभाव्य रामायणं
 तनोति सुखमक्षयं जगति यस्य पारायणम् ॥ १ ॥
 देवीमीडे शम्भयीं वाङ्मयीं ता ० ॥ २ ॥
 व्याकुर्वाणे शेषशेषप्रबन्धान्
 आस्येनाहुयेव शेषाद्विशेषम् ।
 कान्या कीर्त्या प्रशया चन्दमौलिं
 तातं वन्दे दीक्षितं चन्दमौलिम् ॥ ३ ॥
 कुशला मतिः किमीया निर्माणे दशकुमारशेषस्य ।
 अन्नेवासिभिरनिशं प्रेरितबुद्धेर्मात्रं निर्मिता ॥ ४ ॥

अथानन्दपूर्णमानसोऽमानसोमकान्तिः सुश्रुतविश्रुतचरित्रो
 मित्रोदयविकाशी पाशीव कमलाशयाश्रितो ०

It ends : कामतत्रनिष्ठातश्चराभिलषितसुखान्यनुभवन्
 सुचिरमाननन्द ॥ इति श्रीदीक्षितचन्दमौलितनयचक्रपाणि-
 रचिते दशकुमारशेषे पञ्चम उच्छ्वासः ॥

कृतिरियमचिरोदाभावमेतातिरम्या
 कलितरतिरतीताशेषलेखप्रसादात् ।
 जगति जयति या सौशीलिता लोचिता वा
 ललितसरसभावा हर्षवर्धं तनोति ॥ १ ॥
 विविधयमकतृप्रगष्टपद्य-
 स्फुटतरभावविशेषभावरम्यः ।
 ललितपदपदार्थैर्गुणितोऽयं
 जनयतु चेतसि संमदं कवीनाम् ॥ २ ॥

Cf. Wilson, Pref., p. 5.

[? H. H. WILSON.]

4070.

1850. Foll. 183 ; size 11½ in. by 4 in. ;
 good, large Devanāgarī writing of 1788 A.D. ;
 eight lines in a page.

Daśakumārakathā, purporting to be an im-
 proved (*saṃśodhita*) version of *Danḍin's* stories,
 by *mahārājādhirāja Gopīnātha*.

As Prof. Wilson points out in his preface,
 pp. 6, 30, the author's improvements mainly
 consist in an independent introduction of three
ucchvāsas (as far as fol. 44b) and a conclusion

of his own (foll. 177-183). Otherwise he has
 incorporated the whole of *Danḍin's* text, as far
 as it goes, with unimportant alterations and
 additions.

It begins :

सर्वकामप्रदामिष्टदेवतां भुवनेश्वरीं ।
 प्रणम्य परया भक्त्या गणानामधिपं तथा ॥ १ ॥
 गोपीनाथो द्विजाधीशः सती कौतुकहेतवे ।
 दशानां च कुमाराणां संशोधयति सत्कथां ॥ २ ॥
 अस्ति पुष्पपुरं नाम मगधेषु महत्पुरं ।
 महेंद्रनगरीसारमादायेव विनिर्मितं ॥ ३ ॥
 तत्रासीन्निर्जितारात्री राजहंसाह्वयो नृपः ।
 राजराजानमन्मौलिमालाञ्चितपद्मयः ॥ ४ ॥
 अभूद्राज्ञी वसुमती तस्य भूमिपतेः प्रिया ।
 कमला केशवस्येव शिवस्य च शिवा यथा ॥ ५ ॥ ०

It ends : एवमास्थितास्ते राजवाहनप्रमुखा दशापि कु-
 माराः ० परस्परमैकमयेन वर्तमानाः पुरंदरप्रभृतिभिरप्यतिदुर्ले-
 भानि राज्यसुखान्यन्वभूवन् ॥ इति श्रीराजाधिराजश्रीगोपिनाथ-
 संशोधितायां दशकुमारकथायां सकलसमागमो नाम एकादश
 उच्छ्वासः ॥ समाप्तं कथा दशकुमाराणां ॥ संवत् १८४५ ना वर्षे
 ज्येष्ठसुदी ३ बुधवासरे ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

4071.

1220. Foll. 206 ; size 12½ in. by 6 in. ;
 good Devanāgarī writing of about 1780 A.D. ;
 twelve lines in a page.

Kādambarī, a romance by *Bāṇabhaṭṭa*, son
 of *Citrabhānu*, grandson of *Arthapati*, and
 great-grandson of *Kubera* ; completed, in a
 second part, by his son.

Printed at Calcutta in 1849, and afterwards
 repeatedly in India. A critical edition was
 published (in 1883), by Professor P. Peterson,
 in the Bombay Sanskrit Series, and an En-
 glish translation by Miss C. M. Ridding, with
 introd. essay and notes by Mrs. Rhys Davids,
 Or. Transl. Fund, 1890.

It begins : रजोजुषे जन्मनि सत्त्ववृद्धये ०

The first part ends : मरणेन प्रीतिमित्यसंभाव्यमेवेति

बाणभागः संपूर्णः ॥ इति महाकविकविराजश्रीबाणभट्टविरचितः
कादंबरीपूर्वखण्डः समाप्तः ॥

The second part ends : सर्व एव सर्वकालं सुखान्य-
नुभवतः परी कोटिमानंदस्याध्यवागच्छति ॥ इति सकलक-
विकुलललामभूतभट्टबाणतनयविरचितः कादंबरीः समाप्तोऽय-
मुत्तरभागः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4072.

866. Foll. 106; size 12½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of 1809 A.D.; seven
lines in a page.

Samkshipta-Kādambarī, or *Kādambarīkathā-
samgraha*, an abstract of *Bāṇabhaṭṭa's* romance,
compiled — by order of *Padmorja* — by *Kāśi-
nātha*, a Kāśmīrian.

It begins :

गणेशानं नमस्कृत्य शिवं विष्णुं सरस्वतीम् ।
कादंबरीयाः कथानां तु संक्षेपोऽयं विधीयते ॥ १ ॥
वात्स्यायनमुनेर्वैशे कुवेराख्यो द्विजः सुधीः ।
जातस्तस्याप्यभूद्वीमान् नाज्ञा चार्थपतिः सुतः ॥ २ ॥
तस्याभूच्चित्रभानुस्तु विदुषामयगोः सुतः ।
बाणख्यस्तत्सुतो जातो यशोष्णमर्दिगतरः ॥ ३ ॥
तेनेयं निर्मिता चित्रा कादंबरीः शुभा कथा ।
कवीनामयगख्येन लोकरंजनहेतवे ॥ ४ ॥

अभूदेको शेषराजमस्तकनमितश्चतुःसमुद्रपरिखाया भूमेरधि-
पतिरप्रतिहताश्चक्रादिलोचनोपेतः शास्त्रशस्त्रास्त्रवेत्ता सकल-
गुणाकरोऽतिमनोहरवपुः शूद्रको नाम राजा । यस्य देहे
धर्मादयो देवा यथास्थानं निवसन्ति स्म । ०

Part II. begins (fol. 58a) : अथ कादंबरीकथा-
संग्रहे उत्तरार्थो लिख्यते ॥ अपि चेदानीमागतस्यापि कुमारस्य
लज्जयैव दर्शनं न ददाति । ०

Colophon : इति संक्षिप्तकादंबरीमुत्तरार्थं संपूर्णमिति
भट्टम् ॥

काश्मीराभिजनो द्विजः सुमतिमान् दृष्ट्वा तु कादंबरीं
बाणख्येन कवीश्वरेण रचितां दीप्यं सुगुणैकाम् ।
काशीनाथसमाख्यया सुविदितः पद्मोर्जनास्रः प्रभो
आदेशादकरोदिमां सुललितां संक्षिप्तकादंबरीम् ॥ १ ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4073.

1520b. Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of 1801 A.D.; ten lines
in a page.

Kādambaryarthasāra, a versified abstract of
Bāṇa's romance; composed, for Colebrooke,
by *Manirāma*, son of *Rāmacandra* and *Ānandī*.

The MS. only contains four *sargas*, bringing
the story down to the consecration of the
young prince, corresponding in its end to ed.
Calc. (1849), p. 98; ed. Peterson, p. 111. The
first two *sargas* are composed in *anushṭubh
śloka*s, the other two in more artificial metres.

The original first verse ran as follows :

प्राप्य श्रीराजराजप्रतिमगुणगणस्तोमसोमकीर्ति-
ज्योत्स्नासंभासितेलावलयकुवलयान् कुन्तकामाहवेद्वान् ।
आज्ञां तत्प्रोतिमिच्छन् गुणिमणिमशिरामाभिधानः कवीद्रुः
कादंबरीयसारं मयपति रुचिरं सत्यवर्णोऽद्यताये ॥ १ ॥

For this the same hand has substituted :

स्वच्छापीडुरवियही चिनयनी विद्याचमालावर-
बाणाभूचितसत्करी हिमकरप्रोद्गासमानाननी ।
बाणो ब्रह्ममहेशविष्णुभिरभिध्यातो चिकुषामनाम्
आनन्दैकसर्गिणं नुमः प्रतिदिनं संसारसारी परी ॥ १ ॥
अथ चेन्नवतीतोरे बभूव विदिशा पुरी ।
चलंचकार ती रागा शूद्रकः परिवारपुङ्गव ॥ २ ॥ ०

It ends with two verses, preceded by the
colophon-verse, which recurs, *mutatis mutandis*,
after each section :

ततः श्रीरामचन्द्रः सकलबुधवरप्रातसंगीतकीर्तिर-
माताऽऽनन्दोति याता च्यवहृतिमनुजो यस्य सुज्ञो हरिः सः ।
तेन प्रोहृशितोऽस्मिन् गुणिमणिमशिरामाभिधानेन संगेः
कादंबरीयसारे बुधजनमुखदेऽपूपुरहे चतुषैः (!) ॥ ५१ ॥
अथ शुभे दिवसे नृपनायकः सपदि कीर्तिशरेः सुमसायकः ।
नरवरैः प्रवरैः परितो वृत्तस्तदनु भासुरभूसंसंवृतः ॥ १ ॥
निखिलतीर्थजलाकलितैर्धैः प्रविलसत्सितसुंदरसन्धेः ।
अभिषेके च वरैरवरैर्नैः सविनयं तनयं सहितः सुरैः ॥ २ ॥

By another hand the MS. is marked as
कादंबरीसहज ० का[व्य] on the first page.

[H. T. COLEBROOKE.]

4074.

1121c. Foll. 26; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Vāsavadattā, a romance, by *Subandhu*.

Edited, in the Bibl. Ind. — with *Śivarāma Tripāṭhin's Darpaṇa* (or *Kāñcanadarpaṇa*)—by Fitzedw. Hall (1859); also printed, at Madras, in the Telugu and Grantha characters, in 1861 and 1870 resp. Cf. Berl. Cat., no. 560; Cat. Bodl., no. 332.

It begins : करवदरसदृशमखिलं ० १ ॥ ० १३ ॥ नृसिंह इव खेनहरिण्यकशिपुप्रदर्शितदानविस्मयः कृष्ण इव कृतवसुदेवतर्पणो नारायण इव सौकर्यसमासादितधरणिमखिलः ०

It ends : सुखान्यनुभवन्कालं निनायेति ॥ इति श्रीमहाकविमुच्युविरचिता वासवदत्ताव्याख्यायिका (!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4075.

1398d. Foll. 27; size 12½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1804 A.D.; ten lines in a page.

Vāsavadattā.

[H. T. COLEBROOKE.]

4076.

543b. Foll. 52; size 16½ in. by 10½ in.; fair Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); 17–25 lines in a page.

Vāsavadattā, accompanied by three commentaries, written above and below the text; viz. : —

I. *Sarvacandra's Vāsavadattā-ṭīkā*. [B.] See no. 4077.

II. A commentary by an unknown author. [B.] See no. 4078.

III. *Kāśirāma-Vācaspati's Vāsavadattā-ṭīkā*,

consisting of brief, detached annotations on the text, hardly deserving the name of a commentary.

Perhaps the MS. from which these notes were copied was defective at the beginning.

The notes begin : (śl. 3, last word : भवतः) युष्मान् । (śl. 4) कञ्जल लाता (?) इति ख्याता । (रजत-मुद्रि ०) चन्द्रः । śl. 5 (विस्मयान्वितपरगुणस्य) पल्लवितः परगुणो येन । ०

It ends : शक्तिः पराक्रमः इन्द्रजालविशेषश्च । (text ततो विस्मयध्वजपटमापतन्पताकं व्युत्पापयामरापीडं खेलख-ङ्गिधानुष्कं समस्तं मिथो स्तं जगाम सैन्यं ।) सैन्यं जगामेति परेणान्वयः । शिखास्वापीडशिखरौ ॥ इति श्रीकाशीराम-वाचस्पतिकृतो वासवदत्ताटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4077.

996. Foll. 126; size 12½ in. by 4 in.; modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Vāsavadattā-ṭippaṇī, by *Sarvacandra*. [A.]

It begins :

नत्वा सुरासुरनरप्रकरैकवन्द्यं

शश्वत्प्रकाशसहजं स्वसमस्वभावं ।

चित्तप्रवृत्तिरहितं गुरुवाक्यगम्यं

किञ्चित्प्रबोधजननी क्रियते इव टीका ॥

वत्सभा वत्सभस्यात्र विद्यते तदसंभवे ।

सर्वाख्यस्य तथापीयमानुबोधाय भाविनी ॥

इह खलु निष्प्रयुहमीहितसिद्धयेमर्थी कविकुलकुमुदबन्धुः सुबन्धुर्वाग्धिदेवताकीर्तनरूपं मङ्गलादौ निबध्नाति । करवदरेत्यादि । यस्याः प्रसादो यत्प्रसादस्तस्मात् कवयः काव्यकृतः सूक्ष्मतयः अखिलं समस्तं भुवनतलं त्रिभुवनं स्वार्थे तलप्रत्ययः करतलवत् उक्तं तलं स्वार्थे ऽपि दृश्यते करवदरसदृशं हस्तस्थितवदरतुल्यं पश्यन्ति अवलोकयन्ति । वदरी हि चतुर्लङ्कादस्थिरत्वेन सर्वावस्थेन दृश्यते । सा सरस्वती वाग्धिदेवता जयति जययुक्ता भवतीत्यर्थः । जयतीत्यत्र नाशीर्विवक्षिता किंतु जययुक्ता भवति । ०

Quotations from all the principal *Koshas* are very numerous; of less common *Koshas* and other works may be mentioned : *Uttara-*

tantra, foll. 41b, 44a,b, 52a, 57a, etc.; *Utpalini*, foll. 16a, 69b, 71a, 74b, etc.; *Dhātupradīpa*, foll. 38b, 90b; *Nāgarasārvasva*, fol. 70b; *Nītiśāstram*, fol. 22b; *Bhaṭṭa Śubhāṅga* [(ed., p. 142) पक्षे नन्दिषोषो ऽर्जुनरथः । तथा च भट्टशुभाङ्गो (!) । गाखदीवं धनुरेतस्य हनूमान्ध्वजभूषणः । नन्दिषोषरथस्यास्य देवदत्तसु वारिजः ॥ fol. 75b; (ed., p. 174) पुटकिनीषु । तथा च भट्टशुभाङ्गः । नालिकिनी पुटकिनी विसिनी पविनी लता । पद्माक्षं पद्मवीजं स्यान्नलिनं च नलं तथा ॥ fol. 88a]; *Bhāguri*, foll. 57b (-*kośa*), 62b, 118a; *Rakshitavyākhyā*, fol. 61b; *Ratnakosha*, fol. 79a; *Ratnākara* (? *Vṛttar.*), fol. 118b [ed., p. 236: पक्षे तनुमध्या षडक्षरच्छन्दोविशेषः । त्वौ चेतनुमध्या इति रत्नाकरशान्तिः (!) । अस्यार्थः । तकारयकारौ पञ्चिपक्षे (!) तत्तदा तनुमध्या नाम वृत्त]; *Rantideva*, often; *Rasabha* (? *Rabhasa*), fol. 49b; *Rudra* (lex.), foll. 21a, 115b; *Vāmana* (rhet.), foll. 59b, 60a; *Vindhyavāsin*, foll. 17b, 45b, 55a, 81a, 93a; *Vopadeva*, fol. 52a; *Śabda-prakāśa*, fol. 60b; *Śabdārṇava*, foll. 72a, 115a, *Sarasvatikanṭhābharāṇa*, fol. 9a; *Subhūti*, foll. 17b, 56b, 61b.

Another commentator on the work (neither *Śivarāma*, nor that of next MS.) is referred to, fol. 10b, in the rhetorical explanation of the different kinds of prose (where the latter begins, ed., p. 10): यत्र पूर्वस्यान्तं परादिर्भवति यथा नयेन कीर्तिः कीर्तौ च सप्त सागराः । सागैरित्यादि वृत्तस्य छन्दसो गन्धो यत्र तद्वृत्तगन्धिः । अस्याख्येयमिति टीकाकारः ॥

Popular or vernacular terms met with in our commentary are: (ed., p. 57) कपोलपोष्यैवधानं चातुरिका गानवालिश (? गाल °) इति ख्याते (°तः) ॥ fol. 39b; (ed., p. 87) समदनः सकलहकः संवाधफलवृक्षभेदः मयना इति प्रसिद्धः ॥ fol. 51a; (ed., p. 105) बृहन्नलसृणभेदः होगण इति ख्यातः ॥ fol. 56b; (ed., p. 110) मन्त्रधारणो हिन्दुलुचित्रितहस्तो धरणिभेदो वा । प्रासादोपरि कुन्दवृक्ष-वेहनं कुन्दरुक् इति ख्याते ॥ fol. 58a; (ed., p. 134) शैलुना जीवति वास्तविकः । चाटोवालकः । गुडा इति ख्यातः ॥ ° सुखहेतव आशा येन । पक्षे सुखेन अश्यते भक्ष्यत इति सुखाशा राजतिमिरः यथा इति ख्यातः ॥ fol. 72b; (ed., p. 136) विषकिलो मल्लीभेदः । विषविन्द इति ख्यातः ॥

fol. 74b; (ed., p. 198) भानको भञ्जुरिया इति ख्यातः ॥ fol. 95a; (ed., p. 234) जलाका सराग इति प्रसिद्धा ॥ fol. 118a; (ed., p. 250) शरयन्तः सरत इति ख्यातः ॥ fol. 124b.

The MS. is incomplete, the commentary ending at p. 257 of the edition: अक्षं विटपेधित्वादिना दक्षमानहृदयानेन जहम्यवस्था दर्शिता । त्रिवे वासवदत्ते देहि मे दर्शनमित्यादिना वक्ष्यवस्था दर्शिता ॥

After this, another hand has added the colophon: इति श्रीयुतसर्वचन्द्रविरचिता वासवदत्ताटिप्पणी समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKK.]

4078.

1526a. Foll. 44; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; nine lines in a page.

Vāsavadattā-tīkā, an anonymous commentary on *Subandhu's* romance [A], the same as that noticed above, no. 4076 (MS. 543b, II.).

It begins: यचनरचनाविषये प्रथमं वाग्देवतायाः कीर्तनं समुचितमित्यत आह । करपदरेत्यादि । सा सरस्वती देवी जयति । सा का । यत्प्रसादतः कवयः पण्डिताः भुवनतलं पश्यन्ति । कीदृशं । अखिलं समस्तं । कवयः कीदृशाः । मूलमतयः कुशाग्रबुद्धयः । यद्वा । मूलमतयो अपि कवयः समो अखिलं भुवनतलं पश्यन्ति कवयः किं न पश्यन्ति इत्यादि । करपदरसदृशं हस्तस्थितवदरफलसदृशं । यद्वा । सरस्वति समुद्रे इक्ष्वाकीर्देवी जयति यत्प्रसादतः कवयो रामानः सकलं भुवनतलं पश्यन्ति उपलभन्ते । ° अथ कालसामान्येन जयन्ती भवन्ती वक्रव्ये इति भाष्यवचनात् जयन्त्याः प्रयोगः यथा स्रवणि नद्यः तिष्ठन्ति पर्वता इत्यादि ॥ १ ॥

Besides quotations from *Vāra* (fol. 2b) and *Śāsvata* (fol. 5a), no other authorities have been found referred to by name.

It ends: कुसुमपुरं पाटलिपुरनगरं हृदये याम्यभिलषितानि सुखान्यनुबभूव न कालं (? r. सुखान्यनुभवन् चिरकालं) नीतवानिति ॥ इति वासवदत्ताटीका समाप्ता ॥

The other two MSS. seem to have been copied from this MS. [H. T. COLEBROOKK.]

4079.

1120b. Foll. 40; size 12 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same anonymous commentary on the *Vāsavadattā*. [C.]

[H. T. COLEBROOKE.]

4080.

543d. Foll. 2; size 16½ in. by 10½ in.; good, modern Bengālī handwriting; European paper; eighteen lines in a page.

Vāsavadattā-Sthūlatātparyārtha, an abstract of *Subandhu's* romance, written by the hand of *Bholānātha Śarman* of *Viranagara-grāma*.

It begins: अथ वासवदत्तानामा गद्यप्रधानो ज्यमास्या-यिकाग्रन्थः । तस्य कर्ता श्रीमान् सुबन्धुनामा महाकविः । चिन्तामणिनामधेयस्य राज्ञः पुत्रेण कन्दर्पकेतुना सह शृङ्गार-शेखरनाम्नो राज्ञः कन्याया वासवदत्ताया मिलनमेतद्व्याख्येयम् । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4081.

1715d. Foll. 13; size 9 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1681 A.D.; 14-16 lines in a page.

Mādhavānalakāmakandalākathā [A], a tale of the love of *Mādhavānala* and *Kāmakandalā*, by an unknown author.

It begins:

प्रणम्य परया भक्त्या हंसयानो सरस्वती ।

यस्याः¹ प्रसादमासाद्य करिष्यामि कथामिमां ॥ १ ॥

निरामया निरार्तकाः संतुष्टाः परमायुषः ।

वसन्ति यत्र मुदिताः कालज्ञाता इव प्रजाः ॥ २ ॥

अस्ति संसारसकलमध्ये पुष्पावती नाम नगरी । तत्र गो-

¹ तस्याः B, C.

विदम्बद्रो नाम राजा । तस्य राज्ञीनां सप्त शतानि । तासां मध्ये रुद्रा महादेवी पट्टराज्ञी । यतः । योषितां चत्वारो ज्ञातयः । ०

It ends: ततो राजा तयोर्विवाहः कारितः । तौ च सुखिनौ जाता । लोकाश्च हर्षिताः ॥ इति माधवानलकाम-कंदलाकथा समाप्ता ॥ संवत् १७३६ भाद्रपदि अधिके ६ वधे लिखिता इयं कथा ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 339, 340.

[H. T. COLEBROOKE.]

4082.

1238c. Foll. 17; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, c. 1650 A.D., by two different hands; generally nine lines in a page.

Mādhavānalakathā [B], the same tale, differing somewhat in its wording from the preceding version.

It begins: प्रणम्य परया भक्त्या ० ॥ १ ॥

अस्ति सकलभूतलालंकृतिसंसारतिलकालंकारभूता पुष्पावती नाम नगरी । यत्र नगरी ॥

निरामया निरार्तकाः संतुष्टाः परमायुषः ।

यस्यां वसन्ति संतुष्टाः कालज्ञाता इव प्रजाः ॥

तत्र राजा गोविदम्बद्रो नाम । तस्य राज्ञः सप्तशतिका महादेव्यः । तासां राज्ञीनां मध्ये पद्मावती पट्टराज्ञी । तत्र नगरी चत्वारो योषितां ज्ञातयः । प्रथमं पद्मिनीलक्ष्मणं । ०

It ends: ततो राजा विक्रमादित्येन तयोर्विवाहः कारितः लोकास्तु हर्षिता भूताः ॥ इति श्रीमाधवानलकथा समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4083.

2206a. Foll. 20; size 9 in. by 4 in.; large, clear Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Mādhavānala-śrīṅgārakāvya, the same tale, here ascribed, as it also is in one of the Oxf. MSS., to *Ananda*, who was a pupil of *Bhaṭṭa Vidyādhara*. [C.]

Though essentially the same as the text of the first two MSS., it again differs considerably in details from them. At the end, moreover, this version is spun out by additional matter not contained in the two other MSS. (but given also in the Oxf. MS. which has the author's name), spread over the last five pages.

It begins: प्रणम्य ० ॥ १ ॥ अस्ति पुण्यावती नाम नगरी । तत्र गोवर्धनचन्दनो नाम राजा । तस्य राज्ञोऽसम्प्रज्ञातानि निर्वर्तते । तासां मध्ये रुद्रामहादेवोनाम्नी पट्टराज्ञी वर्तते । यतः । श्यामा यौवनशालिनी मधुरवाक् ०

It ends: ततोऽनंतरं राजा विक्रमादित्यः काममेवं स्वयं कृत्वा प्रभूतद्रव्यदंडं गृहीत्वा माधवानलः कामकंदलया सह उज्जयिन्यां प्रस्थितः स्वराजधान्यां (० नरीं) स्नेहेण प्राप्तः ततः पश्चान्माधवाय बहुधनं दत्त्वा नगरमध्ये स्थापितः । माधवोऽपि अनेकप्रकारैः कामकंदलया सह संभुक्ते । माधवेनोक्ता यः कोऽपि एतां कथां श्रोष्यति तस्य विरहो न भविष्यति ।

कथामेतां पठेद्यन्तु तस्य दुःखं न विद्यते ।

शृणोति अद्वया युक्तो संते सोऽपि वसेद्विषि ॥

इति श्रीभट्टविद्याधरशिष्येण ज्ञानदाभिधेन विरचितं माधवानलपृंगारकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4084.

2643. Foll. 153 (one of which, fol. 92, is missing); size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1517 A.D.; twelve lines in a page.

Pañcatantra, or *Pañcākhyāna*, the well-known collection of fables, plentifully interspersed with moral maxims, and intended to serve as a manual of practical and political ethics for princes; ascribed to *Vishṇuśarma*.

This is the MS. A used for J. G. L. Kosegarten's edition (2 vols., 1848, 1859). Since then the work has been published repeatedly in India, esp. by Bühler and Kielhorn, in the Bombay Sansk. Ser. (1868-69 and later editions), and by *Jibānanda Vidyāsāgara*, Calc.

1872 (6th ed. 1899); the Southern recension (from insufficient materials) by M. Haberlandt (Vienna 1884).

An 'Analytical Account' of the work was published by H. H. Wilson in vol. i. of the *Transact. of Roy. As. Soc.* (repr. in *Essays on Sansk. Lit.*, ii.); whilst translations have appeared in French, by Abbé J. A. Dubois (the Southern recension, Par. 1826) and by E. Lancereau (Par. 1871); in German, by Th. Benfey, with valuable notes, and a dissertation on the literature of fables and popular tales (Leipz. 1859), and by L. Fritze (Leipz. 1884); in Dutch, by H. G. van der Waals (Leiden, 1895); in Italian, by J. Pizzi (Turin 1896).

Foll. 94-122 of this MS. were supplied subsequently, the leaves of this portion being also numbered 1-29, and, at the beginning, overlapping the preceding page by a few lines.

Tantra I. ends fol. 67b; II., fol. 91b; III., fol. 124a; IV., fol. 137b; V., fol. 153a.

It ends: समाप्तं पंचतन्त्रापरनामकं पंचाख्यानकं नीति-शास्त्रं ॥

कथान्वितं सत्कविमृकयुक्तं

श्रीविष्णुशर्मा नृपनीतिशास्त्रं ।

चकार येनेह परोपकारः

स्वर्गाय जायेत बुधा वदन्ति ॥ १ ॥

श्रीसोमसंविद्वचनेन विश्वीश्वरीयम्

जालोक्य शास्त्रमखिलं सत्तु पंचतन्त्रं ।

श्रीपृथ्वीभट्टगुरुणा गुरुणादरेण

संशोधितं नृपनीतिविषयेचनाय ॥ २ ॥

प्रत्यक्षरं प्रतिपदं प्रतिवाक्यं प्रतिकथं प्रतिश्लोकं ।

श्रीपृथ्वीभट्टमूर्तिर्विशोषयामास शास्त्रमिदं ॥ ३ ॥

यद्यत्किंचित् क्वचिदपि मया नेह सम्यक् प्रयुक्तं

तत्तत्तत्त्वं निपुणविषयैः क्षातिर्मतो हि संतः ।

श्रीश्रीचंद्रप्रभपरिवृष्टः पातु मे पातकेभ्यो

यस्याद्यापि धमति भुवने कीर्तिगंगाप्रवाहः ॥ ४ ॥ ६ ॥

चत्वारोह सहस्राणि तत्परं षट् ज्ञातानि च ।

ग्रंथस्यास्य मया नानं गणितं श्लोकसंख्यया ॥ ५ ॥

चंद्रमुनिवाणचंद्रे वर्षे कार्तिकसिततद्वितीयाया ।
जीर्णोद्धार इवासौ प्रतिष्ठितो ऽधिष्ठितो विबुधैः ॥ ८ ॥
इति पंचाख्यानं समाप्तं ॥ शिवसुंदरेण लिखितं ॥ संवत् १५७४
वर्षे आसौ वदि ९ सुक्ते ॥

[GAIKAWAR.]

4085.

2790. Foll. 176; imp. 8vo, size 10½ in. by 6½ in.; good, somewhat thick Devanāgarī writing of 1739 A.D.; 24 lines in a page.

The same work. Kosegarten's MS. D.

Tantra I. ends fol. 67a; II., fol. 95a; III., fol. 128a; IV., fol. 153a; V., fol. 176a.

Colophon: इति श्रीविष्णुशर्मेण विरचिते पंचोपाख्याने
अपरीक्षितकारिणं नाम पंचमं तच्च समाप्तं ॥

नास्ति नास्तीति चाभ्यस्तं यन्मया पूर्वजन्मनि ।

तदेतद् देहि देहीति विपरीतमुपस्थितं ॥ १ ॥

संयोगा विप्रयोगात्ता मरणात् हि जीवितं ।

सर्वे क्षयात्ता निचयाः पतनात्ताः समुच्छ्रयाः ॥ २ ॥

इति मंगलं ॥ ० पण्डितजीश्री ० भूपरजीतपुत्रमुपाधरजी
आत्मार्ये वाचनार्ये लिपिकृताया ॥ संवत् १७९६ वर्षे आषाढ-
वदि ३ मङ्गलदावादनगरे । महिमापुरे ॥ ० संयायं ४५०० ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

4086.

1812. Foll. 257; size 11½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing (European paper); nine, from fol. 132 onwards six, lines in a page.

The same work. Kosegarten's MS. E.

Colophon: इति श्रीपंचोपाख्याने महानोतिशाले अति-
चातुर्यसंपादके अपरीक्षितकारकं नाम पंचमं तच्च समाप्तं ॥ ०

Then follow four *śloka*s from the *Bhāgavata-purāṇa*, after which :

अर्थो नराणां पतिरंगनानां स्वधर्मचारी नृपतिः प्रजानां ।

वर्षा नदीनाम् चतुराङ् वनानां गतं गतं यौवनमानयति ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4087.

2319. Foll. 215; size 10½ in. by 3 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Pañcatantra. Kosegarten's MS. F, but mentioned again by him afterwards as MS. L, under its old number (1440).

[H. T. COLEBROOKE.]

4088.

2146. Foll. 48; size 13½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Pañcopākhyānasamgraha, or *Kathāmṛitanūlī*, a condensed version of *Vishṇuśarman's Pañcatantra*, by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Nāgadeva Bhaṭṭa*, of the *Kāṇva* family.

Cf. Wilson, *Essays on Sansk. Lit.*, ii., p. 79; Hall, *Index*, p. 183.

It begins :

नन्वा क्षीराभिजाजनिं ब्रह्मशर्वादिकानपि ।

गणेशं विप्रहर्तारं वंदे हैमवतीसुते ॥ १ ॥

पदवाक्यप्रमाणज्ञो ऽनंतभट्ट इति श्रुतः ।

भट्टश्रीनागदेवस्य तनूजः काखशाखिनः ।

कौतुकास्तन्यते तेनः पंचोपाख्यानसंग्रहः ॥ २ ॥

कयामात्रस्य विस्तारो ज्ञातव्यो ऽत्र सुबुद्धिभिः ।

तथोपयुक्तपद्यस्य भवसर्वस्य संग्रहः ॥ ३ ॥

अस्ति दक्षिणदेशे महिलारोषं नाम पुरं । तत्र प्रवरनृप-
मुकुटमणिमरीचिचयचर्चितचरणकमलः सकलकलापारं गतो
अमरशक्तिर्नाम राजा बभूव । तस्य त्रयः पुत्राः । परं तु
दुर्मेधसः । ०

This is Kosegarten's MS. G.*

* The Marāṭhī version of the *Pañcopākhyāna*, contained in MS. 2482, is of no value for a critical constitution of the text, not even the poetical part of it. The verses, quoted also in the original Sanskrit, are considerably thrown out of order and so corruptly transcribed that their readings are of little use. The Bodleian Library seems to possess the same work in Walker 154.

It ends: इदं श्रुत्वा राजमुक्ता चतिनिपुणा चभूवुः ।
राजापि हर्षपुणो विविधभोगैर्ब्रीहणं तोषयामास ।

वनचप्रसूनमाला(वचन^०) जनंतभट्टेन विदुषा(!) रचिता ।
भियतां हृदये सद्ये कमलामहिलेन पुरुषेण ॥

श्रीमत्कारुणिकुलाभिशीतकिरणो विद्याकलानी निधिः
श्रीमद्विष्णुपदाश्रितः सरसगुर्विद्वच्चकोरप्रियः ।

भट्टो ज्ञंत इति श्रुतः पृथुयशाः श्रीनागदेवाम्भजम्
तेनास्मिन् रचिते कथासूतनिधातुमिस्त्वयं पंचमः ॥

The latter stanza also occurs, *mutatis mutandis*, at the end of *tantras* 3 and 4.

Fol. 7b, which was left blank, contains the note: 'Quoique le verso de cette feuille soit resté en blanc, il n'y a ici aucune omission dans le manuscrit.' [EXAMINER'S OFFICE.]

4089.

2824. Foll. 139; small 4to, size 7½ in. by 6 in.; good Devanāgarī writing, European fashion and paper; thirteen lines in a page.

Hitopadeśa, the well-known collection of fables, with interspersed moral maxims, based chiefly on the preceding work, and ascribed to *Nārāyaṇa Paṇḍita*, patronised by *Dhanvalacandra*.

This popular work has been frequently edited and translated.

On the authorship of the work see P. Peterson's edition, pref., p. v.; J. Hertel, *Ueber Text und Verfasser des Hitopadeśa*, Leipzig 1897.

This MS., which was copied by Wilkins's paṇḍit *Mahātāb Rāya*, has been revised throughout. [SIR CHARLES WILKINS.]

4090.

1764 b. Foll. 104; size 8 in. by 3 in.; fair Bengālī handwriting of about 1750 A.D.; eight lines in a page.

The same work.

The last two leaves have been supplied by a more modern hand.

It ends with the two verses containing the author's name and that of his patron, *Dhanvalacandra*, viz.: अन्यथासु ।

मालेवाट्टे: सुताया: प्रणयिनि वसतिचन्द्रनीले: न वाचद्
यावत्तस्मोर्मुरारेर्नैलद इव तद्विमानेन विम्वरन्नी ।

यावत्स्वर्गोचलोऽयं दृष्टदहनसमः सृष्टेतेनमस्तुलिङ्गम्¹

तावत्तारायणेन प्रचरतु चरितः (रचितः) संग्रहोऽयं कचानी ॥
चपरं च ॥

श्रीमान्धवलचन्द्रो ज्ञो ज्ञोयान्नास्त्रलिङ्गो रिपुम् ।

येनार्थं संग्रही यन्नास्त्रेनयित्वा प्रचारितः ॥

As mentioned by Hertel, p. 21, E. Lancereau, in the preface to his translation of the *Hitopadeśa*, refers to Lulloo Lal Kub's *Rajneeti* (Calc. 1809), or *Braj-bhāshā* version of the *Hitopadeśa*, in which the original work is ascribed to 'Narayana Pundit.' In subsequent editions of that Hindi version—Calc. 1827; Allah. 1854 (ed. by F. E. Hall, whose preface deals with this question)—this is likewise the case; whilst, in the *Sūcīpustakam* of the Asiatic Society of Bengal (p. 87), the *Braj-bhāshā* version of the *Rājñiti* itself is ascribed to *Nārāyaṇa Paṇḍita*, and (p. 13) the original *Hitopadeśa* to *Vishṇuśarman*. Cf. Garcin de Tassy, *Hist. de la Lit. Hindouie*, ii., p. 448.

[H. T. COLEBROOKE.]

4091.

2778. Foll. 94 (counted 92, nos. 3 and 57 being double); size 13½ in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work. Revised throughout.

A leaf is wanting at the end, the MS. breaking off at इयोरप्येतयोर्भूषा -

[?]

¹ ० सनो यस्य सृष्टे: स्फुलिङ्गम् Pet.

4092.

2454. Foll. 68; folio, size 12½ in. by 8½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nineteen lines in a page.

Another MS. of the *Hitopadeśa*. Not very correct. [R. JOHNSON.]

4093.

1765. Foll. 87; size 8 in. by 3½ in.; neat Devanāgarī writing of 1792 A.D.; nine lines in a page.

Vetālapañcaviṃśatikī, a popular collection of 25 tales of a demon, in the recension ascribed to *Śivadāsa*. [A.]

This version of the tales (together with another, by an unknown author) has been published by H. Uhle (Leipzig 1881), prior to which only single tales had been printed in Europe. Versions of this work also exist in all the Indian vernaculars (cf. the introduction to H. Oesterley's German translation of the Hindi version, the *Baitāl Pachisi*, Leipzig 1873), as also an important Mongol one, the *Siddhi-Kūr*, published, together with the story of *Arji Borji Khān* (the Mongol version of the *Siṃhāsanadvātriṃśati*), and a German translation of both works, by B. Jülg, Innsbruck 1867; cf. also 'Sagas from the Far East, or Kalmouk and Mongolian Traditionary Tales' (London 1873), based thereon.

This is the chief of the MSS. used by Uhle, called A by him (as it had been by Lassen and Gildemeister, *Anthologia Sanscritica*, 2nd ed., pref., p. v.).

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं गणनाथं विनायकं ।

लोकानां च विनोदाय करिष्यामि कथामिमां ॥१॥ ०३॥

अस्ति दक्षिणापथजनपदे उज्जयिनी नाम नगरी । ०

It concludes with five *ślokas*, ending thus :

त्रिपुरारेर्वरं प्राप्य ततो भूचक्रवर्तिनः (1) ।

निजं प्रविश्य नगरं प्रभाते संमता श्रियः ॥ ३ ॥

प्राज्ञो वा यदि वा मूर्खो वृद्धो वाप्यथवा शिष्यः ।

य इमां सकलां चेति स भवेद्दृढमनसः ॥ ५ ॥

इति शिवदासविरचितायां वेतालपंचविंशतिकायां पंचविंशति[त]मं कथानकं समाप्तम् ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4094.

1668a. Foll. 54; size 9½ in. by 4½ in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

The same work, here likewise attributed to *Śivadāsa*. Rather incorrect.

This is Uhle's MS. B, differing from the preceding one chiefly in the last two tales, which are here in verse (Uhle, pp. 64-66), being indeed, as he conjectured, taken from *Kshemendra's Brihatkathāmañjarī*, of which they form *lambakas* 14-16. Cf. Sylvain Lévi, *Journal Asiatique*, 8th ser., vii. (1886), p. 191.

For the beginning of tale 24, as printed, we would rather read the MS. thus :

भूयः स्कंधगतः ग्राह वेतालो "चत¹ भूपते ।

अस्मान्नाद्यापि निर्वेधाद्विरतो ऽपि कथां शृणु ॥

यज्ञस्थलाग्रहारे भूकलिंगविषये द्विजः ।

यज्ञसोमाभिधः सोमपानपृतकुलोद्गतः" ॥

and tale 25 probably begins thus :

पुनः स्कंधगतः ग्राह "निर्वेधो ऽयं महीपते ।

मृषागज्जाश्रयं राजस्तावदेकां कथां शृणु" ॥

It ends :

त्वं स विक्रमसेनश्च राजवंशविभूषणः ।

स्वर्गापवर्गसुभगां भुङ्क्ष्व^(०) भुङ्क्ष्व MS.) विद्याधरश्चरि ॥

इति श्रीशिवदासविरचितायां पंचविंशतिकथानकं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ वेतालो तत MS.

4095.

2688c. Fol. 83; size 9½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Vetālapañcaviṃśati, in *Śivadāsa's* version.

The text, as presented by this MS., which was apparently not known to Lassen and Gildemeister, begins with a special introductory story, which, on fol. 19b, leads over to the former version. Towards the end it agrees more particularly with the second of the above MSS. Rather incorrect.

It begins:

प्रणम्य शिरसा देवं विघ्नराजं गणाधिपं ।
लोकानां हि विनोदाय करिष्ये ऽहं कथामिमाम् ॥ १ ॥
प्रारभ्यते न सलु विघ्नभयेन नीचैः
प्रारम्भविघ्नविरता विरमन्ति मध्याः ।
विघ्नैः सहस्रगणितैरपि हन्यमानाः
प्रारम्भमुत्तमजना न परित्यजन्ति ॥ २ ॥
आसीदुज्जयनी राजा सार्वभौमो ऽतिप्रियः ।
यस्मादुज्जयिनी प्राभूत्तगरीवामरावती ॥ ३ ॥

तस्य राशो द्वे भार्ये आस्ताम् । विशालाक्षी मनोरमा चेति ।
विशालाक्षी सुभगा मनोरमा दुर्भगा । विशालाक्षी द्वौ पुत्रौ
सुपुत्रे । मनोरमा वध्या । तथा चिन्तितं । धातः किं करोमि
कथं मम पुत्रोत्पत्तिर्भवेत् । एकदा मनोरमा सिद्धसेनब्राह्मणसमीपं
गत्वा प्रीजलिं कृत्वा स्थिताभूत् । सिद्धसेनस्तु तौ दीनमनसं
विलोक्य सखेहमाह । अहो मनोरमे ममातिकं किमर्थमागतसि ।
तयोक्तम् । स्वामित्रहमनपत्या दुर्भगा च किं करोमि । मनसि
बहुदिनं विचार्ये भवंतं महानुभावं विश्वाय शरणमागात् (० गता) ।
ब्राह्मणेनोक्तम् । अणमत्र तिष्ठ । यथा भवत्या तथा मम ब्राह्मणे-
दानो भणितम् । भोसर्वासा वरं ददासि । अनपत्याहं पुनर्देयिता
ममानुग्रहं (० हो) भवता न क्रियते । तस्यार्थे (!) त्वार्थं चेदानो
यावद्दोषं विधाय हुतशेषं पायसपिंडममर्चितं (? ० समन्वितं) द्वयोः
करे स्पर्शयामि । ०

The Brāhman prepares a *pinḍa* by eating of which the queen, as well as a potter's and an oil-maker's wives, conceive, and in due time bear sons. The young prince, *Vikramāditya*,

as he grows up, becomes peculiar in his habits, wanders about the forest, and is excluded from the throne, his step-brothers succeeding their father one after the other. The second is killed and eaten by a *Rākshasa*, who, after that, appears night after night to devour whoever is placed on the throne. At last *Vikrama* himself becomes king and pacifies the Demon. Meanwhile, the oil-maker's son takes to acting the *Vetāla* by tying himself up in the midst of corpses suspended from the branches of a *śimśapā* tree; whilst the potter's son goes abroad as a *yogin*, and ultimately returns with 200 gems. Each day he then presents to the king one of these gems secreted in a cocoanut, till one day the king's monkey knocks down the fruit, and the sparkling gem, falling out, illuminates the whole *sabhā*, when the '*bhāṇḍā-gārika*' has to produce the nuts brought before (cf. Lassen, Anthol., 2nd ed., p. 2). The *yogin*, knowing the king to have acquired the power of entering dead bodies with his inner self, then asks him to enter the body of a dead parrot he brings him. This being done, the *yogin* at once enters the king's own empty body; and, having tried in vain to catch and kill the bird, he passes himself off as the real king. He forthwith orders all hunters (*vyādhas* or *pulindas*) in the kingdom to catch and bring him all the parrots within their reach, offering first a reward of one '*śivāṅka*' for each live bird, which is gradually increased to a '*rajata* (or *raupya*)-*mudrā*,' to two and four such, and finally to a '*dināra*.' Thus his own and the adjoining countries are cleared of these birds. At last an old hunter catches the particular parrot, which his wife then sells to *Vidyāvati*, the daughter of the '*dattakāśreshthin*,' to whom the bird reveals its real nature. Being courted by the impostor, whom she

detests, she gets him to visit her, and asks him to prove the truth of the popular rumour that he can enter dead bodies by there and then entering a dead crow which she has by her. This having been done, *Vikramāditya* then enters his own body, whilst the crow flies away. After a while, however, the impostor again enters the body of a dead *yogin* and betakes himself to *Vikramāditya's* court,—this being the beginning of the first story of the other version.

It ends :

राजा स विक्रमादित्यः पुण्यकीर्तिनिरामयः ।
इत्येवं तुष्टुवुः सर्वे विक्रमाकं नृपं तदा ॥ ३६ ॥
त्वं सुविक्रममेनश्च राजकंसविभूषणः (राजवंश^०) ।
स्वर्गापवर्गसुभगं भुङ्क्त विद्याधरश्रियं ॥ ३७ ॥
इत्येवमाश्रियं दत्त्वा विक्रमाकं तदा सुराः ।
ययुः सर्वे सुमनसो राजा चैव तुतोष ह ॥ ३८ ॥

इति श्रीशिवदासविरचिताया वेतालपंचविंशतिकाया पंच-
विंशतितमं कथानकं समाप्तम् ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4096.

2239. Foll. 97 (numbered 96, no. 70 being double); size 6½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of 1808 A.D.; 8-10 lines in a page.

Vetālapañcaviṃśati, in an abridged version, by *Vallabhudāsa*.

The text, as here presented, is divested of some of the ornamental work of the former version, and frequently omits verses, though, on the other hand, it occasionally offers verses peculiar to it. The demon is throughout called, in the Hindi form of the word, *Vaitāla*.

This is MS. C of Lassen and Gildemeister, who collated the first five stories; whilst Uhle, who notes their readings for that portion, was unable to make use of this MS., as it was apparently in India at the time.

The name of the author of this version is not given by the Bonn scholars, having probably been taken by them as the name of the copyist of this MS. Cf., however, Peterson, Rep., iii., p. 396, no. 353; where likewise a version by *Vallabha* is mentioned.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं गणनाथं विनायकं ।

लोकानां हितकामाय करिष्ये ऽहं कथामिमं ॥ १ ॥

अस्ति दक्षिणापथे प्रतिष्ठानं नाम नगरं । ०

The text in which the tales are here given is generally rather poor and ungrammatical, and mixed with vernacular forms and constructions. Moreover, before the last (24th) story of the ordinary text another tale (Solomon and the two women) is inserted; the last two stories running thus : xxiv. श्रीनर्मदायै नमः ॥ अस्ति महा-
राष्ट्रदेशे धनपुरं नाम नगरं । तत्र प्रतापनदत्तो नाम राजा ।
महीधर्मपरश्च । स्वमुखे कर्णवारां (!) करोति । तत्र धनदेवो
व्यवहारी कोटिध्वजो वसति । तस्य प्रिया धनश्रीनाम मुखेन
दिनान्यमयति । एवं संततिः [?] प्रियाया न भवति । तया
दुर्मितचिंतया जूय्यहृदया वर्तते । एकदा प्रियेण दृष्टा । प्रिये
त्वमेवविधा कथं दृश्यसे । इदं दे (r. मे) गहं इदं लक्ष्मीः [?] इदं मे
शरीरं सर्वं तवापन्नं वर्तते । तयोक्तं । संतत्यभावात् मे जूय्य-
चिन्त । तौ विवाधान् दैवान् (r. विविधान्देवान्) आराधय-
त्यलग्नी (?) लग्नी) यागभोगादिकैः । स च विष्णुवर्माधि-
वासितः (!) । नित्यं पुत्रार्थं विशेषकर्पूरकस्तूरिकापुष्पश्रीखंडेन
भक्त्या देव्यां (देवीं) पूजयति । दीनदुःस्थितदुःखितानां स्वधनं पात्रेषु
ददाति । एकदा तस्य आचम्य (!) गोत्रदेव्या भणितं । हे
श्रेष्ठिन् द्वितीयवेले पाण्ड्यगहं कुरु । तथा तव प्रथमभायायाः
पुत्रो न (?) भवति । सपत्नीमुखे दृष्टे श्रेष्ठिना स्वकलत्रं
आपृक्ष्य परिणीता द्वितीया भार्या । कालक्रमेण या धनश्रीः
प्रथमभाया तस्या हेतोः [?] पुत्रो जातः । जातमात्रः सन् द्वितीया-
या भार्या [याः] प्रीत्या लालनार्थं समर्पितः । तथा पश्चात् भार्या-
मनसि संतरो (!) न जायते । एवं वर्षत्रयो (०) जाते भर्ता धनदेवो
मृतः । मृतकार्ये कृते पश्चात्परिणीता भार्याया (०) शीतभार्याया
प्रथमकलत्राग्ने (०) कथितं । त्वं यथोचितं धनं स्वर्त्य गृहीत्वा
याहि स्वस्थानं । इदं मे गृहं इयं मे लक्ष्मीः । अयं मे पुत्रो

इयं (!) । तव न किमप्यस्ति । इति परस्परं कलहायेते । कैरपि वारयितुं न शक्नोते । एवं विवादं कृत्वा पुत्रं गृहीत्वा राजकुलं गता । मंत्रिभिर्निबोधयमाना सती तदुभयसि (?) । ततो राजाये कथितो वृत्तः । राज्ञा पृष्ठः पुत्रः । तव माता का । एषा वा पश्चात्वा [वा] स बालः किं [च] न वेत्ति । राज्ञा चिन्तितः । केनोपायेन निश्चयो भविष्यति । मूषेढो राजा । इति कथानकं कथयित्वा चैताल्लोकोक्तं । राजन् कथय कस्याः पुत्रो भविष्यति । यया जातः केनोपायेन सत्यं ज्ञास्यते । राज्ञा उक्तं । तेन राज्ञा जागृकार्थं¹ कथितं । तैजोगृभिर्भार्याद्वयमाकार्यो (१.०कार्ये) पृष्टा राजासमक्षं (!) । अर्थं पुत्रदेहं कृत्वा उभयोरुभयोः संडं संडं² दास्यति । या अपरमात्रा (०माता) तया मनितं (?) भणितं । एवमस्तु । या माता यया जातः सुतः तया कथितं । न मे पुत्रो इयं । संडं न विधेयं । तथा जागृभिः कथितं । राजन् इयं माता सत्या इयं (इयं) कूटात् [1] जेहात् ज्ञातः पुत्रः । एवं श्रुत्वा गतो चैतालः ॥ २४ ॥ इति चतुर्विंशतिकथानकं समाप्तं ॥ श्रीनर्मदायै नमः ॥ अस्ति पद्मपुरे नगरे प्रद्युम्नो नाम राजा । तस्य भार्या प्रेमलदेवी पुत्री चंद्रिका नाम । सा परिणीता दक्षिणाधिपतिना राज्ञा विजयसेनेन । तस्या दुहिता जाता लावण्यवती नाम । सा यौवनेन संवर्धमाना सती पुरे धाटोपातः कृतः शत्रुभिः । राज्ञा भार्या दुहिता च गृहीत्वा पुरात् निर्गतो महाटव्या निपतितः । तत्र भिक्षा दृष्टाः । तैर्भिक्षे राजा रुद्धः । राजा खड्गबलेन व्यापादितः (?) राज्ञा (०ताः) । केनचित् भिक्षेन मुख्यपद्मोपतिः अग्ने (१. मुख्यपद्मोपतेरग्रे) कथितं । स पद्मोपतिः समुदायेन आगतो युद्धार्थं । राज्ञा विरुद्धं दृष्ट्वा भार्या-दुहिचोरये कथितं । भवद्भिः पश्चिमाग्रे गम्यता । यावदहं व्यापाद्य आगच्छामि । एवं श्रुत्वा राज्ञी पुत्रीसहिता गता । परस्परं युद्धं कुर्वन् [न] राजा व्यापादितो भिक्षेः । मातादुहितरीभयेन व्रजमानौ सतृषी सरसौ गत्वा जलं पीत्वा च क्षणमेकं विश्राम्य चलिता । तावत् (?) यावत् कोऽपि राजा सपुत्रस्तत्र गतः विश्राम्य स्थितौ तावत् स्त्रीयुगलं लक्ष्मणसंपूर्णं (!) । पुत्रेणोक्तं । या लघुपदी सा मम या दीर्घपदी सा तव भार्या भवतु । एवं विचिंत्य नुर [गम] आरूढी पादानुसारेण गतौ यत्र स्त्रीद्वयमस्ति । प्रथममाश्रास्य पृष्ठौ (पृष्ठवती) । भवतो (!) का जातिः । कस्मादागतौ (०ते) । क्लममिष्य [ः] । एवं श्रुत्वा एकया कथितं । सर्वं वृत्तं श्रुत्वा राज्ञोक्तं अर्थं संजातं । द्वयोरपि राज्यलक्ष्मीः पुनर्भविष्यः । तयोरुक्तं । एवमस्तु । एवं कथितं गृहीत्वा (!) स्वपुरं प्राप्ता । तावत् या लघुपदी समायाता (१. सा माता) ।

¹ Cf. Marāṭhī जागरूक 'wakeful, watchful, vigilant; ... proofs, evidences,' Mol. (? policeman or watch).

² Doubtless = Mar. चड or चाड, i.e. अर्थ.

या दीर्घपदी सा दुहिता । राज्ञोक्तं । तव इयं दीर्घपदी त्वं गृहाय । पुत्रेणोक्तं । कथं गृह्णामि । मया इयं चित्ते माता प्रकल्पिता । जाता (?) जातो or जातः परं न वक्तव्यं । माता-दुहितरी पुत्रपितृगृहे स्थिते । तयोः पितृपुत्रयोः सह मुनमनुभवतः । कालक्रमेण मातादुहितरी प्रसूता । तन्माता माता कन्यापुत्रकी । कीदृकेन उभयौ परिणयितौ । तत्रापि प्रसूता । पुत्रकन्या जाता (!) । एतत्कथानकं कथयित्वा चैताल्लोकोक्तं । तासां संततीनां परस्परं नाशकं (!) भवति । यदि ज्ञान-वपि न कथयिष्यति तदा श्रौतं विदारको भविष्यति । समाप्तं ॥

It concludes with seven verses (numbered 1, 2, 1, 1, 1, 2, 3): 1. क्रोधे द्विजे ० ॥ 2. धिगेता सङ्घिषा ० ॥ 3. जाते दर्शनमागते ० ॥ 4. एवं राज्ञा वृषिषी अनृणीकृतं ० ॥ 5-7:

सारं सारं समादाय कथेयं च मयोद्धता ।

अज्ञानानां प्रबोधाय वक्तव्या तु सदा वृषेः ॥ १ ॥

प्राज्ञो वा यदि वा मूर्खो वृद्धो वा यदि वा शिशुः ।

इमां यो अभ्यस्ति सकलां स भवेद्बुद्धिमान्नरः ॥ २ ॥

श्रियान्वयप्रसूतेन कायस्यकुलमूलिना ।

कृता वत्सभदासेन जगदानंदकारिणी ॥ ३ ॥

इति पंचविंशति [त]मं कथानकं समाप्तं ॥ संवत् १८६५ वर्षे आश्विनशुद्धी ९ मंदासरे ॥

The leaves are marked वै ० पंचवोश्री. or वै ० पंचविशी ० [GAIKAWAR.]

4097.

3108. Foll. 41 (numbered 39, nos. 16 and 27 being double); size 12½ in. by 3 in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines, from fol. 11 nine lines in a page.

Vetālapañcaviṁśati, in the version attributed to *Jambhaladatta*.

It begins:

दोदेसद्वयलीलया चलगिरिधाम्यत्तदुत्तर-

भानोज्ञोतनगद् धमेत् पद्मभारोलललललललललल

भृङ्गाविज्जटाटवीपरिसरोद्भुजोर्मिमालाचलतप्-

चन्दं चारु महेश्वरस्य भवती स्वप्नेयसे तावत् ॥

बैलोत्पादरदीपकाः ० नमामि मञ्जुश्रियमहते ० ॥

सान्धिजीवरदेववक्त्रकमलादाकरे ० ॥

सञ्जना यदि युष्माकनामे (०त्तं) जवसकीमुक्तं ।

भवन्तो अपि पठन्वेनां कथामनुवर्षिता ॥

इह हि महीमण्डले नरपतितिलको नाम विविधमणिकुण्डल-
मण्डितगण्डस्थलो नानालंकारभूषितसर्वेशरीरो ° राजचक्रवर्ती
श्रीमान् विक्रमकेशरी बभूव । °

Fol. 34b is left blank; tales 22, 23 and the beginning of 24 being omitted.

Tale 25 begins: सद्य राजा वेतालं शास्त्रं शास्त्रं धाम
धाम कदर्य्य एकवृद्धशाखाया विधृत स्थितः । ° तथापि वेतालो
गुरुवाक्यं प्रश्नमकार्षीत् देव दक्षिणस्या दिशि धर्ममेनो नाम
राजासीत् । °

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 327, where the same lacuna occurs.

Colophon: इति सान्धिअजीम्भलदत्तविरचितकथापीठे
पञ्चविंशतितमो वेतालः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4098.

1315. Foll. 49 (counted 47, nos. 13 and 14 being double); size 12½ in. by 3¼ in.; fair Devanāgarī writing of 1665 A.D.; eleven lines in a page.

Sinhāsanaadvātrīṣṭī-kathā, the well-known collection of 32 tales celebrating king *Vikramāditya*, and professing to be told to king *Bhoja* of Dhārā, when about to seat himself on *Vikrama's* unearthed throne, by as many female statues surrounding it. [A.]

According to a final verse given in the next MS. (as well as in others), the Sanskrit text of these tales and the interspersed verses would seem to have been composed by *Kshemaṃkara Muni*, who, according to another verse (given, however, in a different form in MS. 2523), made use of older versions in popular dialects, chiefly the *Mahārāṣṭrī*. Cf. the exhaustive dissertation on the work (including the text) by Prof. Weber, Ind. Stud., xv. (1878), pp. 185-453.

Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 326, recognises two recensions, called by him the Jaina (to which the first three of our MSS. belong) and the Tāntrika recension (as contained in

the last two MSS.); but the latter is itself shown by Weber (*l.c.*, p. 207) to consist of a group of different versions. The South-Indian version, usually °called *Vikramacarita* or *Vikramārkacarita*, has been repeatedly printed at Madras (cf. Weber, p. 234).

The present MS. is Weber's MS. F, being described by him as 'not a good copy, but carefully revised.' It begins:

अनंतशब्दाद्यैगतोपयोगिनः

पश्यन्ति पारं न हि तस्य योगिनः ।

जगन्त्याशेषतमोविनाशकं

ज्योतिः परं तज्जयति प्रकाशकं ॥

अनेकवैचित्र्यमयं जगन्त्यं ° Weber, p. 264.

It ends: श्रीभोजस्तु जलनिधिमेखलायामखंडशासनश्चरं
रराज लक्ष्म्या ॥ इति श्रीसिंहासनद्वाविंशतिकथा समाप्ता ॥
संवत् १७२२ वर्षे आषाढमासे कृष्णपक्षे नवम्या तिथौ शुक्रे
लिखितं जगन्नाथमहात्मना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4099.

1516a. Foll. 19; size 10 in. by 4¼ in.; good Devanāgarī writing (resembling the Jaina type) of 1675 A.D.; nineteen lines in a page.

Sinhāsanaadvātrīṣṭī, in the same version as the preceding MS., though with occasional additional verses. Weber's MS. G.

It ends (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., p. 152, note; Weber, *l.c.*, p. 188):

श्रीविक्रमादित्यनरेश्वरस्य चरित्रमेतत्कविभिर्निबद्धं ।

पुरा महाराष्ट्रवरिष्ठभाषामयं महाश्वैकैरं नराणां ॥ १ ॥

स्वर्मेकरेण मुनिना चरगद्यपद्यबंधेन युक्तिकृतसंस्कृतबंधुरेण ।

विश्लेषकारविलसद्गुणकीर्तनाय चक्रे [५] चिरादमरपंडि-

[हर्षहेतु ॥ २ ॥

इति सिंहासनद्वाविंशकाः संपूर्णाः संध्याग्रंथ ११७९ संवत्
१७३२ वर्षे पौषसिताष्टम्यां भौमवासरे श्रीब्रह्मावादनगरे लिपि-
कृतं उत्तमेन स्ववाचनाय °; after which a later hand has added लघुसिंहासनवतिसौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4100.

2183. Foll. 28; size 11 in. by 7 in.; fair Devanāgarī writing of 1809 A.D.; thirteen lines in a page.

Siṃhāsanadvātriṃśati-kathā. Weber's MS. H (*l.c.*, p. 261).

It contains the same version in a somewhat abbreviated form. The Prākṛit verses are, however, given in full, being even occasionally accompanied by a Sanskrit 'chāyā.'

Copyist's signature: लिखितं गनविनपुरवास्तये गिरिनारायणज्ञातीयभट्टश्रीविश्वभरविमाननीलकण्ठ लेखक-पाठकयोर्केत्याहं (!) भूयात् ॥

[GAIKAWAR.]

4101.

2523. Foll. 58; size 10½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1795 A.D.; twelve lines in a page.

The same work, here called *Siṃhāsanadvātriṃśatputtalikāvartā* (Weber's MS. S), belonging to Aufrecht's Tantric recension; the introduction representing *Maheśvaru* as relating these stories to his consort *Gaurī*.

It begins: अथ द्वात्रिंशत्सिंहासनपुत्रलिकानां वार्ता लिख्यते ॥ यं ब्रह्मवेदात्तविदो वर्दन्ति ० Weber, *l.c.*, p. 209.

It ends (cf. Weber, *l.c.*, p. 189):

श्रीविक्रमादित्यनरेश्वरस्य चरित्रमेतत्कविभिर्निर्वाहं ।

पुरा महत्तममुपपद्युक्तं परं महाश्रव्यकरं नराणां ॥ ०

भुजनगरमध्ये त्रवाडि श्री ५ भगवानंजी तत्पुत्रानां चेल-संज्ञिकेन लिखितेयं द्वात्रिंशत्पुत्रलिकावार्ता ॥

[GAIKAWAR.]

4102.

2897c. Foll. 110 (foll. 21 and 22 of which are wanting); size 9½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; eight lines in a page.

Siṃhāsanadvātriṃśatikā.

Weber's MS. T, exhibiting the same 'tantric' feature as the preceding MS. (the stories being here related by *Mahādeva* to *Bhavadānī*), and following the same order of the stories; but differing from it in being entirely composed in verse.

It begins:

पुरा लंकेश्वरभुजकेयूरनिकषोपले ।

शैले शैलेन्द्रमुतया जगदे जगदीशिता ३ १ ॥ ०

The introductory portion, including the first story, is here divided into seven sections (*lapinikā*). Cf. Weber, *l.c.*, pp. 226-232.

It ends:

भोजो अपि भुवनस्त्रायं सिंहासनमुपयुवान् (०) पेषिचान् ।

शशास धरणीमेकां शंकराराधनतत्परः (!) ॥

[DR. LEYDEN.]

4103.

2557. Foll. 62 (the first 14 of which have been replaced by 11 leaves written in a different hand); size 11½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of 1809 A.D.; 12-14 lines in a page.

Śalivāhanakathā, or *Bhūpatishalivāhanakathā* (s. 10-18), a poetical account of king *Śalivāhana's* life, in 18 *sargas*, by *Śivadāsa*.

The work (which is partly in prose) resembles in character the *Viracarita*, though with even less real incident and a stronger predilection for stereotyped descriptions of fights and battles.

Sarga 1., which is entirely in prose, can hardly have belonged to the original work; but, indeed, possibly the whole of *sargas* 1-5 contained on the first 11 leaves (the last 3 of which are paged 9-14) was made up to supply a portion that had been lost. If the original

fol. 1-14 were written by the same hand as the bulk of the MS., the missing portion would amount to nearly twice the extent of the matter supplied.

I. begins :

नमस्कृत्य महेशानं देवीं सरस्वतीं तथा ।

वाल्मीकादिकवीर्यान् व्यासादिमुनिपुंगवान् ॥ १ ॥

कुर्वे शास्त्रं क्षत्रियस्य शालिवाहनभूपतेः ।

तत्रादौ राज्ञ उपात्तिकारणमाह । एको ब्राह्मणः सुधीर्नाम नर्मदातीरे तपः करोति स्म । निराहारस्य तस्यायुतपरिमिताः समागताः (!) । स केवलं निष्कामतया विष्णोराराधनं चकार । एकदा देवेंद्रस्य पुत्रो गंधर्वसेनिः शापवशान्पृथिव्यामागतः । तेन धामरजातिराज्ञः कन्या मदयंती नाम विवाहिता । अवंत्यो राज्यं कृतं । तस्य विक्रमादित्यो पुत्रो जातः । गंधर्वसेनिर्विक्रमाके राज्यं समर्थं स्वयं शापोद्वाराय तपः कर्तुं विशाला गतः । अथ विक्रमादित्यो दिग्विजयाय निर्गतः । तेन सर्वा दिशो जिताः । जंबूद्वीपो स्ववशे कृतः । उदयास्तमयं [यावत्] राज्यमभूत् । राज्ञो राज्ये कलौ द्वापरधर्मो भूत् । एवं राज्यं कृतवतस्त्रिंशोत्तरशतवर्षाणि व्यतीतानि ॥ एकदा नर्मदातीरे नियुतगजसमूहेन वेष्टितस्तस्य मुनेराश्रमं तिकं जगाम । राज्य-मदोन्मदेन राज्ञा तस्मै प्रणामो ऽपि न कृतः । तदा दैववशान्मुनेः क्रोधो भवत् । तदा नर्मदेश्वरं पूजयितुं नागराजस्य [वासुकेः] कन्या भानुमती मुनेर्दृष्टिपथं गता । मुनिना मनसि चिन्ति-तमस्यां महावीरः पुत्रो यदि भविष्यति तदा विक्रमाके स्यात्तः । तदैव तस्यां गर्भो भवत् । ०

Sargas II.-V. are devoted to the hero's youthful sports and exploits, by which he draws on himself the attention of the aged Vikramāditya.

II. begins (fol. 2b) : अत्रोत्पत्तिः ॥

चैत्रमासे सिते पक्षे नवम्यां नुपवासरे ।

मृगशिरोनामनक्षत्रे सिद्धियोगे च बालवे ॥

मध्यदिनगते सूर्ये लग्ने कर्के तथापि च ।

मुहूर्ते ऽभिजिते नास्ति सानुकूले ग्रहोदये ॥

चवौ वातः सुखस्पर्शो गुणत्रयसमन्वितः ।

मंदं मंदं जलधरा जगर्जुः पुष्पवर्धिणः ॥

पूर्वं शांता द्विजातीनां वृहयो ज्वलितास्तदा ।

मनास्यासन्प्रसन्नानि साधूनां च जलान्यपि ॥

सर्वैः पक्षिगणो वृक्षान्कुर्वाणो मधुररवान् ।

एवंगुणयुते काले पुत्रो जातो महाभुजः ॥

पंचोच्चगृहा (!) आसन् मालायोगो (०गस्) तथाभवत् ।

मेघे भानुः वृषे चंद्रः कन्यायां वर्तते बुधः ॥

गुरुः कर्के ऋषे शुक्रः गृहा (ग्रहाः) पंचोच्चसंश्रयाः ।

ब्रह्मादयः सुराधीशा मुनयः शनकादयः (स०) ॥

शेषादयो नागनाथास्तस्माद्विप्रभूतयः ।

प्रसन्नमानसो (०मनसो) द्वासन् प्रभूते शालिवाहने ॥

अथावंत्यो सिंहासनस्थे विक्रमाके व्योमवाणी बभूव ।

राजवशेषशास्त्रज्ञ नीतिशास्त्रपयोनिधे ।

निर्जितसकलाराते मुकुन्दचरणप्रिय ॥

तव नाशकरो वीरो जातः शृणु महाभुज ।

षष्ठे वर्षे त्वदीयां तो भविष्यति न संशयः ॥ ०

III. begins (fol. 5b):

एकदा नगरोद्याने क्रोडार्थमाययौ शिशुः ।

तच्छ्रुत्वा नागरा बालाः समाजग्मुः सहस्रशः ॥

क्रोडासक्तेषु बालेषु शालिवाहन इत्यपि ।

नृपो भूत्तत्र ते बाला अधिकारं प्रपेदिरे ॥

गोदावरीनदीतीरे वनमासीच्च निर्जनं ।

अष्टौ सिंहा महावेगाश्चक्रुर्वासे निरंतरं ॥

पाथानघातयन् शश्वद्वनमध्यगतानपि ।

मृगान् च घातयामासुर्बनवासरतानपि ॥

कश्चिद्वाद्यपुत्रो ऽपि कुशार्थं तद्वनं गतः ।

सिंहास्तं खादयामासुर्ब्रह्मणं वेदपारगं ॥ ०

IV. begins (fol. 7a):

अथ प्रभाते संजाते त्यक्त्वा शय्यां शिशुरपि (!) ।

कृत्वा च भोजनं किंचिदुद्याने क्रोडनं ययौ ॥

तच्छ्रुत्वा बालकाः सर्वे जगुर्मुद्यानगम्भरं (!) ।

चक्रुश्च विविधाः क्रोडास्तेन सार्धं सहस्रशः ॥

V. begins (fol. 9a):

शालिवाहननृपेण घातितस्तस्य रक्षणविधौ प्रतिष्ठितः ।

ते ऽपि विक्रमनृपस्य सन्निधिं वैखान्कुशधराः समाययुः ॥

अथ सिंहासनस्थं तं विक्रमं नयशालिनं ।

कृतांजलिपुटा भूत्वा प्रणम्य च पुनः पुनः ॥

नृपे विज्ञापयाच्चक्रुस्तद्वयेन प्रकीर्षिताः ।

राजवशेषशास्त्रज्ञ नीतिशास्त्रपयोनिधे ॥

पट्टहस्ती भगवतः प्रतिष्ठानपुरे स्थितः ।

अस्माभिः सर्वथा स्वामिन् यत्नेन परिपालितः ॥

एकदा दैवयोगेन विभंज्य संसलानपि ।
निगटान्^(०) डान् भंजयामास निर्गतो वासतो वहिः ॥
बहून् बभज वृक्षान् उद्यानस्य महीपते ।
स जघान महाक्रूरः समर्विशति मानुषान् ॥
विश्वावसोः कुलालस्य पंचवर्षावधिः शिशुः ।
राजनिपातयामास भृत्यानी तु निरोक्षितां^(०) क्षतां ॥ ०

This chapter ends :

तदेव लोकादृष्टोद्भूतां श्रीनागनाथस्य सुते विभागं ।
विचारयामास नृपः सभायां यो वाहनिष्पद्युधि शालिवाहनं ॥
एते समस्ता बहवश्च भूराः शस्त्रास्त्रमार्गे कुशलाः सदैव ।
युद्धप्रपातयशावदाता बलैः प्रमाणैर्बहुधा प्रयुक्ताः ॥

प्रस्थापयामि सततमहमप्रमेयान्
एतान्महारथिरान् लघुहस्तकांश्च ।
एनं कुलालतनयं सहसा हनिन्वा
दुष्टं सहायककरं यदि किंचिदस्ति ॥
निष्कटकं मम च राज्यवरं तथापि
तत्कटकेन सहितं यदि स (१) पृथिव्या ।
तस्मात्कुलालतनयं सहसा हनिष्ये
क्षेतैः समस्तकरणैर्धुधि सर्वथा च ॥

The second section of the MS. begins with
sarga vi.:

अथ कोपपरीतात्मा विक्रमो मेदिनीपतिः ।
शिशुमारं पमारेंद्रं (!) सभासंस्पृश्याच ह ॥
प्रतिष्ठानपुरं गच्छ बहुसैन्यसमन्वितः ।
बद्धा कुलालतनयं शीघ्रं मयाश्चैमानय ॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य प्रणम्य शिरसा नृपः ।
लक्षाश्वसादिसहितो गमनं कृतवांस्ततः ॥
मार्गे रात्रिमुधित्वा स द्वितीये दिवसे नृपः ।
प्रतिष्ठानपुरस्यास्य वेश्मनं कृतवान्नृपः ॥
कृते तद्वेष्टने लोका भोनासन् प्रकंपिताः ।
ग्रामपालं समासाद्य धाकरेंद्रं यशःश्रुतिं (!) ॥
किं करणीयं महाराज त्वस्मिन्मय उपस्थिते ।
उवाच ग्रामपालस्तान् भयेन च प्रकंपितान् ॥ ०

● *Sargas vi.-xv.* are taken up with descriptions of battles fought between the two rivals, at the end of which *Vikramāditya* is removed into heaven.—*Sarga xvi.* describes the esta-

blishment of *Śalivāhana's* universal monarchy, and his reconciliation with the dethroned dynasty by his marrying *Vikramārka's* daughter *Madayanti*, and appointing her brother *Vikramasena* king of *Mālava*. By this marriage he begot *Trailokyacandra*, his successor; while he had no less than 42 sons from so many other wives, all of them being mentioned by name in this chapter.—*Sarga xvii.*: *Trailokyacandra*, having married *Padminī*, the daughter of *Śauryasinha* of *Simhaladvīpa*, and built a temple to *Vishṇu*, is appointed *Yuvārāja*; whilst the aged king himself performs the horse-sacrifice on the northern bank of the *Godāvari*:

एनं महाभागवतं स्वपुत्रं त्रैलोक्यचंद्रं नृपशालिवाहनः ।
तदाभिविष्य निजयौवराज्ये नृगमेधस्य विधिं चकार ॥
इयमेकवर्षं नृगं महतीं जलेष्वरप्रापितमन्त्रालोकं ।
जनगलं नूरसहस्रसंयुतं निःसृष्टांस्तं नृपशालिवाहनः ॥

अथ नृगो जंबूद्वीपे सर्वत्र बभूव । तमनु ससैन्यस्त्रैलोक्य-
चंद्रः । शालिवाहनस्येति नृगः । एवं ज्ञात्वा कश्चिद्देवो वा नुरो
वा दानवो वा यक्षो वा राक्षसो वा मनुजेंद्रो वा नागेंद्रो वा
नृगप्रतिवेशको न बभूव ।

त्रैलोक्यचंद्रस्य जलप्रतापं न सेहिरे भूमिभुजः पृथिव्या ।
तथैव सर्वे खल्लोकवासिनस्तथैव नागालयवासिनो जनाः ।
एवं सर्वे जंबूद्वीपस्य पर्यटनं कृत्वा नृगः प्रतिष्ठानपुरं गतवान् ।
तमनु ससैन्यस्त्रैलोक्यचंद्रः । नृगं दृष्ट्वा शालिवाहनो दृष्टांगो
बभूव । तदा जंबूद्वीपस्य सर्वे राजानो वैश्वराजेन (thus often)
निर्मिताः ० प्रतिष्ठानपुरमाजगुः । ० In the course of
time, however, the king resigns the throne, and having retired with his wife to *Nārāyaṇa's*
hermitage, dies there.—*Sarga xviii.* treats of
Trailokyacandra and his wife, ending with
their departure from *Daudiyākhera* (thus
several times) to *Vishṇu's* paradise: भरद्वाज
डौडियाखेरे अभिविष्य जंबूद्वीपं तद्वेश्म कृत्वा पत्न्या सह
काश्यां गतः । भगवतः कृष्णस्य प्रीत्यर्थं निष्कामतया तपश्च-
चार । किंपदपि काले च्यतीते महापुरुषलोकाद्विमानमागच्छते
ददर्श । महापुरुषस्य विमानमिति ज्ञात्वा दंपती गंगायां झररोरी
तस्मा विमानमारुह्य भगवतो लोकं जग्मतुः ।

त्रैलोक्यचंद्रनृपतेर्महिमानमेत
 ग्रंथे मया निगदितं भगवत्प्रभावं ।
 यो वा पठिष्यति शृण्विष्यति (!) मानवेषु
 प्रीतिं सदा परमहंसगतीं लभेत् ।
 यो ब्राह्मणान् षटकुलान् कृतवान्महात्मा
 यो वै दधार भुवि रूपचतुर्भुजाख्यं ।
 अष्टौ शतान्यपि ददौ द्विजसूनुवे यो
 यामात्रमोऽस्तु शतशो नृपनंदनाय ॥

इति श्रीशिवदासविरचितायां भूपतिशालिवाहनकथायाम-
 द्वादशः सर्गः ॥ संवत् १८६६ चाषाढशुक्लत्रयोदशी भीमे लिखितं
 वीक्षितमयारामेण (!) बोदामी वासिना ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4104.

2731. Foll. 76; small 4to, size 8½ in. by 6 in.; Devanāgarī writing of 1805 A.D.; European paper; 20-24 lines in a page.

Mayūravarma-caritra (?), or *Kadambarāya-mayūravarma-caritra*, being apparently fragments of (or materials for) a work on king *Mayūravarmān*, the founder of the *Kadamba* dynasty of Jayantipura (cf. p. 1371), in different metres, mixed with prose. Rather incorrect.

The fragments seem to be taken from at least two different MSS. (or works), one of which contained only the Sanskrit text, whilst the other had a Canarese commentary along with the text. The volume consists of eight different sections (generally separated from each other by blank leaves), some of which are so completely detached as not to allow any continuous text to be formed by re-arrangement, viz. :—

I., foll. 1-5, commencing with commentary, whilst the prose text begins on fol. 1b : महिषि किंचन बलिप्रभादीपविरजिता राजसभा संपश्यन्नेकलक्षणं ॥ शंकित इव तां निरीक्ष्यानंतरदस्व . . . यां यक्षः संविवेश इति राजानं व्यज्ञापयत् ॥ राजा च स्वमहिष्योक्तं निशम्य संधिवि-ग्रहिनानाहूय (!) राजादेशं विलोकयेति महाराष्ट्रराजा ॥ ०

The verses begin on fol. 2a :

मयूरवर्मा मधुकेश्वरस्य सद्यःहाराश्रितविप्रवर्गे ।
 कृताभिषेकस्य जगन्मयस्य पूजामकार्षीद्युगमाधवस्य ॥

From fol. 2b onwards the verses are counted 39-68, at the end of (the text of) the last of which occurs the title इति श्रीबिंनहपद्धती ॥

A slip inserted after fol. 5 contains a list of ten works, the last two of which are विनय-पद्धती (!) अहिस्त्रदेश^० ५१ and देवीभागवत पत्र १४ ॥

II., foll. 6, 7; *śloka*s 1-24½, spoken by *Śiva* to *Pārvatī*, begin (after 4 introductory verses) :

अथातः संप्रवक्ष्यामि चंडवर्मेविधिं शृणु ।
 सर्वाधीयप्रशमनं सर्वस्वं फलदं शृणु ॥ १ ॥

It ends in the middle of fol. 7a : तत्पूजनं (viz. of a *linga*) दिवा कुर्यात् संगमे परिपूजयेत् ।

III., foll. 8-22 : (a) vv. 71-112 (without comment), beginning :

दत्ता सेपमितीरिते द्विजनरेणोचुद्धिना न त्वया
 दत्तायां भुवि वस्तुमात्रभवतो युक्तं बहिर्निःसरं ।
 मोहादत्र यदि त्वमद्य निवसेदन्नापहारो भवेत्
 सायं दुस्तरपीरितो भृगुनृपो यातो यतोऽधोगतिं ॥ ७१ ॥

v. 112 is followed by three more verses (mixed with *bhāṣā* forms) ending with colophon : इति श्रीबिंनाहपद्धती प्रथमः प्रबंधः ॥

(b) vv. 113-312; with colophon after v. 277 : इति श्रीसप्तप्रबंधसंज्ञे विंनाहपद्धती ॥ This section is continued from v. 313 in section VIII. A leaf inserted after it contains the title कदंबरायमयूर-वर्मेचरित्रे चरवदके । and thereunder, in Col. Mackenzie's own hand :

"Cadumba-Raia & Mayoor-Vurma-Charitra, or The History of Cadumba Raia & of Mayoor Vurma, formerly sovereigns of the South of India about the commencement of the era of Salavahan. Copied from an ancient MS. preserved at Bannavasse in Soondah & communicated to Nanau Rav Bram in August & September 1805. Azimpore Oct. 4th. C. Mackenzie."

IV., foll. 24-28, *śl.* 1-32 (with explanatory notes), beg. :

तस्मान्नेनाथ तस्मिन् जयति यदि तदा सा जयंतीति नाम
 यस्माद्येनाथ तस्मिन् विजयति यदि सा बीजयंतीति नाम ।

अस्माद्येनाथ चास्मिन् यदि कनकमभूत् सा पुरी तस्य नाम
कस्मात्केनाथ तस्मिन् वसति यदि वने वानवासोति नाम ॥१॥

जयंती विजयंतीति स्वर्नामपु(१) वानवासिकं ।

अनुयोगेषु चत्वारि नामान्यस्याः प्रचक्षते ॥ २ ॥

अलिंदयसिका । जयंती । विजयंती । कनकपुरी । वन-
वासोपुरी । ° It breaks off abruptly in the
middle of fol. 28b.

V., foll. 29-31; prose story (very incorrect)
of three thieves, and an old woman who cooks
their food, and whose son is consecrated whilst
resting under a Kadamba tree, and becomes
king *Mayūravarma* of *Vānavāsi*. It is de-
fective at the beginning: ॥ स्या -- तातरि स्वभाषी-
मवदमानास्त्रयश्चोराः श्रुतवतोऽस्मिन्नुहे चौयभावे कृते द्रव्यमस्य
भविष्यति । °

VI., foll. 32-38; verses, with vernacular
comments :

अथांतरेऽस्मिन्नभिरामया यशः-

प्रभाविभूया भुवनानि भासयन् ।

भुवो निराजोऽजनि राजवत्सभः

शुभोदया यस्य भवति सिद्धयः ॥ °

VII., foll. 39 and 40; a fragment of verses,
numbered 78-82; 1.(अथाभिधास्ये हयगप्रज्ञां)-11.

VIII., foll. 41-76; continuation of section
III. (fol. 22), verses 313-472, where colophon
इत्याशीर्वादस्वरूपकथनं ॥ Then vv. 1-378 (mixed
with prose, and partly with vernacular com-
ments).

The text ends :

अमीमान् शंभुमुखास्तसंभवतनुः सर्वप्रसिद्धो मह(१) महा-

भट्टाचार्यवरः प्रसन्नवदनाभोजः पुरझास्कर(१) ।

सर्वज्ञोन्नतदृष्टिपंकजलसङ्घुग्मबद्धाहिरा(१)-

अज्ञाकारकरः स भूपतिरयं भजे समो माधवं ॥ ३७६ ॥

बुद्धान्दुर्जनसज्जनान् जिनवरा[न्] प्रत्यक्षशिक्षाकशा-
घातेन प्रतिताडितान् पुनरमी जित्वाय तानाह्वयन् ।

यद्वा पिष्टविनाशकारणमर्थ(१)° च तच्छा स्य यूयं सदा
संतोषेण चर्य भवद्भिरधिकं बोद्धुमयामः परैः ॥ ३७७ ॥

राजा राज्ञी प्राश्निकब्राह्मणस्तान्

पूर्वद्वयश्चासौ(१) पूर्वद्वयश्चासौ घटश्चैव पीठं ।

कृत्वा नागश्चैव मूर्तिश्च भूयात्

अनुः सर्वे दुर्गतनमेष्वरास्व(?) ॥ ३७८ ॥

इति श्रीविनहयवृत्ती जगिज्जवनी -- नयप्रतर्क(१) नपुं० ॥

The cover outside has the title affixed to
it: वानवासोत्पलपुराणं । *Mayoor Vurma-charetra*.
Codumba Raja Charetra. *Banavases Sthala-*
poora.
[MACKENZIE COLLECTION.]

4105.

948. Foll. 409 (of which are wanting foll.
61, 131, 135-154); size 11½ in. by 5 in.; fairly
written in Devanāgarī, by several hands, about
1700 A.D.; 10-15 lines in a page. The second
half of the MS. (from fol. 206 to the end)
formed at one time a separate volume (no. 1426).

Kathāprakāśa, a collection of tales, in verse
and prose, mostly (if not wholly) derived from
various (unspecified) sources, by *Mitra Jagan-*
nātha of the *Rāḍhivamśa*, son of *Lakshmaṇa*,
and grandson of *Veda*.

We subjoin a summary of the contents (cf.
Gurupūjākaumudī, Leipz. 1896, pp. 120-27):—

I., foll. 1-76; stories extracted from *Kathā-*
saritsāgara, *tar.* 9-13, 24-37.

II., foll. 77-134; stories extracted from
Mārkaṇḍeyapurāṇa, *adhy.* 16-24, 61-77, 109-16.

III., foll. 155-217; prose tales (a number of
which are also found in *Vidyāpati's Puruṣa-*
parikshā, ed. Bomb. 1882), viz.:

1. *Vibhishanaripunjayakathā*, incomplete,
begins (fol. 155a): [स मानुषो अनुदेशविद्या-]निधानं
वर्तते यस्म्येवं विरुदावली भवता पठिता । तेनोक्तं । भो राजन
इतः समुद्रात्यरे पारे जंबूद्वीपे कान्को नाम नगरी वर्तते । तत्र
रिपुञ्जयो नाम राजा राजते । धनदस्य पुरं गच्छता मया पथि
सा नगरी दृष्टा । तत्र रिपुञ्जयो मया दृष्टः । तत्रैव पठद्भिर्व-
न्दिजनैरियं विरुदावली मया श्रुता । ज्ञातकोपो विभवेवतः
समी विहायातःपुरं गत्वोपविश्य चिन्तयामास । मम विरुदा-
वली रिपुञ्जये सत्यासत्येति वा निर्दोषं केनोपायेन ज्ञेया । °

2. *Rājasiṃhakathā* (fol. 160a):

धरं हि पण्डितः शत्रुर्न मूर्खो हितकारकः ।
वानरेण हतो राजा विप्रचौरेण रक्षितः ॥

कथमेतत् । अस्ति भागीरथीतटे राजपुरनाम नगरं । तत्र राजसिंहो नाम राजा बभूव । एकदा स राजसिंहो निज-सेवकैरावृतो मृगयां जगाम । तत्र नानाप्रकारा मृगवराहादि-सञ्चालने हिंसिताः । तत्रैकमृगो निकटादुत्थितः । तस्य पठायमानस्य पश्चादेकाकी स नरपतिर्जगाम । °

3. *Brāhmaṇakathā* (fol. 162b):

अनेन तव पुत्रस्य प्रसुप्तस्य वनान्तरे ।
शिक्षामाक्रम्य पादेन खड्गेन निहतं शिरः ॥

कथमेतत् । अस्युज्जयिनी नाम नगरी । तत्र भोजराजो नाम राजा चतुर्देशविद्यानिधानं तिष्ठति । तं राजानं महा-पण्डिता नानापुराणशास्त्रस्मृतिष्याकरणादिवक्त्रः पण्डितास्ति-ष्ठन्ति । अद्य भोजराजमनगरवासी कश्चिद्ब्राह्मणो ज्ञातृ तृष्णा-लोलुपं भोजराजमवज्ञाय भिक्षार्थं नृपान्तरं जगामैकं ब्राह्मण-सेवकं मूर्खं संगे विधाय । ज्ञानवानपि कदाचिदज्ञानवान्देव-योगाद्भवति । गृहान्छतस्तस्य ब्राह्मणस्योष्णीवं चलं स्वयमेव मुक्तं । °

4. *Bhūravi-śvaśuragrihāvāsaduḥkṛhakathā* (165a):

सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदं ।
वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलभाः स्वयमेव संपदः ॥

इति कथं । अस्ति मण्डपाचलनामा पर्वतः । तत्र वीर-मिहनामा नरपतिरासीत् । स राजा कदाचित्सभामण्डलम-ध्यस्थो भारविनाम्नो महापण्डितस्य पितरमिति पृष्ठवान् । भो पण्डितश्रेष्ठ त्वत्पुत्रो भारविः कीदृशः पण्डितः । तेनोक्तं । राजन्नसौ किमपि न जानाति । इति पितुर्वचनमाकर्ण्य स भारविरजःकोपेन जञ्जालः । °

5. *Kalyāṇaśarma-śivaśarmakathā* (fol. 168a):

नैकत्र प्रियसंवासः सुदृढो चित्रकर्मणा ।
ओषेन व्यूहमानानी(व्यु) प्रवानां श्रोतसो यथा ॥ °

See *Gurup.*, p. 127.

6. *Vīrasimha-vīrabhadra-kathā* (fol. 169b):

त्यजन्ति मित्राणि धनैर्विहीनं पुत्राश्च दाराश्च मुहज्जनाश्च ।
तमर्धवन्नं पुनराश्रयन्ति अर्थो हि लोके पुरुषस्य बन्धुः ॥

कथमेतत् । कदाचिद् ब्रह्मलोकादागतं नारदं बृहत्सेनः शत्रुभिरभिभूतो वने वसन्नपृच्छत् । भो देवर्षे मनश्चिन्तितं फलं कथं लभ्यते । °

7. *Madanāvati-madanamañjarikathā* (173b):

पृथिव्यामस्ति नगरी कौशाक्षी यमुनातटे ।
तत्र राजा महासेनो बभूवातीव सुन्दरः ॥
द्वे भार्ये तस्य भूपस्य रूपशोलगुणान्विते ।
अभूतां पृथिवीपाल पतिव्रतपरायणे ।
एका शृङ्गारदेवीति द्वितीया मदनावती ॥ °

8. *Māraṇarakṣaṇakathā* (fol. 179b): अरक्षितं तिष्ठति दैवरक्षितं ° ॥ अस्ति रत्नपुरनाम नगरं । तत्र वीरसेनो नाम नरपतिरासीत् । तस्य राज्ञो द्वे भार्ये भवत एका सुवेषी द्वितीया सुनन्देति । °

9. (fol. 190a) *caurakathā* (*Pur.*, p. 20); 10. (fol. 192b) *subuddhikathā*, or *sapratibhakahathā* (*P.*, p. 24); 11. (fol. 196a) *vañcakakathā* (*P.*, p. 32); 12. (fol. 199b) *piśunakathā* (*P.*, p. 35); 13. (fol. 203a) *upavidyakathā* (*P.*, p. 55, *caturvidyakathā*); 14. (fol. 206a) *gūṭavidyā* (*P.*, p. 58); 15. (fol. 207b) *dānavirakathā* (*P.*, p. 3); 16. (fol. 211a) *bhīrukathā* (*P.*, p. 17); 17. (fol. 213a) *hāsa-vidyakathā* (*P.*, p. 62); 18. (fol. 215a) *kūma-kathā* (*P.*, p. 84).

IV., foll. 218-408; stories extracted from *Mahabhārata*, *Harivaṃśa*, and some *Purāṇas*.

This portion breaks off abruptly at the foot of fol. 408b, in the verse *Mahābh.* i. 8466. After this at least one leaf is missing; the next leaf (marked 409) containing the following: नूतनमेव पुस्तं ।

करोति यो वेदसुतस्य पुत्रः श्रीलक्ष्मणाख्यस्य पुराणवाक्यैः ॥
विज्ञप्तिरेषा खलु पंडितेषु कृपाकटाक्षैरवलोकनीया ।
यस्यैव विद्या रसिकैर्भवद्भिः कथाप्रकाशो न तु दुष्टचिन्तैः ॥

काव्ये शुभे विरचिते खलु नो खलेषु
कश्चिद्गुणो भवति यद्यपि संप्रतीह ।
कुर्यान्नयापि मुजनायेमिदं यतः किं
यूकाभयेन परिधानविमोक्षणं स्यात् ॥

यावद् ब्रजेति शब्दस्तिभुवनविदितो यावदेवास्तु विष्णुर्
यावच्छुभेर्मेहेन्द्रः सुरनरमहितौ यावदेवास्ति मित्रः ।
यावद्भौरो गणेशः सुरगणसहितो यावदेवास्ति चन्द्रः
तावत्वे सुधीनां प्रवसतु सततं ग्रंथ एष प्रसिद्धः ॥

जगती जीवनं येन येन नारायणे रुचिः ।

सो ऽयं कथाप्रकाशो वै शिवं दिशतु भूतले ॥ ०

इति श्रीमद्भाटोटोर्वशावतंसश्रीमन्मिश्रजगन्नाथविरचितः कथा-
प्रकाशः पूर्णमिति ॥

The same author (as would seem) composed a medical treatise, *Yogasamgraha*, in 1617 A.D. (Weber, Berlin Cat., no. 958).

[H. T. COLEBROOKE.]

4106.

2775. Foll. 228; size 12½ in. by 5 in.; large, regular Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; seven lines in a page.

Sarvadeśavṛttāntasamgraha, a history of part of the Emperor Akbar's reign, by Maheśa Thakur.

The first leaf is wanting; the one inserted in its place apparently belonging between foll. 12 and 13. Only foll. 2-12 bear original numbers, the other leaves having evidently been arranged and numbered subsequently, and, in part, wrongly. After fol. 12 (left partly blank) there seems to be a break; and fol. 227 should follow fol. 13.

Fol. 2 begins with the 4th śloka :

यद्वस्तुतत्त्वस्वीकृद्भिरतिमृक्षतन्गामिभिः ।

स्वज्ञातः करणैः प्रातः स वाग्भिः मृक्षदक्षिभिः ॥ ४ ॥

जगन्निमित्तिरेखायाधोचित्रैर्कैर्कटापैकैः ।

महाभौतिकमृष्यंतद्दृश्यं यत्पार्थिवं वपुः ॥ ५ ॥ ०

83 ślokas, followed by prose.

Fol. 13 : अथ वंशावली लिख्यते ॥ एतस्य हजरति-
शाहनशाहीकस्य पूर्वजाः सर्वेऽपि सम्राजो बभूवुः ॥ श्रीसवल
मुजफ्फर जलालदीन मुहम्मद अकबर पातिशाहः । स नसी-
रुद्दीन मुहम्मद हुमायूँ पातिशाहात् ॥ स जहोरुद्दीन मुहम्मद
बाबुर पातिशाहात् । स अमर शयेख मिर्जातः । स मुलताँ जवू
अओद(Sayid)मिर्जातः । स मुलताँ मुहम्मद मिर्जातः । स
अमोर तरागायितः । स अमोरवरकुलात् । स अलंगिर वहा-
दुरतः । स इचिल् नोयौतः । स कराचारबोयौतः । स सोगो-

हेजेनतः । स इर दामजी बरलामतः । स काबोली वहा-
दुरतः । स तोमिनहलौतः । स बायसंगुरलौतः । स क बट्ट-
लौतः । स जुमिनलौतः । स वृ (fol. 227a) काकाकौतः ।
स वृजंजरकाकौतः । स अलंकुनातः । स चबोबोन वहा-
दुरतः । स मुलदुमतः । स मंगलीषाजहतः । स तिमिहता-
जतः । स अकयार्वश्यः । स च इललौतः । स त्रिंगिजलौतः
(Jenghis Khan) । स मंगलीलौतः । स मुलदुमतः ।
स जायलौतः । स गुनलौतः । स इगु हलौतः । स करा-
लौतः । स मुगुललौतः । स अलंकहलौतः । स गिबकलौतः ॥ ०

The work seems to be incomplete at the end. Foll. 226 (if that be really the last but one leaf) ends: यद्यपि विभिन्नलौतः समयवर्धनगो जातस्तथापि काबोलीवहादुरस्य सतती न तस्य भगवंभावनापि । इष्टरेजे-
तदर्थं तदंगो न कारितो यदेतत्सतती स्वगुणे न यः सुरबाओ भविष्यति तत्पूर्वजास्तमयवर्धनकतया कोषि ना निर्दनु इति ॥
एवं मये यत् इयं बाओ निदानमस्ति वर्धमानजन्मोत्तरकाहव-
साहिवकिरानीकोदयस्य ॥ साहिवकिरानी च ज्ञाहन् ॥

And the last leaf (228) has the colophon, written by a different hand : इति श्रीमहामहोपा-
ध्यायश्रीमहेशइकुरविरचिते सर्वदेशवृत्तान्तसंग्रहः समाप्तः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4107.

3179. Foll. 5; size 7½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1807 A.D.; fifteen lines to a full page.

[*Vijayapura-kathā*], a brief history of Bijapur and its Mahomedan rulers, in rather barbarous Sanskrit.

It begins: विजयपुरमहाराजधान्यौ दसलीपादजाहानौ
विस्तारः । आदौ बीजनहलौति नाम ग्रामः जलितः ॥ तदनंतरं
इमृफपादशाहस्य पूर्वजेन केनाचत् विलक्षणआहरनिर्माळं कृतं
अनंतरं शके १४०२ अयनामसंवसरे आषाढवृक्षसमस्यौ रवि-
वासरे चोत्रराभाद्रपदानक्षत्रं तस्मिन् दिने यवनमते जकीमुहूर्तं
अमृतवेलायां विलक्षणशाहरोतदुर्गमधे इमृफपादजाहानौ ति-
हासने प्रतिष्ठापनं जातं ०

Copied by Pāṇḍuraṅga, son of Rāma jyo-
tirvid, and grandson of Tammaṇḍa daivajña.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4108.

2741. Foll. 57; size 6½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; six lines in a page.

Samskritamañjarī (or *Gīrvāṇapadamañjarī*), being courses of elementary conversational questions and answers on every-day occurrences, on literary, devotional, and other subjects; by *Varadarāja Dikshita*.

The book begins: *सरे मया खानार्थं गम्यते ॥ शीघ्रं गतव्यं ॥ पाकस्तु किं जातः ॥ सरे कति ब्राह्मणाः कति मस्करिणः ॥ कति ब्रह्मचारिणः ॥ भोजनार्थं समानेयाः ॥ तयोक्तं ॥ यच्च संन्यासिनः ॥ ब्राह्मणपदं ॥ सद्यै ब्रह्मचारिणः खानेयाः ॥ सरे अवश्यं ॥ तर्हि खानसामग्री दापनीया ॥ कुश ० मृत ० गोमयं ० तिलाः ॥ सुमनसः ॥ यवाः ॥ ०*

स्वाम्युवाच ॥ कति संन्यासिनः अपेक्षिताः ॥ द्राविडा वा अपेक्षिताः ॥ क्षात्रा वा अपेक्षिताः ॥ ० fol. 2b; गृहपतिरुवाच ॥ भो स्वामिनः श्रीमता पूर्वाश्रमे कः ग्रामः ॥ इति पृष्टवान् ॥ अस्माकं पूर्वाश्रमे विद्यानगरं ॥ तत्र के के पदार्थास्तिष्ठन्ति ॥ वज्रं ॥ वैडूर्यं ॥ गोमेदं ॥ ०

इति संस्कृतमंजरी वरदराजदीक्षितकृता समाप्तिमगमत् ॥ श्रीरस्तु ॥ लघुनभक्षणं ॥ गजनभक्षणं कुर्वन्ति श्रुतं मया तत्सत्यं वा ॥ मिथ्या ॥ सरे ये अशिष्टा ब्राह्मणास्ते भक्षयन्ति । ० fol. 12b.

This portion ends, fol. 16b: *स्वामिभिः काव्यानि पठितानि प्रायः ॥ काव्याल्लापान् वर्जयेत् ॥ निषेधात् वा ॥*

Then follows a second course of conversations, beginning in the same way as the first, with slight modifications; but differing further on.

This portion ends: *सरे वामनाश्रमवद्यज्ञं तत्सर्वं भुक्तं वा ॥ न भुक्तं मया स्वामिनः ॥ मम यद्वस्तु भक्षणयोग्यं तदेव मया गृहीतं स्वामिनः ॥*

कृता वरदभट्टेन गोवीणपदमंजरी ।

गणेशप्रोतये चैवं वैदिकप्रोतये भवेत् ॥

इति श्रीसंस्कृतमंजरी वरदराजदीक्षितकृता समाप्तिमगमत् ॥

[SIR CHARLES WILKINS.]

4109.

1962. Foll. 16; size 9½ in. by 5½ in.; modern Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

A collection of easy, continuous sentences on ordinary domestic occurrences, intended to serve as a primer, and variously called *Bhāshāmañjarī*, *Gīrvāṇavāgmañjarī*, or *Gīrvāṇaśabdapadamañjarikā*; compiled, at Benares, by *Dhruṇḍirāja*, son of *Śrīraṅga Bhaṭṭa*.

It begins:

*नत्वा श्रीपतिपादपद्ममलं विघ्नेश्वरं शीतदं
तद्वच्छ्रीगुरुपादपंकजयुगं ध्यात्वा ततः सादरं ।
काशस्थेन हि धुंडिराजकविना गोवीणवाग्मंजरी
बालानां सुखबोधनाय रचिता संशोधनीया बुधैः ॥ १ ॥
केवलं वैदिकानां तु शब्दाभिमतिदुस्तरं ।
स्वल्पायासेन संतर्पुं निर्मिता तरणी दृढा ॥ २ ॥
शब्दलिङ्गविभक्त्यादि कर्तृकर्मक्रियाचयं ।
नानापदार्थसंज्ञार्थमनया बुध्यते ऽखिलं ॥ ३ ॥
उक्तिप्रयुक्तिभिः किञ्चित् स्त्रीपुंभ्यां वितनोदतः ।
गृहकृत्याविधौ सर्वे वक्ष्यमाणमुदीर्यते ॥ ४ ॥*

*तदाह कश्चित् ब्राह्मणः उपःकाले शयनादुत्थाय । प्रातः-
स्तोत्रादिकं पठन् सन् । स्त्रियं प्रत्युच्चिवान् । अपि मया दीर्घ-
शंकार्थं गम्यते । शीघ्रं उदकं देहि । करपादशोधनार्थं मृत्तिका
देया । इति उक्ते सति । तया कृटिति उत्थाय । जलपूरितपात्रं
दत्तं । करपादशोधनार्थं मृत्तिका दत्ता । ०*

*It ends: इति उक्ते सति तया सोपस्कृता तांबूलची-
टिका दत्ता । तदा तेन तस्याः पाणिं अवलम्ब्य तां क्रोडे
उपवेशयेत् । ततस्तां दोभ्यामुपगुह्य । तस्याः वदनं चुचुबे ।
ततः उभौ तदूर्ध्वमुत्तरक्रोडां चक्राते ॥*

श्रीरंगभट्टमुतधुंडिकवीश्वरेण

गोवीणशब्दपदमंजरीकादरेण ।

नीतां समाप्तिमपि तां विबुधाः सुधावत्

दृष्ट्वा पिबन्तु सुरसा कृपयैव तावत् ॥ ०

इदं पुस्तकं छोरसागर इत्युपनामः जीवसूनुमाधवेन लिखितं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

IV. Dramatic Literature (Nāṭyaśāstra).

4110.

1718. Foll. 35; size 9½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Kālidāsa's Śakuntalā, or *Abhijñānaśakuntalā*, in the so-called Devanāgarī recension.

The chief editions of this recension are those published by O. Böhtlingk (with German transl., Bonn 1842), and (of a rather eclectic character) by Monier Williams (1853, 1876), who also brought out an English translation (1849, etc.) Several critical editions, with translation, have also been published in India, esp. by K. R. Kale (Bombay 1898); P. N. Patankar (Poona 1889); and the text, with *Rāghavabhaṭṭa's* comm., by N. B. Godabole and K. P. Paraba (Bombay 1886, etc.).

On the question of the priority of one or other of the different recensions, see R. Pischel, *De Kālidāsa's Śakuntalā recensionibus*, etc. (Breslau 1870); id., *Göttingische Gelehrte Anzeigen*, 1873, p. 189 seqq.; id., *Die Recensionen der Śakuntalā* (Breslau 1875); A. Weber, *Ind. Stnd.*, xiv., p. 35 seqq., 161 seqq.; C. Cappeller, *Jen. Literaturz.*, 1877, no. 117; A. Barth, *Revue Critique*, 1877, pp. 169 seqq.

This is MS. C of Böhtlingk's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4111.

1858. Foll. 45; size 11½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1812 A.D.; twelve lines in a page.

Śakuntalā-nāṭaka, in the same recension.

MS. T of Böhtlingk's edition.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4112.

2238 c. Foll. 45; size 7 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

The same work, in the same recension.

Incomplete. The MS. breaks off abruptly in the middle of fol. 45b, before the end of the 3rd act.

This is Böhtlingk's MS. G. [GAIKAWAR.]

4113.

2696. Foll. 52; size 9½ in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Śakuntalā-nāṭaka, in the Southern recension.

Editions of this recension have been published in India, with *Śrīnivāsācārya's* comm. (Madras 1874, etc.); and with *Mrityuñjaya's* *Niṣaṅka Bhūpāla's* comm. (Madras 1883).

This is MS. M of Böhtlingk's edition.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4114.

2697. Foll. 108 (one of which, fol. 59, is wanting); size 9½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śakuntalavyākhyāna Kumāragirirājīya, a commentary on the Southern recension of the *Śakuntalā*, by *Kāṭayavema Bhūpāla*, son of *Kūṭa Bhūpa*, and minister of king *Vasantarāja* of Kumāragiri ('a place on the frontier of the Nizam's country,' Wils.), by whose order it was composed by him (as well as his commentaries on the poet's two other plays).

In the colophons of the different acts the commentator's name is variously given as

Kāṭavavema-bhūpāla (5), *Kāṭaviyavema-bhūpāla* (1), *Kāṭaveyavema-bhūpāla* (3, 4), *Kāṭavema-bhūpāla* (2, 6, 7). This last form is that finally adopted in Aufrecht's Cat. Cat., part ii., p. 237, as it also was by Wilson, Mack. Coll., p. 157; Böhtlingk, ed., pref., p. viii.; Burnell, Tanjore MSS., pp. 171, 172; and in the Alph. Index of MSS. in the Gov. Or. MSS. Lib. Madras. But the other forms may be intended as patronymics, which would thus accord with the statements in the introduction. Cf. R. Pischel, Gött. Gel. Anz., 1873, p. 200 ff.; and his dissertation 'De Grammaticis Prācriticis,' p. 17.

The author's patron was apparently one of the petty rulers known under the name of *Redḍis*, who divided the country after the downfall of the Cālnkya and Cola kingdoms. A *Komāragiri Vema Redḍi* is mentioned as having reigned at Koṇḍaviḍu, 1381-95, R. Sewell, Lists of Antiquities, etc., Madras (Arch. Survey of S. I.), ii., pp. 118, 187.

It begins: वागधैविव संपृक्ती° (*Raghuv.*, I. 1) ॥

चतुर्दशविधानां च विद्यानां जन्महेतवे ।
 पार्वतीपरतंत्राय परस्मै वस्तुने नमः ॥
 कीर्तिप्रतापसौभाग्यसागभोगविभूषितः ।
 कविभिर्बहुभिः स्थाप्यः कुमारगिरिजो नृपः ॥
 मुनीनां भरतादीनां भोजादीनां च भूभुजा ।
 शास्त्राणि सम्यगालोच्य नाट्यवेदार्थवेदिना ॥
 प्रोक्तं वसंतराजेन कुमारगिरिभूभुजा ।
 नाट्या वसंतराजीयं नाट्यशास्त्रं यदुत्तमं ॥
 तत्रोक्तैर्नैव मार्गेण दर्शितं नाट्यलक्षणं ।
 कवीनामाश्रयो मंत्री काटभूपतनूद्वजः ॥

सोऽयं वेमविभुः कुमारगिरिणा राज्ञा नियुक्तः कृती
 नाट्यानां तृतयं कृतं कृतविदा श्रीकालिदासेन यत् ।
 तस्योद्दिक्कमनोभवस्य रसिकं शाकुंतलादेः स्वयं
 व्याख्यानं कुरुते कुमारगिरिराजीयाख्यमस्मै¹ शुभं ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

¹ कुमारगुरुराजीया° MS.

4115.

1060. Foll. 64; size 14½ in. by 2 in.; good Bengālī handwriting of 1671 A.D.; five lines in a page.

Abhijñāna-śakuntala, in the Bengālī recension; with numerous glosses and the Sanskrit version of *Prākṛit* passages in the margin.

Copied, for his own use, by Rāmarāma Śarman.

Editions of this recension have been published by A. L. Chézy (with French transl., Paris 1830); and R. Pischel (Kiel 1877); and, in India, by Premacandra Tarkavāgīśa (Calc. 1839, re-ed. by E. B. Cowell, 1864); by Jaganmohana Śarman and Kedāranātha (Calc. 1869); and, with comm., by Damaruvallabha Panta (Calc. 1871). The first translation was published by Sir W. Jones (Calc. 1789).

This is MS. S of Pischel's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4116.

1491a. Foll. 50; size 15½ in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The same work, in the same recension.

After the final colophon, it has the verse:

कालिदासस्य सर्वस्वमभिज्ञानशकुन्तलं ।

तत्रापि च चतुर्थोऽङ्को यत्र याति शकुन्तला ॥

This is MS. R of Pischel's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4117.

77A. Foll. 38; size 16½ in. by 5½ in.; clear Bengālī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Śakuntalavṛitti, also called (*Jñāna*-) *Sandarbhādīpikā*, a commentary on the *Abhijñāna*-

śakuntala, by *Candraśekhara Cakravartin*, son of *Vishnu Paṇḍita* (and grandson of *Raṅga-bhaṭṭa*). [A.]

This commentary (on which Prof. Pischel's edition of the play is chiefly based) was apparently composed under the reign of a king *Candraśekhara*. Cf. R. Pischel, *De Grammaticis Pracriticis*, p. 22-23 (where this commentator receives the high commendation of being one of the best of all Indian scholiasts).

It begins :

श्रीचन्द्रशेखरपदाम्बुरुहे महेन्द्र-

श्रीचन्द्रशेखरकृतावनतो प्रणम्य ।

श्रीचन्द्रशेखरकृतो वितनोति वृत्तिं

आकुलस्य विलसत्तनुचिन्तवर्त्ति ॥

प्रारिच्छितस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिकामः कविताकल्पलता-
रामवादेवताविश्रामश्रीकालिदासः सकलान्तरायोत्सारणका-
रणस्मरणस्य भगवतः शशधरशिरोमणेरहमूर्तिवर्णनरूपामाशौका-
दात्मिको नान्दो प्रकाशयति । या मृष्टिरिति ०

It ends : पुनर्भिवं ० । श्रुतिमता वेदविदा महीयता
पूजिता भवतु प्रसन्नोति यावत् । नीललोहितः शिवः आत्म-
नात्मभावेन परिगता आश्रिता शक्तिः सकलभुवनशासना-
नुग्रहधर्मं सामर्थ्यं यस्तु (यस्य B) । नित्यशक्तिरित्यर्थः । यद्वा
परिगतशक्तिः सगौरीकः । आगमे शक्तिपदेन गौरी विधानात्
(गौरीविधानात् B) । आत्मभूरिति क्वचित् पाठः । प्रशस्तिता
सामर्थ्यकमिदं (प्रशस्तितात्वात् नाट्यलक्षणमिदं B) । तदुक्तं ।
भूपदे शान्तिरस्तु (भूपतेः शान्तिरस्तु B) प्रशस्तिरित्यभिधीयत
इति ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीविष्णुपण्डिततनूज (०जम् B)-
श्रीचन्द्रशेखरचक्रवर्तिकृतावभिज्ञानशकुन्तलाटीकायां ज्ञानसन्द-
र्भदीपिकायां सप्तमाहुविवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4118.

1398 e. Foll. 40 ; size 13 in. by 4½ in. ;
fair, modern Bengālī handwriting ; ten lines
in a page.

The same commentary, apparently tran-
scribed from the same MS. as the last. [B.]

Both MSS. having been revised by different
hands, Prof. Pischel considers the present MS.
(his C*) to be now in a more correct state than
the other (C).

Colophon : इति महा० टीकायां सन्दर्भदीपिकायां
सप्तमाहुविवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4119.

1627a. Foll. 34 ; size 16½ in. by 3½ in. ;
folded to half their length ; indifferent Bengālī
handwriting of about 1800 A.D. ; 8 or 9 lines
in a page.

Arthadīpikā, or *Rasikamanoramā*, a brief
commentary on the Bengālī recension of the
Abhijñāna-śakuntala, by an anonymous writer
who calls himself 'the son of *Nyāyācārya*.'
Careless and inaccurate.

It begins :

नत्वा श्रीहरिचरणं जारणं संसारचामिनो निर्व ।

कुरुते टीकामेतां न्यायाचार्यात्मनो रम्या ॥

यस्यादी मङ्गलविग्रहसङ्कारा समाप्तिं प्रति प्रयोजकं नाट-
कादीं सेव नान्दोति देवतासंकीर्तनरूपमङ्गलं नाटकादायकतेर्य
परं तु तदर्थमाशौनीन्दो(?) जस्तभूषितत्वेन पद्मभूतान्वितत्वेन
च शुभां सुमित्रकन्यपञ्चविंशत्येनाभिज्ञानशकुन्तलाभिधानं नाटकं
कुर्वन्नाह या मृष्टीत्यादि । ०

Act I., इति रसिकमनोरमायां सप्तमाहुविवरणं, fol. 7b
II., fol. 11 (without title, as also acts III.-VI.) ;
III., fol. 17 ; IV., fol. 21 ; V., fol. 25 ; VI., fol.
31b ; VII. ends : तवेति ॥ तव प्रमत्तु (प्रमानु) विडोषाः
शक्तः [ ] प्रान्त्यं प्रचुरं जलमित्यर्थे इन्द्रं प्रीणय युगज्ज्ञे परिवृत्तेः
पुनः पुनर्ज्ञापमानैः ॥ निर्वहणमिदं ॥ प्रवचतेति (?) र. प्रवर्त-
तामिति ॥ प्रकृतयो अस्याः (आस्याः) श्रुतिः [ ] वेदः तेन
महता सरसता न ह्येयता हीना न भवतु (!) नीललोहितः
शिवः भवो जन्म अपयतु नाजयतु ॥

इत्यभिज्ञानशकुन्तलाटीकायामर्थदीपिकायां सप्तमाहुवि-
वरणं ॥ श्रीहरिशङ्करदेवशर्मणः स्वाध्यायपुस्तकमिदं ॥ प्रकाश्टाः
१९१८ ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4120.

1703 c. Foll. 36 ; size 9½ in. by 4 in. ; fair, modern Devanāgarī writing ; ten lines in a page.

Vikramorvaṣī (or *Vikramorvaśīya*), a drama (*troṣaka*), in five acts, by *Kālidāsa*.

Edited (rather unsatisfactorily) with a Latin translation, by R. Lenz (Berl. 1833) ; and, with a German translation, by F. Bollensen (St. Petersburg. 1846) ; and repeatedly in India, especially by Shankar P. Pandit (Bomb. 1879, 2nd ed. 1889). Translated into English by H. H. Wilson (Hindu Theatre, vol. i.), and E. B. Cowell (1851) ; into German, by L. Fritze (1880). The text of the Southern recension has been published, in the Roman character, by R. Pischel (Monatsber. der Berl. Ak., 1875).

Colophon: इति सन्मित्रश्रीकालिदासकृती विक्रमोर्वशी-
नाम्नि नोतुके (१. चोटके) पंचमोऽंकः समाप्तः ॥

खरसतुसुधानुसंमिमे समये विक्रमराज्यतो गते ।

अलिखद्बुधबालकृष्ण एतां कविचर्यैस्तकृते बुधानां ॥

लिखितं दलपति मे १६६२ (? १६६०) ॥ This verse and colophon must have been copied from a former MS., the present MS. not being older than the latter part of the 18th century. On the MS. (old no. 860) see Lenz, Apparatus ad Urvasiam (Berl. 1834).

[H. T. COLEBROOKE.]

4121.

699b. Foll. 57 ; size 9½ in. by 4 in. ; fair, modern Devanāgarī writing ; 10 or 11 lines in a page.

Vikramorvaṣī-prakāśikā, a commentary on *Kālidāsa's* play, composed, in A.D. 1656, by *Raṅganātha*, son of *Bālakṛishṇa*, grandson of *Raṅganātha*, and great-grandson of *Tānabhaṭṭa* of the *Veṅkaṭa-vamśa* (?).

It begins :

गंडसिंदूरमार्तेडसंडिताद्यतमश्च यः ।

पुंडोत्थिप्रारिवक्षो ऽसौ रक्षताक्षनायकः ॥ १ ॥ ०

It ends (slightly corrected) :

श्रीश्रवेकर(?श्रीश्रीवेकट)वंशभूषणमणिः श्रीतानभट्टात्मजः

श्रीमहोक्षितरंगनाथविबुधो धीरो धराविश्रुतः ।

श्रीनारायणबालकृष्णकृतिनी जज्ञे तनूजौ स्फुरद्-

विड्डादिकरोद्रकुंभस[र]णीसंचारिपंचाननौ ॥ १ ॥

सर्वतंत्रस्तंत्रश्रीबालकृष्णतनूद्वयी ।

श्रीवेणीमाधवबुधरंगनाथाभिधी सुतौ ॥ २ ॥

द्योमकेशपुटभेदनवासो(?) जानकीशपदपद्ममिलिंदः ।

रंगनाथ इमानु वितेने प्रीतये रघुवरस्य निबंधम् ॥ ३ ॥

कृतेयं विक्रमोर्वेश्या रंगनाथमनीषिणा । ॥ ३ ॥ ०६ ॥

प्रकाशिका काशिकादिपञ्चनेप(?) पञ्चनेपु प्रकाशताम्

नयनधरणिभूभृद(१. भूभृदू)मिनेन्द्रे १७१२ नभस्ये

[३]सितदल इह नागानां त्रियावर्कवारे ॥

सुरभिषगधिदैवमे [३]पि भे वृद्धिपोगे

उक्त कृतमतिरेन रंगनाथः प्रपूयम् ॥

As Lenz had already noticed, this MS. must have been derived from the same source as the Oxford one (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 255). There can, indeed, be no doubt that Wilson had his MS. copied from this.

The work was completed, at Benares, on Sunday, the 7th day of the bright fortnight of *Nabhasya* (*Bhādrapada*), Śamvat 1712. Cf. Aufrecht, Flor. S. MSS., no. 444 (kindly collated for the above extract by Professor Pavolini).

Old number 577. [H. T. COLEBROOKE.]

4122.

833. Foll. 35 ; size 12½ in. by 4½ in. ; good, modern Bengālī handwriting ; seven lines in a page.

Kālidāsa's Mālavikāgnimitra, in five acts.

This MS. was partly collated as MS. D for Tullberg's edition of this play (Bonn 1840). It has also been edited by F. Bollensen (Leipz. 1879) ; and, in India, by Tārānātha Tarkavā-

caspati (Calc. 1870); and by Shankar Pāṇdurang Pandit, Bombay 1869; 2nd ed., with *Kāṭayavema's* comm., 1887; and, with the same comm., by K. P. Paraba (Bomb. 1890). Translated into English by C. H. Tawney (Calc. 1875; 2nd ed. 1897); into German, by A. Weber (1856) and L. Fritze (1881); into Italian, by F. Cimmino (1897).

[H. T. COLEBROOKE.]

4123.

369. Foll. 80; size 10 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mṛicchakaṭikā, a drama (*prakaraṇa*), in ten acts, ascribed to a king *Śūdraka*.

An excellent edition of the work, chiefly based on this MS., was published by A. F. Stenzler (Bonn 1846). It has also been repeatedly printed, with or without commentary, in India. A free English translation was given by H. H. Wilson, in his *Hindu Theatre*, vol. i. (1827); a French one, by P. Regnaud (1876-77); German ones, by O. Böhtlingk (1877), and L. Fritze (1879). [H. T. COLEBROOKE.]

4124.

117b. Foll. 73; size 10 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

The same work. MS. B of Stenzler's edition. [H. T. COLEBROOKE.]

4125.

2230. Foll. 84; size 9 in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of 1775 (1805) A.D.; eight lines in a page.

Mālatīmādhava prakaraṇa, a comedy, in 10 acts, by *Bhavabhūti* (surnamed *Śrīkaṇṭha*), son of *Nīlakaṇṭha* and *Jātūkarṇi*, and grand-

son of *Bhaṭṭa Gopāla* of Padmapura, in the land of the Vidarbhas.

It was first published at Calcutta in 1830. The first act of it was edited from MSS. of this collection by Lassen in 1832.

A complete critical edition of the text, with *Jagaddhara's* commentary, has been published, by R. G. Bhandarkar, in the *Bombay Sanskrit Series*, 1876. An English translation of this play is contained in H. H. Wilson's *Hindu Theatre*.

[H. T. COLEBROOKE.]

4126.

1155. Foll. 64; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1796 A.D.; nine lines in a page.

Mālatīmādhava.

Some corrections, in red pencil, have been added in the margin. [H. T. COLEBROOKE.]

4127.

895a. Foll. 52; size 15 in. by 5 in.; clear, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

4128.

895b. Foll. 46; the same size; legibly written, in the Bengālī character, about 1800 A.D.; nine lines in a page.

Another copy of the same work, written by a different hand from the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4129.

1890. Foll. 52; size 12½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, after 1815 A.D.; ten lines in a page.

Mālatīmādhava, slightly differing in its arrangement of the text, at the beginning, from the other MSS. Apparently copied from a South Indian MS.

At the end it has the following verse :

वसुगनरसेलासम्मिते [s]न्दे [s]क्षयाख्ये
नभसि सितमुपक्षे वासरे भास्करेश्च ।
श्रवणसहितपूर्णायां मयूरेश्चरेण
लिखितमिदमपूर्वं नाटकं भावभूतम् ॥

This date (Śaka 1608 = 1686 A.D.) must have been copied from a previous MS., as the present is written on European paper showing the watermarks 1814 and 1815.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4130.

158b. Foll. 217 ; 4to, size 9½ in. by 12 in. ; number of lines varying (30 to a full page) ; very well written, in Devanāgarī, in the European style, on European paper marked 1803.

Mālatīmādhava, together with the commentaries of *Jagaddhara* and *Mānāṅka*, written above and below the text.

The blank spaces frequently resulting from this arrangement are often filled up with notes and translations from Colebrooke's hand.

The MS. looks as if it had been written by Sir C. Wilkins's Paṇḍit *Mahtāb Rāy*. Wilson's Cod. 306, described in Oxf. Cat., no. 259, is identical with this, and may possibly have been transcribed from it.

[H. T. COLEBROOKE.]

4131.

943c. Foll. 122 ; size 12½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgarī, in 1799 A.D. ; nine or ten lines in a page.

Mālatīmādhavaṭikā, by *Jagaddhara*, son of *Ratnadhara* and *Damayantī*, grandson of *Vidyādhara*, and great-grandson of *Gadādhara* (son of *Rāmeśvara*, son of *Devēśa*, son of *Caṇḍeśvara*).

This commentary is given in Prof. Bhandarkar's edition. [H. T. COLEBROOKE.]

4132.

1316b. Foll. 120 ; size 12½ in. by 4½ in. ; careless, modern Devanāgarī writing ; 11 or 12 lines in a page.

The same commentary.

Whilst foll. 82-110 are not numbered at all, the last ten leaves are paged 30-39.

[H. T. COLEBROOKE.]

4133.

895c. Foll. 53 ; size 15 in. by 5 in. ; fair, modern Bengālī handwriting ; eight lines in a page.

Durgamāśubodhinī, a commentary on the *Mālatīmādhava*, by *rājādhirāja Mānāṅka*.

It begins :

मालाङ्गाख्यो (!) महोपाधो नत्वा हरिपदाम्बुजं ।
मालतीमाधवस्यार्थे विवृणोति यथामति ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 259.

As in the Oxford MS., the author's name is everywhere clearly spelt '*Mālāṅka*,' both in the above Devanāgarī and the present Bengālī MSS. All three, however, seem to represent a single MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4134.

158a. Foll. 29 ; 4to, size 9½ in. by 12 in. ; good, modern Bengālī handwriting ; European paper ; 16 lines in a page.

Mālatīmādhavaprakaraṇoddhāra, an abstract of *Bhavabhūti's* play, principally in the words of the original, prepared by *Maithila Gaṇeśa-datta Śarman*.

The *Prākṛit* speeches are given only in the corresponding *Sanskrit* words.

It begins : प्रथमतः नान्दीं कुर्वन् सूत्रधारः प्रविशति
प्रविश्य सूर्योपस्थानं कृतं ततः नटं प्रतिवक्ति०

[H. T. COLEBROOKE.]

4135.

943a. Foll. 48 (one of which, fol. 11, is wanting); size 12½ in. by 4½ in.; careless *Devanāgarī* writing of 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Mahāvīracarita, or simply *Viracarita*, a drama (*nāṭaka*), in 7 acts, by *Bhavabhūti*.

F. H. Trithen's edition of this play (London 1848) was mainly based on these two MSS. The work has also been published by *Tārānātha Tarkavācaspati* (Calc. 1857), and, with a commentary and a *Sanskrit-English* glossary of difficult terms, by *A. Boroosh* (Calc. 1877).

An *English* translation has been published by *J. Pickford* (London 1871).

[H. T. COLEBROOKE.]

4136.

114c. Foll. 38; size 10 in. by 4½ in.; fairly good *Devanāgarī* handwriting of 1607 A.D.; ten lines in a page.

Mahāvīracarita. The first five acts. Far more correct than the preceding MS.

Colophon: महावीरचरिते आख्यकं नाम पंचमोऽंकः ॥५॥
समाप्तं चेदं वीरचरितं नाम नाटकं कृतिः श्रीकल्याणपरनाम्नो
भट्टभवभूतेः ॥ संवत् १६६५^० लिखितं चतुर्भुजपुस्तकं रामदाश-
कुरक्षेत्रिप्रमाणवेदाति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4137.

1605b. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; indifferent, though clear, modern *Devanāgarī* writing; eleven lines in a page.

Uttaracaritāpekṣhitavyākhyāna, a commentary on *Bhavabhūti's Uttararāmacarita*, composed, in *Samvat* 1686 (1629 A.D.), by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Raṅganātha Dikṣita* of Benares, and elder brother of *Bālakṛishṇa* (whose son, *Raṅganātha*, in 1656 A.D., composed the commentary on *Vikramorvaśī*, noticed above, no. 4121).

It begins : अपारभवसागरोत्तररामेभुतं सकृत्० Cf. *Aufrecht*, Cat. Bodl., no. 262; *Weber*, Berl. Cat., no. 549; *Rājendra Mitra*, Notices, vol. vii., p. 235.

It ends : इति श्रीमदीनिर्वाणोपचरंगनापदोक्षितमृनो-
भट्टनारायणस्य कृतावृत्तरचरितापेक्षितव्याख्यानं सम्पन्नोऽंकः ॥

वाराणसीनियतवासपवित्रमृतेः

श्रीरंगनापविदुषो विहिताध्वरस्य ।

श्रीबालकृष्ण इति यः प्रथितस्तनूजम्

तस्यायजन रुचिरा विवृतिर्बोधाय ॥ १ ॥

यो मौनभट्टबुधबंशुरधीतविद्यः

श्रीतातभट्टसुकृती (श्रीतान^० A., R.M.) कृतिकृष्ण-

श्रीरंगनापतनयेन तदीयपीथ-

मृनुः ।

नारायणेन सुधिया रचितेति टीका ॥ २ ॥

वेदहंस्तुरंगचंद्रमिलिते श्रीवैष्णवादे कृतं

मासे शुक्लशनीति प्रौढदिग्दशे लेखी बसुमाधवे ।

काशीनामपुरीति छेचपुणिता तस्मिन्नगर्वो (!) भवत्-

नान्हाजानोपूणीताह्वरते (!) तस्य त्विदं पुस्तकं ॥

If this date (*Samvat* 1724 = A.D. 1667) is correct, the verse must have been copied from a former MS.

The date of the composition of the commentary (*ṛitu-gaṇa-rasa-candrair vikramārkaśya śāke*) is recorded in a final *śloka* given in the *Oxf.* and *Calc.* MSS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4138.

2634. Foll. 38; size 10 in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of the 18th century; twelve lines in a page.

Prabodhacandrodaya, an allegorical play (*nāṭaka*), in six acts, with abstract conceptions as dramatis personæ, composed by *Kṛishṇamiśra*.

The Sanskrit *chāyā* of Prākṛit speeches is given immediately after each passage. The end and colophon is wanting, a leaf having evidently been lost. Being apparently of Southern origin, it differs somewhat from the text of Northern MSS.

The work has been edited (entirely from MSS. of this collection) by H. Brockhaus (Leipz. 1835; with notes 1845); also repeatedly in India, with or without commentaries. It has been translated into English by J. Taylor (Bombay 1872); into German by T. Goldstücker (1842), and B. Hirzel (1846).

This MS. was unknown to Brockhaus.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4139.

2037. Foll. 126; size 12½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of 1800 A.D.; 13 lines to a full page.

Prabodhacandrodaya, with a commentary called *Prakāśa*, by *Dikshita Rāmadāsa*, son of *Bhaṭṭa Vināyaka*, written above and below the text.

Old number 1868. MS. A of Brockhaus's edition.

Copyist's signature :

शाके श्रीविक्रमाह्वानगरशिवमूर्तिदुसंख्येगिरान्दे
सौम्ये श्रीपञ्चराघे सितदलदिशि देवेन्यवारे मषाक्षे ।
वृद्धौ योगे नृसिंहो बलिखदतिमुदा राघवाचार्यमनुर
भूयो गृह्णतु भूयःपठनमननयोस्तकृते नाटकज्ञाः ॥

This commentary has been repeatedly printed in India. [GAIKAWAR.]

4140.

483. Foll. 70; size 12¾ in. by 4¾ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 15 lines to a full page.

Prabodhacandrodaya, with the same commentary written above and below the text.

Old number 441. Brockhaus's MS. B.

[H. T. COLEBROOKE.]

4141.

1917A. Foll. 70; size 16¾ in. by 7 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1808-1809 A.D. (the latest on European paper); 12-17 lines in a page.

Prabodhacandrodaya, with *Rāmadāsa's* commentary.

Dated : संवत् १८६४ वर्षसके १९३० विभवनामसंवत्सरे
मासोत्तममासे आषाढवद्य २ चंद्रवासरे ॥

MS. T of Brockhaus's edition.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4142.

436a. Foll. 39; size 11 in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing (the last leaf by a different hand); fifteen lines in a page.

Rāmadāsa's commentary on the *Prabodhacandrodaya*.

Old number 221. Brockhaus's MS. E.

[H. T. COLEBROOKE.]

4143.

591. Foll. 114 (paged 115, no. 43 being passed over); size 11 in. by 4¾ in.; fair Devanāgarī writing of about the middle and latter part of the 18th century; 5-15 lines in a page.

Prabodhacandrodaya, made up of portions taken from two manuscripts, written by two different hands—the (older) one containing the text with a commentary (*vivarana*) entitled (*Ciccandrikā*, by (*Bhāva*) *Gaṇeśa Bhalla*, son of *Bhāva Viśvanātha Dikshita* (and grandson of *Bhāva Rāmakṛishṇa*); and the other, and more modern one, with *Rāmadāsa Dikshita's Vyākhyāna*.

The different portions are combined so as to yield a very nearly complete copy of the text with the one or the other commentary, viz:—

1. (foll. 1–11) *Gaṇeśa*, from the beginning of the play to ed. Brockhaus, p. 9, l. 16.
2. (foll. 12–56) *Rāmadāsa*, ed., p. 9, l. 17–p. 57 end.
3. (foll. 57–70) *Gaṇeśa*, ed., p. 61, l. 5 (beginning the same as p. 58)—p. 75, l. 13.
4. (foll. 71–97) *Rāmadāsa*, ed., p. 75, l. 14–p. 102, l. 11.
5. (foll. 98–114) *Gaṇeśa*, ed., p. 102, l. 12–p. 117 end.
6. (fol. 115) *Rāmadāsa*, ed., p. 118.

Gaṇeśa's Ciccandrikā begins :

यदभानादिदं विश्वं यद्भानान्नेह किंचन ।

तन्नहः परमानन्दं वंदे निर्विघ्नकारणं ॥१॥

अथास्य प्रबोधचंद्रोदयाभिधेयनाटकस्य प्रवृत्तिप्रयोजनमभिधीयते ब्रह्माज्ञानजनितानादिसंसारसागरनिमग्नानामुत्तिरोद्धृतामुपनिबन्धनाटकादिकथास्वादमनसा संसारिणां परमकारुणिकः श्रीकृष्णमिश्रः संसारसमुच्छेदाय नाटकव्याजेन संसारादिरसैरुपसिध्य वदांतसिद्धांतमतःकरणेषु दृढयन् नाटकमारभवान् । तत्र च यद्यपि तद्विवरणोपायाः पूर्वमृत्तिरूपिता बहव उपलभ्यन्ते तथाप्यनभ्यस्तकाव्यव्यकरणामनयोतशास्त्राणामेतद्बोधविरहव्याकुलितचेतसां सचेतसां प्रयोजनायालमिति चिच्छंदिकाविवरणं संक्षिपन्नतिमुबोधमारभुमुपकल्पतेऽतिशयेन भवानो भावयन् भवो (भावो or भट्टो) गणेशस्तत्र प्रारिषितप्रतिबंधकविघ्नविघातमुद्दिश्य कृतं मंगलं शिष्यशिष्यार्थं ग्रंथादापुनर्विभ्रमति । मध्याह्नेति । वयमित्यध्याहारः । महत्तेजः प्रकाशरूपमिति यावत् ०

The colophon of the 3rd act occurs on fol. 59b : इति श्रीभावा(!)विष्णुनाथदोषितमृगसेनभट्टविरचितायां प्रबोधचंद्रोदयचिच्छंदिकायां तृतीयोक्तः ॥

The pagination of the two portions of *Gaṇeśa's Ciccandrikā*, from fol. 57 onwards, has been altered so as to run on with the portions that were supplied.

Old number 196. MS. C of Brockhaus's edition.

For a MS. of the latter (and larger) portion of the *Ciccandrikā*, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 286. [H. T. COLEBROOKE.]

4144.

1715b. Foll. 7; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Prabodhacandrodayanāṭaka-prākṛitavivṛiti, a Sanskrit version of the *Prākṛit* passages of *Kṛishṇamīśra's* play, by *Govindu Jyotirvid*, son of *Nilakaṇṭha Jyotirvid*.

It begins :

नीलकंठे नमस्कृत्य गोविन्दो देवबभ्रुवुधः ।

प्रबोधप्राकृतानां हि संस्कृतानि वदाम्यहम् ॥ ०

Colophon: इति श्रीमन्नीलकंठज्योतिर्विस्तनुगोविन्दज्योतिर्विद्विरचिता प्रबोधचंद्रोदयनाटकप्राकृतविवृतिः संपूर्णाभवत् ॥ श्रीगोविन्दज्योतिर्विदा देवोपाख्याय रामकृष्णाय दर्शनं पुनःकमेतत् ॥

Old number 774. Brockhaus's MS. D.

[H. T. COLEBROOKE.]

4145.

320b. Foll. 44; size 11½ in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of 1734 A.D.; eleven lines in a page.

Mahānāṭaka, ascribed to *Hanumat*, and hence also called *Hanumannāṭaka* or *Hanūman-nāṭaka*. In the recension of *Mīśra Dāmodara*.

arranged in 14 acts. The work, which is entirely composed in Sanskrit, presents a dramatised narrative of the principal events of the *Rāmāyaṇa*.

It begins (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 291):

कल्याणानां निधानं कलिलमथनं जीवनं सज्जनानां
पापेयं यन्मुक्षोः सपदि परपदप्राप्तये प्रस्थितस्य ।
विश्रामस्थानमेकं कविवरवचसां पावनं पावनानां
वीजं धर्मदुमस्य प्रभवतु भवतां भूतये रामनाम ॥ १ ॥
पातु श्रीस्तनपत्रभंगिमकरीमुद्राकिंतोरस्थलो देवः ॥ २ ॥
यं शैवाः समुपासते ॥ ३ ॥
जानकी ॥ कमठपृष्ठकठोरमिदं धनुर् ॥ ४ ॥
रामः ॥ आ ह्रीपात्यरतोऽप्यमी नृपतयः ॥ ५ ॥

This text shows more verses than those commented upon, viz. : I., *śl.* 48 ; II., *śl.* 33 ; III., *śl.* 28 ; IV., *śl.* 19 ; V., *śl.* 75 ; VI., *śl.* 45 ; VII., *śl.* 19 ; VIII., *śl.* 55 ; IX., *śl.* 40 ; X., *śl.* 24 ; XI., *śl.* 42 ; XII., *śl.* 19 ; XIII., *śl.* 36 ; XIV., *śl.* 105.

Colophon : इति श्रीहनुमद्विरचिते महानाटके रामविजयो नाम चतुर्दशोऽंकः सप्तमश्चायं ग्रंथः ॥ श्रीशंकरे १६५६ संवत् १७९१ कार्तिकेयशुक्लसप्तम्यां सौरमानेन कार्तिके २१ गते भीमवारे जगन्मणिशर्मणेन पुस्तकं लिखितं श्रीनगरचण्डिकास्थाने स्वपाठाय ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4146.

2184. Foll. 98 (and a *buddhapattra* to fol. 41a); size 11½ in. by 5 in.; large, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Mahānāṭaka, in the same recension.

It begins : कल्याणानां ० (as above) ॥ १ ॥ यं शैवाः समुपासते ॥ २ ॥ जयति रघुवंशतिलकः कौशल्या-हृदयनन्दनो रामः । दशवदननिधनकारी दाशरथिः पंडुरी-काक्षः ॥ ३ (Madhus. 3) ॥ तत्तारदः कामचरः कदाचिद्वाहो दशग्रीवपुरो जगद् ॥ ४ ॥ जनकः ॥ आ ह्रीपात् ०

I., *śl.* 54 ; II., *śl.* 30 ; III., *śl.* 23 ; IV., *śl.* 16 ; V., *śl.* 59 ; VI., *śl.* 48 ; VII., *śl.* 24 ; VIII., *śl.* 56 ; IX., *śl.* 40 ; X., *śl.* 24 ; XI., *śl.* 43 ; XII., *śl.* 19 ; XIII., *śl.* 38 ; XIV., *śl.* 96.

A loose leaf (10 in. by 4½ in.), written by a different hand, lying in the volume contains from within v. 52 to within v. 58 of the 14th act of the same work. [GAIKAWAR.]

4147.

1830. Foll. 63; size 12½ in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing (European paper); 9 or 10 lines in a page.

Hanūmannāṭaka, in *Misra Dāmodara's* recension, but somewhat more expanded than in the preceding MSS.

It begins : जयति रघुवंशतिलकः ० ॥ १ ॥ कल्याणानां ० ॥ २ ॥ पातु श्रीकुचपत्र ० ॥ ३ ॥ यं शैवाः ० ॥ ४ ॥ आसीदुद्रटभूपतिभटप्रोन्मायिचक्रांतिको भूपः ० ॥ ५ ॥ तेषां मीश्वरतागुणेषु जनुषा न्यायानभूद्राघवो रामः ० ॥ ६ ॥ सुंदरस्त्रीकदनप्रमोद ० ॥ ७ ॥ पूर्णं यज्ञविधौ ० ॥ ८ ॥ सीता ॥ इदमयुक्कृतं भवता ० ॥ ९ ॥ कमठपृष्ठ ० ॥ १० ॥ अनेकशः संति समर्थमहा ० ॥ ११ ॥ यदि भनक्ति धनू रघुनंदनादपर-क्रोर्षि ० ॥ १२ ॥ अद्य पश्य सखि ० ॥ १३ ॥ अथ रामः । सीतासंशयमवधारयाम्भशक्तिं ज्ञापयितुं लक्ष्मणमनुवदति । आ ह्रीपात्यरतो ० ॥ १४ ॥

I., *śl.* 68 ; II., *śl.* 30 ; III., *śl.* 26 ; IV., *śl.* 17 ; V., *śl.* 66 ; VI., *śl.* 54 ; VII., *śl.* 22 ; VIII., *śl.* 63 ; IX., *śl.* 42 ; X., *śl.* 24 ; XI., *śl.* 43 ; XII., *śl.* 19 ; XIII., *śl.* 41 ; XIV., *śl.* 96.

At the end, a leaf containing part of the colophon is wanting.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4148.

1982. Foll. 37; size 8½ in. by 4½ in.; no date; 9 or 10 lines in a page.

Mahānāṭaka, in the same recension, from the beginning to v. 8 of the 8th act.

It begins in the same way as MS. 320b.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4149.

1279. Foll. 122; size 13½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of about 1800 A.D.; 8-13 lines in a page.

Mahānāṭaka, likewise in *Misra Dāmodara's* recension; accompanied with a commentary, called *Hanumannāṭaka-Dīpikā*, by *Misra Mohana-dāsa*, son of *Kamalāpati*, written above and below the text.

Text and commentary have been printed repeatedly at Bombay (1860, etc.) Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 291. [H. T. COLEBROOKE.]

4150.

237. Foll. 125; size 12½ in. by 5½ in.; fair, modern Bengālī handwriting; 8-15 lines in a page.

Mahānāṭaka, in *Madhusūdhana's* recension, in 9 acts, with *Candraśekhara Vidyālaṅkāra's* commentary (*ṭīkā*).

The commentary begins:

नत्वा रामपदाभोजनद्वन्द्वं भवभयापहं ।
महानाटकटीकां तु कुरुते चन्द्रशेखरः ॥
बालानामन्वयज्ञानकृतं यथा वितन्यते ।
नात्रोपहासं कुर्वन्तु तद्वीरा नतिरस्तु मे ॥

कर्तव्ये महानाटकाख्ये ग्रन्थे प्रथमतो दशभिः श्लोकैर्नान्दी करोति । नान्दीलक्षणमाह यथा । आशीर्वाचनसंयुक्ता निम्नं यस्मात्प्रवर्तते । देवद्विजनृपादीनां तस्मात्नान्दीति संज्ञितेति ॥ नाटके श्लोकत्रयेण श्लोकद्वयेन च प्रायो नान्दी क्रियते । तथा हि । मङ्गल्यशङ्खचन्द्राञ्जलिकैरवशंसिनी । पादैर्युक्ता द्वादश-भिरष्टाभिर्वा पादैस्तथेति (!) ॥ महानाटके तु नार्यं नियमः । इति बहुभिः श्लोकैर्नान्दीं करोति । विशेष्यो व इत्यादि ।^०

The text of this recension (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 295) has been published repeatedly at Calcutta (with an English translation, by Mahārāja Kālikrīṣṇa Bahādur, 1840); also with *Candraśekhara's* commentary, ib. 1874. [H. T. COLEBROOKE.]

4151.

1715a. Foll. 65; size 8½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī, by *Bālo Paṇḍita*, about 1650 A.D.; 9-12 lines in a page.

Anarghyarāghava, a drama, in seven acts, by *Murāri*, son of *Vardhamāna* and *Tantumatī*.

It begins: निःप्रयुहनुपास्महे भगवतः कीमोदनी-लक्षणः^०

The MS. contains numerous marginal glosses.

After the final colophon it has two verses, followed by the copyist's signature, viz.:

देवस्यात्मभुवः कर्तुं इलुग्लसोतामि^० (as commented [upon by *Rucidatta*]) ॥ १ ॥

देवीं वाचमुपास्महे तु बहवः सारं तु सारस्वतं
जानोते नितरामसी गुरुकुलक्रिहो मुरारिः कविः ।
अभिलेखित एव वानरभटेः किञ्चस्य गंभीरताम्
आपातालनिमग्नपीवरतनुजानाति मंचाचलः ॥ २ ॥

श्रीगुमानि संतु ॥ बालोपेक्षितोयमिदं पुस्तकं लिखितं सहस्तेन ॥

The play has been edited by Premacandra Tarkavāgīśa (Calc. 1860), and repeatedly since. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 263 seqq.

[H. T. COLEBROOKE.]

4152.

320a. Foll. 88; size 11½ in. by 3½ in.; fairly written in Devanāgarī, in 1729 A.D., by *Jaganmaṇi Śarman*, at Śrinagara; eight lines in a page.

Anarghyarāghava.

It ends with the first of the above two final ślokas, followed by the colophon, and the date (cp. colophon of no. 4145): श्रीशाके १६५१ संवत् १७९६ आश्विनकृष्णद्वितीयायां सीरमानेन भाद्रपद २९ गते शुक्रवासरे जगन्मणिशर्मदे पुस्तकं स्वपाठापालितच्छीनगरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4153.

136. Foll. 95 ; size $6\frac{1}{2}$ in. by $9\frac{3}{4}$ in. ; fairly written, in Devanāgarī (in European style), in 1797 A.D. ; 23 lines in a page.

Anarghyarāghava.

At the end it has the first of the above two final *śloka*s added in the margin so as to be inserted before the colophon.

[H. T. COLEBROOKE.]

4154.

1872. Foll. 59 ; size 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in. ; good, modern Devanāgarī writing (European paper) ; thirteen lines in a page.

Anarghyarāghava. Corrected throughout.

It ends with the first of the above two *śloka*s, followed by the colophon of the last act.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4155.

1005a. Foll. 55 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in. ; modern Devanāgarī writing ; ten lines in a page.

Anarghyarāghava, copied without much care.

At the end it has neither of the above two verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

4156.

1874. Foll. 152 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by 4 in. ; good, modern Devanāgarī writing (European paper) ; eleven lines in a page.

Anarghyarāghava-tīkā, a commentary on *Murāri's* play, composed—for King *Bhairavendra* (or *Bhairavasīṃhadēva*), son of *Narasīṃha*—by *Rucipati*, of the *Kharu-ālavamśa*, residing at *Vaijoli-grāma*.

It begins : दोर्द्धद्वितयेन खंडपरशोः० Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 267.

This commentary has been published, along with the text, by Paṇḍit Durgāprasāda and K. P. Paraba (*Kāvyamālā*, v., Bombay 1887).

[DR. JOHN TAYLOR.]

4157.

1005b. Foll. 142 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in. ; fair Devanāgarī writing of 1795 A.D. ; ten lines in a page.

Anarghyarāghava-tīkā, by *Rucipati*.

Copyist's signature : संवत् १८५२ ॥ then by a different hand : इयं मुरारिटीका गोतमीतीरसमुत्तसङ्ग-पुरीष्य । नर्शकुतीत्युपनामककोनेरुशास्त्रिणा लिखायिता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4158.

937. Foll. 77 ; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in. ; good, bold Devanāgarī writing of 1671 A.D. ; eight lines in a page.

Prasannarāghava nāṭaka, in seven acts, by *Jayadeva* (*Kaunḍinya*), son of *Mahādeva*.

It begins : चत्वारः प्रययंतु० See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 289.

It has been published in the 'Pandit,' vol. ii. (Ben. 1867 ; repr., ib. 1868) ; by Jivānanda Vidyāsāgara (Calc. 1873) ; and repeatedly since.

[H. T. COLEBROOKE.]

4159.

971. Foll. 42 ; size $15\frac{1}{2}$ in. by $2\frac{1}{2}$ in. ; Bengālī handwriting ; five lines in a page.

Ratnāvalī, a comedy, in four acts, ascribed to *Śrī-Harshadēva*.

It has been published repeatedly in India ;

and, in Europe, by C. Cappeller, in Böhtlingk's Sanskrit-Chrestomathie, 2nd ed., St. Petersburg 1877, for which edition the two MSS. of this collection were collated.

An English translation of the play was published by H. H. Wilson, in his Hindu Theatre (1827), vol. ii.; a German one by L. Fritze (1878). [H. T. COLEBROOKE.]

4160.

2353e. Foll. 30; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by several hands, in 1751 A.D.; generally 12 lines in a page.

Ratnāvalī nāṭikā.

Dated: संवत्सर १८०८ माघसित्तपक्षस्य कलात्रितयमनुहि-
नां शुभालिन्यां तिथ्यां लिखितेयं रत्नावली स्वात्मसंबंधिपठनाय ॥
पुढभेदन जंगनाभिधे कृतवासो धियणीमुदुर्लभः । समलीलित-
दास्य साधुसज्जनगोविंदसुतः सुरलता ॥

[GAIKAWAR.]

4161.

468. Foll. 22; size 12 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

Nāgānanda, a Buddhist drama, in five acts, likewise ascribed to *Śrī-Harshadeva*.

The text has been printed repeatedly in India. An English translation was published by Palmer Boyd, with an introduction by Prof. E. B. Cowell (London 1872); a French one by A. Bergaigne (1879). Cf. F. Cimmino, *Sul dramma Nāgānanda* (Napoli, 1902).

The date (Samvat 1726) given at the end—unless it be a mistake for Śaka 1726—must have been copied from a previous MS., as the present one must have been written early in the 19th century. [H. T. COLEBROOKE.]

4162.

1148b. Foll. 25; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Karpūramāñjarī sūfuka, a comedy, in four acts (*javānikāntara*), composed, almost entirely in Prākṛit, by *Rājasekhara* (son of *Durdaka* and *Śilavati*), guru to King *Mahendrapāla* of Kanauj. Very incorrect.

It begins: भई भोदु सरसईच ०

It ends: विदू० । भो वचस वनिरा दिज्जनु हुचवहे
लाजहोनो होनु ॥

राजा । तथैव धमणं नाटयति नायिका मलज्जनपनतनुमो
विवाहं निर्वर्त्य सोत्साहं ययार्हमभ्यर्च्य सर्वान्निमज्ज्य चक्रवर्ती
भूत्वा तथा सह राज्यं चक्रे ॥

भैर० । राजानं प्रति । किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ।

राजा । नुहयसा राखलद्वारा सा(?) ।

राज्ञी । सकलमवगत । परिणीदा महाराजस्य कपूरमेज-
निरि(०जरी) नुम्हाणं चक्रवर्तमानमुद्धरमहपिच्छ(?) । योगिनं प्रति
संस्कृतमाश्रित्य ।

स्वामिस्त्वचरणारविंदवशातः । भृंगारसंजीवना

लब्धा पंचशरप्रिया ननु मया कपूरमेजयेसी ।

तस्मात्मेन च चक्रवर्तिपदवी लोके समासादिता किं किं नेह
करोति हंत महती संदर्शने प्राणिषु ॥

कपू० ॥ इति निःक्रांताः सर्वे । चतुर्थे जवनिकोत्तरं श्रीरत्नु ॥

Edited, with a *prākṛitavivṛiti*, by Paṇḍit Vāmanācārya, in the 'Paṇḍit,' vol. vii. (1872); also separately, and, with *Vābudeva's Prakāśa*, by Paṇḍit Durgāprasāda and K. P. Paraba (*Kāvya-mālā*, iv., 1887).

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 313; Weber, Cat. Berl., nos. 1557-8; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 46—where the author is called *Rajanīvalla-bha* (rather *Rajanīvallabhaśekhara*, which, however, is only the term by which the author himself explains his own name).

[H. T. COLEBROOKE.]

4163.

3153. Foll. 31; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Karpūramañjarī.

It ends as in the *Kāvyamālā*.

[DR. R. HOEENLE.]

4164.

699c. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Viddhaśālabhañjikā nāṭikā, a comedy, in 4 acts, by *Rājasekhara*.

It begins: कुलगुरुखलानी केलिदीक्षा प्रदाने°

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 284; H. H. Wilson, Hindu Theatre, ii., p. 354.

Editions of the work have been published by Jivānanda Vidyāsāgara (Calc. 1883), and, with *Nārāyaṇa*'s commentary (Calc. 1873; and, by B. R. Apte, Poona 1886).

[H. T. COLEBROOKE.]

4165.

602. Foll. 49; size 9½ in. by 3 in.; in-different Devanāgarī writing, of 1514 A.D.; ten lines in a page.

Mudrārākshasa nāṭaka, a political play, in 7 acts, by *Viśākhadatta*, or *Viśākhadeva* (as he is here called in the prologue), son of (*mahārājapadabhāk*) *Prithu*, and grandson of *Sāmanta Vajravaradatta*.

It begins: धन्या केयं स्थिता ते शिरसि शशिकला°

Foll. 1-12 show many corrections, executed in a rather slovenly manner.

Copyist's signature: संवत् १५७१ समये चित्रभानु-
नामसंवत्सर आश्विनशुद्ध अमावास्यायां १५ सोमवासरे लिखितं
मुद्राराक्षसं नाम नाटकं कृष्णेन [स्व]पठनार्थं परोपकारार्थं च॥

There are several Indian editions, esp. those by Tārānātha Tarkavācaspati (Calc. 1869); Jivānanda Vidyāsāgara (ib. 1881); K. T. Telang (Bombay 1884). It has been translated into English, by H. H. Wilson (Hindu Theatre, 1827); into French, by V. Henry (Paris 1888); into German, by L. Fritze (Leipzig 1887); into Italian, by A. Marazzi (Milano 1874).

[H. T. COLEBROOKE.]

4166.

1238d. Foll. 42; size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D., by four or five different hands; 11-14 lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

4167.

1148a. Foll. 56; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same play. [H. T. COLEBROOKE.]

4168.

1853. Foll. 45; size 11½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing (European paper); ten lines in a page.

Mudrārākshasa, by *Viśākhadatta*, son of *mahārāja* (prologue; *mahārājapadabhāj*, colophon) *Prithu*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4169.

2574e. Foll. 15; folio, size 12½ in. by 8½ in.; fair, small, modern Devanāgarī handwriting; about 50 lines in a page.

Mudrārākshasa, by *Viśākhadatta*.

It begins: केयं कन्या(!) स्थिता ते शिरसि शशिकला°

[MACKENZIE COLLECTION.]

4170.

827a. Foll. 109; size 12½ in. by 5 in.; good, clear, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Mudrādīpikā, a commentary on the *Mudrā-rākṣha*, by *Graheśvara*, son of *Siddheśvara*, son of *Rāmaśarman*, son (?) of *Śrīdeva*, son of *Jayāditya*, son of *Śrīvatsa*, son of *Cakrapāṇi*, of *Tirabhukti*.

The commentator explains the text both from the dramatic-poetic point of view and as a manual of political ethics (*nīti-sūtra*).

It begins: कथ्यते तदा सोत्साहाः शिष्यादयोश्च हृदिति प्रवर्तते तेन ग्रन्थस्याविच्छेदे विच्छिन्नसंप्रदायेनोपजीवनप्रवाहो भवतीति सर्वमपि संधाय विशासदत्तः प्रथमत एव तत्सर्वमभि-
दधाति स्म धन्या केयमिति । विभोमिहादेवस्य शाठ्यं शठस्य भावः वचना तदनुकूलं वचनं वा यो युष्मानय्यात् जायता । अत्र रक्षणे साशिलिर्लिङ्गि रूपं । वचनापि निष्प्रतियोगिका न भवति । किं च । महती नीचवचनेऽपि न महत्त्वं । तथा च । स्वसदृशे स्वाधिके वा सा शोभनेति भगवत्येव तत्प्रतियोगिनी दर्शयितुमर्हेति । तदर्थेशारीरत्वादिति तामाह देव्या इति देव्या हत(*r. हुते*) इत्यनेन प्रकारेण सुरसरितं गङ्गा निहोतुं तिरोधातुं गोमं वा इच्छोरिच्छतः । यद्वा देव्या इति पञ्चमी देवीत इत्यर्थः । यद्यपि भगवान् स्वतन्त्रो निर्दोषश्च तत्त्वतः परस्त्रीविमुखो भगोरप्यदीर्घतपसा लोकानुग्रहकामाय च भगवतां शिरसा बभार तथापि तत्त्वतः शुद्धस्यापि परशक्त्याविषयाचारस्य तादृशाचरणेऽपि दुराचार इति परेभ्यो भेतव्यमिति शिक्षयन्निव भगवत्यामपि संकोपनं दर्शितवानित्याह केयं धन्येति वाक्य-
वाक्यिकदेशो यमलवः(?) । अतो भगवत्या वाक्यं प्रश्नमुत्तरं च भगवतः[ः ।] इयं धन्या का तत्र शिरसि स्थिताऽस्तीत्यध्याहार्यं । इयमपूर्वनारी या भगवतः शिरसि स्थिता ईदृशं सौभाग्यं न कापि धन्या अपि नाया दृष्टपूर्वं श्रुतपूर्वं वा । अथवा धन्या-
पदं सोपहासपरं अधन्येत्यर्थः । अस्या अयं दुराचारो यद्भवतः शिरसि स्थितिः । ईदृशोऽतक्रमो नाया अनुचिता भर्तुरेव शिरसि स्थितिः । यद्वा भगवतो परममुभगापि स्वामिनि दुराचारत्वेन शङ्कितेऽपि कार्यमिदमनार्यमिति जलतोऽवगमयति स्म न कथतः । प्रभो दोषोयो द्वारे स्फुटीकर्तव्ये भृत्यस्यानधि-
कारात् । यद्वा सर्वमेव धनाधीनमिति योषिदपि धनवतीति परमेश्वरेणापि शिरसि ध्रिय इत्युपदेशः । अथवा स्त्रीस्वरूप-

संपर्यायोऽयं धन्याशब्दः । धन्या योषित् प्रलोभिकेति कोच-
दर्शनात् । भगवतोऽप्येवं संप्रयाना नपि निश्चितदोषा वा न
पृच्छति । तादृशमुत्तरं करवाणि यदुभयवापि अर्थे बोधकमिमा-
शयेन मुग्धमपि निश्चितमेवोत्तरं कृते । शक्तिकलेति । अत्र फले
अर्थेऽयं प्रतीयते । शक्तिः कला शक्तिकलानास्तीति वाचित ।
अत्र द्वितीयमर्थं पुरस्कृत्य पुनर्भगवतो पृच्छति । अस्या एतदत्र
किंनु नाम । °

Act I. ends fol. 27b इति महोपाध्यायश्रीयहेस्वर-
ताया मुद्रादीपिकायां प्रथमोऽङ्कः ॥ II., fol. 41a; III.,
fol. 59b; IV., fol. 70b; V., fol. 87a; VI. fol. 99a.

It ends :

अमुडं मुडं वा वचनरचनं हाटकमनं

इयाः छेपे बहू नुभजनमये मुक्त इह हि ।

अयं मुडं कामी परमधिकमन्यु भजते

स्वदोषत्यागेन प्रकटनमलंकारविधिषु ॥

साधूनामप्यसाधोरुचितपदविधौ दक्षतामादधाने(०नो)

नीत्या देव्या भवत्याः(०त्या) परिगतद्वयः सर्वकर्मिकदृष्ट्या ।

कारुण्यादुद्वेष्टता निजहितपरताहानिताशुश्रितयोः(!)

श्रीमान्देवो महेशः प्रभवतु कृतिनामहसिद्धेश्वराय ॥

देशे श्रीतीरभुक्ती स [सु]विमलमतिशुक्रपाणिगुणाद्यः

श्रीवत्सस्तुतोऽभूत्तुयविनयमयस्तत्र(०स्तत्ता)विद्यः कवीन्द्रः ।

तत्पुत्रः स्यातकीर्तिः कविवरगणितः श्रीनयादित्यधोरः

श्रीदेवस्तुतोऽभूत्तुदुचित[त]नयः पण्डितो रामशर्मा ॥

सिद्धेश्वरस्तत्तनयोऽप्यतोऽभूत् द्विजन्मवर्गे गणितप्रतिष्ठः ।

तत्सूनुरानसशिरा गुरुभ्यो महेश्वरः सन्नयमार्गसेवी ॥

तेनेयं रचितोच्चैर्गोलामुद्राख्यनाटके टीका ।

इति महोपाध्यायश्रीयहेस्वररचितायां सप्तमोऽङ्कः ॥ स्यातः
पृथ्वी पृथुतरयशा दुर्लभो नाम विप्रः ॥

Whilst various readings are mentioned pretty frequently, no other commentator has been found referred to, the only authorities quoted (besides a *Purāṇa* and several *Koshas*) being *Nayalocana* [सन्धादयो गुला उपायाच्च भेदादयः । अथवा । मन्त्रसंगोपनं दानं चरस्य परिपूरणं । सन्यासमुद्देशं(!) राज्ञामुपायः परिकीर्तितः ॥ fol. 9b, and *Nāṭakadarpaṇa* [कञ्चुकीति । अतःपुरचरो बृहो विप्रो गुणगणान्वितः । धर्मवित् कार्यकुशलः कञ्चुकीयभिधीयते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4171.

1835. Foll. 43; size 12½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing, on European paper (watermark 1809); eleven lines in a page.

Veṇīsaṃhāra, a drama, in six acts, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, surnamed *Mṛigarājālakshman* (and *Nīrvāṇa-Nārāyaṇa*).

This is the MS. A on which J. Grill's edition (Leipzig 1871) is chiefly based. The work has also been repeatedly printed in India (cf. Grill, introd., p. xxvii.), especially by Tārānātha Tarkavācaspati (3rd ed. 1886), N. B. Godabole (Poona 1895), and K. P. Paraba (Bombay 1898). It has also been translated into English, by S. M. Tagore (Calc. 1880).

[DR. JOHN TAYLOR.]

4172.

1316a. Foll. 44; size 12½ in. by 4¾ in.; modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Veṇīsaṃhāra.

A very incorrect MS. (old no. 1290) collated by Lenz, whose notes were made use of by Grill for his edition (cf. his introd., p. xxviii., MS. L).

Colophon : मृगराजलक्ष्मणनारायणभट्टविरचितं वेणीसंहारं नाम नाटकं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4173.

1503b. Foll. 30; size 11¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 18th century; thirteen lines in a page.

Veṇīsaṃhāra-tīkā, by *Jagaddhara*, son of *Ratnadhara* and *Damayantīkā*.

It begins :

कंडस्याहिमणीविभूषिततनूराजजटापल्लवो

हृष्यन्मौलिमुधाकरैककुसुमस्तत्पञ्चशाखश्रयः ।

स्थासामे(?) स्थाणोमे(?) फलदस्तु नियमधिकं गौरीमुखेदुद्रवत्-

पीयूषद्रवपानदोहदवशात् कल्पद्रुमत्वं वहन् ॥ १ ॥

गुरुपदेशमासाद्य विभाव्य निपुणं हृदा ।

श्रीजगद्धरधारेण टिप्पणी क्रियते शुभा ॥ २ ॥

इह तावन्निर्विघ्नं प्रारिप्सितसिद्धिमनुबुध्य कविः स्नेहदेवता-
कीर्तनरूपमंगलं नादीमुखेनाह निपिद्वैरिति०

It ends :

यदि भवति मदीयग्रंथमध्ये प्रसादः (प्रसादः)

कृचिदपि समहिस्ता(?) मम हस्तः) जोधनीयो महद्भिः ।

स्खलति गमनकारी प्रायशो नात्र चित्रं

भवति च गुरुहस्तालंबनोऽपि प्रकारः ॥

अमृतं यं रत्नधरो गुणीशो नानागुणाद्वा दमयन्ति कापि ।

जगद्धरं तस्य कृतौ व्यरंसीत् षष्ठोऽयमंको वरटिप्पणेऽत्र ॥

इति महामहोपाध्यायधर्माधिकारिश्रीजगद्धरकृतौ वेणीसंहार-
टीकायां षष्ठोऽंकः समाप्तः ॥

For other MSS. of this commentary see Weber, Cat. Berl., no. 554; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 309. Cf. also Grill, *Veṇīsaṃhāra*, introd., p. xxxvi.

[H. T. COLEBROOKE.]

4174.

1605a. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Ushārāgodayā nāṭikā, a drama, in 4 acts, by *Rudracandra Deva*, or *Rudradeva*; founded on the love-story of *Ushā*, daughter of the *dāitya Bāṇa*, and *Aniruddha*, grandson of *Kṛishṇa*, as related in *Harivaṃśa*, adhy. 176 seqq. Rather incorrect.

It begins :

प्रणयकलहकोपात्पाटलिभिः प्रजाते

मुखशशिनि परार्थे पांडुरत्ने च सद्यः ।

प्रकटितनिजदेहद्वंद्वसोमाविभेदं

चपूरय शिवयोस्तद्भूतये तावदास्तां (शश्वदास्तां R.M.) ॥

नांछते सूत्रधारः । अलमतिप्रसूतेन (०सूतेन) । नेपथ्या-
भिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

उपमृत्य नटी । इयम्हि आणवेदु अज्जउत्तो ॥

सूत्रधारः । आर्ये उषारागोदया नाम नाटिका नाटयि-
तव्यास्ति । तस्मिन्नेपथ्यग्रहणाय यावदेवोऽहमपि दत्तावधाना
अपि सामाजिका इत्यर्थे ॥

नटी । जं अज्जउत्तो आणवेदस्ति निष्क्रान्ता ॥

सूत्रधारः । सर्वतोऽवलोक्य । भगवदुत्तानुरागादतिनयबंध-
प्रसंगाच्च परिभाषयन्त्वहिताः कृतिमेता रुद्रदेवस्य ।^०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 64; iii., p. 192
(with analysis).

It ends : नारदः ॥ परस्पररामप्राप्तिया (०ध्या) च किमतः
परमर्थनीयं । तथापीदमस्तु भरतवाचा ।

पृथ्वी समस्तरसशस्यवती सदास्तु

यंतु क्षयं रिपुगणाः किल सज्जनानां ।

लक्ष्मीविलासमनुलं लभता हि (०तां हि or ०तां हि) लोकः

काव्यप्रबंधरचनाचतुरो जनोऽस्तु ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ चतुर्योऽङ्कः ॥ इति श्रीप्रतापनाराय-
णश्रीरुद्रचंद्रदेवविरचिता उषारागोदयनामनाटिका समाप्ता ॥^०

In the other two MSS. above referred to
the author is styled श्रीकूर्मगिरिवरेश्वरश्रीमत्प्रतापवा-
रितारितमोभास्करश्रीमद्रुद्रचन्द्रदेवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4175.

1627c. Foll. 39; size 8½ in. by 3½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, in 1800 A.D.;
10–12 lines in a page.

Kamsavadha, a play, in seven acts—on the
destruction of *Kamsa*, king of Mathurā—com-
posed, by *Śeṣha Kṛishṇa*, son of *Nṛsiṃha*, at
the instance of *Girīdhārīn*, surnamed *Govardha-
nadhārīn*, son of (*Akbar's* minister) *Rājan
Tōḍaramalla*. [A.]

It begins :

प्रारंभः शुभकर्मणस्तिभुवनज्ज्ञेशाभिचारागमः

कान्ताकथेशकर्मकामेशविधिः कामाद्वितीयश्रुतिः ।

हुंकारो मदनस्य निर्वृतिवधूमंजोरसिंजाध्वनिः

ध्वयःसंपदमातनो भवतः कंसारिवंशीरवः ॥ १ ॥^०

सूत्रधारः ॥ आर्ये अयमेव तावदलिलमन्त्रोऽहमवहानतः
(०मंडपउपमहानतः B) । सुविश्वसिप्रलवनाटिकासूत्रधारः ।

सूत्रात्मा विश्वसाक्षी भगवानिंदुशेखरः । तदादप्यपविचर-
पयामप्रान्यसासान्यपुरंधरो गोवर्धनधारिरामच ॥

नटी ॥ को उण एमो गोवर्धनधारोति भक्तिमद् ॥

सूत्रधारः ॥ तदाकथ्येता ।^०

तस्यास्ति तंडनकुलामलमंडनस्य

श्रीतोडर (A B) क्षितिपतेस्तनयो नयः ।

नानाकलाकुलगृहं स विदग्धगोडोम्

एकोऽधितिष्ठति गुरुर्गिरिधारिनामा ॥ १३ ॥

तेन चाहं सचहुमानमाहूय समाजनादिहोऽस्मि ।^०

पृथ्वीमंडलमौलिमंडनमणिः श्रीमकृषिहात्मजः

कृत्वा कृष्णकविः कुतूहलवशादस्मानु यय्यविषयम् ।

नाट्यं कंसवधाभिधानमधुना तस्य प्रयोगोद्धमं

विद्वद्राजसमाजमानसमहानंदाय विदामहे ॥ १४ ॥^०

It ends : अपि च । साहित्यादृतं कृष्णानुगाः ॥ इति
निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ सममोकः ॥

सानंदाभिधवात्सराखिनयनाद्यान्तेः अङ्के संमिमे ११२२

वेशासाभिधमासि जंकरतिथी धारामुने वामरे ।

नाट्यं कंसवधं समाभिधमाम्नाद्विदि पंडितैस्

तैलाभःशिशिलप्रबंधनभयाद्विषयं महायत्नतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4176.

1859. Foll. 45; size 11½ in. by 5½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines
in a page.

Kamsavadha, by *Kṛishṇa Paṇḍita*. [B.]

The first few leaves contain marginal
glosses such as the following one on the
opening śloka : सिंजत्येव सिद्धे ध्वनिपदमयोत्तरे संक्रामि-
तवाच्यं मंजुलातिशयं गमयति । ध्वन अच्यक्ते अष्ट इति धातोः ।
निरतिशयानंदः ॥

The Samskrit *chāyā* (not given in MS. A)
is here given immediately after each of the
(comparatively rare) *Prākṛit* passages.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4177.

141b. Foll. 71; size 14 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Vidagdhamādhava nūṭaka, a play, in seven acts, illustrative of *Kṛishṇa*'s life and amours in *Vṛindāvana*; ascribed to *Rūpagosvāmin*.

The author's name, however, is not mentioned either in this or in the next MS.

It begins: सुधानी चान्दोणामपि मधुरिमोन्माददमनी० Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 305; H. H. Wilson, Hindu Theatre, ii., p. 393; Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 172 (where the work is ascribed to 'one of the followers of *Caitanya* of Nuddea.'

The work has been published (under *Rūpa*'s name), with a commentary (including the Sanskrit version of *Prākṛit* passages) and a Bengālī translation, by Rāmanārāyana Vidyaratna, Mūrshidabad (Bahrampur) 1880.

The MS. ends: कृष्णः । स्निग्धा । भगवति तयास्तु । तदेहि गोदोहावसरे मामपेक्ष्य चिन्तयिष्यन्ती पितरावविलम्बं गोकुलं प्रविश्य नन्दयाम इति निष्क्रान्तः ॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

इति गौरीतीर्थे विहारो नाम सप्तमोऽङ्कः ॥ समाप्तमिदं विदग्धमाधवं नाम नाटकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4178.

2353d. Foll. 78 (of which are wanting foll. 2-6, 73); size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands, about 1650 A.D.; eleven, sometimes ten, lines—the first leaf, apparently somewhat older than the rest, eight lines—in a page.

Vidagdhamādhava.

The last two leaves have somewhat suffered from insects.

Fol. 1a has the note: व्यासहरिरामते विभागे ।

[GAIKAWAR.]

4179.

141a. Foll. 81; size 14 in. by 4½ in.; fairly good Bengālī writing of 1807 A.D.; eight lines in a page.

Lalitāmādhava, another play, in ten acts, on the same subject, likewise ascribed to *Rūpagosvāmin*, but without his name being mentioned in this MS.

Cf. H. H. Wilson, As. Res., xvi., 120 (Sel. Works, i., p. 167).

It begins :

सुररिपुमुदुशामुरोजकोकान् मुखकमलानि च खेदयन्नखः ।
चिरमखिलमुदुच्चकोरनन्दी दिशतु मुकुन्दयशःशशी मुदं वः ॥
अपि च ।

अष्टौ प्रोक्ष्य दिग्गन्तानपरसैः पत्राङ्कुराणां श्रिया

कुर्वन्मञ्जुलताभरस्य च सदारामावलीमण्डनं ।

यः पीने हृदि भानुजामनुलभां चन्द्राकृतिं चोज्ज्वली

रुन्धानः क्रमते तमत्र मुदिरं कृष्णं नमस्कुर्महे ॥

नान्द्यन्ते सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समन्तादवलोक्य ।
हन्त भोः सन्ततवृन्दानुवर्तिनिकुञ्जवेदिकानिवासदीप्तिरसस्य
स्फुरदुद्विगुणपुण्डरीकमण्डलीमण्डितब्रह्मकुण्डलीरोपानस्यलीमहा -
भौमिकस्य भगवतो गोपीश्वरतया प्रसिद्धस्य चन्द्रार्धमौलेः
स्वप्नाविर्भूतमादेशमासाद्य दीपावलीकौतुकारम्भे गोवर्धनाराध-
नाय श्रीराधाकुण्डरोधसि माधवमन्दिरस्य पुरतः संगताति
वैष्णववृन्दानि स्वप्रबन्धेन ललितमाधवनाम्ना नाटकेनाहमु-
पस्थातुं पर्युत्सुकोऽस्मि ॥ तदभीष्टहेतुमभ्यर्थयिष्ये । ०

Act I., *sāyamutsava* (fol. 10b); II., *śaṅkha-cūḍavadha* (fol. 18a); III., *unmattarādhika* (fol. 25b); IV., *rādhābhisāra* (fol. 33b); V., *candrā-valilābha* (fol. 41a); VI., *lalitopalabdhī* (fol. 49b); VII., *navavṛindāvanasaṅgama* (fol. 56b); VIII., *navavṛindāvanavihāra* (fol. 63a); IX., *citradarśana* (fol. 71a); X., *pūrṇamanoratha* (fol. 81a).

It ends: इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ पूर्णमनोरथो नाम दशमोऽङ्कः ॥

नाटके समुचितामयीश्वरः स्वैरमप्रकटयन्नुदात्ततां ।

अत्र मन्मथमनोहरो हरिलीलिया ललितभावमाययी ॥

समाप्तमिदं ललितमाधवाख्यं नाटकमिति ॥

पूर्णं कलाचतुःषष्ट्या लक्ष्येभूयशोरपि ।

भजन्तु श्रुतगान्धर्वं (orig. श्रुत^०) धीरा ललितमाधवं ॥

The text of this play was published by the same editor, with notes and a Bengālī translation, at Murshidābād, in 1880.

[H. T. COLEBROOKE.]

4180.

1668b. Foll. 32; size 9½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kumāravijaya, a drama, in 5 acts, on mythological events leading up to the victory of *Kumāra* over the *daitya Tāraka*; composed by a Marāṭha poet whose full name seems to be *Caunḍājī Pant Ghanāśyāma*, son of *Mahādeva* and *Kāśī*, grandson of *Caunḍājī Bālājī*, brother of *Īśa* and *Śākambharī*.

It begins :

नद्या हरन्हरकपर्दनुषोऽनुजानि

दृष्टानि मातरि सह प्रमथैर्हंसया ।

दृष्टाचकास्तु शिशुकैलिधरः स को ऽपि

विद्यावलीकुतुकनाटकमूत्रधारः ॥ १ ॥

किं च । मूको यत्कृपया पयोजलनिधिस्थूलोमिगर्वैर्ज्ञाती¹

सर्वस्वासहनामुपैति सरसा सर्वैक्या साहिनी ।

अप्यभोजभवो यया जयति सा देवी विधत्ता सदा

भूमौमंडनपंडितैर्दूरसनारंगस्थले तांडय ॥ २ ॥

अपि च । नीलारक्तशिरोरुहं शशधरस्रोतस्त्रिनीशेशरं

ताटकोरगराजकुंडलधरं कालाष्टकुंडाकृति ।

लोलाकंकणशंखचूडवल्यव्यालीढहस्ताबुजं

कौशेयद्विपचर्मधारि किमपि हृदं हृदि स्पंदता ॥ ३ ॥

नीद्यते सूत्रधारः । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । मारियेतस्तावत् ॥

प्रविश्य पारिषादकः । भाव च अस्मि (इत्यस्मि) ॥

सू० । मारिय परिपदा सादरमाहूय नियुक्तो ऽस्मि ॥

पा० । कह विज ॥

सू० । सभाजनसभाजनसमुचितं किमपि हृदयं निहृत्तानिति ॥

पा० । अ-पि तारितं किं वि ॥

सू० । अस्ति नाम कुमारविजयाभिधानं नाटकं ॥

पा० । को गु त-स कहै ॥

सू० । ज्ञयती समसनतो निवेदयामि ।

यस्येशो अभवः पिता किल महादेवः स काशीप्रभुः

साधुः अयसि सुदरी प्रियतमा ज्ञातभरौ च स्वमा ।

समाहो किलिपिप्रभुगुणनिधिर्धर्मादाजिवालागिस्त-

पीयो अयं विभुरर्चविज्ञातिमिर्धर्मादाजिपतः कविः ॥ ४ ॥

सू० । मारिच बावट्टको अय्यहं नालमेव तस्य गुणगर्भं चरैवि तु

तथापि किंचिदेव चरैयामि । ज्ञयती ॥

पा० । अवहिडो म्हि ॥

सू० । स्वर्ब्दप्रवहसु धारसह्यो कज्जोलहसोल्ला-

हंकारोत्तरहुं क्रियाकरमहाभागुं ककुलं कवः ।

इतध्वातदिवाकरः किल महाराष्ट्रकचूडामलः

संतोषाय कुतूहलाय च चनप्रयामो विजेमोयते ॥ ५ ॥

ससंभममाकाशे । आर्याः किं ब्रूय । सम्यगाह भवान् विजे-

जीयत इति । यदेव एव प्राकृते च निर्गलं प्रगल्भते । अन्ये

तु कवयः प्रकृतप्रोकरचनस्थले ।

प्रायः संस्कृतमाश्रित्येत्तुक्ता धन्या भवन्महो ॥ ७ (!) ॥

इति विधित्य । आर्या राजशेखरश्च प्रगल्भते । पुनः किं

ब्रूय । स खलु संस्कृतप्राकृतमात्रकविरयं तु सर्वभाषाकविरिति ।

संशिरः कथं । आर्यपादा एव तरतमभावपरोक्षकविषयकाः ।

मारिचं प्रति । उक्तं च तेन कविना प्रबंधप्रारंभसमये ।

यत्नेतृत्वविधौ पुराणकवयः शक्ता न निता गिरो

यं ब्रह्म प्रथयति शंकरपदं देवो य एवाहेति ।

यत्नामाप्यमृतापणैकरसिकं न नाटकेकावली-

मध्ये नायकयाम्यहं तदिह को धन्यो नदन्यो जनः ॥ ८ (!) ॥

सू० । सखेदं चिंता नाटयित्वा सानेदं । अलनिह महता

विचारेण ।

क्रमेण परिशेष्यामि पुत्रिका निचयमेवः ।

गिरीणी सार्वभौमस्य कन्यकामिच शंकरः ॥ ९ (!) ॥

नेप० । हा देवि कथं त्रैलोक्यजनन्यास्तथापि तादृशी दृशा

संवृता ॥

सू० । आकखे । कह भोः कहं पितुरवज्ञया चित्रानाग्री

पतिता सतीदेवीं विहाय दूयमानमानसस्य भृगिरिदेष्टे-

निकामादाय मम भ्राता कनीयानित एवाभिपतते

तदनंतरकरणीयाय गज्जाचः ॥ इति निष्क्रान्ती ॥

प्रस्तावना ॥

¹ Read ० गवोर्वति

ततः प्रविशति भृंगिरिष्टः ॥ हा देवीत्यादि पुर्वोक्तं पठन्
पुरतो ज्वलोक्य । अये माणिभद्रः समायाति ॥

ततः प्रविशति माणिभद्रः ।

मा० । उपमृत्य । सखे किं खिद्यमान इव दृश्यसे ॥

भृंगि० । किं न विदितं देवीगतं वृत्तं ॥

माणि० । सभयं । सखे कथयस् किं तत् ॥

भृंगि० । निःश्वस्य नखाग्रैर्बोध्यकणान्निक्किरन् । हंत निवेद-
यामि मंदभाग्यः । श्रूयतां ॥

मा० । अविहतोऽस्मि ॥

भृंगि० । दक्षप्रजापतिना महासत्रमारभं द्रष्टुं ब्रजामीति देवी
ननाथ नाथं ॥

मा० । हुं ततः २ ॥

भृ० । ततो न मामाहूतवानाहूतसकलदेवतोऽपि ते पिता तन्मा
गाः परिभावयितुमात्मानमिति बहुधाभिदधौ देवः ॥

मा० । ततः २ ॥

भृ० । तच्छयं पितृमुखमजानतो भवतो ननु सदृशं खलु गम-
ननिषेधनमिति विषोदंतीं गच्छ गच्छेति रुषाभाषत ॥

मा० । अहो दय्याः पितरि गरीयसी भक्तिः । ततः २ ॥

भृ० । ततश्च तत्र गत एव मलयपदे किमाहूतेव सत्वरमागता-
सीति पित्रा विप्रकृता नापवाक्यं च विषितयती देवी
सशोकं तस्मिन्नेव कुंडे ।

मा० । अलमलमतः परमभिधानेन । देवेन विदित्वा किं कृतं ॥

भृ० । शोकाधेन देवेन कपदमथः संताड्य निर्मितो वीरभद्रो
मलयपदं च प्रेषितः ॥

मा० । सभयं । यद्गीरभद्र एव गतस्तत्रालयकाल एव समु-
पस्थित इति मन्ये । सखे क्व नु खलु प्रस्थितोऽसि ॥

भृ० । शोकभारलघूकरणाय देवसंनिधिं परिहृत्य त्वामेव विषे-
तुमागतः ॥

मा० । विलोक्य । अये देव इत एवाभिवर्तते । य एषः

शैलादिकंठविनिवेशितवामबाहुश्च

चंडीशपाणिनिहिततरबाहुदंडः ।

बाणेन वेत्रकलितेन निवेदिताध्वा

संलक्ष्यते प्रतिकलं दयनीयवेषः ॥ ८ ॥

तदेहि विविक्ष्यलं गच्छावः । इति रिपूतो ॥

भुडविष्कंभः ॥ ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टः परमेश्वरः ।

पर० । सविमर्शः ।

मा गच्छेति पुरा मया निगदिते रोषाकुलाभूतिप्रिया
निर्याहीति समीरिते प्रणयतः साकृतमालोकयत् ।

आस्तामेतदिदं विचित्रमपटुः कर्तुं क्षितौ या पदं

बाला सैव सखीश्च वाहनमनाकाक्ष्याणु यन्निर्वयौ ॥ ९ ॥

क्षणं स्थित्वा ।

धिगिदं धिग्विष्णुं धिगपि धनदं धिक् क्षतधृतिं

पतंती यत्तस्यां शिखिनि भृशमौदास्यमभजन् ।

तदास्तां मदूपस्तिपुरदहनैर्वीधितबलो

मयासौ समाधिः कथमिव सतीं तां निरदहत् ॥ १० ॥

In consequence of Śiva's resentment and withdrawal from active interest in celestial affairs, caused by the loss of his beloved wife, the power of the *Dāityas* increases and threatens to overwhelm the rule of the gods, when an oracle uttered by *Bṛihaspati* holds out hopes of the final victory of the gods in the event of a girl being born to *Himavat* from *Menā*. A daughter, *Gaurī*, accordingly makes her appearance in heaven, and attracts *Parameśvara's* attention. Mutual love leads to matrimonial alliance, from which *Kumāra* springs, who, in consequence of his heroic achievements, is eventually proclaimed leader of the heavenly armies.

It ends : देवः । सोऽन्नासं । देवि किमतः परमपि प्रिय-
मस्ति । तथापीदमस्तु भरतवाक्यं ।

आपसासनमापतंगमखिलाः सत्त्वा लभन्तां सुखं

विद्वांसोऽपि भवंतु सत्कविगिरा गुप्ते गुणग्राहिणः ।

बाडव्यं भुवि जायतामपि सदा पटुमैनिहारतं

साधूनामधिमानसारणिपरं ज्योतिः परिस्पंदतां ॥ १५ ॥

इति निष्क्रांताः सर्वे ॥ पंचमोक्तः ॥ संपूर्णमिदं कुमारवि-
जयाभिधानं नाटकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4181.

584d. Foll. 14 ; size 10½ in. by 4½ in. ; excellent Devanāgarī writing of about 1500 A.D. ; nine lines in a page.

Bhojasaccarita, or *Bhojarājasaccarita*, an encomiastic play, in two acts, composed, entirely in Sanskrit, by *Vedāntavāgīśa Bhaṭṭācārya*, pupil of *Nārāyaṇa munīndra* of Benares.

Bhojarāja, in praise of whose virtues the work was composed, is described as the ruler of Vrindāvatī, a locality including Vārāṇasī (fol. 9a), Haridvāra or Muktidvāra, the former abode of *Vedaghosha rishi* (fol. 11a,b), and Mathurā (fol. 12b). He was the son of *Sūri-jana* (also called *Sūrajana*, *Surajana*), who reigned before him, and his first wife *Kamalā*; and his claim to distinction rests on his piety as a *Vaishṇava*, and various other virtues, which are declaimed by two sets of interlocutors in each act.

It begins :

श्रीमन्नक्षत्रः सतां सुरतरुर्जीयादयं सर्वदा
सौभाग्यावधि भूमिदेवतिलको गोपालास्यात्मभूः ।
संख्यावत्प्रथितो [३] सतां मदहरः संतापहारी नृणां
श्रीमन्नोजमहोपतेरुदयदो धर्मो वपुष्मानिव ॥ १ ॥
यद्वाण्याममलं जनस्य सुखदं पोषणमास्ते प्रियं
यद्वाले रुचिरा शुभाक्षरततिधात्रा विचित्रा कृता ।
यत्पाणी कमले द्विजापेणजलैराद्रे सति श्रीमति
याच्याकृद्भरवाली मदवती सोऽयं कृती चक्रभूत् ॥ २ ॥

नान्येते सूत्रधारः ॥ अलमतिविस्तरेण । इदानीं खलु चतुर्दश-
भुवनाधीशेन सकलफलदायिना निसर्गसुन्दरेण सर्वोत्तममिणा
श्रीमता श्रीकृष्णेन लीलाविरहधारिणेति प्रेरितो ऽस्मि ॥ यन्ना-
वत् सूरिजननन्दनस्य धर्मात्मनो भोजस्य वृंदावत्यधीशस्य राशः
सञ्चरितं सभ्येषु सञ्चरितेषु सम्यगभिनीय संदर्शयेति ॥ आशामु
नयनमुन्नीत्य सहर्षं । अहो परमचतुरा अस्मदभिनीयं वीक्षितुं
निर्मेत्तराः सभ्याः संप्राप्ता एव ॥

प्रविश्य नटः ॥ अत्रागतानां सभ्यानां कः स्वार्थः । अस्मन्महिम-
वृद्धिरेव । तथा हि ।

महिमानं परस्यैव कर्तुमिच्छन्त आदृताः ।

निर्मेत्तराः शुभाचाराः सभ्या यानि सभांगणं ॥

सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । विवक्षितमेव कथ्यतां ॥

नटः सोत्साहं । इदमेव विवक्षितं यदावाभ्यां सभ्यानुरंजनं कर्तव्यं
तत् केन सात्वनेनेति ॥

सूत्रधारः । कश्चिन्न जानासि किं । नृणु । इदानीं वेदांतवा-
गीशभट्टाचार्येण निबंधो रचितो ऽस्ति ॥

नटः । स किं साधनं ॥

सूत्रधारः । कः संशयः ॥

नटः सहर्षं ॥ कश्चिन्नानि किं नामार्थं निबंधः ॥

सूत्रधारः । श्रीमन्नोजमञ्जरितनामार्थं ॥

नटः सविस्मयं ॥ अये शतत्रिंशत्परचनकारणं वेदांतवागीशभट्टा-
चार्यस्य किं विमलं ज्ञानं ॥

सूत्रधारः । कः संशयः । तथा हि ।

श्रीत्यादिसंदर्भमुपेत्य पुण्यैः पुराकृतेर्दीनदं गृहं वः ।

नारायणं ब्रह्मविद् मुनीन्द्रं संलेख्य भातीह परात्मविद् ॥

कदापि केनापि कलिः कृतो नो पीडित्यमानेन स्मन् बुधेषु ।

संपश्यता सर्वजनेषु संतं पीतावरं येन बुधेन सो ऽयं ॥

नटः सविस्मयं ॥ अस्य वेदांतवागीशभट्टाचार्यस्य ब्रह्मविन्मुनीन्द्रः
किं नारायणो गुरुः ॥

सूत्रधारः सानंदं ॥ अये न जानासि किं । नृणु । वाराणस्यां
गृहीतलीलावतारो नारायणो मुनीन्द्रः ॥

नटः । भक्तिभावितां नारायणं पुरः पश्यन्निव सानंदं ॥ किं प्र-
योजनो वाराणस्यां गृहीतलीलावतारो नारायणः ॥

सूत्रधारः । तमेव नारायणं भ्यायन् समसादं ॥ कश्चिद्गं न
जानासि नारायणलीलावतारप्रयोजनं । नृक्षिति प्रयो-
जनं । तथा हि ।

काले कली गतरणे कृपयन्त्यं च

कूरं तपश्चरति तत्त्वविदो मुनीन्द्रान् ।

रक्षवृंशंसकृतिभिर्विबुधैर्विपदां

गोकुण्णिनीव द्रुतां परमात्मविद्यां ॥

नटः । नेषय्याभिमुखमवलोक्य ॥ भो रंगाचार्यस्य कवेः साक्षात्वा-
रायणो गुरुः स वागीशो यस्य राज्ञो भोजस्य निबंधं
कुरुते स भोजनृपतिः कमनीयकौतिरेव ॥

सूत्रधारः । सानंदं सभ्यवदनान्यवलोकयन् ॥ अये नटवरं किं
नावगच्छसि राजालंकार एव भोजराज इति । तथा हि ।

वृंदावतीशो जगति प्रसिद्धः शीर्येण दानेन जनावनेन ।

यज्ञोनिधिः सूरजनो महींद्रस्तदात्मजो राजति भोजराजः ॥

नटः ॥ अये भोजराजस्य सूक्ष्मं सञ्चरितं नीमुपेतं दुर्बोधं किं
विदितं ॥

सूत्रधारः । साभिमानं ॥ नटवरं प्रजापालनादि वृंदावत्यधी-
शस्य भोजराजस्य सम्यग्ज्ञातमेव । तथा हि ।

तथा प्रजाः पालयतीह भोजो यथा प्रजाः पूर्वतनं स्मरति ।

भोजं महींद्रं खलु चौरभीतेः स्ववीर्यतो धर्ममतिः कृपालुः ॥

नटः । प्रफुल्लनयनं हेन्द्रीदिशमवलोक्य ॥ अये वृंदावत्यधीशस्य
सत्कौर्तिमुद्रायतीं पुंस्कोकिलाविवेती । तदस्मात्स्नाना-
दपसन्त्यमावाभ्यामिति वरं । यतः ।

स्वस्मात्समागच्छति सभ्यमुख्ये स्थातुं न शक्यं खलु बोधपूर्णं ।
पूर्वं सभा संगतिनाधिके ऽपि जनेन मानाधिकमत्सरेण ॥

इति निष्क्रांती ती ॥ प्रस्तावना ॥ ततः प्रविशति वाणी-
पतिः । नयनानन्दश्च ॥

वाणीपतिः । अये नयनानन्द । इति सानन्दं संबोध्य ।

तां वाणीं करवाणि वाणिललितां भोजस्य राज्ञो गुणा
वर्त्यते सुधया समा मधुरया यस्यां प्रिया भूभुजा ।

इत्येवं ननु भारती कृतनतिः संप्राप्तिता भूरिशः
प्रादाद्वाञ्छितमस्तु ते वरममुं मातेव वाग्देवता ॥

तथा हि ।

भोजसंगमवेक्ष्य धन्विनो भीष्मदेवसदृशस्य वेपते ।

सायकै र्पुतनी प्रवर्धतो मानसं पविसमं मुहुर्मुहुः ॥ ०

After these two 'vandivarau' have made their exit (fol. 5a), the dialogue is carried on to the end of the first act by three *Vaishnavas*—*Karunākara*, *Bhūrīlābha*, and *Rāmadāsa*.

Act II. begins (fol. 8a): ततो भिन्नदेशस्थितौ
निसर्गसुन्दरो ऽरविंदलोचनश्च द्विजवरौ प्रविशतः ॥

निसर्गसुन्दरस्तावत् । अरविंदलोचन कुतः स्यानात्समागतो
भवान् तत्स्थानं स्तुत्यं । यथा ।

सूर्यचिंचं विनिर्यातमिन्द्राशयाः प्रगे द्विजाः ।

दृष्ट्वा स्तुवंति तमिंद्रौ हेमाद्रिशिखरद्युति ॥ ०

After these two worthies have taken their departure (fol. 12b), the conversation is taken up and carried on to the end by *Cārumitra* and *Kirtivarman*.

It ends : इति ती निष्क्रांती ।

श्रीमञ्चक्रधरव्यासप्रसस्त्युत्फुल्ललोचनः ।

वृंदावतीशभोजो ऽयं जीयात्सूरिजनात्मनः ॥

इति श्रीमन्नारायणसरस्वतीसंपूज्यचरणकमलयुगलवेदीतवा-
गीशभट्टाचार्यकृती धर्माध्यक्षव्यासश्रीगोपालनंदनव्यासश्रीचक्र-
धरालंकृतवृंदावत्यधीश[सुरजननंदनवृंदावत्यधीशश्रीभोजराज -
सञ्चरितनाम्नि श्रीनाटके द्वितीयोक्तः] ॥

From सुर^० this has been supplied by a later scrawling hand ; but the first act has the same colophon.

[H. T. COLEBROOKE.]

4182.

117a. Foll. 30 ; size 10 in. by 4½ in. ; fair Devanāgarī writing, of about 1800 A.D. ; thirteen lines in a page.

Dharmavijaya nāṭaka, an allegorical play, in 5 acts, composed—for the purpose of demonstrating the spiritual advantages of a life regulated by religious ordinances—by *Śukla Bhūdeva*, or *Bhūdeva Miśra*.

It begins : प्रकटितनिजरूपः षोडशाराभिरामे^०

See A. Weber, Berlin Cat., no. 1561 ; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 37.

The work has been published in the *Grantha-ratnamālā*, iii. (Bombay 1889).

The MS. ends : विद्याः । तदेहि वत्स सहैव तावत्सा-
धयामः ॥ इति नाट्येन निष्क्रांताः सर्वे ॥ इति श्रीमञ्चक्र-
भूदेवविरचिते धर्मेविजयनाम्नि नाटके नायकनंदनो नाम पंच-
मोक्तः ॥ समाप्तमेव नाटकं ॥

After the colophon the edition adds 3 ślokas which evidently merely record the date of a MS. used by the editor, viz. :

सानंददाभिधवर्ये तथासयैः संमिते शके माघे ।

कृष्णनवम्यां पूर्णे नाटकमेतच्च धर्मेविजयाख्यम् ॥ १ ॥

लिखितं शंकरभिराजना वैनायकिना पुरे त्रिसंभ्राह्मणे । ०

This gives the late date Śaka 1776 (A.D. 1854).

[H. T. COLEBROOKE.]

4183.

1860. Foll. 53 ; size 11½ in. by 5½ in. ; clear, modern Devanāgarī writing ; 9-14 lines in a page.

Bhūdeva's Dharmavijaya, with a commentary, entitled *Arthadīpikā*, by the poet's disciple, *Bhaṭṭa Bhavānīśaṅkara*.

The commentary begins :

श्रीभूदेवगुरुकृत्वा सांवशंभुस्वरूपिणः ।

भवानीशंकरेणास्य क्रियते सार्यदीपिका ॥ १ ॥ ०

See A. Weber, Berlin Cat., no. 1561.

It ends :

श्रीमद्भूदेवगुरुतो हातं धर्मेष्टुतादिकं ।
इति हापितमस्माभिर्नैवं नात्र प्रकल्पिते ॥ [चभूवतुः ।
अर्थः शब्दश्च सर्वोर्गपि जगत्तानो(?) जि^० or जडा^०)
ययोस्तथापि चक्राते नाटकं दीपिका च यत् ॥ १ ॥
सर्वथा व्यवहारस्य निषेजं नार्हता यतः ।
लोको धर्मेऽपि विजयं बुद्ध्वा धर्मे प्रयतेता ॥ २ ॥
न प्रातिपदिकं किंचित् स्याद्ययोः प्रतिपादकं ।
तौ भूदेवभवानीशंकराख्यौ नामकीर्तनात् ॥ ३ ॥
असंबद्धमिदं लोकं कुर्वते हतकल्पितं ।
तौ ब्रह्मकूटस्यावीशोत्तरात्माहं तु जीवकः ॥ ४ ॥
इत्येवंचिन्तयतीति संसराद्भिर्बिभाव्यता(!) ।
नवत्वेष्टसुधांश्चन्द्रे शंभुनैतद्विभावितं(०पितं W.) ॥ ५ ॥
मार्गमस्तककृष्णायौ पंचम्यां पुस्तकं मुदा ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्भूदेवभवानीशंकरविरचितायो धर्मेविजयव्याख्या-
यामर्थदीपिकाख्यायौ पंचमोऽङ्कः ॥

Seeing that the Berlin MS. has the same date (Samv. 1869 = 1812 A.D.), one might feel inclined, with Weber, to take it to be the date of the composition of the commentary, were it not that Peterson, Rep. iv., no. 710, mentions a MS. of the work dated Samv. 1832.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4184.

1183b. Foll. 30 ; size 13½ in. by 4½ in. ; indifferent Bengālī handwriting of 1805 A.D. ; eight lines in a page.

Kuvalayavatī nāṭikā, a short play on the love of *Mūdhava* (*Kṛishṇa*) and *Kuvalayavatī* ; by *Kṛishṇa Kavīśekhara*.

The MS. is rather incorrect, especially in the *Prākṛit* passages.

It begins :

यः सूचेति(?) संचाति) जगन्ति यं परिचरन्त्यहौ महासिद्धयो
येन स्वप्नपदे उषिता दिविषदो यस्मै हरन्ते बलिं ।
वायुर्वीति विभर्ति भूर्वितपते सूर्योर्गपि विष्टं यतो
यस्मै तत्प्रभयावभाति रमते यस्मिंश्च तस्मै नमः ॥

नान्दाम्ने मृचधारः ॥ अलमतिविस्तरेण । आदिहो शक्ति परि-
वदा । अस्ति परिचितरचकारभारतीतीर्थभूतस्य श्रीकृष्णनाथः
कविशेख[र]स्य कृतिरभिन्वा कुवलववती नाम नाटिका ।
सा च रमणीयकथाकुतूहलेनास्माभिरद्य कौमुदीमहोत्सवे यथा-
प्रयोगमवश्यमालोकयितव्या । तत्क्रियतां नेपथ्यपरिचय इति ।
ममापि स्थाने महानाथ परितोषो हृदयस्य यत्नात्मनकुलभो ध्वन-
कत्वसंनिपातो गुणातिशयानां । तथा हि ।

चरितमिदं वदाववलीचित्रं(?) चरितमिदमुदार^०)

परिचरतोऽपि गुणस्फुहावतीर्थः ।

वयमपि मधुरप्रयोगरक्ताः

कृतिरभिजातरसस्वितिः कचेच ॥

नेपथ्याभिमुखम् । आर्ये इतस्तावत् ॥ प्रविश्य नटी । अस्ति
(? इच्छामि) आनवेतु जर्जो(!) ॥ मुच^० । आर्ये कुवलववतीदृशे
नोत्सुका परिचर । तद्यथावदादिहो बलीकायइत्याय पाचवर्गः ।
--- ॥ इति निष्क्रान्ती ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति माधवो मधुकरश्च ॥

माधवः । ललितपदेन परिक्रम्य महर्षे । मत्से मधुकर चक्ष
सर्वतो विज्ञेयितगुणोऽयं रमणीयभूयिष्ठो वनाभोगः । तथा हि ।

ये पूर्वं परिणामपाशुरुचयः ज्ञात्वावज्ञेया दुमान

ते लाक्षावसना हिमोमभिनवा^१ प्रापुः प्रियं पक्षयैः ।

नोहारद्वयिताश्च या मधुकरैरज्ञातकस्या लता

हूतो(?) दृष्टे) कुन्दिनि कुटनले प्रणयिता तानां पराचभ्यते ॥

This poor play, consisting of 4 acts, looks like an imitation of the first part of the *Śakuntalā*. The hero meets *Kuvalayavatī*, accompanied by her two friends, *Navamālikā* and *Campakamālikā* (afterwards joined by *Caturikā*), in *Vṛindāvana*, and falls in love with her ; but, in spite of every care to keep the *liaison* secret, *Rādhikā* (with her *confidante* *Ratnamālī*) becomes aware of it and takes offence. In the end, however, she condones the temporary aberration of her lover, and *Kuvalayavatī* and her friends are handed over to her as her hand-maids ; and matrimonial harmony is thus once more restored in *Vṛindāvana*. It would almost seem as if the author, for want of inspiration, had been in haste to bring his piece to a conclusion.

¹ Read हीमामभिनवा or इमान^०

On the margin of the last page, the play is called *Kuvalayaratināṭikā*, both in Bengālī and Devanāgarī characters.

[H. T. COLEBROOKE.]

4185.

1713c. Foll. 15; size 9 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1744 A.D.; eleven lines in a page.

Narakadhvaṃsa, a dramatic entertainment, in one act, of the kind called *vyāyoga*, by *Dharma Sūri*, son of *Parvateśvara Sudhī*, who belonged to a Benares family distinguished for the proficiency of its members in philosophical studies.

The subject of the piece is the victory of *Kṛishṇa* over the *Asura Naraka* near *Prāgjiyotisha*; *Purandara* and *Śacī*, with their followers, being introduced as witnesses of the fight, and their dialogue giving a vivid description of all its incidents.

The *Prākṛit* passages are throughout followed immediately by the Sanskrit version.

It begins :

कसूरोपरिदिग्धमुग्धकमलावसोजबुद्धा भुवं
नीलाद्रेः शिखरेषु नित्यकुतुकी दैत्यारिरव्यास नः ।

प्रत्यगाभरणेषु दीप्तवपुषः सेवासु देवाः स्फुटी
यस्याशेषसुरात्मतां विदधते चंद्रार्धचूडादयः ॥ १ ॥

नीछंते सूत्रधारः । सकौतुकं सर्वतोऽवलोक्य । सहो प्रम-
दयति मम हृदयं प्राभातिकी लक्ष्मीः ।

शय्यावरं शशिनिशोरिव भाति लाक्षा-
तांबूलपोरिव रसैररुणाभ्रलेशैः ।

हारैः प्रसूननिकरैरिव तारकैश्च
चूयैः पटीरशकलैरिव चंद्रिकाशैः ॥ २ ॥

अपि च ।

त्रासादासादिताशाविवरभुवि हरेरंधकारामराती
तद्योधाः प्राप्रवाधा इव दिशि विहगा विद्रवंति ध्वनंतः ।

भ्रष्टाश्चित्राः पताका इव सलिलधरा हारवत्तारकाश्च

प्रांतप्रांतं विविबोऽंशरसमभुवि ज्वलज्ज्वलीतरोचोः ॥ ३ ॥

प्राचीमवलोक्य ।

प्राकिञ्चलरिशिशिरशेखरतरुणारुणकिरणमंजरी तरणैः ।

विदधाति रथतुरंगमचूडारुणचारुचामरधौति ॥ ४ ॥

पुनर्विलोक्य । उदितः खलु भगवान् भक्तजनश्रेयस्करो
भास्करः । नूनमयमधुना कामपि कामुकपरिपाटीमाटीकते ।
यदिदानं

नीतक्षयः क्वचिदधःकृतजीवनाया

रागान्वितस्तुहिनबाष्पमुचो नलिन्याः ।

लीनश्रियो विगलिताल्लिगिरो विवस्वान्

पुष्पाति पादपतनेन पुनः प्रहर्षं ॥ ५ ॥

वियद्विलोक्य साश्चर्यं ।

श्यामीभूता सुरपचवनी वासरेध्वातपेन

स्पृष्टा भ्रात्रा निशि विरचितैर्दोहदैर्ध्वीतधूपैः ।

सद्यस्ताराकुसुमरुचिरा मंडलेनास्य भानोः

संप्रत्येषा भवति फलिता पल्लविन्यंशुभिश्च ॥ ६ ॥

तदेनमभितः फलप्राप्तये भगवंतं भानुमंतमुपतिष्ठे ।

नमस्तमःकदेमदुर्दमाबुधि-

प्रनष्टचेष्टाखिलजंतुसंततिं ।

प्रसार्यमाणैः पटुदीर्घैरश्मिभिर्

जगन्त्रयीमुद्धरते विवस्वते ॥ ७ ॥

इति सादरं प्रणमति । वियद्विलोक्य सहर्षं ।

कालाभ्रद्विपपाकलः कतकजछोदः कठोराभसां

केकाम्नायकुहूः कलानिधिमण्ये शीर्षोपलोद्भवैर्ण ।

कंसारेः प्रतिबोधिका कमलिनीकादंबयोः कुट्टनी

कालः कोऽपि करोति काशशुश्रुभिः कामं मनःकौतुकं ॥ ८ ॥

अपि च ।

चापान् पुंश्चेक्षुरूयान् कमलकुवलयोत्फुल्लमल्लीक्षुरप्रान्

दीप्राश्चोद्धृतसमज्जदमधुमदवत्तंधवाहद्विपेद्रान् ।

निर्बोधान् हंसयोधाश्चक्रकुसुमरजोवैजयंतीजयंतीः

सज्जीकुर्वन् समंताद्ददति शरदृतुर्जययाचां स्मरस्य ॥ ९ ॥

अपि च ।

समज्जदस्तवकसंभृतसौरभाध-

पुष्पंधयप्रणयमंथरगंधवाहाः ।

व्यातन्वते विमलशालिवनालिकेलि-

लोलेल्लुजंगयुवपुंगवमंगलानि ॥ १० ॥

तदहं तावदाश्रिताभिमतफलप्रदायकस्य निखिलनिगमश्रे-
णीमुक्तावली नायकस्य कमलामुखकमलदिननायकस्य भगवतो
जगन्नायकस्य शरत्कालविहितोत्सवसमालोकनान्तिकौतुकान्
सकलकलाकलापकोविदान् पारिषदान् सत्वरमुपगम्य कमपि

पु० । सहर्षं । महाप्रसादः । इति सादरं गृह्णाति ॥

कृ० । पुरंदर किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ॥

पु० । इतः परं किमु कर्तव्यं ।

दुर्वारा समरे मुरेण सहिता सर्वापि रक्षश्चमूर
गर्वीषो दलितश्च सोऽपि नरकः पूर्वामराणां प्रभुः ।

निर्वीणं गमितश्च शोकदहनो गीर्वाणमातुस्ततः

सर्वाण्यस्मदपेक्षितानि भगवन्निर्वीहितानि त्वया ॥ ६१ ॥

तथाप्येतदस्तु भरतवाक्यं ।

भामसुलसिता रता विवरणे तत्रे निरुद्धिं गताः

सञ्चितामणयः समुज्ज्वलयशोलीलावतीवल्लभाः ।

सौख्यन्यायविचारचंचुमतयः प्राभाकरप्रक्रिया

धौरेयस्फुरणा भवंत्वनिपा विप्राश्च नियोत्सवाः ॥ ६२ ॥

आविधता श्रियमुरस्येषवा शिरोधाव्

अञ्जं च नाभिसुषिरे यदि वा कपदे ।

पाणी मुदर्शनवताप्यथवा ललाटे

देवेन केनचिदिदं जगदे नु मोदं ॥ ६३ ॥

इति निष्क्रांताः सर्वे । व्यायोगः समाप्तः ॥ संवत् १८[०]१

आषाढशुद्धद्वितीयायां लिखितं मृत्युजयेन ॥ श्रीमात्रे नमः ॥

Whilst each leaf is marked नरकध्वंसः नाटकं (or ना०) व्या०, on the title-page the work is called नरकासुरध्वंसः ।

If, by his reference to a *Bālabhāgavata*, the author (as would seem) refers to his own work, no such work of his is known to exist, unless, indeed, the *Kūrmabhāṭṭa*, to whom such a work is ascribed in Bühler's Cat. of Gujārāt, etc., MSS., ii., 14, is a mistake for *Dharmabhāṭṭa*.

The MS. belonged at one time to one *Nārāyaṇa Bhāṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

4186.

2353a. Foll. 19 ; size 10½ in. by 5½ in. ; good Devanāgarī writing, of 1588 A.D. : eleven lines in a page.

Vāsantikā nāṭikā, in 4 acts, by *Rāmacandra*.

The plot is the familiar one of a king (*Hamsaketu* of Pushpapura) falling in love with a singing girl (*Vāsantikā*), and of a jealous

queen (*Hamsamālā*, daughter of *Kuntaleśvara*) trying to separate them, till at last, *Vāsantikā* is found to be the long-missing daughter of *Malayaketu*, Mahārāja of Kesarapura, on the banks of the *Kāverī*, who is at the same time the queen's uncle. The princess being compelled by a curse to become a maid-servant till a wonderful jewel (*hāramadhyamaṇi*) of which she has been robbed is recovered, her mother's sister, *Vasumatī*, in the disguise of a female mendicant, named *Rāgatarāṅgiṇī*, takes her to the court of Pushpapura. Here at last the jewel turns up again, with a prediction attached to it by the sage *Vāmadeva* to the effect that she shall be wed by *Hamsaketu*, who at the same time shall become *cakravartin*. Thus the queen at length becomes reconciled to the proposed addition to the king's seraglio.

It begins : श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

आयाता पुरतः सखीजनगिरा ब्रीडावनमानना

सिद्धत्सच्छकपोलमोक्षितवती रोमाञ्चितांग वरं ।

व्यावृत्ताननमोक्षितालिबदना व्यावर्तमाना मनाक्

साङ्गं शशिमौलिना गिरिसुतास्त्रिष्टा शिवायास्तु वः ॥ १ ॥

नाद्यंते सूत्रधारः । अलमतिप्रस्तुतेन । पुरतोऽवलोक्य । हंत सिद्धार्थोऽस्मि । यतः । समुदिता नानाद्भिर्गतेभ्यो भगवत्स्त्रिलोचनस्य यात्रायी यात्रिका लोकास्तद्यावद्व गच्छामि । परिक्रामन्ति ।

नेपथ्ये । हंहो सूत्रधार वयमतिभीष्मग्रीष्ममिहिरकरसंताप-भयात् कतिपयवासराणिहैवातिवाहयिष्यामः । तद-नुग्रहबुद्ध्यास्मासु भवता रामचंद्रकवेः कृतिवासंतिका नाम नाटिका प्रयोक्तव्येत्यार्यैर्विदग्धमिश्रा विज्ञापयन्ति ।

सूत्र० । आकर्ण्य । हंत हृदयानुसारिणा प्रसन्नं देवेन । उच्चैः । भो भोः सामाजिका एष तावदहं गृहं गत्वा गृहिणी-माहूय संगीतकमनुतिष्ठामि ॥

पुनर्नेपथ्ये । त्वरतां भवान् ॥

सूत्र० । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

प्रविश्य नटी । अज्ज एसंमिह । आणवेदु अज्जो ॥

सूत्र० । आर्ये आश्रमोऽस्मि तावदेतैरार्यैर्विदग्धमिश्रैश्चैव नाटिका नाम नाटिका नाटयितव्येति ॥

नटी । सविष्टासं । अज्ज य मे अंगां पप्फुरंति ॥

मृच० । ससंभ्रमं । किमिति २ ॥

नटी । साधं । अज्ज अज्ज (आर्य अज्ज) कुंडिनपुरादो आण्णदेण
(आगतेन) केणावि कुशीलवेण विहत्थीकिदंदि
(विहस्ता कृतास्मि) ॥

मृच० । कथमिव ॥

नटी । जं तुह बहणिया मातुस्सिआर (यत्तव भगिनो मा-
तृध्वसा) समं मातुलकुलादो जणअपरं षड्ढिदा (जन-
कगृहं प्रस्थिता) ।

मृच० । ततस्ततः ॥

नटी । तदो कुदोवि उवडिदेण महाणीकेण विअडिदा (वि-
षट्ठिता) कुतोवि (कुत्रापि) देसंतरे लीणा । रोदिति ॥

मृच० । हा कहं । अथ तत्रभवती भवत्या मातृध्वसा किंवृत्ता ॥

नटी । अश्रूणि प्रमृज्य । तदो णिवुत्ते तस्सिं सा विइदो तदो
विलोइअ सखिप्पेदा कासाए परिपरिअ ते अणेसिदुं
देसंतरे वाधुइइ ॥

मृच० । सनिष्टासं । धिगदैव यदेतादृश्यो ऽपि महाकुलसंभ-
वास्तादृशीमवस्थां प्रतिपद्यते । अणं ध्यात्वा । आर्ये
अहमप्यनया चिंतया परिमुष्टचित्तः शङ्कोमि नात्मानं
धारयितुं । यतः ।

चिंतया प्रष्टचित्तानां धीरतां बहतामपि ।

अनास्था जायते नित्यं संस्तुतेष्वपि वस्तुषु ॥

नेपथ्ये । साधु रे भरतपुत्र साधु सम्यगभिहितं चिंतयेयादि पठति ॥

मृच० । आकल्थीवलोक्य च । आर्ये संप्राप्तस्तावदयं महारा-
जस्य हंसकेतोस्मायो वसुमित्रः । तदेहि गच्छावः ।
इति निष्क्रांती ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति वसुमित्रः ।

वसु० । साधु रे साधु सम्यगभिहितं चिंतयेयादि पठिष्या
चिरं विचिंत्य । सर्वं चिंताविष्टानामीदृश्येष रीतिः । आत्मानं
निर्वर्त्य । आः अहमपीत्यभूत एवास्मि । यतः ।

राजकार्याणि सर्वाणि हित्वा संप्रति शून्यया ।

चित्तवृत्त्या मयात्मापि न विशेषाद्विभाष्यते ॥

अथवा प्रभूणामुद्यमुपेक्षमाणानां भृत्यानां कुतः श्रेयः । तथाप्ये-
तावच्चिंतनीयं । यत्संप्रथममनुनीतेन महर्षिणा परिव्राजिका-
शिष्याया वासंतिकायाः पाणिपीडनमहोत्सवमनुभवत एव
वत्सहंसकेतोश्चक्रवर्तिनमित्यावेदितं । देव्या च कुंतलेष्टरदुहित्रा
हंसमालया सबहुमानमाहूयामात्यवसुमित्र [१] इयं संगीततरंगिणी
परिव्राजिकास्त्वत्तिष्ठति । अस्मास्वेव स्थातुमिच्छति । तदत्र-
भवती सशिष्या त्ववि निक्षेपमिव निक्षिपामि । अनंतरं कथं

लगित्वा यथेनां वासंतिका न नयनगोचरीकरोमायेपुत्रकाया
विधेहीति ज्ञानादिभिर्निगृहीतोऽस्मि । तदत्र किं चरं । अथ
ध्यात्वा । भवतु भृत्यानां प्रभुकृतमेवोद्देश्यं न तु कर्तृविज्ञेयवत्प्रभु-
करादितोऽर्थेन पंचयिष्यामि ॥ नेपथ्ये कलकलः ॥

वसु० । आकल्थीवलोक्य च । अथे यथा संचरामतीहार-
शतकरकलितकनकचेययडिप्रहारप्रतिमायेनामनागरिकजनको-
लाहलः श्रूयते तथा तर्कयामि यत्प्रचलित एव धर्मात्मनादुन्याव
मधुरेण सममेकीतलेचनाय देवः । तस्मादेवेव चिंतयामीति
निष्क्रांतः ॥ विष्णोर्भक्तः ॥

ततः प्रविशति राजा विदूषकश्च ॥

राजा । वयस्य पश्य । सोऽयमुत्क्रांतारलितहृदयः समुपा-
गतः सुरभिसमयः । यस्मिन्निह

भूयो भूयः कुसुमविश्लिष्टेविभालाक्षिविह-

आलामालाकयलितवपुःकामिकेदारसंस्थः ।

वस्यस्यस्यडरिशनयनादृष्टिपोषवृष्ट्या

सिक्रः सिक्रो मनसिजतरुः पञ्चवाग्यादधार्ति ॥०

The Sanskrit version of the Prākṛit passages is only given in the margin of the first few pages. The writing of foll. 3-10 has suffered from damp along the right-side edge; whilst the left edge of fol. 14, and the right-hand edge of the last three leaves has been torn or eaten away.

It ends : राजा । इतः पर - - - नस्ति । यतः ।

नीतस्तेन महर्षिणा स्मृतिपथं देव्या प्रसादः कृतो

जातास्तेऽपि दिगंतगोतयशसः संतोषिताः सा विंशः ।

तं चापि प्रणयोदुरा समभवत्तस्मै पुनः श्रेयसे

प्राप्ता येयमुदंचदंबुजमुक्तो नातः परं प्राच-(१. प्राच्यते) ॥

[तथा] पीदमस्तु भरतवाक्यं ।

काले तोयमुचो भवंतु जलदाः शोषोभुजः पालय-

त्वेतामंबुधिमेलनी वसुधरा प येनज्ञातारयः ।

काव्यालापकथाविदग्धमनसो भूयामुरेते जनाः

शरैः शमैपरंपराः प्रवितरन्वाह (-) - - नो मुहुः ॥

इति निष्क्रांताः सर्वे ॥ चतुर्षोः ॥ इति रामचंद्रकृता

वासंतिका नाम नाटिका समाप्ता ॥ सं १६३५ ज्ञानी सा ।
कृष्णजीसुतमुरारिका लिखिता । अगोपीजनवत्प्रभावः सततं
कुर्वो नमो ना- ॥

Fol. 1a has the statement of a former owner : आसहरिरामने विभागे । [GAIKAWAR.]

4187.

2353b. Foll. 25; size 10 in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing, of 1470 A.D.; eight lines in a page.

Pāṇḍavābhyudayaṃ chāyānāṭakam, a dramatized account of the birth of *Draupadī* from the smoke of a sacrifice performed by *Drupada*, king of *Pañcāla* (act I.), and of her being given away in marriage, by *svayamvara*, to the five *Pāṇḍava* princes (act II.); composed, by *Vyāsaśrī-Rāmaḍeva*, for the delectation of his patron, *Vīra Raṇamalladeva nripati*, grandson of *Harihrama* (*Haribrahman*).

The MS., though written by a skilled calligraphist, is, on the whole, rather incorrect in its readings; and there are occasional small lacunae, probably caused by flaws in the original MS. In some places a second hand has made corrections.

It begins :

विसर्गास्त्रगादाविह किल विधातुः समुदिता
परा सा काचिद्वागचरमचिदुन्मेषमहसः ।

पुराणं वेदानमसिलपुरुषार्थोऽश्रयतरुन्
गुरुन् पंचास्रायान् सममय भजंती विजयते ॥ १ ॥

नांघते सूत्रधारः । समतादवलोक्य सचमत्कारं । अये कथमियं प्रवृत्तैव शरत् । यदिदमपगतजलदपटलकलंकशंकमपेकसंकरमलसलिलकलि लोलकोलाहलि कलहंसकुलाकुलितकमलवनं भुवनमंडलमलंकरोति कापि समयलक्ष्मीः ।

अपि च ।

एतस्मिन् शरदुत्सवेऽतिशुभं गायंति भृंगांगना
नृत्यं च करामिनीतिभिरीमा राजीविनीराजयः ।

मुक्ताजालकशालिसंततसितज्योत्स्नावितानं विय-
च्छेणीभिः ककुभां मुखेषु च शुक्लैरातन्यते तोरणं ॥ २ ॥

किंचित्परिक्रम्य सोत्तासं । सहो महोदयपरंपरामिव पश्यामि । यदिह जगदुदरजागरुककौमुदीमहसि हसितहरिमुखे सुस्मित-
सुरमुनिमनुजमनोहारिणि हरिप्रबोधमहोत्सवे त्रिभुवनजनमनः-
प्रमदमादधानो जगदुदयमहानाटिकाभिनयमद्यारभत कोऽपि सकलकलामयः समयसूत्रधारः । तथा हि ।

तत्रादृग्विधिनाऽभिनेतु[म] भितः शुद्धप्रबंधक्रमं

यः संमूर्च्छति मंजुले मधुकरप्रारम्भगीतध्वनौ ।

उत्सायोषु घनावलीजवनिकामस्मिन् जगन्मंडपे

प्रत्यग्रप्रथितप्रसादसुमुखीः प्रावेशयद्विग्वधूः ॥ ३ ॥

साकूतमिव । सहमपि तदप्र(?नु) त्रिविधवीरचूडामणेरसमसा-
हसकस्य स्वयमंकायातविजयश्रीस्वयंवरमालालंकृतकंदकंदलस्य
भुजबलदलितसकलारातेरारतस्य श्रीहरिधमतनुजजन्मनो महा-
मंडलेष्टरस्य श्रीमतो रणमल्लस्य महानवम्युत्सवमनुमिलितसमस्त-
सार्मतचक्रे ऽनुकृतशक्रसंसदि दर्शितसकलकलाकला[प]शालिनि
निखिलनिरवद्यविद्याविद्योतमानेऽस्मिन्नास्यानीमंडपे कस्यचित्प्र-
बंधस्याभिनयेन निजकुलकला कृतार्थयितुमिच्छामि । तद्भवतु ।
परिक्रम्य नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

प्रविश्य नटी । सप्रथममंजलिं वद्धा । एसमि । आणदेडु
अज्जो ।

सूत्रधारः । सादरं । आर्ये ननु प्रवृत्तैव तावदियं शरत् ।

नटी । साश्रयं । अज्ज कज्जलकिसिण सुणणपोरंधयामुक्कलि-
दभुवणकोसमि । ० --

सूत्र० । समर(? सरसं) । अयि एतदर्धमेवाकारितासि । किंच
विदितमेव तावद्भवत्या ।

अस्ति स्वल्पयनैकहेतुरखिलस्त्रावर्गैस्तर्कमणान्
साविर्भावितभावितकृतपुगाचारप्रचारः क्षिती ।

वीरश्रीरणमल्लदेवनृपतिस्तत्तुष्टौ रागिणी

यव श्रीश्च सरस्वती च वसतस्त्यक्ता निर्जं मत्सरं ॥ ६ ॥

अपि च ।

न जिह्वासाहसं न खलु विपुलत्वं च मनसो

न आयुःसातये कतिचन विधातुः प्रतिभुवः ।

गुणानामास्थानं निधिरनवधिः शौर्यमहसः

कथं वा वर्यैः स्याद्भ्रणत रणमल्लः क्षितिपतिः ॥ ७ ॥ ०

आर्ये निरूपयामि तावत्किमपि रूपकमनुरूपं । इति चिंताम-
भिनीय सहर्षोत्तासं । अस्ति किल सकलसार्मतचक्रचूडामणिना
कचंधजकुलावतसेनामैव(?०मुनैव) नरपतिनाभ्यर्चितस्य सरस-
कवेय्यासश्रीरामदेवस्य निर्मितरभिनवं पांडवाभ्युदयं नाम ज्वा-
यानाटकं । तदभिनयेन ० इमं नृपतिमाराधयिष्यामः । यदिय-
महिसामयि(?) ।

मद्वर्गो नटकर्ममैनिपुणाः सभ्या गुण्याहियो

वाणो रामकवेरेवेक्षितरसौचित्या चमत्कारिणी ।

पांडूनां चरितं च सिंचति सुधाधाराभिरंतः सतां

स्वामी श्रीरणमल्ल एव निखिलस्त्रापालचूडामणिः ॥ १० ॥

० १३ ॥

नेपथ्ये । अत्रि(?) अत्रि) भागुरे कुशकुसुमसमृद्धिर्धितस्तावदति-
विमलसलिलाशयालंकृतः किमपि कमनीयोऽयं देशः ।
सूत्र० । श्रुत्वा । सहर्षं । आर्ये समुपक्रांतमेव वक्ष्ये कैः । यदयं मुख्य-
नामा ममानुजो गृहीत[कुशकुसुमे] जावालिरित एवा-
भिवर्तते । तदेहि । आचामप्यनेतरकरणीयाय सज्जी-
भवावः ॥ निष्क्रांती ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति गृहीतकुशकुसुमः सकमंडलुर्जावालिः ।
जावालिः । ऊर्ध्वमवलोक्य । अहो । विदलितमिव गगनतलं ।
पुरस्तादवलोक्य । प्रभातमिव पश्यामि ।०

Jāvali is joined by *Bhāguri*, who tells the story (heard from *Śālaṅkāyana*—pupil of *mahāmuni Śamīka*, dwelling on the *Śrīparvata*—who has come from the south country to king *Drupada's* sacrifice) of a *Brāhmaṇī* widow who comes to stay at *Ekacakrā* in a *Brāhmaṇ's* out-house (*aṅgaṇa-kuṭīraka*) with her five sons, one of whom, by dint of great strength and valour, subsequently rids the town of a *Bakārākshasa*, to whom the *Brāhmaṇ*, according to the daily custom, was to have given himself up; whereupon the widow with her sons disappears from the city.

The *viṣhkambaka* completed, the first act begins thus (fol. 9b):—

नेपथ्ये । भोऽ वितताध्वरोपचारपरिचारकाः । समाज्ञा-
पयति वः सर्वानेष देवो देवयजनमधिवसन् पाञ्चालचक्रवर्ती ।

अमंदक्षादूनि प्रगुणयत भोज्यानि बहुशः
समंतान्नीयंता घृतदधिपयसि प्रचुरता ।
चिनुध्वं द्राक्षेद्युप्रभृतिमधुरं वर्गमभितः
प्रसर्पेत्सौरभ्यं कुरुत विविधं पानकमपि ॥ १७ ॥

अपि च ।

यद्यस्मै रुचिर्न प्रदेयमखिलं तस्मै तदेवादरात्
शाकानां तु पुनः पुनर्विकरणे कार्यः प्रमादो न च ।
भुञ्जाना व्यजनानिलैरुपरतस्वेदोन्नताः सं[य]ह-
स्रक्ताबूलविलेपनव्यातिकरे मा भूः क्षुब्धिस्मृतिः ॥ १८ ॥

अपि च ।

कीर्तंता गृहपक्षिणी प्रतिपद्यं धामानि संतुह्ये
गोभ्यः संतु समंततोऽतिविततास्तद्वासपासादयः ।

आनेतुं पचिकान् पुराण परितलिष्टान् दूता वरिह
वन्यानामपि नृपये निरति तदाहारा श्रियंता वने ॥ १९ ॥
ततः प्रविशति राज्ञः प्रतीहारः ।

प्र० । समर्पितस्तावत् स्वामिनो निदेशः । सहर्षाचर्यं । अहो
निखिलजननयनमनोहारिणी किमपि कमनीयताम-
यं(०यौ) यक्ष्मंडपणीः । तथा हि ।

चेतःकवे[क] कुंकुमाचुभिरित्यं निष्का समंताम्परी
तद्भिन्नमनुक्रमीकिकस्रतेरतः कृतस्वस्तिका ।

चित्रैरप्य वितानतः प्रविशतेराभूतलालंविभिः

प्रालेचैः सुमनःस्रजां जवनिकाज्ञोभाभितस्तन्यते ॥ २० ॥

ततः प्रविशति सपरिजनो राजा क्षुत्विजश्च । ०२२ ॥

प्रतीहारः । सचहुमानमुपनृत्य । जयतु देव इति प्रसन्नति ॥
राजा । विरोचन समादिष्टं सुपकारपरिवेष्टिकाभिः ।
प्रती० । सप्रश्रयं । संपादितः सकल एव स्वाभिपादानामादेशः ॥
राजा । सानंदं । विरोचन विभावयामि । किमपि समधि-
काद्यमनसः प्रसक्तिः ।

न संगः साधूनां न च विपुलतोषानुसरणं
न सेवा देवानां न च विशिष्टविद्याव्याप्तिकरः ।
अमंदा[मंदा]य प्रभवति सतां चेतसि तथा
यथा चैतानोऽयं विधिरधिकरम्यः प्रतिपद्यं ॥ २३ ॥

पुरतोऽवलोक्य क्षुत्विजो निदिशन् राजा सङ्ग्रधरं प्रति ।

पश्य यमुभूते अत्र कौशेति कपयिष प्रचरंति ।

क्षुत्विजः । उद्यानेताम्रिप्रता भूरिनाह्वानं
विद्यास्याद्ये(र्यै) चक्रुषा शृणुदृतीः ।
तद् वृषहन् सामस्तुतः सुवर्षात्
त्वं नो विद्यान पयिनः चाहि दास्यन् ॥ २४ ॥

इति होमं नाटयति ।

राजा । सहर्षं । अहो प्रथमसवनान्नानगानादिस्वमिरयं मनः-
प्रमदमातनोति ।०

It ends : डेपायनः । राजन् ज्ञयतां ।

निर्गत्य लाक्षागृहतः प्रदीप्तात् परोवर्न(1) ज्ञातिहविर्विधाव ।
गुप्तं चरंतोऽपि मनाश्याव प्राप्तास्त एते नृपपांडुपुत्राः ॥ २५ ॥
राजा । सानंदं । भगवन् अनुगृहीतोऽस्मि संश्रयनिरासेन ।
डेपा० । अपि च ।

युधिष्ठिराद्यैरिह येषभित्तैरज्ञे किलायं मधवावतीक्षीः ।
शची तवेयं जनया तदस्याः येषाप्यमो संतु वरा नृवीराः ॥ २६ ॥
राजा । सोपग्रहं । भगवन् किमनेन भगवता वाचदेवद-
स्याकुलं कुरुकुलं च ।

या एताः श्रुतयस्त्वयैव भगवन् व्यस्ताः समस्तास्तु ता
 या चान्या विविधात्मिका स्मृतिरियं युष्मादृशामुक्तयः ।
 किं वातः परमस्ति मूलमपरं धर्मस्य तद्यत्त्रिरा
 यंचैते पतयो मदीयदुहितुः पत्नी तथैषामिह ॥ ३७ ॥
 इति द्रौपदी करेण गृहीत्वा यंचभ्यः समर्पयति । आकाशे
 दुंदुभिध्वनिः पुष्पवृष्टिश्च । नोराजनप्रभृतिमंगलाचारश्च । युधि-
 शिरादयो द्वैपायनं प्रणमन्ति ॥
 द्वैपा० । युधिष्ठिरं प्रति । किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ॥
 युधि० । भगवन् चतः परमपि प्रियमस्ति ।
 यज्ञाक्षागृहवह्निना न दहनं मार्गे हिडिंवादिभिर्
 यद्विप्रस्य लवोऽपि न प्रतिहतास्ते ते वकाद्याश्च तत् ।
 स्तीरलं यदवाप्तमेव सकलो युष्माकसादो ऽथवा
 पांडूनामुदयस्य मूलमनुलं नाथ त्वदीयाशिषा ॥ ३८(!) ॥
 तथापीदमस्तु ।
 पर्जन्योऽयं विधत्तामभितप्तफलदामुर्वरीं भूमिपाला
 भूयामुत्स्यक्तवैराः सततगतरुजः संतु [लो]का विशोकाः ।
 शश्वद्विश्वभरातः प्रथितनवमुधासारमाधुर्यधुर्या
 वधा वाचः कवीनां सहदुः[यदुद]यानंदमुज्जासयंतु ॥ ३९ ॥
 द्वैपायनः । एवमस्तु । राजानं प्रति । विधीयतां वैवाहिको
 विधिः ।
 राजा । आदेशप्रमाणमिति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥
 समानं चेदं पांडवाभ्युदयं नाम छायानाटकं । कृतिरियं
 महाकवेः श्रीरामदेवस्येति ॥ ० संवत् १५२७ वर्षे फाचोत्र(१)
 शुदि १ शक्ते(marg. ०नी) लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

4188.

2353c. Foll. 9 (one of which, fol. 2, is wanting); size 9½ in. by 4½ in.; fair, somewhat cursive, Devanāgarī writing, of 1574 A.D.

Dūtāṅgada, a short dramatic composition (*chāyānāṭaka*)—in which the ape *Āṅgada*, the son of *Bālī*, is despatched by *Rāma* to *Rāvaṇa* to demand the surrender of *Sītā*—by *Subhaṭa*.

It begins : पापात्स वः कुमुदकुंदमृणालगौरः० नीचो
 (काश्यो ed.) भवन्ति शिथिला जघनस्थलीषु ॥ १ ॥० See
 Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 276-278.

The little work has been edited in the *Kāvya-mālā*, no. 28 (1891). According to the editors, the author (like *Hemacandra*) flourished under *Kumārāpāladeva* of Gujārāt (1088-1172 A.D.), in whose honour this work was composed.

The missing leaf contained from (वसं)तोत्सवे (ed. p. 2, l. 7) to वि गले (p. 5, l. 11). The discrepancy in the number of *śloka*s seems chiefly owing to some of the verses (esp. Prākṛit ones) not being numbered in the MS. There are, however, considerable differences of reading.

It ends: रामस्त्वयोध्याभ्यागच्छन् लंकारणभुवं निदर्शयन्
 पुष्पकाधिरुटः सपरिवारः स्वयं च सीतां प्रति । अत्रासीत्०
 कंठाटवो ॥ ४६ ॥

इति नवरसगीर्भिर्जीनकीं प्रीणयन्ः० प्रकटितबहुभद्रः
 छुद्रसंहर्त्रिकीर्तिः(! सर्वदा रामभद्रः ed.) ॥ ४७ ॥

स्वनिर्भितं किंचन गद्यबंधं कियत्कियत्प्राक्तनसत्कवीद्वैः ।

प्रोक्तं प्रगृह्य प्रथिरच्यते स्म रसाद्व्यमेतामुभटेन नाटवं ॥ ४८ ॥

इति श्रीकविमुभटेन विरचितं दूतांगदं नाम छायानाटकं
 समानं ॥ शाके दलवशकेतु १४९६ नभस्ये मासि शुक्लके ।
 उदयाकरेणालेखि नाटकं दशमीगुरौ ॥

[GAIKAWAR.]

4189.

1520e. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing, of 1584 A.D.; 12-14 lines in a page.

Dūtāṅgada, in a different recension from that of the preceding MS. and the printed edition, but likewise attributed to *Subhaṭa*.

Not only is the dialogue itself considerably extended in this version by the insertion of many additional stanzas, but narrative verses also are thrown in, calculated to make the work a curious hybrid between a dramatic piece (with stage directions) and a narrative poem. This latter character of the composition is rendered still more pronounced by an introduction of 39 (12 + 27) stanzas in mixed metres

(partly, however, placed in the mouths of *Rāma* and *Hanumat*), referring to incidents which lead to the discovery of *Sītā's* hiding-place.

On the first 9 leaves of the MS. numerous marginal and interlinear notes in Gujarātī have been added, which have, however, suffered a good deal from wear along the edges.

It begins :

कौशल्यालसदालवालजनितः सीतालतालंगितः
सिक्कः पैक्रियेन सोदरमहाशाखाभिरभ्युन्नतः ।
रक्षस्तीक्ष्णनिदाघपाठनपदुष्कायाश्रयानंदकृद्
युष्मद्वीक्षितसत्फलानि फलतु श्रीरामकल्पदुमः ॥ १ ॥
उद्धतासी धरित्रीभरमिति भुजगाधोच्चरो वंशवृद्धिः
संवृक्षेत्तंयुमाली दलितयपरिभवा भाविनी स्त्रीरितोद्गः ।
हर्षोत्तिद्राननश्रीरजनिजनिदिने यस्य लक्ष्मीवयस्यः
सोऽयं वः सर्वकालं सफलयतु मनःकामनो रामनामा ॥ २ ॥
कूर्मः पादोऽस्य यष्टिभुजगपतिरसौ भाजनं भूतपाथी
तैलापूराः (? तैलोत्पूराः) समुद्राः कनकगिरिरयं वृक्ष-
वृक्षप्ररोहः (? वृक्षवर्तिः) ।
अर्चिच्छंडीशुरोचिर्गगनमलिनमाकञ्जलं दक्षमाना
शत्रुश्रेणी पतंगा जयति रघुपते त्वमतापप्रदोपः ॥ ३ ॥ १२ ॥
आ ह्रीपात्पततोऽप्यमी नृपतयः सर्वे समभ्यागताः
कन्येयं कलधौतकोमलरुचिः कीर्तिश्च लाभोऽपरः ।
नाकृष्टं न च टंकृतं न नमिर्तं नोत्पापितं स्थानतः
केनापोदमहो महाधनुरिदं वानोरमुखीतलं ॥ १ ॥ ०
यद्धर्भज जनकात्मजाकृते राघवः क्षितिपतेर्महदनुः ।
तदनुगुणरवेण रोषितस्वाजगाम जमदग्निजो मुनिः ॥ ६ ॥
राम उ० । भो ब्रह्मन् भवता समं न घटते संग्रामवार्तापि नः
सर्वे हीनबला वयं बलवता यूयं स्थिता मूर्धनि ।
यस्मादेकगुणं शरासनमिदं मुच्यन्मुर्वीभुजाम्
अस्माकं भवतो यतो नवगुणं यज्ञोपवीतं बलं ॥ ९ ॥ ०
हनुमानुवाच रामं प्रति ।
दृष्ट्वा सा जनकात्मजा रघुपते युष्मत्प्रसादात्मया
लंका नाम पुरी समुद्रजठरे तत्रास्ति वीरप्रभो ।
राहुयस्तनिशापतेरविकला लावण्यहीनप्रभा
सीता जीवति हे नु किं वद सखे रामासृतं मानसं ॥ २७ ॥
अथ दूतांग ॥ श्रीरामाय नमः ॥
रमते योगिनो यत्र नित्यानंदे चिदात्मनि ।
इति रामपदेनाशी (०सी) परब्रह्माभिधीयते ॥ १ ॥

रामो राममणिः कदा विजयते रामं रमेजं भवे
रामेकाभिहता निशाचरचक्रुः रामाय तस्मै नमः ।
रामाकाशे परायणं मन चरं रामस्य दाकोऽभ्युदयं
रामे चित्रलयः सदा भवतु मे हे राम नो ना नमः ॥ २ ॥
पायास वः कुमुदकुंदमृकालगीरः ० ॥ ३ (ed. 1) ॥
शोभोः कोदण्डभगादविदितविभवः ० ॥ ४ (ed. 2) ॥
येनोत्तम्य तरंगिकीर्तिमनु दुर्वारज्ञानासृगैर्
इत्वा राक्षसपुंगवेचनपरा प्राचरिन्नितामृगवो ।
सिंधुमैत्रं विधित्तया जलनिषेहलंघनं मार्गितः
दूतो बालिमुतः कृतो रिपुजये रामः सदा पातु नः ॥ ५ ॥
सूत्रधारः मुख्यनटः । विष्णुविष्णुभराममुद्रकादिवराहस्य ०
महाकविना सुभटेन निमित्तं दूतांगदं नाम काव्यानाट्यं
भवतां पुरोऽभिनेतव्यं भवा ।
अत्रैव धर्मेविधिरथ पतिव्रतात्वं
सीमातृता च निमित्ता गुरुभक्तिरथ ।
वाल्मीकिना कविशरप्रवरैश्च गीते
रामायणे वदत केऽथ गुणा न सीति ॥ ७ (!) ॥
तारापतिं वानरराजलक्ष्मीं ० ॥ ८ (ed. 3) ॥
तारा रुमा हरिपतिं रविर्न विधाव
इत्वा पुरंदरमुतं बलिर्न शरेण ।
चङ्गादीं वं दाशरथिः स देवः
मुनेल्लेखोपवनेषु रम्ये (?) रेमे ॥ ९ ॥
रामः । लक्ष्मणं प्रति ।
तीर्थोऽर्थवः कवलितेव कपोतरस्य ० ॥ १० (ed. 4) ॥
लक्ष्मणः । आर्य श्रीराम कातरमनोऽलंघिना देवेन किं ।
उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपेति लक्ष्मीः ० ॥ ११ (ed. 5) ॥
यावत्तलाटशिरः ० ॥ १२ (ed. 6) ॥
जयति भृगुवंशतिलकः प्रथमकविर्द्विजवरः स वाल्मीकिः ।
मृदुललितपदनवर्द्धं कृतमिह रामायणं येन ॥ १३ ॥
जयति रघुवंशतिलकः कौशल्यादुदयनंदनो रामः ।
दशवदननिधनकारी दाशरथिः पुंडरीकाक्षः ॥ १४ ॥
तीर्थोऽर्थे ० ॥ (!)
तदुल्लेख्यनलंघयन्नलनिधिं सर्वप्रवर्गेः समं
तीरे वारिनिधेनिषेयं सकलं सैन्यं ततो राघवः ।
कर्तुं कोणपशोणितेर्जलनिधिं प्राहाहमं लक्ष्मणं
दिव्यं गृह्य भनुः शरं च परमं वैरोपये दीक्षितः ॥ १५ ॥
यावत्तलाट ० ॥ (!)
संदिश्यतां रघुपते त्वय विग्रहस्य संधेः ० ॥ १६ ॥
यो बाली राक्षसं तं विभुवनभयदं दुर्जयं ० ॥ १७ ॥

तदादिश्यतामगदाय दौत्यं ॥

सङ्ग्रहमानमवलोक्य संगदं श्रीरामः । वत्स संगद ।

पिता ते यद्वाली० ॥ १८ (not numbered in MS.; ed. 7) ॥

संगद उवाच । किं प्राकारविहारतोरणवर्तौ लंकाम् ॥ १९ (MS. १८; ed. 8) ॥

राम उ० । संगद रावणं प्रति गत्वा इति निवेदय ।

सञ्ज्ञानादथवाधिपत्यरभसाद० ॥ २० (MS. १९; ed. 9) ॥

रामस्य वचनं श्रुत्वा वालिपुत्रो महाबलः ।

उवाच वाक्यं मेधावी राघवं हरिर्सेनिधौ ॥ २१ ॥

संगदः । किमेतत् । संधौ वा वियहे वापि० ॥ २२ (ed. 10) ॥

Besides the introduction, the MS. contains 138 verses (as against 56 of the edition); but the total number is still larger, owing to several verses, apparently considered as mere variants of the same, being sometimes counted as one, e.g., after *sl.* 104, beginning जन्म त्रसकुले०, two others are given, beginning in the same way, and the next verse (105) being then (like the verse before the colophon) actually introduced by पाठांतरं । सा हंचये(?) हर्म्ये) रामभद्रे सचटु० ॥

Whilst verses 132 and 138 (the last) of this version correspond to vv. 49 and 54 of the edition, the intervening verses are quite different; nor are the last two verses of the edition found here. It ends:

बाल्ये येन हता सुकेतुदुहिता भग्नं धनुः शीभवं

स्वर्गावासगतिः क्षता भृगुपतेर्गुर्वाक्षया मेदिनी ।

त्यक्ता वालिरपि क्षतः कपिपतिं सुग्रीवं एवाकरोत्

पीलूयं विनिहत्य येन युगपत्संकेतरोडहं कृतः ॥ १३७ ॥

तत्र पीलूयं निहत्य यस्त्वदनुजं कर्ता सलंकेश्वरं ॥ १३७ (!) ॥

पाठांतरं । अत्रासीत्कण्ठिपाशबंधनविधिः० कृत्वा च कंठावली ॥ १३८ ॥

इति सुभटेन विरचितं दूतांगदं नाम नाटकं समाप्तं ॥ स १६४१

वर्षे १५०५ प्रवर्तमाने पुस्तकलिप्तं व्यासमहं कालतसु मथुरादासु ॥

The remaining space on the last leaf is filled up with miscellaneous verses (beginning सः किं सुंदरि सुंदरं न करोषि), written by two different hands.

[H. T. COLEBROOKE.]

4190.

607a. Foll. 51 (one of which, fol. 3, is wanting); size 10 in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing, of 1666 A.D.; six lines in a page.

Nandighoshavijaya, or *Kamalāvīlāsa*, a dramatic entertainment, in five acts, on incidents connected with the religious festival of the 'rathayātrāmahotsava,' or procession of *Puru-shottamadeva's* car; composed by *Śivanārāyaṇa Dāsa*, son of an *ambashṭha* (? *Dūrgādāsa*), in honour of his patron, *Gajapati Narasimha-deva*.

It begins:

फुल्लपंकजतो स्मितभस्मि रमावक्त्राभूतांशौ परि-

स्फोते चारुचकोरतां दिविषदां हनुमुंडरीकेर्कता ।

दैत्यस्तोमवनीषु दारुणदोहामक्रियापाटवं

विभक्त्यैस्तुभूषणस्य नयनं पायादपायाज्जगत् ॥ १ ॥

अपि च ।

लावण्यावुतरंगिणी तरुणिमप्रागल्भ्यकेलिस्यली

पुष्पेयोर्निशितानि विजयीयस्त्राणि कान्तेः सभा ।

भाग्यं नंदयशोदयोर्ब्रजवधूप्राणा जगन्मंगलं

मूर्तिः पातु जगति वासवमणिः श्यामाभिरामा हरेः ॥ २ ॥

अपि च ।

यद्यप्यस्ति समस्तवस्तुषु तथाप्येकांतभक्तेज्ज्या

लीलोत्पत्तिरतनौ तनौ तु दधतं सृष्टिक्रियासाधनं ।

पार्थायोपदिशंतमौपनिषदं तत्त्वं स्वरूपोदयाद्

दूरोन्मूलितमायमर्जुनसखं ध्यायेम मध्यरेथं ॥ ३ ॥

नांछते सूत्रधारः । अलमयलीकिकचमत्कारसंभारशालिनि परामर्शानधीने वस्तुनि वाचां प्रपंचेन । किं च सोप्रतमहं श्रीमत्सत्त्वतगणहृत्कमलांतरुज्ज्वलमाणलावण्यासंतानवि - द्रावितद्रावितश्रुतासीरमणिमांसलमरीचिचिचये त्रिलो - कीलोकोपजीव्यकरुणावरुणालये पुंडरीकालयपांडुर - गंडकपालीकंद्यनताडविताथरपुटपटुसंचारपंडिते भग - वति जगतोपरिवृढे अहर्निशनिर्वासिताशेषवासना - विषयिगणानुगम्यमानचेतोवृत्तिस्तानसंविधीयमानता - दृग्वासनानुसंधीयमानसपथोपवीयसोदरीकृतनृगनुहुषभ - रतभगीरथोबरीपथ्येकांतनिर्व्यूढपथ्येकबंधविश्रोतकान्तेः

प्रतिपक्षवक्षःकपाटपाटनाविमृताभिनवनरसिंहमूत्रेणप-
तेनैरसिंहदेवस्य—[this name has been supplied
by a different hand* at the beginning of
four lines daubed over with yellow pig-
ment at the end of fol. 2b, and beginning
of fol. 4a; the expunged passage (which
did not contain that name) having origin-
ally ended with तस्य श्रीमन्महाराजकुमारस्य]—
वपुस्मिन्निगमैरिव प्रत्यक्षतां गताभिः स्मृतिभिरिव
स्वीकृताकृतिभिर्दंडनीतिभिरिव दशैवविषयमुपेतैर्दे-
नैरिव मुखैरिव काव्यालंकारनाट्यस्य भाजितसभाजिरेः
सभास्तारैरादिष्टोऽस्मि । यत्रस्य जगतीजनमनोनयनम-
होत्सवस्य करुणाकटाक्षपातपरिभाषितैहिकामुष्मिक-
भावुकैर्न शिवनारायणदासाभिधेनाचष्टमृनुना तदास्या
विनिर्मिते नदिघोषविजयाख्यनाटकमभिनेतु । सतः
सहधर्मिणीमाहूय संगीतकमनुतिष्ठामि ॥ परिक्रम्य
नेपथ्याभिमुखमवलोक्य किंचिदाकर्ण्य पुनरपवाये । अये
प्रिया समाहितेन चेतसा किमप्यद्भुतं गायति । तद्वैवा-
चस्याय तूष्णीमाकर्णयामि । तथा करोति ।

नटी गायति ।

आणंदमिच्छपुंजो रेखड् नीलाद्रिकुंजम् ।

मुक्तामशिला कथयो जलभ्रष्टस्त्रमेहदो मसिणो ॥ १ ॥

आनंदामृतपुंजो राजते नीलाद्रिकुंजे ।

मुक्तामशिला कृष्णः जलभरितमेधतो मसृणः ॥ १ ॥ ०२ ॥

मृत्र० । आकर्ण्यैभिर्मृत्य । प्रिये किं तावद्वापसि ॥

प्रविश्य नटी । सलज्जाह्लादं । अज्ज न किंपि अणं ०३ ॥ ०४ ॥

मृत्र० । प्रिये एवमेतत्कः संदेहः ।

धासि ब्रह्ममये निरंतरचिदानंदामृताभोनिधौ

प्रत्यग्योतिषि योगिनामपि मनो ध्यानैकतानोन्नरं ।

यस्मिन्नस्तमुपेत्य न व्यवसितं भङ्गे पदव्याकुलम्

अस्त्रगोर्चरमेतदध्रकुसुमं कुर्वेत्तमी किं जनाः ॥ ५ ॥ ०

Then, hearing two persons speak behind the scene :

* It had, however, in the first place been supplied by a second (neat) hand in the lower margin of fol. 2b as to be inserted after नरसिंहमूत्रेः, but has been daubed over along with the two bottom lines (doubtless in order to disguise the gap caused by the loss of fol. 3), after which it was written in again by a third hand; a ३ having also been added on fol. 2b.

मृ० । इती देव्याः कमलायाः किंकराचरोधचरी प्रवामची
भवता वेदग्धबोधभाषया स्मारितरचयाचामहोत्सवेना-
भ्यर्क्षसंभाषितेन जनित्रोद्देगी रोषादिहेवागच्छतः । तदि-
दानोमस्माकमितो उपतरणमेव जेव इति निष्क्रांती ॥

प्रस्तावना ॥

Act 1. *Abhisheka*.—*Brahman* tells *Jaya* and *Jayā* the traditional story of king *Indradymna* and his pilgrimage to the *Nilādrī* and the *Purushottamakshetra* (cf. nos. 3627, 3711), whither *Purushottama* (*Vishnu*), according to his annual custom, has now again betaken himself, thereby arousing *Kamalā's* (*Lakshmi's*) displeasure. *Citraratha* and *Urvāśī* also appear, sent by *Indra* to inquire after the goddess.

II. *Kamalāvīraha*.—*Vimalā* tells *Nārada* and *Virajā* the circumstances regarding the estrangement of the divine couple; the goddess having become jealous of the 'yajñavedi,' looked upon by her as her 'sapatnī.'

III. *Punarāvīrbhāva*.—The *devī*, in her apartments, attended by *Jayā*, is lamenting her fate. The *rishi*, with *Vimalā* and *Virajā*, having pacified her, she asks to be taken to her lord.

IV. *Rathavijaya*.—*Viśvāvasu* and *Menakā*, having been sent by *Virīnci* to see that everything is ready for the festival, describe the incidents connected with it, as witnessed by them. Then enters king *Narasimhadeva* with his spiritual guide (*Rāyaguru*) and his ministers to do homage to *Purushottama*.

V. (? *Kamalāvilāsa* or *Nandighoshavijaya*).—*Viśvāvasu* and *Menakā* witness and describe the subsequent ceremonies. *Kamalā* appears and receives homage from the king (acting as the god's *pratinidhi*, or *pratimūrti*); whereupon she becomes satisfied with her consort's doings, saying (fol. 46a): तदाधिष्ठितायां नवि का रुक्तिर्निर्वाच-
वितरणे यश्चेच्छाः ॥

With one or two exceptions, the Prākṛit passages are followed by their Sanskrit versions. Only the minor female characters (but neither *Kamalā* nor *Virajā* and *Vimalā*) speak, however, in Prākṛit.

It ends : तथापि तदस्तु यथा भरतेन गीतं ।

असितमणिमरीचिवीचिसंग-

स्फुरदधिपमकंपमिदुर्विभं ।

विकसितसरसोरुहोक्तभृंगी-

अतिकरमुग्धमपायतः पुनातु ॥

स जयति पुरुषोत्तमः स रामः

कमलमुखी कमला च सा सुभद्रा ।

जयतु नरपतिः प्रजाश्च सर्वा

द्विजवृषभाश्च निरीतयो भवतु ॥

अपि च ।

भक्त्या विष्णुं हृदि परिचरन् मोदयन् सन्मनोसि

आति धुन्वन् सुरविटपिनां वाप्ययन्त्रैरिक्ताः ।

नीतिं धर्मेऽनिशमुपनयन् वर्धयन् राजलक्ष्मीं

वैरिचान्दं भुवि विजयतां केसरी सिंहवीरः ॥

इति नंदिघोषविजयनाम्नि नाटके पंचमोऽंकः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ संवत् १९२३ ॥ फाल्गुणे कृष्णपक्षस्य अमाया भौम-वासरे । लालाभिधेन लिखितं मुदे भवतु धीमता ॥

The leaves are marked कम० ; and the reverse of the last leaf contains the (Nāgarī) title *śrī-Kamalāvīlāsa-nāṭakam*. [H. T. COLEBROOKE.]

4191.

99. Foll. 35 ; size 10 $\frac{3}{8}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in. ; modern Devanāgarī writing (Nepalese paper) ; 8 or 9 lines in a page.

Hāsyārṇava, a comedy in two acts, by *Jagad-īśvara*.

It begins : स्वेदस्यंदिताद्रुचंदनचयं०, cf. Wilson, Theatre of the Hindus, ii., p. 408 ; Sylvain Lévi, Le Théâtre Indien, p. 253 ; Cat. Bodl., nos. 311, 312.

The MS. is incomplete ; the first act ending on fol. 34b : इति हास्यार्णवे सप्तनिर्णयः प्रथमोऽंकः ॥

Editions of this farce were published at Calcutta, in 1835 and 1872.

[B. H. HODGSON.]

4192.

607c. Foll. 19 ; size 10 in. by 3 $\frac{1}{2}$ in. ; careless, modern Devanāgarī writing ; 8-10 (mostly 9) lines in a page.

Hāsyārṇava-prahasana, a complete, but poor copy. [H. T. COLEBROOKE.]

4193.

3281. Foll. 32 ; European foolscap paper (water-mark 1811), 13 in. by 8 in. ; twenty lines in a page.

Hāsyārṇava, the text written out on one side as for publication, with an English translation on the opposite side.

The latter begins :—"A Brāhman pronounces the benediction : May the copulation of the husband of *Mridani* with *Parvatī* be for the happiness of the voluptuous—"

The Sanskrit translation of the Prākṛit passages is not given. [H. H. WILSON.]

4194.

2388. Foll. 134—of which are wanting foll. 4, 6, 7, 50, 51, 56, 57, 65, 66 (but 67 double), 69, 90-92, 99, 115-117, 126, 128, 133-135 ; size 9 in. by 4 in. ; fair, large Devanāgarī writing, of about 1700 A.D. ; seven lines in a page.

Gaṅgādāsa-pratāpavīlāsa, a drama, in 9 acts, on certain incidents in the life of king *Gaṅgādāsa Bhūvallabha Pratāpadeva*, of Campakapura (i.e. Campānir, with its hill-fort, the Pāvadurga or Pāvakadurga) in Gujarāt ; composed by *Gaṅgādharma*.

It begins : श्रीमहामाया काली ॥

श्रीमत्सतोपजननी जननी जगती परा ।

परापरगिरं दद्यादद्यान्तदमयी मम ॥ १ ॥

उद्यत्कालीकटाक्षावलिचलनचललोचनापांगरंगः

कुम्भहृतेयमुक्तागतशरनिकरच्छेदिबाणप्रयोगः ।

मीलच्छृंगारवीरस्फुरितभुजयुगोद्भासितोर्माचितांगः

संधाने सावधानस्त्रिपुरनृपजयी पातु गंगेश्वरो वः ॥ २ ॥

विश्रामित्रातिविश्राध्वरहरहरद्यामिनीचारहारी

सोताभृंगारलीलांकितभुजविलसत्कारुण्यकृतार्कः ।

पारावारीतरुक्षारितद्रुपदतुलस्थीतसन्नीतकीर्तिर्

लंकेशार्कककारी स जयतु भुवने रामनामावतारः ॥ ३ ॥

नांछते सूत्रधारः । परितोऽवलोक्य । सहो भूमंडलमासंडलपुरं
संप्रति विजिगीषतीति भाति । यतः ।

इह हि विबुधाधारः पावः सुरालयभूधरं

जयति कनकोन्मादं भृभृद्विक्लसुवर्णभूः ।

कुलमुखकृता युक्तः पत्या स गोत्रभिदा युतं

स्फिरतरलसङ्गसासंगो विनिर्गतजहुजं ॥ ४ ॥

निवसति महाकाली यस्मिन्कुलललालसा

निजमनु कलान्यासैरेतवृषेण विभाविता ।

सितगिरिमपि त्यक्त्वा प्रातः प्रियाविरहासहो

विलसति महादेवो ऽयस्मिन् गणावलिर्मंडितः ॥ ५ ॥

अरवि किमयं धात्राधारः प्रयासवतावता

सकलवसतिर्ब्रह्मांडस्य स्वभावमहान् गिरिः ।

उपरि च तले मध्ये यस्मिन्निवासवती नृणां

त्रिभुवनजनप्राप्यं सौख्यं सदापि ददाति यः ॥ ६ ॥

कुवलयदलश्यामः कामं पुरा यदजीजनत्

कुवलयदलश्यामः कामं वधूनयनीचलः ।

जनयति गिरेरस्योपतिं स्थिते पुरचंपके

तदुचितमहो लज्जां नैति स्वयं जनयन् रतिं ॥ ७ ॥

अपि च । एते चंपककामिनीपरिलसद्भस्मिन्नमल्लोमिल च -

चापेयप्रबलस्फुरापरिमलस्वीकारतस्तुंदिलाः ।

पीत्वा वारि शरत्प्रसन्नसरसां पावाचलारोहण-

प्रत्यारोहणजातसेदहरणा वीतोह मंदानिलाः ॥ ८ ॥

०१४ ॥ ... the lost leaf 4 contained from the
latter part of *Sl.* 10 to the beginning of *Sl.* 14.

पटाक्षेपेण विदूषकः । सहो सचं सचं ।

सोत्तायं वसणं कक्षा वि मङ्गं माणं पहूणं शवा

शेवंगम्मिरसस्स मे श जणित्थं से चं बु कंबुप्पहं ।

लंबसंनयणह्वयं मम हिमं मरुमि शो दीसये

ता भूमितलजोसिञ्चा श विबुहत्थीयं महिज्जंतरं (!) ॥

सूत्रधारः । सहो कर्म मध्येकर्म प्रसन्नं परिहर्षमि ॥

विदूषकः । परिहासभट्टोऽहं नृपे नृपतं वदामि ।

सूत्रधारः । ध्यानिना विपरीता प्रतीतिवैयर्थ्ये । ० .. (fol. 6
and 7 wanting, containing *Sl.* 15-21) .. ०१५ ॥

कुर्वन्मदवादमुद्यतमहावादं मया च चलात्

प्राप्तापारपुरं पुरंदरं इवानोक्तं नृपद्विधा ।

वत्सात्यागिगुरुयुक्लोकवनितावचोमवाचनं

निस्सारप्रतिपादिनं समकरोतीहल्लेनेव वः ॥ १६ ॥

देशान् गृह्णन्भूमिपस्य सहसा यो लोलवेवायहोद्

यः संयामसभातले ऽतिविमत्तान् भूमिपतीत्यवहोत् ।

यो ऽयानं समयहोद्बुद्धतरानचिन्तयान् रक्षितुं

यो वैरिचितिवत्समेः सह भुजोत्सवादलं अवहोत् ॥ १७ ॥

यत्निस्सारणाद्रुणादपगतः स्वप्राक्निस्सारणं

प्राप्तः स्वांगुलिचर्चनं न चरत् वेगदुतः कारत् ।

कृत्वा दुस्त्यदुर्दुमादिचरत् संस्रज्य सङ्गारत्

जप्त्वा दुष्कृतं स गृह्णन्मुरच्छाः कथं प्राकृति ॥ १८ ॥

तत्कीर्त्या भुवनचये भवति ते शोकादिचर्चोक्तिं

संभ्राताडवमस्मरन्मनुष्यतिर्गोषो सदा संगतः ।

तस्मात्प्रतीतिमतीयमथ नृपती श्रीगंगादासाभिधे

मामादिष्वहमुष्य नाट्यविधये तेनाहमवागमं ॥ १९ ॥

तदहमनेकानवद्यमंचविद्योपासनासमासादितसर्वसपर्येराचावेचनं ०

विराजमाने श्रीमत्सहाकालीप्रासादपुरोवर्तिनि सभातले ऽस्मिन्

मुखासीनं शरासमयसमुचितदेवीपूजनाय समागतं सकलराजपते

गंगाधरकविचित्तगंगादासप्रतापविलासनामनाटकाभिनयेन च-

रितोवयामि ।

गंगाधरकविचिता चरितं श्रीगंगादासभूपस्य ।

वयमपि नाट्ये कुशलाः किं संतोषकरत् नाच ॥ २० ॥

विदूषकः । को सो कई जस्स कञ्जेरा संतोसो भोदि ।

सूत्रधारः । तस्य गुणवर्धनपक्षं नाकश्चित् । तस्य विरुद्धपक्षं

त्वया नाकश्चित् ।

विदूषकः । तइ मह कळं किं न सावरसि ।

सूत्रधारः । नृपु ।

तरङ्गगातुंगाकुलतरंगानुलचचो-

मणी रंगासंगादनुतरसभृगाविततनुः ।

मधूसंगी भृंगालसलसदनगावितरुणी-

दुगासंगार्थं गावति रयति गंगाधरकविः ०

नेपथ्ये । सलंक्रियतामलंक्रियतां पुरं ।

कुर्वंतु प्रतिवीथिं मार्जनविधिं पद्मानि मुक्ताफलैर्
माणिक्यैरभितो लिखंतु सुधया लिपंतु सौधानि च ।
बध्नुतु प्रतिमंदिरं प्रतिपुरद्वारं पताकावलीर्
वादित्राणि च वादयंतु नगरे नृत्यंतु वारोगनाः ॥ १ ॥

चूलिका ।

विदूषकः । ससंभ्रमं विलोक्य । भाव महसवसंभ्रमाकलिदो को
एसो आसच्छदि ।

सूत्रधारः । मारिष सयं किल राजसचिवो देवीमहोत्सवसंन-
हाय पुरपालकानाज्ञापयति । तद्वयमप्यभिनयोचितने-
पथ्यग्रहणाय व्रजामः^{१०} इति निष्क्रांती । प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति राजसचिवो हरिदासः । यथा ।

स्फायत्प्रोञ्जलकंचुका^{१०} ॥ २ ॥

सचिवः । उच्छस्य सानंदं ।

धैर्यैकपद्यां चलतामभिमानवतीं नृणां ।

करावलंबनं दत्ते देवै साहसिनी स्वयं ॥ ३ ॥

कथमहह पंचत्रिंशत्कुलराजकन्यकाश्चाहुःश्राणकुलप्रदीपस्य
हठहंभोरस्य मम स्वामिनो भोगींद्रस्य मस्तकरत्नमिव कन्यारत्न-
मभिलषतो महंमदमहासुरत्राणस्यापमानना स्वभुजबलनैव मत्स्वा-
मिना समकारि । तत्र संगैरकांगवीरस्य स्वप्रभोभुजसामर्थ्यम-
जानता मया सचिवबुद्धित्वात्संचितेनास्यापि यावत्साधनं डपसुर-
त्राणेन गूर्जरसुरत्राणपुर्वद्वेषिणा स्मत्सहायत्वमंगीकृत्य भाषाषत्रं
प्रेषितं । तद्वात्री देवीव्रतनियमवत्याः प्रतापदेव्या मंदिरे देवी-
पूजनसामग्र्यौ विलोकयतो महाराजस्याग्रे मया वाचितं । तदभि-
नंदितं देव्या स्वीकृतं च महाराजेन ।

तन्मन्ये श्रीमहाकालीसेवया सुस्थिराकृतं ।

गंगदासमहीजाने(?) ०पेने) राज्यमाचंद्रतारकं ॥ १ ॥

तदधुना देवतायात्राभिमुखस्य महाराजस्याज्ञया देवतायजनसा-
मग्रीसहितमित्त्वायात्रं पुरोहितं देवतालं पुरः प्रस्थापयामोति
निष्क्रांतः ॥ विष्कंभकः ॥

ततः प्रविशति पुरोधाः पुरो धावतः कंबलकमंडलुपूजोपक-
रणकरा बटवश्च । यथा ।

प्रातःस्नानपवित्रगात्रविलसत्प्रखलितप्रोज्जसद-

धोत्रस्फारितयज्ञसूत्ररश्मिर्दग्धप्रगल्भांगुलिः ।

गोपीचंदनचर्चितालिकजितादित्यप्रभासंडलः

कर्णीदोलितकुंडलः समयते राज्ञः पुरोधा इह ॥ १ ॥

पुरोहितः । पुरो विलोक्य । अग्रे

नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ।

नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताग्रणा(?) ०तप्रणताः) स्मृता ॥ १ ॥

इति नमस्करोति । पुरोहितः । विलोक्य ।

एषा सा जगदंबिका विजयते काली कपालिप्रिया

देवीभिर्नवकोटिभिः परिवृता मुक्ताभितो भैरवैः ।

एतां मंत्रमतांगभूतहवनैराराधयामोऽधुना

येनासौ यवनाधिपे युधि जयेच्छ्रीगंगदासो नृपः ॥ १ ॥^{१०}

Act II. (beg. fol. 16b). The king enters, with the *vidūshaka*, to attend the *homa* and the festive performances. For the latter the chief actor introduces himself :—

नाट्यकारः । नाट्यरसिको नाम नाट्यकारोऽहं ॥

राजा । कुतो देशादागम्यते ॥

नाट्यकारः । कर्णाटात् ॥

राजा । तत्र किमपूर्वमत्रागमने च किं कारणं ॥

नाट्यकारः । आकर्ष्यतां । पूर्वपश्चिमदक्षिणसमुद्राधीश्वरे हयप-
तिगजपतिनरपतिरायमुवर्णेपुञ्जलाकितवामचरणविरुद-
तोडराईवरे महाराजाधिराजराजपरमेश्वरे राजकठारी-
त्रिनेत्रे(!) राजगजबेटकारे रिपुराजगजगंडभेहंडावतारे
विजयनगरीपुरंदरे श्रीमत्प्रतापदेवराजे महेंद्रसभालंकारे
सति तत्कुमारेण श्रीमन्निकाजुनराजेन साध्याज्यसिंहास-
नमधिशितं । तदाकर्ष्ये दक्षिणसुरत्राणेन गजपतिना च
पूर्वपराभूताभ्यामुभाभ्याममितहयगजपदतिभ्यां संभूयाभि-
धेयनमकारि । विजयनगरमावृत्य स्थितं तावदसहमानो
गजबलं मृगेन्द्रशाव इव गिरिकंदराद् विजयनगरतः
श्रीमन्निकाजुनराजो घहिर्निर्गत्य निशिततरकरवालधा-
राजलप्रवाहवाहिनीपुरे हयपतिगजपतिसैन्यमशेषमज्ज-
यत् । गजपतिः स्वदेहमात्रावशेषः पलाय्य निरगाद्
यवनपतिश्च । तदनंतरं श्रीमन्निकाजुनराजेन रणछूत-
विजितान्हयगजान् सकलमहोर्मंडलकलावत्करकमल-
सात्कृतवता तस्यामेव घेलायां निजजनकेन श्रीप्रता-
पदेवराजेन दिव्यरत्नरचितकटककुंडलहारकनकदंडचा-
मरपुगलमौक्तिकच्छत्ररिपुराजगजगंडभेहंडनिजविरुदपद-
कहयगजपतिराजकविपुञ्जलाकिते(०ते) विरुदतोडरं
दृष्ट्वा निजकीर्तिजगंगाया भगीरथीकृत्य सन्मानितरु-
चिरांगधरो(समा^{१०}) स्नवच्छविद्याबलेन दिग्विजयाय यातः
संप्रति क्क्षास्त इति पृष्ठं । तदा तदानीमेवोत्तरदिगंतरा-
लात्समागतेन केनचिद्वैतालिकेन महाराजस्य कीर्तिमा-
हिमाचलं कृत्वा द्वारकायात्रां विधायाद्यद्वाचदनगरे
गूर्जरसुरत्राणस्य महाद्वारे वामचरणे विरुदतोडरं निधाय
सभाकोविदान्मूकीकृत्य घस्त्रासानुयित्वा ततो निर्गम्य

पावाचलाधीश्वरं चंपकपुरपुरंदरं श्रीगंगदासभूषणम्
द्रष्टुं समागतः । तत्र श्रीगंगदासभूषणमेव लोकोत्तर-
विद्योज्जिता कवितां विलोक्य संतुष्टेन बहुमानदानेः
परितोष्य मञ्जरिवाभिनयनाटकं भवता विधेयमित्युक्तः
करोमीति स्वीकृत्य लोकोत्तरं नाटकमकार्षीत् । तदनु-
सारेण गंगदासभूषणभो बहुजनकरनिरापादतलमस्तकं
तमापूरयत् । अस्य नाटकस्याभिनयं कर्तुं कश्चिन्नाटक-
कारः समागच्छेदिति राजा चिन्तां करोतीत्युक्ते श्री-
मन्निकाज्ञैरराजेन साधु कथितमस्मिन्तिता दूरीकृतेति
बहुदानपुरःसरं स वैतालिकः सम्मानितः (सं०) ।
तदानं तदास्थानस्थितेन रिपुनाट्यकारवारणमदनिवा-
रण्यचाननेन मया तदाकल्पे तत्राटकमहं नाट्यरसिको
अभिनयेयामीत्यत्र सोक्तं तमागतोऽस्मि । तावन्मम भाग्य-
गुणेन महाराजोऽपि महाकालीमहामहोत्सवे कलाकु-
तूहलानि विलोकयन्नेव मन्त्रयनगोचरः समजनि । तदहं
महाराजस्य युवराजत्वमारभ्य रूपकाभिनयाय नेपथ्या-
भिनयनाय गच्छामि । पश्यतु महाराजः । इति निष्क्रान्तः ॥
नेपथ्ये कलकलः ।

नयति नयति मुग्धा राजपुत्रीं कुमारः
सितहय इव भद्रां सानुरागां सुभद्रां ।
व्रजत व्रजत पञ्चाङ्गेतः शस्त्रहस्ताः
कथमहह पुरस्तात्साहसी वीर एवः ॥ ४ ॥

सर्वे किमिदमिति सहसोत्तिष्ठति ।

राजा । तुरगसुरगस्तस्वरारिस्तरवारिः ॥
अज्ञातरे प्रविशति तुरगाधिकृतो राजकुमारीसहितो युवराजः ।

राजा । क एष नूतनवयाः कस्येयं कुलकन्यका ।
मामेवायाति शरणं दातव्यमभयं मया ॥ ५ ॥

विदूषकः । वयस्स एसा सु कुलकणा तवेव रुक्मानुक्ता । ता
एदं अपहरिष्यं स्तेउरे कीस न करेसि ।

राजा । धिगमूढ कथमेवं पापधियं ददासि । परस्त्रीपरधनवि-
मुखानस्मात्त्र जानासि किं ।

युवराजः । अये राजकुमारि आतासि तदत्र तुरगादवतीये
महाकालीसरस्तोरे कदंबतरुतले अणमुपविश यावदहं
पञ्चादागतान् त्वज्जनकभट्टान् निशितशरशतैर्निर्वृत्त-
यिष्ये ।

राजकुमारी । पिय ते तदैव शिशुव्रजाः ।

युवराजः । विलोक्य । सर्वं । निर्वृत्ता एव । तत्सुखेनोपवि-
शाव । इत्युपवेशक्रियां नाटयति ।

राजकुमारी । वल्लहं तिसिद्धं भि । तापवमिहीयत्तपवेच मे
जलमुपयेहि ॥

युवराजस्तथा करोति ॥

राजकुमारी । पिय तुमं यदहं विष । अज्ञातरे मे पापव ॥
उभौ तथा कुरुतः ॥

युवराजः । एकामन उपविश्य । कथमेवं मलवानिलः अम-
मपनयति । यथा ।

आदोलयन्कुवलयानि विलीनमृग-

संगीतरंगकलहंसकुलादुत्तानि ।

स्वीकृत्य नः अममलं शिशिरोदर्षिदु-

मालां ददाति मलयोपनतः समीरः ॥ ६ ॥

राजा । विलोक्य । यथेती वालिश्री न जानीतस्तथास्मिन्-
हलचकुलातरे स्थितानयोः परस्परानुरागगोडीमाकल-
यावः ।

विदूषकः । ममाधि कोदुत्तं चट्टइ ॥ तथा कुरुतः ॥

The king soon perceives that it is an inci-
dent in his own life that is represented : अहो
कण्ठाटनाट्यकारेण० ममेव युवराजदशाचरितमभिनोतमिदं ।
युवराजत्व एवास्माभिः क्रीडितं । कथं नाट्यकाराणां पुनोद्भूत-
मिव सर्वं दर्शयति ।०

Act III. (beg. fol. 36b). The queen *Pratā-
padevi* is put out of humour by what has
occurred, and fancying herself rejected, goes,
with her attendants *Jayalati* and *Vikramadevi*,
to do homage to *Mahākālī* for her intercession.
Meanwhile the king himself is longing for his
consort, and is at length reconciled to her
(the scene of reconciliation being, however,
lost on foll. 50 and 51).

Act IV. (beg. fol. 53a). The general *Rapa-
cānga* brings some enemies' heads (*Dalapati-
Yavana-sirāṃsi*), and is taken to the audience
chamber [कंचुकी । महाराय रणचंगो हलचइमवकाजि-
राभि(!) आणिस दुग्गुजारे सचिवेण सह बुद्धिं कुञ्जं चट्टइ ।०
ततः प्रविशति समानोत्तपनमस्तको रणचंगः ।], where the
king sits in state, attended by the *kumāra*
Narasimha with his younger brothers. The
general's account of his victory seems lost on

fol. 56-57. Messengers then appear with reports from all directions, followed by two courtiers bringing a letter. From the West the report is as follows :—

राजा । पश्चिमे देशे किमपूर्वं ।

दूतः । देव त्वच्छरणार्थिभिर्नृपशतैस्त्वत्पाणिदत्ताभयैस्
त्वद्राज्ये सुखवासितात्मदयितापुत्रप्रपौत्रादिकैः ।
यस्ते गूर्जरमंडले प्रतिपदं यासार्थेनालोलुपैर्
संतदौहयुतो महम्मदसुरत्राणे स्पर्धं स्वादति ॥ १ ॥

राजा । इतःपरमधराधरं स्वादतु ॥

सचिवः । इतःपरमिदमिव ॥

राजा । दूतान्संभाष्य स्वमंदिराणि प्रस्थापनीयाः ॥
सचिवस्तथा करोति । दूता नमस्कृत्य प्रयाति ॥

नेपथ्ये । कथ्यः ॥

प्रविश्य कंचुकी । महाराज । वीरमभूवस्स नानभूवस्स पत्रहरी
समागदौ ॥

राजा । आकारय ॥

कंचुकी तथा करोति ॥ पत्रहरी नमस्कृत्य पत्रं दत्तः ॥
सचिवः पत्राय करं प्रसारयति ॥

राजा । संप्रोक्ष्य पत्रं ग्राह्यं । यतः ।
हेच्छाय कन्या ददतोः स्वस्य जीवनहेतवे ।
नानवीरमयोः कस्य संपर्को नोपजायते ॥ १ ॥

सचिवः । तथा कृत्वा पत्रं वाचयति । स्वस्ति श्रीगंगदासभूपं
प्रति नानभूपवीरमभूपयोः प्रणामपूर्विका विज्ञप्तिः ।
वयमिह कुशलिनः । भवता स्वकुशलपत्रं प्रेषणीयं ॥
तात्पर्यं च । सुरत्राणराज्यास्माभिरलेखि । ये सुरत्राण-
द्वेषिणः सुरत्राणराज्यमुद्धसीकृत्य (०ड्ढासी०) भवच्छरणा-
गता ग्रासिनो^१ राजानो भवमंडले वर्तन्ते तेषां निवासो
न देयः । भवता नीतिविरुद्धं क्रियते । महता सह वैरं
नारंभणीयं । किं च । आत्मानं सततं रक्षेद् दारैरपि
धनैरपि । इति नीतिशास्त्रार्थं चेत्तसि संधाय स्वकन्या-
मपि दत्त्वा^२ स्वस्त्रियोगपि सुरत्राणस्याग्रे नर्तयित्वा सुर-
त्राणस्य पादपरित्राणमपि करे धृत्वा यानि कानि

^१ That is, vassals, or holders of grants of land; cf. Forbes, Rās Mālā, i., p. 242.

^२ As a matter of fact, the Rājā of Edar, for one, had given his daughter in marriage to the Sultan, and thereby bought his peace.

चिह्नैरन्याधराणि प्रतिष्ठयन्मुक्ता सकलमपि मानमहंकारं
त्यक्तास्माभिर्येषां कथंचित्समयप्रतीक्षा क्रियते । स
चतुरो यः समयं जानाति । अयं समयः स्त्रियाणां न
भवति । अयं कलिकालो यवनानामेव । विचारय ।
अस्माकमैलदुर्गमनेनाग्राहि । अन्येषां कियतां लंकास-
मानि दुर्गाख्यनेनाग्राहिष्यत । किं च सकलमहोमंड-
लोत्तसत्कीर्तिः करविजितकर्णकामधेनुकल्पदुमस्य सिद्धा-
गनापितामितवितरणजनितयशःकलाधरस्योचितदान-
द्विगुणभोजस्य श्रीमुगुलराजस्यापि राज्यमेतज्जनकेन
गृहीतं । किं च भवत्पूर्वजस्य चाहुसाणकुलावतंसस्य अ-
समसमरसाहसैकमल्लस्य शरणागतवज्रपंजरस्य हंमीरवी-
रस्यापि रणयौवराभिधे(!)दुर्गमपि दुर्गं द्विज्जीसुरत्राणेन
गृहीतं ॥ दक्षिणसुरत्राणेनापि जेमराजमानकरादिभूपानां
... wanting foll. 65 (? and 66), containing the
end of 4th and the beginning of 5th act.

Act v. takes us to the court of Sultan Muhammad (1443-1451 A.D.), of Ahmadābād, son of Ahmad Shāh.

Fol. 67¹ opens with an incomplete verse, after which :—

नानभूपवीरमी । पत्रं वाचयतः । शक्तिर्यौ महतीति महंमद-
सुरत्राणस्येति ॥

सुरत्राणः । कथमहंकारः ॥

नानभूपवीरमी । पातसाह (Padishah) किं कथनीयं ।

हेच्छाय कन्या ददतोः स्वस्य जीवनहेतवे ।

नानवीरमयोः कस्य संपर्को नोपजायते ॥

इति पठित्वा । कथम् अपमानिता वयमनेन ।

गतेन सर्वराज्येन न दुनोति तथा मनः ।

यथानेनापमानेन कृतेनाहंकृतात्मना ॥ १ ॥

धिगस्माकं कुलं यत्र वयं जनरूपागताः ।

दर्शयामो मुखं लोके येऽपमानमखीसखं(!) ॥ २ ॥

सुरत्राणः । कृचैमवलंभ्य । अयमपमानो ममैव न भवतां ।

तदहमहंमदसंभवो महंमदो न भवामि यदस्य मदमनसो
गंगदासस्य दुर्गपावकं यावकमिव प्रतापपावकेन द्राव-
यामि ।

यावहुमददंतिदंतकुलिशैः पावाचलं छेदि नो

यावत्तदुज्जदंडमंडितधनुःखंडं शरैर्भेषि नो ।

यावत्तत्तनुजाकरं निजकरेणासादितं वेदि नो

तावन्नाहमहंमदादुदभवं तावन्न वा मद्यदः ॥

परिक्रम्यावलोक्य ।

रे सिंदूर भयंकराननकरान्कुर्वन्तरं कुंजरान्
रे पल्याण विभावितान्परिसमारोहं वाजिज्वरान् ।
रे संग्राम परिस्फुरद्युतिभरान् गृह्णन्तु शस्त्रोत्करान्
सोऽहं पावकपातनाय चलिता नालीकयंत्रोपलैः ॥ २ ॥

किं च । पदातिनिकराः पुरस्तदनु वाजिनी राज्यम्
ततो गजघटालयस्तदनु भूभृता गच्छत ।
ततोऽहमपि विस्फुरद्वयहयाधिकृतः स्वयं
व्रजामि रणहेतवे यवनसादिभिः संवृतः ॥ ३ ॥^०

The army then starts on its march (the unsuccessful campaign of 1449 A.D.) to *Gaṅga-dāsa's* capital, where at first—according to the descriptions given by the Sultan's companions (*Nānabhūpa*, *Virama*, *Bhīmabhūpa*, and *Khāna Munāra*)—it carries everything before it, the assailed king, with his family and troops, being thrown back into the hill-fort and closely invested.

Act vi. (beg. fol. 80a). Whilst, however, the Sultan's troops take a rest, the king, having conferred with his general *Raṇadhīra*, suddenly makes a sortie, and routs the enemy. The Rājā himself encounters *Nānabhūpa*, who turns to flight; whereupon *Virama* comes to meet the king, but after some exchange of taunting words, the end of the act is lost in foll. 90–92.

Act vii. (incomplete at beginning). *Virama* produces a plan of the hill-fort (which he has obtained from his *Purohita* who had once stayed there, receiving rich presents from *Gaṅgadāsa's* mother, *Bhāmāmbā*), and enters into a minute description thereof in 30 *ślokas*. The Sultan, spurred on by the glowing account of the place, makes another effort to retrieve his defeat, but falls from his *paṭṭahastin*, which then is killed by a stone from the ramparts, whilst he himself only succeeds in saving himself by mounting a horse and taking to flight amidst the jubilant rejoicings of the besieged.

Act viii. (beg. fol. 101b). *Raṇadhīra* points out to the king the spot where the Sultan has halted with *Virama*. The latter bids his master take heart :

वीरमः । पातसाह पिता न करिष्या । ज्ञानेः कंचा ज्ञानेः वचा
ज्ञानेः पर्यंतमस्तके (I cf. Böhtlingk, Ind. Spr., 6390) इति नीतिर्विचारणीया । प्रथमतो मय्य देज्ञा
विध्वंसनीयाः । ततः परिशील्यतां मयमेव परिवर्त
गलितं प्राप्नुवृक्षफलमिव (दुर्गे marg.) करं जनेष्विति ॥

सुरवाचः । तत्राप्यममेव पत्नीदेज्ञरामभार्या नरैर्दुर्गे मुल्लिहा-
डदेचुरादिदेशयामान् विध्वंसयितुं मुल्लाकदिरनिदामदो-
प्रमुखाद्यन्तार्दिशस्तह्वाद्य चाराः प्रस्थापिताः ।

वीरमः । तस्मात्तु कृतं नीतिरहस्यविदा पातसाहेन । इति प्रकल्पं
करोति ॥

नेपथ्ये कलकलः । दुर्गस्योपरि जयपताकाः । जितं जितं
सज्जकालेन (?) भोजनं च मध्येष्विष्यते । चत्वारिंशत्सहस्राणि
यवना विनिपातिताः ।

देवुरे निहताः केचिन्नेचिन्मृता जलोदरे ।

हताश्च वारासुरगा नीताः पत्नीनिपातिभिः ॥ ३९ ॥^०

Whilst the Sultan is lamenting the slaughter of his troops, *Virama* points out to him how a body dispatched by him has gained possession of part of the rampart of the fort (स्मरेचर-
शिलरपश्चान्मार्गेण . . . नग्नटाः पावकदुर्गेमाहता एव). But presently *Gaṅgadāsa* himself, becoming aware of the fact (चाः शचवो पिववज्जोदुर्गेपरितरशिल-
रमाहता एव. वीरमेणादुष्टपूर्वेण मार्गेण पावकपरितरशिल-
रमारोहिताः स्वभटाः), throws himself against the assailants and forces them back. The Sultan then threatening the king that he will yet bring him to his knees, the latter jeers at him :—

राजा । विहस्य । निस्सारध्वनिः प्रभुवनितावज्जोमज्ञेलबोलवा
प्रतिध्वनति यथा भवन्मुसे भवादृशी विकल्पनता युक्तेः ।

यस्य वल्लेयिताम्योशिल स ज्ञात्मानं न वल्लेयेत् ।

वर्धनीयगुणाभावात्स नो यस्य स वल्लेयेत् ॥ ४१ ॥

भवत्योरुवं भवता किं वलीनीयं । तत्राप्यममेव एव वीरमेने ।
सुरवाचः । दुर्गेबलेन वल्लसि ।

राजा । गजाश्चकटकबाहुत्याह्लासि । यदि निजभुजबोलेनो
वहसि तदेकाकिनी युष्माकं । उभयमेने विलोकयता ।

सुरत्राणः । काकतालिकायायेन जयं प्राप्तो ऽसि । तेन गर्वं
वहसि । त्वपूर्वजस्य हम्मीरस्य हठिनः का दशा जाता ।
सा त्वया नाकर्णिता प्रायेण ।

ममापकारिणः सर्वान्प्राप्तितो रक्षतस्तव ।

त्वपूर्वजस्य भविता हम्मीरस्य दशा हठात् ॥ ४२ ॥

राजा । शरणागततरुषार्थं यत्स्यात्तज्जीविताधिकं ।

तदेव जीवितं मन्ये येन संजीव्यते ऽस्मिन् ॥ ४३ ॥

सुरत्राणः ।

मुंचाभिमानं सकलं यथान्ये पृथिवीभुजः ।

दत्त्वा निजसुतां मयं राज्यं कुरु निरामय ॥ ४४ ॥

राजा । इतरनृपतिकन्यावन्ममाप्यात्मजां यद्

यवननृप विलासिन् याचसे तद्वदामि ।

भवति तव किमाभिः प्राकृताभिः प्रमोदः

समिति मम कृपाणो देव कन्यां ददाति ॥ ४५ ॥

नेयथ्ये कलकलः ।

पावस्य दक्षिणं भागमारुढा नानभूपतेः ।

पञ्चयः पातिताः पृथ्व्या तत्रस्थैः पावरक्षकैः ॥ ४६ ॥

The Sultan then resolves to make one more effort to take the fort; and at the moment when his troops approach, there also arrive there some of the king's *grāsinaḥ*—those mentioned, in Prākṛit, being *Khemaṇo, Cāhuā-ṇarāula Udayasimho, Gaṅgaḍokio, Khemaṇaputto Avaghaḍo, Udayasimhaputto Ajjuṇadeo*—to seek shelter in the fort; and they ask to be allowed to join in the fight [तवोपकारवद्भानामस्माकमधमार्णता । त्वत्कार्ये व्ययितैः प्राणैरस्माभिः साधनीयते ॥] The king, however, thinks it his duty to fight for them; and when his general reports that the Sultan, with *Mīra Saudāgara (suratrāṇapṛāṇasamah)* in front of him, and *Nānabhūpa* and *Virama* by his side, are advancing, he boldly issues forth from the gate. This leads the Sultan to assume that the king's resources must be at an end: यदर्थं दुर्गाधिपो दुर्गाविगीय युध्यति तदस्य धनधान्यादिदुर्गनिर्वाहसामग्री हम्मीरस्येव व्ययितेति लक्ष्यते । अयते च महान्प्रायः व्ययो ऽस्य ।

चत्वारिंशत्सहस्राणि प्रत्यहं भुञ्जते गृहे ।

मनुष्या गंगादासस्य पञ्चैकैः दशशतानि च ॥ ५२ ॥

After a few more syllables [शरणागतया(सिनः)] there is a break, foll. 114–118 being wanting, and a leaf marked 114, written in a large sprawling hand, not carrying on the text. But apparently *Virama* must have remarked that *Gaṅgadāsa's* stock of supplies is by no means nearing its end, seeing that the conversation proceeds (on the supplied leaf):

सुरत्राणः । तत्कार्यं त्वत्कर्णपथमागतं ।

वीरमः । रात्रौ तत आगतेन ब्राह्मणेन कथितं ।

सुरत्राणः । तत्कार्यं ।

वीरमः । मंत्रिभिः प्रत्यहमेतावद्भ्यो धान्यं न दातव्यमित्युक्ते राज्ञा गंगादासेन निचकुठारिशिवराजकुठारिणावाह्य पृष्टे कुठारे कियद्भान्यं विद्यत इति । तदा निबानुजेन शिवराजकुठारिणेदमुक्तं । स्वामिन् संख्या तु न ज्ञायते ॥ परं तु यथा यथा धान्यराशयः प्रत्यहं लोकेभ्यो दीयन्ते तथा तथाधिकाधिकं पृथ्यते ।

महाराजस्य धर्मेण नित्यं यद्यद् व्ययीकृतं ।

वर्धते तत्तदधिकं धनधान्यादिकं वसु ॥

इति तद्वचनमुपयानंदिता राजा । सतो धनधान्यादिषु न विचारः ।

On fol. 119, the Sultan is informed by a messenger that a large hostile army (probably that of the Sultan of Mālava) is advancing on Ahmadabād, whereupon he resolves to beat a hasty retreat at nightfall. This being done, *Gaṅgadāsa*, considering it unworthy of a *Kshatriya* to strike at a retreating foe, re-enters his dwelling.

Act ix., written by a different hand, begins (fol. 121a) with an allegorical scene, in which the *Vaitālika*, after singing his morning song, is joined by his sister (*Gaṅgadāsa's*) *Kīrti*—represented as one of the wives of the king (still reposing in the arms of *Jayakamalā*)—and introduces to her an unknown twin-sister of hers (*Mahammadāsāha's*) *Apakīrti*; whereupon the two ladies enter into friendly conversation

(the former speaking in Sanskrit, the latter in Prākṛit), and agree to go and visit other lands; the end of this scene being, however, lost on foll. 128-29.

In the last scene (incomplete at the beginning) the king and queen (attended by the *Vidūshaka* and *Jayalātā*) betake themselves to the sanctuary of the goddess to offer their homage. The end is, however, wanting again on foll. 133-35, the last leaf containing the incomplete colophon: [इति श्रीगंगाधरकविरचिते गंगदास]प्रतापविलासनामनाटकके श्रीमहाकालीप्रसादो नाम नवमोःकः ॥०॥ to which another hand has added the statement: वैद्यवरश्रीभाभाजीमहत्तमानो पुस्तकमिदं ॥

Though somewhat clumsily constructed, and rather rambling in its dialogues, the subject-matter and the treatment of it are of sufficient interest to make one regret that the MS. is so defective and so little correct, especially in the Prākṛit portions. Here and there passages are marked as to be omitted in such a way as might almost lead one to suspect that it was the author's own copy.

Cf. Sylvain Lévi, *Le Théâtre Indien*, App., p. 46. [GAIKAWAR.]

4195.

1831. Foll. 40. Size 11½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mukundānanda, a dramatic composition, in one act, of the *bhāṇa* kind, by *Kāśīpati Kavirāj*.

It consists of fictitious, chiefly amorous, conversations between the actor (*Bhujāṅgaśekhara*) in the character of *Kṛishṇa* in *Vṛindāvana*, and imaginary interlocutors—as *Vasantaka* (*vayasya*), *Mudgala Bhaṭṭa* (a *paurāṇika*), *Mayūraka* (*vayasya*), and a number of damsels

(*Marālikā*, *Lilūvatī*, *Lavaṅgikā*, *Mallikā*, *Candrikā*, etc.)

It begins :

चंदे चंदारुनंदारमिदुभुवननंदन ।

जमदानंदसंदोहचंपुरे मिथुरानन ॥ १ ॥

कंडालिगनमंगलं चनकुचाभोगोपभोगोत्सवं

ओलीसंगमसीमगे च सततं सत्प्रेयसीनां पुनः ।

प्राप्तं को व्यभिक्तीर्षयेव यमुनाकुले बलाहः स्वयं

गोपानामहरहुकुलनिचयं कृष्णः स पुष्पागु नः ॥ २ ॥

The work has been printed at Madras (1882), and in the *Kāvya-mālā*, no. 16.

It ends :

कृतिं लमदलंकृतिं रसविदो बुधा ये नम

प्रसन्नहृदया दयामलभयो बहुकुर्वते ।

तदीयपदपद्मयोरयमयं प्रणामीनलिः

सरोजमुकुलाकृतिः शिरसि संततं त्वम्यते ॥ २५६ ॥

इति श्रीकाशीपतिकविराष्टिरचितो मुकुदानंदनामायं निज-
भाणः संपूर्णः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4196.

274. Foll. 42; size 11 in. by 4½ in.; Devanāgarī character; foll. 1-26 written in a large clear hand, about 1650 A.D.; eight lines in a page; foll. 27-42 in a smaller, slanting hand, in 1706 A.D.; twelve lines in a page.

Śṛīṅgāravāṭikā (or *Śṛīṅgāravāpikā*, as it is frequently called in the MS.), a play (*vāṭikā*), in four acts, by *Viśvanāthabhaṭṭa Kavi* (pupil of *Dhruṇḍhirāja*), son of *Mahādevabhaṭṭa Sūri*, grandson of *Viśṇubhaṭṭa Kovida*, and great-grandson of *Haribhaṭṭa Paṇḍita*, of the *Cittapātana* family.

The subject of the play is the love of the young king of Avanti, *Candraketu*, and *Kāntimati*, daughter of king *Ratnapāla*, of *Campāvatī*.

It begins :

यच्छिष्यै रचिता जयन्ति जगति ग्रंथा हि ते यान् क्षणं
दृष्ट्वा मल्लकपर्णेन वितनुते वागीश्वरो ऽपि स्वयं ।
तस्मै वैदिकतात्रिकाध्वरविदे श्रीदंडिराजाय¹ मे
विश्वस्मिन् स्थिरकीर्तये ऽस्ति² गुरवे सद्गुडिदात्रे नमः ॥१॥
चंचड्डेणजटं नतोवतलसङ्ख्येवासीर्ऽर्चितं ।
हैमाहेयविभूषणं करिवरत्नगिदध्यवासोऽर्चितं ।
किं ब्रह्मेति विवादमत्र विदुषां हर्तुं यदेकीभवत्
तन्नोक्तयमंगलं विजयते दंडं किमप्युद्धतं ॥ २ ॥
सेवा यस्य निजे गृहे हृदि तु सा सा चोपविश्य स्मृतिः
कालं सायि न चेहते न हि च काप्यवास्ति निर्बधता ।
यत्तस्यास्तु फलं तदिन्द्रपतिभिः स्वर्वासिभिर्दुर्लभं
लभ्यं तच्च विनैव याचनमसौ त्वा पातु लक्ष्मीप्रभुः ॥ ३ ॥
नाद्यंते मूत्रधारः । प्रवेशं नाटयित्वा । भो भो भरतपुत्राः ।
अलमतिविस्तरेण । अणुमात्रं श्रूयतां । श्रूयतां समस्त-
भरतसुतसमाराधितचरणकमलकमलाकराभिधाननाट-
काचार्यतेवासिनो रमणीयं मम वाक्यमिति । अद्याहं
परममहिमपरमात्मपादपसालयद्वन्द्वनिर्द्वन्द्वभक्तिमकरंदा-
स्वादनसदामोदमानमहोदारमनोमिलिंदेन^० --- श्रीमहा-
राजाधिराजश्रीरामसिंहमहीपालेनाज्ञमोऽस्मीति । भो भो
कमलाकरतेवासिन् (१० सि-) श्रीविश्वनाथकविविरचिता
चंद्रकेतुमहीपालचरित्रविराजिता शृंगारवापिका नाम
नाटिकास्तोत्रस्माभिर्बहुदिनं श्रूयते । तदद्य सुमतिना
त्वया सा विस्तीर्णोऽस्मिन् सुवर्णनिर्मिते सभामंडपे गीत-
वाद्याद्यैरभिनेतव्येति । अस्ति च तेन चित्रपावन-
जातीयेन निखिलमहाजनसमाजसंमानितहरिभट्टपंडित-
प्रपौत्रेण प्रतिदिनं वेदवेदांतादिसकलशास्त्राध्यापनकृत-
कालक्षेपणस्य विष्णुभट्टकोविदस्य पौत्रेण निरंतरं
श्रौतस्मार्तानुष्ठानपरायणमतिश्रीमहादेवभट्टमूरिसुतेन
श्रीविश्वनाथ[भट्ट marg.] कविना सास्त्राकमनुग्रहबुद्ध्या
पाठिता समर्पिता च । यस्य किल ग्रंथारंभे सकलर-
सिकलोकान् प्रति कात्यायनीप्रार्थनापूर्वकमयं वाचो
मुक्तिः । यथा ।

इमं निबंधं सुगमं करोतु सा

शिवा दरिद्रस्य ममोदितं मुखात् ।

यया कटाक्षैरवलोकनैर्निजैः

पतिः पशूनां जगतीपतिः कृतः ॥ १ ॥

तथा च ।

नाटिकां शुचिरसस्य वापिकां नायिकामिव मनोविनोदिका ।
वीक्ष्य वीक्ष्य तरुणा इमां मुदा वासरानपनयंतु सर्वदा ॥ २ ॥

तदहं गृहं गत्वा गृहिणीमाहूय यावत्तया सार्धमुक्ति-
प्रत्युक्तिभिः कृत्वा सभासदां पुरतो मधुमधुरिममधुरतम-
वर्णयाः कथायाः प्रसंगं करोमि तावद्भवतो ऽपि यथा-
मदुपदेशं विरचितविविधवेषधारिणो भूत्वा चंद्रकेतुमही-
पालभूमिकानयनपूर्वकं प्रवेशं नाटयंतु ।

इत्याज्ञाप्य किंचिदंतरं गत्वा नेपथ्याभिमुखमवलोक्य गृहिणी-
माकारयति । आर्ये इतस्तावत् ।

प्रविश्य नटी । अज्जउत्त एस म्हि । आणवेदु अज्जउत्तो किंणि-
मिहं अज्जअण्ण(!) साहूद म्हीत्ति ।

मूत्रधारः । आर्ये विष्णुसिंहं कुमारं पुरस्कृत्य शृंगारवापिका-
भिनयप्रदर्शनार्थं श्रीरामसिंहमहीपालेनाज्ञमोऽस्मि¹ ।
तदद्य मम वचनेन विरचितविविधमंडनाया अस्यां
राजसभायां प्रविष्टायास्तत्रभवत्या भवत्या मधुमधुरसु-
कुमारतरवचनविलासैरेवमेवं भवतु । तथा हि ।

अद्यासौ बहु मोदतां कविरमो शृंगारवापीं तथा

गाहतां नृपसूनुवः सुखवशाद्वाविज्जेज्जेसूक्ष्मां ।

गंधर्वा भवदीपगायनकृतां गच्छंतु ते लज्जताम्

अस्माकं जगतां त्रये ऽद्य महती कीर्तिश्च संजायतां ॥०--

सूत्र^० । आर्ये अलमलमनया चिंतया इममेवार्थं साधयितुं ।
कण्ठीकदेशे चंद्रकेतुबालमहीपालानगजीविकाराज-
कुमारिकाविवाहघटकप्रधानपुत्रगुणराशिमित्रवत् मया
प्रेषितोऽस्ति स्वकीयश्चंदनंदनो नाम नटः ।^० -- । आर्ये
श्रूयतां तावत् । अस्ति दक्षिणस्यां दिशि श्रीशोभासंपन्नं
सकलजनरंजनक्षमं राजधानीद्वयं । एकाऽध्वंती नाम
नगरी । अपरा च चंपावती नाम । तयोर्वन्त्याः
पतिस्तावद् विजयकेतुपुत्रश्चंद्रकेतुनाम सौंदर्येणापरो
मदन इव । स च प्रथमे वयस्येव राज्यं प्राप्य बुद्धिसागर-
नाम्नि पितुः प्रधाने सकलं राज्यभारं निधाय स्वयं
तत्पुत्रेण गुणराशिना सह सख्यं कृत्वा नानाविध[कौतुक
marg.] विलोकनतत्परो बभूव । चंपावत्याः पतिस्तावद्
रत्नपालो नाम महीपालः । तस्य [शृंगारवापिक
marg.] तनगजीविकाऽपरपथीया कातिमती नाम
कन्या । सा पूर्वजन्मनि जलदेवतासीत् । कदाचिद्दृश्यो

¹ श्रीभुंदिराजाय MS.

² Thus corrected *all. manū* for orig. गतकीर्तयेऽस्तु

¹ Thus corr. for orig. शृंगारवापिकाभिनयावलोकनार्थ-
मुत्कीर्तितोऽयं श्रीरामसिंहाख्यो महीपालोऽस्ति ।

राजा ज्ञातापराधी तामिति शप्त्वा पश्चात् ज्ञापनीं
च कृतवान् त्वं मनुष्यलोके मानुषी भव । तत्र च
पातिव्रत्येन पतिं समाराध्य पुनः स्त्रीं प्रकृतिं प्रापेति ।
सा नवनीतकंठी पितुर्गृहे शुक्रपक्षचंद्रकलेव वर्षमाना
सती सखीभिः सार्धं सर्वमंगला देवालयसमीपे भृंगार-
वाटिकायां खेलंत्यासीत् । कदाचित्स चंद्रकेतुः राजा
जनानां वदनात्तस्याः सौंदर्यं श्रुत्वा गुप्ततयैव तत्प्राप्त्यु-
पायतत्परमनस्को बभूव । सापि च तस्य सौंदर्यं श्रुत्वा
तन्मनस्का बभूव । एवं तयोः परस्परं परोक्षानुरागे
वृद्धिं गते सति कदाचित्स चंद्रकेतुः क्षितौशस्त्रामवलोक-
कयितुं स्वमित्रं गुणराशिं प्रेषितवान् । ततः स गुण-
राशिश्चंपावत्यां गत्वा भृंगारवाटिकायां बाललक्ष्मीमिव
क्रीडन्तीं तौ विलोक्य पुनरवन्तौ प्रति समागत्य चंद्रकेतवे
तस्याः श्रुतानुभूतात्मस्तान्गुणान्कथयाम्बभूव । ततः स
राजा चंपावत्यां कश्चित्सिद्धं जागतो ऽस्ति तस्य दर्शनं
कर्तव्यमिति व्याजमुत्पाद्य चंपावत्यां गत्वा सर्वमंगलायाः
प्रासादनिकटे निवासं चक्रे । तत्रैव निकटवर्तिनि
वटुकभैरवमंदिरे पुरैव गुणराशिमित्रेण स्थापिताया
मुंडमालानामसिद्धिन्या बुद्धिकौशलेन कार्यसिद्धिं कृत-
वान् ।

नटी । अज्ज । अलं अग्रे कथणेण एदिणा ज्ञेव मए सज्जो वि
नाडिसासण्यो (१. गा०) अजगदोऽप्योत्ति ।^०

सूत्र० । आर्ये किं बहुना । श्रूयतां ।

आसीत्सूर्यकुले मनुष्यमनिभः श्रीमानसिंहाभिधो
राजा रंजितपंडितेन्द्रनिवहः सिंहोपमो विक्रमे ।
कीर्त्या सर्वदिगंतनित्यगतयाप्यासन्नया सर्वदा
कर्णश्रीबलिभोजराजगणनाकाले पुरा कीर्तितः ॥११०३॥

तस्मात्कीर्तिसितीकृतचिभुवनात् श्रीपृथ्वीमाचंद्रवद्
भूमौद्राहुजशालिनः किल जगत्सिंहः कुमारो ऽभवत् ।
सर्वान्यो युवराज एव वशयामासारिसार्थान् यथा
मार्तगान् मृण्णिरोजसाऽजिशिरसि श्रीकार्त्तिकेयोपमः
[॥ ३ ॥ ०६ ॥

तस्मिन्वर्द्धिमुखोबुजेषु मधुरान् श्रीसाधुवादाभिजान्
धृत्वा वासवमिवती सति गते तत्पुत्र उर्वीमिमो ।
शासत्सन् श्रुभुभेतरामिह महासिंहाभिधः संपदा
यश्चासौद्धनदोपमो गुणिजनग्रामप्रदः सर्वदा ॥ ७ ¹ ॥ ०८ ॥

तस्मान्मानिजनादिनाश्च उदभृद्गङ्गो महामानवान्
राजा राजदुदारचारुचरितो विचभराभुवर्ष ।
नास्त्रा श्रीमयसिंह इत्यविहितो दानेषु कष्टाधिको
बुद्ध्या विचक्षितसिद्धिनंदनसमः सिंहोपमो विक्रमे ॥ २ ॥
तस्याशेषाचलेशाचिंतपदमरुतेः श्रीमुधनोदमाया
केचित्तर्किसभायां कतिचन विबुधाः सांख्यपातञ्जले च ।
केचित्साहित्यशास्त्रे तत इतरबुधाः श्रीतथोगे च ज्ञातुं
व्याख्यायावाप्यमानं निजवसतिगृहं वानवतश्च जग्मुः
[॥ १० ॥ ०१३ ॥

सुनुस्तस्य सुपाथेवोदितमुधाधामोपमो दीर्घभिर्
भूमौद्रस्य जयमवचनयनोः पित्रोः महानंदकृत् ।
राज्यं प्राप्य पुरुरवा इव परः श्रीरामसिंहाख्यवा
यः ख्यातो भुवि विक्रमाचिंतभुजः श्रीपावतीपुत्रवत् ॥ १३ ॥
अहो विविधमंगलालसदनंतकेतुप्रभा
प्रभूतकविसंकुला बहुविधेषुधेरुज्ज्वला ।
दिवं हसति यासभा सकलशास्त्रसाहित्यवाग्-
विवादमुदितोत्तरेडिजपतिमनैरंविता ॥ १४ ॥
येन श्रीब्रह्मपुत्राभिधनदपुलिने स्वर्णपृथ्वीप्रदानं
चक्रे वस्मिन्निज्जास्तेऽप्यतिथनिन इह क्षात्ररालेख्यभूषण ।
दृष्ट्वा ये रुक्ममालोकितामपि न न तच्चिपमेतसु किंतु
ब्रह्माप्यन्यं वदान्यं सृजति न तमिन् वीर्य वीरकमान्यं
[॥ १६ ॥ ०१८ ॥

वीरैर्जुनहिंदुसिंहसबलानंदोद्यसिंहोद्भट-
अहोहरीरसिंहरायलजयसिंहहादिभिः सेवितः ।
ये दृष्ट्वा समरे सपत्नपूतना संवस्य भावानयो
धस्ते ऽहावपि सास्त्रिकाववधुतुल्यं प्रगल्भाप्यहो ॥ १९ ॥
[०२२ ॥

नटी । श्रुत्वा सानंदं । अज्जउत्त जइ एद्धं ता संपुजो ने सज्जलो
पि मणो होप्प्योत्ति ।
नेप्प्ये । शंसवाद्यानंतरे । साधु रे भरतपुत्र साधु कः सेदेहः ।
एतादृश एवायं श्रीरामसिंहाख्यो महोपायो ऽस्ति ।
तद्वयमपि किमेतस्य पुण्यशीलस्य दर्शनेन चक्षुः फलं
नानुभविष्याम इति ।

सूत्रधारः । श्रुत्वा । आर्ये तत्किमिति विलंबसे । जागता एव
किलैते चंद्रकेतुभूमिपालभूमिको पुरस्कृत्य मदीया मढाल-
दावामपि त्वरितमभिलषितकार्यसिद्धये ब्रजाव इति
निष्क्रांती ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति विरहावस्थां नाटयन्नासनस्थो राजा सविदूषकः ॥
राजा । सर्वतो विलोक्य । आत्मगतं ।

¹ The MS. omits the number of v. 6, and is consequently one figure short from here.

जाने यद्यपि तां सुधाकरमुखीं प्राप्स्याम्यहं स्वल्पकैर्
एवाहोभिरिदं तथापि हृदयं प्राप्नोति नो निर्वृतिः ।
यत्सत्यं ब्रुवते जना विरहिणी सर्वे हि दुःखायते
नो चेत्सर्वमुखप्रदा कथमियं ज्योत्स्ना भृशं मां दहेत् ॥१॥०

The king tells the *Vidāśhaka* how in a dream he has seen *Kāntimatī*, the beautiful daughter of *Ratnapāla* of *Campāvati*.

Act II. The chief minister's son, *Guṇarāṣi*, just returned to *Ujjayinī* from *Campāvati*, tells the king that *Kāntimatī* is in love with him, whose praises had been constantly sung by those around her. Her father, seeing his daughter pining away without any apparent cause, had in vain summoned wise Brāhmins, physicians, Siddhas and others to cure her, till at last the *Siddhinī Muṇḍamālikā*, who was reported to have effected numerous cures, made her appearance and took up her residence at the shrine of *Sarvamaṅgalā* in the *Śṛiṅgāravāṭikā*. He advises the king to pay a visit to the king of *Campāvati*, and consult the *Siddhinī*.

Act III. The scene is laid partly at the *Śṛiṅgāravāṭikā*, where the wise woman tells her pupil *Jaṭūlampatū* about *Candraketu*, who had once shown her great respect; and partly at the court of *Ujjayinī*, where the king receives reports and makes preparations for his journey.

Act IV. *Kāntimatī* visits the *Siddhinī*, and is told by her that *Candraketu* is coming. During his stay, the latter resides at the *Kanakaniketana*, whence he views and describes the city. He also pays his respects to *Muṇḍamālikā*, who ultimately brings about the desired union.

It ends :

गुणराशिः । महाराज सत्यं तथापीदमस्तु भरतवाक्यं ।

पश्यंस्त्वैलोक्यमेतत् सुरनरभुजगान्ध्यापयन् स्वस्वकर्मा-
ख्यायात्पारुह्य हेमं रथमतिजविनं सप्तनामाश्रितं (२००) यः ।
स त्वामात्मोच्चेजोमहिमहतमहाध्वातमालो विवस्वान् ।
पायान्मित्रोष्पमित्रो निजजनविपदी संविदी संप्रदाता ॥९॥

वर्णाश्चत्वार एते निजविहितपथेनात्मशक्त्या तुरीयाम्
आराध्याराध्य विद्यां विषयसुखभृतां भुक्तिमादौ लभतां ।
पुत्रान्पौत्रान् पृथिव्यां सकलगुणगणालंकृतान् स्थापयित्वा
पश्चान्मुक्तिं श्रयतां श्रुतिशतगदितां सच्चिदानंदरूपां ॥ ६६ ॥

यो जाया खलु चित्रपावन इति ख्यातस्तथोपाख्यया
विख्यातो भुवि रानडा इति जडाज्ञानापहानौ कृता ।
तस्य श्रीकविविश्वनाथविदुषो [५] दोषोष्णितैषा कृतिः
कुर्याच्चेतसि समदं बहुविधं संख्यावतां संप्रति ॥ ६९ ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ चतुर्थोऽंकः ॥ इति श्रीचित्रपावन-
जातीयरानडोपनामककविविश्वनाथभट्टविरचिता शृंगारवा-
पिका नाम नाटिका काश्यां परिपूर्णा संवत् १९६३ समए
अगहन वदि अष्टमी ॥

Wherever the full title of the play is given in the margin (viz. foll. 1, 2, 6-8) it is called *Śṛiṅgāravāpikā*. [H. T. COLEBROOKE.]

4197.

144. Foll. 38; size 14 in. by 3 in.; good Bengālī handwriting, of about 1750 A.D.; four lines in a page.

Kautukaratnākara prahasana, a comedy, in one act, composed for the delectation of the people during the celebration of the Spring festival (*vasantamahotsava*, *vishuvamahotsava*)—by one bearing the surname of *Kavitārka*, son of *Vāṇinātha*, and court chaplain of *Lakshmanapati*, or *Lakshmaṇa Māṇikyadeva*, son of *Gandharva Māṇikyadeva*, of *Bhūluṅyā-rājadhānī*.

It begins (with the verse-numbers supplied):

भूतैराकृष्टवस्त्रामुरसि करहति कुर्वतीमानताङ्गिणीं

दनैर्देष्टा रसज्ञा जघनगुरुतया प्रखलनीं द्रवनीं ।

पश्येतां दक्षपत्नीमिति सुरसरिता जल्पिते सोपहासं

तां वीक्ष्य स्मेरवक्त्रः सपदि नतशिराः पातु वः पञ्चवक्त्रः ॥१॥

अपि च । कोदण्डकर्णविधौ श्रुतिमूलसङ्गी
भङ्गीं दधत् अवलभूषणपङ्कजस्य ।
चित्रकृतो मधुकरीरिव नीलरत्नैः
पाणिः पुनानु गिरिरामभुवो जगन्ति ॥ २ ॥
नान्द्यने सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समनादवलोक्य ।
अहो सकलसामाजिकानां हृदयानि कौतुकजलनि-
मग्नानीव लक्ष्यन्ते । तथा हि ।
स्मितविदितरदालीमौक्तिकश्रेणोरोचि-
र्विदलितभुवनान्तध्वान्तधाराः समन्तात् ।
विकसितमुखपद्मसूर्यसौरभ्यपुञ्जैः
कवलितसकलासाः (०शाः) सभ्यसंघाः स्फुरन्ति ॥ ३ ॥
अद्य तावन्महाविषुवमहोत्सवे विहितबहुविधवितरण-
भूदेवभूरिभोजनप्रमुखवैदिककर्मकलापेन समधिरुद्रप्र-
सादेन पृथिवीपुरोहितेनादिष्टोऽस्मि कस्यचित्परिषदा-
राधनपटुतरस्य प्रहसनस्याभिनयाय । तत्समोहितं नः
संपन्नं । तथा हि ।
आज्ञा नरपतेर्यत्र सभा चेन्नत्र सादरा ।
समोहितमतः किं स्यान्मादृशां नाट्यधीमतां ॥ ४ ॥
तन्निजगेहिनीमाहूय महोमहेन्द्रस्यादेशं संपादयामि ।
इति नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आर्ये निजचरणमनु-
मञ्जीरशिश्रितमुखरितां रङ्गभूमिं कुरु ।
प्रविश्य नटी । एषा हि । ज्ञानचेदु अर्जुन (०. अज्ञो) ।
मूत्र० । आर्ये आज्ञापितोऽस्मि राज्ञा कस्यचित्परिहसनस्या-
भिनयाय ।
नटी । अज्ञ केण श्रम्या (!) ।
मूत्र० । स्वगतं । सकलदिङ्मात्रीमलयजमखडायमानयशःप्रसरो
अप्येष धरणीनायको विदितः प्रियया । अथवा कुलज-
नानां पतिपरायणानां मनोनम्यत्र (? मनोस्यत्र) विस्फु-
रन्ति । प्रकाशं । प्रिये न जानासि । यस्य हि
न्यायादियन्यवीथीविचरणपटुभिर्भूयिता भूमिदेवैर्
नित्यं भूदेवदेवाचैरतमनुजा भारतीरङ्गशाला ।
रङ्गालंकारभूतातिथिमिलनमहासादराशेषलोका
चाराहो यत्र देवो स्वयमरुणकरी भूलुया राजधानी ॥ ५ ॥
अपि च ।
दानौघैर्बहुभिर्मलैः सुकृतिनामाशंसनीया स्थितेः
स्वर्लोकादपि सा समुज्ज्वलगुणा विधाजते भूलुया ।
यस्यां मूरकुलाम्बुधेः समुदिताः कल्पदुमा जङ्गमाः
क्षीणीन्द्रा विचरन्ति सन्ति विबुधाचार्या द्विजेन्द्राः शतं ॥ ६ ॥
जनकस्तु यस्य

आसीन्ननोभाधिकारस्य श्रुतिः श्रुतावचोक्तवाक्योक्तिः ।
शूरान्वयाभ्योनिधिपुत्रीचन्द्रो गन्धर्वनामिकमहोमहेन्द्रः ॥ ७ ॥ ०९ ॥
अमति युधि करीन्दे तस्य संरुद्रपद्मः
क्षितिपर इति मोहादयहोऽहम्मानु ।
तदनु दृशनचोक्षापास्तदा दृग्भ्योऽहं
मुरमदति सलज्जो वक्षपातिवैभुष ॥ १० ॥
स्वयं यस्तु । विनयनृपमखलीमुकुटकोटिरत्नावली-
विशालविशदप्रभाक्षपितपादपङ्केरुहः ।
प्रतापमिहोदयग्रपितवैरिनीमन्मिनी-
स्फुरच्चयनकैरवो जयति लल्लनक्षीक्षिपः ॥ ११ ॥ ०१३ ॥
प्रिये सकलगुणनिधेरेतस्य भूपालचूडामलेगुणगलकचने
न हि गोवीर्यगुरुरपि पटीयान् । तत्र के वर्यं वराकाः ।
तथा हि ।
आरोप्यते गुणा ये स्तुतिकविवरेः पूर्वभूमोचराणां
न्यूनं अलक्ष्णस्य क्षितिकुलमणेः सन्ति नैसर्गिकास्ते ।
आस्तां तस्य स्तुतिः साहजगुणगणाभावेऽप्यस्य मन्ये
यद्येकः स्यात्पटीयान् दृशशतवदनो भोगिनां नावैभौमः
॥ १४ ॥ ०१६ ॥
अपि च । योऽयमनवरतमुपचोयमानमुकृतकदम्बसंनयकायैमह्यं
रत्नाकरं निर्मितवान् ।
न्यायव्याकरणादिशास्त्रनिवहसाध्यानमध्यदिन-
प्रोद्धानद्युमणिप्रभातिरभितः सत्तापितानो सता ।
धाराणामवगाहनाय गहनस्वच्छे रत्नैः पुरितः
ओमसम्पन्नभूभुजा विरचितः सत्काचरत्नाकरः ॥ १७ ॥
नटी । सविस्मयं । अज्ञोऽहम् । ईदृशस्य प्यहसनमन्त्रि जेन
तादिशस्त कविउलगुरुचस्त चेदृशसा अस्मन्मदो (!)
मनोविणोद इदञ्चति ।
मूत्र० । अहं विभाव्य स्मृतिमभिनोय । बाकीनाचमहात्मनः
सुकृतिनो विद्याविवेकसमाधेयीदायैगभोरत्नानुमनता-
कारुस्यवारीनिधेर्भूमोदेवमणेः सुतस्य कृतिनः सत्काच-
रत्नामुधिरास्ते श्रीकविताकिंकस्य सरसः कश्चिप्र-
चन्द्रोत्तरः । तथा हि । एतस्य हि प्रशान्तिर्जितनाक-
नागरगुरोरधिगतसकलशास्त्रार्थतत्त्वस्य कविकुलप्ररो-
माश्रितमेदिनोपतिनिबहमुकुटमरोचिरश्रितपदनसरस्य
पुरोधसा तेन विरचितं कौतुकरत्नाकरं प्रहसनमेवात्र
पटुतरमित्याकलयामः ।
नटी । अज्ञ । एष दोलाचाद (? दोलाचदे) मे हिचयं ।
मूत्र० । प्रिये न जानासि । स्वयं सकलरुमुवदिश्य कारित-

गुणसङ्घस्य (? ०पक्षस्य) जनस्यानतिशापितो ऽपि गुण
उपदेशकानां परां प्रीतिमुपादयति । तथा हि ।

स्वयं खेहेन सिक्रस्य शाश्विनः कुसुमं यथा ।

आनन्दयति सेत्कारं तथा नान्यतरुद्रवं ॥ १८ ॥

अथ नरपतिकुलमुकुटमणिश्रीलक्ष्मणमणिशिवदेवस्य
[पाद]पद्ममेव प्रमाणं । तथा हि ।

सभ्याः सदैव कलयन्ति काव्ये

दिशन्ति दोषान्पिमुनाः प्रयत्नैः ।

मधूनि पुष्पे मधुपाः पिबन्ति

कुर्वन्ति कीटाः किल वृत्तवेधं ॥ २३ ॥^०

The comic figure of the piece is a silly king, *Māna*, whose queen has been abducted, and who relies for her recovery on a lot of imbeciles and knaves who possess his confidence. The nature of these characters is sufficiently indicated by their names. There is *Kumati Deva*, the minister; *Āśubhacintaka*, the astrologer (*daivajña*); *Ācārakālakūṭa*, the priest (*vipra*); *Pracaṇḍaśephavarvara*, the spy; *Suśīlāntaka* *Daṇḍapāṇi*, the overseer of the harem; *Samara-kāra*, the commander of the army; *Ajitendriya*, the guru; *Vyādhivardhaka*, the physician (*vaidyā*); and *Kapaṭaveśadhārī*, the *brāhmaṇa*, who is accidentally revealed as the abductor.

Of Prākṛit, the play contains only the few conventional phrases and a song assigned to the actress in the prologue.

It ends :

आचार^० । देव भूयः किं ते प्रियमुपकरोमि ।

राजा । अतः परमपि प्रियमस्ति । तथा हि ।

त्वं आचार्यवर स्वकीयनगराचारे नियुक्तो मया

सञ्चक्राशनमिध्रताम्बुचसुरा(?०तुरा) प्रीताखिलैर्बान्धवैः ।

प्रामाण्यतरङ्गिनी च कुलटीरूपैर्जैगन्मोहिनी

नीतो ऽयं कपटी गुरुर्मम गृहं देवो गृहीत्वा मुदा ॥

तथापीदमस्तु ।

पृथ्वीविस्तारशम्यां जनयतु विदधहेवराजः सुवृष्टिं

भूदेवैर्वैशकर्मखिलनिहितपुरोडाः स संतर्पितः सन्

क्षीरं सुस्निग्धगव्यो दधतु बहुतरं तद्भवे राज्यसंघे

यज्ञैस्तुष्टाः प्रज्ञानां विदधतु निखिलानन्दवृन्दानि देवाः ॥

इति निष्क्रान्ताः ॥ इति कौतुकरत्नाकरनाम ग्रहसनं
समाप्तं ॥ इति रत्नाकरं पुस्तं रामलोचनशर्मणा । लिखितं
बहुयत्नेन वर्णाशुद्धं त्यजेद्बुधः

For an incomplete MS. of the same work (reaching as far as fol. 28b, l. 3 of the present MS.), see Notices of Skt. MSS., 2nd ser., i., p. 80. [H. T. COLEBROOKE.]

4198.

1120 e. Foll. 12; size 12 in. by 4½ in.; very fair Devanāgarī writing, of about 1800 A.D.; twelve lines in a page.

Vasantatilaka, a dramatic entertainment, in one act, of the *bhāṇa* order; by *Varadācārya*—son of *Sudarśana Kavi*, surnamed *Ghaṭikāśata*—eulogised by the *sūtradhāra* both as poet and as logician. [A.]

It begins :

जयति जगती मातुः स्तनकुंकुमबिंदवः ।

मुकुंदाश्लेषसंक्रांतकौस्तुभश्रीविडंबिनः ॥

It ends :

कांचीपुरीमधिवसन् कमनीयभूमा

कामोऽय एव वरदः कमलालयायाः¹

आकल्पयन्वसुमतीमनुकल्पमेनी (०रंज्यमानां B)

कल्पदुमो भवतु (जयति B) कश्चन मानवानां ॥ १४७ ॥

इति निष्क्रान्तास्तर्वे ॥ वसंततिलकभागस्समाप्तः ॥

The work consists of a soliloquy describing the most heterogeneous scenes, one abruptly succeeding the other. The scene is laid in the streets of *Kāñcīpurī* (*Conjevaram*), the abode of crowds of *Brāhmans* and dancing-girls connected with its famous temples; and the colours of the picture are taken from the occurrences of daily life, such as gossiping about the private affairs of casual passers-by, love-making to other men's wives, cock-fights,

¹ कामी स एव वरदः कमलामहीशः B.

snake-catching, stopping of a mad elephant running about, teaching in a class-room, duels, etc. The last scene begins with the arrival, from Hastigiriśikhara, of *Varadarāja*, styled *Hastigiriśa*, i.e. prince of Kāñcīpurī, who comes to grace by his presence the celebration of the *vasantotsava*. On this occasion *Vasanta-senā*, a dancing-girl from Vilāsapura, performs before the king, is admired and liberally rewarded by him, and finally becomes the wife of the actor, *Śrīngārāśekhara*.

The piece is entirely composed in Sanskrit. Editions of the work have appeared at Calcutta and Madras.

Cf. Sylvain Lévi, *Le Théâtre Indien*, p. 255.
[H. T. COLEBROOKE.]

4199.

3188. Foll. 80 ; size 12½ in. by 8½ in. ; good, modern Devanāgarī writing ; European paper ; seven lines in a page.

The same work. [B.]

Colophon : इति श्रीमद्भट्टिकाशतविरुद्धश्रीवरदाचार्येण
विरचितो वसंततिलको नाम भाणः समाप्तः ॥

The fly-leaf contains the following note :—
“ Copied for me from a manuscript belonging to *Lakṣman Trimbakji Gadgil* of Belgaum.

The manuscript is dated Śaka 1709. It consists of twenty-four leaves, about 11½ in. long by 4½ in. broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library, 23rd August, 1878.

J. F. FLEET, B.O.C.S.”

4200.

1827. Foll. 6 ; size 12½ in. by 5 in. ; clear Devanāgarī writing of 1812 A.D. ; European paper (watermark 1808) ; 12 lines in a page.

Mithyājñānakhaṇḍana, a short allegorical play vindicating the superiority of the ancient traditionary forms of belief and social state of things ; by *Kavi Ravidāsa*.

It begins :

श्रीदेवी वः सुखायासिलजनजननी पार्वती पावनो म्याद्
वाग्देवी वाक्प्रदासु सुमहिरपि चरी निहिमृष्टिं ददासु ।
रामः कामं निजकामं वितरन् सततं धामधामानु(?) ०कु) नाम
देवचंद्रार्थेभूडो गजवदनयुतः कीर्तिकीर्तिप्रदो म्यु ॥ १ ॥

अपि च । सती सनिहितो निजं पारसं पचदरगः ।

स श्रीपतिः परामृष्टिं सर्वनिष्टिं च वक्तु ॥ २ ॥

नांछते सूत्रधारः । ओ भोः सभासदः सावधानाः नृमुर्ध । इह
सलु भरतसंज्ञमंडनीभूते गुणैरप्रदं ज्ञे द्वारवतीपतेः प्रियाव
कविरविदामकृतस्य भिष्याज्ञानसंज्ञनाभिधस्य नाटक-
स्याभिनयार्थं प्रवृत्तो ऽस्मि । तदाकार्यं नटी ।

सूत्रधारः । प्रिये इतस्तावत्प्रविश्य ।

नटी । अज्जउत्त किं कर्त्तं ।

सूत्रधारः । प्रिये नाटकमभिनयेत्यस्माभिः ।

नटी । अज्जउत्त तं कवन्त्यं (। किमर्थं) ।

सूत्रधारः । प्रिये भगवद्भक्त्यर्थमेव ।

नटी । केरितो उण भगवं (कीदृशः पुनर्भगवान्) ।

सूत्रधारः । आः भगवानपि पृच्छते भगवत्या । तथा हि ।

यो मायया सृजति रक्षति हंति काले

त्रैलोक्यमेतदसिद्धं सज्जलपुद्गलः ।

तं श्रीनिकेतममलौकुनपचनेन

नावेति कः परमकारुणिकतापर्व ॥ ३ ॥

नटी । सहर्षं । आकाशे कथं दृष्ट्वा । अज्जउत्त किं कलनुहं
सूयदे ।

सूत्रधारः । कथं दृष्ट्वा । आः परिज्ञाते । वेदध्वनितं पातकं
विधुनोत्यस्माकं पवित्ररते वीर्यारण्यकारो ऽपि ज्ञयते ।
अहमिति मन्ये । वेदेः परिवृता भगवती वाग्देवी समा-
गता । यासी

साक्षात्कपूर्वगीरा कनकमयमहाकुंडलोच्चासिगङ्गा

श्रीमद्गीताप्रवीणा शशपरविशदे रामहंसे निषणा ।

विंबोडो पद्मपचायतनयनयुगोद्गुणवर्णोन्नयुग्मा

होराकारहिनालिबलिललिततनूद्दाममध्या मुनाभिः ॥ ४ ॥

वेदाद्य य इते

कषायवरवाससः शशिकरस्फुरन्नुभिः

प्रकाशितहृद्वरास्तिलककांतिगौराननाः ।

गृहीतकनकोत्तमस्फुरितवारिपात्रीरुचाम्

इत्थस्वरुचो वचोऽमृतरसेन सत्सौख्यदाः ॥ ५ ॥

तर्हि वयं सपर्याये प्रयताम इति निष्क्रांतौ ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टा भगवती वाग्देवी चत्वारो

वेदाश्च सर्वशास्त्रनिपुणपरिवृताः । इतस्ततः परिक्रम्य

वेदाः सरस्वतीं विलोक्य । भगवति संसारसागरतरणि^० । वयं

तु पापहेतुना कलिहलकेन पराभूता विरलप्रचाराः

कृताः ।^० अतो ऽस्माभिः किं कर्तव्यं कुत्र गंतव्यं तत्समा-

दिशतु भगवती ।

वाग्देवी । अत्याश्चर्यमिदं । भगवंतो वेदा अपि स्तुतिवाक्यैर्वा-
रार्को मां संभावयन्ति ।^०

Sarasvatī tries successively to associate the *Vedas* with *Vishnubhakti*, *Nyāya*, *Mīmāṃsā*, and *Vedānta*, but they declare themselves likewise infected by the evil influences of *Kali*. Then *Prastipaurāṇika* is called to the rescue. At the same time appears *Vyāsa Viṭāvatamṣa*, with his four female friends *Viṭopadeśā*, *Viṭavallabhā*, *Viṭāṅganā*, and *Viṭavilāsini*, as the representatives of female emancipation; whilst the unsavoury *Kumbhakārī Adhautagudā* also makes her appearance, hailed by the women as their 'mother' and 'teacher' (*upadeshtṛi*). *Viṭopadeśā* then informs her that she has initiated many 'sādhavaḥ' into 'viṭatā,' and introduces her to her own friend *Viṭāvatamṣa*, with whose assistance she has accomplished so much, whereupon this worthy pays his respects to the bel-dame. Meanwhile, *Prastipaurāṇika*, who has been a witness to this scene, makes his remarks upon the strange modern development of womanhood (सही स्त्रीणां प्रपंचो गहनः); but when they try to indoctrinate a *Brāhmaṇi* with their new-fangled morals, and when she, though at first shrinking with disgust from the suggestion that she should render homage to a *Kum-*

blandishments, he strikes in, and exposes the hollowness of *Viṭāvatamṣa's* doctrine of the superiority of pleasure to duty.

It ends: ततो वेदाः सरस्वती च प्रशस्तपौराणिकं साधुवादेन पूजयतः । प्रगटीभूता प्रशस्तपौराणिकोपरि देव-करच्युता पुष्पवृष्टिः पतति । वेददर्शनेन उत वाग्देवीदर्शनेन सवितृदर्शनात्तमांसीव सर्वे पाखंडा विद्रुताः । भगवती वाग्देवी वेदाश्च जयश्रिया सेव्यमानाः सकलमुनिगणैः^(०)मुनिगणैः स्तूयन्ते । तद्यथा ।

नमो ऽस्तु [ते] देवि सवितृसारदे

नमो ऽस्तु वेदाः सकलेश्वरेश्वराः ।

सञ्जस्त्रसंघाश्च पुराणसंहिता

नमो ऽस्तु वो धर्मपथप्रवर्तकाः ॥ ४६ ॥

वेदाः कुर्वन्तु कल्याणं श्रीरस्तु सद्ने हि नः ।

सारदा सारदा नः स्यात् कारुण्याद्युत्तरंगिणी ॥ ४७ ॥

इति श्रीकविरविदासविरचितं मिथ्याज्ञानखंडनं नाम नाटकं
समाप्तं ॥ नवरसवसुशशिवर्षे कार्तिककृष्णदले भूतदिने बुधवारे
सूर्यपुरे विमले । शोभः समजनि शंभुद्विजतः खंतुमलं मतिमंतः
कुर्वन्तो वसुधातलममलं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4201.

1570 B. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.; Bengali handwriting of about 1700 A.D.; 8-10 lines in a page.

Dhūrtasamāgama prahasana, a farce, in two acts, by *Jyotirīśvara Kavīśekharaścārya*, son of *Dhīreśvara*, and grandson of *Rāmeśvara*.

It begins:

हर्षोदम्भोजजन्मप्रभृतिदिविषदो संसदि प्रीतिमया

अथवा मौलौ पुरारेदुहितृपरिणये साक्षतं चुष्यमाने ।

तद्वक्तं मौलिवक्त्रे मिलितमिति भृशं वीक्ष्य चन्द्रः सहासो

दृष्ट्वा तद्भूलमाशु(!) स्मितसुभगमुखः पातु वः पञ्चवक्त्रः ॥^०

The little play has been edited in Ch. Lassen's *Anthologia Sanscritica* (Bonn, 1838; not reprinted in the 2nd edition), where (pref., p. xi.) the *Karṇāṭa* king *Narasimha*, mentioned in the prologue as the author's patron, is

identified with the king of that name who ruled at Vijayanagara 1487-1507 A.D.

A leaf is wanting at the end; the MS. ending with the first pāda of the last stanza: काले सन्नतवर्षिणो जलधाराः सस्यैः समृद्धनभराः!

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 281; Sylvain Lévi, Théâtre Indien, pp. 252-3.

[H. T. COLEBROOKE.]

4202.

450b. Foll. 8; size 8½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 9-12 lines in a page.

Svarṇamuktāvivāda, the dispute of Gold and Pearl for superiority, treated dramatically, in prose and verse, by *Maheśa Paṇḍita*.

It begins: श्रीमहागणपतये नमः ॥ श्रीवाराहे नमः ॥

अस्ति स्वस्तिमती समस्तनगरीसीदयेपुष्पा पुरी
ख्याता श्रीनगरी गरीयसि गुणैर्गौरीगुरोः पर्वते ।
यत्र स्वर्णमयी सभासु सततं मुक्तामयी च श्रियी
सेवते बलभद्रराजचरणान्मोमसम्पर्धया ॥ १ ॥

सुवर्णं । इतस्ततः सभ्यकण्ठकर्णोगुलीप्यवलोक्य सन्नोदं ।

भो सभ्याः कथयन्तु केयमथमा सार्धं मया स्पष्टं
केयं कस्य सुता किमप्यवनिता कार्यं किमस्याः पुनः ।
किं जानाति न मां सुवर्णमखिलैराराध्यमानं सदा
धातृत्वंसमिहापरत्र च सुखासाधारणं कारणं ॥ २ ॥ यतः ।
यत्राहं निवसामि तत्र गुणिनः शस्त्रं च शास्त्रं तथा
वस्त्रं चापि विचित्रमत्र सुभगा नागास्तुरंगा अपि ।
नानादेशसमागताः सुचरिताः सतः कियतो न वा
भस्त्रं भोज्यमपीह वस्तु सकलं नानाविधं विद्यते ॥ ३ ॥
गेहे यस्य वसामि तस्य विविधा वापीतडागादयो
धर्माः शर्मकरास्तनोति सुतुलादानादिदानानि सः ।
स्वर्गारोहणकारणानि सकलाः सोमाश्रमपादयो

यागास्तेन नरेण कर्तुमुचिता विद्यापि तस्यैव सा ॥ ४ ॥

मुक्ता । सस्ति ।

ततः ख्यातः स पाषोनिधिरतिमहती रत्नगम्भी च माता
ये ये सौभाग्यवंतो जगति सुकृतिनो नायका मामकास्ते ।
आर्याः कार्यं मदीयं यदिह किमपि वा तद्वन्तो विदंति
क्लीवं कस्मादकस्माद्ददति मयि मुधावर्णमेतत्सुवर्णं ॥ ५ ॥

धाता मे स कलानिधिरितिमुक्ताभ्युः शिरोभूषणं

या मा मे भगिनी रमा भगवतो वचःस्पन्दुलवनिनी ।

किं चाहं च समसाराजरमणीवकीर्णभुवाकरी

मुक्तानाम गुणैकधाम सततं निरुच्छोपज्जमा ॥ ६ ॥

सुवर्णं । भो भो तारातारविचारचतुराः सभासदः कथयन्ति

मुक्ता नाम मुक्तालोकलज्जा मां क्लीवमिमाभाषते ।

मुकुटकुंडकठविभूषणैः कटककंकणकिंकिणिकादिभिः ।

पदकपादविभूषणनूपुरैर्जगति सततमंत्रत्रिकोऽभ्यर्च्य ॥ ७ ॥

यदि च शब्दक्लीवतामात्रेण सेवा रंटा समस्तवक्त्रजने मां
क्लीवमिमाश्लिषते तर्हि निमित्तलज्जामकस्य जलजः
क्लीवता कथं नापादयेत् । किं च । दारदेवप्रवृत्तानी
पुनर्पुनर्कस्त्रीलिंगत्वेऽपि तज्जदानी न तस्मिन्मति
सुप्रसिद्धतरं । अहो सभ्याः नूनमस्यां गविकावा भव-
तोऽपि पक्षपातिनः संतीति मन्त्रं वेनेव चर्दमानस्या
मीनमाश्रितं युष्माभिः । न चेत्तुक्तामभवता । यतः ।
सभा वा न प्रवेष्टव्या इति धर्मशास्त्रं (M. 8, 13)
अपते । यदि च धर्मशास्त्रात् विभ्यति भवन्नस्ति
राजदंडभीतिरपि नास्तीत्यहो महासाहसं ।

रागास्त्रोभाज्जवाहापि स्मृत्यपेतायैकारिकाः ।

सभ्याः पृथक्पृथग्दंडवा विवादाद् द्विगुणं दणं ॥

इति (Yājñ. 2, 4) धर्मशास्त्रस्मरणात् ॥ ततः

सभ्याः सुवर्णमवलोक्य सस्मेरं । भो सुवर्णं यस्मां कथयः स्पले
स्पले क्लीवत्वेन निर्दिशति वेनेव चर्द मीनमाश्रिताः ।
न तु मुक्तापक्षपातेन ।

सुवर्णं । इतं भवतोऽपि कवीनां वचः प्रमादयति । यतः ।

कथयः किं न भाषते किं न जल्पति मज्जपाः ।

राजानः किं न कुर्वन्ति किं न भवन्ति वायसाः ॥

इति कविभिरेव कविचक्षुसामयपापैतकचनानादिमल्ल-
मसल्लहेनेति तूष्णीं बभूव ।

मुक्ता । तदेतत्सुवर्णवचनमाकर्ण्य सगर्भं ।

हे हे हिरण्य दुर्वर्णेवादिन् किं गवैमायसे ।

तमाकरजनिः सखी रत्नाकरमनिस्त्वहं ॥ ८ ॥

Subsequently, Silver (*rajata*) and Diamond (*hiraṇya*) join in the dispute, on the part of the precious metals and stones respectively; but, in the end, king *Balabhadradeva* himself is appealed to, and, with diplomatic tact, settles the dispute by allowing to each side its own special merits and sphere of usefulness.

It ends : राजा । पुनः सस्मेर । भो सुवर्णोत्सभायाम-
भिमानमपहाय मिलित्वैव स्थीयता । ०। किं च ।

युष्माकं यादृशी कांतिः कांचनेन सहामुना ।

नान्यथा तादृशी तेन मिलित्वैवास्यतामिह ॥

हीरकं । स्वमनसि विचार्ये । भो मुक्ते साधूकं सकलार्थ-
तत्त्वविदा महाराजेन । यतः । उपकषैरिषा संधिर्न^० ॥ उप-
कारोऽमुनास्माकं कांचनेन महान्कृतः । यतः । तत्तद्हरनिवा-
सिनो ऽस्मानानीय परमपवित्रमूर्तेर्भगवच्चरणशरणस्यानंतदान-
मानसंतोषितभूरिमुत्प्रवरस्य विविधविद्याप्रचुरतरपंडितमंडली-
मंडितसभामंडपस्य निजकीर्तिकौमुदीमोदितजगत्पद्मस्य क्षिति-
पालचयचमूचक्रचूडामणिश्रेणिनीराजितोपातपदङ्गयोभोजकिर्मी-
रितस्वर्णपोठस्यास्य महाराजस्य दर्शनं कारितं । किं च ।

उपजीव्यविरोधेन न कुतश्चिदवस्थितिः ।

पर्येषधनविरोधेन दहनस्य कुतः स्थितिः ॥

तस्मात्साधूकं महाराजेन बलभद्रदेवेन मिलित्वैवास्यतामिति ।

सर्वकूपारपारस्थितमपि विविधं वस्तुजातं समस्तं

शस्त्रं यत्पादपोठं क्षितितलममलं सर्वदालं करोति ।

सोऽसौ भूचक्रवर्ती जगदखिलमहाधीरवीरायवर्ती

प्राज्यं राज्यं विधत्ता नृपतिकुलमणिः साहिबाहादुरेन्द्रः ॥ १ ॥

इयं श्रीनगरीयस्य श्रीमहेशमनीषिणः ।

निर्मितः शर्म निर्मातु निर्मेत्सरमनीषिणा ॥ २ ॥

इति श्रीमहेशपंडितविरचितः स्वर्णमुक्ताविवादः समाप्तः ॥

The *Bulabhadra Deva* of *Śrīnagarī*, who thus acts as referee, and to whom the little play is dedicated, was probably the author's patron; whilst the *Saḥi Bāhādurendra* (*bhūcakravartin*) referred to in the first of the concluding śloka may have been intended for the contemporary suzerain king of Guzerat, *Bahādur Shāh*¹ (1526-1537).

¹ This was suggested by Mr. L. D. Barnett, who kindly supplied me with the (not very satisfactory) readings of the Bombay edition in the final śloka and colophon, viz. :—

योऽसौ . . . वीरधीरायवर्ती^० ॥ ६० ॥

इयं श्रीनगरी यस्य श्रीमहेशमनीषिणः ।

निर्मितः शर्म निर्मातु निर्मेत्सरमनीषिणा ॥ ६१ ॥

इति सुवर्णमुक्तासंवादः समाप्तः ॥

This little work has been printed in the *Laghukāvyaṇi* (pp. 171 ff.), forming part of the Bombay magazine *Kāvyaetihāsaśaṅgraha*, vol. 10; but unfortunately this edition was not available for consultation when the foregoing extracts were made.

[H. T. COLEBROOKE.]

4203.

243. Foll. 102 (counted 101, no. 46 being double); size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting (omitting, however, the diacritic dot of the *r*); six (from fol. 48 seven) lines in a page.

Ānandalatikā, a dramatic poem, in five sections (*kusuma*), on the love of *Suma* and *Revā*, by *Kṛishṇanātha Śārvabhauma-bhaṭṭācārya*, son of *Durgādāsa Cakravartin*.

Though exhibiting some of the forms of a *nāṭaka* (and marked as such outside), the work is devoid of all real dramatic action, being rather a collection of poetry, descriptive and narrative, with interspersed dialogues and *quasi* stage directions.

It begins (with the numbers supplied) :

संधानं नमदुर्जमत्क्षितिलुठङ्गीर्वाणमूर्धावली

चञ्चलामरचारुकुनलचयध्वान्तालिसंवर्धिनी ।

तेषां फुल्लविलोचनाम्बुजदलान्युल्लासयन्ती परं

चित्रा तत्रलखचन्द्रिकावलिरियं चेतो ममालसता ॥ १ ॥

सानन्दं वन्दनाय क्षितितलविलसन्मौलिचन्द्रार्धमीलेरु

व्यालश्यासप्रदीमोद्भटनयनशिखिञ्जालया दग्धममे ।

शीतोन्मुः पादपसं हिमगिरिदुहितुः शीतलं यो निषणः

पीयूषस्निग्धदेहो विलसति नखरः सोऽयमव्याचिरं वः ॥ २ ॥

एणीलोचनमिन्दुबिम्बविलज्योत्स्नां पिकोकृजितं

हंसोमद्गुगतिं जहार भवती व्यक्तं जगन्मण्डले ।

मञ्जितं वद कुत्र गोपितमिति व्याहृत्य गोपीस्तनान्

मुञ्चन्कचुलिकां विचारचतुरो मुग्धो हरिः पातु वः ॥ ३ ॥

शम्भोर्नैतनधूतमञ्जुलजटाद्येण संपातिर्
गाङ्गाैरिभिराशु मुण्डनियहे शैवीतनुमाश्रिते ।
गौरीमुत्सुक्यन् गणाश्च सुखयन् सुस्मेरलङ्घोदरो
मातेयं तव जाह्नवीति पितरं संग्रीडयन् पातु वः ॥ ४ ॥

आकर्ष्य सभ्याः । भो आनन्दक साधु साधु नान्दीभिर्नन्दिता
वयं । किंतु देवस्य चिन्तामणेर्जामातृपरिणेतृनीततनया-
निमित्तमन्यादृशमानसं । तदस्य मनोनिर्वेदनकमपि
प्रबन्धं प्रस्तावय ।

आनन्दकः । आर्याः । श्रीमन्नन्दनन्दनचरणसरसीरुहमनन-
परितुलितविषयरसश्रीदुर्गादासचक्रवर्तिनयेन श्री-
कृष्णनाथकविना विरचितमानन्दललितकानामप्रबन्ध-
मधीतवानस्मि । तद्यदि देवरूपये भवति । अथवा
श्रीपुरुषोत्तमदेवचरितेन तावदात्मानमपि पवित्रयामि ।
तथा हि ।

दीर्घासदालपनगाढजडा रसज्ञा
शुद्धां करोमि गुणवारिनिधौ विभूना ।
स्वर्वाहिनीपयसि भूरिविधूतगुहः
काकोऽपि चक्षुपुटकं विमलीकरोति ॥ ५ ॥

इति सभ्येषु निवेद्य नृपतिपुरत उपसृत्य प्रकटितकरपुटकः
प्रचलद्भवदलः सविनयनमितकन्धरः क्षितिपतिपदनिहितनय-
नस्तिष्ठति ।

राजा । अवलोक्य । अये आनन्दक । किमपि विवक्षुरिव
वीक्ष्यसे । तत्किमिति मीनमास्थितं भवता ॥

आनन्दः । महाराज मन्यगरलितं (?सम्यगवसितं) देवैः ।
तथा हि ।

अभिनवकविकवितेयं भरति न वा रुचमेतदभिज्ञाना ।
हरति वा वितचिन्नं चटुलयति मां हरेर्गुणानुवादः¹ ॥ ६ ॥

[राजाः] भो आनन्दक । प्रभुगुणविरलितप्रबन्धमधीतवान् भवान् ।
तदलमेतावता विनयप्रबन्धेन विलङ्घ्यवलङ्घनेनापि ।

आनन्दः । यथाज्ञापयति[देवः] । तदेव प्रस्तौति ।

कुरुक्षेत्रं यातैः क्षितिपनिवहैर्भूरिविभवैर्
महारत्नौघानां वितरणभरैर्दानिकरान् ।
महाद्वान्कुर्वद्भिः क्षुभितकनकाद्रिप्रभृतिभिर्
महेष्वासैरासीत् क्षितिपरि तदा देवभवनं ॥ ७ ॥

¹ ? Read हरति न वा हितचिन्नं चटुलयति मां हरि-
गुणवादः ॥

कृतायैयसाधुमनेज्जगति विद्यावदुद्गमनमानमानि ।
आनन्दयन्नागतनन्दमुखाकस्मिन्नुः श्रीरचनैर्गाम ॥ ८ ॥
निशम्य लोकेरिहलोकनाथं जहृशरीरानपवोधराया ।
तदा यज्ञोदा मुतधीविमुग्धा तद्वर्जनव्ययमना हरोद ॥ ९ ॥

देवोऽपि सद्भावगृहीतमानमन्
चिरेण विशोरपलोकलालसः ।
पुरेव चालोचितवेशपेञ्जलो(?) वेव(?)
गोपाकृतिः पादगतिं प्रतप्ते ॥ १० ॥

पुरा वयस्यैर्गजबालसंघेरालोकितो चालैनि त्रेजुंजुदः ।
निवेदितोऽप्यत्रमनापयन्त्यामलः पुरं तृक्षेनपाविषेज्ज ॥ ११ ॥ १० ॥
नोडयादिरपि गोपनन्दनान् रुक्मिणीप्रभृतयो न पञ्चपीः ।
न प्रभु च पितरी प्रजेचरी चेतनो गमयितुं रमाचनेः ॥ १२ ॥
सभ्याः । साधु भो आनन्दक साधु । उचितप्रस्तावेर्बयमानन्दिताः ।
ततः आनन्दकः ।

अचान्तरे पुलकपूरितदेहयस्त्रिन्
आनन्दजेन नयनाम्बुकरेण मिश्रन् ।
दूराद्विभोः समवलोकनमुग्धचेताः
श्रीनारदः क्षितितलं मुनिराजगाम ॥ १३ ॥

तं नारदं वीक्ष्य मुदूततोऽपि विहाय मिहामनमान् देवः ।
जगाम तस्यानिकमेव तृक्षे भूमिं यदाप्नोरेवमकथयन् ॥ १४ ॥
योगोन्मूढैरपि चन्दितोऽपि त्रजेज्ञं भाषिभिरचितोऽपि ।
तद्विजुग्मे जगदेकनाथो दक्षो यथा मारकतः पषात ॥
[१४ ॥ १३ ॥

कालिन्दे प्रति नारदः ।

विहाय रुक्मिणीमेहमपि सत्त्वानिकेतनं ।
मामिहानीतवान्देवः सौभाग्यं चर्षयस्तव ॥ १५ ॥

देवः । स्वगतं ।

जानाति नरै न रमा नपि कुप्यतीति
वृक्षं निशम्य कुपिता किल सयभासा ।
भूयोऽपि हन्त मुनिना स्मृतपारिजाता
पूर्वाधिको मम पुनः पृष्ठलः प्रमादः ॥ १६ ॥

नारदः । देव ।

तवानुरूपा दयिता यथा मामतोषयन्मुह्यमानरेण ।
प्रतिप्रियं तस्य करोतु को वा स्वोयानुरूपे नु निरूपयामि ॥ १७ ॥
मानवाधिपतिर्देव दमनो नाम भूपतिः ।
विभवैर्भेक्रियोगेण न यस्य प्रतिभो भुवि ॥ १८ ॥
निखिलान्निर्गुणानां गोचरः सर्वमेव हि ।
तथाप्यमुष्मास्तोत्राय प्रलपामि पुरः प्रभोः ॥ १९ ॥

तनया तस्य भूपस्य जगदुत्तररूपिणी ।

नाम रेवा गुणास्तस्या नाहं वर्णयितुं क्षमः ॥ ६१ ॥

तवात्मजे सा दृढबद्धभावा स्वयंवरायै यतते पिताम्याः ।

द्विजोऽपि पत्नी विनिवेश्य मूर्ध्नि समागतप्राय इवावधेहि ॥ ६२ ॥ ०९२ ॥

अथ त्वदीयस्तनयः समोऽपि स्त्रीयानुरूपं दयितां दिदृक्षुः ।

विद्यां समाश्रित्य मयैव दत्ता^१ क्षितीश्वराणां पुरमाविवेश ॥ ६३ ॥ ०९२ ॥

In the course of his quest of a suitable consort, he arrives at *Damana's* city, and hearing the praises of *Revā* sung, he enters the palace unseen.

ततः शयानां मणिवेदिकायां शशाङ्कमुहोमधिरुस्य शय्यां ।

अकार नेत्रातिथिमेव रेवा सरिद्विलोनामिव राजहंसो ॥ १०० ॥

अथ विलोक्य समो दमनात्मजामनुभुवन्न पुनर्भवनिर्वृतिं ।

तरलितोऽग्रजकूटमनोभुवा स्वगतमित्यमभाषत तदुशान् ॥ १०१ ॥

Subsequently the sleeping maid awakens, and they plight their faith to each other.

II. (fol. 40a) :

मन्दं मन्दं क्षिपति चरणं चिन्तयन्नेम तस्याम्

तूष्णीं तूष्णीं किरति नयनं पृष्ठतस्तद्गमण ।

वारं वारं जपति निभृतं भाषितानि प्रिया[णि]

दीर्घे दीर्घे अस्मिति च समः कम्पमानाखिलाङ्गः ॥ ० ॥

Sama's friend, *Subhūti*, son of *Uddhava*, noticing the change in the prince's condition, is told in detail what has occurred, and the love-sick prince then proceeds to paint from memory the portrait of his beloved, which occupation affords ample scope for depicting the lover's feelings.

III. (fol. 50a) :

अथो मुनीन्द्रादवगत्य भूपः समाधिविश्रान्तसमस्तवृत्तं ।

निजानुरूपे प्रतिलम्भावां मुतो स विज्ञाय परं तुतोष ॥ १ ॥

प्रलोभितेयं मदनानुजेन(!) जहौ न र्धमं कुलजाङ्गनायाः ।

रहोगतापीति महीमहेन्द्रः प्रियान्वितस्तां प्रशशंस रेवा ॥ २ ॥

^१ Viz., the power of entering anywhere without being seen by others.

The king issues invitations to the *svayamvara*, and various scenes of amusement in connection therewith are depicted.

iv. (fol. 67b) :

अथोदिते भास्वति भूमिपालास्तस्मिन्नोत्तिष्ठितलोहिताक्षाः ।

माध्वीकरम्यामपि वन्दिगीतां स्तुतिं तदानर्त्तं विमलां वितेनुः ॥ १ ॥

The princes assemble, and at length the princess herself enters the festive hall.

शीतांशुविश्ववदना स्तनभारनद्या

स्वेदाभ्युविस्ममनुविस्मितपल्लवोष्ठी ।

भूदेवपाणिपरिदर्शितवर्त्मनैव

बाला जगाम मगधाधिपसंनिधानं ॥ ३६ ॥

भूपात्मजी द्विजवरः पुरतो निधाय

ब्रह्माञ्जलिर्नैमित्तमौलिरिदं वभाषे ।

कीर्तिप्रतापजयदानमहीमहेन्द्र

भूपावधेहि यदहं विनिवेदयामि ॥ ३७ ॥

एषा पुरा नृपसुता शयिता निशायां

स्वप्ने कुतोऽप्यधिगता कठिनां समस्या ।

लभैव(r. लब्धैव) चात्यचपला स्वकरग्रहेऽपि

तत्पूरणं च पण इत्यकरोत्प्रतिज्ञां ॥ ३८ ॥

इति काञ्चनपटलिखितां समस्यामर्पयति । राजा सादरं प्रगृह्य वाचयति ।

रौपाभिधो धीरसमोऽप्यधीरः

को मित्रजामित्रजनप्रसूतः । इति ।

The king of Magadha being unable to complete the verse, the rulers of *Kaliṅga*, *Karnāṭa*, *Avanti*, *Kāmarūpa* and others are successively tried without success, until at last the princess and her companion come to the *Yadu* prince.

एवं तयोः स्फुटतमे दृढभावचक्षे

तं पश्यतामपि जयाशिषि निःसृतायां ।

भूषेषु मूर्च्छिततमेषु करे समस्य

विन्यस्तवान्द्विजवरः कठिनां समस्यां ॥ ७२ ॥ ०७४ ॥

ईषद्विहस्य जलदध्वनिराशु तेषाम्

उल्लसदया सह ददर्श तदर्धमेव ।

साधूतमौलिदयिताननदृष्टिर्ग

सोऽपूरयत् प्रियतमातिमनोरथेन ॥ ७५ ॥

रौपाभिधो धीरसमो ऽप्यधीरः

को मित्रजामित्रजनप्रभूतः¹ ।

कृष्णात्मजो ऽसौ सम एव नान्यः

प्रभूत कालिन्ध्याय यं स एषः ॥ ७६ ॥

ततः क्षमानायसुता कराभ्यामानाय नद्या कलधीतमाली ।

प्रेम्णा समालिङ्गनमोददात्री कश्यते ऽप्येयामास मुदा प्रियस्य ॥ ७७ ॥
[७७b ॥

तस्मिन्धृते पूरितमानसानां पौराङ्गनानां बहुसाधुवादः ।

तयोः सुखायापरभूभुजां च अवःसमीपे ऽजनि यत्नपातः ॥ ७८ ॥ ०

This section concludes with the marriage of the couple.

v. (fol. 83a) : अथ यामिनोऽपे विकसितकुमुदारच-
नाय प्रस्थिते सुमुखीप्रियकथे ॥

सुमु० । सखि प्रियकथे ।

श्रेणीभूय मधुवतस्फुरवैरुचिद्रिताः सादरं

सदृजस्तवकस्तनोपरि लसच्छाखाभुजालिङ्गिताः ।

इयत्स्मेरनवप्रभूनवदनाहूतानिलैश्चुक्षिताः

पश्योद्याननवा[ङ्कुराः] प्रियसखीं संस्मारयन्तीक्षिताः

[॥ १ ॥ ०५ ॥

प्रिय० । सखि सुमुखि । तव घाखीरसतरङ्गिण्यपि न मां
सुखयति ॥

सुमु० । किमिति ॥

प्रिय० । आक्रीमारं यया सार्धं जन्मैतद्यापि मया ।

तां विहाय निशा नीता किमस्मादपि दुःखदं ॥ ६ ॥ ०७ ॥

तन्वङ्गी सहचारिणीविरहिता मृडो शिरीषादपि

शून्यान्वेव जगति पश्यति सखीं का वा प्रिया पृच्छति ।

अङ्गं नैव जहाति मातुरधुनाप्येकाकिनी बालिका

नो जाने नृपजा समेन सहिता जागर्ति निद्राति वा ॥ ८ ॥

सुमु० । सखि प्रियकथे । केवलमुदारचरितैव भयती सा
पुनश्चिराभिलषितनिधिमिव लम्बा(लम्बा) विलयति
(? विलसति) ॥

प्रिय० । सखि सुमुखि । स्वयंवरसमाहृतकुलवधूनामनुनयाय देव्या
समादिष्टास्मीति तदनभिज्ञा[हं] । तदा मूलतः कथय ॥

सुमु० । सखि शृणु । सा हि

भूषाभिराशोभितदेहवल्ली स्वकान्तिविद्योतितदिग्विभागा ।

नीता सखीभिः शयनीयसीस्त्रि नवाङ्गनैवाजनि नयमौलिः ॥ ९ ॥

¹ That is, son of Kālindī (i.e. Yamunā, daughter of the Sun) and her friend (or husband Kṛishṇa).

चिरेण कामाननयामिनीयतेनिभालनोन्मिषितमानमाकुला ।

तदादेदृष्टिप्रणयेन कीलिता पुरः सखीनामिति मूरिलिङ्गिता ॥ १० ॥

प्रिय० । सखि ततस्ततः ॥

सुमु० । ततो मयेता अपनीय मन्दिराद्

गवाक्षविन्यस्तदुजा निज्ञायां ।

तयोरपूर्वप्रणयैकधाहो(? प्रणयैकधाहो)

विलोकितां प्रेम विनिमित्तं रहः ॥ ११ ॥

यातासु तामु प्रणयेन देशात्तावन्निर्देशतगभीरवेष्टे ।

नेत्राभ्युपगतस्तनकुक्षुमेव चट्टाञ्जलितापदयोर्नैनाम ॥ १२ ॥

करेण संगृह्य करं प्रियायाः सन्मासिलाङ्गः चक्षमानः तूष्णीं ।

ततो ह विन्यासितबाहुचम्पा रेवा समालिङ्गति निर्भरं नः

[॥ १३ ॥ ०१२ ॥

ईदृग्विधानि कति नाम विलोकितानि

सौभाग्यभाञ्जि चरितानि तयोर्निज्ञायां ।

नेत्रं ममेव सफलीकृतमत्र किंतु

रेवा गमिष्यति पुरादिनि नूञ्छितामि ॥ १३ ॥

प्रिय० । सखि सुमुखि । ॥ यास्यति रेवा द्वाराचम्पा किं न
पश्यसि ।

द्वारि द्वारि द्विरदपतयः पृष्ठविषमसहेयाः

स्याने स्याने करधृतमुखसखीपाञ्जलुरङ्गाः ।

भेरीध्वानैश्चनकितदृशः सायुधा योधमुखा

रेवा गतो(गता) स्वपुरमिति चेचिखो बोधयन् ॥ १४ ॥

प्रियसखि । किमेतेन पुष्पावचयनेन तामेव विलोक-
यामोऽनुभवे प्रस्थिते । कियद्दूरं गत्वा प्रस्थानकोलाहलाक-
लनविकलं नृपतिमवलोक्य ।

सुमुखी । प्रियकथे । नृपतिं विलपनमवलोकयन्वा डिगुलं
विदार्यते मम हृदये । तदत्र खलं विज्ञानयामोऽनुभवे
उपविश्य राजानं निर्बन्धयतः ।

राजा । रेवा यास्यति हन नापनिलयं बालानतिज्ञा कथं

शुश्रूषां प्रविधास्यति शत्रुरयोः धर्मनोरक्ष्यं ।

सुदृक्तापविषोडिता च कुलजा कस्मै किलास्यास्यते

शून्यान्वेव दिवा मुसानि किमहो पश्यामि तां चिन्तयन्

[॥ १५ ॥ ०१६ ॥ इति रोदिनि ॥

अमात्यः । देव । नायं विषादसमयः । तदलमावेष्टेन । भगवतः

प्रस्थानाय त्वरयति चेष्टपाखिनः । तदाज्ञापय त्वं

प्रयाणाय ॥

राजा । ससंभ्रमं । साधु मन्त्रितं । तदयतो गच्छ ॥

[अमात्यः ।] यथाज्ञापयसि । इति तेषां करोति ॥

राजा । भगवत्पश्यन्सविधं गत्वाऽष्टाङ्गपातं प्रणम्य बद्धाञ्जलिः ।

पृथानन्दमगाधबोधनिलयं ये निर्गुणं निष्क्रियं
निर्वाणाय हृदि स्थितं स्थिरधियो युञ्जन्ति सद्योगिनः ।
सुखिगन्धान्नकीर्तिपीतवसनं(?) ०कीर्ति०) रूपं जगन्मोहनं
भक्ता यस्य भजन्ति न्यखनिरतं(?) शेष०) तस्मै नमो विष्णवे
॥२९॥०

Subsequently the young couple take their departure, in *Revā's* parting words occurring the verse :—

नमत्वं गुरुषु प्रभौ सरलता बन्धौ दया पुरुषे
चान्यस्मिन् विषयो(!) वहिर्न गमनं लोभ्ये(?) लौत्ये) ति-
तिष्ठा परा ।

मौनं विप्रियवादिनि प्रियकथा भृत्येषु धर्मे मतिर
मातर्धने इतीरितः कुलभुवां चित्ते दृढं धारयः(?) धारितः) ॥३०॥

Then follows the description of the journey to and entrance into *Dvārāvati*, in the *kāvya* style, with prose dialogues and stage directions thrown in, as when, on their way, they visit the *maharshi Ashtāvakra's* forest retreat (fol. 94a) :—

रेवा । ससंभ्रमं । नाय क्षणमत्र रथं विश्रामय । अदृष्टपूर्वाणी-
दृशतपोवनानि ।

तथा हि ।

नवनवतरुशोभा लोभयतेऽनुदृष्टिं (?) ०यत्तदृष्टिं)
मुखयति मम गात्राख्यालवालाम्बुवापुः ।
सुरभिकुसुमगन्धा मानसं मादयन्ति
सभयहरिणशावाः पाणिमुक्तादयन्ति ॥ ६८ ॥

अयि च ।

नानापुष्पितपादपाः प्रतिदिशो नृत्यन्मयूराः स्थली-
शाखायामभयाः पठन्ति किमहो सामानि शुद्धं शुकाः ।
माध्वीकान्मधुरं कपोलमधुलिङ्गं स्कोकिलैः क्षीयते
आघ्रातुं रथवानिनामपि मुखान्यायानि मुग्धा मृगाः ॥६९॥

तदत्र क्षणमवस्थानुमिच्छामि ॥

समः । प्रिये युज्यते । अत्र हि महर्षिरष्टावक्रः प्रतिवसति ।
तद्वहेलनमनुचितं ॥ सारथिं प्रति । अये भद्रक याव-
दावां महर्षिमष्टावक्रं प्रणम्यागच्छावस्तावदश्वान् पालय ।

सौभ० । यथाज्ञापयति देव इति तथा करोति ।

समः । परिजनान् प्रति । अयमुग्रस्तपोधनस्तद्वृष्यमत्रैव तिष्ठत ।
इत्युभौ गच्छतः ॥

समः । प्रिये । रहि पश्य ।

तरुणां नैविड्यान्मिहिरकवलेषो न धरणी
प्रभावैः पुण्याणां कुसु[मित]मिदं सर्वमभवत् ।
मुपैकैः सुखादैर्बहुतरफलैर्नैव विवर्तय
तवातिथ्यं मन्ये किसलयकरेणैव कुरुते ॥ ७० ॥

It ends :

ईपहृष्टिकतात्पराक्वविभवः स्तोकास्तरुजो जनो
विश्रामोकरापथोश्चरसदानन्ताखिलज्ञानिनः(?) ।
यन्मोदयाद् गुणवर्णनाय रसनां व्यामोहयत्यादरात्
चापत्यं तदिदं दयालुहृदयैः क्षणमप्यप्यैर्बुधैः ॥

चित्ते कामवशंवदे मृगदृशा वंक्तेन्दुलुभे ऽक्षिणि
कर्णे च प्रतिवाचिकप्रणयिनि स्पृशादिरिष्या(?) ०रिष्या) त्वचि ।
पाणी वेङ्गितमेविनि स्तुतिकथामुग्धो (r. ०मुग्धे) रसज्ञादले
धावत्स्वेषु रतेन्द्रियेषु महिमा कैस्त्रिपैर्वैर्यते(?) ॥

कविवरकृतकाव्येऽत्र चित्रेषु सन्तु
तदपि सरलमुख्यैरेतदालोचनीयं ।
सति हि कनकहाने (?) ०हारे) रत्नमुक्तादिचित्रे
लघुरपि हृदि काञ्चो न्यस्यते कामिनीभिः ॥ [७३७] ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायकृष्णनाथसार्वभौमभट्टाचार्यविरचि-
तानन्दलतिकायां पञ्चमकुसुमं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

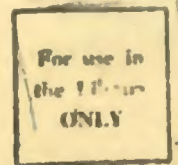

Z
6621
G78S3
v.2
pt.5-7
cop.2

Gt. Brit. India Office.
Library
Catalogue of the Sanskrit
manuscripts in the library of
the India Office

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
